

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X

ปีที่ 11 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2567)

E-ISSN: 2630-0362

Vol.11 No.11 (November 2024)

❖ วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

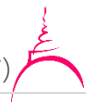
ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

❖ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

❖ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต	ที่ปรึกษาอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประเทศไทย
พระธรรมวัชรบัณฑิต	อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประเทศไทย
พระเทพวัชรจารย์	ผู้อำนวยการสถาบันพระไตรปิฎกศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประเทศไทย
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประเทศไทย
พระครูอรุณสุตาลังการ	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

❖ บรรณาธิการบริหาร

บุญญาดา จงละเอียด	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

❖ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ธีรวัฒน์ ทองบุญชู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

❖ กองบรรณาธิการ

พระเมธีวชิราภรณ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช	ประเทศไทย
พระครูโฆสิตวิพัฒนานุกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ครองชัย หัตถา	มหาวิทยาลัยทักษิณ	ประเทศไทย
ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ประเทศไทย
สืบพงษ์ ธรรมชาติ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	ประเทศไทย
กันตภณ หนูทองแก้ว	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช	ประเทศไทย
สมบุรณ์ บุญโท	มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	ประเทศไทย
นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	ประเทศไทย
วาสนา แก้วหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	ประเทศไทย
ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง	มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	ประเทศไทย
ธนิศร ยืนยง	มหาวิทยาลัยปทุมธานี	ประเทศไทย
ธานี วรภัทร์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	ประเทศไทย
บุษกร สุขแสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	ประเทศไทย
มุกดาวรรณ พลเดช	วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้	ประเทศไทย
อุทัย เอกสะพัง	มหาวิทยาลัยทักษิณ	ประเทศไทย
มะลิวัลย์ โยธารักษ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระสาโรจน์ ธมมสโร	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี	วัดศาลาไม้ชัย นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระบุญญฤทธิ์ ภัททจารี	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
อนุชิต ปราบพาล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศักดิ์ดา หารเทศ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ทิพย์วรรณ จันทรา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
อภิรักษ์ คำหารพล	นักวิชาการอิสระ	ประเทศไทย

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระไกรสร ปิยสีโล	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
สามเณรศักดิ์ณณ อาษา	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ธีรนนท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศุภิสรา ณ สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศศิธร สงศิริ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ญาณกวี คำศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ชาลีสา มาสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย

ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	ประเทศไทย

ออกแบบปก

วินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา	พีเอช ปรีน & ดีไซน์ ไวนิล สตูดิโอ	ประเทศไทย

จัดรูปเล่ม

ธีรนนท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

โรงพิมพ์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 11 ประจำปีพุทธศักราช 2567 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 11 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 2 (จนถึง 31 ธันวาคม 2567) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

วารสารมหาจุฬานาครทรรค์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 11 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 25 เรื่อง บทความวิชาการ 5 เรื่อง มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณวิถีพุทธยุคการเปลี่ยนแปลง: ข้อเสนอแนะประสบการณ์จากการศึกษาสังฆนียสถาน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นหลักความเป็นจริงที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องเผชิญและหลีกเลี่ยงไม่ได้ พุทธศาสนิกชนจะต้องสร้างตระหนักรู้และเรียนรู้อย่างลึกซึ้งเพื่อการดำเนินชีวิตให้เกิดความสมดุล การไม่ประมาทจึงเป็นหัวใจสำคัญตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นปัจจัยโอวาท ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เน้นย้ำให้กับพุทธศาสนิกชนได้น้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สังฆนียสถาน คือ สถานที่ทางพระพุทธศาสนาอันเป็นที่ตั้งแห่งความสวดสังฆะ มี 4 แห่ง คือ 1) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ สวนลุมพินีปัจจุบัน คือ รุมินเด ในประเทศเนปาล 2) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ปัจจุบันได้แก่พุทธคยา ประเทศอินเดีย 3) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา คือ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ปัจจุบัน คือ สารนาถ ประเทศอินเดีย 4) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน คือ ป่าสาละวัน เมืองกุสินารา ปัจจุบันได้แก่ เมืองกาเซีย ประเทศอินเดีย การศึกษาสังฆนียสถานจะทำให้ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากสถานที่จริงและได้ศึกษาถึงความเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามแนววิถีพุทธจากเรื่องเล่าพระราชกรณียกิจของพระพุทธเจ้าในแต่ละช่วงเวลา สังฆนียสถานมีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะพุทธกิจของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขณะที่ทรงพระชนม์ชีพอยู่ การเดินทางจาริกแสวงบุญหรือเพื่อศึกษาสังฆนียสถานสามารถสะท้อนให้เห็นมิติที่เป็นบทเรียนอย่างหลากหลาย เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านการเสริมศักยภาพและการพัฒนาคุณค่าของมนุษย์ซึ่งเป็นหัวใจหลักสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นต้นแบบ

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครทรรค์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

๒๕.๖.๖๓

บุญญาดา จงละเอียด

บรรณาธิการ วารสารมหาจุฬานาครทรรค์

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ง)
การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกฏัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1	1
APPLICATION OF THE FOUR BUDDHIST PRINCIPLE OF SANGAHAVATTHU TO THE ADMINISTRATIONS OF MORARITY IN THE NEXT NORMAL AFFECTING THE QUALITY OF WORKING LIFE OF TEACHERS IN SCHOOLS UNDER CHANTHABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1	
ณรงค์กร ท่าม่วง, อีริ่งกูร วรบำรุงกุล, อรุณเกียรติ จันทร์สงแสง	
การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี	11
STRONG COMMUNITY ADMINISTRATION OF SUBAN LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, NASAN DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE	
พระปลัดสมนึก อมรธมโม (ผอมกลัด), เนติลักษณ์ สุทธิรักษ์	
การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน	22
A STUDY OF THE COMPONENTS OF ETHICAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS	
จารุณี จันทวงศ์, เอกลักษณ์ เพียสา, พรเทพ เสถียรนพแก้ว	
การพัฒนาารูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคมโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	31
CHRONIC KIDNEY DISEASE PREVENTION DEVELOPMENT MODEL BY SOCIAL SUPPORT, SUB-DISTRICT HEALTH PROMOTING HOSPITALS	
ธรรมรัตน์ เพชร	
การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	44
PROMOTION OF PEOPLE'S POLITICAL PARTICIPATION AT TA KHAN SUBDISTRICT, BAN KHAI DISTRICT, RAYONG PROVINCE	
พฤกษ์ศรี อรุณรัตน์, วชิรินทร์ ชาญศิลป์, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า	
แนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต	53
COMMUNITY DEVELOPMENT GUIDELINES TO ENHANCE TOURISM MANAGEMENT POTENTIAL: A CASE STUDY OF OLD TOWN, PHUKET	
นริศรา กรุดนาค, นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, นวลพรรณ วงษ์สะอาด	

ความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร	64
REQUIREMENTS AND EXPECTATIONS OF MASTER'S DEGREE STUDY IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION, SHINAWATRA UNIVERSITY	
สาริศา เจนเข้ว้, เส่เรียน เจนเข้ว้, ชุขว้ญ รัตนพิทักษ์ธาด, สมพร ยอดคำเนิน, จีร์ฐ์ สันธูอารี	
การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน	75
A STUDY OF SERVANT LEADERSHIP COMPONENTS OF SCHOOL ADMINISTRATORS	
ธาราชัย ห้วยดอกหอม, เอกลักษณ์ เพ็ญสา, ทรัพย์หิธิญ จันทรักษ์	
การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง	85
PROMOTING EFFICIENT MANAGEMENT SYSTEMS ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE IN SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHONBURI RAYONG	
คณศ นามนัย, พิญา สมบูรณ์, เร่งวิชัย นิลโคตร	
การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วยตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา	96
PROMOTING COMMUNITY-BASED TOURISM THROUGH CULTURAL FLOATING MARKETS : A CASE STUDY OF SONGKHLA PROVINCE	
ประสิทธิ์ รักนุ้ย, ไพรัตน์ ฉิมหาด, ดิเรก นุ่นกล่ำ, พระสมุห์ธนภัทร ธนภทโท (ทิพย์วงษ์)	
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกับการสร้างเสริมสุขภาพและกลุ่มวัยตามกฎบัตรออตตาวาชาวไรเตอร์	107
SUBDISTRICT HEALTH PROMOTING HOSPITAL AND HEALTH PROMOTION FOR ALL AGE GROUP ACCORDING TO THE OTTAWA CHARTER	
วาสนา บุญยมนี่, กุลธรัตน์ ไส่สีสุบ, หทัยรัตน์ กระต่ายน้อย, สุพิศ กุลชัย, นภารินทร์ นวลไธสง	
บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี	115
THE SCHOOL DIRECTOR'S ROLES ACCORDING TO POSITION STANDARDS OF SMALL SIZE SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION IN SUPHANBURI PROVINCE	
จันทร์พิมพ์ วงศ์ประชารัตน์, สมหมาย เทียนสมใจ, สมกิต บุญยะโพธิ์	
รูปแบบการพัฒนากระบวนการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	126
THE DEVELOPMENT MODEL OF THE MANAGEMENT SYSTEM FOR PARTICIPATORY DESIGN OF DENGUE EPIDEMIC PREVENTION AND CONTROL IN CHOM BUENG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE	
อรุณ พงษ์หาญ, สมโภช รติโอฬาร	
จรรยาวัชของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด	136
SOFT SKILLS OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING THE ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF TEACHERS IN SCHOOLS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHANTHABURI TRAT	
ศศิพร คุ่มวงศ์, พิญา สมบูรณ์, เร่งวิชัย นิลโคตร	

- จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ : พฤติกรรมและภาพลักษณ์ ในสายตานักท่องเที่ยวชาวไทย** 149
RATCHABURI PROVINCE AS CREATIVE TOURISM CITY: BEHAVIOR AND IMAGE IN THE PERCEPTION OF THAI TOURISTS
ภูริวัจน์ เดชอ้อม, ภาณุวัฒน์ ภักดิ์อักษร
- การประยุกต์ใช้หลักสามวาจาในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแก้ว อำเภอสระเดา จังหวัดสงขลา** 162
APPLICATION OF THE SAMMAVACA PRINCIPLE TO PROMOTE THE MULTICULTURAL SOCIETY OF SAMNAKTAEO SUB-DISTRICT COMMUNITY, SADAO DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE
พระอธิการสมศักดิ์ ธรรมโชโต (เรื่องสุวรรณ), พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูโสมสิริพัฒนานุกุล, พระครูวิจิตรรัตนวัตร, พระครูวาทีธรรมวิภา
- การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยใช้แนวทางการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูระดับประถมศึกษา** 170
THE DEVELOPMENT OF A MATHEMATICAL PROBLEM SOLVING ABILITIES BY PROBLEM-BASED LEARNING APPROACHES FOR ELEMENTARY TEACHER STUDENTS
สุภาภรณ์ ใจสุข
- บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชน : กรณีศึกษาบ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา** 181
THE ROLE OF WOMEN IN LEADERSHIP : CASE STUDY OF BANKWIT TAI, BAN CHANG SUBDISTRICT, UTHAI DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE
จงกล เสงสุวรรณ, นพดล ปรารักษ์ทอง, เอนก รักเงิน
- การสร้างสรรคการแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์อัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา** 191
THE CREATION OF THE LAEM PHO BOAT SONG PERFORMANCE: A CULTURAL IDENTITY OF THE LAEM PHO COMMUNITY IN KHU TAO SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE
รวิสร่า ศรีชัย, สุภาวดี โพธิ์เวชกุล
- ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย** 201
MARKETING MIX FACTORS THAT AFFECT THE DECISION TO PURCHASE SUPPLEMENTARY FOOD PRODUCTS OF THE DE RAITHAIR BRAND
สิรภัทร แจ่มมิน, ชินโสณ วิสิฐนิจิกิจา
- การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน** 211
THE DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT AND PROBLEM SOLVING SKILLS SOCIAL STUDIES OF STUDENTS IN MATHAYOMSUKSA 1 USING LEARNING MANAGEMENT BY PROBLEM-BASED LEARNING
จินตหรา ชัยจิตร, มนูญพงศ์ ชัยพันธุ์
- การสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง** 221
USING OF TIKTOK FOR PUBLICIZING IMAGE OF THUNG SONG MUNICIPALITY
กรกช ชันธบุญ

ศึกษาเชิงวิเคราะห์ปฏิบัติของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส)	231
ANALYTICAL STUDY OF PATIPADĀ OF PHRAKHU NANADASSI (LUANGPUGAMDEE PABHASO)	
พระครูเกษมปริยัติกิจ อารยธมโม, พระครูวุฒิชัยธรรมสาร	
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิวของผู้บริโภคในประเทศไทย	241
FACTORS INFLUENCING THE DECISION TO PURCHASE VITAMIN C SERUM PRODUCTS FOR SKIN CARE OF CONSUMERS IN THAILAND	
วิชญ์ วาสนภมล, ธนบดี อัครวงษ์วิจิตร	
ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณวิถีพุทธยุคการเปลี่ยนแปลง: ข้อเสนอแนะประสบการณ์จากการศึกษาสังเขปนิยสถาน	254
BUDDHIST SPIRITUAL LEADERSHIP IN A TRANSFORMATIVE ERA: REFLECTING ON EXPERIENCES FROM THE STUDY OF BUDDHIST HOLY PLACES	
จิตติวิมล สุขป้อม, เรืองวิทย์ นิลโคตร, ญัฐกรณ ปะพาน, ญัฐกา สงวนวงษ์, ญัฐพัชร สายเสนา	
การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม : หัวใจเศรษฐีเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล	265
APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES : HEART OF A MILLIONAIRE FOR LIVING IN THE DIGITAL AGE	
รัตติกาล สุขไสย, พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูโสมสิริพัฒนานุกุล, สิทธิโชค ปาณะศรี	
การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์: กรณีศึกษาคณะสงฆ์ธรรมยุต อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น	275
PARTICIPATION OF SANGHA IN PUBLIC WELFARE: CASE STUDY OF THE DHAMMAYUTTICA SANGHA, NONSILA DISTRICT, KHONKAEN PROVINCE	
พระครูชัยวัฒน์พิศาล ชวโน, พระครูวุฒิชัยธรรมสาร	
การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	285
A STUDY ON THE RELATIONSHIP BETWEEN TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND STANDARD IMPLEMENTATION OF CHILD DEVELOPMENT CENTERS OF THE CHILD DEVELOPMENT CENTER WANG TONG DISTRICT PHITSANULOK PROVINCE	
ประภัสสร แก้วสุวรรณ, นงลักษณ์ ใจฉลาด	
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่	295
PUBLIC PARTICIPATION IN PROMOTING THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY PEOPLE, SINPUN SUBDISTRICT, KHAO PHANOM DISTRICT, KRABI PROVINCE	
พระอธิการสุริยพงษ์ อชิโต (ศรีเทพ), พระครูวิรัตธรรมโชติ, พระครูโสภณรัตน์นันทิต	
การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมุกดาหาร	304
APPLICATION OF SAṄGAHAVATTHU PRINCIPLES IN IMPROVING THE QUALITY OF LIFE OF PEOPLE IN UMPHANG DISTRICT, TAK PROVINCE	
พระครูโสภาธรรมคุณ อาภาธโร (มานิตย์), พระครูวุฒิชัยธรรมสาร	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	๘

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม
ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1*

APPLICATION OF THE FOUR BUDDHIST PRINCIPLE OF SANGAHAVATTHU
TO THE ADMINISTRATIONS OF MORARITY IN THE NEXT NORMAL AFFECTING
THE QUALITY OF WORKING LIFE OF TEACHERS IN SCHOOLS UNDER
CHANTHABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ณรงค์กร ท่าม่วง*, อธิกร วรบำรุงกุล, อรุณเกียรติ จันทร์ส่งแสง

Narongkorn Thamuang*, Theerangkoon Warabamrungskul, Arungiat Chansongsaeng

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6426141008@rbru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 2) คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 และ 4) สร้างสมการพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) การพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = 0.348 + 0.72^{**}X$ และสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน คือ $\hat{Z}_y = 0.85^{**}Z_x$ สะท้อนว่าการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดตามสมมติฐาน

คำสำคัญ: สังคหวัตถุ 4, ผู้บริหารเชิงคุณธรรม, คุณภาพชีวิต, ยุคปรกติถัดไป

* Received September 9, 2024; Revised October 8, 2024; Accepted October 19, 2024

Abstract

This research aims to: 1) Examine the application of the four Sangahavatthu principles by moral administrators under the Office of Chanthaburi Primary Educational Service Area 1; 2) Assess the quality of work life of teachers during the "next normal" period under the same office; 3) Explore the relationship between the application of the four Sangahavatthu principles by moral administrators and the quality of work life of teachers during the next normal; and 4) Develop a predictive model for the application of the four Sangahavatthu principles by moral administrators that affects the quality of work life of teachers during the next normal period. This is a quantitative research study using a questionnaire as the research tool. The sample group consisted of 306 individuals. Data were analyzed using mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and simple regression analysis. The findings reveal that: 1) Moral administrators' overall application of the four Sangahavatthu principles is at a high level. 2) The overall quality of work life of teachers during the next normal is also high. 3) There is a statistically significant relationship at the .01 level between the application of the four Sangahavatthu principles by moral administrators and the quality of work life of teachers during the next normal. and 4) The prediction of the applying the four Sangahavatthu principles by moral administrators significantly affects the quality of work life of teachers during the next normal at the .01 level. The raw score prediction equation is $\hat{Y} = 0.348 + 0.72^{**}X$. The standardized score prediction equation is: $\hat{Z}_y = 0.85^{**}Z_x$. These results indicate that the application of the four Sangahavatthu principles by moral administrators has a significant effect on the quality of work life of teachers during the next normal, as hypothesized.

Keywords: Sangkha 4, Moral Executives, Quality of Life, Next Normal Era

บทนำ

ในยุคการเปลี่ยนแปลงที่ยากจะคาดเดา การศึกษากลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การศึกษาไม่ใช่เพียงการสั่งสอนจากผู้มีอำนาจ แต่เป็นกระบวนการที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างและปรับเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน ความพร้อมในการยึดมั่นและการเปลี่ยนแปลงนี้จึงเป็นสิ่งที่ทำให้รัฐชาติสามารถเจริญงอกงามและทันสมัยในทุกมิติของยุคการเปลี่ยนแปลง (ธงชัย สมบูรณ์, 2560) ด้านการบริหารการศึกษา ในยุคโลกพลิกผัน (VUCA World) ซึ่งเต็มไปด้วยความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถนำการเปลี่ยนแปลงมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้เกิดความท้าทายต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญ เช่น การจัดการกับปัญหาที่ซับซ้อนและการตัดสินใจในสถานะที่ไม่แน่นอน ผู้บริหารต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ เช่น กล้าคิด กล้าทำ กล้านำ และกล้าเปลี่ยนแปลงควบคู่กับการมีคุณธรรมจริยธรรม ในการบริหารองค์กรแนวทางการเตรียมตัวเพื่อรับมือกับยุค VUCA รวมถึงการวางแผนที่ยืดหยุ่นและการเสริมสร้างทักษะใหม่ ๆ การสอนเสริมเพื่อยกระดับผลการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องให้ความสำคัญ นอกจากนี้แล้วการปรับตัวของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค VUCA จึงเป็นการนำพาสถานศึกษาให้ทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการและความท้าทายของยุคโลกพลิกผันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศุภเชษฐ์ กาญจนมณี และคณะ, 2566) การศึกษา

โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะเป็นแนวทางการในการศึกษาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และผลลัพธ์ที่ได้ คือ กระบวนการบริหารที่ชัดเจน และประยุกต์เข้ากับบริบทสังคมไทยได้

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะขับเคลื่อนและผลักดันสถานศึกษาให้สามารถก้าวเดินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร โดยมีเทคนิคในการใช้กระบวนการบริหารกลุ่มบุคคลในการบริหารงานให้ได้ประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย (บุษบา จีเพ็ชร, 2557) การประยุกต์ใช้หลักธรรมของผู้บริหารจึงเป็นอีกวิธีทางหนึ่งที่จะเข้ามาช่วยในการบริหารสถานศึกษาในช่วงของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือภายใต้ผลกระทบที่เกิดขึ้นที่ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการปรับตัวในการดำเนินชีวิตและการทำงาน จนทำให้เกิดสภาวะหลาย ๆ อย่างที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน และการดำรงชีวิต ดังนั้นหลักสังคหวัตถุ 4 จึงถือเป็นหลักธรรมทางศาสนาที่เป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเกื้อกูลเพื่อสมานไมตรีกัน เพื่อพัฒนาชีวิตจิตใจให้สูงขึ้น ๆ ขึ้นไป ด้วยการให้การพุดจาตีมีวาจาเป็นที่รัก จะทำให้ตนเองและผู้อื่นได้รับความสุขไปด้วย เป็นการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องดีงาม (สุริยพร แซ่เอี้ยบ และพลพจน์ เขาวีวัฒน์, 2561) และประกอบไปด้วย ส่วนที่ 1 ทาน คือ การให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกันในเรื่องของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ส่วนที่ 2 ปิยวาจา วาจาเป็นที่รักพูดดีมีน้ำใจ รวมทั้งกล่าวคำสุภาพไพเราะสร้างสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักนับถือตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วย เหตุผลอันเป็นสิ่งจูงใจให้นิยมยอมตาม ส่วนที่ 3 อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ เพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดจนช่วยแก้ไข และส่วนสุดท้าย คือ สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอด้วยกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข รวมถึงการวางตนได้เหมาะสมแก่ฐานะ สถานะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) ถ้าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ควรนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การพุดจาไพเราะ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความเสมอต้นเสมอปลายส่งผลให้คุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารเชิงคุณธรรมต้องประพฤติปฏิบัติตนด้วยหลักการมาตรฐานด้านจริยธรรม (Ethical Standards) ได้แก่ การใช้หลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานให้ความเป็นธรรมและความยุติธรรมกับเพื่อนร่วมงานทุกระดับ เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์รวมทั้งมุ่งเน้นการยกระดับคุณธรรมและจริยธรรมของเพื่อนร่วมงานให้สูงขึ้น

คุณภาพชีวิตในการทำงานถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องมุ่งเน้นให้ความสำคัญดังจะเห็นได้จากที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ได้มุ่งกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจ ในการมุ่งส่งเสริมการพัฒนาคู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพสร้างโอกาส ความเสมอภาคลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1, 2565) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตระหนักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครู ซึ่งสอดคล้องกับสำนักสถิติแห่งชาติ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ 4 ด้านประกอบด้วย ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการทำงาน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านส่วนตัว ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ (สำนักสถิติแห่งชาติ, 2561) เห็นได้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำงาน ซึ่งครูและบุคลากรทางการศึกษาก็ถือเป็นผู้ปฏิบัติงาน จึงควรได้รับการดูแลส่งเสริมให้เกิดคุณภาพชีวิตในการทำงานเพื่อเป็นการสนับสนุน และขับเคลื่อนองค์กรหรือสถานศึกษานั้น สามารถก้าวเดินได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา จากแนวคิดทฤษฎี ของนักวิชาการ ทำให้ได้ความหมายของคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู คือ การรับรู้ของครูที่มีต่อสภาพการทำงานที่สามารถตอบสนองความต้องการ

ทั้งร่างกาย และจิตใจทำให้ครุมีความพอใจมีความสุขในการทำงานอันจะทำให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะประกอบด้วย การให้ในสิ่งที่เหมาะสมและยุติธรรม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาด้านความสามารถของบุคคล ความเจริญงอกงามและสวัสดิภาพการบูรณาการกับสังคม (เชษฐา ไชยเดช, 2550) แสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานของครุมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการจะพัฒนาสถานศึกษา ให้มีความมั่นคงมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครุยุคความปรกตดิถีไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครุยุคความปรกตดิถีไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครุยุคความปรกตดิถีไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2565 ครูจำนวน 1,440 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1, 2565)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2565 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) โดยได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 คนใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้อำเภอที่ตั้งของสถานศึกษาเป็นชั้นของการสุ่ม หลังจากนั้นคัดเลือกครูของแต่ละอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้สถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนโดยการศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม 2) ศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมตามตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นนิยามศัพท์ของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม และคุณภาพชีวิตในการทำงานของครุในยุคความปรกตดิถีไป เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อดำเนินการ 3) สร้างข้อความเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม จำนวน 28 ข้อ และสร้างข้อความคำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครุในยุคความปรกตดิถีไป จำนวน 28 ข้อ 4) นำข้อความที่สร้างขึ้นทั้งหมดมาปรับปรุงภาษาให้อ่านง่าย เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนแล้วจัดเรียงข้อความตามรูปแบบของการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อความรายชื่อ โดยมี

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 และ 5) นำข้อความที่คัดเลือกไว้ตามข้อ 4 มาสร้างเป็นแบบสอบถามการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยเรียงข้อความหรือข้อคำถามตามลำดับของตัวแปรแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการทดสอบวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) (Cronbach, L. J., 1990) และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็น 3 ตอน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1993) จากการทดสอบกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย คัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ (r) ตั้งแต่ 0.49 ถึง 0.76

4. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ไปยังครูในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ที่ได้รับแบบสอบถามออนไลน์ตอบกลับคืนมา จำนวน 306 ฉบับ

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) และวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Linear Regression) และสร้างสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ (ปกรณ์ ประจันบาน, 2555)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้ 1) การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 2) การวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และใช้ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 3) การวิเคราะห์ข้อมูลและหาความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) และ 4) การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Linear Regression)

ผลการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม	n = 306		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	4.37	0.45	เห็นด้วยมาก	1
2. ด้านการพูดจาไพเราะ	4.27	0.48	เห็นด้วยมาก	3
3. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูล	4.30	0.49	เห็นด้วยมาก	2
4. ด้านการเสมอต้นเสมอปลาย	4.18	0.51	เห็นด้วยมาก	4
รวม	4.28	0.44	เห็นด้วยมาก	-

จากตารางที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.45) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูล ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.49) ด้านการพูดจาไพเราะ ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.48) และด้านการเสมอต้นเสมอปลาย ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.51) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป

คุณภาพชีวิตในการทำงานของครู ในยุคความปรกติถัดไป	n = 306		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านผลตอบแทนที่ยุติธรรมและ เพียงพอ	4.25	0.39	เห็นด้วยมาก	3
2. ด้านสภาพแวดล้อมปลอดภัยในการทำงาน	4.16	0.43	เห็นด้วยมาก	4
3. ด้านพัฒนาความสามารถของพนักงาน	4.26	0.46	เห็นด้วยมาก	2
4. ด้านมีความก้าวหน้าในอาชีพ	4.25	0.45	เห็นด้วยมาก	1
รวม	4.23	0.34	เห็นด้วยมาก	-

จากตารางที่ 2 คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านพัฒนาความสามารถของพนักงาน ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.46) ด้านผลตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.39) ด้านมีความก้าวหน้าในอาชีพ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.45) และด้านสภาพแวดล้อมปลอดภัยในการทำงาน ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.43) ตามลำดับ ผลการศึกษาสະທ້ອນให้เห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านสอดคล้องกับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในยุคความปรกติถัดไปทุกด้าน

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X	Y
X ₁	1	-	-	-	-	-
X ₂	0.794**	1	-	-	-	-
X ₃	0.796**	0.804**	1	-	-	-
X ₄	0.683**	0.736**	0.805**	1	-	-
X	0.894**	0.915**	0.937**	0.891**	1	-
Y	0.793**	0.773**	0.791**	0.739**	0.850**	1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป มีความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับความสัมพันธ์ที่สูง ($r_{xy} = 0.850$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยการเรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย คือ ด้านการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (X₁) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป (Y) มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{x_1y} = 0.793$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูล (X₃) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป (Y) มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{x_3y} = 0.791$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้านการพูดจาไพเราะ (X₂) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป (Y) มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{x_2y} = 0.773$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูล (X₄) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป (Y) มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{x_4y} = 0.739$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป

4. การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Linear Regression) เพื่อค้นหาอำนาจพยากรณ์โดยการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ในการทำงาน of ครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

ผลการวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหาร เชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป โดยการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Linear Regression) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายของการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหาร เชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป

ตัวแปร	n = 306		df	r _{xy}	a	b	β
	$\bar{X}$	S.D.					
X	4.28	0.44	304	0.85**	0.348	0.72**	0.85**
Y	4.23	0.34					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 การพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป อยู่ในระดับสูงมากและมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าคงที่ของการพยากรณ์เท่ากับ 0.348 ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบเท่ากับ 0.72 ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.85 สามารถสร้างสมการพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 คือ สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = 0.348 + 0.72 \cdot X$ และสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน คือ $= 0.85 \cdot Z_x$ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมนั้นส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์แบบสัมพัทธ์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ คือ รับฟังความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ทุกคนผู้พูดจาสุภาพ อ่อนหวาน จิตสำนึกในการให้บริการและให้ความปรึกษาแนะนำ อภิปรายได้ว่า การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารงานมีผลดีทั้งในด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร การลดความขัดแย้ง และการสร้างสังคมที่มีความรักและสามัคคี ทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง (พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น), 2555)

2. ผลการศึกษาการคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านพัฒนาความสามารถของผู้ทำงาน ด้านผลตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ ด้านมีความก้าวหน้าในอาชีพ และด้านสภาพแวดล้อมปลอดภัยในการทำงาน ตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นอย่างดี มีการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงส่งผลให้คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะวัฒน์ เคแสง ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายเทศบาลตำบลคลองหาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของครู โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการที่ดีและการให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของครู มีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการทำงานของครูในระดับต่าง ๆ (ปิยะวัฒน์ เคแสง, 2559)

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับความสัมพันธ์กันสูงไปในทิศทางเดียวกันกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับการศึกษาของ ลิษา สมัครพันธ์ ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ลิษา สมัครพันธ์, 2562)

4. ผลการวิเคราะห์การพยากรณ์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหาร เชิงคุณธรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 อยู่ในระดับสูงมากและมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าคงที่ของการพยากรณ์เท่ากับ 0.348 ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบเท่ากับ 0.72 ค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.85 สามารถสร้างสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = 0.348 + 0.72X$ สอดคล้องกับการศึกษาของ นนัฐศิริ แก้วแจ้ง และพระมหาธำรง ฐิตปัญโญ พบว่าการบริหารงานบุคคลเชิงบูรณาการหลักสังคหวัตถุที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การรักษาวินัยในการบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ (X4) การวางแผนในการบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ (X1) การจัดสวัสดิการในการบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ (X5) การสรรหาในการบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ (X2) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายหรืออำนาจพยากรณ์ร้อยละ 73.70 ($R^2 = 0.737$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถเขียนความสัมพันธ์ในรูปสมการพยากรณ์ได้ดังนี้ สมการรูปคะแนนดิบ $\hat{Y} = 0.524 + 0.305 (X4) + 0.225 (X1) + 0.202 (X5) + 0.147 (X2)$ สมการรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z}_y = 0.323 (X4) + 0.217 (X1) + 0.215 (X5) + 0.163 (X2)$ (นนัฐศิริ แก้วแจ้ง และพระมหาธำรง ฐิตปัญโญ, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

องค์ความรู้จากการวิจัยเป็นการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรม พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารเชิงคุณธรรมกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูยุคความปรกติถัดไป ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตนต่อผู้ใต้บังคับบัญชาแบบเป็นกันเองไม่ถือตัวไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ เป็นแบบอย่างที่ดีและเหมาะสมกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรให้บรรลุผลตามทิศทางที่กำหนด และผู้บริหารจึงควรพัฒนาสถานศึกษาให้มีบรรยากาศที่ดีต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต รมรื่น สวยงาม และมีความปลอดภัย วางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เหมาะสมการใช้งาน และเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหน่วยงานภาคการศึกษาควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอย่างจริงจัง และให้เป็นพันธกิจที่ผู้บริหารจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติระดับสถานศึกษา ข้อเสนอการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อให้มีการประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติระดับสถานศึกษาระหว่างกระบวนการวิจัย และให้มีการพัฒนาระหว่างกระบวนการไปพร้อม ๆ กัน

เอกสารอ้างอิง

- เชษฐา ไชยเดช. (2550). คุณภาพชีวิตการทำงานของครูที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครูในสถานศึกษาคาทอลิก สังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธงชัย สมบูรณ์. (2560). โลกหลังยุคใหม่ อนาคตทางการศึกษาและปัญญาของชาติ. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2565 จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_783896
- นนท์ศิริ แก้วแจ้ง และพระมหาอัคร ธิตปุญโญ. (2566). การบริหารงานบุคคลเชิงบูรณาการหลักสังคหวัตถุที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรีเขต 2. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 21(1), 311-329.
- บุษบา จีเพ็ชร. (2557). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาในโรงเรียนอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ปกรณ์ ประจันบาน. (2555). สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยและประเมิน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ปิยะวัฒน์ เคแสง. (2559). คุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายเทศบาลตำบลคลองหาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์นิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น). (2555). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลิษา สมัครพันธ์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ศุภเชษฐ์ กาญจนมณี และคณะ. (2566). การปรับตัวของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคโลกพลิกผัน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 13(1), 1-13.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. (2565). บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤษภาคม 2565 จาก <https://web.chan1.go.th>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). การสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สุริย์พร แซ่เอี้ยบ และพลพจน์ เชาว์วิวัฒน์. (2561). การเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะในสังคมไทยด้วยหลักสังคหวัตถุ. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 13(38), 1-14.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1993). A Technique for the Measurement of Attitude. Chicago: Rand Mc Nally.

การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ

อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

STRONG COMMUNITY ADMINISTRATION OF SUBAN LOCAL ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION, NASAN DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

พระปลัดสมนึก อมรรวมโม (พอมกลัด)*, เนติลักษณ์ สุทธิรักษ์

Phrapalad Somnuk Amaratummo (Pomklad)*, Netiluk Sutthirak

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Bachelor of Public Administration Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Sri Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: somnuk985@gmail.com

บทคัดย่อ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้ให้ความสำคัญกับการบริหารส่วนท้องถิ่นไว้ใน มาตรา 249 ภายใต้บังคับมาตรา 1 ประกอบกับ มาตรา 250 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแล และจัดทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น การใช้หลักธรรมเพื่อการบริหารจัดการ ชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ทำให้เกิดการพัฒนาย่าง ยั่งยืนต่อไปในอนาคต บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการชุมชนและระดับหลัก สาราณียธรรม 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรมกับการบริหารจัดการชุมชน และ 3) ศึกษาแนวทาง การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ศึกษาประชากร จำนวน 373 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ข้าราชการ และผู้นำชุมชน รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 12 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ ได้ค่าความเชื่อมั่น แบบสอบถามเท่ากับ 0.987 และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าความสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารชุมชนเข้มแข็ง โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ด้านสังคมและ ด้านเศรษฐกิจ 2) การประยุกต์หลักสาราณียธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) หลักสาราณียธรรมกับการ บริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง $R = .859^{**}$ 4) แนวทางการประยุกต์ใช้หลัก สาราณียธรรมในการบริหารชุมชน มีทัศนคติที่ดี รู้จักแบ่งปัน ใช้ชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ชุมชนเข้มแข็ง, องค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ

Abstract

The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 emphasizes local administration in Article 249. Under Article 1 and Article 250, local administrative organizations have the duty and authority to oversee and organize public activities for the benefit of local people. Therefore, the

* Received August 16, 2024; Revised October 19, 2024; Accepted October 27, 2024

use of Buddhist principles for strong community management in an integrated Buddhist way to develop strong communities leads to sustainable development in the future. This research aims to 1) Study the level of community management and the Saraniyadhamma principle level, 2) Study the relationship between the Saraniyadhamma principle and community management, and 3) Study the approach to strong community management of Khuan Suban Subdistrict Administrative Organization, Ban Na San District, Surat Thani Province. This research is a mixed-method research by collecting data from relevant documents and in-depth interviews with key informants. The study population is 373 people. Key informants are Buddhist scholars, public administration scholars, civil servants, and community leaders, totaling 12 people. The instrument used is a questionnaire/interview form with a questionnaire reliability of 0.987. Data analysis uses statistics, including mean, standard deviation, and correlation coefficient. The research results found that 1) The overall strong community administration is at a moderate level, ranked by the average value of religion, art, culture, society and economy. 2) The overall application of the Saraniyadhamma principles is at a high level. 3) The Saraniyadhamma principles and strong community administration have a high level of positive relationship, $R = .859^{**}$. 4) The guidelines for applying the Saraniyadhamma principles in community administration have a good attitude, know how to share, and live a life according to the sufficiency economy.

Keywords: Management, Strong community, Khuan Suban Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ให้ความสำคัญกับการบริหารส่วนท้องถิ่นไว้ในมาตรา 249 ภายใต้บังคับมาตรา 1 ให้มีการจัดการส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติ การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ ประกอบกัน มาตรา 250 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ และกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามกฎหมายบัญญัติ การจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะใดที่สมควรให้เป็นหน้าที่และอำนาจโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ หรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการใด ให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ ซึ่งสอดคล้องกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคสี่ และกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกลไกและขั้นตอนในการกระจายหน้าที่และอำนาจ (Brown, W.B. & Moberg, D.J., 1980) ตลอดจนงบประมาณและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจดังกล่าวของส่วนราชการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในระยะเวลาที่ผ่านมาก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างเด่นชัด เป็นปัญหาสำคัญในสังคมไทยทั้งความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ โอกาสการเข้าถึงบริการภาครัฐและการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ นำไปสู่ความขัดแย้งในสังคม และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ประเทศที่ลดทอนความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคมจากการกระจายรายได้และผลประโยชน์ของการพัฒนาไปยังกลุ่มคนต่าง ๆ (วชิษฐ์พล กุลพรม, 2562) ในสังคมบางพื้นที่และบางสาขาการผลิตไม่ทั่วถึงเป็นธรรม ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่ในกลุ่มที่มีโอกาสและรายได้สูง

ทำให้สัดส่วนรายได้ระหว่างกลุ่มคนรวยร้อยละ 10 ของประชากรกับกลุ่มคนจนร้อยละ 10 ของประชากร ซึ่งมีความแตกต่างกันถึง 34.9 เท่า นอกจากนี้ความเหลื่อมล้ำยังส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อาทิ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน คนยากจนขาดโอกาส การเข้าถึงบริการการศึกษาและสาธารณสุขที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม การแย่งชิงทรัพยากร การรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด (แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ, 2566)

ดังนั้น การใช้หลักธรรมเพื่อการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการ ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นพัฒนาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีคุณค่า ใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งและระดับหลักสภานโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสภานโยบายกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เรื่อง “การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอขั้นตอนและกระบวนการ การวิจัยในการดำเนินงานมี ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยเป็นวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่มีเนื้อหาสนับสนุนผลการวิจัยชัดเจนมากขึ้นสำหรับวิธีการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
2. ดำเนินการวิจัย ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 373 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักวิชาการพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป นักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 3 รูป/คน ข้าราชการส่วนท้องถิ่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน และผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 12 รูป/คน (พระครูธีรธรรมพิมล, 2567); (ลดาร์ตัน แซ่โง้ว, 2567); (สมควร มากบุญ, 2567)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การศึกษาเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.987 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้องและพัฒนาขึ้นเป็นแบบสอบถาม เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) ระดับการศึกษา 4) อาชีพ 5) รายได้ต่อเดือน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักสภานโยบาย 6 ประการ ได้แก่ 1) เมตตาการุณยธรรม สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านกำลังใจ 2) เมตตาโมกขกรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม 3) เมตตาจักรกรรม การคิดดี มองกันในแง่ดี 4) สาธารณโภคิตา ได้สิ่งใดมาก็รู้จักแบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ 5) สีสสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงาม 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกัน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบน

มาตรฐาน มีลักษณะคำถามเป็นแบบ (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผล การศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการศึกษา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และการวิเคราะห์ระเบียบวิธีศึกษาด้านเทคนิค การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านเนื้อหา การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดถึงบทความงานวิจัยในวารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นการรวบรวมขั้นแรกเพื่อนำมาประกอบการศึกษาในการกำหนดแนวคิด ประเด็นและตัวแปรที่ศึกษา รวมทั้งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอ บ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติบรรยายการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง และหลักสราณียธรรม ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) การวิเคราะห์การหาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสราณียธรรมกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอ บ้านนาสารจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) 4) การวิเคราะห์แนวทางในการประยุกต์หลักสราณียธรรมในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง โดยการวิเคราะห์เนื้อหาสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	49	13.10
หญิง	324	86.90
รวม	373	100.00
2. อายุ		
18 - 30 ปี	16	4.30
31 - 40 ปี	41	11.00
41 - 50 ปี	61	16.35
51 ปี ขึ้นไป	255	68.35
รวม	373	100.00
3. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่า ปริญญาตรี	262	70.20
ปริญญาตรี	95	25.50
ปริญญาโท	16	4.30
รวม	373	100.00
4. อาชีพ		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	16	4.30
เกษตรกร	247	66.20
พนักงาน/ลูกจ้าง	47	12.60
ธุรกิจส่วนตัว	42	11.30
อาชีพอิสระ	21	5.60
รวม	373	100.00

ตารางที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวม (ต่อ)

5. รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 10,000 บาท	156	41.80
10,001 - 20,000 บาท	118	31.60
20,001 - 30,000 บาท	56	15.00
30,001 - 40,000 บาท	23	6.20
40,000 บาท ขึ้นไป	20	5.40
รวม	373	100.00

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวม มีรายละเอียด ดังนี้

1) เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 324 คนคิดเป็นร้อยละ 86.90 2) อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 51 ปีขึ้นไป จำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 68.40 3) ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 70.20 4) อาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 66.20 5) รายได้ต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 41.80

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารชุมชนเข้มแข็ง ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารชุมชนเข้มแข็ง โดยภาพรวม

ที่	การบริหารชุมชนเข้มแข็ง	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านเศรษฐกิจ	3.28	0.82	ปานกลาง
2.	ด้านสังคม	3.57	0.87	มาก
3.	ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ	3.49	0.85	ปานกลาง
4.	ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม	3.65	0.92	มาก
	ภาพรวม	3.50	0.80	ปานกลาง

1. การบริหารชุมชนเข้มแข็งโดยภาพรวม เฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าชุมชนให้ความสำคัญกับด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมมีอิทธิพลมากที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ได้มีการขับเคลื่อนโดยนำหลักธรรมข้อดังกล่าวไปใช้ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน ที่ถูกขับเคลื่อนโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็มีความสำคัญการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ โดยตระหนักถึงการคบคนดีจะทำให้ผู้นำพาชีวิตไปในทางที่ดีขึ้นเช่นไม่นำพาไปในทางเสื่อมเสีย

2. การประยุกต์หลักสัจธรรมโดยภาพรวม เฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศีลสามัญญตา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านเมตตาเมตตามโนกรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และด้านเมตตาวชิกรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความประพฤติสุจริตดีงาม ประชาชนในชุมชนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์และเข้าวัดทำบุญ ด้านศีลสามัญญตา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดมีการส่งเสริมประชาชนในการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ในโอกาสต่าง ๆ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสารานุกรมกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R = .859^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .684^{**}$) ด้านสังคม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R = .822^{**}$) ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R = .824^{**}$) ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R = .853^{**}$) แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการชุมชนให้มีความเข้มแข็งนั้นจะต้องประยุกต์หลักสารานุกรมเนื่องจากหลักสารานุกรมเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีวิถีชีวิตของคนไทยจึงผูกพันอยู่กับคำสอนและพิธีกรรมตามแนวทางของศาสนาพุทธ จึงทำให้ผู้คนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในชนบทอยู่อย่างสงบ และเรียบง่าย การสร้างความผูกพันตามหลักสารานุกรม 6 ประกอบด้วย เมตตาทายกรรม การกระทำดีต่อกัน เมตตาจริกรรม สื่อสารเข้าใจกัน เมตตาโมกกรรม เคารพในความคิดผู้อื่น สาธารณโภคี การแบ่งปันกัน สีสสามัญญตารักษาระเบียบวินัย ทิฏฐิสามัญญตารักษามั่นในหลักการร่วมกัน มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรร้อยละ 68 แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

4. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมในการบริหารชุมชน เป็นหลักธรรมที่นำมาบูรณาการกับการบริหารชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เมตตาทายกรรม สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านกำลังกาย แสดงไมตรีจิตและหวังดีต่อผู้อื่น จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน พัฒนาหมู่บ้านด้วยการจัดคนดูแลสถานที่สำคัญ 2) เมตตาโมกกรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดด้วยความเมตตา การแสดงออกในสังคม ให้ยกมือไหว้ด้วยความเคารพ 3) เมตตาจริกรรม การคิดดี มองกันในแง่ดี มีทัศนคติที่ดี รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จักคิด รู้จักทำ 4) สาธารณโภคี ได้สิ่งใดมาก็รู้จักแบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ การแบ่งปัน ส่งเสริมให้ใช้ชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งรักษาประโยชน์ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน 5) สีสสามัญญตารักษาความประพฤติสุจริตดีงาม ประพฤติสุจริตในสิ่งที่ดีงามอยู่เสมอ รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ความเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นความเสมอภาค และ 6) ทิฏฐิสามัญญตารักษาความเห็นชอบร่วมกัน ยึดหลักความดีงาม ความถูกต้อง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ส่งเสริมการปกครองในระบบประชาธิปไตย (พระครูศีลธรรมโสภิต, 2567)

มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา แสดงให้เห็นว่าหลักสารานุกรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารชุมชนให้เข้มแข็งได้ ประชาชนในชุมชนได้นำแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม ในเมตตาทายกรรม ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน มีความรักความสามัคคี ให้เกียรติเคารพนับถือกัน รู้รักสามัคคี เมตตาจริกรรม ทำให้ชุมชนมีความน่าเชื่อถือ มีสัจจะ จริใจสุภาพอ่อนโยน และไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เมตตาโมกกรรม ทำให้ชุมชนพัฒนาไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ประชาชน ต้องการหรือชุมชนในอนาคต คนในชุมชนคิดดี มีความคิดสร้างสรรค์ ส่งผลถึงกิริยาอาการภายนอก ยิ้มแย้มแจ่มใส น่าเชื่อถือและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน สาธารณโภคี ทำให้ชุมชนมีความ มั่นคง เข้มแข็ง เสมอภาค เท่าเทียมและยุติธรรม คนในชุมชนเกิดรักใคร่ปรองดองและระลึกถึงกัน ด้านศีลสามัญญตารักษาทำให้ชุมชนมีความเป็นระเบียบวินัย สร้างความประทับใจให้ผู้พบเห็น รู้จักหน้าที่สิทธิพลเมือง เคารพในสิทธิผู้อื่น และทิฏฐิสามัญญตารักษาทำให้ชุมชนมีความเป็นเอกภาพทางด้านการคิดเห็นปราศจากความขัดแย้งทางความคิด มีความเห็นร่วมกันในทางสร้างสรรค์ มีความเห็นที่ถูกต้องและตรงมีทัศนคติที่ดีต่อกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

อภิปรายผล

1. ระดับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งและระดับหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระดับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งและระดับหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน โดยเรียงลำดับ ดังนี้ ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสังคม และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติและด้านเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นว่าศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นจะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยสันติวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทดำในจังหวัดนครราชสีมา ชุมชนที่ถูกหล่อหลอมด้วยความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ทำให้มีทุนทางวัฒนธรรมที่ดี มีประเพณีแห่พระแม่ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตัดจุกโกนผมไฟ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยสันติวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชาติ ดวงธิดาสร ที่พบว่า การจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ คือ บริบทด้านสังคมของชุมชนและการก่อเกิดชุมชนเข้มแข็งบ้านนาเกาะ เกิดจากการเข้ามาจัดการกระบวนการเรียนรู้ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนจังหวัดชัยภูมิ ร่วมกับชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน และสมาชิกของชุมชนเป็นผู้เรียนรู้ ส่งผลให้ชุมชนมีความตื่นตัวและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์มากที่สุด และเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน โดยมีความร่วมแรงร่วมใจในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งซึ่งเกิดจากการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้พัฒนาตนเองทั้งคุณภาพชีวิต ทักษะองค์ความรู้การดำเนินชีวิต ต่อยอดอาชีพ สร้างรายได้แบบพออยู่พอกินและมีคุณธรรมจริยธรรม โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเสริมสร้างจิตใจให้มีศีลธรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียน และมีจิตสาธารณะ (อภิชาติ ดวงธิดาสร, 2560)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสาราณียธรรมกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พบว่า โดยภาพรวมกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($R = .859^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ด้านสังคม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง และด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ทั้งนี้ เนื่องจากสาราณียธรรมเป็นหลักธรรมที่ระลึกถึงกัน ช่วยเสริมสร้างความรู้สึที่ดีที่เกิดขึ้นในหมู่คณะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดบุญมี คุณากโร ที่พบว่า การศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสาราณียธรรม ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา ประชาชนในชุมชนได้นำแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ในเมตตากายกรรมทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน มีความรักความสามัคคี ให้เกียรติเคารพนับถือกัน รู้รักสามัคคี เมตตาจริยธรรม (พระปลัดบุญมี คุณากโร, 2563) ทำให้ชุมชนมีความน่าเชื่อถือ มีสัจจะ จริงใจสุภาพอ่อนโยน และไม่เห็นแก่ตัวเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เมตตามโนกรรม ทำให้ชุมชนพัฒนาไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ประชาชน ต้องการหรือชุมชนในอุดมคติ คนในชุมชนคิดดี มีความคิดสร้างสรรค์ ส่งผลถึงกิริยาอาการภายนอก ยิ้มแย้มแจ่มใส น่าเชื่อถือและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน สาธารณโลกี ทำให้ชุมชนมีความ มั่นคง เข้มแข็ง เสมอภาค เท่าเทียมและยุติธรรม คนในชุมชนเกิดรัก

ใครปองตองและระลึกถึงกัน ด้านศีลสามัญญตาทำให้ชุมชนมีความเป็นระเบียบวินัย สร้างความประทับใจให้ผู้พบเห็น รู้จักหน้าที่สิทธิพลเมือง เคารพในสิทธิผู้อื่น และทิวาสัญญตา ทำให้ชุมชนมีความเป็นเอกภาพทางด้าน ความคิดเห็นปราศจากความขัดแย้งทางความคิด มีความเห็นร่วมกันในทางสร้างสรรค์ มีความเห็นที่ถูกต้องและตรงมีทัศนคติที่ดีต่อกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุริยะ มหฺทโว (มาธรรม) ที่พบว่า การประยุกต์หลักสราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมาการสร้างควมผูกพันตามหลักสราณียธรรม 6 ประกอบด้วย เมตตาการุณยธรรม (การกระทำดีต่อกัน)เมตตาวจิกรรรม (สื่อสารเข้าใจกัน) เมตตาเมตตาโนกรรม (เคารพในความคิดผู้อื่น) สาราณโมคิ (การแบ่งปันกัน)ศีลสามัญญตา (รักษาระเบียบวินัย) ทิวาสัญญตา (เชื่อมั่นในหลักการร่วมกัน) ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร (พระมหาสุริยะ มหฺทโว (มาธรรม), 2565)

3. แนวทางการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.1 เมตตาการุณยธรรม สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านกำลังใจ ประกอบด้วย การแสดงไมตรีจิต และหวังดีต่อผู้อื่น ช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ด้วยความเต็มอกเต็มใจ พร้อมกับมีความประพฤติที่สุภาพ คอยช่วยเหลือกิจกรรม เช่น การช่วยเหลือในสิ่งของ โดยการให้รางวัลในการจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การตัดหญ้าตามแนวทางถนนในหมู่บ้าน

3.2 เมตตาเมตตาโนกรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดด้วยความเมตตา พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น การพูดให้ความรู้ การพูดให้กำลังใจหรือการให้คำแนะนำที่ดีแก่ผู้อื่น การกล่าววาจาสุภาพ พูดอย่างไรก็ต้องทำอย่างนั้นด้วยเหตุผลมีสติและจิตใจที่ว่า เขาก็คือเรา เราก็คือเขา

3.3 เมตตาวจิกรรรม การคิดดีมองกันในแง่ดี มีทัศนคติที่ดี การคิดแต่ในสิ่งที่ดีและประกอบไปด้วย ความปรารถนาดี เช่น การตั้งจิตปรารถนาดีที่จะทำคุณงามความดี ยึดมั่นในการสร้างบุญกุศล มีจิตใจที่ปรารถนาดีมองคนในแง่ดีรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ยอมรับในความคิดต่าง และสรุปหาทางออกร่วมกัน

3.4 สาราณโมคิตา ได้สิ่งใดมาก็รู้จักแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ การแบ่งปันสิ่งของที่ไม่ใช่แล้วให้กับเพื่อนบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน ที่ยากไร้ด้วยความเต็มใจ การแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความเป็นธรรม ส่งเสริมให้ใช้ชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งรักษาประโยชน์สิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายระบบนิเวศน์ รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

3.5 ศีลสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงามประพฤติสุจริตในสิ่งที่ดีงามอยู่เสมอ ประพฤติตนอย่างมีระเบียบ วินัย ไม่ประพฤติตนในทางแตกแยก รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กร ความเสมอภาค บริหารจัดการโดยเท่าเทียมกันมีการกำหนดและประกาศนโยบายมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรมของ อบต. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

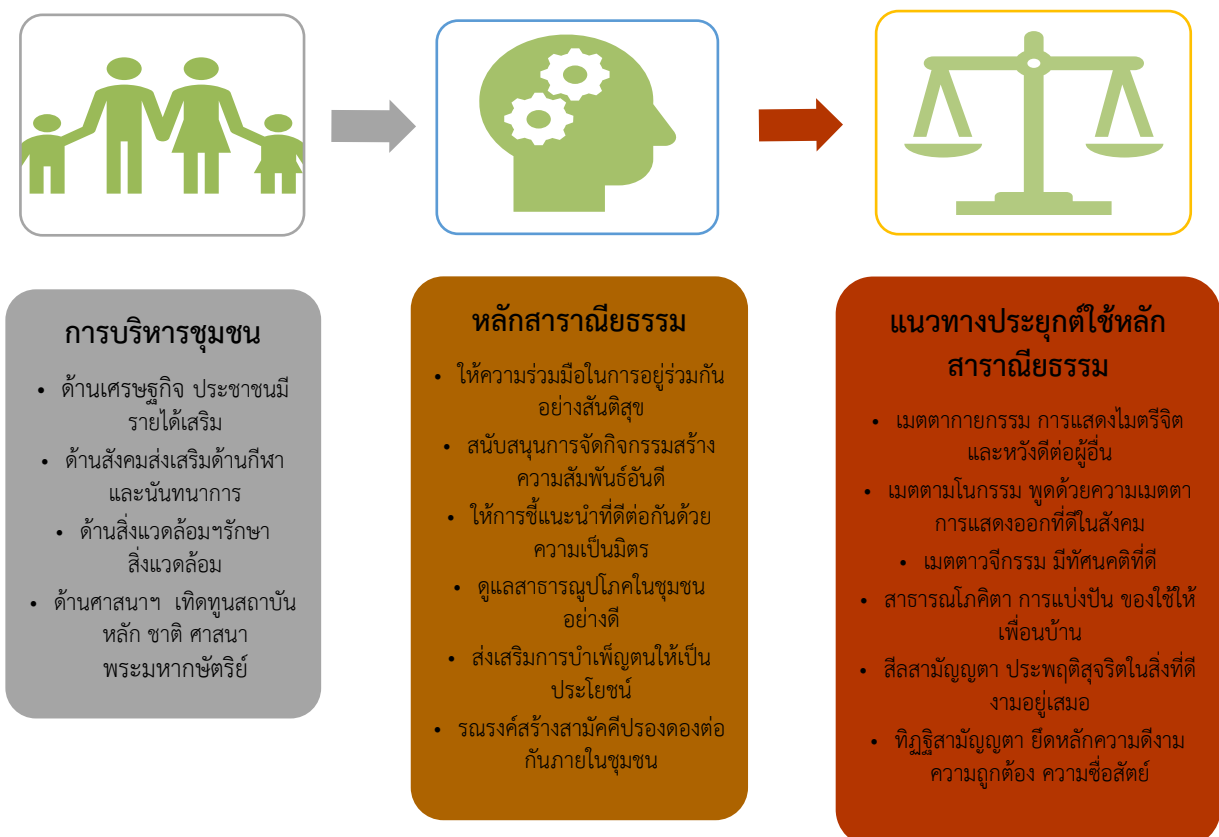
3.6 ทิวาสัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกัน ยึดหลักความดีงาม ความถูกต้อง ความซื่อสัตย์อยู่ในหลักการมีเหตุและผล เคารพเหตุผลของส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ยึดถือเอาความคิดของตนเองฝ่ายเดียว ไม่สร้างความขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล ส่งเสริมการปกครองในระบบประชาธิปไตย ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน รับฟังความคิดเห็นของพนักงานและประชาชนในการแก้ไขปัญหา แสดงให้เห็นว่าหลักสราณียธรรมเป็นหลักธรรมที่สร้างความสามัคคีในชุมชนได้เป็นอย่างดีและได้มีการประยุกต์ใช้

การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นผลที่เกิดจากการบริหารชุมชนเข้มแข็ง บูรณาการกับหลักสราณียธรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เสริม นำภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อเพิ่มรายได้ ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้ประชาชนมีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง โดยยึดหลัก

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ด้านสังคม ประกอบด้วยส่งเสริมด้านกีฬาและนันทนาการ มีการแข่งขันสนับสนุนกีฬาแต่ละประเภทภายในตำบล เพื่อพัฒนาตนเองให้มีมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การพัฒนา และการส่งเสริมการศึกษาด้านสาธารณสุขให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นในสังคม 3) ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนในตำบล มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อม รณรงค์สร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าสูงสุด และพัฒนาจัดสร้างที่กำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในตำบล 4) ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ประกอบด้วย สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชน มีบทบาทเป็นผู้นำในการร่วมเทิดทูนสถาบันหลัก ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมอันดีงาม และวันสำคัญทางศาสนา ร่วมอนุรักษ์ทำนุบำรุง บูรณปฏิสังขรณ์แหล่งศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกระบวนการวิจัยทุกประการ ได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยมาตามลำดับ จากนั้นเพื่อให้เห็นผลในเชิงปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ผลการวิจัยเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สามารถอธิบายถึงรายละเอียดขององค์ความรู้ได้ดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง

การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นผลที่เกิดจากการบริหารชุมชนเข้มแข็ง บูรณาการกับหลักสาราณียธรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เสริมส่งเสริมให้ประชาชนได้นำภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ 2) ด้านสังคม ประกอบด้วย ส่งเสริมด้านกีฬาและนันทนาการ ช่วยเหลือเกื้อกูลในการดำรงชีวิต 3) ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์สิ่งมีชีวิตสำคัญอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ประกอบด้วย บทบาทเป็นผู้นำในการร่วมเทิดทูนสถาบันหลักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ส่งเสริมให้ร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมและวันสำคัญทางศาสนา

2. หลักสาราณียธรรม

หลักสาราณียธรรมในการบริหารชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีดังต่อไปนี้ 1) เมตตาการุณยธรรม สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านร่างกายประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือในการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติสุข 2) เมตตาโมกขธรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม ประชาชนในชุมชนสนับสนุนการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชนอันดีด้วยมิตรภาพ 3) เมตตาวิจิตรธรรม การคิดดี มองกันในแง่ดี ประชาชนในชุมชนให้ความชื่นชมที่ติดต่อกันด้วยความเป็นมิตร 4) สาธารณโภคิตา ได้สิ่งใดมาก็รู้จักแบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ ประชาชนในชุมชนช่วยกันดูแลสาธารณูปโภคในชุมชนอย่างดี 5) สีสสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงาม ประชาชนในชุมชนส่งเสริมการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์และเข้าวัดทำบุญ 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกัน สามัคคีปรองดองต่อกันภายในชุมชน

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการบริหารชุมชน

เป็นหลักธรรมที่นำมาบูรณาการกับการบริหารชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) เมตตาการุณยธรรม สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านร่างกาย แสดงไมตรีจิตและหวังดีต่อผู้อื่น จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน พัฒนาหมู่บ้านด้วยการจัดคนดูแลสถานที่สำคัญ 2) เมตตาโมกขธรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดด้วยความเมตตา การแสดงออกในสังคม ให้อภัย ให้อภัยด้วยความเคารพ 3) เมตตาวิจิตรธรรม การคิดดี มองกันในแง่ดีมีทัศนคติที่ดี รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จักคิด รู้จักทำ 4) สาธารณโภคิตา ได้สิ่งใดมาก็รู้จักแบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ การแบ่งปัน ส่งเสริมให้ใช้ชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 5) สีสสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงาม ประพฤติสุจริตในสิ่งที่ดีงามอยู่เสมอ รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ความเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และความเสมอภาค 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกัน ยึดหลักความดีงาม ความถูกต้อง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ส่งเสริมการปกครองในระบบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา

สรุปและข้อเสนอแนะ

หลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับสร้างความสามัคคีปรองดองในการแสดงออกถึงหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนควรปฏิบัติต่อกันในสังคมเพื่อความสามัคคีอยู่ ร่วมกันในสังคมมีความเห็นใจกันและมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันต่อหน้าและลับหลังทำให้เกิดความระลึก ถึงกันสร้างสรรค์ให้เกิดความรักความเคารพ การสงเคราะห์อนุเคราะห์กันไม่ให้มีการทะเลาะวิวาทกันในสังคม อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ข้อเสนอแนะการนำวิจัยไปใช้ การบริหารชุมชนเข้มแข็ง ด้านเศรษฐกิจ องค์การบริหารส่วนตำบล ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เสริมมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางด้านสังคม ได้นำภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อเพิ่มรายได้ ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ด้านเมตตาวิจิตรธรรม ควรให้ความชื่นชมที่ติดต่อกันด้วยความเป็นมิตร

ประชาชนในชุมชนร่วมรณรงค์การใช้วาจาสุภาพ ต่อกันภายในชุมชน และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการชุมชนวิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และควรทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบประสิทธิภาพการจัดการชุมชนเข้มแข็งเพื่อการพัฒนา ท้องถิ่นที่สนองต่อนโยบายมหาคทางเศรษฐกิจ ทำให้ได้ข้อมูลงานวิจัยที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ. (2566). ตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2566 จาก <http://www.khuansuban.go.th/news/detail/116750/data.html>
- พระครูธีรธรรมพิมล. (27 เมษายน 2567). การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมนึก อมรธมโม. (ผอมก๊ัด), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูศีลธรรมโสภิต. (5 พฤษภาคม 2567). การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมนึก อมรธมโม. (ผอมก๊ัด), ผู้สัมภาษณ์)
- พระปลัดบุญมี คุณาโก. (2563). การศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 7(4), 132-143.
- พระมหาสุริยะ มหัทธ. (มาธรรม). (2565). การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลดารัตน์ แซ่โซว. (1 พฤษภาคม 2567). การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควนสุบรรณ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมนึก อมรธมโม. (ผอมก๊ัด), ผู้สัมภาษณ์)
- วชิษฐ์พล กุลพรม. (2562). การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอมือ จังหวัดลำพูน. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมควร มากบุญ. (30 เมษายน 2567). การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลควน อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมนึก อมรธมโม. (ผอมก๊ัด), ผู้สัมภาษณ์)
- อภิชาติ ดวงธิดาร. (2560). การจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 83-93.
- Brown, W.B. & Moberg. D.J. (1980). Organization theory and management. New York: John Wiley and Sons.

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน*

A STUDY OF THE COMPONENTS OF ETHICAL LEADERSHIP
OF SCHOOL ADMINISTRATORS

จารุณี จันทวงศ์*, เอกลักษณ์ เพียสา, พรเทพ เสถียรนพแก้ว

Jarunee Chantawong*, Akkaluck Pheasa, Pornthep Satiennopakao

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: jarunee.ch66@snru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนโดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 17 แหล่ง 2) การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้แก่ อาจารย์ระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และครู เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เครื่องมือวิจัยผ่านการพิจารณาตรวจสอบโดยที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 2 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สถิติที่ใช้วิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 30 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ความยุติธรรม 5 ตัวบ่งชี้ 2) ความซื่อสัตย์ 5 ตัวบ่งชี้ 3) ความไว้วางใจ 5 ตัวบ่งชี้ 4) ความรับผิดชอบ 5 ตัวบ่งชี้ 5) ความน่าเคารพนับถือ 5 ตัวบ่งชี้ และ 6) ความเป็นพลเมืองดี 5 ตัวบ่งชี้ ส่วนผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ความรับผิดชอบ 2) ความเป็นพลเมืองดี 3) ความยุติธรรม 4) ความน่าเคารพนับถือ 5) ความซื่อสัตย์ และ 6) ความไว้วางใจ ตามลำดับ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรนำองค์ประกอบเหล่านี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียนให้มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมดังกล่าว

คำสำคัญ: องค์ประกอบภาวะผู้นำ, จริยธรรม, ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

The purpose of this research paper is to study the ethical leadership elements of school administrators as a quantitative research with two steps: 1) Synthesis of ethical leadership elements of school administrators by studying from relevant documents and research; 2) Evaluation of the

* Received September 25, 2024; Revised October 23, 2024; Accepted October 30, 2024

appropriateness of the ethical leadership elements of school administrators by qualified persons. There are 5 people, including higher education teachers, school administrators, and teachers. The tools used in the research include document synthesis and a 5-level estimation scale questionnaire. The statistics used in the research include frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results showed that the elements of ethical leadership of school administrators consisted of 6 elements and 30 indicators, including 1) Fairness 5 indicators, 2) Integrity 5 indicators, 3) Trust 5 indicators, 4) Responsibility 5 indicators, 5) Respectability 5 indicators, and 6) Good citizenship 5 indicators. Elements of Ethical Leadership of School Administrators All elements are suitable in the overall category at the greatest level. When considered individually, all aspects are at the highest level, sorted by the average in descending order. 1) Responsibility, 2) Good Citizenship, 3) Justice, 4) Respectability, 5) Honesty, and 6) Trust, respectively. Therefore, administrators should use these elements as a guide to develop the training of school administrators to have such ethical leadership.

Keywords: Leadership Elements, Ethics, School Administrators

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เทคโนโลยี โครงสร้าง และการบริหารองค์การต่าง ๆ ประเทศไทยเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ จากการเปิดรับเทคโนโลยีสารสนเทศ วัฒนธรรม และองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น หากประเทศไทยสามารถตั้งรับและปรับตัวได้ดี จะสามารถป้องกันปัญหาที่มาพร้อมกับโลกาภิวัตน์และพัฒนาให้สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ แต่ถ้าไม่ได้ตระหนักหรือไม่ได้ตั้งรับอย่างเท่าทันจะเกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความรุนแรงทางการเมือง และปัญหาความล้มเหลวของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไป การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกระทำได้อย่างรวดเร็ว การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการค้าทำให้ทุกสังคม และประเทศต้องแข่งขันอย่างรุนแรงในทุกด้านเพื่อความอยู่รอด ผู้นำองค์กรต้องเผชิญกับความกดดัน และความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของตนหรือองค์การกับความถูกต้องตามหลักจริยธรรม ซึ่งเรียกว่า ทางสองแพร่งทางจริยธรรม สำหรับผู้นำที่ไม่มีจริยธรรมมักจะเลือกผลประโยชน์ส่วนตนก่อนและกลบเกลื่อนเรื่องความไม่ถูกต้อง ดังนั้น ทางสองแพร่งทางจริยธรรมจึงเป็นสถานการณ์ที่ยากลำบากที่ผู้บริหารต้องตัดสินใจ โดยผู้นำที่มีจริยธรรมจะพยายามคิดและหลีกเลี่ยงต่อการเกิดสภาวะดังกล่าว แต่สำหรับผู้บริหารที่ขาดจริยธรรม การตัดสินใจอาจไม่ยากนัก

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 6 มุ่งเน้นการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษาโดยให้โครงสร้าง บทบาท และระบบการบริหารจัดการมีความคล่องตัว ชัดเจน และตรวจสอบได้ ระบบบริหารจัดการศึกษาต้องมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทุกภาคส่วนของสังคมต้องร่วมมือในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการ ของประชาชนและพื้นที่ กฎหมายและรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาต้องรองรับความแตกต่างของผู้เรียน สถานศึกษา และความต้องการแรงงานของประเทศ รวมถึงระบบบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้ปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

บทบาทหน้าที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม มีจิตสำนึกในการวางนโยบายและปฏิบัติตามแนวทาง ที่มีคุณธรรม บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ผู้บริหารโรงเรียน ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์สูงในงานที่ทำ หรือมีความเชี่ยวชาญพิเศษ มีองค์ประกอบความเป็นมืออาชีพ (สุบัน มุขระโกษา, 2561) และต้องใช้กลยุทธ์และเทคนิคการบริหารระดับสูง โดยนำแนวคิดการศึกษา 4.0 ไปใช้ในการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคโนโลยี แสวงหาความรู้เกี่ยวกับความเป็นผู้บริหารโรงเรียน ในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อต่อยอดองค์ความรู้สู่การศึกษาที่เน้น การผลิตคนเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม (สุกัญญา รอดระกา, 2561) ผู้บริหารที่ดีต้องมีบุคลิกภาพที่ดี มีความรู้ดี มีวิสัยทัศน์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีภาวะผู้นำ เป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารจัดการดี เป็นผู้นำวิชาชีพ มีความสามารถรอบด้าน การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะสามารถสร้างความศรัทธา ความผูกพัน และความพึงพอใจของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ทำให้ทุกคนร่วมกันจัดการศึกษา และการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้ครูและนักเรียนกลายเป็นคนมีคุณภาพ ของสังคมและประเทศชาติ (เชี่ยวชาญ ภาระวงศ์ และคณะ, 2555)

ภาวะผู้นำมีความสำคัญในการบริหารงาน เนื่องจากผู้นำเปรียบเสมือนหัวใจขององค์กร เป็นจุดรวมพลังของผู้ปฏิบัติงานโดยใช้ภาวะผู้นำ ทักษะ ความรู้ และความเข้าใจหลักการบริหารและระบบขององค์กร ภาระหน้าที่สำคัญของผู้นำ คือ การอำนวยความสะดวกให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งการอำนวยความสะดวกนี้ใช้ภาวะผู้นำ ในการวินิจฉัยสั่งการ และจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ (พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2565) ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรและการจัดการ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ และใช้อย่างเหมาะสม จะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน เนื่องจากมีความสามารถในการใช้อิทธิพล โน้มน้าวจูงใจบุคลากรให้ปฏิบัติงาน และเป็นผู้ดำเนินการให้งานประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารยังสร้างบรรยากาศในองค์กรที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน และใช้ศิลปะในการบริหารเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้นำที่มีจริยธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาและการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างยั่งยืน การทำงานที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาจากสังคมและผู้ใต้บังคับบัญชาจะช่วยให้โรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นความหวังในการเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมแก่สังคม เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นหัวหน้าและหน้าตาของโรงเรียนที่สังคมเฝ้ามองอยู่เสมอ ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในและนอกสถานศึกษา

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อศึกษาการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน โดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Reseach) มีการวิจัย 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ในขั้นตอนนี้ได้สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 17 แห่ง มีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1) อาจารย์ระดับอุดมศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา 2) มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททางการบริหารการศึกษา มีวิทยฐานะตั้งแต่รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษหรือผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษขึ้นไป มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติงานในโรงเรียน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน 3) ครู ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททางการศึกษา มีวิทยฐานะตั้งแต่ครูชำนาญการพิเศษขึ้นไป มีประสบการณ์การปฏิบัติงานในโรงเรียน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 แบบ ได้แก่ 1) แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้สังเกตองค์ประกอบภาวะผู้นำจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน 2) แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนประยุกต์ตามแนวทางของ บุญชม ศรีสะอาด ซึ่งได้กำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ในการสร้างเครื่องมือ ได้นำองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาร่างแบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ นำร่างแบบสอบถามเสนอต่อประธานกรรมการและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำในเรื่องความเหมาะสมของการใช้ภาษาและความถูกต้องครอบคลุมประเด็นเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และจัดพิมพ์แบบสอบถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดย ทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยติดต่อประสานงานเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการส่งแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน และนำผลการประเมินที่ได้รับคืนมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน มาสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาวิเคราะห์จัดระเบียบข้อมูล สังเคราะห์องค์ประกอบจากแหล่งข้อมูลที่ศึกษาลงในตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ สร้างข้อสรุปเบื้องต้นเพื่อกำหนดองค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ และตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่และสรุปผล โดยใช้ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 6 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 40 ของความถี่ทั้งหมด เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่ศึกษา นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบ โดยเป็นการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำค่าเฉลี่ยไปแปลความหมายโดยเทียบกับเกณฑ์ การประเมินโดยเลือกองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมมาก หรือค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป เพื่อให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร วิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารสู่ตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ โดยใช้ค่าความถี่ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 40 ของความถี่ทั้งหมด มาเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า มี 6 องค์ประกอบ เรียงลำดับจาก

ความถี่มากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ความยุติธรรม 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความไว้วางใจ 4) ความรับผิดชอบ 5) ความน่าเคารพนับถือ และ 6) ความเป็นพลเมืองดี จากนั้นนำองค์ประกอบมากำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ที่สามารถสรุปได้ดัง ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

องค์ประกอบ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้
1. ความยุติธรรม	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้กระบวนการด้วยความ เป็นกลางในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ ของบุคลากรเพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากร จัดสรรทรัพยากร สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ อย่างเป็นธรรม ประเมินผลการทำงานของบุคลากรตามสภาพจริง เพื่อกำหนดผลตอบแทนอย่างยุติธรรม แก้ปัญหาความขัดแย้งของบุคลากร ด้วยความเที่ยงธรรม และปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักกฎหมาย ขอบังคับ ระเบียบ แบบแผน ประเพณี และบทบาทหน้าที่อย่างถูกต้องในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากรในโรงเรียน ให้บุคลากรเกิดความศรัทธา เชื่อถือ	1. มีความเป็นกลาง ในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ ของบุคลากร 2. จัดสรรทรัพยากร สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ อย่างเป็นธรรม 3. ประเมินผลการทำงานของบุคลากรตามสภาพจริง 4. แก้ปัญหาความขัดแย้งของบุคลากรด้วยความเที่ยงธรรม 5. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักกฎหมาย ขอบังคับ ระเบียบ แบบแผน ประเพณีและบทบาทหน้าที่ อย่างถูกต้อง
2. ความซื่อสัตย์	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิบัติหน้าที่ และนำเสนอข้อเท็จจริงให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานทราบ อย่างตรงไปตรงมา ไม่บิดเบือน แม้เป็นสิ่งที่ทำผิดพลาด เปิดเผยและพร้อมให้ตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงาน ใช้อำนาจอย่างถูกต้องด้วยกฎหมาย ไม่นำทรัพย์สินทางราชการมาเป็นทรัพย์สินส่วนตนบริหารทรัพยากรและใช้งบประมาณของสถานศึกษาอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ	1. ปฏิบัติหน้าที่และนำเสนอข้อเท็จจริง ให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานทราบ อย่างตรงไปตรงมา 2. ใช้อำนาจอย่างถูกต้องด้วยกฎหมาย 3. เปิดเผยและพร้อมให้ตรวจสอบ ความโปร่งใสในการบริหารงาน 4. ไม่นำทรัพย์สินทางราชการมาเป็นทรัพย์สินส่วนตน 5. ใช้งบประมาณของสถานศึกษาอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ
3. ความไว้วางใจ	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างปฏิสัมพันธ์ และมีวิธีการติดต่อสื่อสารที่ดีต่อบุคลากร ใช้ อำนาจอย่างถูกต้องด้วยกฎหมาย ไม่เอารัดเอาเปรียบบุคลากร แสดงตนอย่างเท่าเทียม ในฐานะของเพื่อนร่วมงาน สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่บุคลากร และโรงเรียน แสดงออก ให้บุคลากรเห็นถึงความมั่นคงทางอารมณ์ ทางสังคม รักษาสัญญาที่ให้ไว้กับบุคลากร และปฏิบัติตามสัญญาด้วยความจริงใจ	1. สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคลากร 2. แสดงตนอย่างเท่าเทียมในฐานะของเพื่อนร่วมงาน 3. สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่บุคลากร และโรงเรียน 4. มีความมั่นคงทางอารมณ์ ทางสังคม 5. รักษาสัญญาที่ให้ไว้กับบุคลากร
4. ความรับผิดชอบ	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการ ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความมุ่งมั่น พากเพียร ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารงาน ทั้งทางบวกและทางลบ ดูแล ใส่ใจ ให้คำปรึกษา ทุกข์และสุขของบุคลากรทั้งเรื่องงาน และส่วนตัว ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ พัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ความผิดพลาด ที่เกิดขึ้นจากการบริหาร	1. ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ให้สำเร็จ ด้วยความมุ่งมั่น พากเพียร 2. ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารงาน ทั้งทางบวกและทางลบ 3. ดูแล ใส่ใจ ให้คำปรึกษา ทุกข์และสุข ของบุคลากร ทั้งเรื่องงาน และส่วนตัว 4. ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ 5. พัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ความผิดพลาด ที่เกิดขึ้นจากการบริหาร

ตารางที่ 1 นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน (ต่อ)

5. ความน่าเคารพนับถือ	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิบัติ ต่อบุคลากร ด้วยความสุภาพ อ่อนน้อม ยอมรับความแตกต่างทางค่านิยม ความเชื่อของบุคลากร ไม่ละเมิดสิทธิของบุคลากร ให้เกียรติบุคลากร ในโรงเรียน เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น และรับฟังบุคลากรด้วยความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากรในโรงเรียน	1. ปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความสุภาพอ่อนน้อม 2. ยอมรับความแตกต่างทางค่านิยม ความเชื่อของบุคลากร 3. ไม่ละเมิดสิทธิของบุคลากร 4. ให้เกียรติบุคลากรในโรงเรียน 5. เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น และรับฟังบุคลากรด้วยความเข้าใจ
6. ความเป็นพลเมืองดี	พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหาร งานราชการ ตามระเบียบ และค่านิยมที่ดีของสังคม แสดงออกถึงความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกที่ควร รักษาสิทธิอันชอบธรรมของตนเองและบุคลากรในโรงเรียน เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สร้างความร่วมมือกับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และแสดงออกถึงความเป็นกลางทางการเมือง เพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากรในโรงเรียน	1. บริหารงานราชการตามระเบียบ และค่านิยมที่ดีของสังคม 2. แสดงออกถึงความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกที่ควรรักษาสิทธิอันชอบธรรมของตนเองและบุคลากรในโรงเรียน 3. เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม 4. สร้างความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาโรงเรียน 5. เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

จากตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก 17 แหล่งข้อมูล โดยใช้เกณฑ์ความถี่ที่ร้อยละ 40 ขึ้นไป ได้ 6 องค์ประกอบจากนั้นนำทั้ง 6 องค์ประกอบ ไปกำหนดตัวบ่งชี้ที่ได้มาจากนิยามศัพท์ของแต่ละองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบ 1) ความยุติธรรม 5 ตัวบ่งชี้ 2) ความซื่อสัตย์ 5 ตัวบ่งชี้ 3) ความไว้วางใจ 5 ตัวบ่งชี้ 4) ความรับผิดชอบ 5 ตัวบ่งชี้ 5) ความน่าเคารพนับถือ 5 ตัวบ่งชี้ และ 6) ความเป็นพลเมืองดี 5 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้สังเคราะห์องค์ประกอบเพื่อให้ได้นิยามปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ จากนั้นนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบ และ ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

องค์ประกอบ	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ความยุติธรรม	4.64	0.49	มากที่สุด
1. ความเป็นกลาง ในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ ของบุคลากร	4.60	0.54	มากที่สุด
2. จัดสรรทรัพยากร สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรม	4.60	0.54	มากที่สุด
3. ประเมินผลการทำงานของบุคลากรตามสภาพจริง	4.80	0.44	มากที่สุด
4. แก้ปัญหาความขัดแย้งของบุคลากรด้วยความเที่ยงธรรม	4.60	0.54	มากที่สุด
5. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน ประเพณีและบทบาทหน้าที่ อย่างถูกต้อง	4.60	0.54	มากที่สุด
ความซื่อสัตย์	4.56	0.45	มากที่สุด
1. ปฏิบัติหน้าที่และนำเสนอข้อเท็จจริง ให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานทราบ อย่างตรงไปตรงมา	4.80	0.44	มากที่สุด
2. ใช้อำนาจอย่างถูกต้องด้วยกฎหมาย	3.80	1.64	มาก
3. เปิดเผยและพร้อมให้ตรวจสอบ ความโปร่งใส ในการบริหารงาน	4.60	0.54	มากที่สุด

ตารางที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน (ต่อ)

4. ไม่นำทรัพย์สินทางราชการมาเป็นทรัพย์สินส่วนตัว	4.80	0.44	มากที่สุด
5. ใช้งบประมาณของสถานศึกษาอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ	4.80	0.44	มากที่สุด
ความไว้วางใจ	4.56	0.56	มากที่สุด
1. สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคลากร	4.60	0.54	มากที่สุด
2. แสดงตนอย่างเท่าเทียมในฐานะของเพื่อนร่วมงาน	4.60	0.54	มากที่สุด
3. สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่บุคลากร และโรงเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด
4. มีความมั่นคงทางอารมณ์ ทางสังคม	4.40	0.54	มาก
5. รักษาสัญญาที่ให้ไว้กับบุคลากร	4.60	0.54	มากที่สุด
ความรับผิดชอบ	4.68	0.41	มากที่สุด
1. ปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความมุ่งมั่น พากเพียร	4.80	0.44	มากที่สุด
2. ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารงาน ทั้งทางบวก และทางลบ	4.60	0.54	มากที่สุด
3. ดูแล ใส่ใจ ให้คำปรึกษา ทุกข์และสุข ของบุคลากรทั้งเรื่องงาน และส่วนตัว	4.60	0.54	มากที่สุด
4. ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่	4.80	0.44	มากที่สุด
5. พัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการบริหาร	4.60	0.54	มากที่สุด
ความน่าเคารพนับถือ	4.56	0.43	มากที่สุด
1. ปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความสุภาพอ่อนน้อม	4.80	0.44	มากที่สุด
2. ยอมรับความแตกต่างทางค่านิยม ความเชื่อของบุคลากร	4.40	0.54	มาก
3. ไม่ละเมิดสิทธิของบุคลากร	4.40	0.54	มาก
4. ให้เกียรติบุคลากรในโรงเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด
5. เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น และรับฟังบุคลากรด้วยความเข้าใจ	4.60	0.54	มากที่สุด
ความเป็นพลเมืองดี	4.68	0.41	มากที่สุด
1. บริหารงานราชการตามระเบียบ และค่านิยมที่ดีของสังคม	4.80	0.44	มากที่สุด
2. แสดงออกถึงความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกที่ควรรักษาสิทธิอันชอบธรรมของตนเองและบุคลากรในโรงเรียน	4.40	0.54	มาก
3. เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	4.80	0.44	มากที่สุด
4. สร้างความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาโรงเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด
5. เคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	4.80	0.44	มากที่สุด
รวม	4.61	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.68$) ความเป็นพลเมืองดี ($\bar{X} = 4.68$) ความยุติธรรม ($\bar{X} = 4.64$) ความซื่อสัตย์ ($\bar{X} = 4.56$) ความไว้วางใจ ($\bar{X} = 4.56$) และ ความน่าเคารพนับถือ ($\bar{X} = 4.56$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ว่าผลจากการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความยุติธรรม 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความไว้วางใจ

4) ความรับผิดชอบ 5) ความน่าเคารพนับถือที่ดี และ 6) ความเป็นพลเมืองดี และทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความเป็นพลเมืองดี เหตุผลที่สององค์ประกอบนี้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับแรกอาจเป็นเพราะว่าความรับผิดชอบ เป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริหารโรงเรียน เพราะมีผลต่อทั้งการบริหารจัดการ การสร้างความไว้วางใจ การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ในการเป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง ซึ่งมีผลต่อหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ความรับผิดชอบมีความสำคัญเป็นลำดับแรกต่อความมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สอดคล้องกับ รัชนิวรรณ สุวรรณชัยรบ กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยปราศจากการบังคับจากผู้อื่น บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะไม่นำความเสื่อมเสียและสร้างความเสียหายแก่ตนเองและสังคม จะปฏิบัติงานในหน้าที่และที่นอกเหนือจากหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ (รัชนิวรรณ สุวรรณชัยรบ, 2566)

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้สังเคราะห์องค์ประกอบเพื่อให้ได้นิยามปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ ความเป็นพลเมืองดี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดอาจเป็นเพราะว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีเป็นพฤติกรรมสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานราชการตามระเบียบ และค่านิยมที่ดีของสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมแสดงออกถึงความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกที่ควร รักษาสิทธิอันชอบธรรมของตนเองและบุคลากรในโรงเรียน เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สร้างความร่วมมือกับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงออก ซึ่งความเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากรในโรงเรียนให้บุคลากรเกิดความศรัทธาน่าเชื่อถือ พบว่า ถวิลวดี บุรีกุล และรัชวดี แสงมเหษณ์ กล่าวว่า การเป็นพลเมืองดีต้องมีคุณสมบัติเฉพาะที่จะนำประเทศ ไปสู่สันติสุขด้วยวิถีประชาธิปไตย ซึ่งรวมถึงการมีอิสรภาพ การพึ่งตัวเองได้ การมีสิทธิ การเคารพสิทธิ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพกติกาบ้านเมือง ไม่ใช้ความรุนแรง มีจิตสาธารณะ เป็นต้น การที่ประเทศใดจะพัฒนาประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าไปได้ด้วยดี จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ รวมทั้งการที่ประชาชนมีความเป็นพลเมืองสูงด้วย (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2564) นอกจากนี้การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสังคม ยึดมั่นในหลักนิติธรรมยึดหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกันตามหลักประชาธิปไตย การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การเคารพระเบียบของสังคม การมีระเบียบวินัยรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความเสียสละ มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติการส่งเสริมให้คนดีปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ การประหยัดอดออม การซื่อสัตย์สุจริต การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและสังคม การสร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ (รุจน์ กาเรือนทรง, 2567)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความยุติธรรม 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความไว้วางใจ 4) ความรับผิดชอบ 5) ความน่าเคารพนับถือที่ดี และ 6) ความเป็นพลเมืองดี และทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้สังเคราะห์องค์ประกอบเพื่อให้ได้นิยามปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ ความเป็นพลเมืองดี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดอาจเป็นเพราะว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีเป็นพฤติกรรมสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงาน

ราชการตามระเบียบ และค่านิยมที่ดีของสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงออกซึ่งความเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อให้เกิดความเคารพนับถือแก่บุคลากรในโรงเรียนให้บุคลากรเกิดความศรัทธาเชื่อถือ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรนำองค์ประกอบเหล่านี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือสร้างเป็นเครื่องมือ ในการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียน ให้มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมดังกล่าว 2) ผู้บริหารควรตระหนักและให้ความสนใจ ในการพัฒนาคุณลักษณะความรับผิดชอบและความเป็นพลเมืองดี ของตนเองให้มากยิ่งขึ้น 3) ควรศึกษาภาวะผู้นำ เชิงจริยธรรมของผู้บริหารด้วยวิธีวิจัยการพัฒนารูปแบบ การวิจัย และพัฒนาเพื่อหารูปแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่มีความเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- เชี่ยวชาญ ภาระวงศ์ และคณะ. (2555). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 1. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร, 4(7), 104-116.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2564). ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย (Citizenship in Thailand). เรียกใช้เมื่อ 29 กรกฎาคม 2567 จาก https://www.kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M10_452.pdf
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2565). ประเด็นคัดสรรว่าด้วยความหมายและความสำคัญสำหรับการศึกษาภาวะผู้นำ. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(2), 365-378.
- รัชนิวรรณ สุวรรณชัยรบ. (2566). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รุจน์ กาเรือนทรง. (2567). การเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก. เรียกใช้เมื่อ 29 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.sw2.ac.th/images/user/root/soc31101/5soc.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). รายงานการวิจัย สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริก หวานกรฟฟิค.
- สุกัญญา รอดระกา. (2561). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0. เอกสารประกอบการประชุม วิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2018”. มหาวิทยาลัยราช ภัฏสวนสุนันทากรุงเทพมหานคร. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤศจิกายน 2561 จาก https://e-thesis.snru.ac.th/file_thesis/2020061661421229128_fulltext.pdf
- สุบัน มุขระโกษา. (2561). ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารวิชาการสถาบัน เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 4(2), 45-51.

การพัฒนารูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล*

CHRONIC KIDNEY DISEASE PREVENTION DEVELOPMENT MODEL

BY SOCIAL SUPPORT, SUB-DISTRICT HEALTH PROMOTING HOSPITALS

ธรรมรัตน์ เพชร

Tammarat Petcharee

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองพิษณุโลก พิษณุโลก ประเทศไทย

Muang Phitsanulok District Public Health Office, Phitsanulok, Thailand

Corresponding author E-mail: natthaphonphum@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยแรงสนับสนุนทางสังคม เป็นวิจัยแบบผสมผสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การป้องกันโรคไตเรื้อรัง สร้างรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง กลุ่มตัวอย่าง ระยะที่ 1 กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง ใช้สูตรคำนวณเท่ากับ 490 คน กลุ่มบุคลากรสาธารณสุข 16 คน กลุ่มผู้รับบริการ 12 คน ภาศีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน 10 คน คัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์กำหนด ระยะที่ 2 พยาบาลวิชาชีพ 13 คน คัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์กำหนด ระยะที่ 3 กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง โดยใช้โปรแกรม G*power 70 คน เครื่องมืองานวิจัย ประกอบไปด้วย แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม แบบสอบถามพฤติกรรมสุขภาพ ค่าดัชนีความตรงของเนื้อหาเท่ากับ 0.87 ค่าความเชื่อมั่นโดยสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.85 สถิติวิเคราะห์ผลการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประเด็นและสถิติทดสอบค่าที่ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรังในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ต้องประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคลากรสาธารณสุข กลุ่มผู้รับบริการ และภาศีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ควรมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนที่ครอบคลุม และเป็นระบบ ทั้งในด้านอารมณ์ ข้อมูลข่าวสาร เครื่องมือ และการประเมินผล ซึ่งช่วยให้การป้องกันโรค มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถลดความเสี่ยงของโรคไตเรื้อรังได้ในระยะยาว ภายหลังการวิจัยระยะที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพ ระดับเกลือโซเดียมในอาหาร และความดันโลหิต ของกลุ่มทดลองที่ได้รับ การดูแลโดยใช้รูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม แตกต่างกับกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, โรคไตเรื้อรัง, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

Abstract

This article aims to develop a chronic kidney disease prevention model for sub-district health-promoting hospitals, using social support. It is a mixed-methods study with the objectives of studying the current situation of chronic kidney disease prevention, creating a prevention

* Received July 23, 2024; Revised October 24, 2024; Accepted October 31, 2024

model, testing, and evaluating its effectiveness. The sample in Phase 1 consisted of 490 individuals at risk of chronic kidney disease (calculated using a formula), 16 healthcare personnel, 12 service recipients, and 10 community stakeholders involved in the network, selected using purposive sampling. In Phase 2, 13 registered nurses were selected using purposive sampling. In Phase 3, 70 individuals at risk of chronic kidney disease were selected using G*power. The research instruments included in-depth interview guidelines, focus group discussions, a health behavior questionnaire with a content validity index of 0.87, and a Cronbach's alpha reliability coefficient of 0.85. The statistical analysis included frequency, percentage, mean, thematic analysis, and t-test statistics. The study found that the chronic kidney disease prevention model in Mueang District, Phitsanulok Province, must involve the participation of healthcare personnel, service recipients, and related community stakeholders. The model should emphasize comprehensive and systematic support, including emotional, informational, instrumental, and evaluative support, which enhances the effectiveness of disease prevention and reduces the risk of chronic kidney disease in the long term. After the third phase of the research, the average health behaviors, sodium levels in food, and blood pressure of the experimental group who received care under the social support-based chronic kidney disease prevention model were significantly different from the control group.

Keywords: Development Model, Chronic Kidney Disease, Sub-District Health Promoting Hospitals

บทนำ

โรคไตเรื้อรังเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญทั่วโลก สาเหตุของโรคไตเรื้อรังที่พบบ่อยส่วนใหญ่ มีสาเหตุมาจากโรคเบาหวานและภาวะความดันโลหิตสูง เนื่องจากโรคไตเรื้อรังในระยะแรกมักไม่พบอาการผิดปกติ ทำให้ผู้ป่วยส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าตนเองป่วยเป็นโรคไตเรื้อรัง ปี 2017 ความชุกโรคไตเรื้อรังทั่วโลกร้อยละ 9.1 หนึ่งในสามของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังทั่วโลกเป็นชาวจีน (132.3 ล้านคน) อินเดีย (115.1 ล้านคน) พบ 10 ประเทศ มีผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังมากกว่า 10 ล้านคน และ 79 ประเทศ ที่มีผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง 1 ล้านคน (GBD Chronic Kidney Disease Collaboration, 2017) ร้อยละของผู้ป่วยเบาหวาน หรือความดันโลหิตสูงที่เป็นผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังรายใหม่ เขตสุขภาพที่ 2 ปีงบประมาณ 2563 - 2566 เท่ากับ 4.56, 3.22, 3.37 และ 2.86 ตามลำดับ จังหวัดพิษณุโลกเท่ากับ 5.62, 4.27, 4.04 และ 3.20 ตามลำดับ อำเภอเมืองพิษณุโลกเท่ากับ 7.65, 5.30, 5.58 และ 4.08 ตามลำดับ โรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย หากไม่ได้รับการดูแลรักษาที่เหมาะสมจะส่งผลให้เกิดภาวะแทรกซ้อนมากมาย โดยเฉพาะโรคไตเรื้อรัง เนื่องจากผู้ป่วยเบาหวานและความดันโลหิตสูงมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไตเรื้อรังตั้งแต่ระยะที่สามขึ้นไปประมาณ 1.9 และ 1.6 เท่าตามลำดับ (Luyckx, V. A. et al., 2018) ค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการบำบัดทดแทนไต (Renal Replacement Therapy: RRT) รวมถึงการปลูกถ่ายไต (Renal transplant) ปีงบประมาณ 2560 ซึ่งมีมูลค่า 7,529,124,300 บาท (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2560) จากข้อมูลของ (Manns, B. et al., 2019) พบว่า ค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังต่อคนต่อปีสูงถึง 512,190 บาท และหากมีโรคร่วมจะมีค่าใช้จ่ายที่สูงเพิ่มมากขึ้น

จากการที่กระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายในการสนับสนุนให้ผู้ป่วยโรคเรื้อรังได้รับการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเพิ่มมากขึ้น เพื่อลดความแออัดและการรอคอยของผู้ป่วยที่โรงพยาบาลแม่ข่าย โดยมี ความมุ่งหวังว่าการให้บริการผู้ป่วยโรคเรื้อรังเหล่านี้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะมีความเข้าใจในบริบท แวดล้อมที่ผู้ป่วยอยู่อาศัย เพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งได้ผลดีกว่าการพึ่งพาเป็น หลักที่รับการรักษาจากโรงพยาบาลแม่ข่าย แต่จากบริบทของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีจำนวนบุคลากร จำนวนไม่มาก เมื่อมีผู้ป่วยหรือผู้มารับบริการเป็นจำนวนมากส่งผลทำให้การให้บริการเชิงคุณภาพไม่สามารถทำได้ เนื่องจากจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอต่อภาระงาน และจากความรู้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีอย่างต่อเนื่อง ได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ตลอดจนแบบ แผนการดำเนินชีวิตที่เข้ามามีอิทธิพลโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย การรับประทานอาหารที่ให้พลังงานสูง เช่น อาหารประเภท แป้ง น้ำตาลไขมัน และเกลือ ทำให้เกิดการสะสมของไขมันในร่างกาย ปริมาณเกลือที่มากเกินไป การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารที่สะดวกสบายรวดเร็วทำให้ร่างกายเคลื่อนไหวน้อยลง ส่งผลให้เกิดโรคอ้วน การใช้ยาอย่างไม่สมเหตุสมผล ฯลฯ ส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดโรคเรื้อรัง และสุดท้ายเกิดภาวะแทรกซ้อนส่งผลทำให้อัตราป่วยโรคเรื้อรังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่บุคลากรทางด้านสาธารณสุขไม่ได้ได้เพิ่มขึ้นอย่างเพียงพอกับจำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นในสถานการณ์ที่มีข้อจำกัดในด้านบุคลากร เพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันโรคเรื้อรังที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้นโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ระบบการทำงานที่ผ่านมาด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อหาช่องว่างทางความรู้ (Gap of knowledge) และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาโรคเรื้อรังให้มีความยั่งยืน และแรงสนับสนุนทางสังคมของเฮาส์ (House, J. S., 1981) มีผลโดยตรงต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในผู้ป่วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ ผู้วิจัยมีความสนใจในการนำแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมมาประยุกต์เพื่อใช้ในการดูแลกลุ่มเสี่ยงโรคเรื้อรัง ซึ่งจะช่วยให้ส่งผลดีต่อผลลัพธ์ทางด้านสุขภาพของผู้กลุ่มเสี่ยงโรคเรื้อรัง ทำให้กลุ่มเสี่ยงโรคเรื้อรังได้รับการสนับสนุนเพื่อการมีสุขภาวะที่ดี จึงได้จัดทำวิจัยการพัฒนารูปแบบการป้องกันโรคเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยแรงสนับสนุนทางสังคม โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดการสนับสนุนทางสังคม (House, J. S., 1981) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาขึ้นเป็นโปรแกรมการสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วย การสนับสนุนทางสังคม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสนับสนุนทางอารมณ์ 2) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร 3) การสนับสนุนด้านทรัพยากร การสนับสนุนเอกสาร และ 4) การสนับสนุนด้านการประเมินค่า จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาโรคเรื้อรังในพื้นที่ต่าง ๆ พบว่า มีการทำวิจัยในหลายรูปแบบ แต่พบว่า แนวโน้มของโรคเรื้อรังยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการโรคเรื้อรัง พบว่า มีงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดียิ่งในการประยุกต์ใช้แนวคิดการสนับสนุนทางสังคม เช่น การวิจัยเรื่องผลการพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายด้วยแรงสนับสนุนทางสังคม ในผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง (จิตรา อารังชัยชนะ, 2564) และการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนการมีส่วนร่วมของชุมชนและแรงสนับสนุนทางสังคมในการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุที่มีความดันโลหิตสูงของ (กัญญา เกษรพิกุล และคณะ, 2564) เป็นต้น

จากวรรณกรรมที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าโรคเรื้อรังยังเป็นปัญหาในพื้นที่ของอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประชาชนและผู้ป่วยโรคเรื้อรังมีพฤติกรรมสุขภาพที่ยังไม่เหมาะสม ซึ่งส่งผลทำให้การป่วยด้วยโรคเรื้อรังในพื้นที่ยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง เป้าหมายที่สำคัญในการให้การดูแลกลุ่มเสี่ยงโรคเรื้อรัง คือ การป้องกันและการชะลอการเสื่อมของไตสู่การเป็นโรคเรื้อรังระยะสุดท้าย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการป้องกันโรคเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยประยุกต์รูปแบบการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังและมุ่งเน้นทำการวิจัยให้มีความลึกซึ้งและรอบด้านโดยจะทำการวิจัย 3 ระยะ ทั้งเชิงปริมาณและ

เชิงคุณภาพ ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้บุคลากรทางด้านสุขภาพได้นำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการให้บริการกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
2. เพื่อสร้างรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคมโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยนี้เป็นวิจัยแบบผสมผสาน เชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ประกอบไปด้วย การดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์การป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยแรงสนับสนุนทางสังคม และระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม ประชากร ประกอบไปด้วย 1) กลุ่มบุคลากรสาธารณสุขจำนวน 71 คน 2) กลุ่มผู้รับบริการ จำนวน 3,285 คน และ 3) ภาศิเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน จำนวน 577 คน กลุ่มตัวอย่าง ระยะที่ 1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก คัดเลือกแบบเจาะจงมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ 1) กลุ่มบุคลากรสาธารณสุข 16 คน 2) กลุ่มผู้รับบริการ 12 คน 3) ภาศิเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน 10 คน ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเวชระเบียนกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง หาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร (Daniel, G., 1995) ได้เท่ากับ 490 คน กลุ่มตัวอย่าง ระยะที่ 2 พยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 13 คน คัดเลือกแบบเจาะจงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างระยะที่ 3 กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือก หากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*power ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 70 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 35 คน

เครื่องมือในการวิจัย ประกอบไปด้วย

1. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักของการวิจัย โดยการพัฒนาความรู้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การเตรียมความรู้ด้านระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเตรียมความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคไตเรื้อรัง แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งมีโครงสร้าง
2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปและข้อมูลทางคลินิกของกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง หาความตรงตามเนื้อหา โดยผ่านความเห็นชอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านวิจัย ค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา เท่ากับ 0.87
3. การสนทนากลุ่ม พยาบาลวิชาชีพผู้รับผิดชอบคลินิกโรคเรื้อรังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 12 คน เพื่อร่วมวางแผนพัฒนารูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง ประกอบด้วย 1) การสนับสนุนทางอารมณ์ 2) การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร 3) การสนับสนุนทางด้านเครื่องมือ และ 4) การสนับสนุนด้านการประเมินผลเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ดำเนินการ ผู้จัดบันทึกคำสนทนา เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป เครื่องบันทึกเสียง
4. แบบสอบถามพฤติกรรมการสุขภาพ แบบบันทึกระดับความดันโลหิต และแบบบันทึกระดับความเค็มในอาหาร ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมการสุขภาพกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง ประกอบด้วย ด้านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การรับประทานอาหาร การใช้ยาและการออกกำลังกาย ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มเสี่ยง

โรคไตเรื้อรัง โดยเป็นคำถามปลายเปิดมีเนื้อหาข้อความเชิงบวกและเชิงลบใช้มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ หาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผ่านความเห็นชอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) เท่ากับ 0.93 ส่วนที่ 3 เครื่องวัดระดับเกลือโซเดียมในอาหาร (Salt Meter) มีการตรวจสอบความเป็นมาตรฐานก่อนนำไปใช้ โดยนำไปเทียบค่ากับสารน้ำ Normal Saline ซึ่งมีระดับเกลืออยู่ที่ 0.9 % และใช้เครื่องวัดระดับความเค็มในอาหารเครื่องเดียวกันตลอดการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์การป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครั้งก่อนเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ตรวจสอบความถูกต้องไปพร้อม ๆ กับการทบทวนตนเองก่อนการให้สัมภาษณ์ครั้งใหม่ ซึ่งการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 20 - 30 นาที ต่อผู้ให้ข้อมูลหลัก 1 คน จำนวนครั้งในการสัมภาษณ์เชิงลึกจะมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์และลักษณะเฉพาะของผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือจนกว่าข้อค้นพบที่ได้มีความอิ่มตัว และนำแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก ไปให้ผู้เชี่ยวชาญวิจัยเชิงคุณภาพ 3 ท่าน ตรวจสอบ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปและข้อมูลทางคลินิกของกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังจากข้อมูลเวชระเบียนผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังที่มารับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยดำเนินการสนทนากลุ่มพยาบาลวิชาชีพผู้รับผิดชอบคลินิกโรคไตเรื้อรังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 12 คน เพื่อร่วมวางแผนพัฒนารูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม ประกอบไปด้วยคำถาม 3 ลักษณะ คือ คำถามนำ คำถามหลัก และคำถามเพื่อสรุป

ระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลองสองกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง เพื่อศึกษาผลของรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง จำนวน 70 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จัดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ระยะเวลา 12 สัปดาห์ กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมของรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยโปรแกรมแรงสนับสนุนทางสังคม และมีการติดตามกระตุ้นเตือนพฤติกรรมพฤติกรรมสุขภาพ ในชุมชน 2 ครั้ง ส่วนกลุ่มควบคุมให้การดูแลตามปกติและติดตามประเมินผลเมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ 12 ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การสนับสนุนทางอารมณ์ โดยการจัดกิจกรรมสร้างสัมพันธภาพให้เกิดความไว้วางใจ และให้ความร่วมมือระหว่างกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังและบุคลากรทางด้านสุขภาพ โดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนให้กลุ่มทดลองเล่าปัญหาและอุปสรรคที่ส่งต่อการปฏิบัติพฤติกรรมควบคุมป้องกันโรคไตเรื้อรังที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ เปิดโอกาสให้ระบายความรู้สึกถึงความคิดและอารมณ์ตลอดจนการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันโรคไตเรื้อรังของตนเองในช่วงที่ผ่านมา ให้กลุ่มทดลองได้ทบทวนตนเองเรื่องพฤติกรรมสุขภาพเพื่อควบคุมป้องกันโรคไตเรื้อรังของตนเอง ร่วมแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกที่มีต่อการดูแลตนเองของกลุ่มทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมกับกลุ่มทดลอง ร่วมกันค้นหาปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติพฤติกรรมการป้องกันโรคไตเรื้อรังของตนเอง และแนวทางการป้องกันโรคไตเรื้อรังของกลุ่มทดลอง

กิจกรรมที่ 2 การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร ดำเนินกิจกรรมตามกลุ่มเป้าหมายดังต่อไปนี้ กลุ่มบุคลากรสาธารณสุขจัดประชุมและให้ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โรคไตเรื้อรังและโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก การสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อสนับสนุนกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังและครอบครัว โดยการคืนข้อมูลสถานการณ์โรคไตเรื้อรังและจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในชุมชน การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ เว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน เพื่อให้กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังสามารถเข้าถึงข้อมูลโรคไตเรื้อรังได้ง่าย การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไตเรื้อรังในกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง การใช้คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์เคลื่อนที่รวบรวมและรายงานผลการประเมินการป้องกันโรคไตเรื้อรัง กลุ่มผู้รับบริการ ผู้วิจัยให้ข้อมูลสถานการณ์ของโรคไตเรื้อรังสาเหตุของโรค อาการ อาการแสดง ภาวะแทรกซ้อนของโรคที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของกลุ่มทดลอง การป้องกันการเกิดโรคเพื่อให้กลุ่มทดลองสามารถตัดสินใจและจัดการกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม โดยให้กลุ่มทดลองดูวิดีโอทัศนเรื่องโรคไตเรื้อรังให้กลุ่มทดลองพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม ช่วยกันเสนอทางเลือกหรือวิธีการควบคุมป้องกันโรคไตเรื้อรังด้วยตนเองและให้กลุ่มทดลองเล่าประสบการณ์ที่เคยป้องกันโรคไตเรื้อรังแนวทางการปฏิบัติพฤติกรรม การป้องกันโรคไตเรื้อรังการจัดการปัญหาและอุปสรรคที่ผ่านมาในอดีตของแต่ละคน ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน โดยการขับเคลื่อนการสร้างชุมชนออนไลน์หรือเครือข่ายสนับสนุน ได้แก่ การเสนอข้อมูลข่าวสารในช่องทางออนไลน์ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้ทุกคนได้รับข้อมูลข่าวสารที่มีความครอบคลุม จัดสัมมนาเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยจัดร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ ภายในชุมชนที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้มีการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ และการให้คำปรึกษาและปรับแผนการดูแลสุขภาพตามสถานการณ์จริง โดยให้ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการให้คำปรึกษาและปรับแผนการดูแลสุขภาพของกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง

กิจกรรมที่ 3 การสนับสนุนด้านทรัพยากร ผู้วิจัยให้ข้อมูลการสนับสนุนด้านทรัพยากร ได้แก่ การเข้ารับอบรมความรู้โรคไตเรื้อรังที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การแนะนำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านให้การสนับสนุนกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง ภาคีเครือข่ายและหน่วยงานภายในชุมชนต่าง ๆ เอกสารความรู้เรื่อง การปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพเพื่อการป้องกันโรคไตเรื้อรัง ให้กับกลุ่มทดลอง การให้ข้อมูลเบอร์โทรศัพท์ ช่องทางการติดต่อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลใกล้บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หน่วยงาน ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถติดต่อเพื่อสอบถามเมื่อพบปัญหา ที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมความร่วมมือในการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพเพื่อการป้องกันโรคไตเรื้อรัง การประสานงานและการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็น ได้แก่ การขอสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านกองทุนตำบล และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันโรคไตเรื้อรัง จัดหาหรือสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็น ได้แก่ เครื่องวัดความดันโลหิต เครื่องตรวจระดับน้ำตาลในเลือด เครื่องวัดระดับเกลือโซเดียมในอาหารที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนตำบล หรือภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน

กิจกรรมที่ 4 การสนับสนุนด้านการประเมินค่า ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มทดลองได้เรียนรู้เกี่ยวกับการประเมินค่าความสามารถของตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเพื่อการป้องกันโรคไตเรื้อรัง การสะท้อนข้อมูลย้อนกลับ และการเปรียบเทียบตนเองกับประชาชนกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ ที่ไม่ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเพื่อการป้องกันโรคไตเรื้อรังซึ่งช่วยให้กลุ่มทดลองมีความรู้สึกมั่นใจเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาในครั้งต่อไป ก่อนกลับไปปฏิบัติต่อเนื่องที่บ้านเปิดโอกาสให้กลุ่มทดลองได้พูดคุย ชักถามข้อสงสัย ผู้วิจัยให้เบอร์โทรศัพท์ติดต่อแก่กลุ่มทดลองเพื่อรับฟังปัญหาอุปสรรค เป็นที่ปรึกษา และลดความเครียดตลอดการทดลอง และดำเนินกิจกรรมการกระตุ้นเตือนโดยให้ความรู้และส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพเพื่อการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยผู้วิจัยจัดกิจกรรมติดตามกระตุ้นเตือน ให้ความรู้และส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพเพื่อการป้องกันโรคไตเรื้อรัง ในชุมชน ผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้งในสัปดาห์ที่ 4 และสัปดาห์ที่ 8

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า โดยการตรวจสอบด้าน

ข้อมูล (data triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในเวลาที่แตกต่างกัน จากบุคคลที่ต่างกัน และการตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบ ภายหลังการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายผู้วิจัยจะถอดเทปคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำด้วยตนเอง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงประเด็น (thematic analysis) ผู้วิจัยวิเคราะห์ให้เสร็จสิ้นก่อนเก็บข้อมูลรายต่อไปและตรวจสอบความถูกต้องของการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ระยะที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพ ระดับเกลือโซเดียมในอาหาร และความดันโลหิต กลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง 12 สัปดาห์ ด้วยสถิติทดสอบค่าที

ผลการวิจัย

สถานการณ์การป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง อายุเฉลี่ยเท่ากับ 67.36 ปี (S.D. = 6.97) ซึ่งเพศส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.25 สถานภาพสมรส ส่วนใหญ่เป็นหม้าย ร้อยละ 27.96 ระดับการศึกษาสูงสุด ส่วนใหญ่จบปริญญาตรี ร้อยละ 31.02 อาชีพ ส่วนใหญ่รับจ้าง ร้อยละ 21.02 โรครวม ส่วนใหญ่ไม่มีโรครวมใด ๆ ร้อยละ 63.50 การสูบบุหรี่ ส่วนใหญ่ไม่สูบ ร้อยละ 77.14 การดื่มแอลกอฮอล์ ส่วนใหญ่ดื่ม ร้อยละ 60.41 ค่าเฉลี่ยความดันโลหิตซิสโตลิก เท่ากับ 135.47 มิลลิเมตรปรอท (S.D. = 11.00) ค่าเฉลี่ยความดันโลหิตไดแอสโตลิก เท่ากับ 84.70 มิลลิเมตรปรอท (S.D. = 8.31) ดัชนีมวลกายเฉลี่ยเท่ากับ 23.27 กิโลกรัม/ตารางเมตร ตามลำดับ

ข้อคิดเห็นประเด็นการป้องกันโรคไตเรื้อรังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

แพทย์ให้ความเห็นว่า การป้องกันโรคไตเรื้อรังยังไม่เป็นระบบและการสื่อสารระหว่างบุคลากรการแพทย์กับกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังยังขาดความเข้าใจในเรื่องการดูแลตัวเอง นักวิชาการสาธารณสุขให้ความเห็นว่า ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคยังไม่ถูกเผยแพร่อย่างทั่วถึงและไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เกสซ์กรให้ความเห็นว่า การเข้าถึงการรักษาและการใช้อุปกรณ์ทางการแพทย์ยังคงเป็นปัญหาสำหรับกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังบางกลุ่ม นักโภชนาการ ให้ความเห็นว่า กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังยังขาดความรู้เกี่ยวกับโภชนาการที่ถูกต้องเพื่อป้องกันโรค ภาควิชาที่ีเกี่ยวข้องที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มองว่าการป้องกันโรคไตเรื้อรังยังไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดทรัพยากรและงบประมาณที่เพียงพอ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความเห็นว่า มีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานยังไม่เป็นระบบและขาดการประสานงานที่ดี ผู้นำชุมชน ให้ความเห็นว่า ประชาชนในชุมชนยังขาดความรู้และความเข้าใจในการป้องกันโรคไตเรื้อรัง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีความเห็นว่าการสนับสนุนทางด้านเครื่องมือและการประเมินผลยังไม่เพียงพอและขาดการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ข้อคิดเห็นประเด็นการพัฒนาการป้องกันโรคไตเรื้อรังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างไร

แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข เกสซ์กร ให้ความเห็นว่า กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังยังขาดการสนับสนุนทางด้านอารมณ์ ควรจัดทำโปรแกรมการสนับสนุนทางอารมณ์ เช่น การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา การจัดกลุ่มสนับสนุนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้สึก รวมถึงการสร้างชุมชนออนไลน์สำหรับกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังและครอบครัว การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร ขาดการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเข้าใจง่าย การพัฒนาควรจัดทำแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่ายและถูกต้อง เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน คู่มือการดูแลสุขภาพ และการจัดกิจกรรมอบรม การสนับสนุนทางด้านเครื่องมือ การเข้าถึงอุปกรณ์การแพทย์และยารักษายังไม่เพียงพอ ควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็น การจัดหายาที่มีประสิทธิภาพ และการให้บริการที่บ้านเพื่อความสะดวกในการตรวจและดูแลสุขภาพ การสนับสนุนด้านการประเมินผล ขาดการติดตามและประเมินผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง ควรพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการรักษาอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

เช่น ระบบฐานข้อมูลกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง และการให้คำปรึกษาและปรับแผนการรักษาตามความเหมาะสม และสรุปได้ว่า การพัฒนาการป้องกันโรคไตเรื้อรังในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ควรมุ่งเน้นไปที่การให้การสนับสนุนในทุกด้านอย่างครบถ้วนและครอบคลุม ตั้งแต่การสนับสนุนทางอารมณ์ การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเข้าถึงได้ การสนับสนุนทางด้านเครื่องมือทางการแพทย์ และการติดตามและประเมินผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้ประสิทธิภาพในการป้องกันและดูแลกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังให้ดีขึ้น กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง ให้ความเห็นว่าการป้องกันโรคไตเรื้อรังในปัจจุบันมีการพัฒนาในหลายด้าน แต่ยังคงมีข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข เช่น การขาดการสนับสนุนที่ครอบคลุมครบถ้วนในด้านต่าง ๆ รวมถึงการเข้าถึงบริการทางการแพทย์และการดูแลที่เหมาะสม ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการป้องกันโรคไตเรื้อรัง การสนับสนุนทางอารมณ์ กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังมักรู้สึกโดดเดี่ยวและมีความเครียดสูง ควรมีการจัดตั้งกลุ่มสนับสนุนและการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา รวมถึงการสร้างชุมชนออนไลน์หรือเครือข่ายสนับสนุนที่ช่วยให้กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังและครอบครัวสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูลกันได้ การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร กลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคและการดูแลสุขภาพ ควรมีการจัดทำคู่มือหรือแหล่งข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้สะดวก เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือการจัดสัมมนาเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและดูแลสุขภาพไต การสนับสนุนทางด้านเครื่องมือ การเข้าถึงอุปกรณ์การแพทย์และการรักษาที่จำเป็นยังคงเป็นปัญหา ควรมีการจัดหาหรือสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็นสำหรับกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง รวมถึงการให้บริการที่บ้านเพื่อความสะดวกในการตรวจและดูแลสุขภาพ การสนับสนุนด้านการประเมินผล ขาดการประเมินผลการรักษาและการปรับปรุงการดูแลอย่างต่อเนื่อง ควรมีระบบการติดตามและประเมินผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้คำปรึกษาและปรับแผนการดูแลสุขภาพตามสถานการณ์จริงของกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง การพัฒนาในประเด็นเหล่านี้จะช่วยให้การป้องกันและดูแลผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังมีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคซับซ้อนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรคไตเรื้อรังในอนาคต

ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน นายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการกองสาธารณสุของค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้ความเห็นว่าการพัฒนาควรมีการจัดตั้งกลุ่มสนับสนุนและการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาในชุมชน รวมถึงการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อสนับสนุนผู้ป่วยและครอบครัว การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร ประชาชนยังขาดความรู้และความเข้าใจในการป้องกันโรค ควรมีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ เว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน รวมถึงการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไตเรื้อรัง การสนับสนุนทางด้านเครื่องมือ ขาดการสนับสนุนอุปกรณ์และทรัพยากรที่จำเป็น ควรมีการจัดหาหรือสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็นในชุมชน เช่น เครื่องตรวจวัดความดันโลหิต เครื่องตรวจน้ำตาลในเลือด รวมถึงการจัดหายาที่จำเป็น การสนับสนุนด้านการประเมินผล ขาดการประเมินผลและการติดตามผลการป้องกันโรค ควรมีระบบการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บข้อมูลและประเมินผลการป้องกันโรค สรุปได้ว่า การพัฒนาการป้องกันโรคไตเรื้อรังในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ควรมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนที่ครอบคลุมและเป็นระบบ ทั้งในด้านอารมณ์ ข้อมูลข่าวสาร เครื่องมือ และการประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้การป้องกันโรคมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถลดความเสี่ยงของโรคไตเรื้อรังในชุมชนได้ในระยะยาว

รูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ประกอบไปด้วย กลุ่มผู้รับบริการ กลุ่มบุคลากรสาธารณสุข ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลุ่มผู้รับบริการ การได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเข้าถึงได้ การได้รับสนับสนุนทางด้านเครื่องมือทางการแพทย์ การได้รับการติดตามและประเมินผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล และแสดงความคิดเห็น การป้องกันโรคไตเรื้อรัง

กลุ่มบุคลากรสาธารณสุข การให้ความรู้และการสนับสนุนกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง การสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อสนับสนุนผู้ป่วยและครอบครัว การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ เว็บไซต์ และ แอปพลิเคชัน การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไตเรื้อรัง การจัดหาหรือสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็นในชุมชน เช่น เครื่องตรวจวัดความดันโลหิต เครื่องตรวจน้ำตาลในเลือด รวมถึงการจัดหาที่จำเป็น จัดระบบการติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บข้อมูลและประเมินผลการป้องกันโรค

ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ประสานงานและการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็น การสร้างชุมชนออนไลน์หรือเครือข่ายสนับสนุน การจัดสัมมนาเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคไตเรื้อรัง จัดหาหรือสนับสนุน อุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็น ให้คำปรึกษาและปรับแผนการดูแลสุขภาพตามสถานการณ์จริง

ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม อายุเฉลี่ยเท่ากับ 62.54 ปี (S.D. = 5.37) และ 62.77 ปี (S.D. = 6.02) ตามลำดับ เพศ ส่วนใหญ่เพศหญิงร้อยละ 74.30 และ 54.30 ตามลำดับ สถานภาพสมรส ส่วนใหญ่ คู่ ร้อยละ 54.30 และ 48.57 ตามลำดับ ระดับการศึกษาสูงสุด ส่วนใหญ่ ปวส./อนุปริญญา ร้อยละ 34.10 และ ปริญญาตรี ร้อยละ 34.10 ตามลำดับ อาชีพ ส่วนใหญ่อาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 28.60 และค้าขาย ร้อยละ 28.60 ตามลำดับ การสูบบุหรี่ ส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ ร้อยละ 80 และ 68.60 ตามลำดับ การดื่มแอลกอฮอล์ ส่วนใหญ่ดื่ม ร้อยละ 54.30 และ 57.10 ตามลำดับ ดัชนีมวลกายเฉลี่ย 24.46 กิโลกรัม/ตารางเมตร (S.D. = .78) และ 24.48 กิโลกรัม/ตารางเมตร (S.D. = .68) ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพ ระดับเกลือโซเดียมในอาหารและ ภายในกลุ่มทดลองและ ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง 12 สัปดาห์

ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง	$\bar{X}$	S.D.	t	p - value
พฤติกรรมสุขภาพกลุ่มทดลอง				
ก่อนการทดลอง (n = 35)	130.34	4.84	-32.86	.001
หลังการทดลอง (n = 35)	162.63	4.29		
พฤติกรรมสุขภาพระหว่างกลุ่ม				
ก่อนการทดลองกลุ่มทดลอง (n = 35)	130.34	4.84	-.780	.438
ก่อนการทดลองกลุ่มควบคุม (n = 35)	131.20	4.33		
หลังการทดลองกลุ่มทดลอง (n = 35)	162.63	4.29	27.17	.001
หลังการทดลองกลุ่มควบคุม (n = 35)	152.17	5.21		
ระดับเกลือโซเดียมในอาหารกลุ่มทดลอง				
ก่อนการทดลอง (n = 35)	1.61	.23	19.02	.001
หลังการทดลอง (n = 35)	.82	.06		
ระดับเกลือโซเดียมในอาหารระหว่างกลุ่ม				
ก่อนการทดลองกลุ่มทดลอง (n = 35)	1.61	.23	1.29	.199
ก่อนการทดลองกลุ่มควบคุม (n = 35)	1.54	.16		
หลังการทดลองกลุ่มทดลอง (n = 35)	.82	.06	-26.84	.001
หลังการทดลองกลุ่มควบคุม (n = 35)	1.47	.13		

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับการดูแลโดยใช้รูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพก่อนและหลังการทดลอง 12 สัปดาห์ เท่ากับ 130.34 (S.D. = 4.84) และ 162.63 (S.D. = 4.29) ตามลำดับ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง (p< .001) ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพหลังการทดลอง 12 สัปดาห์ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

162.63 (S.D. = 4.29) และ 152.17 (S.D. = 5.21) ตามลำดับ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) กลุ่มทดลองที่ได้รับการดูแลโดยใช้รูปแบบการป้องกันโรคไ้เรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยแรงสนับสนุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยระดับเกลือโซเดียมในอาหารก่อนและหลังการทดลอง 12 สัปดาห์เท่ากับ 1.61 (S.D. = .23) และ .82 (S.D. = .06) ตามลำดับ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) ค่าเฉลี่ยระดับเกลือโซเดียมในอาหารหลังการทดลอง 12 สัปดาห์ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .82 (S.D. = .06) และ 1.47 (S.D. = .13) ตามลำดับ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$)

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยความดันโลหิต ของกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง ภายในกลุ่มทดลองและระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง 12 สัปดาห์

ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง	$\bar{X}$	S.D.	t	p - value
ความดันโลหิตกลุ่มทดลอง (ซิสโตลิก)				
ก่อนการทดลอง (n = 35)	152.17	6.24	14.45	.001
หลังการทดลอง (n = 35)	127.49	7.87		
ความดันโลหิตระหว่างกลุ่ม (ซิสโตลิก)				
ก่อนการทดลองกลุ่มทดลอง (n = 35)	152.17	6.24	1.57	.12
ก่อนการทดลองกลุ่มควบคุม (n = 35)	151.29	6.24		
หลังการทดลองกลุ่มทดลอง (n = 35)	127.49	7.87	-13.83	.001
หลังการทดลองกลุ่มควบคุม (n = 35)	147.63	4.85		
ความดันโลหิตกลุ่มทดลอง (ไดแอสโตลิก)				
ก่อนการทดลอง (n = 35)	92.86	1.99	21.87	.001
หลังการทดลอง (n = 35)	77.20	3.96		
ความดันโลหิตระหว่างกลุ่ม (ไดแอสโตลิก)				
ก่อนการทดลองกลุ่มทดลอง (n = 35)	92.86	1.99	-1.149	.25
ก่อนการทดลองกลุ่มควบคุม (n = 35)	94.00	2.40		
หลังการทดลองกลุ่มทดลอง (n = 35)	77.20	3.96	-12.34	.001
หลังการทดลองกลุ่มควบคุม (n = 35)	90.37	1.94		

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับการดูแลโดยใช้รูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีค่าเฉลี่ยความดันโลหิตซิสโตลิกก่อนและหลังการทดลอง 12 สัปดาห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) ค่าเฉลี่ยความดันโลหิตซิสโตลิกหลังการทดลอง 12 สัปดาห์ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) กลุ่มทดลองที่ได้รับการดูแลโดยใช้รูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยแรงสนับสนุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยความดันโลหิตไดแอสโตลิกก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) ค่าเฉลี่ยความดันโลหิตไดแอสโตลิกหลังการทดลอง 12 สัปดาห์ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$)

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จากผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์การป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโดยกลุ่มบุคลากรสาธารณสุขให้ความเห็นว่าการป้องกันโรคไตเรื้อรังยังขาดระบบและการสื่อสารระหว่างบุคลากรและกลุ่มเสี่ยงยังไม่ชัดเจน การเผยแพร่ข้อมูลไม่ทั่วถึง การเข้าถึงการรักษาและอุปกรณ์ยังเป็นปัญหา กลุ่มเสี่ยงยังขาดความรู้ด้านโภชนาการ ในขณะที่ภาคีเครือข่าย

ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ให้ความเห็นว่าการขาดทรัพยากรและการประสานงานและการติดตามผลยังไม่เพียงพอ การพัฒนาการป้องกันโรคไตเรื้อรังควรเน้นการสนับสนุนด้านอารมณ์ด้วยการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาและจัดตั้งกลุ่มสนับสนุน รวมถึงชุมชนออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล กลุ่มเสี่ยงยังขาดข้อมูลที่เข้าใจง่าย ควรพัฒนาแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงได้ เช่น เว็บไซต์และแอปพลิเคชัน การสนับสนุนเครื่องมือทางการแพทย์ยังไม่เพียงพอ ควรจัดหาอุปกรณ์และยาที่จำเป็น การติดตามและประเมินผลการรักษาควรทำอย่างต่อเนื่องโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกัน

2. เพื่อสร้างรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พบว่า รูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ประกอบไปด้วย กลุ่มผู้รับบริการ กลุ่มบุคลากรสาธารณสุข ภาควิชาที่เกี่ยวข้องในชุมชน ดังนี้ กลุ่มผู้รับบริการ การได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเข้าถึงได้ การได้รับสนับสนุนทางด้านเครื่องมือทางการแพทย์ การได้รับการติดตามและประเมินผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นการป้องกันโรคไตเรื้อรัง กลุ่มบุคลากรสาธารณสุข การให้ความรู้และการสนับสนุนกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง การสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อสนับสนุนผู้ป่วยและครอบครัว การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้ง่าย การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไตเรื้อรัง การจัดหาหรือสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็นในชุมชน จัดระบบการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บข้อมูลและประเมินผลการป้องกันโรค ภาควิชาที่เกี่ยวข้องในชุมชน ประสานงานและการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็น การสร้างชุมชนออนไลน์หรือเครือข่ายสนับสนุนการจัดสัมมนาเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคไตเรื้อรัง จัดหาหรือสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็น ให้คำปรึกษาและปรับแผนการดูแลสุขภาพตามสถานการณ์จริง

3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โดยแรงสนับสนุนทางสังคมโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยแรงสนับสนุนทางสังคม ส่งผลทำให้กลุ่มเป้าหมาย มีพฤติกรรมสุขภาพ ระดับเกลือโซเดียมในอาหาร และความดันโลหิต เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากการดำเนินการวิจัยที่เป็นระบบและผ่านกระบวนการวิจัยหลายขั้นตอนและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทำให้ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ คณิตตา อินทุบุตร ทำวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมการจัดการตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมในผู้ป่วยความดันโลหิตสูงรายใหม่ ที่ควบคุมระดับความดันโลหิตไม่ได้ เป็นการศึกษาถึงทดลองภายหลังการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการจัดการตนเองเพื่อควบคุมความดันโลหิตสูงและค่าระดับความดันโลหิตดีขึ้นกว่าก่อนทดลองและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (คณิตตา อินทุบุตร, 2564) และสอดคล้องกับการวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมการสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมความร่วมมือในการควบคุมความดันโลหิตสูงและผลลัพธ์ทางคลินิกในผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (อัจฉรา ชันธสนธิ และคณะ, 2564) ภายหลังการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้การควบคุมความดันโลหิตสูงและความร่วมมือการควบคุมความดันโลหิตสูงสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าเฉลี่ยความดันโลหิตต่ำกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับการวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมการสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน (บังอรศรี จินดาวงค์ และปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์, 2564) ภายหลังการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมและค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับการวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมการสนับสนุนทางสังคมต่อภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุโรคซึมเศร้า (กฤษฎา ศิริชัยสิทธิ์, 2550) ภายหลังการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีแรงสนับสนุนทางสังคมหลังทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนวิจัยและมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีภาวะซึมเศร้ามักต่ำกว่าก่อนการวิจัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยแรงสนับสนุนทางสังคมที่สร้างขึ้นใหม่ โดยผ่านการดำเนินงานวิจัย 3 ระยะ ได้แก่ การศึกษาสถานการณ์การป้องกันโรคไตเรื้อรัง การสร้างรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง และการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากการดำเนินการวิจัยที่เป็นระบบและผ่านกระบวนการวิจัยหลายขั้นตอนและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ได้แก่ กลุ่มผู้รับบริการ การได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเข้าถึงได้ การได้รับสนับสนุนทางด้านเครื่องมือทางการแพทย์ การได้รับการติดตามและประเมินผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นการป้องกันโรคไตเรื้อรัง กลุ่มบุคลากรสาธารณสุข การให้ความรู้และการสนับสนุนกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรัง การสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อสนับสนุนผู้ป่วยและครอบครัว การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้ง่าย การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไตเรื้อรัง การจัดหาหรือสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็นในชุมชน จัดระบบการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บข้อมูลและประเมินผลการป้องกันโรค ภาควิชาเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ประสานงานและการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็น การสร้างชุมชนออนไลน์หรือเครือข่ายสนับสนุน การจัดสัมมนาเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคไตเรื้อรัง จัดหาหรือสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ที่จำเป็น ให้คำปรึกษาและปรับแผนการดูแลสุขภาพตามสถานการณ์จริง ส่งผลทำให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังนั้นจึงควรมีการติดตามผลการวิจัยรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น เพื่อเปรียบเทียบความยั่งยืนของโปรแกรม และสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มเสี่ยงโรคอื่น ๆ และควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรทางด้านสุขภาพ นำรูปแบบการป้องกันโรคไตเรื้อรัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดูแลกลุ่มเสี่ยงโรคไตเรื้อรังในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา ศิริชัยสิทธิ์. (2550). โรคไตเรื้อรังในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 โรงพยาบาลบึงกาฬ. สรรพสิทธิเวชสาร, 28(34), 109-121.
- กัญญา เกษรพิกุล และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนการมีส่วนร่วมของชุมชนและแรงสนับสนุนทางสังคมในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีความดันโลหิตสูงในอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 11(2), 181-196.
- คณิตตา อินทบุตร. (2564). ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมในผู้ป่วยความดันโลหิตสูงรายใหม่ที่ควบคุมระดับความดันโลหิตไม่ได้. วารสารวิชาการ สคร, 26(1), 73-83.
- จิตรา อารังชัยชนะ. (2564). การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายด้วยแรงสนับสนุนทางสังคม ในผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงของอำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม และสุขภาพชุมชน, 6(2), 23-29.
- บังอรศรี จินดาวงศ์ และปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์. (2564). ผลของโปรแกรมการสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน. วารสารวิจัย มข, 21(1), 229-241.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2560). คู่มือบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ การบริหารบริการผู้ป่วยไตวายเรื้อรัง ประเทศไทยประจำปีงบประมาณ 2560. เรียกใช้เมื่อ 6 มีนาคม 2566 จาก https://e-library.nhso.go.th/view/1/detail_ebook/188/TH-TH

- อัจฉรา ชันธสนธิ์ และคณะ. (2564). ผลของโปรแกรมการสนับสนุนทางสังคมต่อพฤติกรรมความร่วมมือในการควบคุมความดันโลหิตสูงและผลลัพธ์ทางคลินิกในผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม. พยาบาลสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 49(1), 225-237.
- Daniel, G. (1995). Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins. *Journal des traducteurs Translators' Journal*, 43(2), 1-7.
- GBD Chronic Kidney Disease Collaboration. (2017). The impact of chronic kidney disease on global health. Retrieved March 6, 2023, from <https://www.nature.com/articles/s41581-020-0268-7>
- House, J. S. (1981). *Work stress and social support*. United States of America: Addison-Wesley.
- Luyckx, V. A. et al. (2018). The global burden of kidney disease and the sustainable development goals. *Bulletin of the World Health Organization*, 96(6), 414–422.
- Manns, B. et al. (2019). The Cost of Care for People With Chronic Kidney Disease. *Canadian Journal of Kidney Health and Disease*, 6(2019), 1-11.

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน

อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง*

PROMOTION OF PEOPLE'S POLITICAL PARTICIPATION AT TA KHAN

SUBDISTRICT, BAN KHAI DISTRICT, RAYONG PROVINCE

พฤกษ์ศรี อรุณรัตน์*, วชิรินทร์ ชาญศิลป์, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า

Prueksasee Arunrat*, Vacharin Chansilp, Apinyar Chatchorfa

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: warasanwarasan7@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ 1) ศึกษาระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน 2) เปรียบเทียบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนในตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน 7,663 คน โดยสุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง 381 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีและค่าเอฟ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประชาชนที่มีอายุ การศึกษา และอาชีพต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ปัจจัยด้านเพศและรายได้ไม่มีความแตกต่างที่มีนัยสำคัญ 3) การประยุกต์หลักทศพิธราชธรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถทำได้โดยการสร้างความสามัคคีในชุมชน เน้นการประชุมและหารืออย่างต่อเนื่อง เคารพความคิดเห็นของผู้ใหญ่ และผู้นำ ส่งเสริมการตัดสินใจร่วมกันอย่างมีเอกภาพ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ หลักการเหล่านี้ช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในสังคม ส่งผลให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

คำสำคัญ: ส่งเสริม, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, หลักอิทธิบาท

Abstract

This research article aims to: 1) Examine the level of political participation promotion among citizens, 2) Compare the promotion of political participation among citizens, classified by personal factors, and 3) Explore the application of Buddhist principles to enhance political participation. The research employs a mixed-method approach, incorporating both quantitative

* Received September 26, 2024; Revised October 25, 2024; Accepted November 1, 2024

and qualitative methods. The population consists of 7,663 citizens in Takhun Subdistrict, Ban Khai District, Rayong Province. A sample size of 381 individuals was selected using Taro Yamane's formula. Questionnaires were used to collect data, and the analysis was performed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test and F-test. For the qualitative part, data were gathered from 9 key informants through in-depth interviews and analyzed descriptively. The study results showed that: 1) The overall level of promoting political participation among citizens was high. 2) Citizens of different ages, educational backgrounds, and occupations exhibited significantly different levels of political participation at the 0.05 level of statistical significance, while there were no significant differences in political participation based on gender and income. 3) The application of the "Aparihaniya Dhamma" (principles of non-decline) to promote political participation can be achieved by fostering community unity, regularly conducting meetings and discussions, respecting the opinions of elders and leaders, promoting unified decision-making, and encouraging open participation by all citizens. These principles help build trust and cooperation in society, resulting in increased citizen enthusiasm for political participation.

Keywords: Promote, Political Participation, Itthipatha 4

บทนำ

ระบอบประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ดังที่อับราฮัม ลินคอล์นกล่าวว่า “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” อำนาจอธิปไตยแยกออกเป็น 3 ส่วน คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ระบุว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการปกครองตนเองผ่านการเลือกตั้ง (บททั่วไป เรื่อง ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข, 2560)

หลักการสำคัญของการเลือกตั้ง คือ ความสุจริต เทียบธรรม อิสระ และการลงคะแนนเสียงแบบลับ โดยต้องมีระยะเวลาที่แน่นอน ความเสมอภาค และความทั่วถึง การเลือกตั้งที่เป็นอิสระ ยุติธรรม และเป็นไปตามกฎหมาย เป็นเงื่อนไขสำคัญในการรับรองความชอบธรรมของรัฐบาล (Turner, B. S., 2000) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มุ่งส่งเสริมการปฏิรูปการเมือง โดยเพิ่มบทบาทของประชาชนในการเมือง คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอำนาจรัฐ เป้าหมายคือเปลี่ยนการเมืองจากการผูกขาดของนักการเมืองไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและสมบูรณ์แบบ (พรอนงค์ เพ็ชรรัตน์, 2551) การเลือกตั้งของประชาชนมีบทบาทสำคัญในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นจุดเริ่มต้นในการเลือกตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสในการถ่ายโอนอำนาจอย่างสันติ ผู้แพ้การเลือกตั้งจะยอมรับผลและถ่ายโอนอำนาจไปยังรัฐบาลใหม่ได้อย่างราบรื่น การเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรมต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนกำหนดรูปแบบรัฐบาลและทิศทางนโยบายในอนาคต การยึดเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการจัดตั้งรัฐบาลและตัดสินประเด็นสาธารณะ แต่ต้องไม่กีดกันเสียงข้างน้อย รัฐบาลหรือเสียงส่วนใหญ่ไม่สามารถลิดรอนสิทธิเสียงข้างน้อย ไม่ว่าจะเป็นจากชาติพันธุ์ ศาสนา ภูมิภาค หรือระดับรายได้ (จิรพันธุ์ วิสูตรศักดิ์, 2547)

แนวนโยบายแห่งรัฐ เรื่อง รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลางส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่น ให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (มนฤดี คະນິงคิต, 2544) อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดระยองยังมีข้อจำกัด เช่น ขาดความเข้าใจในสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคทางการเมือง ประชาชนหลายคนยังมองว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่จำเป็นสำหรับ

ตนเอง และการแสดงออกทางการเมืองที่ต่างจากรัฐบาลมักถูกมองว่าไม่ถูกต้อง การสนทนาทางการเมืองมีการแบ่งฝักฝ่ายอย่างชัดเจน ทำให้การแสดงออกทางการเมืองเป็นเรื่องยากและนำไปสู่การละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น (พระปัญญา สัจจิตโต, 2564) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในชุมชนมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้วยการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 คือ 1) ฉันทะ คือ เต็มใจไปใช้สิทธิ์ 2) วิริยะ คือ ตั้งใจเลือกคนดี 3) จิตตะ คือ จิตใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ ศึกษานโยบายก่อนเลือกผู้แทน 4) วิมังสา คือ การทบทวนผลงานของนักการเมือง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และเป็นประโยชน์ให้นักการเมืองได้พัฒนาและปรับปรุงการทำงานให้ประชาชนเลือกทุกสมัยที่ลงเลือกตั้ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
2. เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดระยอง จำนวน 43,810 คน โดยใช้ประชากรทั้งหมด (จังหวัดระยอง, 2566)

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการสุตรการคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง คือ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ นักการเมืองท้องถิ่น นักปกครองท้องถิ่น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยหาค่าความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค (สิน พันธุ์พินิจ, 2547) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.968

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยได้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย จากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน และนำมาวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการการพรรณนา และสังเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

1.1 ผลการวิเคราะห์ระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร 2) ด้านการมีบทบาทในชุมชน 3) ด้านบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และ 4) ด้านการสื่อสารทางการเมือง และอิทธิบาท 4 ดังตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง ตามตัวแปรโดยภาพรวม

ระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร	3.87	0.90	มาก
ด้านการมีบทบาทในชุมชน	3.81	0.72	มาก
ด้านบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)	3.58	0.71	มาก
ด้านการสื่อสารทางการเมือง	3.80	0.85	มาก
ภาพรวม	3.76	0.52	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลและ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดย เรียงตามลำดับได้ดังนี้ ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.90) ด้านการมีบทบาทใน ชุมชน ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.72) ด้านการสื่อสารทางการเมือง ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.85) และด้านบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวม

ระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
หลักฉันทะ (เต็มใจไปใช้สิทธิ)	3.96	0.90	มาก
หลักวิริยะ (ตั้งใจเลือกคนดี)	3.88	0.72	มาก
หลักจิตตะ (จิตใจที่จดจ่อศึกษานโยบาย)	3.81	0.71	มาก
หลักวิมังสา (ตรวจสอบ ติดตาม ผลงาน)	3.73	0.85	มาก
ภาพรวม	3.85	0.52	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ หลักฉันทะ (เต็มใจไปใช้สิทธิ) ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.78) รองลงมา คือ หลักวิริยะ (ตั้งใจเลือกคนดี) ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.76), หลักจิตตะ (จิตใจที่จดจ่อศึกษานโยบาย) ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.96) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลักวิมังสา (ตรวจสอบติดตาม ผลงาน) ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.82) ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ตามสมมติฐาน

สมมติฐานที่	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig.	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ไม่ยอมรับ
1	เพศ	ปัจจัยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	0.897	-	0.370	-	✓
2	อายุ	ปัจจัยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	-	1.850	0.119	-	✓
3	การศึกษา	ปัจจัยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	-	2.445	0.046*	✓	-
4	อาชีพ	ปัจจัยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	-	2.787	0.012*	✓	-
5	รายได้	ปัจจัยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	-	3.144	0.025*	✓	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 พบว่า สามารถประยุกต์ใช้ได้ คือ หลักฉันทะ (เต็มใจไปใช้สิทธิ) การประยุกต์หลักฉันทะ เพื่อส่งเสริมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง เต็มใจไปใช้สิทธิ การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ การเลือกคนดีเป็นหน้าที่ของประชาชน ตั้งใจศึกษา เปรียบเทียบนโยบายก่อนไปใช้สิทธิหลักวิริยะ (ตั้งใจเลือกคนดี) การประยุกต์หลักวิริยะ เพื่อส่งเสริมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง ตั้งใจไปใช้สิทธิ ตั้งใจเลือกคนดี ตั้งใจทำหน้าที่เพื่อใช้สิทธิเลือกคนที่มีความรับผิดชอบในการบริหารท้องถิ่น หลักจิตตะ (จดจ่อศึกษา นโยบาย) การประยุกต์หลักจิตตะ เพื่อส่งเสริมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง ประชาชนตั้งใจทำหน้าที่ของตนเองศึกษา นโยบายก่อนเลือก ไปใช้สิทธิ ตั้งใจเลือกคนดี นโยบายเด่น ตั้งใจทำหน้าที่เพื่อใช้สิทธิ

เลือกคนที่มีความรับผิดชอบในการบริหารท้องถิ่น หลักวิมังสา (ติดตาม ตรวจสอบ) การประยุกต์หลักวิมังสา เพื่อส่งเสริมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดระยอง เพื่อประชาชนได้ทบทวนสิทธิหน้าที่ที่ตั้งใจเลือก ความมุ่งมั่นอยากได้คนดีมีความรู้ความสามารถ รับผิดชอบต่อหน้าที่ นำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนสิ่งที่ได้เลือกไปแล้วมีผลดี เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผล

1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง อภิปรายได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้าร่วมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งระดับท้องถิ่นทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนบ้านและคนรู้จักเกี่ยวกับกฎระเบียบและข้อบังคับในการเลือกตั้ง ศึกษาวิธีปฏิบัติ ตรวจสอบสิทธิ และติดตามข่าวสารการเลือกตั้งจากกลุ่มการเมือง รวมถึงนโยบายของแต่ละกลุ่ม การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงการสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนผู้นำทางการเมือง และเป็นแรงกดดันให้รัฐบาลปรับปรุงนโยบาย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงเป็นดัชนีสำคัญที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและสามารถส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงผู้นำและนโยบาย สอดคล้องกับวิจัยของสุทนต์ ทองเล็ก ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 ในจังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการสื่อสารทางการเมือง และด้านการมีส่วนร่วมในพรรคการเมือง ตามลำดับ (สุทนต์ ทองเล็ก, 2564)

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง พบว่า 1) เพศชายและเพศหญิงให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดระยอง เพราะมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น และแสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการศึกษาของพระเนาวนนท์ ชยาภินันโท ที่พบว่า จิตสำนึกทางการเมืองในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลตันธง อำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน ความคิดเห็นเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนทั้งสองเพศไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าความคิดเห็นจะแตกต่างกันตามเพศ (พระเนาวนนท์ ชยาภินันโท, 2563) 2) อายุ อภิปรายได้ว่า ประชาชนในกลุ่มอายุต่างกันให้ความสำคัญกับสิทธิและหน้าที่ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยพิจารณาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครและนโยบายของพรรคการเมือง เมื่อข่าวสารเหล่านี้ถึงมือผู้ลงคะแนนเสียง ประชาชนจะประเมินความเหมาะสมของข้อมูลดังกล่าวให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และจุดมุ่งหมายในการลงคะแนนของตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของจินตนา กะตากล พบว่า ประชาชนที่มีระดับอายุต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (จินตนา กะตากล, 2562) 3) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยองแตกต่างกัน โดยการศึกษาที่มีผลต่อความสนใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสนใจความเป็นอยู่ของท้องถิ่น ส่วนผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งมักทำงานนอกบ้าน ก็ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งและการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม/พรรคการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่มีความแตกต่างในด้านการสื่อสารกับนักการเมืองท้องถิ่น ประชาชนในระดับการศึกษามัธยมศึกษา, ปวช., ปวส., อนุปริญญา, ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา ผลเปรียบเทียบจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่การศึกษา และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นที่มีต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมือง โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (มนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา, 2564) 4) ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย

จังหวัดระยองแตกต่างกัน โดยนโยบายทางการเมืองมีผลต่อการประกอบอาชีพ เช่น นโยบายที่สนับสนุนผลผลิตและการประกันราคาผลผลิตให้กับเกษตรกร ทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าอาชีพอื่น ๆ เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ อาชีพค้าขาย และรับจ้างทั่วไป สอดคล้องกับวิจิตร เกิดน้อย พบว่า ประชาชนที่เพศ อายุ อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในตำบลไทยวาสา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (วิจิตร เกิดน้อย, 2563) และ 5) ประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยองไม่แตกต่างกัน โดยทุกคน ไม่ว่าจะมียาไรได้เท่าใด ต่างก็ต้องการพัฒนาฐานะทางเศรษฐกิจของตน เพื่อดูแลครอบครัวและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทุกคนจึงฝากความหวังไว้กับนโยบายของนักการเมืองที่จะช่วยให้ชีวิตดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรัชยา เคล้าดี และคณะ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน ไม่มีผลต่อการตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรทุกประการ ข้อเสนอแนะในการวิจัยควรศึกษาเปรียบเทียบกับอำเภอหรือจังหวัดอื่น ๆ เพื่อพัฒนาจิตใจ การตัดสินใจไปใช้สิทธิของประชาชนต่อไป (จิรัชยา เคล้าดี และคณะ, 2564)

3. แนวทางการส่งเสริมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมนพัฒนา จังหวัดระยอง โดยการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 พบว่า การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในอำเภอนิคมนพัฒนา จังหวัดระยอง พบว่า อยู่ในระดับสูง โดยหลักฉันทะช่วยให้ประชาชนรู้บทบาทหน้าที่และเต็มใจไปเลือกตั้ง หลักวิริยะสนับสนุนให้ตั้งใจเลือกผู้สมัครที่ดี โดยพิจารณาคุณสมบัติและผลงานที่ผ่านมา หลักจิตตะส่งเสริมให้ประชาชนศึกษาและพิจารณานโยบายของผู้สมัครอย่างจริงจัง และหลักวิมังสาส่งเสริมให้ตรวจสอบและติดตามผลงานทั้งก่อนและหลังการเลือกตั้งจากการศึกษาของพระบุญเพ็ง สิทธิวงษา พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารท้องถิ่นของบุคลากร ได้แก่ 1) ฉันทะ ใช้ความพอใจและเหตุผลในการตัดสินใจ 2) วิริยะ สร้างความรับผิดชอบและความจริงจัง 3) จิตตะ เสียสละและตั้งใจทำเพื่อองค์กร และ 4) วิมังสา ใช้สติควบคุมอารมณ์และเสริมสร้างนิสัยในทางบวก (พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา, 2562) และยังสอดคล้องกับการศึกษาของสุภัณฑิต จันทร์สว่าง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ คือ การรณรงค์สร้างความรักและความสามัคคี มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมในการร่วมกันตัดสินใจ (สุภัณฑิต จันทร์สว่าง, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยอธิบายได้ ดังนี้

1. หลักฉันทะ (เต็มใจไปใช้สิทธิ) อธิบายได้ว่า การประยุกต์ฉันทะเพื่อส่งเสริมการไปใช้ สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมน้ำจืด พัฒนา จังหวัดระยอง ส่งเสริมประชาชนให้ไปใช้สิทธิ โดยที่ประชาชนเต็มใจปฏิบัติตามข้อกำหนดการ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เต็มใจร่วมออกไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งการเมืองระดับ ท้องถิ่นและระดับชาติ เต็มใจทำกิจกรรมทางการเมือง ติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและ ประเด็นทางการเมือง

2. หลักวิริยะ (ตั้งใจเลือกคนดี) อธิบายได้ว่า การประยุกต์ฉันทะเพื่อส่งเสริมการไปใช้ สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมน้ำจืด พัฒนา จังหวัดระยอง ประชาชนพิจารณาเลือกคนดี มีบทบาทในชุมชน บริหารงานเป็นเห็นการ เปลี่ยนแปลงในพื้นที่เป็นคนดี ซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส แก้ปัญหาให้กับท้องถิ่นและชุมชน พิจารณา ตั้งแต่บุคลิกภาพ การวางตน ทักษะคดี วิสัยทัศน์ พร้อมปรับตัว แก้ปัญหาท้องถิ่น

3. หลักจิตตะ (ศึกษานโยบาย) อธิบายได้ว่า การประยุกต์ฉันทะเพื่อส่งเสริมการไปใช้ สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมน้ำจืด พัฒนา จังหวัดระยอง ประชาชนพิจารณาเลือกคนดี นโยบายที่แก้ปัญหาให้กับพื้นที่ มีทีมงานพร้อมที่ จะช่วยเหลือประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในนโยบายและกิจกรรมของชุมชน ท้องถิ่น

4. หลักวิมังสา (ตรวจสอบ ติดตาม ผลงาน) อธิบายได้ว่า การประยุกต์ฉันทะเพื่อ ส่งเสริมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชน ในอำเภอนิคมน้ำจืด พัฒนา จังหวัดระยอง ประชาชนพิจารณาติดตาม ตรวจสอบ ผลงาน กิจกรรมโครงการ ต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้ง การติดตามพฤติกรรมของนักการเมืองท้องถิ่นและสมาชิก สภาตำบลและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ความก้าวหน้าของโครงการที่อยู่ในช่วงระหว่างดำรง ตำแหน่งมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยองนั้น เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนไปใช้สิทธิให้มากขึ้น ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น แนวทางการปฏิบัติให้ ความรู้แก่ประชาชน สร้างบรรยากาศการตื่นตัวโดยให้ประชาชนร่วมออกไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียง เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรวิจัยเกี่ยวกับ กลไกการพัฒนาการเข้าร่วมรับฟังนโยบายที่ส่งผลต่อท้องถิ่นของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- จังหวัดระยอง. (2566). ข้อมูลประชากร. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2566 จาก https://th.wikipedia.org/wiki/จินตนา_กะตากุล. (2562). การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอยะผา จังหวัดนครราชสีมา. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 6(6), 15-24.
- จิรพันธุ์ วิสูตรศักดิ์. (2547). การดำเนินงานตามบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่น. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิรัชยา เกล้าดี และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(41), 259-272.

- บททั่วไป เรื่อง ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 3 (6 เมษายน 2560).
- พรอนงค์ เพ็ชรรัตน์. (2551). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงานเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเนาวนนต์ ชยาภินนโท. (2563). จิตสำนึกทางการเมืองในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนใน เขตเทศบาลตำบลตันธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา. (2562). การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหาร ส่วนตำบลสี้อ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(5), 2459-2480.
- พระปัญญา สุจิตโต. (2564). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนฤดี คะนิงคิต. (2544). แรงจูงใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในเขต อำเภอ เมือง จังหวัดอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์จิตวิทยาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา. (2564). การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป ของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจิตร เกิดน้อย. (2563). พฤติกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของผู้มีสิทธิ เลือกตั้งในตำบลไทยवास อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2547). เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์.
- สุทน ทองเล็ก. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสระแก้วในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2562. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุบัณฑิต จันทรสว่าง. (2561). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมความสมานฉันท์ในการบริหารองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสน ศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Turner, B. S. (2000). Contemporary Problems in the Theory of Citizenship, Citizenship and Social Theory. London: Sage Publications Ltd.
- Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis. New York: Harper & Row.

แนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต*

COMMUNITY DEVELOPMENT GUIDELINES TO ENHANCE TOURISM MANAGEMENT POTENTIAL: A CASE STUDY OF OLD TOWN, PHUKET

นริศรา กรุดนาค*, นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, นวลพรรณ วงษ์สะอาด

Narisara Krudnak*, Nipawan Charoenlak, Nuanphun Wongsard

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chombueng Rajabhat University, Ratchaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: narisara5@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน แบ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก 7 คน การสนทนากลุ่ม 5 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีเค้าโครง โดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่ด้านการจัดการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการจัดการท่องเที่ยวอย่างน้อย 3 ปี และยินดีให้ข้อมูลตลอด การวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และตรวจสอบคุณภาพด้วยเทคนิคสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษา ด้านศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต พบว่า จังหวัดภูเก็ตมีศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าที่เข้มแข็งด้วยคนในชุมชนเมืองเก่ามีความเข้มแข็งในการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตเพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ 2) ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ พบว่า ข้อเสนอแนะเพื่อจัดการสู่ความยั่งยืน ได้แก่ การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ด้วยวิธีการให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการคัดเลือกแกนนำชุมชนและมีการจัดประชุมอยู่เป็นประจำ การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริมการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่รวมถึงคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และความต้องการของคนในชุมชนเป็นอันดับแรก การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือผ่านการออกไปให้ความรู้ยังพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ รวมถึงรับความรู้จากพื้นที่อื่นมาปรับใช้ และการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ และส่งเสริมการพัฒนาวิสัยทัศน์อย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน, การจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่, ชุมชนเมืองเก่า

Abstract

This research article aims to 1) Study the potential of tourism management in the old town of Phuket Province and 2) Propose community development guidelines to enhance the potential for area-based tourism management. It is a qualitative study involving 12 key informants, consisting of 7 in-depth interviews and 5 focus group discussions, selected purposefully.

* Received September 5, 2024; Revised October 26, 2024; Accepted November 3, 2024

The selection criteria included tourism management officials, stakeholders involved in tourism management, individuals with at least 3 years of tourism management experience, and those willing to provide information throughout the research. The data were analyzed using content analysis and validated with triangulation techniques. The research findings indicate that 1) The study on the potential for tourism management in the old town of Phuket reveals that the province possesses strong tourism management capabilities, with local community members actively establishing community enterprises aimed at enhancing the quality of life. 2) The study on community development guidelines to strengthen area-based tourism management suggests recommendations for achieving sustainability, including: Enhancing community capacity through education for community members, promoting community participation by establishing community enterprise groups, selecting community leaders, and holding regular meetings; Fostering sustainable tourism through awareness and consideration of environmental and community needs; Creating networks and collaborations by sharing knowledge with other provinces and adapting successful practices; and developing community leaders' capacities through continuous learning and vision enhancement.

Keywords: Community Development, Area-Based Tourism Management, Old Town Community

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก โดยเป็นแหล่งที่มีผลต่อเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงผลกระทบที่สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมด้วย เศรษฐกิจได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในหลายด้าน ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญโดยเฉพาะที่นำเข้าเงินตราต่างประเทศมาใช้ในประเทศ และกระแสเงินตราไหลภายในประเทศ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างงานที่สามารถกระจายความเจริญไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมและขนส่ง รวมถึงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนที่ช่วยเพิ่มการขยายตัวและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศไทย นอกจากนี้แล้ว อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านการท่องเที่ยว (Tourism Gross Domestic Product: TGDP) มูลค่าถึง 3,005,552 ล้านบาท หรือเท่ากับสัดส่วนร้อยละ 17.79 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ดังนั้น เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการพัฒนาและกระจายผลประโยชน์ไปยังภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565) มิติของการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยวมีบทบาทในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นดังปรากฏการณ์การริเริ่มและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวกันอย่างแพร่หลาย การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism - CBT) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยตรง นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และธรรมชาติท้องถิ่นอย่างแท้จริง CBT เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Stone, L. & Stone, T., 2011); (Ruiz-Ballesteros, E., 2011) ได้ให้ความสำคัญไว้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ในด้านที่ไม่ได้มีเป้าหมายสูงสุดเพื่อแสวงหาผลกำไร แต่เป็นการมุ่งหวังผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับชุมชนที่มีเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โดยอาศัยประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อน และคุณลักษณะความเป็นชุมชนจะไม่ลดลงหรือไม่จางหายไป ชุมชนยังสามารถกำหนดกลยุทธ์เพื่อการดำรงอยู่ของระบบสังคมและระบบนิเวศที่ตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อชุมชนตัวเองได้ (Spenceley, A., 2008) ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้

สภาพบริบทซึ่งเป็นต้นทุนศักยภาพของของจังหวัดภูเก็ตเป็นดินแดนแห่งไข่มุกอันดามันที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางบกและทางทะเล มีธรรมชาติที่งดงามที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกมาสัมผัสกับสวรรค์บนโลกใบนี้ นอกจากธรรมชาติที่งดงามแล้ว ภูเก็ตยังมีมรดกทางประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่า ซึ่งแสดงผ่านสถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีส (Sino-Portuguese) เป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัยอันทรงคุณค่าเป็นผลงานชิ้นสำคัญที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่ และเป็นต้นทุนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวของบริบททางสังคมในอดีตของเมืองภูเก็ตสืบต่อจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี สถาปัตยกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นของสะสมของอดีตอันรุ่งเรือง แต่ยังเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสเมืองเก่าของภูเก็ต นอกจากตึกเก่า ๆ แล้ว เมืองเก่าภูเก็ตยังมีสตรีทอาร์ตที่เท่ ๆ ร้านกาแฟชิค ๆ และร้านของที่ระลึกมากมาย เหมาะสำหรับการเดินเล่น ถ่ายรูป ช็อปปิ้ง และดื่มด่ำกับบรรยากาศ (จักรพงษ์ บุญยัษฐียร, 2566) การท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่สำคัญของจังหวัดทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ สถิติจากช่วงเทศกาลปีใหม่ 2567 มีการเข้ามาท่องเที่ยวที่ภูเก็ตมีจำนวนมากตามที่คาดการณ์ไว้ โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามากว่า 250,000 คน โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางมาทางเครื่องบิน โดยจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาโดยตรงต่อวันประมาณ 10,000 - 15,000 คน และบางเที่ยวบินที่มาจากกรุงเทพฯ เฉลี่ยต่อวันจำนวน 9,000 - 10,000 คน นักท่องเที่ยวชาวรัสเซียเป็นอันดับ 1 ที่เข้ามามากที่สุดตามด้วยนักท่องเที่ยวชาวจีน อินเดีย ออสเตรเลีย และอังกฤษ การเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงนี้มีผลต่อตลาดที่ค่อนข้างมีความสมดุลทั้งในทวีปยุโรปและเอเชีย การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในช่วงนี้มีค่าเฉลี่ยประมาณ 9,000 บาทต่อคนต่อวัน ซึ่งเป็นการใช้จ่ายสูง รายได้การท่องเที่ยวในช่วงนี้ประมาณ 8,100 - 8,200 ล้านบาท จังหวัดภูเก็ตได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัดรองรับซึ่งเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัด โดยแผนยุทธศาสตร์จังหวัดได้เน้นการพัฒนาทั้งฐานบนและฐานรากของจังหวัดภูเก็ต โดยมุ่งสู่การเป็น “ศูนย์กลางการท่องเที่ยว การศึกษา นวัตกรรมบริการในระดับมาตรฐานนานาชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน” มี 3 ประเด็นหลักคือ การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมและบริการมูลค่าสูงระดับนานาชาติ การพัฒนาเมืองให้รองรับการเติบโตที่ทันสมัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาคน ชุมชน สังคม บริการรัฐ และการจัดการความมั่นคงความปลอดภัย (สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2565)

ความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้วยทุนศักยภาพของพื้นที่ทั้งนี้ เพื่อศึกษาและนำผลการวิจัยมาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาอื่น ๆ ที่มีสภาพบริบทใกล้เคียงกัน โดยมุ่งหวังว่าผลการศึกษาคือจะเป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ออกแบบการศึกษาวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากภาคสนามจากนั้นนำมาแยกแยะจัดกลุ่มข้อมูล เชื่อมโยงตีความข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นหลักที่กำหนดเป็นโจทย์ของการศึกษา มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์แบบมีเค้าโครง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ และภาคชุมชน โดยมีเกณฑ์การเลือก คือ 1) เจ้าหน้าที่ด้านการจัดการท่องเที่ยว 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยว 3) ผู้มีประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวอย่างน้อย 3 ปี และ 4) ยินดีให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

2. ขอบเขตของการวิจัย

2.1 ด้านพื้นที่ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ย่านเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

2.2 ด้านเนื้อหา ศึกษาแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว แนวคิดการพัฒนาผู้นำและแนวคิดเมืองเก่าเป็นแนวทางสำหรับการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์เบื้องต้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับข้อมูลและปรากฏการณ์ตามความเป็นจริงและวิเคราะห์ข้อมูลโดยให้ความสำคัญกับข้อมูลภาคสนามที่เป็นจริง

3. เครื่องมือในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้เครื่องมือทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยทั้งด้านแนวคิดและกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นได้ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย วิเคราะห์เอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการในชุมชนย่านเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต ที่สะดวกในการให้ความร่วมมือและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ในเรื่องของการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าให้เกิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่เมืองเก่าให้เกิด (Participation Observation) จัดบันทึกภาคสนาม ในเรื่องของการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว แนวทางในการพัฒนาในอนาคต และกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยว (Field Note) และเครื่องมือที่ใช้คือ แนวคำถาม (Guidelines) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด และมีโครงสร้างเพื่อกำหนดประเด็นการสนทนาไว้เบื้องต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมตามวัตถุประสงค์

4. ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และสรุปเป็นองค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาที่สำคัญ ประกอบด้วย แนวคิดศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว แนวคิดการพัฒนาผู้นำและแนวคิดเมืองเก่า และข้อมูลเชิงพื้นที่เมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติการภาคสนามผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับชุมชน โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษา และตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique)

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบการพรรณนาตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบประเด็นการศึกษา คือ จังหวัดภูเก็ตมีศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าที่เข้มแข็งด้วยคนในชุมชนเมืองเก่า คือ

1. ด้านบริบทพื้นที่ เมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต ถือเป็นเมืองที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมอันเห็นได้จากสถานที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างสถาปัตยกรรมสไตล์ชิโน-ยูโรเปียนที่ผสมผสานทางศิลปะระหว่างยุโรปและจีน เครื่องแต่งกายแบบบาบา-ย่าหย่าที่คงอัตลักษณ์ของ 3 วัฒนธรรมอย่างชัดเจน โดยเสื้อบาบาที่ได้รับอิทธิพลมาจากจีน

เสื่อย่าเหยาที่เป็นเสื้อคลุมที่มีการปักลาย รวมถึงโสร่งผ้าปาเต๊ะที่มาจากเสื่อผ้าของมลายู และผู้ชายสวมชุดสูทตามชาดายุโรป อาหารท้องถิ่นถูกเกิดหลายประเภทมีอัตลักษณ์ วัตถุดิบที่มีเฉพาะในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ที่ถ่ายทอดผ่านคนในครอบครัวเช่น เช่น หมี่ผัดฮกเกี้ยน โอวต้าว โลบะ โอ๊ะอ่าว ที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ วิถีชีวิต การสร้างที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การแต่งกาย ภูมิปัญญาและความเชื่อของคนในชุมชน

2. ด้านคุณค่าทางเศรษฐกิจ ด้วยเมืองเก่าภูเก็ตถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในลักษณะการส่งเสริมคุณค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน จากการส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน โดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุนให้มีการค้าขาย การจำหน่ายอาหารท้องถิ่นแปรรูป ของฝาก ของที่ระลึก เช่น ผ้าพื้นเมือง ขนมพื้นเมือง (ขนมซี้เต้าส้อ) เทศกาลอาหารชนิดต่าง ๆ ทำให้เกิดการเพิ่มมูลค่าสินค้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เมืองภูเก็ตมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

3. ด้านคุณค่า การใช้งานเมืองเก่าภูเก็ตมีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนทรัพยากร อาทิ อาคารเก่า รูปแบบสถาปัตยกรรม ถนน สะพาน ที่มีมาแต่เดิมและปรับเปลี่ยนนำมาใช้สอยให้เข้ากับยุคสมัย อย่างการปรับเปลี่ยนอาคารมาเป็นร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม เบเกอรี่ ร้านขายของที่ระลึก รวมถึงบูธคัสเตอร์ที่พักขนาดเล็ก ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านที่พัก ด้านความสะดวกในการเดินทาง ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านการบริการการท่องเที่ยว

4. คุณค่าด้านการศึกษา นอกจากสถานที่ต่าง ๆ จะมีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์แล้ว ยังถือว่ายังมีจุดแข็งในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งความรู้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมผ่านการสื่อความหมาย และเล่าเรื่องราวอย่างกลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ดังนั้น ปันจักรยานชมสถาปัตยกรรม และชิมอาหารท้องถิ่น นั่งรถ “รถโฟล์ค” เพื่อให้ใกล้ชิดกับคนท้องถิ่น ตามรอยสตรีทอาร์ตที่บอกเล่าความเป็นอยู่และประเพณีท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของภูเก็ต และกิจกรรมเรียนทำอาหารไทย มีหลักสูตรคลาสเรียนสอนปรุงอาหารไทย พร้อมบริการทัวร์เยี่ยมชมตลาด เพื่อสำรวจเรียนรู้กรรมวิธีปรุงอาหาร

5. คุณค่าด้านสังคม ชุมชนมีความเข้มแข็ง การความร่วมมือกันของผู้นำทั้งระดับภายในจังหวัด ภายนอกจังหวัด และระดับนโยบายที่เกี่ยวข้อง อย่าง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด กรมการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต ภาคเอกชน และประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนศักยภาพการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างเป็นระบบ จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าภูเก็ต เพื่อบริหารจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน ให้เกิดเป็นรูปธรรม และเป็นต้นแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง มีกฎระเบียบที่ประกาศใช้ภายในชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลรักษา หวงแหน พร้อมทั้งขับเคลื่อนตนเองควบคู่ไปพร้อมกับการพัฒนาชุมชน และคนในชุมชนมีจิตบริการและพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม พบว่า การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการกระจายรายได้สู่ชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน จึงมีความสำคัญต่อการเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ แนวทางการพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ มีดังนี้

1. การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ผ่านการให้ความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และการออกไปศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สร้างเสริมความรู้ในการจัดการ การบริการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบ และสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างเสริมองค์กรที่เข้มแข็ง และพัฒนาให้ตัวแทนของชุมชนมีบทบาทในการตัดสินใจ และดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ด้วยการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย การพัฒนาสิ่งแวดล้อม รักษาสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว อาทิ จุดเริ่มต้นของการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่เริ่มจากความต้องการของประชาชนในชุมชนเองเป็นผู้ริเริ่ม การเขียนของบประมาณเพื่อการพัฒนาชุมชนด้วยแกนนำของชุมชนเองร่วมถึงการวางแผน การพัฒนา การดำเนินการ และประเมินผล โดยชุมชนเอง ที่สำคัญชุมชนเองมีสิทธิอย่างสมบูรณ์ในการออกเสียงคัดค้าน การปลูกสร้าง และการเข้ามาประกอบธุรกิจที่ไม่ต้องการให้มีในพื้นที่อีกทั้งยังมีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การนำเที่ยว การแสดงวัฒนธรรม และการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม สร้างโอกาสให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดมลพิษ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อาทิ ภายในชุมชนมีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินในทุกวันอาทิตย์ของสัปดาห์ ภายในกิจกรรมมีการปลอดการใช้ถุงพลาสติก มีการระดมทุนจากค่าเช่าพื้นที่เพื่อนำมาเป็นทุนในการนำไปปรับปรุงภูมิทัศน์ ติดกล้องวงจรปิดที่อำนวยความสะดวกในแก่คนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยว อีกทั้งอาหารภายในพื้นที่กิจกรรมยังได้รับการคัดเลือกอาหารที่ถูกสุขลักษณะอนามัย ปลอดสารพิษ ระบบการดูแลความสะอาดที่เหมาะสมไม่สร้างความเดือดร้อนต่อระบบสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ ทำให้ในพื้นที่กิจกรรมมีความสะดวกสบาย สะอาด ปราศจากมลภาวะที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

4. การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ โดยการส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวมีเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมมือพัฒนาการท่องเที่ยว โดยพื้นที่ดังกล่าวไปมีการออกไปนำเสนอทั้งในประเทศ และต่างประเทศในฐานะพื้นที่ต้นแบบแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว ทำให้มีหลายพื้นที่เข้าร่วมมือในการพัฒนา อาทิ พื้นที่เมืองเก่าจังหวัดสงขลา พื้นที่เมืองเก่าจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

5. การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ คือ 1) ผู้นำต้องมีทักษะในการเรียนรู้ทั้งเชิงวิชาการและบริบททางสังคม เป็นการปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ด้วยบริบททางสังคมที่มีการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ การจะส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนา ผู้นำจำเป็นที่จะต้องมีความยืดหยุ่นทางความคิด ไม่ยึดมั่นถือมั่นจนเกินไป สามารถที่จะปรับตัวให้กลมกลืนเข้ากับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้ภายใต้การมีความรู้รอบในทุกมิติ ทั้งนี้ เพื่อรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ และสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่นั้นมาใช้ให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างสูงสุด เพราะหากผู้นำขาดความรู้เชิงวิชาการในหลากหลายมิติ รวมถึงยังคงมีวิสัยทัศน์ที่ยังคงยึดมั่นไว้แต่เพียงการดำรงรักษาไว้ให้คงเดิมเพียงอย่างเดียวโดยปราศจากความรู้จุดแข็งทางทรัพยากรที่มีอยู่อาจกลายมาเป็นจุดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนา 2) ผู้นำต้องมีใจตระหนักถึงคุณค่าและความภูมิใจในทรัพยากรของชุมชน แม้ในสถานการณ์สังคมปัจจุบันที่มีความรุนแรงทั้งทางด้านกระแสทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ความภูมิใจ และความตระหนักถึงคุณค่ายังคงเป็นอีกหนึ่งพื้นฐานสำคัญที่ยังคงต้องดำรงรวมไปกับกระแสทางเศรษฐกิจ ด้วยหากขับเคลื่อนไปโดยปราศจากซึ่งความตระหนักถึงคุณค่าแล้วนั้นการพัฒนาก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ดีได้ เพราะหากเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองมีอยู่จะช่วยให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวร่วมไปกับทุก ๆ กระแสทางสังคมได้อย่างเข้มแข็ง ตลอดจนอยู่ร่วมกับสถานการณ์ทางสังคมได้อย่างมีภูมิคุ้มกันที่มั่นคง และ 3) ผู้นำต้องมีทักษะในการเจรจาสื่อสาร การเจรจาถือเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผู้นำจำเป็นต้องศึกษา ด้วยการเจรจาที่ดีส่งผลการผลลัพธ์ หากผู้นำมีความทักษะที่ดีก็จะช่วยให้เกิดการสื่อสารด้วยความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามเป้าประสงค์ การพัฒนาที่ตั้งไว้ รวมไปถึงสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกภายในชุมชนได้อย่างถูกต้อง ไม่คลาดเคลื่อน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ : กรณีศึกษาเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าในจังหวัดภูเก็ตจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า การก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเมืองเก่าภูเก็ตเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน ชุมชนในเมืองเก่าของจังหวัดภูเก็ตมีความเข้มแข็งในการร่วมกันก่อตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น มีการสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมที่สร้างประโยชน์แก่ชุมชน เช่น โครงการสร้างพื้นที่สาธารณะโครงการรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะเขตเมืองเก่าภูเก็ต สายไฟลงดิน เพิ่มความปลอดภัย และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ยังเป็นการเพื่อสร้างความเชื่อมั่น อุ่นใจ ปลอดภัยในชุมชน ทั้งยังสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับประชาชนในพื้นที่เมืองเก่า และการบริหารจัดการความร่วมมือ อีกทั้งมีกฎระเบียบชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตที่ประกาศใช้ภายในชุมชน พบว่า ผู้นำทั้งในระดับภายในจังหวัดและระดับนอกจังหวัดมีความสามารถในการบริหารจัดการความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงกับผู้นำภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนโครงการและกิจกรรมท่องเที่ยวเมืองเก่าอย่างเป็นระบบและยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีการควบคุมและปรับปรุงนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนแผนการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาสอดคล้องกับ สกาวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าเป็นการรับรู้และทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของบทบาทของชุมชนในการพัฒนาท่องเที่ยวเมืองเก่าอย่างเป็นระบบ ในอดีตหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวมักอยู่ในมือหน่วยงานภายนอก ซึ่งชุมชนมีส่วนเสริมเพียงน้อยในการมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวมักเน้นเป็นเรื่องของกลุ่มภายนอก ซึ่งอาจทำให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวขาดความยั่งยืน และในปัจจุบัน ชุมชนเริ่มมีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า มีการร่วมมือภายในและร่วมกับหน่วยงานภายนอก การเครือข่ายและการบูรณาการได้รับความสำคัญ ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น และเริ่มเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และรื้อฟื้นเมืองเก่าผ่านการท่องเที่ยว สำหรับอนาคต ชุมชนมีความสามารถในการกำหนดทิศทางและการบริหารจัดการท่องเที่ยวของตนเอง ทำให้เกิดแผนการรวมกลุ่มเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และมีการสร้างความตระหนักร่วมในการอนุรักษ์และรื้อฟื้นเมืองเก่าอย่างยั่งยืนผ่านการท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการท่องเที่ยวในอนาคต (สกาวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ, 2563) สอดคล้องกับ เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร และคณะ ได้ศึกษา พบว่า การบริหารจัดการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมีต้นแบบที่มีความสำคัญอย่างมาก คือ เริ่มตั้งแต่กระบวนการจัดทำเขตอนุรักษ์มรดกที่มุ่งเน้นให้มีการเข้าใจและรับรู้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมในระดับชุมชน และต่อไปถึงกระบวนการภายหลังการจัดทำเขตอนุรักษ์มรดกที่ให้การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีการปรับปรุงต่อเนื่องในการหาความสำเร็จ มีการพัฒนาด้านหลากหลาย เช่น การหาจุดเด่นและตำแหน่งทางการตลาด เพื่อสร้างแนวทางในการตลาดที่เหมาะสม การอนุรักษ์และปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการบริหารจัดการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มรายได้เฉพาะจากการท่องเที่ยว แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาว โดยเชื่อมโยงความสำเร็จของการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดุอาเมลัน ได้ศึกษาวิจัยผลการศึกษา พบว่า เมืองเก่าสงขลามีความมีทุนมรดกทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ โดยเฉพาะในรูปแบบของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และศิลปวัตถุ ซึ่งมีศักยภาพที่ดีในการเพิ่มมูลค่าทางด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หรือการท่องเที่ยวเมืองเก่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำมรดกทางประวัติศาสตร์เหล่านี้มาเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการองค์ประกอบของ

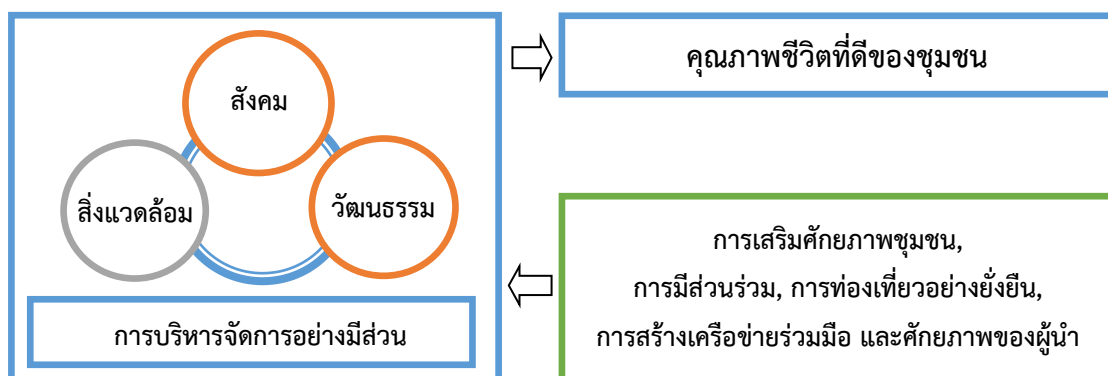
การท่องเที่ยวให้พร้อม รวมถึงด้านการอนุรักษ์บูรณะและพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์รวมถึงบริเวณโดยรอบ การจัดการการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การสร้างความพร้อมเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะจากประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมืองเก่า เพื่อร่วมสร้างและอนุรักษ์บูรณะแหล่งดึงดูดใจทางประวัติศาสตร์ และดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ ภายในพื้นที่เมืองเก่า โดยเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าอย่างยั่งยืนและมีความยั่งยืน (พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดุยาเมลล์, 2563) ได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าเป็นทั้งการอนุรักษ์และการยกระดับมูลค่าของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยว และเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนี้แล้วยังเกิดคุณค่าทางมิติเชิงสังคมทั้งด้านความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนากิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับชุมชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าในจังหวัดภูเก็ตเป็นการประเด็นศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าการจะพัฒนาเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวได้นั้นจึงต้องประกอบไปด้วย 1) มีการนำทักษะความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ 2) มีการเปิดโอกาสรับฟัง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง และ 3) การพัฒนาต้องมีการคำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ และ 4) มีการถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ จากพื้นที่ศึกษาเมืองเก่าภูเก็ตได้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีพลังในการร่วมกันสร้างกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นจุดแข็งที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองเก่าให้เป็นเชิงยั่งยืน และในด้านการบริหารจัดการความร่วมมือระหว่างผู้นำภายในจังหวัด และระดับนโยบายที่เกี่ยวข้องเป็นจุดเด่นที่ทำให้มีการพัฒนาท่องเที่ยวเมืองเก่าในมิติที่กว้างขึ้น ผู้นำระดับต่าง ๆ มีความสามารถในการร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดนโยบายและกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีผลสัมฤทธิ์และยั่งยืนต่อชุมชนเมืองเก่า นอกจากนี้ ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ มีแนวคิดที่มีประสิทธิภาพ เช่น เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้มีทักษะและความรู้ที่เพียงพอในการพัฒนาการท่องเที่ยว ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและดำเนินโครงการท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนเพื่อให้มีการนำนวัตกรรมและแนวคิดใหม่เข้าสู่การจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับกิจจตุตม เสือเจริญ และรัชยา ภักดีจิตต์ พบว่า การเสริมสร้างศักยภาพการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า จังหวัดน่าน เป็นกระบวนการที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ เพื่อให้เกิดการรักษาส่วนท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและประทับใจต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นได้มากขึ้น แนวทางที่สำคัญที่ชุมชนสามารถนำมาใช้ได้ ได้แก่ การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นอย่างเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ยังมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมในพื้นที่ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินในการเยือนชมและปฏิบัติกิจกรรมท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัยและสะดวกสบายในเขตเมืองเก่าของจังหวัดน่าน (กิจจตุตม เสือเจริญ และรัชยา ภักดีจิตต์, 2562) สอดคล้องกับนิธิกิตติกันต์ เหมสุวรรณ และสันติธ ฐิริภักดี พบว่า ในปัจจุบันเมืองเก่าสงขลาได้มีการจัดตั้งกลุ่มดูแลอนุรักษ์และร่วมมือกับทุกภาคส่วนและชุมชนในการสนับสนุนสิ่งดึงดูดใจโบราณสถานและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ยังมีความต้องการในการพัฒนาเพิ่มเติม เช่น การสร้างศูนย์บริการและของที่ระลึกเพื่อบ่งบอกความสำคัญของพื้นที่ นอกจากนี้ยังควรพัฒนาด้านความปลอดภัยทั้งระบบและกิจกรรมท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ การนำวิถีชีวิตมาประยุกต์ให้กับกิจกรรมท่องเที่ยวเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์

มีการพัฒนาการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีจำนวนมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าและการยกระดับศักยภาพในการท่องเที่ยวในพื้นที่นี้อย่างยั่งยืนและมีความยั่งยืน (นิธิกิตติกันต์ เหมสุวรรณ และสันติธร ภูริภักดี, 2565) และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระครูโสภณรัตนบัณฑิต และคณะ ได้ศึกษาพบว่า จังหวัดสงขลามีลักษณะเป็นเมืองเก่าที่โดดเด่นด้วยวัดสี่วัดที่ตั้งอยู่ในเมืองหรือบริเวณที่เคยเป็นตัวเมืองในอดีต ซึ่งประกอบด้วย วัดสุวรรณคีรีวัดบ่อทรัพย์ วัดศิริวรรณาวาส และวัดภูผาเบิก การแบ่งเมืองเก่าในสงขลาตามอายุสมัย มีการแบ่งออกเป็น 2 ยุค คือ ยุคก่อนเมืองสงขลาและยุคเมืองสงขลา ซึ่งในยุคเมืองสงขลาแบ่งออกเป็นสมัยแรกที่เป็นเมืองสงขลาเก่าหัวเขาแดง และสมัยที่สองที่เป็นสงขลาเก่าฝั่งแหลมสน ในอดีต สงขลาเป็นเมืองท่าโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมและเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสู่เมืองมรดกโลก โดยการสร้างมูลค่าจากจุดเด่นของเมืองเก่าสงขลาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในพื้นที่ (พระครูโสภณรัตนบัณฑิต และคณะ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่: กรณีศึกษาเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต ได้ค้นพบว่า ชุมชนมีความสำคัญในการสร้างความยั่งยืนและความเป็นไปได้ในระยะยาว องค์ประกอบที่สำคัญคือ การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนเป็นการสร้างพื้นฐานและทักษะที่จำเป็นสำหรับชุมชนในการรับมือกับภาวะการท่องเที่ยวและการพัฒนาที่ต้องการความยั่งยืน เช่น การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการบริหารจัดการท่องเที่ยวหรือการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสร้างความเชื่อมั่นและสัมพันธที่ดีระหว่างชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หรือการนำเสนอประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับพื้นที่และวัฒนธรรมของชุมชน การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ การสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมถึงชุมชนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เช่น การจัดกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน และการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนเพื่อให้มีความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การจัดอบรมหรือโครงการพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านการท่องเที่ยว ด้วยการปรับปรุงและพัฒนาเชิงยั่งยืนที่ด้านเหล่านี้ ชุมชนจะสามารถเติบโตและพัฒนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ และสร้างผลประโยชน์ที่ยั่งยืนต่อชุมชนและทรัพยากรของพื้นที่ในระยะยาว สามารถสรุปได้ดังแผนภาพ ที่ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงการเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยได้สะท้อนเห็นว่าเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ตถือเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ในด้านการพัฒนาชุมชนด้วยมีศักยภาพในหลากหลายด้าน เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ศักยภาพแกนนำในชุมชน สถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีส (Sino-Portuguese) ที่เป็นเอกลักษณ์ มีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนทรัพยากรที่มีมาแต่เดิมและปรับเปลี่ยนนำมาใช้สอยให้เข้ากับยุคสมัย อีกทั้งยังคงมีการจัดการที่สามารถทำให้สิ่งที่มีอยู่เดิมสามารถที่จะดำรงอยู่ร่วมไปกับสังคม และวิถีชีวิต ผู้คนในปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน ซึ่งถือเป็นรูปแบบพัฒนาการที่สำคัญและน่าสนใจในการศึกษา และนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองเก่าอื่น ๆ ทั้งนี้ การพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างยั่งยืนจึงควรให้ความสำคัญ ทั้ง 1) การนำทักษะความรู้เข้ามามีส่วนในการพัฒนา 2) มีการเปิดโอกาสรับฟัง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง 3) การพัฒนาต้องมีการคำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ และ 4) มีการถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ช่วยเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาก็ย่อมไปบรรลุผลสำเร็จเป็นไปตามที่ตั้งใจไว้ จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นได้ว่าการมุ่งส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวที่ควรใส่ใจ เสมือนสร้างพื้นฐานที่แข็งแรงเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยการขับเคลื่อนที่ดี จำเป็นที่จะต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับในทุกมิติเพื่อที่จะนำมาสู่การสนับสนุน ดำเนินร่วมในการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม ภายใต้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ข้อเสนอจึงเป็นการมุ่งพัฒนาให้เกิดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ อีกทั้งต้องตระหนักถึงการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงนับเป็นการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เน้นมิติการพัฒนาตั้งแต่เกิดจนสิ้นชีวิตเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและสังคมตามศักยภาพและบริบทให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษา คณะผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นเปรียบเสมือนสองเสาหลักที่ขับเคลื่อนการพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกัน องค์กรหรือผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนที่เข้มแข็ง และผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพ เป็นชุมชนที่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยสนับสนุนภายนอก นอกจากนี้แล้วแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนควรจะวางแผนพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน เช่น การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นสถานที่สำหรับฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชน รวมถึงประชาชนในชุมชน การจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ ให้เป็นเวทีสำหรับผู้นำชุมชน ประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่าง ๆ ได้พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมมือกันพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะในการการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยผลงานการปฏิบัติตามแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ และควรมีวิจัยและพัฒนาในมิติการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งชาติ.
- กิจอุดม เสือเจริญ และรัชยา ภักดีจิตต์. (2562). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า จังหวัดน่าน. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 11(3), 223-250.
- จักรพงษ์ บุญยัษฐียร. (2566). ความเป็นมาของ “ชิโน-โปรตุกีส” เอกลักษณ์แห่งเคหสถานร่วมสมัยของภูเก็ต. เรียกใช้เมื่อ 26 สิงหาคม 2566 จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_9384
- เทิดศักดิ์ เตชะกิจจรร และคณะ. (2563). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน แพร่ น่าน. วารสารมนุษย สังคมศาสตร์, 37(2), 38-63.

- นิติกิตติกานต์ เหมสุวรรณ และสันติธ ภูริภักดี. (2565). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเก่าสงขลา ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. วารสารธุรกิจปริทัศน์, 14(2), 457-473.
- พระครูโสภณรัตนบัณฑิต และคณะ. (2567). การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์บริเวณเมืองเก่าในจังหวัดสงขลา. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 11(1), 300-310.
- พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดุฮาเมลน์. (2563). การพัฒนาศักยภาพมรดกทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลาเพื่อเพิ่มมูลค่าในรูปแบบของการท่องเที่ยวเมืองเก่า. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 9(2), 52-64.
- สกวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ. (2563). ย้อนอดีต มองปัจจุบัน กำหนดอนาคต: ทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าตะกั่วป่าผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 10(2), 127-140.
- สำนักงานจังหวัดภูเก็ต. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดภูเก็ต (พ.ศ. 2566 - 2570). ภูเก็ต: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- Ruiz-Ballesteros, E. (2011). Social-ecological resilience and community-based tourism: An approach from Agua Blanca, Ecuador. *Tourism Management*, 32(2011), 655-666.
- Spenceley, A. (2008). Local impacts of community-based tourism in Southern Africa. In A. Spenceley (Ed.), *Responsible tourism: Critical issues for conservation and development*. London: Earthscan.
- Stone, L. & Stone, T. (2011). Community- based tourism enterprises: Challenges and prospects for community participation; Khama Rhino Sanctuary Trust, Botswana. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(1), 97-114.

ความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร*

REQUIREMENTS AND EXPECTATIONS OF MASTER'S DEGREE STUDY

IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION, SHINAWATRA UNIVERSITY

สาริสา เจนเขว้า*, เสวียน เจนเขว้า, ชูขวัญ รัตนพิทักษ์ธาดา, สมพร ยอดดำเนิน, จีรภัฏฐ์ สิ้นธุอารีย์

Sarisa Jenkwao*, Sawien Jenkwao, Chookwan Ratanapitakdhada, Somporn Yorddamnern, Jeerath Sintuaree

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Education, Shinawatra University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: sarisa7864@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา 2) ศึกษาความต้องการในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร 3) ศึกษาความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูในสถานศึกษาเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 205 คน และทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.91 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อวันเวลาที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนเป็นวันเสาร์ - อาทิตย์ เวลา 08.30 - 16.30 น. เรียนออนไลน์เป็นส่วนใหญ่และในชั้นเรียนเป็นบางครั้ง หลักสูตรได้รับการรับรองจาก อว./คุรุสภา และสนใจศึกษาต่อปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร 2) ความต้องการในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ ได้แก่ ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษา และด้านข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร 3) ความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ ได้แก่ ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษา และข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร

คำสำคัญ: ความต้องการ, ความคาดหวัง, การศึกษาต่อปริญญาโท, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) Study opinions on the educational management of Master's degree in Educational Administration 2) Study the requirements for study Master's degree in Educational Administration, Shinawatra University 3) Study expectations for study Master's degree

* Received September 16, 2024; Revised October 28, 2024; Accepted November 4, 2024

in Educational Administration, Shinawatra University. The data sources used in this research were teachers in the schools in Bangkok and surrounding areas 205 individuals and simple sampling random. The tool used as a questionnaire. The Index of Item Objective Congruence was obtained between 0.60 - 1.00. The reliability for the whole was 0.91. The statistics used in data analysis include frequency, percentage, mean, standard deviation and content analysis. The research results found that 1) Opinions on the educational management of Master's Degree in Educational Administration, Shinawatra University, It found that most respondents had opinions about the appropriate time of day for organizing teaching and learning as Saturday-Sunday from 8:30 a.m. - 4:30 p.m., studying mostly online and sometimes in class. The course has been certified by the teachers council of Thailand and interested in pursuing a Master's degree in Educational Administration, Shinawatra University. 2) Requirements for Master's degree study in Educational Administration, Shinawatra University. It found that overall was at the highest level. When considering each aspect from highest average in order curriculum specific information, development of special students' characteristics, and general information of curriculum. 3) Expectations for Master's degree study in Educational Administration, Shinawatra University. It found that overall was at the highest level. When considering each aspect from the highest averages in order curriculum specific information, development of special students' characteristics, and general information of curriculum.

Keywords: Requirements, Expectations, Master's Degree study, Educational Administration

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และพฤติกรรมส่วนบุคคลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี เพื่อเป็นกำลังคนในการพัฒนาประเทศชาติ แต่ปัจจุบันคุณภาพการศึกษาไทยยังไม่บรรลุเป้าหมายเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aged Society) การปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) รวมถึงความเชื่อมโยงทางคุณธรรมจริยธรรมในเด็กและเยาวชนที่ครูอาจารย์และสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญและพัฒนาคุณภาพคนให้เท่าเทียมอย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวไว้ว่า “การสร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม และครอบคลุมการส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การศึกษาระดับปริญญาโท เป็นการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาที่ต่อเนื่องจากระดับปริญญาตรี โดยเป็นการเรียนรู้แบบเจาะลึกในสาขาวิชาที่ตนสนใจ และการนำเอาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคนในสังคม เน้นพัฒนาการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และเครือข่ายด้านการงาน ตลอดจนเป็นใบเบิกทางสู่ความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งงานและเงินเดือนที่สูงขึ้น สาขาวิชาการบริหารการศึกษา เป็นสาขาวิชาหนึ่งทางการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ที่จะช่วยให้ผู้เรียน ซึ่งเป็นครูและบุคลากรทางการศึกษาได้นำคุณวุฒิไปสร้างโอกาสความก้าวหน้าในหน้าที่การงานให้สูงขึ้นในระดับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา และสามารถนำความรู้ในศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในสถาบันทางการศึกษาได้ นอกจากนี้ยังเป็นสาขาวิชาที่จะช่วยผลักดันและเป็นกลไกในการสร้างระบบคุณภาพการศึกษาของประเทศให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกและประเทศชาติ (Admission Premium, 2565)

มหาวิทยาลัยชินวัตร เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) เปิดสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ในปีการศึกษา 2566 มีจำนวนหลักสูตรที่เปิดดำเนินการมาแล้วทั้งหมด 31 หลักสูตร โดยมีเจตนารมณ์ที่จะผลิตบัณฑิตผู้พร้อมสำหรับโลกในยุคเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ซึ่งผู้ที่ประสบความสำเร็จในโลกเศรษฐกิจยุคใหม่ได้นั้น ต้องเป็นผู้มีธรรมาภิบาล เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ ควบคู่ไปกับการมีทักษะความชำนาญในสาขาวิชาชีพ และเป็นผู้ที่ใฝ่รู้ตลอดชีวิต ซึ่งปัจจุบันมหาวิทยาลัยกำลังเปิดหลักสูตรใหม่เพิ่มอีกหลายหลักสูตร เช่น หลักสูตรระดับปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา เพื่อรองรับความต้องการของผู้เรียนและแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) นอกจากนี้ยังพบว่า การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ยังเป็นที่นิยมและได้รับความสนใจเป็นจำนวนมากทั้งจากคนไทยและชาวต่างชาติ รวมถึงตำแหน่งสายงานการบริหารการศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา ได้เปิดรับตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา เพิ่มเป็นจำนวนมาก เพื่อทดแทนการเกษียณอายุราชการ และการปรับตำแหน่งผู้บริหารระดับสูง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2565)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สนใจในหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร
2. เพื่อศึกษาความต้องการในการศึกษาต่อปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร
3. เพื่อศึกษาความคาดหวังในการศึกษาต่อปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ได้แก่ ครูในสถานศึกษา ในพื้นที่บริการเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 205 คน และทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ตำแหน่งงานปัจจุบัน สังกัด มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 3 ความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert, R., 1967) ได้แก่

- 5 หมายถึง มีความต้องการ/ความคาดหวัง มากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความต้องการ/ความคาดหวัง มาก
- 3 หมายถึง มีความต้องการ/ความคาดหวัง ปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความต้องการ/ความคาดหวัง น้อย
- 1 หมายถึง มีความต้องการ/ความคาดหวัง น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาโท เพื่อใช้เป็นแนวทางใน การกำหนดโครงสร้างของแบบสอบถาม

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสอบถาม ให้ข้อคำถามครอบคลุม เกี่ยวกับความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัย ชินวัตร ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

3. นำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเป็นรายข้ออยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00

4. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

5. นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามกับครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษาของรัฐบาล เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 205 คน ด้วยตนเอง และไลน์ (Line) ซึ่งได้รับกลับคืนมาเป็น จำนวน 205 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ความถี่ ค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัย ชินวัตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ความถี่ ค่าร้อยละ

ตอนที่ 3 ความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยชินวัตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย ของเบสท์ (Best, J. W. & James, V. K., 1997) ดังนี้

- 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความต้องการ/ความคาดหวัง ระดับมากที่สุด
- 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความต้องการ/ความคาดหวัง ระดับมาก
- 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความต้องการ/ความคาดหวัง ระดับปานกลาง
- 1.50 - 2.49 หมายถึง มีความต้องการ/ความคาดหวัง ระดับน้อย
- 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความต้องการ/ความคาดหวัง ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร

รายการ	จำนวน (คน) (n = 205)	ร้อยละ
1. วัน เวลา ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน		
1.1 ในวัน เวลาราชการ (วันจันทร์ - ศุกร์ เวลา 08.30 - 16.30 น.)	35	17.07
1.2 นอกเวลาราชการ (เย็นวันจันทร์ - ศุกร์)	0	0.00
1.3 วันเสาร์-อาทิตย์ (เวลา 08.30 - 16.30 น.)	160	78.05
1.4 วันเสาร์หรือวันอาทิตย์ เวลา 08.30 - 16.30 น.	10	4.88
2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอน		
2.1 เรียนในชั้นเรียนเป็นส่วนใหญ่ และออนไลน์เป็นบางครั้ง	85	41.46
2.2 เรียนออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ และในชั้นเรียนเป็นบางครั้ง	95	46.34
2.3 เรียนในชั้นเรียนทุกครั้ง	15	7.32
2.4 เรียนออนไลน์ทุกครั้ง	10	4.88
3. เหตุผลในการตัดสินใจศึกษาต่อในหลักสูตรศึกษาศาสตร		
3.1 หลักสูตรได้รับการรับรองจาก อว./คุรุสภา	75	36.59
3.2 รายวิชาในหลักสูตรน่าสนใจ ทันสมัย	45	21.95
3.3 ไปศึกษาดูงานต่างประเทศ	15	7.32
3.4 สะดวกในการเดินทาง	40	19.51
3.5 ค่าใช้จ่ายตลอดหลักสูตรไม่แพงเกินไป	30	14.63
4. ท่านสนใจศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร หรือไม่		
4.1 สนใจศึกษาต่อ	180	87.80
4.2 ไม่สนใจ	25	12.20

จากตารางที่ 1 ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร ด้านวัน เวลา ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการจัดการเรียนการสอน เหตุผลในการตัดสินใจศึกษาต่อในหลักสูตรศึกษาศาสตร และความสนใจศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร หรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นดังนี้ วันเสาร์ - อาทิตย์ เวลา 08.30 - 16.30 น. (ร้อยละ 78.05) เรียนออนไลน์เป็นส่วนใหญ่และในชั้นเรียนเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 46.34) หลักสูตรได้รับการรับรองจาก อว./คุรุสภา (ร้อยละ 36.59) และสนใจศึกษาต่อปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร (ร้อยละ 87.80)

ตารางที่ 2 ความต้องการในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร โดยภาพรวม

รายการ	ความต้องการ			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร	4.71	0.56	มากที่สุด	3
2. ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร	4.83	0.37	มากที่สุด	1
3. การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษา	4.78	0.41	มากที่สุด	2
รวม	4.78	0.45	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 ความต้องการในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร พบว่า โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ ได้แก่ ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.83$) การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษา ($\bar{X} = 4.78$) และด้านข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.71$)

ตารางที่ 3 ความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร โดยภาพรวม

รายการ	ความคาดหวัง			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร	4.72	0.55	มากที่สุด	3
2. ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร	4.80	0.40	มากที่สุด	1
3. การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษา	4.77	0.45	มากที่สุด	2
รวม	4.77	0.45	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 ความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยชินวัตร พบว่า โดยภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ ได้แก่ ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.80$) การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษา ($\bar{X} = 4.77$) และข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.72$)

ตารางที่ 4 ความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยชินวัตร ด้านข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร

รายการ	ความต้องการ			ความคาดหวัง		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. เมื่อสำเร็จการศึกษา สามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา/ผู้บริหารการศึกษา จากคุรุสภาได้	4.93	0.26	มากที่สุด	4.85	0.35	มากที่สุด
2. ผู้ไม่ต้องการใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา/ผู้บริหารการศึกษา สามารถเรียนได้	4.46	0.77	มากที่สุด	4.44	0.77	มากที่สุด
3. อาจารย์ประจำหลักสูตรมีคุณวุฒิตรง/สัมพันธ์กับหลักสูตร และมีประสบการณ์สอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี	4.73	0.50	มากที่สุด	4.78	0.47	มากที่สุด
4. หลักสูตรสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และพันธกิจของมหาวิทยาลัย	4.71	0.51	มากที่สุด	4.80	0.40	มากที่สุด
รวม	4.71	0.56	มากที่สุด	4.72	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ความต้องการในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยชินวัตร ด้านข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร พบว่า โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับดังนี้ เมื่อสำเร็จการศึกษา สามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา/ผู้บริหารการศึกษาจากคุรุสภาได้ ($\bar{X} = 4.93$) อาจารย์ประจำหลักสูตรมีคุณวุฒิตรง/สัมพันธ์กับหลักสูตรและมีประสบการณ์สอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี ($\bar{X} = 4.73$) หลักสูตรสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และพันธกิจของมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.71$) และผู้ไม่ต้องการใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา/ผู้บริหารการศึกษา สามารถเรียนได้ ($\bar{X} = 4.46$)

ความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร ด้านข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร พบว่า โดยภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับดังนี้ เมื่อสำเร็จการศึกษา สามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา/ผู้บริหารการศึกษา จากคุรุสภาได้ ($\bar{X} = 4.85$) หลักสูตรสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และพันธกิจของมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.80$) อาจารย์ประจำหลักสูตรมีคุณสมบัติตรง/สัมพันธ์กับหลักสูตรและมีประสบการณ์สอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี ($\bar{X} = 4.78$) และผู้ไม่ต้องการใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา/ผู้บริหารการศึกษา สามารถเรียนได้ ($\bar{X} = 4.44$)

ตารางที่ 5 ความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร ด้านข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร

รายการ	ความต้องการ			ความคาดหวัง		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้เป็นนักบริหารมืออาชีพทางการศึกษา และแสดงออกถึงภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์	4.80	0.40	มากที่สุด	4.80	0.40	มากที่สุด
2. หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้มีจิตเจียะตมั่นในคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพทางการบริหารการศึกษา	4.88	0.33	มากที่สุด	4.83	0.38	มากที่สุด
3. หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้มีความสามารถด้านการวิจัย สามารถวิเคราะห์ปัญหาทางการศึกษา และนำมาเสริมสร้างวิสัยทัศน์ด้านการบริหารจัดการศึกษาให้ทันสมัย	4.80	0.40	มากที่สุด	4.78	0.41	มากที่สุด
4. หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมทางการบริหารในการจัดการฐานข้อมูล	4.85	0.36	มากที่สุด	4.80	0.40	มากที่สุด
5. หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้สามารถใช้องค์ความรู้ทางภาษาและเทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร	4.83	0.38	มากที่สุด	4.78	0.41	มากที่สุด
รวม	4.83	0.37	มากที่สุด	4.80	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 ความต้องการในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร ด้านข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร พบว่า โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ ดังนี้ หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้มีจิตเจียะตมั่นในคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพทางการบริหารการศึกษา มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$) หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมทางการบริหารในการจัดการฐานข้อมูล ($\bar{X} = 4.85$) หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้สามารถใช้องค์ความรู้ทางภาษา และเทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.83$) หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้เป็นนักบริหารมืออาชีพทางการศึกษา และแสดงออกถึงภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และหลักสูตรผลิตนักศึกษาให้มีความสามารถด้านการวิจัย สามารถวิเคราะห์ปัญหาทางการศึกษา และนำมาเสริมสร้างวิสัยทัศน์ด้านการบริหารจัดการศึกษาให้ทันสมัย ($\bar{X} = 4.80$)

ความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร ด้านข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร พบว่า โดยภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ ดังนี้ หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้มีจิตเจียะตมั่นในคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพทางการบริหารการศึกษา มีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$) หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้เป็นนักบริหารมืออาชีพทางการศึกษา และแสดงออกถึงภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์

และหลักสูตรผลิตนักศึกษาให้สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมทางการบริหารในการจัดการฐานข้อมูล ($\bar{X} = 4.80$) หลักสูตรผลิตนักศึกษาให้มีความสามารถด้านการวิจัย สามารถวิเคราะห์ปัญหาทางการศึกษาและนำมาเสริมสร้างวิสัยทัศน์ด้านการบริหารจัดการศึกษาให้ทันสมัย และหลักสูตรผลิตนักศึกษาให้สามารถใช้องค์ความรู้ทางภาษา และเทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.78$)

ตารางที่ 6 ความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยชินวัตร ด้านการพัฒนาคูณลักษณะพิเศษของนักศึกษา

รายการ	ความต้องการ			ความคาดหวัง		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การมีสมรรถนะความเป็นสากลทางวิชาการ และการบริหารการศึกษา	4.68	0.47	มากที่สุด	4.73	0.44	มากที่สุด
2. การมีทักษะการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารการศึกษา	4.76	0.43	มากที่สุด	4.76	0.43	มากที่สุด
3. การมีความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และมีจิตสาธารณะ	4.80	0.40	มากที่สุด	4.80	0.40	มากที่สุด
4. การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ที่สร้างสรรค์ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีดิจิทัล	4.83	0.38	มากที่สุด	4.80	0.40	มากที่สุด
5. การมีทักษะทางการวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา	4.83	0.38	มากที่สุด	4.80	0.40	มากที่สุด
รวม	4.78	0.41	มากที่สุด	4.77	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 ความต้องการในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยชินวัตร ด้านการพัฒนาคูณลักษณะพิเศษของนักศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ ดังนี้ การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ที่สร้างสรรค์ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีดิจิทัล และการมีทักษะทางการวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.83$) การมีความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และมีจิตสาธารณะ ($\bar{X} = 4.80$) การมีทักษะการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารการศึกษา ($\bar{X} = 4.76$) การมีสมรรถนะความเป็นสากลทางวิชาการ และการบริหารการศึกษา ($\bar{X} = 4.68$)

ความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยชินวัตร ด้านการพัฒนาคูณลักษณะพิเศษของนักศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ ดังนี้ การมีความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และมีจิตสาธารณะ การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ที่สร้างสรรค์ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีดิจิทัล และการมีทักษะทางการวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา มีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) การมีทักษะการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารการศึกษา ($\bar{X} = 4.76$) การมีสมรรถนะความเป็นสากลทางวิชาการ และการบริหารการศึกษา ($\bar{X} = 4.73$)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง ความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยชินวัตร มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยชินวัตร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อวัน เวลา ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนเป็นวันเสาร์ - อาทิตย์ เวลา 08.30 - 16.30 น. (ร้อยละ 78.05) เรียนออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ และในชั้นเรียนเป็นบางครั้ง

(ร้อยละ 46.34) หลักสูตรได้รับการรับรองจาก อว. /ครุสภา (ร้อยละ 36.59) และสนใจศึกษาต่อปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร (ร้อยละ 87.80) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีภาระหน้าที่งานสอนและงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายเป็นงานหลักประจำวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ซึ่งจะมีวัน เวลาว่างในการศึกษาต่อและหาความรู้เพิ่มเติมเฉพาะวันหยุดราชการเท่านั้น นอกจากนี้ครูและบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่ต้องการนำความรู้ทางการบริหารการศึกษาและคุณวุฒิที่ อว. และครุสภารับรอง ไปใช้ประโยชน์ในการสอบเลื่อนตำแหน่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และให้ได้รับเงินเดือนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ ปรีดี ทุมเมฆ และคณะ วิจัยเรื่อง ความต้องการศึกษาต่อและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี พบว่า ด้านความจำเป็นของหลักสูตร คือ เป็นหลักสูตรที่รับรองคุณภาพมาตรฐาน (ปรีดี ทุมเมฆ และคณะ, 2564) และสอดคล้องกับผลวิจัยของ สายน้ำผึ้ง บุญมา และคณะ วิจัยเรื่อง ความต้องการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ พบว่า สาขาวิชาที่สนใจศึกษาต่อ ได้แก่ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ช่วงเวลาที่สนใจศึกษาต่อ คือ วันเสาร์ - วันอาทิตย์ (08.30 - 17.00 น.) (สายน้ำผึ้ง บุญมา และคณะ, 2565) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ พงศ์กร จันทราช วิจัยเรื่อง ความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาโทในสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัล มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความต้องการให้จัดการศึกษาในช่วงเวลานอกเวลาราชการ วันเสาร์ - อาทิตย์ จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนและมีการเรียนการสอนผ่านสื่อออนไลน์ควบคู่กัน (พงศ์กร จันทราช, 2566)

2. ความต้องการในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร พบว่า โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ ได้แก่ ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษา และด้านข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ความสนใจในปรัชญาของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร และผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นหลักซึ่งเป็นข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร และเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดทิศทางการผลิตมหาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่จำเป็นและพึงประสงค์ของความเป็นผู้บริหารทางการศึกษาและมีคุณภาพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนโดยตรง เพราะองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาที่เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานและการทำงานในสถานศึกษาและหน่วยงานการศึกษาได้ และสามารถนำคุณวุฒิปริญญาโทไปใช้ปรับฐานเงินเดือนให้สูงขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ พงศ์กร จันทราช วิจัยเรื่อง ความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาโทในสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัล มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น พบว่า เหตุผลของการศึกษาต่อเพราะต้องการเพิ่มเติมความรู้เฉพาะด้านเพื่อนำไปพัฒนาวิชาชีพของตนเองในอนาคต เพิ่มวุฒิการศึกษา สร้างเครือข่ายทางวิชาชีพ และได้แนวทางในการประกอบอาชีพ (พงศ์กร จันทราช, 2566)

3. ความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร พบว่า โดยภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุด ตามลำดับ ได้แก่ ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษา และข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ปัจจุบันมีข่าวเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของคุณธรรม จริยธรรม ทั้งในสังคมและสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะการขาดคุณธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารในสถานศึกษา รวมถึงการคอร์รัปชันในหน่วยงานการศึกษา ดังนั้น ครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญและคาดหวังในคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาที่ต้องมีความยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพทางการบริหารการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ กัญญ์วรา ใจอาสา และสหภาพพ่อค้าทอง วิจัยเรื่อง เส้นทางการตัดสินใจ ความต้องการ แรงจูงใจ และความคาดหวังในการศึกษาต่อหลักสูตร

ปริญญาโท ของกลุ่มประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและภาคตะวันออก พบว่า ความคาดหวังต่อหลักสูตรปริญญาโท คือ ด้านหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด (กัญญวรา ใจอาสา และสหภาพ พ่อคำทอง, 2566) และสอดคล้องกับผลวิจัยของ อภินิศ จิตรกร วิจัยเรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบสันทนาการและสื่อบูรณาการ คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พบว่า ผลการประเมินสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.55) ผลความคิดเห็นจากแบบสอบถามอาจารย์ประจำหลักสูตรและผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้พบว่า ควรพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ด้านทักษะด้านจริยธรรม และด้านลักษณะบุคคลควบคู่กัน โดยบูรณาการรายวิชาในหลักสูตรหลายรายวิชาเข้าด้วยกัน ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะพื้นฐานผู้เรียนให้รอบด้าน และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจริยธรรมและทักษะด้านลักษณะบุคคลเป็นพื้นฐาน (อภินิศ จิตรกร, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อวัน เวลา ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนเป็นวันเสาร์ - อาทิตย์ เวลา 08.30-16.30 น. เรียนออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ และในชั้นเรียนเป็นบางครั้ง หลักสูตรได้รับการรับรองจาก อว./คุรุสภา และสนใจศึกษาต่อปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร ส่วนความต้องการและความคาดหวังในการศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชินวัตร พบว่า โดยภาพรวมมีความต้องการและความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านข้อมูลเฉพาะของหลักสูตรมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร สำหรับข้อเสนอแนะการวิจัย ผู้วิจัยสรุปผล ได้ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ 1.1) หลักสูตรควรได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) และรับรองปริญญาทางการศึกษาจากคุรุสภา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา/ผู้บริหารการศึกษา หลังจากสำเร็จการศึกษาได้ 1.2) คณะกรรมการบริหารหลักสูตรควรกำกับ และติดตามผลการผลิตนักศึกษาให้มีจิตเจตมัตในคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพทางการบริหารการศึกษา 1.3) อาจารย์ผู้สอนทุกคนควรสอดแทรกกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการมีภาวะผู้นำและมีวิสัยทัศน์ที่สร้างสรรค์ การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งการมีทักษะทางการวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา 2.2) ควรมีการวิจัยแบบผสมผสานเพื่อให้ได้ผลวิจัยที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2.3) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะที่จำเป็นของมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กัญญวรา ใจอาสา และสหภาพ พ่อคำทอง. (2566). เส้นทางการตัดสินใจ ความต้องการ แรงจูงใจ และความคาดหวังในการศึกษาต่อหลักสูตรปริญญาโท ของกลุ่มประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและภาคตะวันออก. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 9(3), 516-528.
- พงศ์กร จันทราช. (2566). ความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาโทในสาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลมหาวิทยาลัยพาร์อีสเทอร์น. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(2), 121-136.

- ปรีดี ทุมเมฆ และคณะ. (2564). ความต้องการศึกษาต่อและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 13(1), 191-200.
- สายน้ำผึ้ง บุญมา และคณะ. (2565). ความต้องการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์. วารสารราชชนรินทร์, 19(2), 60-67.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2565). ผลการประชุมคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ครั้งที่ 9/2565. เรียกใช้เมื่อ 22 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.kroobannok.com/90580>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- อภินิศา จิตรกร. (2566). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบสันทะสามมิติและสื่อบูรณาการ คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล, 36(2), 1-15.
- Admission Premium. (2565). 5 เหตุผล ทำไมต้องถึงเรียนต่อโท? Retrieved สิงหาคม 22, 2567, from https://www.admissionpremium.com/masterdegree/th/article/631#google_vignette
- Best, J. W. & James, V. K. (1997). Research Education. (7th ed). Boston: Allyn and Bacon.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed). New York: Harper Collins Publishers.
- Likert, R. (1967). The human organization: Its management and value. New York: McGraw-Hill.

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน*

A STUDY OF SERVANT LEADERSHIP COMPONENTS
OF SCHOOL ADMINISTRATORS

ธาราชัย ห้วยดอกหอม*, เอกลักษณ์ เพียสา, ทรัพย์ศิริณ จันทรักษ์

Tharachai Huaydokhom*, Akkaluck Pheasa, Suphirun Jantarak

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: tharachai.hu66@snru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้แก่ อาจารย์ระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และครู เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร และแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ 32 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล 4 ตัวบ่งชี้ 2) การสร้างกลุ่มชน 4 ตัวบ่งชี้ 3) การเป็นผู้ฟังที่ดี 4 ตัวบ่งชี้ 4) การเอื้อยารักขา 4 ตัวบ่งชี้ 5) การโน้มน้าวใจ 4 ตัวบ่งชี้ 6) การเห็นอกเห็นใจ 4 ตัวบ่งชี้ 7) การตระหนักรู้ 4 ตัวบ่งชี้ และ 8) การมองการณ์ไกล 4 ตัวบ่งชี้ 2) ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การเอื้อยารักขา และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การสร้างกลุ่มชน และการเป็นผู้ฟังที่ดี ตามลำดับ

คำสำคัญ: องค์ประกอบภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้, ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

This research aimed to study the components of servant leadership of school administrators. It was a survey research, divided into 2 steps as follows: Step 1: Synthesizing the components of servant leadership of school administrators from 10 related documents and research sources to synthesize the components of servant leadership of school administrators. Step 2: Evaluating the appropriateness of the components of servant leadership of school administrators by 5 qualified

* Received August 16, 2024; Revised October 11, 2024; Accepted October 19, 2024

persons, including university professors. School administrators and teachers. The research instruments were document synthesis form and a 5-level rating scale questionnaire. Data were analyzed by content analysis, frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research results found that 1) The components of servant leadership of school administrators consisted of 8 components and 32 indicators, namely 1) Dedication to personal development (4 indicators), 2) Community building (4 indicators), 3) Good listening (4 indicators), 4) Healing (4 indicators), 5) Persuasion (4 indicators), 6) Empathy (4 indicators), 7) Awareness (4 indicators), and 8) Foresight (4 indicators). 2) The results of the evaluation of the appropriateness of the components from the evaluation by the experts found that the components of servant leadership of school administrators were at the highest level of overall appropriateness. When considering each aspect, it was at the highest level in all aspects. The component with the highest mean value was healing, and the component with the lowest mean value was community building and good listening, respectively.

Keywords: Leadership Components, Servant Leadership, School Administrators

บทนำ

ในปัจจุบันสภาวะการณ์ของโลกมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมไปถึงสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากสังคมมนุษย์เป็นสังคมขนาดใหญ่ การปรับเปลี่ยนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกระดับชั้นให้สามารถก้าวไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายจะต้องประสานความร่วมมือ ความรับผิดชอบ และร่วมกันดำเนินการให้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ สร้างองค์ความรู้ เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ เกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาจะต้องพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) จุดเน้นที่กล่าวนี้เป็นหลักการที่ทุกฝ่ายจะต้องคำนึงเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งทำให้องค์การมีลักษณะยืดหยุ่นไร้ขอบเขตและมีรูปแบบการบริหารเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้บริหารที่มีความสามารถเพียงคนเดียวไม่อาจทำให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิผลได้ แต่สมาชิกในองค์กรต้องมีภาวะผู้นำร่วมกันด้วย (พิสุทธิ์ เหมสกุล, 2560) วิธีทางที่จะช่วยสนับสนุน คือ การมอบอำนาจแก่ผู้อื่น นั่นคือ วัฒนธรรมองค์การที่ไว้วางใจกันสูง และการมอบอำนาจที่กลับทิศทาง ให้ผู้บริหารกลายเป็นผู้รับใช้ (รุ่งทิวา กลัดมุข, 2564) แนวคิดภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้เป็นแนวคิดที่เกิดจากพฤติกรรมของผู้บริหารองค์การของประเทศในแถบตะวันตก โดยคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้มี 10 ประการ ประกอบด้วย การเป็นผู้ฟังที่ดี การเห็นอกเห็นใจ การเอื้อยารักษา การตระหนักรู้ การโน้มน้าวใจ การสร้างมนทัศน์ การมองการณ์ไกล ความรับผิดชอบร่วมกัน การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล และการสร้างกลุ่มชน (ปรัชญานันท์ ไชยหล่อ, 2562)

ปัจจุบันโรงเรียนที่มีคุณภาพและมีการบริหารที่ดีนั้นจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่ดี เก่ง และมีประสิทธิภาพ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและระหว่างโรงเรียนด้วยกัน และในขณะเดียวกันต้องสามารถสร้างความสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันจากใจของบุคลากร เพื่อนำโรงเรียนไปสู่ความก้าวหน้าและลดปัญหาความขัดแย้งในการประสานงานกับบุคคลรอบข้าง (จรัสศรี หนูเผือก, 2552)

ซึ่งการบริหารในปัจจุบันนั้นไม่อาจเน้นพฤติกรรมที่แสดงถึงการใช้อำนาจมากเกินไป การบริหารนั้นต้องมีลักษณะของการเป็นผู้ให้บริการร่วมด้วย ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้จึงเป็นภาวะที่ผู้นำมีความเชื่อและประพฤติปฏิบัติตนโดยมุ่งประโยชน์เพื่อพัฒนาบุคลากรในองค์การให้มีความเจริญทั้งด้านอาชีพ และจิตวิญญาณ มีความถ่อมตน เอื้ออำนวยและเอื้อประโยชน์ พร้อมกับเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุคลากรในองค์การ เมื่อผู้บริหารมีแนวคิดภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้แล้ว จะทำให้ผู้บริหารนั้นเห็นซึ่งคุณค่าและความสำคัญในความเป็นบุคคลของบุคลากรทุกคน รับผิดชอบต่อความต้องการขององค์การมากกว่าความต้องการส่วนตัว ไม่แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง และเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมสูง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่เหมาะสมกับผู้นำในยุคปัจจุบันที่ไม่มุ่งเน้น การให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (รุจิรา เข้มทิพย์, 2560) ดังนั้น ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้จะยอมเสียผลประโยชน์ของตนเองเพื่อผู้อื่น อาจกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายของ ภาวะผู้นำในลักษณะนี้ คือ สนองต่อความต้องการของผู้อื่น (ปัทมพร ศรีกำพล, 2557) ซึ่งมีนักวิชาการส่วนหนึ่งเชื่อว่า ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้เป็นการสะท้อนความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่กว่าภาวะผู้นำแบบอื่น ๆ การเน้นย้ำความเข้าใจเช่นนี้เป็นเสมือนการเสริมพลังให้แก่บุคลากรและองค์การ (พิสุทธิ เหมสกุล, 2560) โดยภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน การบริหารที่ประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องพัฒนา ทั้งระบบ (พลกฤษณ์ บัวประเสริฐ, 2565) การที่ผู้นำมีแนวคิดของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้และนำไปปฏิบัติ ในองค์การจะทำให้้องค์การเกิดประสิทธิภาพ ในการบริหารคน บริหารงาน และส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลขององค์การ

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในยุคปัจจุบันที่มีความต้องการให้ผู้บริหารเป็นผู้ให้บริการบุคลากร เพื่อให้บริการและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อองค์การ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นักวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งข้อค้นพบในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสารสนเทศสำคัญให้แก่ผู้บริหารการศึกษา รวมไปถึงผู้บริหารโรงเรียนในการนำไปกำหนดแนวทาง การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบและประเมินความเหมาะสมภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 10 แหล่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร เพื่อใช้สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำ แบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน มาสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาวิเคราะห์จัดระเบียบข้อมูล สังเคราะห์องค์ประกอบจากแหล่งที่ศึกษาลงในตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ สร้างข้อสรุปเบื้องต้นเพื่อกำหนดองค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ

และตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบ (ธีระนันต์ โมธรรม, 2566) วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่และสรุปผล โดยใช้ค่าความถี่ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 60 ของความถี่ทั้งหมด เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ โดยการนำ แบบประเมินผลความเหมาะสมขององค์ประกอบเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยใช้แบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งได้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง จำนวน 5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้ 1) อาจารย์ระดับอุดมศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และมีประสบการณ์ด้านการสอน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารโรงเรียน ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททางการบริหารการศึกษา มีวิทยฐานะตั้งแต่ รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษหรือผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษขึ้นไป และมีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติงาน ในโรงเรียน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน 3) ครู ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททางการศึกษา มีวิทยฐานะตั้งแต่ครูชำนาญการพิเศษขึ้นไป มีประสบการณ์ด้านการสอน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ลักษณะเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ คือ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนประยุกต์ตามแนวทางของ บุญชม ศรีสะอาด ซึ่งได้กำหนดค่าคะแนนของคะแนนช่วงน้ำหนักไว้ 5 ระดับ ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) 2) การสร้างเครื่องมือผู้วิจัยนำองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนที่ได้จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาร่างแบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ นำร่างแบบสอบถามเสนอต่อประธานกรรมการและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำในเรื่องความเหมาะสมของการใช้ภาษาและความถูกต้องครอบคลุมประเด็นเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและจัดพิมพ์แบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมิน ความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน และนำแบบประเมินที่ได้รับคืน มาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ยและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบ โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำค่าเฉลี่ยไปแปลความหมายโดยเทียบกับเกณฑ์การประเมิน โดยเลือกองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมมาก หรือมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป เพื่อให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน

1. ผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร วิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารสู่ตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ โดยใช้ค่าความถี่ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 60 ของความถี่ทั้งหมด มาเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน พบว่ามี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล 2) การสร้างกลุ่มชน 3) การเป็นผู้ฟังที่ดี 4) การเยียวยารักษา 5) การโน้มน้าวใจ 6) การเห็นอกเห็นใจ 7) การตระหนักรู้ และ 8) การมองการณ์ไกล

2. นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ผู้วิจัยนำผลการสังเคราะห์องค์ประกอบมาจัดทำเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้

2.1 การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการแสดงออกถึงคุณลักษณะการเสียสละในสิ่งที่มีอยู่และเสียสละในสิ่งที่ควรจะได้รับ เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ แสดงแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร พร้อมทั้งให้โอกาสและสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) เสียสละในสิ่งที่มีอยู่เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ 2) เสียสละในสิ่งที่ควรจะได้รับเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ 3) แสดงแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร และ 4) ให้โอกาสและสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

2.2 การสร้างกลุ่มชน หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการสร้างคุณลักษณะให้บุคลากรมีภาวะของการเป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่นในการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการทำงานเป็นทีม โดยสร้างบรรยากาศของความเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยกันระหว่างบุคลากรในองค์กร และประเมินคุณลักษณะของบุคลากรเกี่ยวกับการช่วยเหลือกันในการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้องค์การประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) สร้างคุณลักษณะให้บุคลากรมีภาวะของการเป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่นในการทำงานร่วมกัน 2) ส่งเสริมให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการทำงานเป็นทีม 3) สร้างบรรยากาศของความเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยกันระหว่างบุคลากรในองค์กร และ 4) ประเมินคุณลักษณะของบุคลากรเกี่ยวกับการช่วยเหลือกันในการทำงานเป็นทีม

3. การเป็นผู้ฟังที่ดี หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการเปิดใจรับฟังความต้องการของบุคลากร ด้วยใจเป็นกลางปราศจากอคติ สามารถรับรู้ถึงความต้องการของบุคลากร ที่สื่อสารด้วยการพูดและสื่อสารด้วยอวัจนภาษา โดยตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้รับฟังได้อย่างเหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในการบริหารงานรวมถึงอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรในองค์กร ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) เปิดใจรับฟังความต้องการของบุคลากร ด้วยใจที่เป็นกลาง 2) สามารถรับรู้ถึงความต้องการของบุคลากรที่สื่อสารด้วยการพูด 3) สามารถรับรู้ถึงความต้องการของบุคลากรที่สื่อสารด้วยอวัจนภาษา และ 4) ตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้รับฟังได้อย่างเหมาะสม

4. การเยียวยารักษา หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการช่วยเหลือ เต็มเต็ม พ้นทุกข์สภาพจิตใจของบุคลากรจากภาวะอารมณ์ที่ไม่ปกติ มีการให้กำลังใจบุคลากรในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมสุขภาพกายของบุคลากร เพื่อให้มีสุขภาพจิตที่ดี และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจให้แก่บุคลากร เพื่อให้บุคลากรสามารถกลับมาปฏิบัติงานได้ตามปกติ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ช่วยเหลือ เต็มเต็ม พ้นทุกข์สภาพจิตใจของบุคลากรจากภาวะอารมณ์ที่ไม่ปกติ 2) ให้กำลังใจบุคลากรในการปฏิบัติงาน 3) ส่งเสริมสุขภาพกายของบุคลากร เพื่อให้มีสุขภาพจิตที่ดี และ 4) สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจให้แก่บุคลากร

5. การโน้มน้าวใจ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารที่ลดการใช้อำนาจหรือคำสั่ง โดยใช้คำพูดอย่างมีเหตุผลมาจูงใจบุคลากรให้ปฏิบัติงาน สร้างความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากรมีทักษะในการสื่อสารเพื่อจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และคิดหาวิธีการสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ลดการใช้อำนาจหรือคำสั่งโดยใช้คำพูดอย่างมีเหตุผลมาจูงใจบุคลากร ให้ปฏิบัติงาน 2) สร้างความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากร 3) มีทักษะในการสื่อสารเพื่อจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และ 4) คิดหาวิธีการสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร

6. การเห็นอกเห็นใจ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการแสดงออกถึงคุณลักษณะ การยอมรับและไม่ปฏิเสธความเป็นบุคคลของบุคลากรในองค์กร เอาความทุกข์ของบุคลากรมาเป็นธุระของตนเองและช่วยเหลือหาทางแก้ไข เห็นถึงความตั้งใจของบุคลากรในการปฏิบัติงาน และมีทัศนคติที่ดีต่อบุคลากรในองค์กร ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ยอมรับและไม่ปฏิเสธความเป็นบุคคลของบุคลากรในองค์กร 2) เอาความทุกข์ของบุคลากรมาเป็นธุระของตนเองและช่วยเหลือหาทางแก้ไข 3) เห็นถึงความตั้งใจของบุคลากรในการปฏิบัติงาน และ 4) มีทัศนคติที่ดีต่อบุคลากรในองค์กร

7. การตระหนักรู้ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการแสดงออกถึงคุณลักษณะการรู้จักตรวจสอบบทบาทหน้าที่ของตนเองในการช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากร รับรู้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและบุคลากรในฐานะของการเป็นผู้บริหาร เห็นความสำคัญของอำนาจในหน้าที่ว่ามีผลต่อบุคลากรในองค์กร และประเมินสภาพอารมณ์ของตนเองที่มีผลต่อผู้อื่น ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ตรวจสอบบทบาทหน้าที่ของตนเองในการช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากร 2) รับรู้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและบุคลากรในบทบาทของการเป็นผู้บริหาร 3) เห็นความสำคัญของอำนาจในหน้าที่ว่ามีผลต่อบุคลากรในองค์กร และ 4) ประเมินสภาพอารมณ์ของตนเองที่มีผลต่อผู้อื่น

8. การมองการณ์ไกล หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการคาดการณ์สถานการณ์ได้ล่วงหน้า เพื่อวางแผนสำหรับการให้ความช่วยเหลือบุคลากรในการปฏิบัติงาน มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สํารวจ ตรวจสอบความต้องการของบุคลากรเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อปฏิบัติงานอนาคต และสามารถประเมินจุดบกพร่องจากการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาให้การปฏิบัติงานของบุคลากรมีความสะดวกสบายมากขึ้น ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) คาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้า เพื่อวางแผนสำหรับการให้ความช่วยเหลือบุคลากรในการปฏิบัติงาน 2) มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3) สํารวจ ตรวจสอบความต้องการของบุคลากรเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการปฏิบัติงานในอนาคต และ 4) ประเมินจุดบกพร่องจากการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาให้การปฏิบัติงานของบุคลากรมีความสะดวกสบายมากขึ้น

จากการนำผลการสังเคราะห์องค์ประกอบมาจัดทำเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน มี 8 องค์ประกอบ 32 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล 4 ตัวบ่งชี้ 2) การสร้างกลุ่มชน 4 ตัวบ่งชี้ 3) การเป็นผู้ฟังที่ดี 4 ตัวบ่งชี้ 4) การเยียวยารักษา 4 ตัวบ่งชี้ 5) การโน้มน้าวใจ 4 ตัวบ่งชี้ 6) การเห็นอกเห็นใจ 4 ตัวบ่งชี้ 7) การตระหนักรู้ 4 ตัวบ่งชี้ และ 8) การมองการณ์ไกล 4 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน

ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบเพื่อให้ได้นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ จากนั้นนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล	4.80	0.20	มากที่สุด
1.1 เสียสละในสิ่งที่มีอยู่เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 เสียสละในสิ่งที่ควรจะได้รับเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3 แสดงแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร	4.40	0.54	มาก
1.4 ให้ออกาสและสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ	4.80	0.44	มากที่สุด
2. การสร้างกลุ่มชน	4.70	0.27	มากที่สุด
2.1 สร้างคุณลักษณะให้บุคลากรมีภาวะของการเป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่นในการทำงานร่วมกัน	4.40	0.54	มาก
2.2 ส่งเสริมให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการทำงานเป็นทีม	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3 สร้างบรรยากาศของความเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยกันระหว่างบุคลากรในองค์กร	5.00	0.00	มากที่สุด
2.4 ประเมินคุณลักษณะของบุคลากรเกี่ยวกับการช่วยเหลือกันในการทำงานเป็นทีม	4.40	0.54	มาก
3. การเป็นผู้ฟังที่ดี	4.70	0.27	มากที่สุด
3.1 เปิดใจรับฟังความต้องการของบุคลากรด้วยใจที่เป็นกลาง	5.00	0.00	มากที่สุด
3.2 สามารถรับรู้ถึงความต้องการของบุคลากรที่สื่อสารด้วยการพูด	4.80	0.44	มากที่สุด
3.3 สามารถรับรู้ถึงความต้องการของบุคลากรที่สื่อสารด้วยอวัจนภาษา	4.40	0.54	มาก
3.4 ตัดสินใจจากข้อมูลที่รับฟังได้อย่างเหมาะสม	4.60	0.54	มากที่สุด
4. การเอื้อยวารักขา	4.95	0.11	มากที่สุด
4.1 ช่วยเหลือ เต็มเต็ม พ้นพสุสภาพจิตใจของบุคลากรจากภาวะอารมณ์ที่ไม่ปกติ	5.00	0.00	มากที่สุด
4.2 ให้กำลังใจบุคลากรในการปฏิบัติงาน	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 ส่งเสริมสุขภาพกายของบุคลากรเพื่อให้มีสุขภาพจิตที่ดี	5.00	0.00	มากที่สุด
4.4 สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจให้แก่บุคลากร	4.80	0.44	มากที่สุด
5. การโน้มน้าวใจ	4.80	0.20	มากที่สุด
5.1 ลดการใช้อำนาจหรือคำสั่งโดยใช้คำพูดอย่างมีเหตุผลมาจูงใจบุคลากร ให้ปฏิบัติงาน	5.00	0.00	มากที่สุด
5.2 สร้างความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากร	5.00	0.00	มากที่สุด
5.3 มีทักษะในการสื่อสารเพื่อจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ	4.80	0.44	มากที่สุด
5.4 คิดหาวิธีการสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร	4.40	0.54	มาก
6. การเห็นอกเห็นใจ	4.90	0.22	มากที่สุด
6.1 ยอมรับและไม่ปฏิเสธความเป็นบุคคลของบุคลากรในองค์กร	4.80	0.44	มากที่สุด
6.2 เอาความทุกข์ของบุคลากรมาเป็นธุระของตนเองและช่วยเหลือหาทางแก้ไข	5.00	0.00	มากที่สุด
6.3 เห็นถึงความตั้งใจของบุคลากรในการปฏิบัติงาน	4.80	0.44	มากที่สุด
6.4 มีทัศนคติที่ดีต่อบุคลากรในองค์กร	5.00	0.00	มากที่สุด
7. การตระหนักรู้	4.80	0.20	มากที่สุด
7.1 ตรวจสอบบทบาทหน้าที่ของตนเองในการช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากร	4.80	0.44	มากที่สุด
7.2 รับรู้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและบุคลากรในฐานะของการเป็นผู้บริหาร	5.00	0.00	มากที่สุด
7.3 เห็นความสำคัญของอำนาจในหน้าที่ว่ามีผลต่อบุคลากรในองค์กร	5.00	0.00	มากที่สุด
7.4 ประเมินสภาพอารมณ์ของตนเองที่มีผลต่อผู้อื่น	4.40	0.54	มาก
8. การมองการณ์ไกล	4.75	0.25	มากที่สุด
8.1 คาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้า เพื่อวางแผนสำหรับการให้ความช่วยเหลือบุคลากรในการปฏิบัติงาน	4.60	0.54	มากที่สุด
8.2 มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่บุคลากร ในการปฏิบัติงาน ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้	5.00	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 1 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน (ต่อ)

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
8.3 สำรวจ ตรวจสอบความต้องการของบุคลากรเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการปฏิบัติงานในอนาคต	5.00	0.00	มากที่สุด
8.4 ประเมินจุดบกพร่องจากการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาให้การปฏิบัติงาน ของบุคลากรมีความสะดวกสบายมากขึ้น	4.40	0.54	มาก
รวม	4.80	0.19	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ การเอื้อยวารักษา ($\bar{X} = 4.95$) การเห็นอกเห็นใจ ($\bar{X} = 4.90$) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล ($\bar{X} = 4.80$) การโน้มน้าวใจ ($\bar{X} = 4.80$) การตระหนักรู้ ($\bar{X} = 4.80$) การมองการณ์ไกล ($\bar{X} = 4.75$) การสร้างกลุ่มชน ($\bar{X} = 4.70$) และการเป็นผู้ฟังที่ดี ($\bar{X} = 4.70$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนในครั้งนี้ ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน มี 8 องค์ประกอบ 32 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล การสร้างกลุ่มชน การเป็นผู้ฟังที่ดี การเอื้อยวารักษา การโน้มน้าวใจ การเห็นอกเห็นใจ การตระหนักรู้ และการมองการณ์ไกล

การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า องค์ประกอบทุกตัวมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบการเอื้อยวารักษา อาจเนื่องมาจากสถานการณ์ปัจจุบันที่สภาพแวดล้อมทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป เกิดความแปรปรวนทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิต ทำให้บุคลากรต้องรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดฝันอยู่เสมอ ซึ่งบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์การ การเอื้อยวารักษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะทำให้บุคลากรมีกำลังใจและกำลังใจพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความปรารถนาที่จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับ นงนุช วงษ์สุวรรณ กล่าวว่า การเอื้อยวารักษาทำให้องค์การไม่สูญเสียบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เพราะมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เมื่อมีความมั่นคง ความก้าวหน้า และความปลอดภัยบุคลากรจึงเต็มใจที่จะอยู่กับองค์การ สามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้องค์การ จากการที่องค์การได้มีการเอาใจใส่ดูแลบุคลากรเป็นอย่างดีและทำให้องค์การมีความก้าวหน้าได้เร็วและมีความมั่นคง เพราะบุคลากรมีกำลังใจทำงานจึงทุ่มเทกำลังกายกำลังใจอย่างเต็มที่ (นงนุช วงษ์สุวรรณ, 2552) และองค์ประกอบ ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดมี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบการสร้างกลุ่มชน อาจเนื่องมาจากการไม่เห็นความสำคัญของการทำงานเป็นทีมและการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน โดยการสร้างกลุ่มชนนั้นถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นผู้นำแบบผู้รับใช้ เพราะเมื่อผู้บริหารมีความสามารถในการสร้างกลุ่มชนจะทำให้องค์การมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดีในองค์การ ทั้งยังทำให้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสำเร็จได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ นพวรรณ คงพลี กล่าวว่า การสร้างกลุ่มชน มีความสำคัญมากต่อการทำงาน เนื่องจากการทำงานเป็นทีมจะช่วยให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเพื่อนมนุษย์

ส่งเสริม และพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้บุคลากร มีศักยภาพและมีความพร้อมในการทำงานเป็นทีมที่สามารถทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ โดยนำจุดดี จุดด้อย ความรู้ และความสามารถที่แตกต่างกันมาร่วมกันแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม (นพวรรณ คงพลี, 2563) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดอีกองค์ประกอบหนึ่งได้แก่ องค์ประกอบการเป็นผู้ฟังที่ดี อาจเนื่องมาจากความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการมีคุณลักษณะการเป็นผู้ฟังที่ดีของผู้บริหาร โดยการเป็นผู้ฟังที่ดีนั้นถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งต่อการเป็นผู้นำแบบผู้รับใช้ เพราะการเป็นผู้ฟังที่ดีเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารรับรู้และเข้าใจถึงความต้องการและความรู้สึกของบุคลากรที่มีต่อสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจในการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา สนับสนุน หรืออำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากร เพื่อให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายขององค์การ สอดคล้องกับ จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์ กล่าวว่า การเป็นผู้ฟังที่ดีทำให้ได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของคนและสังคม โดยการฟังถือเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งช่วยยกระดับจิตใจ ทำให้เข้าใจความเป็นมนุษย์หรือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และการฟังอย่างมีประสิทธิภาพสามารถสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนในสังคม (จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์, 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล 2) การสร้างกลุ่มชน 3) การเป็นผู้ฟังที่ดี 4) การเสียสละ 5) การโน้มน้าวใจ 6) การเห็นอกเห็นใจ 7) การตระหนักรู้ และ 8) การมองการณ์ไกล โดยทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การเสียสละ และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การสร้างกลุ่มชน และการเป็นผู้ฟังที่ดี จากข้อค้นพบ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) องค์ประกอบทั้ง 8 องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาควรนำองค์ประกอบเหล่านี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือสร้างเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน รวมไปถึงบุคลากรในโรงเรียนให้มีภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ 2) การเสียสละ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรตระหนักและให้ความสนใจในการพัฒนาคุณลักษณะการเสียสละของตนเองให้มากยิ่งขึ้น 2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ว่ามีปัจจัยใดบ้าง ด้วยวิธีวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ 2) ควรศึกษาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนด้วยวิธีวิจัยพัฒนา เพื่อหารูปแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนที่มีความเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- จรัสศรี หนูเผือก. (2552). ความพึงพอใจของบุคลากรต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์. (2564). เอกสารประกอบการสอน วิชาการฟังและการพูด (THL1201) สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ธีระนันต์ โมธรรม. (2566). องค์ประกอบภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(3), 77-92.
- นงนุช วงษ์สุวรรณ. (2552). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์.

- นพวรรณ คงพลีว. (2563). การศึกษาบทบาทการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปริญญานันท์ ไชยหล่อ. (2562). ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ปัทมพร ศรีกำพล. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พลกฤษณ์ บัวประเสริฐ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษกลุ่ม 1. ใน วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 23(1), 281-295.
- พิสุทธิ์ เหมสกุล. (2560). ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนศรียานุสรณ์ จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รุ่งทิวา กลัดมุข. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- รุจิรา เข้มทิพย์. (2560). ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียน และวัฒนธรรมองค์การของโรงเรียน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล
ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง*
PROMOTING EFFICIENT MANAGEMENT SYSTEMS ACCORDING TO THE PRINCIPLES
OF GOOD GOVERNANCE IN SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE CHONBURI RAYONG

คณศ นามนัย*, พิฏา สมบูรณ์, เรียงวิญญ์ นิลโคตร

Khanet Namnai*, Lita Somboon, Reongwit Nilkote

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6526141003@rbru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล 2) เปรียบเทียบระดับการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล และ 3) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและอนุมานเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมฯ จำแนกตามเพศไม่พบความแตกต่าง แต่เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) แนวทางการส่งเสริมฯ มี 5 แนวทาง ได้แก่ 3.1) การส่งเสริมธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถานศึกษา บูรณาการการมีส่วนร่วมและความโปร่งใสในการกำหนดนโยบายและดำเนินงาน 3.2) การยกระดับสมรรถนะวิชาชีพและพัฒนาศักยภาพบุคลากร เน้นการฝึกอบรม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการยกย่องบุคลากรที่มีผลงานดีเด่นเพื่อสร้างแรงจูงใจ 3.3) การบริหารจัดการทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ตามวงจร PDCA 3.4) การบริหารจัดการด้านวิชาการเชิงรุกเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 3.5) การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา มีแผนจัดการที่ชัดเจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส

คำสำคัญ: การส่งเสริม, ระบบการบริหารจัดการ, ประสิทธิภาพ, หลักธรรมาภิบาล, สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

* Received September 3, 2024; Revised October 27, 2024; Accepted November 4, 2024

Abstract

This research article aims to 1) Examine the level of promotion of efficient governance-based management systems, 2) Compare the level of personnel awareness regarding the promotion of efficient governance-based management systems, and 3) Propose guidelines for enhancing the efficient governance-based management system in educational institutions under the jurisdiction of the Chonburi-Rayong Secondary Education Service Area Office. This is a mixed-method research study with a sample size of 351 individuals and 17 key informants. The research tools included a questionnaire and in-depth interviews. Data were analyzed using descriptive statistics and content analysis. The research findings revealed that 1) The overall level of promotion of efficient governance-based management systems, as well as the individual aspects, was at the highest level 2) No significant differences were found in the level of personnel awareness regarding the promotion of governance-based management systems when categorized by gender, but significant differences were found when categorized by education level, work experience, and the size of the institution at a significance level of .05 and 3) Five key guidelines for promoting governance-based management systems were identified as five ways 3.1) Good Governance Implementation Integrating participation and transparency in policy-making and operational processes in educational management. 3.2) Upskilling Education Professionals Emphasizing training, applying technology, and recognizing personnel to create motivation. 3.3) Innovative Resource Allocation Employing the PDCA cycle for strategic resource management. 3.4) Dynamic Curriculum Management Proactively managing academic affairs to meet stakeholders' needs. and 3.5) Ethical Administration Implementing governance-based management with clear plans, promoting participation, and ensuring transparency.

Keywords: Promotion, Management System, Efficiency, Good Governance, School Under The Secondary Educational Area Office Chonburi Rayong

บทนำ

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ที่กำหนดให้โรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546, 2546) ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเจตนารมณ์ในการปฏิรูปการเมือง โดยมีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ 1) ขยายสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยให้เกิดความโปร่งใส และ 3) สร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพทางการเมือง นำไปสู่การออกกระเปาะและพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 10 หลักการสำคัญ และรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 และ 2560 ได้บัญญัติให้หน่วยงานราชการต้องปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล และบรรจุหลักการนี้ไว้ในยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานภาครัฐ ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

แม้ว่าจะมีนโยบายและกฎหมายดังกล่าวเพื่อกระจายอำนาจและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีปัญหา เช่น การขาดการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงจากทุกภาคส่วน การขาดความโปร่งใส และการขาดทรัพยากรที่เพียงพอในการพัฒนาสถานศึกษา สาเหตุของปัญหาลักษณะหนึ่งคือการที่ระบบการบริหารจัดการ

ของสถานศึกษายังไม่ได้ได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน การขาดการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม ทำให้การศึกษาไม่สามารถสร้างความเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพได้อย่างที่คาดหวัง วิธีการแก้ไขปัญหาที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ คือ การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งประกอบด้วย หลักการสำคัญ ได้แก่ ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของประชาชน การกระจายอำนาจ และการตรวจสอบได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552) โดยสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จะถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ผ่านกลยุทธ์ 5 ประการ คือ พัฒนาศักยภาพผู้บริหารผ่านการฝึกอบรม พัฒนาระบบบริหารจัดการภายใน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร และ ติดตามและประเมินผล การบริหารจัดการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, 2566) การวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนา ระบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและแนวทางการศึกษาของชาติในยุคปัจจุบัน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งได้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล อันจะนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลและบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** การวิจัยนี้ใช้วิธีแบบผสมผสาน (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัย คือ ข้าราชการครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรีและระยอง จำนวนรวม 3,864 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Stratified Random Sampling) ตามตารางเศษชีและมอร์แกน ที่ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 คน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยนี้ถูกคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสระดับ AA (คะแนน 95 - 100) จำนวน 12 คน ที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์เชิงลึก และกลุ่มผู้บริหารเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 5 คน โดยผู้บริหารทั้งหมดต้องมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 3 ปี และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลไม่น้อยกว่า 2 ปี อีกทั้งยินดีให้ข้อมูลเพิ่มเติมเมื่อจำเป็น
3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** การวิจัยเชิงปริมาณ ได้ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับ

การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการ และตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ผลลัพธ์ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60 - 1.00 ในทุกข้อ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ผลการทดลองใช้ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .891 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างและการสนทนากลุ่มโดยใช้คำถามปลายเปิด คำถามได้รับการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ 17 ท่าน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อขอความอนุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ เข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้สร้างเค้าโครงคำถามสำหรับการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 351 ฉบับถูกวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยข้อมูลจากตอนที่ 1 วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลจากตอนที่ 2 และ 3 วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การเปรียบเทียบระดับการรับรู้ในการส่งเสริมการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลจำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน ใช้การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีตรวจสอบสามเส้า โดยมีการยืนยันความถูกต้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

การส่งเสริมระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง	(n = 351)		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่	4.56	0.62	มากที่สุด	4
2. หลักค่านิยมประชาธิปไตย	4.66	0.55	มากที่สุด	1
3. หลักประชาธิปไตย	4.60	0.59	มากที่สุด	3
4. หลักความรับผิดชอบทางการบริหาร	4.63	0.60	มากที่สุด	2
รวม	4.61	0.59	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ หลักค่านิยมประชาธิปไตย ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.55) หลักความรับผิดชอบทางด้านการบริหาร ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.60) หลักประชาธิปไตย ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.59) และหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบในระดับการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ปรากฏผลดังตารางที่ 2 - 5

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน

การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง	เพศ				t	p
	ชาย		หญิง			
	(n = 91)		(n = 260)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่	4.54	0.54	4.65	0.64	-.500	.617
2. หลักค่านิยมประชาธิปไตย	4.77	0.46	4.64	0.57	.537	.580
3. หลักประชาธิปไตย	4.71	0.47	4.57	0.62	1.557	.120
4. หลักความรับผิดชอบทางการบริหาร	4.55	0.59	4.62	0.61	-.210	.834
รวม	4.64	0.52	4.62	0.61	.440	.660

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ระดับการรับรู้การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกรายด้าน คือ ด้านหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ($p = .617$) ด้านหลักค่านิยมประชาธิปไตย ($p = .580$) ด้านหลักประชาธิปไตย ($p = .120$) และหลักความรับผิดชอบทางการบริหาร ($p = .834$) ในภาพรวม ($p = .660$) ผลวิเคราะห์นี้บ่งชี้ถึงความเป็นกลางในเชิงนโยบายและการดำเนินงานของสถานศึกษาในการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถเข้าถึงและสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างเพศต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียม

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุด โดยรวมและรายด้าน

การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
1. หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่	ระหว่างกลุ่ม	15.226	2	7.613	1.781	.170
	ภายในกลุ่ม	1487.839	348	4.275		
	รวม	1503.066	350			
2. หลักค่านิยมประชาธิปไตย	ระหว่างกลุ่ม	37.936	2	18.968	3.433	.033*
	ภายในกลุ่ม	1923.038	348	5.526		
	รวม	1960.974	350			
3. หลักประชาธิปไตย	ระหว่างกลุ่ม	11.624	2	5.812	1.278	.280
	ภายในกลุ่ม	1582.120	348	4.546		
	รวม	1593.744	350			
4. หลักความรับผิดชอบทางการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	42.120	2	21.060	7.623	.001*
	ภายในกลุ่ม	961.390	348	2.763		
	รวม	1003.510	350			

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุด โดยรวมและรายด้าน (ต่อ)

การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
รวม	ระหว่างกลุ่ม	1.335	2	.667	3.069	.048*
	ภายในกลุ่ม	75.683	348	.217		
	รวม	77.018	350			

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ระดับการรับรู้การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามวุฒิการศึกษาสูงสุด ในภาพรวม ($p = .048$) ด้านหลักค่านิยมประชาธิปไตย ($p = .033$) และด้านหลักหลักความรับผิดชอบทางการบริหาร ($p = .001$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ในด้านหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ($p = .170$) และด้านหลักประชาธิปไตย ($p = .280$) ไม่แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์นี้อาจสะท้อนให้เห็นว่าระดับการศึกษาอาจมีอิทธิพลต่อการรับรู้และความเข้าใจในเรื่องของระบบการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล โดยบุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าอาจมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากกว่า หรืออาจมีมุมมองที่แตกต่างกันในเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดีกว่า

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้าน

การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
1. หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่	ระหว่างกลุ่ม	58.553	3	19.518	4.688	.003*
	ภายในกลุ่ม	1444.513	347	4.163		
	รวม	1503.066	350			
2. หลักค่านิยมประชาธิปไตย	ระหว่างกลุ่ม	59.702	3	19.901	3.632	.013*
	ภายในกลุ่ม	1901.272	347	5.479		
	รวม	1960.974	350			
3. หลักประชาธิปไตย	ระหว่างกลุ่ม	99.887	3	33.296	7.734	.000**
	ภายในกลุ่ม	1493.857	347	4.305		
	รวม	1593.744	350			
4. หลักความรับผิดชอบต่อการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	18.078	3	6.026	2.122	.097
	ภายในกลุ่ม	985.432	347	2.840		
	รวม	1003.510	350			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3.141	3	1.047	4.917	.002*
	ภายในกลุ่ม	73.877	347	.213		
	รวม	77.018	350			

* $p < .05$, ** $p < .001$

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ระดับการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านหลักความรับผิดชอบทางการบริหารจำแนกรายด้าน ดังนี้ ด้านหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ($p = .003$) ด้านหลักค่านิยมประชาธิปไตย ($p = .013$) และหลักประชาธิปไตย ($p = .000$) ในภาพรวม ($p = .002$) แต่ในด้านหลักความรับผิดชอบทางการบริหาร ($p = .097$) ไม่แตกต่างกัน เหตุที่ผลวิเคราะห์เป็น ดังนี้ อาจแสดงให้เห็นว่าความรับผิดชอบในการทำงานเป็นสิ่งที่บุคลากรในทุกระดับประสบการณ์มีการรับรู้และปฏิบัติในระดับที่ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะมีความรู้มากหรือน้อย เนื่องจากเป็นหลักการที่คงที่และเป็นพื้นฐานของการบริหาร

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน

การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
1. หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่	ระหว่างกลุ่ม	23.056	2	11.528	2.711	.068
	ภายในกลุ่ม	1480.009	348	4.253		
	รวม	1503.066	350			
2. หลักค่านิยมประชาธิปไตย	ระหว่างกลุ่ม	51.978	2	25.989	4.738	.009*
	ภายในกลุ่ม	1908.997	348	5.486		
	รวม	1960.974	350			
3. หลักประชาธิปไตย	ระหว่างกลุ่ม	69.862	2	34.931	7.977	.000**
	ภายในกลุ่ม	1523.882	348	4.379		
	รวม	1593.744	350			
4. หลักความรับผิดชอบทางการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	18.551	2	9.276	3.277	.039*
	ภายในกลุ่ม	984.959	348	2.830		
	รวม	1003.510	350			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2.090	2	1.045	4.852	.008*
	ภายในกลุ่ม	74.928	348	.215		
	รวม	77.018	350			

* $p < .05$, ** $p < .001$

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ระดับการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาในภาพรวมและรายด้าน ยกเว้นด้านหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกรายด้าน ดังนี้ หลักค่านิยมประชาธิปไตย ($p = .009$) ด้านหลักประชาธิปไตย ($p = .000$) และด้านหลักความรับผิดชอบทางการบริหาร ($p = .039$) ในภาพรวม ($p = .008$) แต่ในด้านหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ($p = .068$) ไม่แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์อาจกล่าวได้ว่าบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดแตกต่างกันอาจมีมุมมองหรือการรับรู้ที่แตกต่างกันในเชิงรายละเอียด โดยเฉพาะในเรื่องของหลักประชาธิปไตย ซึ่งสะท้อนถึงระดับความเข้าใจและการเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เท่ากัน

3. พบว่า แนวทางการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มี 5 แนวทาง ดังนี้ 1) การส่งเสริมธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยผู้บริหารควรบูรณาการการมีส่วนร่วมและความโปร่งใสในการกำหนดนโยบายและดำเนินงานผ่านกลไกการประชุมเชิงปฏิบัติการและเวทีประชาคม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในระบบบริหารจัดการ 2) การยกระดับสมรรถนะวิชาชีพและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษา โดยผู้บริหารควรเน้นการพัฒนาศักยภาพผ่านการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการยกย่องบุคลากรที่มีผลงานดีเด่นเพื่อสร้างแรงจูงใจ 3) การบริหารจัดการทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ตามวงจรคุณภาพ PDCA โดยผู้บริหารควรนำกระบวนการ PDCA มาใช้ในการจัดสรรทรัพยากร เน้นการวางแผน ตรวจสอบ และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง พร้อมมีระบบติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ 4) การบริหารจัดการด้านวิชาการเชิงรุกเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยผู้บริหารควรสำรวจความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง ปรับปรุงหลักสูตร บูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอน และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และ 5) การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา โดยผู้บริหารควรมีแผนการจัดการที่ชัดเจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เปิดเผยข้อมูล โปร่งใส สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดทำแผนบริหารความเสี่ยง พร้อมฝึกอบรมบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ระดับการส่งเสริมระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาอยู่ในระดับสูงสุด ด้านหลักค่านิยมประชาธิปไตยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมา คือ ด้านหลักความรับผิดชอบทางการบริหาร ด้านหลักประชาธิปไตย และด้านหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ตามลำดับ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับ มณีรัตน์ จันทรา และคณะ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.29 ขณะเดียวกัน ประสิทธิภาพในการทำงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.51 นอกจากนี้ ยังพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญระหว่างภาวะผู้นำและคุณธรรมรวมถึงความโปร่งใส ($p < 0.01$) (มณีรัตน์ จันทรา และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับ จิรัฏฐิگانต์ จันทร์แทน และคณะ พบว่า ยุคนิวนอร์มัลสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงโดยนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร ประกอบด้วย 10 หลักสำคัญ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หลักการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ หลักการบริหารจัดการ และหลักเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (จิรัฏฐิگانต์ จันทร์แทน และคณะ, 2564)

2. การเปรียบเทียบระดับการรับรู้การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการพบว่า เพศไม่มีผลต่อการรับรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษามีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับการศึกษาของ กัลยาณี สีสารักษ์ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ ที่ได้ศึกษาเรื่อง หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 (กัลยาณี สีสารักษ์ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ, 2563) ในขณะที่ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมักมีทัศนคติต่อการบริหารต่างกัน สอดคล้องกับที่ จุริรัตน์ สุดใจ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลตามทัศนะของครู โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช (จุริรัตน์ สุดใจ, 2557) ที่พบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่ามักเข้าใจหลักธรรมาภิบาลและการบริหารได้ลึกซึ้งกว่า และยังสอดคล้องกับที่ นิตติยา เกื้อทาน ซึ่งได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในปฏิบัติงานของครูโรงเรียนในอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง (นิตติยา เกื้อทาน, 2560) ที่พบว่า ขนาดสถานศึกษาที่ต่างกันยังส่งผลต่อความซับซ้อนของการบริหาร

จัดการ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ปรียากร พงฺตน ที่ได้ศึกษาเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สถานศึกษาตามการรับรู้ของครูโรงเรียนในเครือข่ายที่ 43 สำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร พบว่า สถานศึกษา ขนาดใหญ่มักต้องการความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมสูงกว่า (ปรียากร พงฺตน, 2564)

3. แนวทางการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 5 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) การส่งเสริมธรรมาภิบาล โดยเน้นการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณ พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ผ่านการอบรม และพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินผลที่โปร่งใสและเป็นธรรม พร้อมสร้างขวัญกำลังใจ 3) การบริหารจัดการทรัพยากรตามวงจรคุณภาพ PDCA เพื่อใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ยั่งยืน 4) การบริหารจัดการวิชาการเชิงรุก ปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้ทันสมัย พร้อมสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และ 5) การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล โดยมีแผนการจัดการที่ชัดเจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เปิดเผย ข้อมูลอย่างโปร่งใส และจัดทำแผนบริหารความเสี่ยง ผลการศึกษาสอดคล้องกับ สัญญา เคณาภูมิ พบว่า ธรรมาภิบาล เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการภาครัฐและเอกชน ประเทศที่มีธรรมาภิบาลมักแสดงถึงความสามารถในการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด (สัญญา เคณาภูมิ, 2559)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ได้พบองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ โดยเสนอกรอบแนวคิด "Systematic Approach Management" ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ปัจจัยนำเข้ากระบวนการ และผลลัพธ์ ซึ่งแบ่งเป็นระดับผลผลิต สามารถสรุป ได้ดังแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) ระดับการส่งเสริมระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาอยู่ในระดับสูงสุด โดยเฉพาะด้านหลักค่านิยมประชาธิปไตย 2) การเปรียบเทียบระดับการรับรู้การส่งเสริมระบบการบริหารจัดการ เพศไม่มีผลต่อการรับรู้การบริหารจัดการ แต่ปัจจัย เช่น วุฒิการศึกษาประสบการณ์ และขนาดของสถานศึกษานั้นมีผลสำคัญ สถานศึกษาขนาดใหญ่ต้องการความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมมากกว่า และ 3) แนวทางการส่งเสริมระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล บูรณาการความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม การพัฒนาบุคลากร การบริหารโดยใช้ PDCA และการบริหารเชิงรุก มี 5 แนวทาง ได้แก่ การส่งเสริมธรรมาภิบาล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากรตามวงจรคุณภาพ PDCA เพื่อใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ยั่งยืน การบริหารจัดการวิชาการเชิงรุก และการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล โดยมีแผนการจัดการที่ชัดเจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส และได้จัดทำแผนบริหารความเสี่ยง จึงมีข้อเสนอแนะว่า นำผลการวิจัยไปปรับใช้ตามบริบทและนโยบาย พร้อมแนะนำการเปรียบเทียบแนวทางบริหารระหว่างภูมิภาคและการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กัลยาณี สีสารักษ์ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2563). หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 5(3), 53-67.
- จิรัฐิกานต์ จันทร์แทน และคณะ. (2564). ธรรมาภิบาลหัวใจของการบริหารสถานศึกษายุคนิวนอร์มัล. วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย, 17(2), 1-10.
- จุรีรัตน์ สุดใจ. (2557). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลตามทัศนะของครู โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 7(2), 61-69.
- นิตติยา เกื้อทาน. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนในอำเภอปลวกแดงจังหวัดระยอง. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปรียากร พยุงตน. (2564). การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูโรงเรียน ในเครือข่ายที่ 43 สำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. Journal of Roi Kaensarn Academi, 6(2), 1-14.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546. (2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 62 ก หน้า 1. (6 กรกฎาคม 2546).
- มนีรัตน์ จันทรา และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, 10(12), 120-129.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2559). กระบวนทัศน์ธรรมาภิบาล: กรอบแนวคิดทางการบริหารการปกครอง. วารสารวิถีสังคมมนุษย์, 4(1), 217-248.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. (2566). การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษาออนไลน์ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. ชลบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating). กรุงเทพมหานคร: บริษัท 프리เมียร์ โพร จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 프리ทวานกราฟฟิค จำกัด.

การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วยตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา*

PROMOTING COMMUNITY-BASED TOURISM THROUGH CULTURAL FLOATING MARKETS : A CASE STUDY OF SONGKHLA PROVINCE

ประสิทธิ์ รักนุ้ย*, ไพรัตน์ ฉิมหาด, ดิเรก นุ่นกล้า, พระสมุห์ธนภัทร ธนภทโท (ทิพย์วงษ์)

Prasit Raknuay*, Pairat Chimhad, Direk Noonklam, Phrasamut Thanaphat Thanaphattho (Thippawong)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: papasaro2158@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นการศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วยตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย ตลาดน้ำคลองแห บ้านพรุ และบางกล่ำ เป็นศูนย์รวมการแสดงออกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเสน่ห์เฉพาะตัว โดยตลาดน้ำคลองแหเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างนักท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน มีสินค้าท้องถิ่นที่ผลิตและจำหน่ายจากชาวบ้าน เช่น อาหารคาวหวาน งานหัตถกรรม หรือผลิตภัณฑ์เกษตร ทำให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและสร้างรายได้หลักให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ ตลาดน้ำบ้านพรุและบางกล่ำ ยังมีบทบาทเด่นในการอนุรักษ์ธรรมชาติและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถยกระดับรายได้พร้อมกับสร้างความตระหนักในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีพื้นที่ท่องเที่ยวที่มอบคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน รวมถึงได้วิเคราะห์ถึงโครงสร้างการจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและพัฒนาให้ตลาดน้ำเหล่านี้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างแท้จริง รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงศิลปะพื้นบ้าน และกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมชาติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อลดผลกระทบต่อธรรมชาติ สนับสนุนให้มีการสืบสานศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชุมชน การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลาไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน แต่ยังรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมและเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบตลาดน้ำ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ: การส่งเสริม, การท่องเที่ยวชุมชน, ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This article focuses on studying the promotion of community-based tourism through cultural floating markets in Songkhla Province, specifically at the Khlong Hae, Ban Phru, and Bang Klam markets. These markets serve as vibrant hubs for showcasing unique local cultural expressions.

* Received September 23, 2024; Revised October 28, 2024; Accepted November 5, 2024

Khlong Hae Floating Market, in particular, stands out as a key cultural tourism destination, connecting visitors with the local way of life. The market offers a variety of local products made and sold by residents, including savory and sweet foods, handicrafts, and agricultural products, which contribute to a circular economy and provide essential income to the community. Additionally, Ban Phru and Bang Klam floating markets play a prominent role in conserving natural resources and promoting ecotourism, enabling the community to increase income while fostering environmental awareness and providing sustainable ecotourism experiences. The study also analyzes the management structures and community involvement necessary to maintain and develop these markets as authentic cultural tourism sites. Moreover, it highlights efforts to promote creative tourism by engaging visitors in activities such as traditional art performances and interactive experiences with the community, utilizing environmentally friendly materials to minimize ecological impact. This approach supports the preservation of local arts and culture, reflecting the community's way of life. The development of cultural floating markets in Songkhla not only generates income for the community but also preserves traditional culture and enhances local sustainability effectively. Thus, promoting cultural tourism through floating markets is a vital tool for local economic development, in harmony with the preservation of cultural and environmental resources for a sustainable future.

Keywords: Promotion, Community-Based Tourism, Cultural Floating Market

บทนำ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายและงดงาม ทั้งธรรมชาติและสิ่งปลูกสร้างที่เป็นผลงานจากฝีมือมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรมอันโดดเด่น วัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง และประเพณีที่เต็มไปด้วยคุณค่า ทำให้ทุกภูมิภาคของไทยสามารถสร้างความประทับใจและความภาคภูมิใจให้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวอย่างล้นหลาม ด้วยวิถีชีวิตที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ยังนำมาซึ่งขนบธรรมเนียมและประเพณีที่หลากหลายซึ่งสะท้อนผ่านศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น และเป็นผลจากการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาหลายชั่วอายุคน ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนในประเทศไทยจึงถือเป็นทรัพยากรสำคัญที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาและส่งต่อวัฒนธรรมของชุมชนให้ดำรงอยู่ต่อไป จึงทำให้ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีคิดและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ที่สนใจเจาะลึกถึงวิถีชีวิตที่แท้จริงและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น กระแสโลกาภิวัตน์ยังมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นเข้ากับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่แสวงหาประสบการณ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประเทศพัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา ต่างใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นเศรษฐกิจและพัฒนาโครงสร้างทางสังคม นอกจากนี้ยังสร้างโอกาสในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจควบคู่กัน

ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางที่ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น แต่ยังส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีค่าอย่างยาวนาน โดยผ่านการจัดแสดงศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เช่น การแสดงดนตรีและการละเล่นพื้นเมือง ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงความเป็นเอกลักษณ์ของ

ท้องถิ่น นอกจากนี้ การใช้วัตถุโบราณมาทำภาชนะและเครื่องใช้ต่าง ๆ อย่างเช่น กระบุงไม้ไผ่และภาชนะจากใบตาล ไม่เพียงแสดงถึงความเรียบง่ายตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน แต่ยังช่วยลดการใช้วัสดุสังเคราะห์ ซึ่งเป็นการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมยังส่งเสริมการแต่งกายพื้นเมือง โดยนักท่องเที่ยวจะได้พบเห็นผู้คนในท้องถิ่นแต่งกายด้วยชุดไทยดั้งเดิมหรือเครื่องแต่งกายพื้นเมืองในงานเทศกาลและกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดประสบการณ์ที่น่าจดจำ และเต็มไปด้วยสีสันของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสำหรับชุมชนแล้ว ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมเปรียบเสมือนเวทีในการนำเสนอและเผยแพร่เอกลักษณ์ของตนเองให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักมากขึ้น พร้อมกับการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอย่างยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการรักษาความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในด้านคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ควบคู่กับการรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อบำรุงตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่อาศัยริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสถึงวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ยังเป็นแหล่งรวมสินค้าพื้นบ้าน อาหารท้องถิ่น และผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ดังนั้น การส่งเสริมตลาดน้ำในเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จังหวัดสงขลามิศึกษาภาพสูงในการพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะตลาดน้ำคลองแห ซึ่งเป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกในภาคใต้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและคนต่างชาติดด้วยการผสมผสานธรรมชาติ วิถีชีวิตชาวบ้าน และการค้าขายทั้งทางบกและน้ำ อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมสินค้าเกษตรและหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์ กิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นยังเพิ่มเสน่ห์ให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสกับชีวิตชุมชนอย่างใกล้ชิด ตลาดน้ำไม่เพียงเป็นแหล่งรายได้หลักของชุมชน แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของวิถีชีวิตที่ดำเนินไปตามสายธารธรรมชาติ นักท่องเที่ยวเปรียบเหมือนผู้มาแสวงหาความงามของสองฝั่งน้ำที่สะท้อนความเรียบง่ายของชุมชนริมน้ำแห่งนี้ จึงเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมโดยใช้จุดเด่นของชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญ เช่น ตลาดคลองแห ตลาดน้ำบ้านพรุ และตลาดน้ำบางกล้าซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ ช่วยนำเสนอภาพลักษณ์ของชุมชนดั้งเดิมควบคู่ไปกับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

ในบทความนี้ จะนำเสนอการศึกษากรณีตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา โดยมุ่งเน้นถึงบทบาทของตลาดน้ำคลองแห ตลาดน้ำบางกล้า และตลาดน้ำบ้านพรุ ซึ่งเป็นตัวอย่างของตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีการวิเคราะห์ในด้านโครงสร้างการจัดการ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาให้ตลาดน้ำเหล่านี้ กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ

วิถีชีวิตวิถีชุมชนของคนไทย

วิถีชีวิตของคนไทยกับตลาด เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ การไปตลาดมิใช่เพียงเพื่อซื้อหาของกินของใช้เท่านั้น แต่ยังแสดงถึงสายสัมพันธ์ที่อบอุ่น เอื้อเฟื้อแบบไทย ๆ ในสมัยสุโขทัยปรากฏข้อความในจารึกว่า “เบื้องต้นนอนสุโขทัยนี้ มีตลาดปสาน” ในสมัยอยุธยาที่มีการเรียกตลาดว่า ปา เช่น ปาไหมขายผ้าไหม ปาสังคโลกขายขามสังคโลก ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีหลักฐานชัดเจนว่า มี “ตลาดน้ำ” หรือตลาดเรือ เกิดตามลำคลองซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของชุมชน ชาวบ้านใช้เรือเป็นพาหนะในการนำสินค้ามาขายหรือสร้างเรือนแพเพื่อรับฝากขายสินค้าส่วน “ตลาดบก” เป็นที่นิยมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ การค้าขายทางน้ำย้ายขึ้นมามากตามแผนพัฒนาประเทศ มีการสร้างถนน ตึกต่าง ๆ ตลาดนางเลิ้งจึงเป็นตลาดบกแห่งแรก ปัจจุบันตลาดเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่ก็ยังมีตลาดอยู่ไม่น้อยที่ยังคงวิถีชีวิตแบบเดิมไว้ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ไปแวะเยี่ยมชม ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำหนังสือเรื่อง คู่มือท่องเที่ยว 15 ตลาดบก 16 ตลาดน้ำ

โดยรวบรวมตลาดโบราณที่มีประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตและกิจกรรมที่น่าสนใจ ควรค่าแก่การอนุรักษ์และเที่ยวชม ซึ่งภายในเล่มกล่าวถึงตลาดบก 15 แห่ง ตลาดน้ำ 16 แห่งที่มีชื่อเสียงของจังหวัดต่าง ๆ” สำหรับจังหวัดในภาค ตะวันตกของเราที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้มีอยู่ถึง 5 จังหวัด เป็นตลาดบก 7 แห่ง ได้แก่ ตลาดบางหลวง ร.ศ. 122 บ้านเก่าเหล้าเต็งไม้ ตลาดท่านา (จังหวัดนครปฐม) ตลาดเพลินวาน (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) ตลาดเจ็ดเสมียน (จังหวัดราชบุรี) ตลาดศรีประจันต์ (บ้านท่านเจ้าคุณ) ตลาดสามชุก ตลาดร้อยปี ตลาดเก้าห้อง (จังหวัดสุพรรณบุรี) และตลาดน้ำ 8 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำดอนหวาย ตลาดน้ำลำพญา (จังหวัดนครปฐม) ตลาดน้ำดำเนินสะดวก, ตลาดน้ำคลองลัดพลี (จังหวัดราชบุรี) ตลาดน้ำท่าคา ตลาดน้ำบางน้อย ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำบางนกแขวก (จังหวัดสมุทรสงคราม) (ศูนย์บริการการเรียนรู้โรงเรียนเพลินพัฒนา, 2567)

ตลาดน้ำจังหวัดสงขลากับความรุ่งเรืองในอดีต

1. ตลาดน้ำบ้านพรุ ก่อนโรคโควิด-19 จะระบาด ตลาดน้ำแห่งนี้ สร้างรายได้ให้กับชุมชนบ้านพรุเป็นกอบเป็นกำไรงามในแต่วันที่มีนัด ชุมชนน้ำใส ปัจจุบันตลาดน้ำแห่งนี้ยังไม่เปิดทำการ ทุกคนรู้สึกไปในทิศทางเดียวกันว่าต้องเปิดทำการให้ได้ “การเปิดตลาดน้ำ” แห่งนี้ ตลาดน้ำบ้านพรุ หรือถนนคนเดินพรุค้างคาว ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้ เป็นสร้างโอกาส เพิ่มช่องทางจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร และสินค้าทั่วไปในส่วนของผู้สนใจ นอกจากนี้ยังสามารถสร้างกิจกรรม ที่หลากหลายให้กับนักท่องเที่ยวได้โดยปรับปรุงพื้นที่ให้มีความน่าสนใจ เช่น เวทีการแสดง อาคารจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ร้านค้า ทำน้ำ เรือจำหน่ายสินค้า ชุมจำหน่ายอาหาร ชุมรับประทานอาหาร หอไรต์ตัว ทำน้ำเทียบเรือ ล่องเรือชมธรรมชาติ สนามยิงธนู กิจกรรมสโตร์แอดเวนเจอร์ และลานกิจกรรม (เสรี ชูเพ็ง, 2566) กล่าวว่า ในการบุกเบิกสร้างตลาดน้ำบ้านพรุ ต้องมีพลังบวก เรียกประชุมชาวชุมชนบ้านพรุ จำนวน 700 คน มีโจทย์ คือ “การสร้างตลาดน้ำ” ไม่ใครยกมือสนับสนุน เกือบจะพับโครงการเข้ากระเป๋แล้วแต่มีแรงบันดาลใจ จากนายปองพล อดิเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2544 - 2546 ได้จัดหาทุนสนับสนุนโครงการเปิดตลาดน้ำบ้านพรุ มีแสงสว่างเกิดขึ้นที่ปลายอุโมงค์ และเสรี ชูเพ็ง ได้เปิดทำการเปิดตลาดน้ำบ้านพรุ เมื่อปีพ.ศ. 2557 และไปเชิญชวนแม่ค้า - พ่อค้ามาจากตลาดคลองแงะ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา จนกระทั่งกิจการตลาดน้ำกำลังรุ่งโรจน์ได้สักระยะเวลาหนึ่ง และข่าวร้ายก็เกิดขึ้น “โรคร้ายโควิด - 19” ระบาด ทุกสิ่งทุกอย่างก็หยุดดำเนินการ และบัดนี้ก็สามารถเปิดดำเนินการได้ เพราะผู้บริหารเทศบาลเมืองบ้านพรุชุดปัจจุบันเปลี่ยนแนวคิดจะปรับเป็นวนอุทยานสวนน้ำ

ภาพที่ 1 ตลาดน้ำบ้านพรุในอดีต

สรุปได้ว่า บทบาท, โครงสร้างการจัดการ, การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในตลาดน้ำบ้านพรุ มีดังนี้

1.1 บทบาทของตลาดน้ำบ้านพรุ มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชุมชนบ้านพรุ โดยทำหน้าที่เป็นสถานที่ที่ประชาชนในชุมชนสามารถนำสินค้าท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมาจำหน่าย และเป็นศูนย์กลางที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งจากในพื้นที่และจากต่างถิ่น ให้เข้ามาสัมผัสกับวิถีชีวิตท้องถิ่นและประเพณีดั้งเดิม ช่วยสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1.2 โครงสร้างการจัดการ การจัดการตลาดน้ำบ้านพรุได้รับการพัฒนาขึ้น ด้วยแนวคิดสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในเบื้องต้น จากการรวมตัวของประชาชนจำนวนมากในการประชุมและปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการจัดตั้งตลาดน้ำ และการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและหน่วยงานท้องถิ่น เช่น นายปองพล อดิเรกสาร ที่สนับสนุนงบประมาณช่วยเปิดตลาด นอกจากนี้ ผู้บริหารท้องถิ่นยังมีการวางแผนและสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการดำเนินการของตลาด เช่น การจัดทำเวทีการแสดง อาคารจำหน่ายของที่ระลึก และท่าเรือเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

1.3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลาดน้ำบ้านพรุได้รับการส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น เวทีการแสดง งานฝีมือ ชุมอาหารพื้นบ้าน รวมถึงกิจกรรมเชิงผจญภัย เช่น สวมยิธนู หอไรต์ และการเล่นเรือชมธรรมชาติ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย ทั้งด้านวัฒนธรรม ความบันเทิง และการสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านในท้องถิ่น

1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน ตลาดน้ำบ้านพรุ ได้รับการจัดตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือของชุมชนที่เข้ามามีบทบาทในการออกความคิดเห็นและสร้างตลาดร่วมกัน โดยในช่วงเริ่มต้นมีการประชุมชาวชุมชนบ้านพรุเพื่อพูดคุยและสร้างการสนับสนุน แนวคิดนี้ยังเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีช่องทางรายได้เสริม และเป็นเวทีให้ผู้ค้าท้องถิ่นสามารถนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ในชุมชนมาจำหน่ายได้ อีกทั้งชุมชนยังมีส่วนในการอนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้จากชุมชนโดยตรง

2. ตลาดน้ำบางกล้า เป็นตลาดน้ำพหุวัฒนธรรม มีจุดเด่นอยู่ที่คลองบางกล้า น้ำใสไหลเย็น และได้มีน้ำไหลผ่านตลาดเวลา สิ่งกีดขวางไม่มี เช่น ผักตบชวา หรือสิ่งอื่น ๆ หากกล่าวถึงอำเภอบางกล้า หลายคนนึกถึงต้นทุเรียนทางธรรมชาติที่สวยงาม ทั้งพื้นที่ติดลุ่มน้ำทะเลสาบที่ใสสะอาด พื้นที่ทำเกษตรที่ยังอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้พื้นที่แห่งนี้เป็นที่ปลูกผักและผลไม้ที่ขึ้นชื่อในเรื่องปลอดภัย รวมถึงวิถีชีวิตที่ยังเรียบง่ายของชาวบางกล้า ทางหน่วยงานราชการเล็งเห็นถึงการพัฒนาจึงเร่งส่งเสริมให้บางกล้าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และในวันที่ 2 กันยายน 2560 จะมีการเปิดตลาดน้ำบางกล้า แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ในจังหวัดสงขลา ทางจังหวัดสงขลาก็ไม่ลืมนักจะเน้นเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่โดยรอบชุมชน อาทิ การล่องเรือชมทิวทัศน์ ชมวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมลุ่มน้ำ การแวะสักการะวัดบางทึ่ง วัดบางกล้า วัดบางหยี และวัดคูเต่า นั่งรถชมภูมิทัศน์ สวนสวาร้อยปี สวนเกษตรทฤษฎีใหม่ สวนเสาวรส และการปั่นจักรยานท่องเที่ยว ใครมีเวลาว่าง ๆ ยากไปท่องเที่ยวตลาดน้ำบางกล้า แวะไปเยี่ยมชมนได้ (ปิยวิทย์ กัลป์ยาศิริ และวรเอก ร่วมสุข, 2567) ปัจจุบันตลาดน้ำแห่งนี้ยังไม่เปิดทำการ เนื่องจากผู้เขียนลงพื้นที่ภาคสนามได้สัมภาษณ์ นายอักษรรุบุตรโคตร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางกล้า ได้อธิบายว่า เหตุผลและหลักการที่ตลาดบางกล้าไม่พร้อมที่เปิดดำเนินการ เพราะขาดงบประมาณในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายโดยประมาณ 816,000 บาทต่อปี ซึ่งรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกล้าจัดเก็บเงินได้ปีละประมาณ 30 ล้านบาทต่อปี องค์การบริหารส่วนตำบลบางกล้าต้องจ่ายให้ทางวัดบางหยีและธนาภิรักษ์สงขลา จึงทำให้ตลาดน้ำบางกล้าต้องหยุดกิจการ ไม่มีการกำหนดเปิดตามความเรียกร้องของชุมชน โดยสภาพความเป็นจริงแล้วขาดทุนจากการดำเนินงาน ก็คือ การคืนกำไรให้ชุมชน แต่องค์การบริหารส่วนตำบลบางกล้าไม่มีงบประมาณ

รายได้ที่เกิดขึ้นก็ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน พนักงาน และเงินส่วนหนึ่งก็ต้องจ่ายเบี้ยยังชีพให้คนชราภาพ ตั้ง 600 - 1,000 บาทต่อเดือนเป็นประจำ (อักษร บุตรโคตร, 2566)

ภาพที่ 2 ตลาดน้ำบางกล้าในอดีต

ของตลาดน้ำบางกล้า น้ำใสไหลเย็น สะอาดดีมาก ทำให้ กุ้ง หอย ปู ปลา และสัตว์อื่น มีความแข็งแรง บรรยากาศดีสิ่งแวดล้อมดี น้ำในคลองบางกล้าไม่เคยแห้ง ระดับน้ำอยู่คงที่อยู่เสมอ ใครได้ไปเห็นไปเยือนแล้วเกิดความรู้สึกประทับใจแน่นอน ผู้เขียนไปเห็นแล้วถึงกับประทับใจในความเป็นธรรมชาติของคลองบางกล้า ปลาแหวกว่ายให้เห็นตัวอยู่ในที่น้ำใส สิ่งสำคัญมาก ๆ ผักตบชวาไม่รบกวนในสายน้ำสิ่งแวดล้อมเป็นบรรยากาศที่ไม่ให้ระคายเคืองสายตาเมื่อทอดไปกับสายลำน้ำ เป็นจุดเด่นที่ทุกคนควรไปเยี่ยมชมคลองบางกล้า

สรุปได้ว่า บทบาท โครงสร้างการจัดการ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในตลาดน้ำบางกล้า มีดังนี้

2.1 บทบาทของตลาดน้ำบางกล้า ทำหน้าที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมที่น่าเสนอ ลักษณะโดดเด่นของธรรมชาติอันสวยงามและการเกษตรปลอดสารพิษของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งรายได้สำคัญที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการส่งเสริมวิถีชีวิตที่ยั่งยืน ซึ่งส่งผลดีต่อทั้งเศรษฐกิจท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2.2 โครงสร้างการจัดการ การจัดการตลาดน้ำบางกล้าต้องอาศัยการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการดำเนินงานต้องใช้งบประมาณสูงและมีค่าใช้จ่ายประจำ เช่น ค่าใช้จ่ายในส่วนเงินเดือนพนักงาน และค่าเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานของตลาดน้ำบางกล้าต้องหยุดชะงักเพราะงบประมาณไม่เพียงพอ

2.3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลาดน้ำบางกล้ามีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมวิถีชีวิตที่ยั่งยืน ซึ่งส่งผลดีต่อทั้งเศรษฐกิจท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนบางกล๋ามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและดูแลตลาดน้ำแห่งนี้ รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ชาวบ้านยังคงรักษาความสะอาดของลำน้ำและพื้นที่การเกษตรปลอดสารพิษให้คงอยู่ ทำให้คลองบางกล๋ายังคงความใสสะอาดและปราศจากมลภาวะที่อาจรบกวนบรรยากาศของตลาดน้ำ

3. ตลาดน้ำคลองแห เป็นตลาดน้ำแรกๆ ที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงจากประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำคลองแหนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสำคัญของจังหวัดสงขลา ที่เต็มไปด้วยมนต์เสน่ห์ของบรรยากาศเก่าๆ ที่ทำให้ผู้ไปเยี่ยมชมได้หวนนึกถึงความหลัง ตลาดแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2552 และยังคงสภาพความเป็นมาดังเช่นกาลก่อน โดยอ้างอิงบรรยากาศให้จินตนาการถึงภาพบรรยากาศความรุ่งเรืองของชุมชนการค้าเก่าแก่ทางสายน้ำของชาวชุมชนคลองแห และชุมชนใกล้เคียง เป็นชุมชนเก่าแก่แห่งสงขลาในช่วงสมัยรัชกาลที่ 9 - ปัจจุบัน ตลาดน้ำคลองแห ถูกจัดอันดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของ จังหวัดสงขลาและของประเทศ ไทย ซึ่งสามารถบอกกล่าวเล่าเรื่องราวและเชื่อมโยงภาพอดีตสู่คนยุคปัจจุบันได้อย่างมีมิติครบเครื่องทั้งรูป รส กลิ่น กระทบ บรรยากาศ ผ่านการจัดแสดงนิทรรศการในทุก ๆ ฤดูของพื้นที่ ในการจัดผังเส้นทางมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นซอยต่าง ๆ ที่สามารถเดินสวนทางกันได้ไม่เบียดเสียดกัน มีป้ายบอกชี้ทิศทางหมายเลข ซอยเพื่อสร้างการจดจำได้ จะไม่ได้หลงทาง และสะดวกในการนัดหมายหรือระบุพิกัดของผู้เข้าชม หากได้มีโอกาสในการลัดเลาะไปตามตรอกซอยของตลาด จะพบว่าในทุกพื้นที่นั้นถูกออกแบบและจัดสรรให้มีการสื่อสารข้อมูลที่ชัดเจน รวมทั้งยังมีส่วนในการ ส่งเสริมบรรยากาศซึ่งกันและกัน โดยผู้เขียนได้แบ่งพื้นที่ตามประโยชน์ในการแสดงข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ พื้นที่นิทรรศการหลักที่ถูกกำหนดให้เป็นส่วนแสดงข้อมูล และนิทรรศการแฝงซึ่งเป็นพื้นที่เสริมความน่าเชื่อถือ และการรักษาศิลปะวัฒนธรรมเช่น หนังตลุง มโนราห์ (เทศบาลเมืองคลองแห, 2567)

“ตลาดน้ำคลองแห” เป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ มีลักษณะของตลาดที่ผสมผสานระหว่างตลาดน้ำ (จำหน่ายสินค้าในเรือ) และตลาดโบราณ (จำหน่ายสินค้าทางบก) มีทั้งพ่อค้า แม่ค้านำอาหารพื้นบ้าน ข้าว - หวาน เป็นสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นและผลิตทางเกษตรมาจำหน่าย ตลาดน้ำคลองแหเปิดบริการทุกวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 13.00 น. - 21.00 น.ของทุกวันนัดหมาย นอกจากนี้ ได้มีการสำรวจตลาดน้ำคลองแหและชมทัศนียภาพของสองฝั่งคลองและพบเห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านแบบดั้งเดิม เช่น การยกบาม ชาวบ้านพายเรือเก็บผักบุ้ง ตัดผักกระเฉด ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังคงมีอยู่ในลำคลองแหในปัจจุบัน จากการล่องเรือในวันนั้นภาพที่เห็นทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาสายน้ำแห่งนี้ให้เป็นจุดศูนย์กลางของการพบปะของประชาชน คิดหาวิธีเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงไปสู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวมทั้งให้เป็นจุดศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นต่อไป จึงได้จัดเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งบรรดางานวิจัยที่ได้เคยมีการทำวิจัยในพื้นที่ อีกทั้งสืบค้นข้อมูลประวัติของพื้นที่จึงได้พบว่าในสมัยก่อนที่ตรงนี้เคยเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสินค้า และเป็นแหล่งพบปะเรือสำเภาจากต่างถิ่นซึ่งแล่นมาทำการค้าอยู่ที่แห่งนี้ จึงได้นำเสนอนโยบายสร้าง “ตลาดน้ำคลองแห”

ภาพที่ 3 ตลาดน้ำคลองแห “สัญลักษณ์เป็นรูปฆ้องที่มากำว่า คลองแห ความเดิม คือ บ้านฆ้องแห

พระครูวาปีธรรมอุดม เจ้าอาวาสวัดคลองแห ได้กล่าวว่า กว่าจะเป็นตลาดน้ำคลองแหในวันนี้ สมัยก่อนเต็มไปด้วยผักตบชวา น้ำไม่สะอาดสีเขียวคล้ำไปถึงขาการดูแลเพียงพอ ต้องสร้างเครื่องดักสิ่งสกปรก ขจัดผักตบชวา และปรับปรุงทัศน ทัศ 2 ผังให้เกิดสิ่งสวยงาม และสร้างความเจริญใจ สบายตาสำหรับผู้พบเห็น (พระครูวาปีธรรมอุดม, 2567)

นางระริน สาธุธรรม ได้กล่าวว่า ในฐานะรองนายกเทศบาลเมืองคลองแห รับผิดชอบฝ่ายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนา เมื่อวิเคราะห์ดูแล้ว หลายประเด็นต้องปรับปรุง การพัฒนาลำน้ำคลองแหได้จัดให้มีการประชุมนำเสนอ ให้สภาเทศบาลเมืองคลองแห อนุมัติงบประมาณนำมาพัฒนาในส่วนบริเวณตลาดน้ำ น้ำมีกลิ่นในช่วงหน้าแล้งในฤดูร้อน คลองแหรับน้ำที่ไหลมาจากที่อื่นต้นน้ำ เช่น ควนลัง, ชุมชนหาดใหญ่ใน ก็มารวมกันตรงจุดหน้าวัดคลองแห ในประเด็นนี้คณะผู้บริหารเทศบาลเมืองคลองแห ได้ปรึกษากันเป็นประจำ ว่าจะต้องจัดทำงบประมาณส่วนใดส่วนหนึ่งต้องนำมาต้องพัฒนาให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน/ผู้บริโภค (ระริน สาธุธรรม, 2567)

จุดแข็งของตลาดน้ำคลองแหที่เป็นจุดเด่น ๆ มีเรือทั้งสองฝั่งให้บริการ ด้านอาหารแก่ นักท่องเที่ยว เลือกที่จะกิน อาหารพื้นถิ่น เช่น น้ำหวาน ๆ จากกระบอกตาลโตนดที่ล่องเรือ เสิร์จภารกิจด้านอาหารในล่องเรือ ก็สามารถขึ้นไปทานบนบกได้ตามใจชอบ สินค้าหลายหลายให้ชิม ให้ชม ตามอัธยาศัย เข้าไปในวัดคลองคลองแห มีรูปเหมือนหลวงพ่อดอง ขงคสุโสรั ให้กราบไหว้นมัสการขอพร ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นศูนย์รวมของชุมชนคลองแห และชาวหาดใหญ่ สงขลา และจังหวัดใกล้เคียงมีความเคารพนับถือ หรือเข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีมากมายหลายอย่างเป็นองค์ความรู้ จากอดีตสู่ปัจจุบัน ตลาดน้ำคลองแห เป็นตลาดสังคมพหุวัฒนธรรม มีหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา แต่เป็นสังคมที่สมัครสมานสามัคคีทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทำให้เป็นจุดเด่นจุดขายของตลาดน้ำแห่งนี้ องค์ความรู้ที่ได้จากการพัฒนา คือ นำองค์ความรู้ไปเผยแพร่แก่ชุมชนร่วมด้วยช่วยกันยกระดับตลาดน้ำแห่งนี้ให้มีความมั่นคง และยั่งยืนต่อไป สิ่งที่ชุมชนต้องการเห็น คือ ชุมชนมีรายได้สมดุลกับรายจ่าย จึงพยายามสร้างจุดขาย มีสินค้าที่หลากหลายโดยเฉพาะของในท้องถิ่น เช่น ข้าวหมากเหนียวดำ เหนียวขาว ข้าวหลามไข่ไก่ชนิดหนึ่ง ชื่อ “ใบยี่เร็ด” ขึ้นในพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นของมีชื่อในถิ่น นักท่องเที่ยวได้ลองชิมลองรับประทานแล้วจะติดใจ

สรุปได้ว่า บทบาท โครงสร้างการจัดการ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในตลาดน้ำคลองแห มีดังนี้

3.1 บทบาทของตลาดน้ำคลองแห เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัดสงขลาที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมด้วยบรรยากาศย้อนยุคที่ผสมผสานระหว่างตลาดน้ำและตลาดโบราณ พื้นที่ที่คนในชุมชนสามารถนำสินค้าพื้นบ้านทั้งอาหารและของฝากมาจำหน่าย เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของชุมชนและแหล่งเผยแพร่วิถีชีวิตดั้งเดิม รวมถึงมรดกวัฒนธรรมทางศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เช่น การจัดแสดงหนังตะลุงและมโนราห์

3.2 โครงสร้างการจัดการ การจัดการตลาดน้ำคลองแหได้รับการสนับสนุนและดูแลจากเทศบาลเมืองคลองแห ซึ่งได้วางแผนพัฒนาให้พื้นที่ที่มีความสะอาดและมีบรรยากาศที่สวยงามเหมาะสมกับการท่องเที่ยว อีกทั้งยังได้จัดระบบเส้นทางเดินและป้ายบอกทางอย่างชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือน การพัฒนานี้ต้องใช้งบประมาณในการปรับปรุงภูมิทัศน์ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น การควบคุมกลิ่นในช่วงฤดูร้อนและการรักษาความสะอาดของลำน้ำ

3.3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลาดน้ำคลองแห เน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการจัดกิจกรรมหลากหลายที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว เช่น การล่องเรือชมทัศนียภาพ การเลือกชิมอาหารพื้นบ้านอย่างน้ำหวานจากกระบอกตาลโตนด และการสัมผัสวิถีชีวิตชาวคลองแห การจัดแสดง

ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านและการนำเสนออัตลักษณ์ชาติในการทำภาชนะ เช่น ใบยี่เร็ด ซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นยังช่วยเพิ่มเสน่ห์ให้กับตลาดน้ำและให้ประสบการณ์ที่น่าจดจำแก่นักท่องเที่ยว

3.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนคลองแหมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและสนับสนุนการดำเนินการของตลาดน้ำ โดยร่วมมือกันรักษาความสะอาดและความสงบเรียบร้อยของพื้นที่ อีกทั้งยังคงวิถีชีวิตดั้งเดิมในลำคลองผ่านการพายเรือเก็บผักบุ้งและตัดผักกระเฉด ชุมชนยังมีความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น เช่น ข้าวหมากและข้าวหลาม รวมถึงการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้จากอดีตสู่ปัจจุบัน

การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรมเปิดตลาดน้ำคลองแหในจังหวัดสงขลา ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ 1 ในการยกระดับ 10 ตลาดบก 6 ตลาดน้ำ สืบสานวัฒนธรรมไทย ชวนนักท่องเที่ยวไทยสัมผัสบรรยากาศตลาดน้ำสไตล์ไทยโบราณท่ามกลางธรรมชาติ ชิมไก่ทอดและ ห่อหมกในกระบอกไม้ไผ่ ข้าวยาปักษ์ใต้ ขนมป้า ซอประเภ่ปากระจุต หนูนกระตุนเศรษฐกิจสร้างรายได้ชุมชน สานต่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ตลาดน้ำคลองแหเป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองกับวัดคลองแห ท่ามกลางธรรมชาติของพฤษภานานาพันธุ์ ลำคลอง วิถีพื้นบ้านของบรรพชนและการแสดงโนรา เป็นศูนย์กลางของวิถีชาวบ้านที่พายเรือมาค้าขายพืชผลการเกษตรสินค้าพื้นเมืองโบราณ และเพิ่มเสน่ห์ด้วยการแต่งกายพื้นบ้านใช้ภาชนะใส่อาหารจากธรรมชาติ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของนักท่องเที่ยวชาวไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ที่มาเยี่ยมชมและซื้อสินค้า ชิมอาหารที่ปรุงอย่างพิถีพิถัน รสชาติอร่อยถูกปาก เช่น ไก่ทอดและ ห่อหมกในกระบอกไม้ไผ่ ข้าวยา มันฝรั่งเกลียวทอด ปูชุบแป้งทอด ชูพุงวู้ ผัดไทยกุ้งสด ขนมป้า กวยเตี๋ยวปากหม้อและน้ำในกระบอกไม้ไผ่ และยังมีของฝากประจำตลาดเป็นสินค้าหัตถกรรมที่มีความประณีตงดงาม เช่น กระเปาะกระจุต กระเปาะจากเส้นใยพลาสติก ผลิตภัณฑ์จากไม้ พวงกุญแจที่สลักคำได้ตามชอบ กระเปาะผ้า และผ้าปาเต๊ะสไตล์ได้ลายสดใส รวมถึงเลือกซื้อของอร่อยน่าลอง เช่น เม็ดมะม่วงหิมพานต์ ขนมจาก เมี่ยงคำและเกาลัดกลับไปฝากคนในครอบครัว เปิดให้บริการทุกวันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 13.00 - 21.00 น. (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา, 2566)

การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมของอภิษฎา บุญยัง ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลปลายพระยา มีเพียง 2 หมู่บ้านที่ปรากฏศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านปากน้ำและหมู่ที่ 6 บ้านบางเหียนและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลปลายพระยา พบว่ามี 5 ประการ 1) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นการตระหนักรู้คุณค่าแหล่งท่องเที่ยว 2) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นสภาพการเข้าถึง 3) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นสิ่งอำนวยความสะดวก 4) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นภูมิทัศน์สภาพแวดล้อม และ 5) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นการรองรับนักท่องเที่ยว (อภิษฎา บุญยัง, 2567) นอกจากนี้ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมยังส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ดังงานวิจัยของ นิภาวรรณ เจริญลักษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนบนฐานพหุวัฒนธรรม คือ 1.1) บริบทของพื้นที่ที่เหมาะสม 1.2) การมีเครือข่ายการศึกษาและพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง 1.3) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีความชัดเจน และ 1.4) สามารถบูรณาการท่องเที่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง (นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, 2567)

สรุป

จากการศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วยตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา รวมถึงบทบาทและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อื่น ๆ สามารถสรุปประเด็นและองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาได้ ดังนี้ 1) บทบาทของตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรม ตลาดน้ำในจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย ตลาดน้ำคลองแห ตลาดน้ำบ้านพรุ และตลาดน้ำบางกล่ำ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน นำเสนอวัฒนธรรมดั้งเดิม อาหารพื้นบ้าน และสินค้าท้องถิ่น นอกจากนี้ ตลาดน้ำเหล่านี้ยังเป็นแหล่งรายได้หลักสำหรับชุมชนที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและอนุรักษ์วัฒนธรรมไปพร้อมกัน 2) โครงสร้างการจัดการและการพัฒนา ตลาดน้ำในแต่ละพื้นที่มีการจัดการที่หลากหลาย เช่น ตลาดน้ำคลองแหมีการวางแผนผังอย่างชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ขณะที่ตลาดน้ำบ้านพรุได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ตลาดน้ำบางแห่งยังคงประสบปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินงาน เช่น ตลาดน้ำบางกล่ำซึ่งต้องหยุดการดำเนินงานเพราะขาดงบประมาณสนับสนุน 3) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลาดน้ำเหล่านี้มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยนำเสนอวัฒนธรรม วิถีชีวิต การแสดงพื้นบ้าน และกิจกรรมเชิงผจญภัย เช่น ล่องเรือชมทัศนียภาพ การแสดงหนังตลุง มโนราห์ ซึ่งช่วยเพิ่มความดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวและสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ไม่เหมือนใคร 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการดูแลตลาดน้ำและอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น ร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ และมีการสนับสนุนให้ชาวบ้านนำสินค้าท้องถิ่นมาจำหน่ายในตลาด ซึ่งได้ช่วยให้สร้างรายได้ให้กับชุมชนและเสริมสร้างความยั่งยืน 5) องค์ความรู้จากการพัฒนา การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมนี้เผยให้เห็นถึงความสำคัญของการวางแผนและการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน ตั้งแต่การจัดการงบประมาณ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้งยังสะท้อนถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 6) บทบาทของกระทรวงวัฒนธรรมและนโยบายการพัฒนา กระทรวงวัฒนธรรมได้มีบทบาทในการสนับสนุนและยกระดับตลาดน้ำ เช่น ตลาดน้ำคลองแห ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านงบประมาณและนโยบาย ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมควบคู่กับการเติบโตทางเศรษฐกิจในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลเมืองคลองแห. (2567). ตลาดน้ำคลองแห. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก <https://www.songkhla.go.th/travel/detail/28>
- นิภาวรรณ เจริญลักษณ์. (2567). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนบนฐานพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วารสารนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน, 4(1), 60-71.
- ปิยวิทย์ กลัปยาศิริ และวระเอก ร่วมสุข. (2567). สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.facebook.com/Pr.Songkhla.Thailand/>
- พระครูวาปีธรรมอุดม. (20 ม.ค 2567). การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา. (ประสิทธิ์ รักนุ้ย, ผู้สัมภาษณ์)
- ระริน สาสุธรรม. (20 ม.ค 2567). การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา. (ประสิทธิ์ รักนุ้ย, ผู้สัมภาษณ์)
- ศูนย์บริการการเรียนรู้โรงเรียนเพลินพัฒนา. (2567). 15 ตลาดบก 16 ตลาดน้ำ ; คู่มือท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2567 จาก <https://library.pptn.ac.th/Library/Detail/21184>

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. (2566). เปิดยิ่งใหญ่ตลาดน้ำคลองแหสงขลา ตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ 1 ในการยกระดับ 10 ตลาดบก 6 ตลาดน้ำ สืบสานวัฒนธรรมไทย. เรียกใช้เมื่อ 13 กันยายน 2567 จาก <https://www.songkhla.go.th/news/detail/8214>
- เสรี ชูเพ็ง. (15 ธ.ค 2566). การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา. (พยัพ ชูทรัพย์, ผู้สัมภาษณ์)
- อภิษฐา บุญยัง. (2567). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(4), 33-45.
- อักษร บุตรโคตร. (9 ธ.ค 2566). การพัฒนาตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา. (ประสิทธิ์ รักนุ้ย, ผู้สัมภาษณ์)

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกับการสร้างเสริมสุขภาพ

และกลุ่มวัยตามกฎบัตรออตตาวาชาร์เตอร์*

SUBDISTRICT HEALTH PROMOTING HOSPITAL AND HEALTH PROMOTION

FOR ALL AGE GROUP ACCORDING TO THE OTTAWA CHARTER

วาสนา บุญยมนะ*, กุลธรัตน์ ไส้สือบ, หทัยรัตน์ กระต่ายน้อย, สุพิศ กุลชัย, นพาริน นวลไธสง

Wasana Boonyamane*, Kulthirat Saiseesob, Hatairat Kratainoi, Supit Kulchai, Naparin Nuanthaisong

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ อุดรดิตถ์ ประเทศไทย

Faculty of Nursing, Uttaradit Rajabhat University, Uttaradit, Thailand

*Corresponding author E-mail: wasana.boou@uru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพทุกกลุ่มวัย ตามกฎบัตรออตตาวาชาร์เตอร์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในประเทศไทย ซึ่งเป็นปฐมบทการสร้างเสริมสุขภาพให้กับประชาชนทุกกลุ่มวัยโดยดำเนินการตามแนวคิดกฎบัตรออตตาวาชาร์เตอร์ ประกอบด้วย กลยุทธ์หลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพโดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 2) การสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพโดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและจัดสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิต 3) การเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็งสนับสนุนการพึ่งตนเองของชุมชน 4) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล โดยการส่งเสริมสุขภาพ พัฒนาบุคคลและสังคมด้วยข้อมูลข่าวสาร เสริมทักษะชีวิต และ 5) การปรับระบบบริการสาธารณสุข กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ สื่อสารกับหน่วยงานภายนอกมากขึ้น โดยสอดคล้องและเชื่อมโยงกับปัญหาสุขภาพในพื้นที่ ตามกลุ่มวัย 5 กลุ่มวัยโดยมีเป้าหมายการดูแลสุขภาพดังนี้ กลุ่มมารดาและทารก อัตราส่วนการตายของ มารดาต่อ แสนการเกิดมีชีพไม่เพิ่มขึ้น กลุ่มเด็กปฐมวัย พัฒนาการ สมวัย และภาวะโภชนาการตามเกณฑ์ กลุ่มเด็กนักเรียน ภาวะทุพโภชนาการ ปกติ กลุ่มวัยรุ่นมีการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และอัตราการคลอดมีชีพของหญิงอายุ 15 ถึง 19 ปี ลดลง กลุ่มวัยทำงาน ภาวะเมตาบอลิกซินโดรม ลดลง และกลุ่มผู้สูงอายุ มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ เพิ่มขึ้น ซึ่งเป้าหมายการสร้างเสริมสุขภาพทุกกลุ่มวัย ในภาพรวม กำหนดให้มีการส่งเสริมสุขภาพมารดาทารกและเด็กวัยเรียนให้แข็งแรงและฉลาด ส่งเสริมพฤติกรรมอนามัยการเจริญพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับวัยรุ่น และส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพวัยทำงานและวัยสูงอายุที่พึงประสงค์ เพื่อให้เป็นหลักชัยของสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, การสร้างเสริมสุขภาพและกลุ่มวัย, กฎบัตรออตตาวาชาร์เตอร์

Abstract

This article aims to present information on health promotion for all age groups. According to the Ottawa Charter of Subdistrict Health Promoting Hospitals in Thailand. This is the first chapter in promoting health for people of all age groups by implementing the principles of the Ottawa

* Received September 12, 2024; Revised November 1, 2024; Accepted November 7, 2024

Charter. It consists of 5 main strategies: 1) Creating public policies for health by government and private agencies; 2) Creating an environment conducive to health by conserving natural resources and arranging the environment to be consistent with changes in lifestyles; 3) Strengthen community activities to support community self-reliance. 4) Personal skill development. By promoting health Develop individuals and society with information Enhance life skills and 5) Adjust the public health service system. Health promotion activities Communicate more with external agencies in accordance with and linked to health problems in the area according to 5 age groups with the following health care goals: Mother and baby group. The ratio of maternal deaths per 100,000 live births has not increased. Group of early childhood children, development, age, and nutritional status according to criteria. group of school children Malnutrition is normal. Teenagers have teenage pregnancies and the live birth rate for women aged 15 to 19 years has decreased. Working age groups Metabolic syndrome decreased and the elderly group. There are more and more desirable health behaviors. The overall goal of health promotion for all age groups is to promote the health of mothers, infants, and school-age children to be strong and smart. Promote appropriate reproductive health behaviors for teenagers. and promote desirable health behaviors of working age and elderly people in order to be a cornerstone of a sustainable society.

Keywords: Subdistrict Health Promoting Hospital, Health Promotion and Age Groups, Ottawa Charter

บทนำ

การสร้างเสริมสุขภาพตามกฎหมายว่าด้วยการสร้างเสริมสุขภาพเป็นแนวคิดร่วมสมัยที่เน้น “การสร้างนำซ่อม” เป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัจจัยกำหนดสุขภาพ โดยเฉพาะปัจจัยทางสังคม ที่กำหนดสุขภาพเพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพดี เป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มสมรรถนะในการควบคุมและปรับสุขภาพของตนเองเพื่อบรรลุซึ่ง สุขภาวะอันสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม การสร้างเสริมสุขภาพตามกฎหมายว่าด้วยการสร้างเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์พื้นฐานเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ การชี้แนะ การสร้างเสริมความสามารถ และการเป็นสื่อกลาง และ 5 กิจกรรม สร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ การเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล และการปรับบริการสุขภาพที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพ (ศรีธัญญา เบญจกุล และคณะ, 2563) ตั้งแต่ กลางปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา หลายประเทศที่กำลังพัฒนาต่างประสบกับค่าใช้จ่ายบริการสุขภาพที่เพิ่มสูงขึ้น เกิดความไม่เท่าเทียมกันของสถานสุขภาพของประชากรทั้งระหว่างประเทศและระหว่างกลุ่มประชากรในการดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพ จำเป็นต้องมีบทบาทการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพที่มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) ซึ่งเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวางในวงการสาธารณสุขนานาชาติโดยกลยุทธ์สำคัญของการส่งเสริมสุขภาพ ในปัจจุบันมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น มีการบูรณาการ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ครอบคลุมตามปฏิบัติการ 5 ด้าน ของการสร้างเสริมสุขภาพตามแนวคิด “สร้างนำซ่อม” ของกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter for Health Promotion) (World Health Organization, 1986) ภายใต้การชี้แนะ และการใกล้เคียงเพื่อสาธารณะ ที่มีรูปแบบกิจกรรมของการบูรณาการเข้ากับงานด้านการส่งเสริมสุขภาพในทุกมิติ และมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่มีความชัดเจน สอดคล้องกับการลำดับความสำคัญของปัญหาสุขภาพ การมีส่วนร่วมและรูปแบบการปฏิบัติงานที่มีความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ (ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน, 2564 ข) และเป็น

การยกระดับสถานอนามัยและการบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพปฐมภูมิของประเทศไทยใหม่ ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2552 โดยมีจุดเน้น ดังนี้ 1) ดำเนินการเชิงรุก มุ่งเข้าหาประชาชนและชุมชนเพื่อการสร้างสุขภาพเป็นหลัก รวมทั้งมุ่งจัดการกับปัจจัยเสี่ยงที่เป็นต้นเหตุของปัญหาสุขภาพ 2) บริการอย่างต่อเนื่องและสามารถให้คำปรึกษาผู้ป่วยตลอดเวลา อาจมีเตียงนอนเพื่อสังเกตอาการโดยไม่รับผู้ป่วยค้างคืน มีบริการแพทย์ฉุกเฉินออกมารับผู้ป่วยให้การปฐมพยาบาลก่อนส่งต่อ และ 3) มีความเชื่อมโยงและมีส่วนร่วมกับสถานบริการสุขภาพในระดับอื่น โดยเฉพาะระดับที่เหนือขึ้นมาทั้งโรงพยาบาลอำเภอหรือโรงพยาบาลจังหวัด ซึ่งเป็นโรงพยาบาลแม่ข่ายตามระบบหลักประกันสุขภาพ วัตถุประสงค์สำคัญของนโยบาย รพ.สต. คือ การลดจำนวนผู้ป่วยที่เข้าไปรวมแออัดกันอยู่ที่โรงพยาบาล ชุมชน โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป เน้นการทำหน้าที่ส่งเสริมและป้องกันมากกว่าการรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของ โรงพยาบาลชุมชนเพื่อให้เป็นสถานบริการที่ทำงานเป็นระบบเครือข่ายกับ เครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นโยบาย รพ.สต. เป็นความพยายามวางระบบเพื่อให้การประสานงานระหว่าง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอกับโรงพยาบาลชุมชนเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นฐานสำคัญของระบบบริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ และเท่าเทียม จุดเน้นที่การบริการเชิงรุก คือ การสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันความเจ็บป่วย พื้นฟูสุขภาพและเฝ้าระวังโรค ลดช่องว่างการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มวัย เป็นบริการ ใกล้บ้านใกล้ใจกับประชาชน และชุมชนมากที่สุด ซึ่งประเทศไทยได้ดำเนินการนโยบายและมีการพัฒนาระบบสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มี การดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพ และเฝ้าระวังควบคุม ควบคุมโรค รวมทั้งสร้างการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มวัยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้มากขึ้น

กรมอนามัยได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) เพื่อเป็นกรอบทิศทางการขับเคลื่อนการทำงานของหน่วยงานในสังกัดกรมอนามัย ที่ สอดคล้องนโยบายรัฐบาลยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนแม่บท ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 และแผนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การจัดทำแผนฉบับนี้เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งจากผู้บริหาร บุคลากร มีการระดมความคิดในทุกกระบวนการของการจัดทำแผนโดยมีเป้าประสงค์และตัวชี้วัดที่กำหนดให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ของกรมอนามัย คือ “สร้างสังคมรอบรู้สู่สุขภาพดีทุกช่วงวัยอนามัยสิ่งแวดล้อมได้มาตรฐาน” และบรรลุพันธกิจ คือ “อภิบาลระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วมด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม”

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมระยะ 5 ปี (2566 - 2570) ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ คือ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การอภิบาลระบบส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยและอนามัยสิ่งแวดล้อมสู่เมืองสุขภาพดี

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การยกระดับองค์การสู่ความเป็นเลิศและมีธรรมาภิบาล

ซึ่งสอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ที่ 3 เรื่อง การสร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย และจากการสรุปข้อมูลสถานะสุขภาพแต่ละช่วงวัย มีดังนี้ กลุ่มเด็กปฐมวัย (0 - 5ปี) มีปัญหาพัฒนาการไม่สมวัยจากประชากรที่มีบุตรลดลง ส่งผลให้จำนวนเด็ก ปฐมวัยลดลงอย่างต่อเนื่อง และมีปัญหาพัฒนาการล่าช้า โดยพัฒนาการที่ล่าช้าสุดคือ พัฒนาการด้านภาษา ซึ่งมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากครอบครัวไม่มีความรู้และเวลาในการเลี้ยงดู กลุ่มเด็กวัยเรียน มีปัญหาด้านความสามารถทางเชาว์ปัญญา (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์(EQ) รวมถึงวัยรุ่นมีปัญหาด้านการตั้งครรภ์

ก่อนวัยอันควร กลุ่มวัยแรงงาน มีปัญหาผลิตภาพแรงงานต่ำ แรงงานไทยทั้งที่เป็นแรงงานฝีมือและแรงงานฝีมือยังมีทักษะต่ำกว่าความคาดหวังของผู้ประกอบการทั้งทักษะด้านภาษาต่างประเทศ การใช้คอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์ และการคำนวณ การสื่อสาร การบริหารจัดการ และความสามารถเฉพาะในวิชาชีพ อีกทั้งแรงงาน ระดับอุดมศึกษา ยังว่างงานสูงถึงร้อยละ 60 นอกจากนี้ กลุ่มวัยแรงงานและกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีปัญหา เจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ 5 อันดับแรก สูงขึ้นในทุกโรค ทั้งโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดใน สมอง โรคหัวใจ และ มะเร็ง กลุ่มผู้สูงอายุ มีแนวโน้มอยู่คนเดียวมากขึ้น และส่วนใหญ่เป็นวัยพึ่งพิงทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และ สุขภาพ โดยผู้สูงอายุ 75 ปีขึ้นไป จะมีสภาวะติดเตียงเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายการดูแลที่เพิ่มสูงขึ้น มักมี ปัญหาด้านสุขภาพทั้งทางจิตและทางกาย รวมทั้งขาดผู้ดูแล นอกจากนี้ ระบบบริการสาธารณะยังไม่ ตอบสนอง ตามความต้องการของผู้สูงอายุ สะท้อนได้จากผู้สูงอายุ ร้อยละ 7.2 พึ่งพอใจในบริการสาธารณะ ทุกระบบ และ สถานที่สาธารณะส่วนใหญ่ไม่มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ ได้แก่ ทางลาด บันไดมีราวจับ ห้องสุขาที่ใช้งานได้ (อาภาพร เฝ้าวัฒนา และคณะ, 2563)

จากข้อมูลสภาวะสุขภาพของกลุ่มวัย พบว่า มีปัญหาด้านสุขภาพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างเสริม สุขภาพในทุกช่วงอายุซึ่งบอบช้ำสำคัญ คือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทั้งในส่วนสังกัดกระทรวงสาธารณสุขเดิมที่รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐานเดิมของ กรมอนามัยอยู่แล้ว รวมทั้ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ถ่ายโอนมาอยู่ในสังกัดขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งตัวชี้วัดด้านการสร้างเสริมสุขภาพของทุกช่วงวัยโดยเริ่มต้นจาก เป้าหมายการดูแล สุขภาพ ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดและเติบโตแบบมีคุณภาพ สร้างความเข้มแข็งระบบอนามัย สิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างยั่งยืน โดย เริ่มจาก เด็กอายุ 0 - 5 ปี ทั้งหมดตามช่วงอายุที่กำหนดมีพัฒนาการสมวัย (ร้อยละ 85) เด็กอายุ 6 - 14 ปี สูงดีสมส่วน (ร้อยละ 66) วัยทำงานอายุ 25 - 59 ปี มีการเตรียมการเพื่อยาม สูงอายุด้านสุขภาพโดยการมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ และ ประชากรสูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึง ประสงค์ (กองกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ, 2565)

การจะสร้างเสริมสุขภาพให้เกิดขึ้นได้เราจะต้องดำเนินการใน 5 ส่วนด้วยกัน ดังนี้

1. การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ (HealthyPublicPolicy) โดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่จำเป็นต้องมีนโยบายสาธารณะ เพื่อเข้ารับและมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อสุขภาพะ ของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมาย มาตรการทางเศรษฐกิจการคลังการเงิน รวมทั้งการจัดเก็บภาษี และการจัดตั้งองค์กร ที่แน่ชัดเพื่อรับผิดชอบงานด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับองค์ประกอบที่ 6 การจัดการเชื่อมโยงชุมชนของกองโรค ไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรคที่มีนโยบายสาธารณะ/ข้อตกลงร่วมกันที่เอื้อประโยชน์ต่อสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนมีการดำเนินนโยบายสาธารณะ หรือข้อตกลง ร่วมกันที่มุ่งสร้างเสริมสิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคมและ กายภาพ และเอื้อประโยชน์ต่อสุขภาพของคนในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย ได้แก่ เครือข่ายบริการ สุขภาพระดับอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และตัวบุคคล (กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค, 2565)

2. การสร้างสรรคสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Create Supportive Environment) โดยการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในระดับชุมชนระดับประเทศและระดับโลกให้มีความสมดุลและจัด สิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตการทำงานและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยการสร้างสังคมที่มีสุขภาพดี (Healthy Society) การสร้างเมืองที่มีสุขภาพดี (Healthy City) การจัดที่ทำงานที่ เอื้อต่อสุขภาพ (Healthy Work place) และการทำให้เป็นโรงเรียนเพื่อสุขภาพ (Healthy School)

3. การเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง (Strengthen Community Action) ได้เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เป็นยุทธศาสตร์ของกฎบัตรอตตาวา ที่ จะทำให้ชุมชนสามารถค้นหาและพิจารณาศักยภาพของตนเอง สามารถวางแผนจัดลำดับความสำคัญ ของปัญหาที่มีการตัดสินใจ การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ และการดำเนินการตามแผนร่วมกัน โดยมุ่งหวัง ให้ชุมชนมีสุขภาพดีขึ้น ซึ่งหัวใจสำคัญ ของกระบวนการทำงานในชุมชน ได้แก่ การเสริมสร้างพลัง อำนาจ (Empowerment) ของชุมชน การทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ สามารถ ควบคุมการดำเนินการต่าง ๆ และสามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้ (มุกดา สุทธิแสน, 2560)

4. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล(Develop Persona (Skills)การส่งเสริมสุขภาพโดยการสนับสนุนในเรื่องการพัฒนาบุคคลและสังคมด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารการศึกษาเพื่อสุขภาพและการเสริมทักษะชีวิตในการจัดการที่ดีเพื่อป้องกันและควบคุมสุขภาพของตนเอง สอดคล้องกับฐาวรี ชันสำโรง ได้อธิบายไว้ว่าปัจจัยที่ส่ง ผลต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย 3 ปัจจัย 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุและเพศ 2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่มและ 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ความถี่ในการรับ รู้ข่าวสาร (ฐาวรี ชันสำโรง, 2562) และแหล่งที่มาของข่าวสาร รวมทั้ง การส่งเสริม ให้ประชาชนได้สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ตนเองมีความพร้อมที่จะเข้าสู่วัยต่าง ๆ รวมทั้งการเตรียมพร้อมที่ จะเผชิญกับโรคเรื้อรังและบาดเจ็บต่าง ๆ ที่หลีกเลี่ยงได้ มีทางเลือกมากขึ้น โดยการให้ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมการเรียนรู้ และฝึก ทักษะในการจัดการเพื่อดำรงชีวิตตามวิถีทางที่ส่งเสริมสุขภาพ (ฉัตรนภา พรหมมา, และคณะ, 2564)

5. การปรับระบบบริการสาธารณสุข (Reorient Health Services) ระบบบริการสาธารณสุขในปัจจุบันควรมีการปรับระบบให้มีกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพให้มากขึ้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนบริการสาธารณสุขควรออกแบบไปในทิศทางของการส่งเสริมสุขภาพ มากกว่าการบริการตรวจรักษาเพียงด้านเดียว ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองความ ต้องการ และสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนโดยที่ความซับซ้อนของ สุขภาพนั้นต้องการความร่วมมือของสหสาขาวิชาชีพ (โสภิต จำปาศักดิ์, 2561) ร่วมการสื่อสารกับหน่วยงานภายนอกให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีสาระสำคัญของกฎบัตรอตตาวา 3 ประการ ดังนี้

1. Advocate การให้ข้อเสนอแนะ เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชนเพื่อสร้างกระแสทางสังคม และสร้างแรงกดดันให้แก่ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจมีการกำหนดนโยบายในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ

2. Enable การเพิ่มความสามารถ เป็นการดำเนินการเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อให้มีสุขภาพที่ดีกำหนดให้มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพประชาชนได้รับข้อมูลอย่างทั่วถึงมีทักษะในการดำเนินชีวิตและมีโอกาสที่จะเลือกทางเดินที่มีคุณภาพเพื่อสุขภาพที่ดียิ่งขึ้น

3. Medicate การเจรจาต่อรอง เป็นสื่อกลางในการประสานงานระหว่างกลุ่มหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์และสาธารณสุขรวมถึงหน่วยงานด้านเศรษฐกิจสังคมและสื่อมวลชนทั้งนี้เพื่อให้เกิดการมีสุขภาพที่ดีของประชาชน

แนวทางการทำงานสร้างเสริมสุขภาพสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

การส่งเสริมสุขภาพในชุมชนหรือในระดับ ท้องถิ่น เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีสุขภาพที่ดี สามารถสร้างเสริมสุขภาพของตนเองและควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสุขภาพ โดยสร้างมาตรการทางสังคมกำหนดให้สุขภาพเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของสังคม เริ่มต้นจากระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และชุมชน (ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน, 2564 ก) โดยประกอบด้วย แนวทาง 3 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 การพัฒนาเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล โดยการคัดเลือก การอบรม การปรับเปลี่ยน มโนทัศน์ของเจ้าหน้าที่ จากผู้ให้ความรู้และผู้รักษา เป็นผู้เอื้ออำนวยการสร้างเสริมสุขภาพเชิงรุกใน ชุมชน และการสนับสนุนการทำงานให้เกิดการบริการด้วยหัวใจมนุษย์

ด้านที่ 2 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเสริมสุขภาพด้วยการรณรงค์ให้ผู้รับบริการ และชุมชนมี ส่วนร่วม อย่างเต็มที่ ตั้งแต่เริ่มต้น วางแผน การร่วมทำกิจกรรม และประเมินผล

ด้านที่ 3 การพัฒนาวิธีการทำงานและการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ โดยเน้นการบริหารจัดการ ทรัพยากรบุคคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งการวางแผน จัดประเมินผล และพัฒนากิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่เหมาะสมเฉพาะกับชุมชน (อลิสสา ศิริเวชสุนทร, 2556)

แนวทางทั้ง 3 ด้านนี้ เรียกได้ว่าเป็นการสร้างเสริมสุขภาพแบบบูรณาการ (Integrated health promotion) หรือวิธีการสร้างเสริมสุขภาพแบบผสมผสาน ที่มุ่งเสริมสร้างศักยภาพของผู้รับบริการหรือประชาชนให้สามารถจัดการกับปัญหาด้านสุขภาพและสุขภาพที่สำคัญของตนเอง ตามรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ ของ เพนเดอร์ (Pender, N. J. et al., 2006) ที่กล่าวถึง การที่บุคคลมุ่งแสวงหาภาวะของการมีชีวิตที่สร้างสรรค์ โดยการแสดงความสามารถด้านสุขภาพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยมีความสามารถในการสะท้อนการตระหนักรู้ในตนเอง รวมทั้งการประเมินสมรรถนะของตนเอง และให้คุณค่าในทิศทางบวกเพื่อที่จะบรรลุความสำเร็จของการ เปลี่ยนแปลง และแสวงหาการควบคุมพฤติกรรมของตนเองนั้น (เจษฎากร โนนินทร์ และธณินทร เสนานิมิตร, 2567) ซึ่งตรงกับแนวคิดและวัตถุประสงค์ ของกรอบการปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพของออตตาวา (Ottawa Charter) ที่กำหนดว่า การสร้างเสริมสุขภาพต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การมีหุ้นส่วนที่มีประสิทธิภาพ (Effective partnerships) โดยการสร้างเสริมบูรณาการแบบบูรณาการที่ได้ผลต้องมีหุ้นส่วนที่มีประสิทธิภาพทั้ง ภายในและภายนอกซึ่งจะทำให้เกิดการบูรณาการของงานอย่างต่อเนื่องทั้งจากเครือข่ายและจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมือ ทำให้เห็นถึงพลังและทุนของทรัพยากรที่มีอยู่ของหน่วยงานนั้น ๆ 2) วิธีการสร้างเสริมสุขภาพหลาย ๆ วิธี และกรอบแนวคิดในการวางแผนสร้างเสริมสุขภาพร่วมกัน พบว่า จะทำให้ได้ผลลัพธ์ทางด้านสุขภาพสูงสุดสำหรับประชาชน ซึ่งวิธีการสร้างเสริมสุขภาพเหล่านี้ ต้องได้รับการสนับสนุน และมีกรอบแนวคิดร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับ ปฐมภูมิ และ 3) มีหน่วยงานที่เป็นหุ้นส่วน อย่างครอบคลุม กว้างขวาง ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของ หน่วยงาน NGO กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนที่เป็นองค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานสาธารณสุขโดยตรง เป็นองค์กรต่าง กระจกหวง เพื่อเป็นหุ้นส่วนสำคัญที่จะร่วมกันค้นหาปัญหา สาเหตุหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมวางแผนในการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ นั้น ๆ (อลิสสา ศิริเวชสุนทร, 2556) เนื่องจากประเทศไทยได้ให้ความสำคัญสูง กับการสร้างเสริมสุขภาพเนื่องจากการเป็นงานดำเนินงานในทุกด้านที่จะพัฒนาความสามารถบุคคลครอบครัวชุมชน และสังคมในการจัดการกับปัจจัยทั้งหมดที่มีผลต่อสุขภาพอันจะนำไปสู่สุขภาวะของบุคคลครอบครัวชุมชนและ สังคมต่อไป (ญันท์ วอลเตอร์ และวาร์ตัน ทิพย์รัตน์, 2562)

สรุป

Ottawa Charter for Health Promotion ปฐมบทของการสร้างเสริมสุขภาพแนวใหม่ตามกฎบัตรออตตาวา ที่กล่าวไว้ว่าสุขภาพเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสุขภาพที่ดีนำไปสู่ ความเจริญด้านเศรษฐกิจและช่วยประหยัดเงินที่ต้องใช้ในการรักษาตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมาหลาย ประเทศที่กำลังพัฒนาต่างประสบกับค่าใช้จ่ายบริการสุขภาพที่เพิ่มสูงขึ้นเกิดความไม่เท่าเทียมกันของสถานสุขภาพ ของประชากรทั้งระหว่างประเทศและระหว่างกลุ่มประชากรการประชุมองค์การอนามัยโลกในปี พ.ศ. 2521 ได้มี การประกาศหลักการ “อัลมา - อัลตา (AlmaAlta)” ได้ให้ความสำคัญกับ “การสาธารณสุขมูลฐาน” มุ่งเน้นให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพตนเองอันนำไปสู่การพึ่งตนเองในระยะยาวซึ่งโรงพยาบาลส่งเสริม

สุขภาพตำบลเป็นหน่วยบริการสาธารณสุขที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนและชุมชนมากที่สุด ซึ่งมีบุคลากร ที่ให้ความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ ของประชาชนทุกกลุ่มวัย ตามหลัก ๆ ของกฎบัตรอตตาวาซาร์เตอร์ ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ (Healthy Public Policy) มีนักวิชาการสาธารณสุขหรือ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ดำเนินงานขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวร่วมกับทีมงานและเครือข่ายสุขภาพในระดับต่าง ๆ 2) การสร้างสื่สิ่งแวดล้อมที่ได้เอื้อต่อสุขภาพ (Reatesupportive Environment) โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนและจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้เอื้อต่อการสร้างสังคมที่มีสุขภาพดี (Healthy Society) เมืองที่มีสุขภาพดี (Healthy City) สำหรับประชาชนทุกกลุ่มวัย ทั้งสถานที่ในที่ทำงานที่เอื้อต่อสุขภาพ (Healthy Work place) และในโรงเรียนเพื่อสุขภาพ (Healthy School) 3) การเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง (Strengthen Community Action) โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นแกนนำหลักในขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกับทุกกระทรวงทบวงกรมในพื้นที่ ใช้แนวความคิดการสร้างเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเอง ตัดสินใจ และมีการวางแผนจัดการระดมทรัพยากรและทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในชุมชนโดยได้รับการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารและโอกาสการเรียนรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง 4) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personalskills) เป็นการส่งเสริมสุขภาพประชาชนทุกกลุ่มวัยของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยการให้ข้อมูลข่าวสารสุขภาพและการเสริมทักษะชีวิตของตนเองผ่านอาสาสมัครสาธารณสุข แกนนำสุขภาพ และบุคลากรสุขภาพในพื้นที่ในทุกช่องทางสื่อสารและ 5) การปรับระบบบริการสาธารณสุข (Reorient Health Services) ซึ่งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะใช้แนวทางการทำงานสร้างเสริมสุขภาพสำหรับบุคลากรในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้ง 3 ด้าน โดยมีการพัฒนาบทบาทของเจ้าหน้าที่ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเสริมสุขภาพและพัฒนาวิธีการทำงานและการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งปรับตามนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพตามกลุ่มวัย เชื่อมโยงสอดคล้องกับปัญหาสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป้าหมายการสร้างเสริมสุขภาพทุกช่วงวัย ในภาพรวม ของกระทรวงสาธารณสุข กำหนดให้มีการส่งเสริมเด็กวัยเรียนให้แข็งแรงและฉลาด ส่งเสริมพฤติกรรมอนามัยการเจริญพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับวัยรุ่น และส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพวัยทำงานและวัยสูงอายุที่พึงประสงค์ เพื่อให้เป็น หลักชัยของสังคมอย่างยั่งยืนสำหรับประเทศไทยในการสร้างเสริมสุขภาพ อันจะนำไปสู่สุขภาพะของบุคคลครอบครัวชุมชนและสังคมตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- กองกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ. (2565). รายงานการประชุมกองกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 7 ตุลาคม 2567 จาก <https://dopah.anamai.moph.go.th/th/news-anamai/219665>
- กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2565). คู่มือแนวทางการดำเนินงาน NCD Clinic Plus. นนทบุรี: กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค.
- เจษฎากร โนอินทร์ และธณินท์ เสนานิมิตร. (2567). การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเกษตรอินทรีย์บางกระทุ่ม. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(6), 196-211.
- ฉัตรนภา พรหมมา, และคณะ. (2564). คู่มือเสริมสมรรถนะผู้นำขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสังคมสุขภาพะ หลักสูตรแนวคิดและหลักการสร้างเสริมสุขภาพ (Health Promotion Theory & Methodology) ภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสังคมสุขภาพะของภาคีเครือข่ายภาคเหนือ. อุดรดิตถ์: ศูนย์บูรณาการพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

- ญนัท วอลเตอร์ และวรารัตน์ ทิพย์รัตน์. (2562). สมรรถนะและการปฏิบัติบทบาทการสร้างเสริมสุขภาพตามกฎบัตรอตตาวา ของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการระดับปฐมภูมิ พื้นที่ภาคใต้. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาล และการสาธารณสุขภาคใต้, 6(3), 41-53.
- ฐาวรี ชันสำโรง. (2562). บทบาทและการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพตามกฎบัตร อตตาวาชาเตอร์ของ พระภิกษุและสามเณรที่พำนักวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 10(1), 181-198.
- ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน. (2564 ก). หลักการส่งเสริมสุขภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน. (2564 ข). การส่งเสริมสุขภาพในชุมชน แนวคิดและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มุกดา สุทธิแสน. (2560). พัฒนาการการสร้างเสริมสุขภาพภายใต้บริบทของชุมชนท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกรณีศึกษาตำบลน้ำเกีฮ่วน อำเภอยะผิง จังหวัดน่าน. ใน วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสร้างเสริมสุขภาพ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรัณญา เบญจกุล และคณะ. (2563). คู่มือวิชาการแนวคิดและหลักการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับภาคเครือข่าย สสส.บทที่ 2 ระบบสุขภาพและแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- โสภิต จำปาศักดิ์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดบริการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคสำหรับเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ในคลินิกเด็กดีของสถานีนามัยเครือข่ายบริการสุขภาพโรงพยาบาลพิจิตร. วารสารกรมการแพทย์, 43(6), 30-37.
- อลิสสา ศิริเวชสุนทร. (2556). แนวทางการทำงานสร้างเสริมสุขภาพสำหรับเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 23(2), 94-102.
- อาภาพร เผ่าวัฒนา, และคณะ. (2563). คู่มือวิชาการแนวคิดและหลักการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับภาค เครือข่าย สสส.บทที่ 1 แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาสังคมกับการสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- Pender, N. J. et al. (2006). Health promotion in nursing practice. (4th ed). New Jersey: Upper Saddle River.
- World Health Organization. (1986). Ottawa charter for health promotion. Canada: World Health Organization.

บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี*
THE SCHOOL DIRECTOR'S ROLES ACCORDING TO POSITION STANDARDS
OF SMALL SIZE SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF
THE BASIC EDUCATION COMMISSION IN SUPHANBURI PROVINCE

จันทร์พิมพ์ วงศ์ประชารัตน์*, สมหมาย เทียนสมใจ, สมกิต บุญยะโพธิ์

Chanpim Wongpracharat*, Sommai Theansomjai, Somgit Boonyapo

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Education, Western University, Prathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: chanpim6141@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก และ 2) แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก การศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชีและมอร์แกน สุ่มแบบแบ่งประเภท กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 155 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 310 คน และผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนด และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.38) 2) แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ ควรมีการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์หรือวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ควรมีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีสมรรถนะเต็มตามศักยภาพ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ควรมีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียน ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย ควรมีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ควรมีการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษา, โรงเรียนขนาดเล็ก, มาตรฐานตำแหน่ง

* Received October 4, 2024; Revised October 30, 2024; Accepted November 7, 2024

Abstract

The objectives of this research were to study 1) The school director's roles according to position standards of small size schools and 2) Find ways to school director's roles according to position standards of small size schools. The research was used a mixed method. The sample size was determined according to the Krejci and Morgan tables using stratified random sampling. The sample of this research consists 155 of small size schools under the office of the basic education commission in Suphanburi province. The two respondents from each school consists of a school director or acting director and a teacher, with the total of 310, and the interview respondents were 5 experts. The research instrument was a questionnaire regarding school director's roles, based on the concept of Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission and structured interviews. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and analyze content. The research findings revealed that: 1) The school director's roles according to position standards of small size schools under the office of the basic education commission in Suphanburi province as a whole was at the highest level. ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.38) 2) The guidelines for developing the school director's roles according to position standards were academic administration and academic leadership should be studying, analysis, synthesis, or research to solve problems and develop to raise the quality of education, management of educational institutions. Teachers and educational personnel should be developed to have full competency, strategic change management and innovation. Digital technology innovations should be used to develop educational institutions and students. Community administration and networks, there should be activities to enhance local culture. Personal and professional development there should be self- development in English language skills for communication. The findings of this study could be the guidelines for school's directors to develop and improve their roles according to position standards which will help managing school effectively.

Keywords: School Director's Roles, Small Size Schools, Position Standards

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทัน การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษา อัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและ ชีตความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศ ที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม

และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การบริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จนั้นผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางและการวางแผนพัฒนาองค์กรเพราะกระบวนการวางแผนที่ดีจะมีรูปแบบกระบวนการนำทรัพยากรการบริหาร มาใช้ในการพัฒนาองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหารได้อย่างดีเหนือกว่าองค์กรที่ไม่มี การวางแผน การวางแผนนับเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการบริหารองค์กร เพราะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกำหนดทิศทางขององค์กร องค์กรที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดผลดีและเกิดประสิทธิผลสูงสุดได้จะต้องเป็นหลักที่สำคัญของสถานศึกษาและเป็นผู้นำวิชาชีพที่จะต้องมีความรู้ มีความรู้ ความสามารถและ มีคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนมียุทธศาสตร์ในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติให้สำเร็จตามเป้าหมายของนโยบายของต้นสังกัดการวางแผนถือเป็นภาระกิจแรกของผู้บริหารเป็นหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กร (พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ, 2560)

ระบบการศึกษาแบบทวิภาคีโดยภาพรวมระบบการศึกษายังมีปัญหาด้านคุณภาพ และมาตรฐานในการจัดการศึกษา ระบบการบริหารจัดการศึกษาของไทยยังมุ่งเน้นการบริหารตามกฎ ระเบียบ (Rule Driven) มากกว่าการบริหารเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย (Management Driven) และยังไม่เชื่อมโยงกับการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบตามหลักธรรมาภิบาล การแยกบทบาทระหว่างผู้กำกับการศึกษา (Regulator) กับผู้จัดการศึกษา (Provider) เพื่อมิให้เกิดการขัดกันซึ่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) ยังไม่ชัดเจนในทางปฏิบัติอีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาภายใต้การแข่งขันที่เป็นธรรมค่อนข้างน้อย ส่งผลให้เกิดความสูญเปล่าและความไม่มีประสิทธิภาพของระบบการศึกษา ดังจะเห็นได้จากจำนวนสถานศึกษาขนาดเล็กที่เพิ่มมากขึ้นตามโครงสร้างประชากรวัยเรียนที่ลดลง อัตราส่วนนักเรียนต่อครูจำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน การให้บริการการศึกษาที่มีปริมาณเกินกว่าความต้องการของผู้รับบริการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นอกจากนี้ โรงเรียนขนาดเล็กยังมีการลงทุนทางการศึกษาสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ในทุกด้าน ทั้งด้านการใช้ครู อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ สื่อ อุปกรณ์ ในขณะที่เดียวกันการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาต่าง ๆ เช่น ขาดแคลนครูและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูไม่ครบชั้นเรียน ครูขาดทักษะการสอน เด็กที่มีอยู่หลายกลุ่มอายุในห้องเดียวกัน กระบวนการเรียนการสอนไม่สามารถจัดได้เต็มรูปแบบ งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภคและครู ผู้บริหารสถานศึกษาขาดขวัญกำลังใจ เป็นต้น ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กไม่สามารถจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพได้เท่าที่ควร และนำไปสู่ความสูญเปล่าทางการศึกษาค่อนข้างสูง ซึ่งรัฐมนตรีทุกยุคทุกสมัยต่างก็คตินโยบายหรือยุทธศาสตร์ที่จะแก้ปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กในหลากหลายรูปแบบวิธีการ เช่น การยุบโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นที่มีทั้งคนเห็นด้วยและคนไม่เห็นด้วย ซึ่งต่างก็มีเหตุผลต่าง ๆ นานา (ดาวรธรรม ธิวิลการ, 2561)

แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในประกอบด้วย กลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ รูปแบบ บุคลากร ทักษะและค่านิยมร่วม และนำมากำหนดเป็นจุดแข็งและจุดอ่อน และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย การเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี กฎหมาย และสิ่งแวดล้อม ที่มีผลกระทบต่อองค์กร และนำมากำหนดเป็นโอกาสและอุปสรรค ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่าสภาพการจัดการศึกษามีจุดอ่อน (Weaknesses) ในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ สถานศึกษา ขนาดเล็กขาดแคลนครูในสาขาวิชาเอก คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ผู้เรียนส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสาระการเรียนรู้หลักน้อยกว่าร้อยละ 50 ขาดทักษะความรู้ความสามารถด้านคิดวิเคราะห์การใช้เหตุผล และมีปัญหาเรื่องอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ อ่านไม่คล่องเขียนไม่คล่อง ขาดทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์นวัตกรรม การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และผลการวิเคราะห์ พบว่า มีอุปสรรค (Threats) ได้แก่

ผู้บริหารระดับสูงมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้นโยบายเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ส่งผลต่อการนำนโยบายสู่การปฏิบัติที่ขาดความต่อเนื่อง ไม่เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ผู้ปกครองมีค่านิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในชุมชนเมือง ส่งผลให้จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มขึ้น ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ และภาวะความผันผวนทางเศรษฐกิจที่ถดถอย ส่งผลให้นักเรียนออกกลางคันเพิ่มขึ้น (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุพรรณบุรี, 2566) นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ได้ดำเนินการสังเคราะห์และสรุปผลการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด ทำการวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และประมวลผล จัดทำเป็นสารสนเทศประจำปี เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการตรวจสอบคุณภาพและวางแผนในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา และการกำหนดมาตรการยกระดับคุณภาพการศึกษา จากการสังเคราะห์รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report : SAR) ประจำปีการศึกษา 2565 พบว่า ซึ่งผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จำนวน 135 แห่ง จำแนกตามมาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน มีผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับคุณภาพยอดเยี่ยม 21 โรงเรียน คิดเป็น 15.56 ร้อยละ คือ ระดับคุณภาพดีเลิศ จำนวน 83 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 65.93 และระดับคุณภาพดี จำนวน 25 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 18.52 มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ มีผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับคุณภาพยอดเยี่ยม 33 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 24.44 ร้อยละ คือ ระดับคุณภาพดีเลิศ จำนวน 83 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 61.48 และระดับคุณภาพดี จำนวน 19 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 14.07 และมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับคุณภาพยอดเยี่ยม 33 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 24.44 ร้อยละ คือ ระดับคุณภาพดีเลิศ จำนวน 83 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 61.48 และระดับคุณภาพดีจำนวน 19 โรงเรียน คิดเป็น ร้อยละ 14.07 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1, 2566)

จากการศึกษาสภาพและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 253 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเปิดตารางประมาณการขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 155 โรงเรียน และเลือกตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบแบ่งประเภท (stratified

random sampling) จำแนกตามอำเภอ ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน และ ครู 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 310 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือโดยมีพื้นฐานมาจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งการตรวจสอบคุณภาพโดยวิธีหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยค่าความตรงของเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 แล้วนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไข แล้วทดลองใช้ (try out) กับโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 แห่ง รวม 30 ฉบับ นำแบบสอบถามมาคำนวณหาความเชื่อมั่น (reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - Coefficient) ผลปรากฏว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.987 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดส่งและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยตนเองสำหรับสถานศึกษาที่สามารถดำเนินการได้ และใช้แบบสอบถามออนไลน์สำหรับสถานศึกษาที่ไม่สะดวกในการเดินทาง และนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน มาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนนำไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ติดต่อสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ความถี่ ค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีระบบและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาระดับบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 1 บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี แสดงผลตามตาราง ดังนี้

บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่ง	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ	4.60	0.42	มากที่สุด
2. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	4.74	0.36	มากที่สุด
3. ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม	4.61	0.42	มากที่สุด
4. ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย	4.65	0.40	มากที่สุด
5. ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ	4.58	0.46	มากที่สุด
รวม	4.64	0.38	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษามีค่ามัชฌิมเลขคณิตมากที่สุดและด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ มีค่ามัชฌิมเลขคณิตน้อยที่สุด ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เทคโนโลยีดิจิทัล สมรรถนะทางวิชาชีพ มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ พัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพครูและนักเรียน สร้างและสนับสนุนชุมชนแห่ง

การเรียนรู้ทางวิชาชีพ และนำความรู้ ความสามารถ ทักษะที่ได้จากการพัฒนาตนเองและวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษา อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีการศึกษา วิเคราะห์ ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาปีการศึกษาที่ผ่านมา และจัดทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะเต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และภาษาเพื่อการสื่อสาร 3) ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองและจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของตนเองและของผู้เรียน 4) ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน และเพิ่มเติมเนื้อหาสาระหลักสูตรสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม และ 5) ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เทคโนโลยีดิจิทัล สมรรถนะทางวิชาชีพ มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ พัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพครูและนักเรียน สร้างและสนับสนุนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และนำความรู้ ความสามารถ ทักษะที่ได้จากการพัฒนาตนเองและวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษา อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี ควรมีการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะเต็มตามศักยภาพ นำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียน จัดกิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น และพัฒนาตนเองเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเทคโนโลยีดิจิทัล สมรรถนะทางวิชาชีพ อย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

1. งานวิจัยนี้ พบว่า บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้อำนวยการสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี ตระหนักถึงบทบาทของผู้อำนวยการสถานศึกษาในทุก ๆ ด้านตามมาตรฐานตำแหน่งที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด รวมทั้งผู้อำนวยการสถานศึกษามีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างดี มีการกำหนดนโยบาย แผน กลยุทธ์ในการพัฒนาสถานศึกษาและคุณภาพผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน สามารถสั่งการ ชี้แนะ กระตุ้นและผลักดันให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานให้สำเร็จ ล่วงตามเป้าหมายของสถานศึกษา ให้ความสำคัญในการสร้างและพัฒนาความร่วมมือกับผู้เรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและเครือข่าย เมื่อผู้อำนวยการสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้บทบาทของผู้อำนวยการสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรภัทร์ เหลืองวัฒนวิไล

ที่ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (จิรภัทร์ เหลืองวัฒนวิไล, 2566) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิรัตน์ ช่างเกวียน ที่ได้ศึกษาเรื่องบทบาทผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม พบว่า บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (อภิรัตน์ ช่างเกวียน, 2565)

2. แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรีมีแนวทาง ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ ข้อที่มีความซับซ้อนและสำคัญที่สุด ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์หรือวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์หรือวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยกำหนดกลยุทธ์เร่งพัฒนาการบริหารวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอน ศึกษา วิเคราะห์ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาปีการศึกษาที่ผ่านมา นำกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (PLC) มาใช้เป็นกระบวนการทำงาน และส่งเสริมสนับสนุน สร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูผู้ปฏิบัติงาน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา สะดอยู่ ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนของครู มีดังนี้ ด้านการกำหนดนโยบายและวางแผนการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับปัญหา ข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อยของครูที่ทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างละเอียด ด้านการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ สำรวจความต้องการจำเป็นในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครูต้องใช้ในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ตรงตามความต้องการของครู ด้านการสนับสนุนงบประมาณการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ สำรวจความต้องการจำเป็นในเรื่องงบประมาณสำหรับใช้เพื่อสนับสนุนการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของครูที่ทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ สำรวจความต้องการจำเป็นของครูที่ต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นที่ปรึกษาในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านการให้ความยอมรับนับถือครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ สำรวจจำนวนครูที่ทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน สำหรับให้เป็นที่ยอมรับยอมรับความรู้ในการการทำวิจัยแก่ครูท่านอื่น ๆ (ขนิษฐา สะดอยู่, 2563)

2.2 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ข้อที่มีความซับซ้อนและสำคัญที่สุด ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ให้มีสมรรถนะเต็มตามศักยภาพ โดยเน้นทักษะการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะเต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ครู ศึกษาวิเคราะห์ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเอง เพื่วางแผนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และครบวงจร ส่งเสริมและพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ทักษะด้านการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) การสอนดิจิทัล (Digital Pedagogy) ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ทักษะสื่อสารภาษาที่ 3 การจัดการเรียนรู้เป็นรายบุคคล การสอนแบบคละชั้น ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดากาญจน์ หินเดช ที่ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอดงบัง จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีดังนี้ ผู้บริหารควรสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การดำเนินการและปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับสถานะตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีนโยบายให้ครูมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรสถานศึกษา สามารถสร้างและพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ แบ่งปันแนวคิด เพื่อพัฒนาแนวทางการสอนและสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เหมาะสม แสดงบทบาทผู้นำและผู้ตามให้เหมาะสมตามโอกาส ฝึกการเป็น ผู้ตามที่ดี เพื่อก้าวเป็นผู้นำที่ดีกว่า (ธิดากาญจน์ หินเดช, 2567)

2.3 ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ข้อที่มียกย่องมากที่สุด ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาสร้างหรือนำนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและครูผู้เรียน ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและครูผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองและจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของตนเองและของผู้เรียน โดยกำหนดแผนการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้อย่างชัดเจน ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองในเรื่องนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลและนำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของตนเองและของผู้เรียน จัดให้มีระบบการกำกับติดตามและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาทั้งครู และผู้เรียน ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนีย์ มูลสุตา ที่ได้ศึกษาบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลรับผิดชอบระบบเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษาศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา กำหนดแผนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้ในการบริหารจัดการ จัดหาสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับครูและนักเรียนอย่างครอบคลุมรอบด้าน กำหนดนโยบายการบริหารงบประมาณในการจัดหาสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับครูและนักเรียน ส่งเสริมพัฒนาเทคนิคการสอนของครูโดยเน้นการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนปรับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐานกำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในการส่งเสริมให้มีการนำผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนไปใช้ให้ชัดเจนพร้อมทั้งมีการนิเทศกำกับติดตามการปฏิบัติงานของครูผู้สอนอย่างเป็นกระบวนการจนเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด (สุนีย์ มูลสุตา, 2567)

2.4 ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย ข้อที่มียกย่องมากที่สุด ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาจัดกิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน และเพิ่มเติมเนื้อหาสาระหลักสูตรสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม โดยการปรับกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ความจริงเป็นหลักและมีการเรียนรู้จากรากฐานทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครู ผู้เรียน และบุคคลในชุมชนที่ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อตระหนักรู้ถึงปัญหาและผลกระทบทางวัฒนธรรมต่างชาติดที่มีต่อสถานศึกษา สนับสนุนเวทีวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ริเริ่มโดยชุมชนท้องถิ่น การสร้างเวทีเสนอผลงานและเผยแพร่งานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ สุริยะวงษ์ ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพสหราชอาณาจักร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพ

สันทราย 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2 มีดังนี้ ผู้บริหารควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมแก่บุคลากรและชุมชนเพิ่มมากขึ้น ควรจัดอบรมเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนและให้บุคลากรได้ทราบและเข้าใจในเรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วม ควรส่งเสริมให้ชุมชนและบุคลากรตระหนักและมองเห็นถึงความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ควรให้ชุมชนหน่วยงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้ทราบถึงโอกาส อุปสรรค ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงาน (สุดารัตน์ สุริยะวงษ์, 2567)

2.5 ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ข้อที่มีค่ามัธยฐานอันดับน้อยที่สุด ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาพัฒนาตนเองเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาควรมีการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เข้ารับการฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาเพิ่มเติมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เข้าเรียนกับครูต่างชาติหรือครูผู้สอนรายวิชาภาษาอังกฤษหลังเลิกเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิสักดิ์ คำมา ที่ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมความร่วมมือ สนับสนุนระหว่างหน่วยงานภายนอกเพื่อการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมอบหมายงานที่ท้าทายให้ตรงความสามารถของแต่ละคน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดอบรมพัฒนาและให้ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความสามารถในการสร้างทีมงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมกำหนดเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง (วุฒิสักดิ์ คำมา, 2567)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า 1) บทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.38) 2) แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการและความเป็นผู้นำทางวิชาการ ควรมีการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์หรือวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ควรมีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะเต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม ควรมีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและครูผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองและจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของตนเองและของผู้เรียน ด้านการบริหารงานชุมชนและเครือข่าย ควรมีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน และเพิ่มเติมเนื้อหาสาระหลักสูตรสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ควรมีการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เข้ารับการฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาเพิ่มเติมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ มีข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพมีค่ามัธยฐานอันดับน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เช่น จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับทักษะ

การใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา สมรรถนะทางวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา การพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพครูและนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และการจัดการศึกษา เป็นต้น ข้อเสนอแนะของการวิจัย

1) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ คือ การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ โดยการเผยแพร่ข้อมูลให้แก่สถานศึกษาขนาดเล็ก และนำเสนอผลการวิจัยแก่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 - 3 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่ง รวมทั้งเผยแพร่การวิจัยในวารสารวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลให้นักวิจัย นักวิชาการใช้ในการวิพากษ์เกี่ยวกับบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งต่อไป

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย คือ การศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรจะขยายไปสู่สถานศึกษาขนาดอื่น ๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของผู้อำนวยการสถานศึกษาตามบริบทของสถานศึกษา และควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาพความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาสู่ความสำเร็จตามบทบาทผู้อำนวยการสถานศึกษาตามมาตรฐานตำแหน่งของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพและยั่งยืน และนำไปใช้กับสถานศึกษาขนาดอื่น ๆ เพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา สะดอยู่. (2563). แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดสระบุรี. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9(33), 263-272.
- จิรภัทร์ เหลืองวัฒนวิไล. (2566). บทบาทของผู้บริหารกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 6(3), 169-178.
- ดาวรธรรม ฤทธิการ. (2561). รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- จิตากาญจน์ หินเดช. (2567). การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(1), 825-836.
- พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ. (2560). นโยบายและการวางแผนกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษายุคใหม่. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- วุฒิศักดิ์ คำมา. (2567). แนวทางพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 6(1), 333-351.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. (2566). การสังเคราะห์รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ปีการศึกษา 2565. เรียกใช้เมื่อ 18 มีนาคม 2567 จาก <http://110.77.133.21/smo/adv/vadv/5129>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุพรรณบุรี. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 18 มีนาคม 2567 จาก https://drive.google.com/file/d/1Q6S7MbY0_4KNHg6ytRH_qJlbKMGJ4ZLJ/view
- สุดารัตน์ สุริยะวงษ์. (2567). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพสันทราย 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(1), 1007-1018.
- สุนีย์ มูลสุตา. (2567). บทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอเมืองจังหวัดลำพูน. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(1), 1067-1078.
- อภิรัตน์ ช่างเกวียน. (2565). บทบาทผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(1), 93-108.

รูปแบบการพัฒนาระบบจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก
แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี*

THE DEVELOPMENT MODEL OF THE MANAGEMENT SYSTEM FOR PARTICIPATORY DESIGN OF DENGUE EPIDEMIC PREVENTION AND CONTROL IN CHOM BUENG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

อรุณ พงษ์หาญ*, สมโภช รติโอฬาร

Aroon Phonghan*, Sompoch Rattoran

หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

Master of Public Health Program, Sukhothai Thammathirat University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: aroon_ph@hotmail.co

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและการจัดการเกี่ยวกับการควบคุมป้องกัน การระบาดของโรคไข้เลือดออก 2) พัฒนารูปแบบการจัดการควบคุมป้องกัน การระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมี ส่วนร่วม และ 3) ประเมินรูปแบบและคู่มือการจัดการควบคุมป้องกัน การระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมี ส่วนร่วม กลุ่มศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 36 คน ประกอบด้วย ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน กระบวนการระดมสมองแบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พบว่า 1) ประชากรส่วนมากในพื้นที่อำเภोजอมบึงประกอบอาชีพเกษตร ในพื้นที่ ๑ ชาติแคลนน้ำหรืออยู่ไกลจากแหล่งน้ำต้องกักเก็บน้ำไว้ใช้อุปโภคบริโภคและทำการเกษตรให้เพียงพอ บางพื้นที่ เพาะเห็ดไม่สะดวกให้เจ้าหน้าที่ไปพนหมอกควั่นกำจัดยุง ส่วนการจัดการเกี่ยวกับการควบคุมป้องกัน การระบาดของโรคไข้เลือดออก พบว่า คำดัชนีลูกน้ำยุงลาย HI และ CI มีค่าปกติ 2) พัฒนารูปแบบการจัดการควบคุมป้องกัน การระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม โดยการประเมินสถานการณ์ การวิเคราะห์ปัญหาการระบาด การแยก ระยะการระบาดและการดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคทั้งระยะก่อนการระบาด ขณะเกิดการระบาดและระยะ หลังการระบาด การถอดบทเรียนเพื่อนำไปปรับปรุงการทำงาน และการจัดทำเป็นคู่มือการจัดการควบคุมป้องกัน การระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วมให้เกิดความเข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติงานการป้องกันและควบคุม โรคระบาด และ 3) การประเมินคู่มือการจัดการควบคุมป้องกัน การระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า อยู่ในระดับดีเยี่ยม

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, ระบบจัดการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก, การมีส่วนร่วม

Abstract

The study aimed to 1) The management for dengue epidemic prevention and control, 2) Develop a model of the management system for participatory design of dengue epidemic prevention

* Received October 5, 2024; Revised October 31, 2024; Accepted November 8, 2024

and control, 3) Evaluate the model and guidelines for using the model of the management system for participatory design of dengue epidemic prevention and control, in Chom Bueng district, Ratchaburi province. involved 36 purposively selected participants, including the chairpersons of village health volunteers' clubs, directors of subdistrict health promoting hospitals and local government executives in the district. The data were analyzed using statistical percentages, means, standard deviations and content analysis after being checked for accuracy by three experts. The results revealed the following: 1) Most of the population in Chom Bueng District, Ratchaburi Province are farmers. In areas with water shortages or far from water sources, they must store enough water for consumption and agriculture. In some areas, mushroom cultivation is inconvenient for officials to spray fog to eliminate mosquitoes. As for the management of dengue fever outbreak control and prevention, it was found that the HI and CI mosquito larvae indexes were normal. 2) Develop a model for dengue fever outbreak control and prevention with participation, including the steps for situation assessment, outbreak problem analysis, outbreak phase separation, and disease prevention and control measures before the outbreak, during the outbreak, and after the outbreak, lessons learned to improve work, and create a manual for dengue fever outbreak control and prevention management with participation to create understanding in the steps of epidemic prevention and control. 3) The evaluation of the manual for dengue fever outbreak control and prevention management with participation in Chom Bueng District, Ratchaburi Province, found that it was at an excellent level.

Keywords: Development Model, Dengue Prevention and Control Management System, Participation

บทนำ

โรคไข้เลือดออกมีลักษณะที่แปรผันตามฤดูกาล ผู้ป่วยสูงขึ้นในเดือนเมษายนและสูงสุดในเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคมซึ่งเป็นฤดูฝน จากนั้นผู้ป่วยจะเริ่มมีแนวโน้มผู้ป่วยลดลงในเดือนกันยายน แต่ถ้าหากช่วงปลายปีจำนวนผู้ป่วยไม่ลดลงและยังคงสูงลอย อาจทำให้เกิดการระบาดต่อเนื่องในปีถัดไปได้ ในปี พ.ศ. 2564 ผู้ป่วยสะสมรวม 446 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 51.3 ต่อแสนประชากร และในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยพบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกสะสม 45,145 ราย อัตราการป่วยคิดเป็นร้อยละ 66.97 ต่อประชากรแสนคน มีรายงานผู้ป่วยมากกว่าปีที่ผ่านมา 4.5 เท่า และมีรายงานผู้เสียชีวิต 31 ราย โดยแนวโน้มผู้ป่วยเริ่มสูงขึ้นตั้งแต่เดือนพฤษภาคม และเริ่มสูงกว่ามัธยฐานย้อนหลัง 5 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคมและสูงลอยต่อเนื่องจนถึงปลายปี สำหรับจังหวัดราชบุรี ซึ่งมี 10 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี จอมบึง สวนผึ้ง ดำเนินสะดวก บ้านโป่ง บางแพ โพธาราม ปากท่อ วัดเพลง และบ้านคา มีรายงานปี พ.ศ. 2565 พบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกสะสมรวม 1,425 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 164.12 ต่อแสนประชากร (Health Data Center, 2566) จะเห็นได้ว่า มีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกสะสมในปี พ.ศ. 2565 เพิ่มขึ้น โดยที่ผ่านมาการเฝ้าระวังควบคุมป้องกัน และแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคนำรูปแบบการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ซึ่งดำเนินการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศูนย์ปฏิบัติการป้องกันแก้ไขพร้อมรับปัญหาโรคไข้เลือดออกระดับท้องถิ่นด้วยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ สังเกตอาการผู้ป่วยที่มีอาการของโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้าน และรายงานผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งจัดระบบประเมินผลของชุมชน โดยสำรวจลูกน้ำยุงลายในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อประเมินเบื้องต้นทุกสัปดาห์ โดยแนวทางการปฏิบัติงานลดอัตราป่วยไม่เกิน 50 ต่อแสนประชากร อัตราป่วยตายด้วยโรคไข้เลือดออกไม่เกิน 0.1 ต่อแสนประชากร ค่าดัชนีลูกน้ำ

ยุงลายที่พบในบ้าน (House Index: HI) ไม่เกินร้อยละ 10 และค่าดัชนีลูกน้ำยุงลายที่พบในภาชนะ (Container Index: CI) ไม่เกินร้อยละ 10 ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐที่ร่วมรับผิดชอบ คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นหน่วยงานสนับสนุนวิชาการ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลตำบลเป็นหน่วยงานสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจาก ผู้นำชุมชนและเครือข่ายสุขภาพในชุมชน ในการรณรงค์ป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ทำลายลูกน้ำยุงลาย ฆ่ายุงตัวเต็มวัย เป็นต้น และในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรค เริ่มแรกเป็นภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ ดำเนินงานโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำให้ไม่สามารถหยุดการระบาดของโรคไข้เลือดออกได้ (กรมควบคุมโรค, 2565)

จากงานวิจัยที่ผ่านมา แม้ว่าจากการประชุมปฏิบัติการวางแผนแบบมีส่วนร่วม การระดมสมอง และการสังเกตการณ์ขณะร่วมงานป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกในชุมชนที่ผ่าน ๆ มา พบว่า เป็นการดำเนินงานในลักษณะที่เกิดจากการคิด การวางแผนและการสั่งการจากราชการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่งปฏิบัติโดยขาดการอธิบาย เพื่อความเข้าใจกับประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญและผลเสียที่จะเกิดขึ้น หากไม่ดำเนินการกำจัดลูกน้ำยุงลาย การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายให้ครอบคลุมพื้นที่อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประชาชนมองว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (พรสุรางค์ ราชภัฏดี และคณะ, 2564)

สำหรับปัญหาการมีส่วนร่วมในการควบคุมป้องกันโรคระบาดไข้เลือดออกในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ปัญหาการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ซึ่งเกิดจากความแตกต่างในระบบการทำงานของหน่วยงานเอกชนและหน่วยงานรัฐบาล ปัญหาความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่อยู่อาศัยของผู้ป่วยไข้เลือดออก ทำให้ไม่สามารถพินัยกำจัดยุงลายในพื้นที่ที่เป็นต้นเหตุของการแพร่ระบาดได้ ปัญหาเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ เช่น เจ้าหน้าที่พินัยกำจัดยุงลายขาดแคลน เจ้าหน้าที่รณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออกมีไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบ และปัญหาความตระหนักในการป้องกันตนเองของประชาชน เช่น การไม่ยอมกำจัดแหล่งน้ำขังภายในบ้านของตนเอง อันเป็นแหล่งให้เกิดโรคไข้เลือดออก รวมทั้งปัญหาการขาดความรู้ในการใช้ทรายอะเบท (Abate Sand) เพื่อกำจัดลูกน้ำยุงลายของประชาชนในพื้นที่ และการป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก ส่งผลกระทบต่อการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลให้กับครอบครัว และการระบาดของโรคไข้เลือดออกมีผลทำให้ผู้ที่ป่วยในชุมชนเสียชีวิตก่อนวัยอันควร (กรมควบคุมโรค, 2565)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกในประเทศไทย และจังหวัดราชบุรี จนมาถึงในพื้นที่อำเภोजอมบึง รวมทั้งระบบจัดการรูปแบบเดิมของการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ข้อดี คือ มีการทำงานร่วมกัน ประสานงานกันกับหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกพื้นที่ ทั้งมีการกระตุ้นภาคประชาชนร่วมกับภาคีเครือข่ายในชุมชน ในการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกมีการประสานงานกัน และลงพื้นที่ควบคุมอย่างรวดเร็ว เมื่อได้รับการแจ้งจากทีม SRRT ส่งต่อข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ทำให้โรคไม่แพร่กระจาย ส่วนข้อเสียคือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ขาดความรู้ความชำนาญในการป้องกันควบคุมลูกน้ำยุงลาย และงบประมาณที่มีไม่เพียงพอต่อการดูแลควบคุมโรคในวันหยุดราชการของหน่วยงานร่วม รวมถึงหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ทำงานในวันหยุดราชการ ทำให้การควบคุมโรคไม่เป็นไปตามมาตรการที่ต้องควบคุมโรค 3 ชั่วโมงแรกที่ได้รับแจ้ง ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจการพัฒนาการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม มีรูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี รวมทั้งจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี เพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพต่อไป โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของ Pender และคณะ

เป็นแบบจำลองการป้องกันสุขภาพ มี 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยลักษณะเฉพาะและประสบการณ์ของบุคคล ปัจจัยความคิดและอารมณ์ต่อพฤติกรรม และปัจจัยพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ (Pender, N. J. et al., 2006) แนวความคิดของกรมควบคุมโรคเกี่ยวกับบทบาทในป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขร่วมกับแนวคิดกรมสนับสนุนบริการสุขภาพในด้านบทบาทป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกระดับท้องถิ่นของ (กรมควบคุมโรค, 2565) แนวคิดของ Cohen และ Uphoff ขั้นตอนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen, J.M. & Uphoff, N.T., 1981) และแนวคิดของวัลนิกา ฉลากบางในการดำเนินการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานโดยการศึกษาจากสภาพจริง การสร้างและทดลองใช้ และการประเมินผลการใช้รูปแบบ (วัลนิกา ฉลากบาง, 2564)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและการจัดการเกี่ยวกับการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก ในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อประเมินรูปแบบและคู่มือการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยการดำเนินการรวบรวมข้อมูลในการศึกษามี 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของประชาชนในพื้นที่ อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในระยะที่ 1 คือ ประชากรที่อยู่ในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน 36 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 15 คน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 15 คน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 คน โดยรวบรวมข้อมูลด้านระบบนิเวศน์ วิทยา ด้านเศรษฐกิจท้องถิ่น ความรู้ เจตคติ พฤติกรรมสุขภาพ ปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยาของหมู่บ้าน เช่น สภาพบ้านเรือน ความหนาแน่นในการอยู่อาศัย วิถีชีวิตผู้คน โครงสร้างสังคม เศรษฐกิจของหมู่บ้าน ลักษณะการประกอบอาชีพรายได้ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลวิธีการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ประสบการณ์ป้องกัน รักษาโรคไข้เลือดออกมาตรการของหน่วยงานสาธารณสุข ระบบการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก ในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ซึ่งใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เท่ากับ 1.00

2. แบบบันทึกค่าดัชนีลูกน้ำยุงลาย กอ.1/1 ด้วยการหาค่าดัชนีลูกน้ำยุงลาย (House Index-HI, Container Index-CI) เป็นภาพรวมในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยใช้เป็นตารางแล้วนำมาคำนวณหาค่า HI, CI เป็นภาพรวมในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ซึ่งใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กำหนดค่าดัชนี ไว้ดังนี้

HI คือ ร้อยละของบ้านที่สำรวจพบลูกน้ำยุงลาย โดยกำหนดค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10

CI คือ ร้อยละของภาชนะขังน้ำที่พบลูกน้ำยุงลาย โดยกำหนดค่าเท่ากับ 0

3. แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก เป็นข้อสอบแบบปรนัย มีจำนวน 10 ข้อ การตรวจสอบเครื่องมือ ซึ่งใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ตรวจสอบความตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เท่ากับ 0.66 ถึง 1.00 เกณฑ์การแปลผลความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก คือ คะแนน 6.7 - 10 มีความรู้ในระดับในระดับสูง คะแนน 3.4 - 6.6 มีความรู้ในระดับปานกลาง และคะแนน 0 - 3.3 มีความรู้ในระดับในระดับต่ำ

4. แบบประเมิน เจตคติ และพฤติกรรมการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออก มีจำนวน 10 ข้อ ซึ่งใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบความตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มีค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เท่ากับ 0.66 ถึง 1.00 เกณฑ์การแปลผลเจตคติดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ด้านพฤติกรรมการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออก มีจำนวน 10 ข้อ เกณฑ์การวัด ดังนี้

ทำกิจกรรมในข้อนั้น สัปดาห์ละ 3 - 4 ครั้ง ระดับ 3 คะแนน

ทำกิจกรรมในข้อนั้น สัปดาห์ละ 1 - 2 ครั้ง ระดับ 2 คะแนน

ท่านไม่เคยทำกิจกรรมในข้อนั้น ระดับ 1 คะแนน

เกณฑ์การแปลผลพฤติกรรมการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 2.34 - 3.00 หมายถึง ปฏิบัติเป็นประจำ

ค่าเฉลี่ย 1.67 - 2.33 หมายถึง ปฏิบัติบางครั้ง

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.66 หมายถึง ไม่เคยปฏิบัติ

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบพัฒนาระบบการจัดการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม

ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการประชุมกลุ่มระดมความคิด ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 15 คน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 15 คน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 คน ในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2566 มีกระบวนการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ศึกษาเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ งานการพัฒนาระบบจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่รับผิดชอบ อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี สถานการณ์การสำรวจลูกน้ำยุงลายในพื้นที่ และผลการวิเคราะห์แบบสอบถามในรูปแบบต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 2 แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมศึกษาเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 15 คน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 15 คน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 คน ในพื้นที่อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ในวิธีการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก ผู้เข้าร่วมศึกษาแต่ละกลุ่มระดมความคิดเห็น ออกแบบรูปแบบวิธีการดำเนินงาน และการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่รับผิดชอบ อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

ขั้นตอนที่ 3 แต่ละกลุ่มนำเสนอรูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่รับผิดชอบ อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

ขั้นตอนที่ 4 สะท้อนคิด เพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้และตกผลึกองค์ความรู้ร่วมกันให้ได้รูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก ที่เห็นพ้องต้องกันมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 ผู้ศึกษานำผลจากการระดมความคิดเห็น นำมาสรุปเป็นคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ซึ่งประกอบด้วย หลักการวัตถุประสงค์ กระบวนการดำเนินการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบและคู่มือ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กล่าวคือ แบบประเมินรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการออกแบบรูปแบบ มีจำนวน 3 ข้อ 2) ด้านเนื้อหาในคู่มือ มีจำนวน 7 ข้อ 3) ด้านการนำไปใช้ มีจำนวน 2 ข้อ และ 4) ด้านความพึงพอใจ มีจำนวน 1 ข้อ รวมมีจำนวน 13 ข้อ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบความตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เท่ากับ 1.00 เกณฑ์การแปลผลความพึงพอใจคู่มือใช้รูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ค่าเฉลี่ย $4.50 - 5.00 =$ ดีเยี่ยม ค่าเฉลี่ย $3.50 - 4.49 =$ ดี ค่าเฉลี่ย $2.50 - 3.49 =$ พอใช้ ค่าเฉลี่ย $1.50 - 2.49 =$ แย่ และค่าเฉลี่ย $1.00 - 1.49 =$ แย่มาก

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษายื่นขอจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมในคน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี และได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการศึกษา ตามเอกสารใบรับรองการพิจารณาเลขที่ COA No. 071/2566 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2566 ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เข้าพบกับกลุ่มผู้เข้าร่วมศึกษา เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การศึกษาให้รับทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากผู้เข้าร่วมศึกษาในการสัมภาษณ์ การตอบแบบทดสอบและแบบสอบถาม และลงนามในใบยินยอมโดยชี้แจงสิทธิที่กลุ่มผู้เข้าร่วมศึกษาหรือปฏิเสธที่จะยุติการตอบแบบทดสอบและแบบสอบถามได้ตลอดเวลา และไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น สำหรับข้อมูลที่ได้รับในครั้งนี้ จะไม่มีการเปิดเผยให้เกิดความเสียหายแก่กลุ่มผู้เข้าร่วมศึกษา ผู้ศึกษาจะนำเสนอผลการศึกษาในภาพรวม และนำไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการเท่านั้น

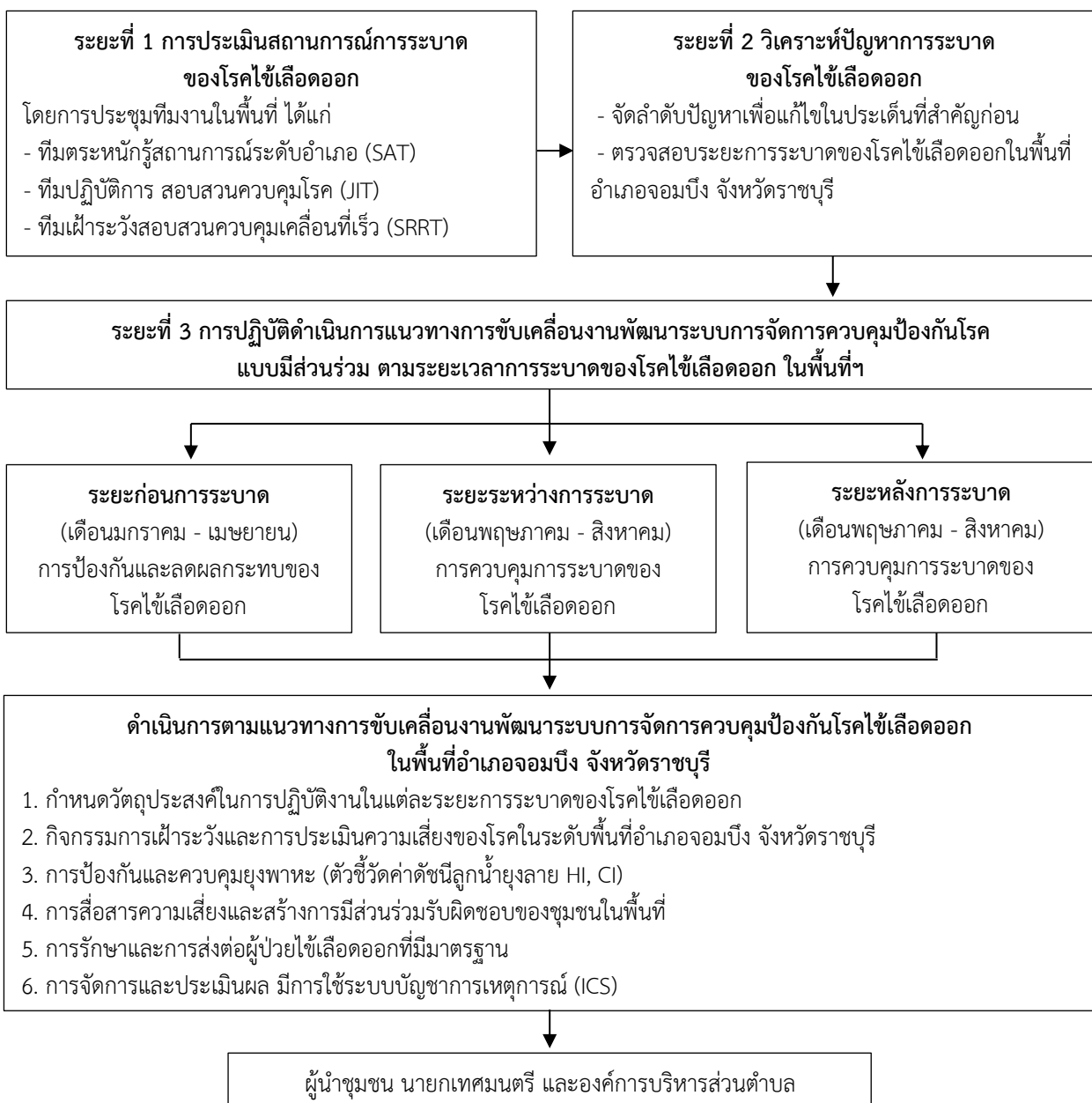
ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและการจัดการเกี่ยวกับการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก จากผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 15 คน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 15 คน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 คน ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า ประชากรส่วนมากในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ประกอบอาชีพเกษตร เวลาทำการเกษตรในพื้นที่ ๆ ขาดแคลนน้ำหรืออยู่ไกลจากแหล่งน้ำ ทำให้ต้องกักเก็บน้ำไว้ใช้อุปโภคบริโภคและทำการเกษตรให้เพียงพอ ในบางพื้นที่มีการเพาะเห็ดไม่สะดวกให้เจ้าหน้าที่ไปพ่นหมอกควันกำจัดยุง จากลักษณะอาชีพและความเป็นอยู่ จะเห็นได้ว่ากระทบกับมาตรการควบคุมโรค ส่วนการจัดการเกี่ยวกับการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก พบว่า ด้านพฤติกรรม การปฏิบัติตัวในการป้องกันไข้เลือดออกอยู่ในระดับปฏิบัติเป็นประจำมีค่าเฉลี่ย $2.73 (\bar{X} = 2.73, S.D. = 0.44)$ โดยพฤติกรรมการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออกที่มีระดับการปฏิบัติเป็นประจำมากที่สุด คือ การจัดบ้านเรือนให้สะอาด เป็นระเบียบ ไม่มีตึบและการทำลายหรือคว่ำภาชนะชำรุด เช่น โอ่งแตก หรือภาชนะที่มีน้ำขัง มีค่าเฉลี่ย $2.89 (\bar{X} = 2.89, S.D. = 0.32)$ และพฤติกรรมการปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออกที่มีระดับการปฏิบัติเป็นบางครั้ง คือ การนอนกางมุ้งเพื่อป้องกันยุงกัดในตอนกลางคืน มีค่าเฉลี่ย $1.92 (\bar{X} = 1.92, S.D. = 0.84)$ และผลสรุปค่าดัชนีลูกน้ำยุงลาย House Index (HI), Container Index (CI) โรงเรือน (บ้าน/ชุมชน) โรงธรรม (ศาสนสถาน) โรงเรียน โรงพยาบาล ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ประจำเดือน มิถุนายน - สิงหาคม 2566 พบว่า มีค่าปกติ กล่าวคือ มีค่า HI น้อยกว่า 10 และมีค่า CI น้อยกว่า 5 และจากการทำแบบสอบถามผู้ร่วมประชุม จำนวน 36 คน พบว่า แหล่งข้อมูลความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับการป้องกันไข้เลือดออกส่วนใหญ่ จากเอกสาร/ตำรา

เรียน/หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 88.89 รองลงมาเป็น สื่อสังคมหรือโซเชียลมีเดีย และวิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 86.11 และ 72.22 ตามลำดับ

ผลการศึกษารูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วมในการสร้างรูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม จากผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 15 คน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 15 คน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 คน ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จากการศึกษาสะท้อนผลการเรียนรู้และตกผลึกองค์ความรู้ร่วมกันได้รูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก ที่เห็นพ้องต้องกันมากที่สุดนั้นมี 2 รูปแบบ ในการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบทั้ง 2 มาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการควบคุมการระบาดของโรคไข้เลือดออกในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบที่ 3 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี (รูปแบบที่ 3)

ผลการประเมินรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 15 คน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 15 คน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 คน ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.69

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและการจัดการเกี่ยวกับการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า สภาพแหล่งชุมชนอาศัยอยู่กันทั้งแบบหนาแน่น และแบบไม่หนาแน่น วิถีชีวิตผู้คนส่วนมากเป็นสังคมชนบทมีการอยู่อาศัยแบบครอบครัวขยาย มีการไปมาหาสู่กันระหว่างบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน มีการรวมกลุ่มในหลายกลุ่มของชุมชน และส่วนมากประกอบอาชีพเกษตร เวลาทำการเกษตรในพื้นที่ ๆ ขาดแคลนน้ำหรืออยู่ไกลจากแหล่งน้ำ ทำให้ต้องกักเก็บน้ำไว้ใช้อุปโภคบริโภคและทำการเกษตรให้เพียงพอ ซึ่งสภาพความหนาแน่น วิถีชีวิต และลักษณะอาชีพของคนในชุมชน เป็นปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนการระบาดของโรคไข้เลือดออกเพิ่มมากขึ้นสอดคล้องกับวลินิกา ฉลากบาง ที่กล่าวว่า ระบบนิเวศวิทยาของหมู่บ้าน เช่น สภาพหลังคาเรือน ความหนาแน่นในการอยู่อาศัย วิถีชีวิตผู้คนเช่น โครงสร้างทางสังคม ลักษณะการประกอบอาชีพเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการควบคุมป้องกันการป้องกันสุขภาพ (วลินิกา ฉลากบาง, 2564) สำหรับการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก พบว่า ค่าดัชนีลูกน้ำยุงลาย House Index (HI), Container Index (CI) โรงเรือน (บ้าน/ชุมชน) โรงธรรม (ศาสนาสถาน) โรงเรียน โรงพยาบาล ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีค่าปกติ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่มีประสบการณ์จากครอบครัวที่มีสมาชิกที่ป่วยเป็นโรคไข้เลือดออก จึงเห็นถึงความสำคัญของการสำรวจ กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายภายในบ้านและรอบ ๆ บ้าน และร่วมมือป้องกันโรคไข้เลือดออก สอดคล้องกับ Pender N. J. et al. กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติของปัจเจกบุคคลในการป้องกันโรคขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสถานการณ์ (Pender, N. J. et al., 2006) และสอดคล้องงานวิจัยของพลอยประกาย ฉลาดล้ำและคณะ พบว่า ประสบการณ์จากครอบครัวที่มีสมาชิกที่ป่วยเป็นโรคไข้เลือดออก และป่วยเป็นโรคซ้ำ ๆ ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการสำรวจและกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายภายในบ้านและรอบ ๆ บ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พลอยประกาย ฉลาดล้ำ และคณะ, 2563) นอกจากนี้ยัง พบว่า แหล่งข้อมูลความสารที่ได้รับเกี่ยวกับการป้องกันไข้เลือดออกส่วนใหญ่จากเอกสาร/ตำราเรียน/หนังสือพิมพ์ สื่อสังคมหรือโซเชียลมีเดีย และวิทยุ/โทรทัศน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของยุทธชัย นาดอนและคณะ พบว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการ เกิดการนำมาตรการไปใช้ในชุมชน (ยุทธชัย นาดอน และคณะ, 2563)

จากผลการศึกษารูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การประเมินสถานการณ์การระบาดของโรคไข้เลือดออก โดยจัดการประชุมทีมงาน SRRT, SAT และ JIT ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ระยะที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาการระบาดของโรคไข้เลือดออกในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยมีแนวทางในการจัดลำดับการระบาดของโรคไข้เลือดออกที่ผันแปรไปตามฤดูกาล (ระยะก่อนการระบาดอยู่ในช่วงเดือนมกราคม - เมษายน, ระยะระหว่างการระบาดอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม - สิงหาคม หรือระยะหลังการระบาดอยู่ในช่วงเดือนกันยายน - ธันวาคม) ร่วมกับเกณฑ์การตรวจสอบการระบาดของโรคไข้เลือดออก DCIR ประกอบด้วย เหตุการณ์ในพื้นที่ที่มีผู้ป่วยต้องสงสัยเข้าข่ายหรือยืนยันโรคไข้เลือดออกเสียชีวิตทุกราย และเหตุการณ์ในพื้นที่ ๆ มีผู้ป่วยเข้าข่ายหรือยืนยัน

โรคไข้เลือดออกที่เป็นกลุ่มก้อน ตั้งแต่ 5 รายขึ้นไป ในหมู่บ้าน หรือชุมชนเดียวกันภายใน 2 สัปดาห์ 1 ซึ่งพบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกได้ตลอดทั้งปี แต่จะพบมากในช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคม - สิงหาคม (กรมควบคุมโรค, 2565) และระยะที่ 3 การปฏิบัติการดำเนินงานแนวทางขับเคลื่อนงานพัฒนาระบบจัดการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกในระยะที่ 2 โดยวิธีการ ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงาน 2) กิจกรรมการเฝ้าระวังและการประเมินความเสี่ยง 3) การป้องกันและควบคุมยุงพาหะ 4) การสื่อสารความเสี่ยงและสร้างการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของชุมชน 5) การรักษาและการส่งต่อผู้ป่วยไข้เลือดออกที่มีมาตรฐาน และ 6) การจัดการและประเมินผล มีการใช้ระบบบัญชาการเหตุการณ์ (ICS) สอดคล้องมาตรการเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก สอดคล้องกับงานวิจัยของ นอริ ทะหว่า พบว่า รูปแบบป้องกันควบคุมการระบาดของโรคไข้เลือดออกนั้น มี 5 ขั้นตอน คือ 1) ค้นหาปัจจัยเสี่ยง 2) การจัดตั้งทีมรวมพลังป้องกันภัยคุกคามสุขภาพ โดยชุมชนช่วยกันจัดการสภาพแวดล้อมให้ปลอดโรค 3) โครงการที่พร้อมดำเนินการปลอดโรคไข้เลือดออก 4) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อทุกรูปแบบและ 5) การประเมินผลรูปแบบ (นอริ ทะหว่า, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลอยประกาย ฉลาดล้ำ และคณะ พบว่า การพัฒนารูปแบบการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออก ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน การออกนโยบายสาธารณะ การประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ การกำจัดลูกน้ำยุงลาย และการติดตามกำกับ (พลอยประกาย ฉลาดล้ำ และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริลักษณ์ มณีประเสริฐ ที่พบว่า การมีคณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกระดับตำบลที่มาจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่ชัดเจน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ทำให้สามารถร่วมกันค้นหาปัญหา และกำหนดแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาไข้เลือดออกได้ตามมาตรการทั้งก่อนเกิดโรคและเมื่อเกิดโรค ซึ่งเป็นรูปแบบการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกได้ดียิ่งขึ้น (ศิริลักษณ์ มณีประเสริฐ, 2563) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จูติชญา ฉลาดล้ำ และคณะ พบว่า การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกโดยโครงการและกิจกรรมที่เกิดจากความคิดเห็น และข้อเสนอของกลุ่มกิจกรรมนั้นมีผู้นำชุมชนเข้าร่วมรับฟัง ปรัชญาหาหรือข้อเสนอแนะ และร่วมวางแผน ทำให้โครงการและกิจกรรมเกิดเป็นรูปธรรมทั้งสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จูติชญา ฉลาดล้ำ และคณะ, 2562)

จากผลการประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น พบว่า การออกแบบรูปแบบของคู่มือ เนื้อหาในคู่มือการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจ อยู่ในระดับดีเยี่ยม คู่มือเป็นแนวทางให้กับเจ้าหน้าที่ได้ทราบถึงหลักการ การปฏิบัติงานหน้าที่ของหน่วยงาน การใช้อธิบายถึงวัตถุประสงค์และกระบวนการดำเนินงาน และสร้างความมั่นใจให้แก่เจ้าหน้าที่ทั่ว ๆ ไป ให้มีความมั่นใจมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ, 2565) และยังพบว่า ค่าดัชนีลูกน้ำยุงลาย House Index (HI), Container Index (CI) ระยะการระบาดของโรคไข้เลือดออกในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ในช่วงเดือนมิถุนายน - สิงหาคม 2566 มีค่าปกติ คือ มีค่า HI น้อยกว่า 10 และมีค่า CI น้อยกว่า 5 อีกทั้งมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องมาจากการดำเนินงานทุกขั้นตอนในแต่ละระยะเครือข่ายในชุมชนเข้ามาเป็นทีมร่วมในการพัฒนารูปแบบระบบจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ในการศึกษาปัญหาและความต้องการ และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จูติชญา ฉลาดล้ำ และคณะ; พลอยประกาย ฉลาดล้ำ และคณะ ในการประเมินรูปแบบการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยชุมชนมีส่วนร่วมหลังการนำไปใช้ พบว่า ค่าดัชนีความซุกของลูกน้ำยุงในพื้นที่ที่ศึกษาลดลง ได้รับความ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมอยู่ในระดับมาก และมีความรู้เพิ่มขึ้น เพราะกลุ่มคนในชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นและ ข้อเสนอ กิจกรรม ทำให้กิจกรรมสามารถปฏิบัติได้และเกิดประสิทธิภาพในการป้องกันโรคไข้เลือดออกที่ได้ผลดี (จูติชญา ฉลาดล้ำ และคณะ, 2562); (พลอยประกาย ฉลาดล้ำ และคณะ, 2563)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนด้านระบบนิเวศของชุมชน ด้านวิถีชีวิตผู้คน และด้านพฤติกรรม การปฏิบัติตัวในการป้องกันโรคไข้เลือดออกในพื้นที่อำเภอเมืองจอมบึง จังหวัดราชบุรี ทำให้เห็นสาเหตุของปัญหา การจัดการควบคุมและป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออก และการพัฒนารูปแบบการจัดการควบคุมป้องกัน การระบาดของโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมในพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสำหรับอธิบายลำดับขั้นตอนในการจัดการควบคุมป้องกันการระบาดของโรคไข้เลือดออกในแต่ละระยะของ การระบาด เพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมการจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการนำรูปแบบและคู่มือไปประยุกต์ใช้ ในพื้นที่อื่น ๆ นั้นควรมีการศึกษาถึงความเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ของพื้นที่เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป้องกัน และควบคุมโรคระบาดในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2565). สถานการณ์ไข้เลือดออก. กระทรวงสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://datastudio.google.com/reporting>
- จิตติชญา ฉลาดล้ำ และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อป้องกันและควบคุมโรค ไข้เลือดออก: กรณีศึกษาตำบลต้นแบบ หมู่ 3 บ้านทุ่งทอง ตำบลลาดบัวขาว อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ, 2(1), 153-162.
- นอริ ตะหว้า. (2562). การพัฒนารูปแบบส่งเสริมศักยภาพการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนตำบลศรี อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารหาดใหญ่วิชาการ, 10(2), 1612-1627.
- พรสุรางค์ ราชภักดี และคณะ. (2564). การประเมินประสิทธิผลทีมตระหนักรู้สถานการณ์และทีมปฏิบัติการ สอบสวนควบคุมโรคสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 2 จังหวัดพิษณุโลก. วารสารวิชาการวิทยาศาสตร์และ วิทยาศาสตร์ประยุกต์, 6(1), 1-10.
- พลอยประกาย ฉลาดล้ำ และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยมีส่วน ร่วมของชุมชน ในตำบลบ้านกล้วย จังหวัดราชบุรี. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(12), 324-340.
- ยุทธชัย นาดอน และคณะ. (2563). การพัฒนามาตรการควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยชุมชนมีส่วนร่วม. วารสาร วิชาการสาธารณสุขชุมชน, 6(1), 1-12.
- วัลนิกา ฉลากบาง. (2564). การวิจัยแบบผสมผสาน. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 7(2), 124-132.
- ศิริลักษณ์ มณีประเสริฐ. (2563). การพัฒนารูปแบบการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชน จังหวัดสมุทรสาคร. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 26(2), 309-319.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ. (2565). คู่มือการปฏิบัติงาน (Work Manual). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ.
- Cohen, J.M. & Uphoff, N.T. (1981). Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation [Rural Development Committee Center]. in International Studies. Cornell University.
- Health Data Center. (2566). รายงานผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกในระบบเฝ้าระวัง (รง. 506) และการวินิจฉัยของ แพทย์ในฐานข้อมูล 43 แฟ้ม. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://itjournal.moph.go.th/list/24>
- Pender, N. J. et al. (2006). Health Promotion in Nursing Practice. (5th ed). New Jersey: Pearson Education Inc.

จรรยาวัชของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด*

SOFT SKILLS OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING THE ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF TEACHERS IN SCHOOLS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHANTHABURI TRAT

ศศิพร คุ่มวงศ์*, พิกษา สมบูรณ์, เรืองวิญญ์ นิลโคตร

Sasiphon Koomwongdi*, Lita Somboon, Reongwit Nilkote

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Education, Rambhaibarni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6526141023@rbru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับจรรยาวัชของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์การของครู 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาวัชของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์การของครู และ 4) สร้างสมการพยากรณ์จรรยาวัชของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือคือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด จำนวน 306 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับจรรยาวัชของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.47) 2) ระดับความผูกพันต่อองค์การของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.49) 3) ความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาวัชของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์การของครูมีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) จรรยาวัชของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครูมีผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ เท่ากับ .722 และอำนาจพยากรณ์ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครู ร้อยละ 52.10 สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ $\hat{Y} = 0.950 + 0.315 (X_5) + 0.287 (X_1) + 0.172 (X_2)$ และสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z}_y = 0.329 (X_5) + 0.295 (X_1) + 0.173 (X_2)$ สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทักษะการบริหารงานที่มีคุณภาพจะส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มความผูกพันของครูต่อองค์การ ผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: จรรยาวัช, ผู้บริหารสถานศึกษา, ความผูกพันต่อองค์การ

Abstract

The research article aimed to: 1) Study the level of managerial skills of school administrators. 2) Study the level of teachers' organizational commitment. 3) Examine the relationship between

* Received October 16, 2024; Revised November 2, 2024; Accepted November 9, 2024

the managerial skills of school administrators and teachers' organizational commitment. 4) Develop a predictive model for managerial skills of school administrators that affect teachers' organizational commitment. The study was conducted under the Office of Secondary Educational Service Area of Chanthaburi and Trat provinces. It was quantitative research using a questionnaire as the research tool. The sample group consisted of 306 teachers from schools under the Office of Secondary Educational Service Area of Chanthaburi and Trat. Data were analyzed using mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. The research findings revealed that: 1) The overall level of managerial skills of school administrators was high ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.47). 2) The overall level of teachers' organizational commitment was also high ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.49). 3) There was a significant positive correlation between the managerial skills of school administrators and teachers' organizational commitment at a high level, with a statistical significance of .01. 4) The managerial skills of school administrators had a significantly positive effect on teachers' organizational commitment at a significance level of .05. The multiple correlation coefficient was .722, and the predictive power of the model accounted for 52.10% of the variance in teachers' organizational commitment. There was a significant positive outcome at the .05 level. The multiple correlation coefficient was .722, and the predictive power affected the commitment to the organisation of teachers by 52.10 %, the forecast equation in raw score format $\hat{Y} = 0.950 + 0.315 (X_5) + 0.287 (X_1) + 0.172 (X_2)$ and the forecast equation in the form of a standardized score $\hat{Z}_y = 0.329 (X_5) + 0.295 (X_1) + 0.173 (X_2)$. The study's findings are consistent with the established hypothesis.

Keywords: Soft Skills, Administrators, Organisational Commitment

บทนำ

หลังจากผ่านพ้นวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่กินเวลายาวนานถึง 3 ปี ส่งผลให้ทั่วโลกต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการศึกษา ทำให้ผู้คนจำนวนไม่น้อยต้องรับมือกับความเครียดจากการเปลี่ยนแปลง ของโลกที่หมุนไปเร็วจนปรับตัวไม่ทัน จากรายงานการสำรวจความสุขของคนไทยจาก World Happiness Report ปี 2023 ของสหประชาชาติ (UN) บ่งชี้ว่า ค่าเฉลี่ยความสุขของประชากรไทยอยู่ในลำดับที่ 60 ของโลก หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างค่าเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2562 - 2564 กับช่วง ปี พ.ศ. 2563 - 2566 พบว่า จากที่เคยอยู่ที่ 5.891 ได้ลดลงมาอยู่ที่ 5.843 (ไทยพีบีเอส, 2567) สอดคล้องกับรายงานภาวะสังคมไตรมาส 4 และภาพรวมปี พ.ศ. 2565 ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ระบุว่า โรคซึมเศร้าและการฆ่าตัวตายจากปัญหาสุขภาพจิตยังมีอัตราเพิ่มขึ้น จากข้อมูลของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข พบว่า จำนวนผู้ป่วย โรคซึมเศร้า ในปี พ.ศ. 2563 มีอยู่ 355,537 คน แต่ในปี พ.ศ. 2564 เพิ่มขึ้นเป็น 358,267 คน และอัตราการฆ่าตัวตาย ในปี พ.ศ. 2564 อยู่ที่ 7.38 รายต่อประชากรแสนคน เพิ่มขึ้นจากในช่วงปี พ.ศ. 2547 - 2563 ที่ทรงตัวอยู่ในระดับ 5 - 6 รายต่อประชากรแสนคน ทั้งนี้ กลุ่มอายุที่มีการฆ่าตัวตายสูงสุด คือ กลุ่มอายุ 15 - 34 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มวัยเรียนและวัยทำงานตอนต้น โดยมีปัจจัยหลัก คือ ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์กับคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัว ในสถานที่ทำงาน หรือในโรงเรียน รวมทั้งภาวะป่วยกายหรือใจเรื้อรัง การใช้สุราและสารเสพติด และภาวะเครียดจากผลกระทบทางเศรษฐกิจ (เชชไฟกัส, 2566)

ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะผู้นำขององค์การการศึกษา เป็นหน่วยงานแรกที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญ ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศไทย ที่ต้องดูแล รับผิดชอบและพัฒนาทั้งบุคลากรในปกครอง และนักเรียน จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จท่ามกลางกระแสที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงทางด้านความเปราะบางของบุคคลที่มีเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้บริหารนอกจากจะต้องมีทักษะ ในการบริหารงาน หรือ Hard Skills แล้ว อีกทักษะหนึ่งที่สำคัญ คือ จรณทักษะ (Soft Skills) คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ได้ให้ความหมายของจรณทักษะไว้ว่า เป็นลักษณะเฉพาะหรือคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลในเรื่องความฉลาด ความสามารถทางอารมณ์หรือความมีคุณธรรม เช่น บุคลิกภาพ อุปนิสัย ความสุภาพในการเข้าสังคม การใช้ภาษาสื่อสารกับบุคคลอื่น ความเป็นมิตร การมองโลกในแง่ดี มีวุฒิภาวะ มีความคิดริเริ่ม สามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก ความเข้าใจความเป็นจริงของสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้บุคคล สามารถทำงานและดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2557) ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของ สแตนฟอร์ด รีเสิร์ช เซ็นเตอร์ (Stanford Research Center) มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) และมูลนิธิคาร์เนกี (Carnegie foundation) ที่รายงานว่า 85% ของความสำเร็จในการทำงานมาจาก Soft Skills และ People Skill ที่ดีเยี่ยม และอีก 15% มาจาก Technical Skills (กรุงเทพธุรกิจ, 2565) และรายงานว่า การพัฒนา Soft Skills ในกลุ่มพนักงานระดับบริหาร เช่น “ทักษะการเป็นผู้ฟังที่ดี” และ “ความเห็นอกเห็นใจ” เป็นสิ่งที่จำเป็นและควรพัฒนา (Linked learning, 2018) หากผู้บริหารสามารถใช้จรณทักษะเข้ามามีส่วนในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกันของบุคคลในองค์กรนั้น จะส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรเกิดความพึงพอใจ ลดความเครียด เพิ่มความสุขและนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในที่สุด

จากการศึกษาตลาดแรงงานของของ แมคคินซี คอมพานี (McKinsey & Company) เกี่ยวกับสาเหตุที่คนลาออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม้จะลาออกโดยที่ไม่มีงานรองรับ ได้แก่ หัวหน้าปราศจากการใส่ใจกัน ปล่อยให้พนักงาน ไปตายดาบหน้า ไม่ได้เรียนรู้เพิ่มเติม ทำงานไร้ความหมาย ทำลายสุขภาพ ไม่มีการชื่นชม เพื่อนร่วมงาน แทะข้างหลัง ไวใจไม่ได้ ไม่ปลอดภัย ถูกตัดขาด ไม่เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร หากสังเกต จะพบว่า ทุกข้อมีสาเหตุมาจาก “คน” หากคนรู้สึกขาดหรือไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกเติมเต็ม ส่งผลให้ไปปฏิบัติต่อคนอื่น จึงเกิดเทรนด์เหล่านี้ขึ้น (กรุงเทพธุรกิจ, 2565) ในสายงานการศึกษา มีการลาออกของข้าราชการครูอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ซึ่งประเด็นนี้ถูกหยิบยกไปพูดถึงในหลายวงสนทนา อย่างกลุ่มคลับเฮาส์ (Clubhouse) ของครูขอสอน ที่มีผู้ร่วมฟังเป็นจำนวนมากและแฮชแท็กทำไมครูไทยอยากลาออกในแอปพลิเคชันทวิตเตอร์ ที่พุ่งติดอันดับ 1 ของประเทศไทย อยู่ระยะหนึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบราชการของอาชีพครู (จิรัชญา ไชยชุมคุณ, 2564) ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากครูลาออกหรือโยกย้ายนั้น ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางวิชาการและการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง ซึ่ง ลีอรัตน์ อนุรัตน์พานิช และคณะ ได้ทำการศึกษา และพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะลาออก คือ ความผูกพันต่อองค์กร (ลีอรัตน์ อนุรัตน์พานิช และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของณัฐวรรณ แสงอรุย์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า ความผูกพันต่อองค์กรมีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจที่จะลาออกในทางลบ ความผูกพันต่อองค์กรถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อองค์กร หากองค์กรสามารถทำให้บุคลากรเกิดความรัก ความผูกพันหรือรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ย่อมทำให้บุคลากรมีความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์กรต่อไปและปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ (ณัฐวรรณ แสงอรุย์, 2558) หากบุคลากรไม่มีความผูกพันต่อองค์กร อาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ปัญหาการลาออกจากการงาน ปัญหาการขาดงาน ปัญหาการมาทำงานสาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงาน ดังนั้นผู้บริหารจึงควรให้ความสนใจต่อความผูกพันต่อองค์กร เพื่อเสริมสร้างให้สมาชิกมีความผูกพันในองค์กรมากยิ่งขึ้น (เฉลิมขวัญ เมฆสุข และประสพชัย พสุนนท์, 2560)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองจันทบุรี เป็นจังหวัด ในภาคตะวันออกที่มีความหลากหลายของประชาชน เนื่องจากมีรอยต่อกับหลายจังหวัด ทิศเหนือติดกับจังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสระแก้ว ทิศใต้ติดกับทะเลอ่าวไทย (มีแนวชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 87 กิโลเมตร) ทิศตะวันออกติดกับ จังหวัดตราดและจังหวัดพระตะบอง ราชอาณาจักรกัมพูชา (แนวเขตยาวประมาณ 86 กิโลเมตร) ทิศตะวันตกติดกับจังหวัดระยองและจังหวัดชลบุรี (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจันทบุรี, 2565) ทำให้ในการรับสมัครสอบแข่งขัน เพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครูผู้ช่วย สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด มีผู้สมัคร จากหลากหลายจังหวัด ส่งผลให้ กลุ่มบริหารทรัพยากรบุคคลพบสภาพปัญหา ครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา เป็นครูที่มีภูมิลำเนาในต่างจังหวัด เมื่อมีคุณสมบัติการย้าย จึงขอย้ายกลับภูมิลำเนาหรือหากคุณสมบัติไม่ครบถ้วน จะไปสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่ง ครูผู้ช่วยใหม่ และเมื่อได้รับการบรรจุและแต่งตั้ง จะย้ายตามผลการสอบแข่งขันดังกล่าว จากรายงานผลการดำเนินงาน ตามนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 อีกทั้งจากการสรุปสถิติการสรรหา บรรจุแต่งตั้งและ การลาออกจากราชการ พบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครู ลาออกจาก ราชการ จำนวน 22 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด, 2566) จากปัญหาที่กล่าวมา ข้างต้น ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนครูผู้สอนและดำเนินงานพิเศษของสถานศึกษา ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไป อย่างไม่ต่อเนื่อง

จากสภาพปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าหากสถานศึกษาต้องการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ทักษะในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา (Hard Skills) ยังไม่เพียงพอต่อการบริหารงาน ในสภาพปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงศึกษาจรรยาวัตรทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด โดยผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีการบริหารการศึกษา แนวคิดจรรยาวัตร และ แนวคิดการบริหารองค์การ เป็นแนวคิดพื้นฐานในการออกแบบการวิจัย ซึ่งทฤษฎีการบริหารการศึกษาช่วยให้เห็น ถึงบทบาทและความสำคัญของผู้บริหารในการสร้างวัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนา ขณะที่ แนวคิดจรรยาวัตรเน้นทักษะด้านความสัมพันธ์และการสร้างความไว้วางใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้าง ความผูกพันของครูในองค์กร ส่วนแนวคิดการบริหารองค์การนั้นครอบคลุมถึงการจัดการด้านทรัพยากรบุคคล และการพัฒนาความสัมพันธ์ภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านี้ช่วยให้สามารถ วิเคราะห์และประเมินผลกระทบของการบริหารที่มีต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูได้อย่างรอบด้าน ซึ่งคาดว่าผล ที่ได้จากการวิจัย จะทำให้ทราบว่าจรรยาวัตรทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู หรือไม่ อีกทั้งยังเป็นแนวทาง ในการสร้างความผูกพันต่อองค์กรของครูที่เหมาะสมและเป็นการพัฒนาการบริหารงาน การสร้างแรงจูงใจ ลดความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลให้องค์การได้สามารถบริหารงานและจัด การศึกษาได้ อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับจรรยาวัตรทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จันทบุรี ตราด
2. เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาวัตรทักษะของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพัน ต่อองค์กร ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์จรรยาวัตรทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพัน ต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ปีการศึกษา 2566 จากสถานศึกษา จำนวน 39 แห่ง จำนวน 1,439 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด, 2566)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ในปีการศึกษา 2566 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) จากประชากรจำนวน 1,439 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด, 2566) ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 306 คน ได้โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนของครูผู้สอนแต่ละสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด

3. ด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาและความผูกพันต่อองค์กร

4. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ใช้แบบสอบถาม โดยได้พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พัฒนาเป็นนิยามศัพท์เฉพาะ จากนั้นได้พัฒนาเป็นแบบคำถาม ซึ่งผ่านการตรวจสอบและประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการบริหารการศึกษา การบริหารสถานศึกษา ด้านจรรยาบรรณ ด้านสถิติและด้านการวิจัย จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือ IOC มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.60 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะ คล้ายตัวอย่าง จำนวน 30 คน และได้หาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, L. J., 1990) ทั้งฉบับเท่ากับ .98 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษา และตอนที่ 2 แบบสอบถามความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967)

5. ด้านการเก็บข้อมูลการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน (Checklist) ระยะที่ 2 ส่งเครื่องมือรวบรวมข้อมูลไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 ฉบับ พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ให้สถานศึกษาส่งเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลให้กับข้าราชการครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตอบแบบสอบถามและรวบรวมเอาไว้ โดยผู้วิจัยกำหนดวันในการรับเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการเก็บเครื่องมือรวบรวมข้อมูลกลับคืนและระยะที่ 3 ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนและมีความสมบูรณ์ครบ 306 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

6. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบความสัมพันธ์แบบสหสัมพันธ์ (Correlation Matrix) โดยรูปแบบ Panel และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Model) และอธิบายความสัมพันธ์ด้วยสมการได้ (ปกรณ ประจันบาน, 2555)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด

ที่	จรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด	ระดับภาวะผู้นำ			
		n = 306			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.	ด้านการติดต่อสื่อสารและการนำเสนอ	4.22	0.51	มาก	2
2.	ด้านการทำงานเป็นทีม	4.15	0.50	มาก	4
3.	ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น	4.12	0.56	มาก	5
4.	ด้านการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	4.18	0.53	มาก	3
5.	ด้านความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม	4.27	0.52	มาก	1
รวม		4.19	0.47	มาก	

จากตารางที่ 1 จรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) ด้านความเป็น มืออาชีพและจริยธรรม ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.52) 2) ด้านการติดต่อสื่อสารและการนำเสนอ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.51) 3) ด้านการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.53) 4) ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.50) และ 5) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.56) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จันทบุรี ตราด

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ที่	ความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด	ระดับประสิทธิภาพ			
		n = 306			
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.	ด้านความจงรักภักดี	4.34	0.52	มาก	1
2.	ด้านเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร	4.23	0.49	มาก	3
3.	ด้านความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน	4.29	0.53	มาก	2
4.	ด้านความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์กร	3.97	0.66	มาก	4
รวม		4.22	0.49	มาก	

จากตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) ด้านความจงรักภักดี ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.52) 2) ด้านความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.53) 3) ด้านเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.49) และ 4) ด้านความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์กร ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.66) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ปรากฏผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาวัฏะของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ปรากฏผลดังตารางที่ 3

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X	Y
X ₁	1						
X ₂	.784**	1					
X ₃	.734**	.843**	1				
X ₄	.719**	.807**	.791**	1			
X ₅	.668**	.760**	.738**	.817**	1		
X	.852**	.930**	.916**	.917**	.883**	1	
Y	.650**	.654**	.619**	.584**	.657**	.699**	1

**p< .01

จากตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาวัฏะของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด มีความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับความสัมพันธ์กันสูง ($r_{xy} = 0.699$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการสร้างสมการระหว่างจรรยาวัฏะของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ปรากฏผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ของจรรยาวัฏะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด

ตัวแปร	b	S.E.	β	t	P
ค่าคงที่ (Constant)	0.950	0.182		5.220*	0.000
ด้านความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม (X ₅)	0.315	0.060	0.329	5.276*	0.000
ด้านการสื่อสารและการนำเสนอ (X ₁)	0.287	0.064	0.295	4.519*	0.000
ด้านการทำงานเป็นทีม (X ₂)	0.172	0.074	0.173	2.319*	0.000
ค่าคงที่ (a) = 0.950					
R = 0.722, R ² = 0.521, S.E. _{est} = 0.34783, F = 109.333*					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ของจรรยาวัฏะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด พบว่า จรรยาวัฏะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด คือ ด้านความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม (X₅) ด้านการสื่อสารและการนำเสนอ (X₁) และด้านการทำงานเป็นทีม (X₂) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R) เท่ากับ 0.722 ค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R²) เท่ากับ 0.521 ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์กรของครู ได้ร้อยละ 52.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ คือ สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ $\hat{Y} = 0.950 + 0.315 (X_5) + 0.287 (X_1) + 0.172 (X_2)$ และสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z}_y = 0.329 (X_5) + 0.295 (X_1) + 0.173 (X_2)$ ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น พบว่า จรรยาวัฏะของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (X₃) และด้านการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (X₄) ไม่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยจรรยาบรรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด มีประเด็นที่น่าสนใจ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาพบจรรยาบรรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อย ได้แก่ 1) ด้านความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.52) 2) ด้านการติดต่อสื่อสารและการนำเสนอ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.51) 3) ด้านการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.53) 4) ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.50) และ 5) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.56) ตามลำดับ ผลการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดการบริหารการศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงที่เน้นการบูรณาการจรรยาบรรณทักษะในการพัฒนาองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดีน (Dean, S. A.) ได้เน้นความสำคัญของจรรยาบรรณทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจำเป็นสำหรับแรงงานในยุคปัจจุบัน ทักษะเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จในที่ทำงาน โดยแบ่งออกเป็นหลายด้านหลัก ได้แก่ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นในการถ่ายทอดข้อมูลอย่างชัดเจนและทำงานร่วมกับผู้อื่น ในขณะเดียวกัน การทำงานเป็นทีมช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงานและยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น การคิดเชิงวิจักษ์มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ ความคิดสร้างสรรค์ยังส่งเสริมการคิดนอกกรอบและการสร้างแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา ขณะที่การปรับตัวและความยืดหยุ่นในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเป็นทักษะที่จำเป็นในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และการมีความเป็นผู้นำและการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นก็เป็นสิ่งสำคัญในการนำทีมไปสู่เป้าหมาย (Dean, S. A., 2017) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกรณ์ โปรยรุ่งโรจน์ และณกมล จันทรสม ที่ได้ศึกษาปัจจัยด้าน จรรยาบรรณส่งต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของพนักงานกลุ่มเจนเอเรชั่นวายในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่ง ข้อค้นพบที่น่าสนใจเกี่ยวกับ จรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษา คือการเรียนรู้พัฒนาจรรยาบรรณประกอบไปกับการเรียนรู้ทักษะวิชาชีพเฉพาะทางเป็นสิ่งสำคัญ เพราะมนุษย์ที่มีจรรยาบรรณที่ดีแสดงถึงจรรยาบรรณในการทำงาน รวมถึงความสามารถในการจัดการสิ่งต่าง ๆ การสื่อสาร ร่วมงานกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่เทคโนโลยีไม่สามารถมาทดแทนได้ รวมถึงการเรียนรู้ทักษะเฉพาะทาง เทคนิคการทำงานเฉพาะอาชีพ เรียนรู้และปรับตัวไปกับเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน (ปกรณ์ โปรยรุ่งโรจน์ และณกมล จันทรสม, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมกริช บุญพรม และประยุทธ ชูสอน ที่ได้ศึกษาตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำ ด้านจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนชายขอบ พบว่า ระดับทักษะภาวะผู้นำด้านจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนชายขอบ โดยภาพรวมและรายด้านนั้นอยู่ในระดับมากทุกรายการ (คมกริช บุญพรม และประยุทธ ชูสอน, 2562) สามารถอภิปรายได้ว่า จรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อ การดำเนินงานของครู ผู้บริหารที่มีจรรยาบรรณสูง สามารถบริหารองค์กรโดยใช้การสื่อสารเชิงบวก ทั้งในด้านพฤติกรรมและการสื่อสาร จะได้รับความไว้วางใจ ความเชื่อใจ ความเต็มใจ ในการทำงานของครู ซึ่งส่งผลให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโรงเรียนมีการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. ผลการศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ย ความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) ด้านความจงรักภักดี ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.52) 2) ด้านความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.53) 3) ด้านเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.49) และ 4) ด้านความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์กร ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.66) ตามลำดับ ผลการศึกษาเป็นการสะท้อนถึงแนวคิดการบริหารองค์กรที่ต้องเน้นถึงการสร้างความภักดี

และสัมพันธภาพองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐนันท์ เศวตพงศ์ ที่ได้ศึกษา พบว่า ความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วย ด้านความเชื่อและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์การ ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามเพื่อองค์การ และด้านความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงความเป็นสมาชิกขององค์การ (ญัฐนันท์ เศวตพงศ์, 2566) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถาวร อ่อนลออ พบว่า ความผูกพัน ต่อองค์การของบุคลากรในภาพรวม อยู่ในระดับดี ปัจจัยลักษณะงานที่ปฏิบัติในภาพรวม อยู่ในระดับดี คุณภาพชีวิตในการทำงาน อยู่ในระดับดี นอกจากนี้ ยังพบว่า ระดับความผูกพันต่อองค์การ ของบุคลากรที่มีอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาปฏิบัติงาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ถาวร อ่อนลออ, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรางค์ ลิ้มเจริญ และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒน์ ที่ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของครูกับความผูกพันต่อองค์การของครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองปราจีนบุรี พบว่า ระดับความผูกพันต่อองค์การของครูโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองปราจีนบุรีตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน พบว่า ความผูกพันต่อองค์การของครูมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุดและด้านความทุ่มเทในการทำงานมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (สุรางค์ ลิ้มเจริญ และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒน์, 2558)

3. ผลการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด มีความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับความสัมพันธ์กันสูง ($r_{xy} = 0.699$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการศึกษาสอดคล้องกับ สุรางค์ ลิ้มเจริญ และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒน์ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ จรรยาบรรณสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สรุปได้ว่า จรรยาบรรณสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย การสื่อสารและการนำเสนอ ความสามารถในการเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม การเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (สุรางค์ ลิ้มเจริญ และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒน์, 2558) สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมกริช บุญพรหม และประยุทธ ชูสอน ที่ได้ศึกษาตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำด้านจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนชายขอบ พบว่า เมืองค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร และการนำเสนอความสามารถของภาวะผู้นำ การทำงานแบบทีมประสานพลัง การคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม การศึกษาเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยี การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและการพัฒนาคน และการสร้างนวัตกรรม (คมกริช บุญพรหม และประยุทธ ชูสอน, 2562) สอดคล้องกับ วาริษา ประเสริฐทรง และวัลลภา อารีรัตน์ ที่กล่าวว่า จรรยาบรรณหมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มุ่งส่งเสริมให้บุคลากรร่วมมือกัน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษา เมืองค์ประกอบ 8 ด้าน คือ ด้านการสื่อสารและนำเสนอ ด้านความสามารถของภาวะผู้นำ ด้านการทำงานแบบร่วมแรงร่วมใจเป็นทีม ด้านการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม ด้านการศึกษาเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการพัฒนาคนและสร้างนวัตกรรม และด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (วาริษา ประเสริฐทรง และวัลลภา อารีรัตน์, 2558)

4. ผลการศึกษา พบว่า จรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด คือ ด้านความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม (X_5) ด้านการสื่อสารและการนำเสนอ (X_1) และด้านการทำงานเป็นทีม (X_2) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R) เท่ากับ 0.722 ค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R^2) เท่ากับ 0.521 ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้สามารถร่วมกันพยากรณ์ความผูกพัน ต่อองค์การของครู ได้ร้อยละ 52.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ คือ สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ $\hat{Y} = 0.950 + 0.315 (X_5) +$

$0.287 (X_1) + 0.172 (X_2)$ และสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z}_y = 0.329 (X_5) + 0.295 (X_1) + 0.173 (X_2)$ ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น พบว่า จรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการสร้าง ความสัมพันธ์กับผู้อื่น (X_3) และด้านการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (X_4) ไม่ส่งผล ต่อความผูกพัน ต่อองค์กรของครู ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับ รวีวรรณ เลี่ยมสุวรรณ และอุไร สุทธิแย้ม ที่ได้ศึกษาทักษะด้านจรณทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายุทธยานี เขต 2 พบว่า ทักษะด้านจรณทักษะในศตวรรษที่ 21 ของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายุทธยานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ทักษะด้านความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม ทักษะด้าน การสื่อสารและการนำเสนอ ทักษะด้านภาวะผู้นำ และทักษะด้านการทำงานเป็นทีม (รวีวรรณ เลี่ยมสุวรรณ และ อุไร สุทธิแย้ม, 2566) สอดคล้องกับ สาวนีย์ สิทธิชัยจารุเมธี และสุชาดา บุปผา ที่ได้ศึกษาจรณทักษะของผู้บริหาร สถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จากการวิเคราะห์โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า ด้านการสื่อสาร (X_1) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดกลาง สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ที่อยู่ในระดับสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ .629 ด้านการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (X_2) ด้านการทำงานเป็นทีม (X_4) ด้านการปรับตัว (X_5) และด้านภาวะผู้นำ (X_3) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา หนองคาย อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ .597, .581, .581 และ .452 ตามลำดับ อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (สาวนีย์ สิทธิชัยจารุเมธี และสุชาดา บุปผา, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพย์รัตน์ กาประสิทธิ์ และคณะ ที่ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร พบว่า สภาพจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากและมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้าน ความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.57) 2) ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.55) และ 3) ด้านการ คิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.56) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านนวัตกรรมและการพัฒนาคน ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.56) (ทิพย์รัตน์ กาประสิทธิ์ และคณะ, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาระดับจรณทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาและความผูกพันต่อองค์กรของครู พบว่า จรณทักษะ ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการจัดการงานบริหารใน สถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารที่ชัดเจน การตัดสินใจที่มีประสิทธิผล รวมถึงการแก้ปัญหา ต่าง ๆ ภายใต้งค์การได้อย่างรอบคอบและมีระบบ ในส่วนของความผูกพันต่อองค์กรของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงถึงความผูกพันของครูต่อสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ครูมีความมุ่งมั่นในการทำงาน การมีส่วนร่วมใน การพัฒนาสถานศึกษา และความภักดีต่อองค์กร สิ่งนี้แสดงถึงความเชื่อมโยงทางอารมณ์และวิชาชีพของครูที่มีต่อ สถานศึกษา นอกจากนี้ ผลการวิจัย ยังพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจรณทักษะของผู้บริหารกับความผูกพันต่อ องค์กรของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งหมายความว่า เมื่อจรณ ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาเพิ่มขึ้น ความผูกพันของครูต่อองค์กรก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วยผล ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของผู้บริหารในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีคุณภาพและส่งเสริมให้ครูรู้สึก มีส่วนร่วมในองค์กร จรณทักษะของผู้บริหารยังมีผลทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ เท่ากับ .722 แสดงให้เห็นถึงอำนาจในการพยากรณ์ ความผูกพันของครูต่อองค์กรถึงร้อยละ 52.10 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความผูกพันนี้ ได้แก่ จรรยาวัชระด้าน ความเป็นมืออาชีพและจริยธรรม (X_5) ด้านการติดต่อสื่อสารและการนำเสนอ (X_1) และด้านการทำงานเป็นทีม (X_2) สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทักษะการบริหารงานที่มีคุณภาพจะส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มความผูกพันของครู ต่อองค์กร ทำให้ครูมีความมุ่งมั่นและเต็มใจที่จะพัฒนาองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษาในระยะยาว ข้อเสนอแนะจากการศึกษา จากการศึกษา พบว่า หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลและการวิเคราะห์เหล่านี้ ไปใช้ในการพัฒนานโยบายและแนวทางการบริหารงานที่เหมาะสมตามบริบทขององค์กร เพื่อเสริมสร้างความผูกพัน ต่อองค์กรให้เกิดขึ้นกับครู ที่จะนำมาซึ่งความเชื่อมั่น ความศรัทธาในองค์กรของครู ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพ การทำงาน และความสำเร็จของสถานศึกษาต่อไป ควรมีการส่งเสริมด้านความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์กร ทั้งนี้เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับองค์กร และผลการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาวัชระของผู้บริหาร สถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด มีความสัมพันธ์ทางบวก อยู่ในระดับความสัมพันธ์กันสูง รวมถึงจรรยาวัชระของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ ความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด คือ ด้านความเป็นมือ อาชีพและจริยธรรม (X_5) ด้านการสื่อสารและการนำเสนอ (X_1) และด้านการทำงานเป็นทีม (X_2) จึงควรมีการพัฒนา ความเป็นมืออาชีพและจริยธรรมด้านการสื่อสาร การนำเสนอด้านการทำงานเป็นทีมไปพร้อม ๆ กัน ข้อเสนอแนะ ในการการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยและพัฒนาจรรยาวัชระของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อ องค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ ข้อมูลเชิงลึก

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). รู้จัก “วงจรรคนเหนื่อย” เหนื่อยที่ใจ ทำไมส่งผลกับงาน. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2567 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/health/social/1039144>.
- คมกริช บุญพรม และประยุทธ์ ชูสอน. (2562). ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำด้าน SOFT SKILLS ของผู้บริหาร สถานศึกษาของโรงเรียนชายขอบ. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 7(26), 178-187.
- จิรัชญา ไชยชุมคุณ. (2564). ภาระงานล้น แต่เงินน้อย สรุปปัญหา #ทำไมครูไทยอยากลาออก เมื่อครูถูกผลักให้ เป็นผู้เสียสละ. เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2567 จาก <https://thematter.co/social/education/why-thai-teachers-wanna-quit/160415>
- เฉลิมขวัญ เมฆสุข และประสพชัย พสุนนท์. (2560). ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อ องค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัท สยามฟิตติ้งส์ จำกัด. วารสาร ธุรกิจปริทัศน์, 9(1), 33-50.
- ณัฐนันท์ เสวตพงศ์. (2566). ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 2. วารสารศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 3(1), 140-149.
- ณัฐวรรณ แสงอรุณ. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กรและความตั้งใจที่ จะลาออกจากงานของบุคลากรโรงพยาบาลสมุทรสาคร. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 24(4), 760-768.
- ถาวร อ่อนลออ. (2561). ความผูกพันต่อองค์กรและคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 2(2), 101-116 .
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

- ทิพย์รัตน์ กาประสิทธิ์ และคณะ. (2566). แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณทักษะ (Soft Skills) ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 25(1), 95-114.
- ไทยพีบีเอส. (2567). ความสุขคนไทยลด ปัญหาสุขภาพจิตสูงขึ้น. เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2567 จาก <https://policywatch.thaipbs.or.th/article/life-16>
- ปกรณ ประจันบาน. (2555). สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยและประเมิน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ปกรณ โปรรุ่งโรจน์ และณกมล จันทรสม. (2564). ปัจจัยด้านจรรยาบรรณทักษะ (Soft Skill) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มเจนเอเรชั่นวายในกรุงเทพมหานคร. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(42), 117-128.
- รวีวรรณ เลี่ยมสุวรรณ และอุไร สุทธิแย้ม. (2566). ทักษะด้าน Soft Skills ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 25(1), 163-176.
- ลือรัตน์ อนุรัตน์พานิช และคณะ. (2561). ความผูกพันต่อองค์กรและความตั้งใจที่จะลาออกของเภสัชกรในโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขกรณีศึกษาโรงพยาบาลในจังหวัดทางภาคใต้จังหวัดหนึ่ง. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปะ, 11(2), 498-508.
- วาริษา ประเสริฐทรง และวัลลภา อารีรัตน์. (2558). ทักษะภาวะผู้นำด้าน SOFT SKILLS ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. Journal of Education Khon Kaen University, 38(2), 88-95.
- สาวนีย์ สิทธิชัยจารุเมธี และสุชาดา บุปผา. (2565). Soft Skills ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(2), 2169-2184.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด. (2566). รายงานการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคล ประจำปีงบประมาณ 2565. จันทบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2557). จรรยาบรรณ. เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2567 จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges>.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจันทบุรี. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดจันทบุรี (พ.ศ. 2566 - 2570). จันทบุรี: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด.
- สุรางค์ ลิ้มเจริญ และพรทิพย์ สุริยาชัยวัฒน์. (2558). การบริหารงานวิชาการกับความผูกพันต่อองค์กรของครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองปราจีนบุรี. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร, 10(2), 69-78.
- เฮลโฟกัส. (2566). ภาวะสังคมไทย 2565 ป่วยซึมเศร้าพุ่งสูง แนวโน้มวัยรุ่น - วัยทำงานฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้น. เรียกใช้เมื่อ 7 มกราคม 2567 จาก <https://www.hfocus.org/content/2023/03/27358>.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Dean, S. A. (2017). Soft Skills Needed for the 21st Century Workforce in Doctor of Business Administration: Walden University.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale," in Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.

Linked learning. (2018). 2018 Workplace Learning Report. Retrieved January 7, 2024, from <https://learning.linkedin.com/resources/workplace-learning-report-2018?src=liscin&veh=7010d000001BicLAASv2&cid=7010d000001BicLAAS&bf=1>

จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ : พฤติกรรมและภาพลักษณ์ ในสายตานักท่องเที่ยวชาวไทย*

RATCHABURI PROVINCE AS CREATIVE TOURISM CITY: BEHAVIOR AND IMAGE IN THE PERCEPTION OF THAI TOURISTS

ภูริวัจน์ เดชอุ่ม^{1*}, ภาณุวัฒน์ ปักดีอักษร²

Puriwaj Dachum^{1*}, Panuwat Pakdeeksorn²

¹คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

²คณะการบริหารและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ภูเก็ต ประเทศไทย

²Faculty of Hospitality and Tourism, Prince of Songkla University, Phuket, Thailand

*Corresponding author E-mail: puriwaj.d@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรี ในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ 2) ศึกษาระดับการรับรู้ภาพลักษณ์ จังหวัดราชบุรี ในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาจังหวัดราชบุรี สู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ โดยวิจัยเชิงปริมาณจากการสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทย 519 ตัวอย่างด้วยแบบสอบถามเป็นหลัก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติเชิงอนุมาน (การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ) และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาจังหวัดราชบุรีสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 21 - 40 ปี นิยมใช้สื่อออนไลน์ในการวางแผนท่องเที่ยวด้วยตนเอง และเดินทางพร้อมกับครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อนด้วยรถยนต์ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพักผ่อนในวันหยุด รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เคยมาท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีแล้วเนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และปริมาณทลและพึงพอใจกับการท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรี โดยจะกลับมาเที่ยวอีกและแนะนำให้ผู้อื่นมาเที่ยวในอนาคต ในภาพรวม นักท่องเที่ยวชาวไทยรับรู้ภาพลักษณ์ จังหวัดราชบุรี ในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ค่อนข้างมากและเห็นว่าเหมาะสมเป็นเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เรื่องที่รับรู้มากที่สุด คือ การออกแบบพื้นที่กิจกรรมไว้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนและสร้างสรรค์ผลงาน โดยเรื่องเดียวกันนี้ยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้สึกของนักท่องเที่ยวหลังจากเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีในลำดับแรก รองลงมา คือ ความคาดหวังก่อนการท่องเที่ยว ดังนั้น จึงควรสร้างการรับรู้ภาพลักษณ์แบรนด์เมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: เมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์, พฤติกรรมนักท่องเที่ยว, ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว, ราชบุรี

* Received August 14, 2024; Revised November 3, 2024; Accepted November 10, 2024

Abstract

This quantitative research article aimed to 1) Study Thai tourists' behavior in Ratchaburi province as a creative tourism city; 2) Study Ratchaburi image perception levels; and 3) suggest possible guidelines for Ratchaburi development towards a creative tourism city. 519 Thai tourists responded questionnaires. Descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (enter multiple regression analysis) were employed for data analysis. A synthesis for Ratchaburi development towards a creative tourism city was finally made. The results revealed that the majority of the Thai tourists were working class, aged 21 - 40 years. Online media was a popular instrument for planning and making a visit. They usually commuted with their friends and families by personal cars during vacation, together with participation in many kinds of creative tourism activities related to Ratchaburi cultural capital. Most of the tourists already visited Ratchaburi as it did not take long time from Bangkok metropolitan. They felt satisfied; wished to return; and recommended others to visit. In overview, the Thai tourists perceived Ratchaburi image as a creative tourism city at agree level. The tourists perceived most regarded quality placemaking or public space for active learning; sharing; and creativity. It corresponded to positive relation of tourists' feeling after their visits at the top priority, followed by the anticipation before visiting Ratchaburi. As a result, developing Ratchaburi province for a creative tourism city needs more city branding perception; creative tourism experience design; and development of quality public spaces for tourism.

Keywords: Creative Tourism City, Tourist Behavior, Destination Image, Ratchaburi

บทนำ

จังหวัดราชบุรีเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 (ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี) ซึ่งมีทิศทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ โดยแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติกำหนดให้สร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผนวกกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเพื่อสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570 หมวดที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความยั่งยืน (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565); (กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1, 2565) รวมถึงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่กำหนดให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวศักยภาพสูงของไทย โดยมียุทธศาสตร์ระดับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มโดยเฉพาะ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2565) ดังนั้น จังหวัดราชบุรีภายใต้การพัฒนากลุ่มจังหวัดจึงมีเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวมุ่งสู่ศูนย์กลางการท่องเที่ยวคุณภาพเชิงสร้างสรรค์ด้านนิเวศน์ สุขภาพ วัฒนธรรมในพื้นที่ ประวัติศาสตร์ภาคตะวันตกและอารยธรรมทวารวดี

จังหวัดราชบุรีเป็นเมืองท่องเที่ยวรองที่มีจุดแข็งในด้านศิลปะร่วมสมัยอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ ศิลปะในเมือง ศิลปะการแสดง ศิลปะในฟาร์มอันเกิดจากการพัฒนาของศิลปินท้องถิ่นหลากหลายสาขาที่มารวมตัวกันเป็นเครือข่ายและร่วมขับเคลื่อนงานศิลปะร่วมสมัยอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีในระยะหลังขยายตัว

อย่างรวดเร็วได้เห็นได้จังหวัดราชบุรีมีอัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวถึงร้อยละ 24.49 ในปี 2560 รายได้จาก การท่องเที่ยวขยายตัวร้อยละ 13.09 และนักท่องเที่ยวขยายตัวร้อยละ 7.65 ในปี 2561 นับว่าสูงเป็นอันดับ 2 ของ เมืองท่องเที่ยวรองทั้งประเทศ และหลังสถานการณ์โควิด-19 เริ่มคลี่คลายและกลับมาเป็นปกติ การท่องเที่ยว จังหวัดราชบุรี ในปี 2566 ขยายตัวสูงถึงร้อยละ 44.75 และมีอัตราพักค้างของนักท่องเที่ยวเกินครึ่งของนักท่องเที่ยว ทั้งหมด ด้วยจุดแข็งดังกล่าวจึงนับว่าสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม สัญญาณที่สำคัญประการหนึ่งจากการที่การท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีขยายตัวอย่างรวดเร็ว คือ การจัดตั้งธุรกิจใหม่ โดยธุรกิจที่จดทะเบียนจัดตั้งใหม่สูงสุด 3 อันดับแรก คือ ก่อสร้างทั่วไป ร้านขายส่งผักและผลไม้ และอสังหาริมทรัพย์ ทั้งธุรกิจก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ส่วนหนึ่งหนีไม่พ้นธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท แหล่งท่องเที่ยว สถานบันเทิงและนันทนาการ คาเฟ่ รวมถึงร้านอาหารซึ่งเป็นธุรกิจบริการสนับสนุนการท่องเที่ยวทั้งสิ้น สัญญาณ ดังกล่าวบ่งชี้ว่าจังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวรองเริ่มเปลี่ยนแปลงในด้านสิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงนี้ อาจจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตามทิศทางการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วงหลังสถานการณ์ โควิด-19 หากปล่อยให้การพัฒนาเป็นไปอย่างไร้ทิศทางและไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืน จังหวัด ราชบุรี ย่อมเสี่ยงที่จะเป็น “เมืองน่าเที่ยว แต่ไม่น่าอยู่” หรือ “เมืองถูกเที่ยว” ดังที่เมืองท่องเที่ยวหลายแห่ง กำลังประสบอยู่ในขณะนี้ ซึ่งนั่นจะบั่นทอนขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวและทำให้คุณภาพชีวิตของ ผู้คนในท้องถิ่นน้อยลงด้วย ดังนั้น การพิจารณาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดราชบุรีในช่วงเวลาปัจจุบันจึง อาจต้องมองในลักษณะระบบนิเวศ (เมือง/ย่าน) แทนการมุ่งพัฒนาจุดท่องเที่ยวหรือเส้นทางท่องเที่ยวดังเช่นในอดีต (อภิวัฒน์ รัตนวราหะ และคมกริช ธนะเพทย์, 2562) โดยมีภาพลักษณ์เมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นตัวตั้ง เพื่อให้ เกิดการบูรณาการจุดแข็งด้านศิลปวัฒนธรรมกับศักยภาพของพื้นที่และเกิดแบรนด์การท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีที่ เด่นชัดและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงได้ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีแนวโน้มการเติบโตสูงขึ้น อย่างเห็นได้ชัด

ปลายทางของการวิจัยฉบับนี้เป็นการเสนอแนวทางการพัฒนาจังหวัดราชบุรีสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยว สร้างสรรค์ โดยใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Richards, G., 2010) ในระดับเมือง ครอบคลุมถึงประเด็น เมืองสร้างสรรค์ (Creative city) รวมถึงการสร้างสรรคในฐานะเป็นฉากหลัง (Creativity as background) และใช้ การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและการรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเป็นแนวทางหลักในการหาคำตอบที่ต้องการ ผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ จังหวัดราชบุรีจะเป็นตัวแทนของเมืองท่องเที่ยวรองในภาคกลางที่มีความสมดุลระหว่าง “ศักยภาพที่ต้องการนำเสนอ” กับ “ความโดดเด่นที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว” เพื่อเป็นต้นแบบเมือง ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์
2. ศึกษาระดับการรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์
3. เสนอแนวทางการพัฒนาจังหวัดราชบุรีสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative methods research) โดยใช้จังหวัดราชบุรีเป็น พื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย 10 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอปากท่อ อำเภอจอมบึง อำเภอบางแพ อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านโป่ง และอำเภอบ้านคา และศึกษาในประเด็น เมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ พฤติกรรมนักท่องเที่ยว และภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี ถือเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และ 2 โดยการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว จากข้อมูลสถิติของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรีมีจำนวน 1,027,545 คน แต่จากจำนวนประชากรดังกล่าว คณะผู้วิจัยไม่มีรายชื่อของนักท่องเที่ยวทั้งหมด จึงไม่สามารถกำหนดขนาดตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็นได้ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นตามวิธีสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience sampling) และได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนประชากรจากการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดขนาดตัวอย่างในการทดสอบแบบสอบถามกับตัวอย่าง จำนวน 40 ชุด และคำนวณค่า Partial R2 เพื่อนำไปประมาณค่าขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power ซึ่งเป็นโปรแกรมที่สร้างจากสูตรของ Cohen (Cohen, J., 1977) จากการประมาณค่าตัวอย่างโดยมีค่าขนาดอิทธิพล (Effect size) เท่ากับ 0.0683 คำนวณจากค่าตัวอย่าง 40 ชุด ความน่าจะเป็นของความคลาดเคลื่อนในการทดสอบประเภทหนึ่ง (α) เท่ากับ 0.1 จำนวนตัวแปรทำนายเท่ากับ 10 อำนาจการทดสอบ ($1 - \beta$) เท่ากับ 0.95 ทำให้ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง แต่เพื่อป้องกันการคลาดเคลื่อนและความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถาม คณะผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจำนวนไม่น้อยกว่า 430 ตัวอย่าง

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยศึกษาข้อมูลทฤษฎีเพื่อสร้างข้อคำถามตามขอบเขตเนื้อหาและวัตถุประสงค์การวิจัย รวมถึงข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจพื้นที่ศึกษาเบื้องต้น แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1) การรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ 2) เจตนาแสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยว 3) พฤติกรรมการท่องเที่ยว และ 4) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย คำถามทั้งแบบให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียวที่เป็นคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด โดยแบบสอบถามส่วนที่ 1, ส่วนที่ 2, ส่วนที่ 3 ใช้ระดับการวัด 5 ระดับตามมาตราส่วนประเมินค่าซึ่งมีเกณฑ์กำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินและระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น และส่วนที่ 4 ใช้การวัดตามมาตราส่วนนามบัญญัติ จากนั้น นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์สอดคล้องกับหัวข้อวิจัย จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและหาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย (Item - Objective Congruence Index : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.85 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในพื้นที่ศึกษา ร้อยละ 10 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (40 ตัวอย่าง) เพื่อนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) และค่าอำนาจจำแนกด้วยการหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) โดยคำนวณหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ระดับ 0.7 ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) หากได้ค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงได้ พบว่าจากการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 42 ตัวอย่าง แบบสอบถามแต่ละส่วน โดยเฉพาะส่วนที่ 1 และ 2 มีระดับคุณภาพของเครื่องมือวิจัยมากเพียงพอที่จะนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง กล่าวคือ ค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.4 - 0.9 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.5 - 0.9

การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม โดยการสอบถามความสนใจของกลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูลก่อนรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามมีจำนวนไม่น้อยกว่า 430 ตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดราชบุรี ผลปรากฏว่า รวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด 519 ตัวอย่าง เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วพบว่า มีความสมบูรณ์ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 120.70

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จำนวน 519 ตัวอย่าง มาตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนลงรหัสเพื่อจัดเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป การประมวลผลข้อมูลเป็นการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพื้นฐานเพื่ออธิบายลักษณะของตัวแปรในการศึกษา คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อศึกษาและอธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยที่เป็นตัวแปรเชิงปริมาณ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการคำนวณค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกด้วยการใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter multiple regression analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีกับความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีและภายหลังเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองส่วนข้างต้นครบถ้วนแล้ว จึงแปลผลข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติม ทั้งนี้ การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการแปลความและตีความหมายข้อมูลเพื่อให้ทราบว่าการวิจัยได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการสรุปความอธิบายตัวเลขต่าง ๆ ในตารางที่กำลังกล่าวถึงเท่านั้นและอาจแปลผลในประเด็นสำคัญหรือข้อมูลที่โดดเด่นเป็นที่น่าสังเกตเพิ่มเติมเพื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลวิจัย

นอกจากนี้ การดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สาม คณะผู้วิจัยใช้วิธีจัดประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus group) เพื่อระดมสมองจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว จำนวน 20 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) และใช้ร่างแนวทางการพัฒนาจังหวัดราชบุรีสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สังเคราะห์จากผลการวิจัยก่อนหน้านี้เป็นเครื่องมือวิจัย เมื่อได้ข้อสรุปที่ชัดเจนแล้ว จึงจัดลำดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนาด้วยการรอบการวิเคราะห์ผลกระทบ - ความพยายาม (Impact-Effort matrix)

ผลการวิจัย

การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณจากการสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรี จำนวน 519 ตัวอย่าง พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง (ร้อยละ 64.4) มากกว่าผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด (ร้อยละ 35.6) โดยอายุของนักท่องเที่ยวครึ่งหนึ่งอยู่ระหว่าง 21 - 30 ปี (ร้อยละ 50.1) รองลงมา คือ อายุระหว่าง 31 - 40 ปี (ร้อยละ 32.6) อายุระหว่าง 41 - 50 ปี (ร้อยละ 11.7) ตามลำดับ ช่วงอายุดังกล่าวอยู่ในวัยทำงานดังที่อาชีพของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นพนักงานในบริษัทห้างร้าน (ร้อยละ 38.3) รองลงมาเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างหน่วยงานรัฐ (ร้อยละ 24.7) ผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 21.2) ส่วนนักเรียน/นักศึกษา แม่บ้าน/ว่างงาน ผู้เกษียณอายุงาน อาชีพอิสระ และเกษตรกรคิดรวมกันเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.8 นักท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดมีการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 90) ส่งผลให้ส่วนใหญ่มียรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในช่วงตั้งแต่ 15,001 - 30,000 บาท (ร้อยละ 52.5) ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มีรายได้ตั้งแต่ 15,000 บาทลงมาและมากกว่า 30,001 บาทขึ้นไปมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะช่วงตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไปมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 7.5 ส่วนสถานภาพสมรสของนักท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นโสด (ร้อยละ 72.4) รองลงมา คือ แต่งงานและมีบุตรแล้ว (ร้อยละ 16.8) แต่งงานแต่ยังไม่มีบุตร (ร้อยละ 8.7) และหย่าร้าง/หม้าย (ร้อยละ 2.1) ตามลำดับ

1. พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์แบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้

1.1 ช่วงก่อนเดินทางท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เคยมาเที่ยวจังหวัดราชบุรีแล้ว (ร้อยละ 78.2) โดยในรอบ 1 ปี เคยมาเที่ยวจังหวัดราชบุรีอย่างน้อย 1 ครั้ง (ร้อยละ 27.75) รองลงมา คือ 2 ครั้ง (ร้อยละ 19.85) มากกว่า 5 ครั้ง (ร้อยละ 11.56) 3 ครั้ง (ร้อยละ 10.21) ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดราชบุรีเป็นครั้งแรกมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 21.8 เหตุที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดราชบุรีได้บ่อยครั้งนั้น อาจเป็นเพราะจังหวัดราชบุรีอยู่ใกล้กับจังหวัดต้นทาง คือ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ร้อยละ 70.33) รองลงมาเป็นการเดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัดราชบุรี (ร้อยละ 10.02) ในขณะที่นักท่องเที่ยวจากภาคอื่น ๆ ของประเทศมีสัดส่วนน้อยมาก โดยเฉพาะจังหวัดในภาคกลางและภาคตะวันออก

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักในการมาเยือนจังหวัดราชบุรีเพื่อพักผ่อนในวันหยุด (ร้อยละ 59.92) รองลงมาเป็นการมาทำธุรกิจ/ประชุม/สัมมนา (ร้อยละ 12.72) เยี่ยมเพื่อน/เยี่ยมญาติ (ร้อยละ 12.52) เข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ร้อยละ 10.21) ตามลำดับ ดังนั้น ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นบุคคลในครอบครัวและญาติเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 34.87) รองลงมา คือ เพื่อน (ร้อยละ 25.63) คู่รัก (แฟน/สามี/ภรรยา) และไม่มีบุตร (ร้อยละ 13.68) เพื่อนร่วมงาน (ร้อยละ 12.72) คู่รัก (แฟน/สามี/ภรรยา) และมีบุตร (ร้อยละ 5.78) ตามลำดับ โดยมีจำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางท่องเที่ยวมากกว่า 5 คนในสัดส่วนที่มากที่สุด (ร้อยละ 23.89) รองลงมา ไม่แตกต่างกันมากนัก คือ 2 คน (ร้อยละ 22.16) 4 คน (ร้อยละ 19.46) 3 คน (ร้อยละ 18.50) และ 5 คน (ร้อยละ 10.98) ทั้งนี้ การวางแผนมาท่องเที่ยวจังหวัดเกือบทั้งหมดเป็นการวางแผนด้วยตนเอง (ร้อยละ 97.30) โดยแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 57.80) และสื่อสังคมออนไลน์ (ร้อยละ 48.36) ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ในขณะเดียวกัน การใช้ประสบการณ์ส่วนตัวมีสัดส่วนสูงร้อยละ 32.37 ซึ่งมากกว่าการใช้แอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ (ร้อยละ 28.71) และการปากต่อปาก (ร้อยละ 28.13) ส่วนสื่อดั้งเดิมอย่างโทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร/หนังสือพิมพ์ ข้อมูลทางการจากภาครัฐ และแผ่นพับโฆษณา มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจน้อยมาก

1.2 ช่วงระหว่างเดินทางท่องเที่ยว พบว่า ด้วยเหตุที่การเดินทางท่องเที่ยวประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนและเดินทางเป็นกลุ่มเล็ก ๆ จึงใช้วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ส่วนบุคคลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 90.56) มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้บริการรถเช่า (ร้อยละ 6.74) และระบบขนส่งสาธารณะ เช่น แท็กซี่ รถไฟ รถท้องถิ่น (ร้อยละ 5.78) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาในการท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีถึง 2 วัน (ร้อยละ 38.73) ซึ่งสัมพันธ์กับการใช้เวลาพักผ่อนในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ (ร้อยละ 70.91) และช่วงเทศกาลหยุดยาวและงานประเพณี (ร้อยละ 21.00) ในขณะที่ การท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ 1 วันยังคงมีสัดส่วนที่มากพอสมควร (ร้อยละ 35.65) รองลงมา คือ ครึ่งวัน (ผ่านไปจังหวัดอื่น) (ร้อยละ 12.91) 3 วัน (ร้อยละ 9.44) ตามลำดับ ทั้งนี้ การท่องเที่ยวในช่วงวันธรรมและวัดปิดภาคเรียนมีสัดส่วนไม่สูงมากนัก (ร้อยละ 18.11 และร้อยละ 9.63)

ด้วยวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนทั้งในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดยาวตามเทศกาล กิจกรรมท่องเที่ยวที่ทำในจังหวัดราชบุรีที่เป็นนิยมมากที่สุดจึงเป็นการพักผ่อน-ถ่ายภาพ-ชมดนตรี (ร้อยละ 56.26) รองลงมาเป็นการเรียนรู้ธรรมชาติ (ร้อยละ 44.32) ส่วนวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างการเลือกซื้อสินค้าจากชุมชน (ร้อยละ 45.66) การเรียนรู้การปั้นโอ่ง-เซรามิก (ร้อยละ 30.83) การเรียนรู้วิถีชุมชนกับคนในชุมชน (ร้อยละ 24.47) การเรียนรู้การทำฟาร์มเกษตร (ร้อยละ 17.34) การร่วมงานเทศกาลประเพณีท้องถิ่น (ร้อยละ 15.99) การเดิน - ชีจรรย์านชมเมือง (ร้อยละ 15.80) การทำอาหารท้องถิ่น (ร้อยละ 12.14) และการเรียนรู้งานศิลปะและหัตถกรรมแบบ DIY (ร้อยละ 11.56) แม้มีสัดส่วนไม่มากเท่ากับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงการพักผ่อนและการเรียนรู้ธรรมชาติ แต่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของจังหวัดในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งต่อวันต่อคนโดยเฉลี่ย พบว่า นักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายมากกว่า 2,000 บาท (ร้อยละ 29.67)

รองลงมา คือ 501 - 1,000 บาท (ร้อยละ 25.24) 1,001 - 1,500 บาท (ร้อยละ 21.39) และ 1,501 - 2,000 บาท (ร้อยละ 20.42) ตามลำดับ ค่าใช้ดังกล่าวนี้ครอบคลุมค่าอาหาร ค่าเดินทาง และของฝาก

1.3 ช่วงหลังเดินทางท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวแสดงความรู้สึกภายหลังเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวในเชิงบวก โดยจะกลับมาเที่ยวจังหวัดราชบุรีอีกในอนาคตมากที่สุด ($\bar{X} = 4.00$) รองลงมา จะแนะนำจังหวัดราชบุรีให้คนอื่น ๆ มาเที่ยว ($\bar{X} = 3.97$) รู้สึกพึงพอใจกับจังหวัดราชบุรี ($\bar{X} = 3.90$) และจังหวัดราชบุรีมีความเหมาะสมที่จะเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.43$) กับความรู้สึกพึงพอใจกับจังหวัดราชบุรี ($\bar{X} = 3.90$) สามารถสรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวยังได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เจตนาแสดงพฤติกรรมการท่องเที่ยว

(n = 519)

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตนา
ความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี	3.43	0.93	สูง
ความรู้สึกภายหลังเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี			
1. จังหวัดราชบุรีมีความเหมาะสมที่จะเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	3.83	0.84	เห็นด้วย
2. รู้สึกพึงพอใจกับจังหวัดราชบุรี	3.90	0.83	เห็นด้วย
3. จะกลับมาเที่ยวจังหวัดราชบุรีอีกในอนาคต	4.00	0.83	เห็นด้วย
4. จะแนะนำจังหวัดราชบุรีให้คนอื่น ๆ มาเที่ยว	3.97	0.85	เห็นด้วย

2. ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์

ในภาพรวม นักท่องเที่ยวชาวไทยรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์อยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยประเด็นการรับรู้ภาพลักษณ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 5 อันดับแรกจากทั้งหมด 10 ประเด็น ได้แก่ จังหวัดราชบุรีมีการออกแบบพื้นที่หรือสถานที่กิจกรรมไว้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนและสร้างสรรค์ผลงาน ($\bar{X} = 3.60$), จังหวัดราชบุรีมีสินค้า กิจกรรมหรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวที่ถูกออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.59$), สินค้า กิจกรรมหรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีเปิดโอกาสให้พัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเองซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอาจถึงขั้นสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ทั้งผู้มาเยือนและเจ้าของบ้านหรือศิลปิน ($\bar{X} = 3.57$), จังหวัดราชบุรีมีการออกแบบสินค้า กิจกรรมหรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ ได้ลงมือ ร่วมคิด ออกแบบ ปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้จัดทำสินค้า บริการ กิจกรรมกับผู้ซื้อ ผู้ใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับสินค้า กิจกรรมหรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีมีการออกแบบเรื่องราว เรื่องเล่าไว้อย่างสิ้นไหล สามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และได้สุนทรียภาพ ($\bar{X} = 3.56$), และแบรนด์ของสินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีมีความแตกต่างทางการตลาดอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.55$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์

(n = 519)

อันดับที่	ประเด็นการรับรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการรับรู้
1	จังหวัดราชบุรีมีการออกแบบพื้นที่หรือสถานที่กิจกรรมไว้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และสร้างสรรค์ผลงาน	3.60	0.99	ค่อนข้างมาก
2	จังหวัดราชบุรีมีสินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวที่ถูกออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น	3.59	0.98	ค่อนข้างมาก

ตารางที่ 2 ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (ต่อ) (n = 519)

อันดับที่	ประเด็นการรับรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการรับรู้
3	สินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีเปิดโอกาสให้พัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอาจจะถึงขั้นสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ทั้งผู้มาเยือนและเจ้าของบ้านหรือศิลปิน	3.57	1.00	ค่อนข้างมาก
4	จังหวัดราชบุรีมีการออกแบบสินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ ได้ลงมือ ร่วมคิด ออกแบบ ปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้จัดทำสินค้า บริการ กิจกรรมกับผู้ซื้อ ผู้ใช้	3.56	1.02	ค่อนข้างมาก
5	สินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีมีการออกแบบเรื่องราว เรื่องเล่าไว้อย่างน่าสนใจ สามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และได้สุนทรียภาพ	3.56	1.02	ค่อนข้างมาก
6	แบรนด์ของสินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีมีความแตกต่างทางการตลาดอย่างสร้างสรรค์	3.55	1.00	ค่อนข้างมาก

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีและความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีด้วยการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ โดยก่อนการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณเพื่อหาความสามารถในการร่วมกันพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต้นมีค่าสัมประสิทธิ์มากกว่า 0.80 หมายความว่า ไม่สามารถวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้ จากตารางที่ 5 พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัว ได้แก่ ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีและความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระไม่เกิน 0.80 จึงสามารถวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณต่อไปได้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter ของตัวแปร โดยใช้ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีและความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีเป็นตัวพยากรณ์ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวภายหลังเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี

ตัวพยากรณ์	B	Std. Error	Beta	t	p
ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรี	0.327	0.333	0.405	9.956	0.000**
ความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี	0.110	0.036	0.124	3.034	0.003**
(Constant) = 2.507					
R = 0.454 R ² = 0.206 F = 67.025 Sig = 0.000					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายความรู้สึกของนักท่องเที่ยวหลังจากเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี พบว่า ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีและความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี สามารถร่วมกันพยากรณ์ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวหลังจากเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.454 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกของนักท่องเที่ยวหลังจากเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีได้ร้อยละ 20.6 (R² = 0.206) เมื่อนำตัวแปรมาจัดเป็นสมการ จึงได้สมการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของความรู้สึกของนักท่องเที่ยวหลังจากเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีและสามารถนำมาเขียนสมการในรูปคะแนนดิบ ได้ดังนี้

ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวภายหลังการเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี = $2.507 + 0.327$ (ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรี) + 0.110 (ความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี)

สมการพยากรณ์

ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวภายหลังการเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีในรูปคะแนนมาตรฐาน = 0.405 (ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรี) + 0.124 (ความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี)

จากสมการพยากรณ์ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวภายหลังการเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี พบว่าระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีและความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีสามารถอธิบายความรู้สึกของนักท่องเที่ยวภายหลังการเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีได้ นั่นหมายความว่า ถ้านักท่องเที่ยวมีระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีและความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีมากขึ้นเท่าใด จะทำให้ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวภายหลังการเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีเพิ่มสูงขึ้นด้วย และในทางกลับกัน ถ้านักท่องเที่ยวมีลักษณะดังกล่าวน้อยลงเท่าใด ก็จะทำให้ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวภายหลังการเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีลดลงด้วย โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้สึกของนักท่องเที่ยวภายหลังการเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีมากที่สุด คือ ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรี รองลงมาคือความคาดหวังก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และความรู้สึกของนักท่องเที่ยวภายหลังการเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรี พบว่า ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์โดยรวมของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความรู้สึกของนักท่องเที่ยวภายหลังการเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวที่จังหวัดราชบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.438$) โดยองค์ประกอบที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ 5 อันดับแรกจากทั้งหมด 10 องค์ประกอบ ได้แก่ จังหวัดราชบุรี ออกแบบพื้นที่หรือสถานที่จัดกิจกรรมไว้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และสร้างสรรค์ผลงาน, จังหวัดราชบุรีมีสินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวที่ถูกออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น, การออกแบบสินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีมีความพร้อมในการสื่อสารทางการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์และต่อเนื่อง มีความคิดสร้างสรรค์ไม่หยุดนิ่ง, สินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีมีการออกแบบเรื่องราว เรื่องเล่าไว้อย่างน่าสนใจ สามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และได้สุนทริยภาพ, จังหวัดราชบุรีมีการออกแบบสินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ ได้ ลงมือ ร่วมคิด ออกแบบ ปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้จัดทำสินค้า บริการ กิจกรรมกับผู้ซื้อผู้ใช้ และสินค้า กิจกรรม หรือธุรกิจบริการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีมีปราชญ์/ศิลปิน หรือเล่าเรื่องที่สามารออกแบบเรื่องราวที่สร้างแรงบันดาลใจและเกิดความดึงดูด ความน่าสนใจในการเรียนรู้และสร้างสรรค์ผลงาน

3. แนวทางการพัฒนาจังหวัดราชบุรีสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์

แนวทางการพัฒนาจังหวัดราชบุรีสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ได้จากการจัดประชุมกลุ่มเฉพาะเพื่อระดมสมองจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดราชบุรี มี 3 ประการ ดังนี้

3.1 สร้างการรับรู้ภาพลักษณ์แบรนด์เมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ โดยพัฒนาต่อยอดจากจุดแข็งด้านเมืองศิลปะร่วมสมัยสู่เมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับครอบครัวที่เดินทางท่องเที่ยวพร้อมสมาชิกคนสำคัญ เช่น บุตรหลาน ผู้สูงอายุ รวมถึงกลุ่มเพื่อน เพื่อสนองคุณค่าเชิงอารมณ์ในลักษณะการกระชับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวนักท่องเที่ยวชาวไทยกลุ่มนี้มักใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (สื่อสังคมออนไลน์และสื่ออินเทอร์เน็ต) เป็นช่องทางในการสืบค้นข้อมูลและวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง ชอบเดินทางเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ด้วยรถยนต์ส่วนตัว

บุคคลหรือรถตู้ (road trip) กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่นำเสนอแก่นักท่องเที่ยวควรเป็นกิจกรรมที่มีส่วนร่วมได้ ทั้งครอบครัวหรือตอบสนองความต้องการที่หลากหลายได้

3.2 ออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใช้จุดแข็งด้านทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเอื้อต่อการพักผ่อนมาใช้ในการสร้างบรรยากาศ เพื่อส่งมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่มีสุนทรียภาพให้กับนักท่องเที่ยวผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ตลาดโอ๊ะป่อย (อำเภอสวนผึ้ง) ณ สัตหีบ อุทยานไทย (อำเภอบางแพ) ย่านเมืองเก่าราชบุรี (อำเภอเมือง) เป็นกรณีตัวอย่างที่ดีของผสมผสานจุดแข็งทั้งด้านธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยได้อย่างลงตัวและสอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเทศกาล (Festivalization) ยังช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่พิเศษ แปลกใหม่ และไม่ซ้ำกับที่อื่น อีกทั้งยังเป็นโอกาสในการสอดแทรกงานศิลปหัตถกรรม อาหารชาติพันธุ์ ดนตรี/การแสดง ประเพณีท้องถิ่น และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สังคมเป็นส่วนหนึ่งของจุดสัมผัส (Touch points) ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน ทั้งนี้ ความรื่นเริงของประสบการณ์การท่องเที่ยวจะมีผลดีต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ รวมถึงการสื่อสารคุณค่าที่นักท่องเที่ยวได้รับยังผู้อื่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์

3.3 ออกแบบและพัฒนาพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อการท่องเที่ยว-นันทนาการของคนในท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นกุญแจไขสู่การรับรู้ภาพลักษณ์เมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ (แตกต่างกันในรายละเอียดตามศักยภาพของแต่ละอำเภอ) อำเภอเมืองหรือย่านเมืองเก่าราชบุรียังคงเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Gateway) ของจังหวัดก่อนกระจายตัวไปยังเส้นทางท่องเที่ยวของแต่ละอำเภอ การออกพื้นที่สาธารณะและจุดหมายตาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาอย่างช้า ๆ ในพื้นที่จึงมีความหมายต่อการสร้างภาพจำให้กับจังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ในขณะเดียวกัน พื้นที่สาธารณะที่ได้รับการออกแบบอย่างดียิ่งเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของคนในท้องถิ่นและเกิดความสุขมีชีวิตชีวา ส่งผลให้จัดราชบุรีเป็นเมืองท่องเที่ยวที่น่าอยู่มากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรี ด้วยเหตุที่อยู่ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 เริ่มคลี่คลายและคนไทยเริ่มออกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น ผลการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรีถือได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพสูงกว่าผลการศึกษาแนวโน้มพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากสถานการณ์โควิด-19 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหลายประเด็น อาทิ ความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยวน้อยลง ระยะเวลาการท่องเที่ยวสั้นลง (จากพักค้างเป็นไปเช้าเย็นกลับ) เน้นจุดหมายปลายทางใกล้ขึ้น (ครอบคลุมถึงการท่องเที่ยวภายในจังหวัดตนเอง) การใช้งบประมาณในการท่องเที่ยวน้อยลงจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในขณะที่บางประเด็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น สัดส่วนการใช้รถยนต์มากขึ้นในกลุ่มที่เดินทางเป็นครอบครัว สื่อสังคมออนไลน์และอินเทอร์เน็ตที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยม สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม ร้านอาหารและคาเฟ่ที่น่าสนใจ และโปรโมชั่นที่พักมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2564) ดังนั้น จุดแข็งด้านที่ตั้งของจังหวัดราชบุรีที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และปริมาณพลมากนัก จุดเด่นด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนในวันหยุด รวมถึงเส้นทางคมนาคมทางบกที่สะดวกสบาย (จิตคุปต์ ละอองปลิว, 2562) จึงเป็นข้อได้เปรียบในการช่วงชิงโอกาสจากการท่องเที่ยวหลังสถานการณ์โควิด-19

ลักษณะประชากรและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรีที่แสดงออกมาในแต่ละช่วงไม่แตกต่างจากข้อค้นพบในงานวิจัยที่ผ่านมา อาทิ ข้อค้นพบของนุชนารถ รัตนสูงค์ชัยและคณะที่ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี และลพบุรี (นุชนารถ รัตนสูงค์ชัย และคณะ, 2566) ข้อค้นพบของพงศ์กฤต นันทนากรณ์ และอธิป จันทรสุริย์ที่ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ

บนฐานแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดราชบุรี (พงศ์กฤต นันทนากรณ์ และอธิป จันทรสุริย์., 2564) และข้อค้นพบของสัจจา ไกรศรีรัตน์ที่ศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพจังหวัดราชบุรีในฐานะของแหล่งท่องเที่ยว (สัจจา ไกรศรีรัตน์, 2555) โดยลักษณะประชากรและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อยู่ในวัยทำงาน เป็นโสด นิยมเดินทางท่องเที่ยวพร้อมกับครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน วางแผนเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองโดยใช้สื่อออนไลน์หรือสื่อสมัยใหม่และมีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อนในบรรยากาศและที่พักท่ามกลางธรรมชาติที่สมบูรณ์ การแสดงพฤติกรรมเช่นที่ว่าเป็นสอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่สุดแดน วิสุทธิลักษณ์อธิบายไว้ว่านักท่องเที่ยวรุ่นใหม่จะตัดสินใจจัดวางแผนเที่ยว และกำหนดวันเวลาด้วยตนเองโดยอาศัยเครือข่ายข้อมูลสมัยใหม่ เพื่อนฝูง พวกเขาจัดแจงเส้นทางท่องเที่ยวตามรสนิยมส่วนตัวและคาดหวังกิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนศักยภาพและความรู้เดิมของตนเองจากเส้นทางและผู้คนในพื้นที่ท่องเที่ยว รูปแบบความต้องการเช่นนี้เป็นกระบวนการที่ผู้บริโภคกลายเป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์และประสบการณ์ที่เขาบริโภคเอง (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558) ดังนั้น ผลการศึกษาของงานวิจัยครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นถึงการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นวัตถุประสงค์รองหรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดราชบุรี

ในด้านการศึกษาภาพลักษณ์จังหวัดราชบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้นยังไม่เคยมีการศึกษาในเรื่องนี้โดยตรงมาก่อน ประเด็นการรับรู้ที่ว่าจังหวัดมีการออกแบบพื้นที่หรือสถานที่จัดกิจกรรมไว้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนและสร้างสรรค์ผลงาน เป็นประเด็นที่นักท่องเที่ยวชาวไทยรับรู้ภาพลักษณ์มากที่สุดลำดับแรกและยังเป็นประเด็นที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้สึกรักของนักท่องเที่ยวภายหลังเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรีอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการกลับมาเที่ยวซ้ำ การแนะนำผู้อื่นมาเที่ยว และเกิดความพึงพอใจจากการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของจักรวาล วงศ์มณี และรักษพงษ์ วงศาโรจน์ เกี่ยวกับคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวคาดหวังในแหล่งจุดหมายปลายทางเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย ที่พบว่าพื้นที่และสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบแรกจากทั้งหมดสี่องค์ประกอบของคุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยคาดหวัง (จักรวาล วงศ์มณี และรักษพงษ์ วงศาโรจน์, 2564) ในขณะที่ผลการศึกษานุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัยและคณะได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของพื้นที่หรือสิ่งแวดล้อมของเมืองท่องเที่ยวรองในลักษณะเดียวกับจังหวัดราชบุรีว่าบรรยากาศ ทิวทัศน์ หรือสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์และแตกต่างจากที่อื่นทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยกลับมาเที่ยวซ้ำในจังหวัดจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี และลพบุรี (นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัยและคณะ, 2566) ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวผ่านองค์ประกอบทางกายภาพ รวมถึงพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนและสอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ในเชิงหลักการและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นั้น Richards สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ ได้อธิบายว่าการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สู่ การปฏิบัติรูปแบบหนึ่งที่สำคัญเป็นการนำการสร้างสรรคมาใช้เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยวหรือสร้างบรรยากาศในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวมีเสน่ห์เพิ่มขึ้น อีกทั้งในปัจจุบัน การสร้างสรรค์ยังเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ (Placemaking) โดยเฉพาะเมืองหรือภูมิภาคที่ต้องการดึงดูดคนชั้นสร้างสรรค์ รวมถึงส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์หรือมุ่งสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ (Richards, G., 2010); (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558) อย่างไรก็ตาม กลยุทธ์การออกแบบพื้นที่หรือย่านควรสอดคล้องกับกับบริบทท้องถิ่นและมีข้อควรพิจารณาในเรื่องทรัพยากร ความหมาย วิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การมีส่วนร่วม พื้นที่สำหรับการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และการพัฒนาเรื่องราวที่สัมพันธ์กับพื้นที่ (Richards, G., 2020); (Khopolklang, N. & Kaewsanga, K., 2020) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ให้กลายเป็นพื้นที่สำหรับคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ (Gentrification) ทั้งโดยรัฐและโดยการท่องเที่ยวมากเกินไป (Wilbur, S., 2015) เนื่องจาก

เมืองเล็ก ๆ หรือท้องถิ่นอาจสูญเสียตัวตนหรือวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ผูกติดกับพื้นที่และส่งผลเสียต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากแนวทางการพัฒนาจังหวัดราชบุรีสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ทั้งสามประการข้างต้น หากนำมาจัดลำดับความสำคัญด้วยกรอบการวิเคราะห์ผลกระทบ - ความพยายาม (Impact - Effort matrix) พบว่า แนวทาง การพัฒนาที่ควรลงมือดำเนินการลำดับแรกและเกิดผลลัพธ์อย่างรวดเร็ว (Quick wins) คือ สร้างการรับรู้ ภาพลักษณ์ แปรนด์เมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์หลากหลายประเภทและสร้างเนื้อหาที่สะท้อนเอกลักษณ์ของจังหวัดราชบุรีอันเกิดจากการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการออกแบบพื้นที่ สถานที่ และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่มครอบครัวและกลุ่มเพื่อนที่วางแผนการท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล ตัวอย่างสื่อสังคมออนไลน์/ช่องทางการสื่อสารที่ประสิทธิภาพสูง เช่น อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) ยูทูบ (YouTube) ตี๊กต็อก (TikTok), ลำดับที่สอง (Backlog) คือ ออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยผู้เกี่ยวข้องในห่วงโซ่การท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีจำเป็นต้องออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ ตรงกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย โดยผสมผสานจุดแข็งทั้งด้านธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ร่วมสมัยและมีจุดสัมผัสที่เหมาะสมตลอดเส้นทางของลูกค้า (Customer journey) และลำดับสุดท้าย (Innovation) คือ ออกแบบและพัฒนาพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อการท่องเที่ยว - นันทนาการของคนในท้องถิ่น แม้ว่าลงทุนและใช้เวลามากในการสรรค์สร้างพื้นที่ แต่หากเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จะสร้างผลลัพธ์ด้านการรับรู้ของนักท่องเที่ยวมากขึ้น รวมถึงเป็นระบบนิเวศทางการท่องเที่ยวสำหรับการดำเนินการตามแนวทางลำดับแรกและลำดับที่สอง โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมท่องเที่ยวพร้อมกันทั้งครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อน ความสอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของคนรุ่นใหม่ รวมถึงการสร้างสัญญาณไปสู่ภาพจำของเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในองค์กรรวมและแต่ละอำเภอ เช่น ลานคนเมือง พื้นที่ริมน้ำ การปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคารเก่า ในขณะเดียวกัน คนในท้องถิ่นก็สามารถใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการในชีวิตประจำวัน รวมถึงจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและรับรู้ภาพลักษณ์เมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น เทศกาล ลานวัฒนธรรม ตลาดสินค้าภูมิปัญญา ศิลปหัตถกรรมและอาหารชาติพันธุ์

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้ได้เป็นส่วนหนึ่งของการโครงการวิจัย เรื่อง การยกระดับนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (สัญญาเลขที่ C10F630085) โครงการย่อยที่ 4 ภายใต้แผนวิจัยรูปแบบการยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ราชบุรี จันทบุรีและพัทลุง ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.) ปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1. (2565). แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (กาญจนบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี) พ.ศ. 2562 – 2565 ฉบับทบทวน. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (ศูนย์ปฏิบัติการจังหวัดราชบุรี).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2564). พฤติกรรมนักท่องเที่ยวไทยในสถานการณ์ COVID-19. TAT RTVIEW. เรียกใช้เมื่อ 19 กรกฎาคม 2564 จาก <https://tatreviewmagazine.com/article/thai-travel-behavior-in-covidmosphere/>
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จักรวาล วงศ์มณี และรัชพงษ์ วงศาโรจน์. (2564). คุณลักษณะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง ในแหล่งจุดหมายปลายทางเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9(6), 2665-2678.
- จิตคุปต์ ละอองปลิว. (2562). การท่องเที่ยวเมืองรอง: ทางเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดราชบุรี. อินทนิลทักษิณสาร, 14(2), 39-60.
- พงศ์ฤต นันทนากรณ์ และอธิป จันทร์สุริย์. (2564). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปะบนฐานแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดราชบุรี. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 3(1), 30-45.
- สังจา ไกรศรีรัตน์. (2555). การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรจังหวัดราชบุรีในฐานะแหล่งท่องเที่ยว. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวนานาชาติ, 8(1), 57-80.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2558). องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : คู่มือและแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- อภิวัฒน์ รัตนวราหะ และคมกริช ธนะเพทย์. (2562). แนวทางการออกแบบและพัฒนาเมืองท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทย 4.0: กรณีศึกษาภูเก็ต, เชียงราย และพัทลุง. ใน รายงานการวิจัย. มูลนิธิสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.
- Cohen, J. (1977). Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences. (Rev ed). New York: Academic Press.
- Khopolklang, N. & Kaewsanga, K. (2020). Capabilities Development of Local Community for Creative Tourism, Chaing Khan, Loei. Journal of Thai Hospitality and Tourism, 16(1), 12-25.
- Richards, G. (2010). Creative Tourism and Local Development. (R. e. Wurzbarger, Ed.) Santa Fe: Sunstone Press.
- Richards, G. (2020). Designing creative places: The role of creative tourism. Annals of tourism research, 85(2020), 1-11.
- Wilbur, S. (2015). It's about time: Creative placemaking and performance analytics. Performance Research, 20(4), 96-103.

การประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมของ
ชุมชนตำบลสำนักแต้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา*
APPLICATION OF THE SAMMAVACA PRINCIPLE TO PROMOTE
THE MULTICULTURAL SOCIETY OF SAMNAKTAE0 SUB-DISTRICT
COMMUNITY, SADA0 DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระอธิการสมศักดิ์ ธมฺมโชโต (เรืองสุวรรณ)*, พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูโฆสิตวัณณานุกูล, พระครูวิจิตรรัตนวัตร,
พระครูวาทีธรรมวิภา

Phraathikarn Somsak Thammachoto (Ruangsuvan)*, Phrakru Wijitsilajarn, Phrakru Kositwattananukul, Phrakru Wichitrarattanawat,
Phrakru Wateethammawipat

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: mysomsak255@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแต้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาหลักสัมมาวาจาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) เพื่อการประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแต้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะสำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ประมวลผล สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สังคมพหุวัฒนธรรม เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติและศาสนา การอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแต้วเป็นการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน และดำเนินชีวิตตามหลักการทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม 2) สัมมาวาจา หมายถึง การเว้นจากการพูดไม่ดีหรือพูดทุจริตทางวาจา ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 2.1) การงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ 2.2) งดเว้นจากการพูดส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน 2.3) งดเว้นจากการพูดคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษเพราะเหตุ ขวนให้รัก จบใจ 2.4) ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดแต่คำ ที่เป็นจริง 3) การประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแต้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม วาจาเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ ถ้าใช้คำพูดที่เหมาะสม ก็จะเป็นการสร้างความรักความสามัคคีทั้งระดับ ครอบครัว ชุมชน สังคม และสามารถอยู่ร่วมกันได้ภายในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุข

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักสัมมาวาจา, การส่งเสริม, สังคมพหุวัฒนธรรม

* Received October 14, 2024; Revised November 2, 2024; Accepted November 10, 2024

Abstract

The objectives of the study were 1) To study the concept lifestyle in the Multicultural Society of Samnaktaeo Sub-district Community, Sadao District, Songkhla Province, 2) To investigate Samavaca principle in the Theravada Buddhist scriptures, 3) To apply the Samavaca in promoting the multicultural society of the Samnaktaeo Sub-district Community, in the life of people in the Samnaktaeo Sub-district Community, Sadao District, Songkhla Province. It is a qualitative research the researcher will survey and collect data through in-depth interviews. The data will be analyzed, summarized, summarized, and presented in a descriptive writing format. Findings were as follows: 1) A multicultural society is a society with a diversity of both races and religions. To live together of the multicultural society of the Samnaktaeo sub-district community is a dependent coexistence and living according to the religious principles that they follow both at the family, community, and social levels, 2) Samavaca means abstaining from false speech ,consisting of four aspects: 2.1) Refraining from telling a lie, speaking truthful words, 2.2) Abstaining from instigating others by inciting two sides of people to break them apart, 2.3) Refraining from speaking harsh words, uttering only sweet words that are pleasant to hear, 2.4) Abstaining blathered speech and speaking only truthful words, 3) The application of the principle of Samavaca in promoting a multicultural society in the community of Samnaktaeo Subdistrict, Sadao District, Songkhla Province are applied at the family, community and social levels. Verbal statement is the beginning of human relationship. If right and proper words are uttered, it will create love and harmony at all levels; family, community, society, and people can coexist peacefully in a multicultural society.

Keywords: Application, Samavaca Principle, Promotion, Multicultural Society

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบัน ถือเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือที่เรียกว่า สังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง สังคมที่มีผู้ย้ายถิ่นจำนวนมากพร้อมด้วยวัฒนธรรมและภาษาที่ติดตัวคนเหล่านี้มาจากบ้านเกิดเมืองนอน และเกิดจากการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชน (อมรา พงศาพิชญ์, 2557) โดยการผสมผสานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมของไทยในปัจจุบันมีลักษณะและความท้าทายที่น่าสนใจหลายประการ เช่น วัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ อายุ เพศ ชนชั้นทางสังคมและการศึกษาจึงเป็นตัวกำหนดให้บุคคลมีความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกและการกระทำในลักษณะที่แตกต่างกันหนึ่งในพื้นที่ ตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่ที่มีสังคมพหุวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วยชาวไทยพุทธชาวไทยมุสลิมและชาวไทยเชื้อสายจีน ทั้งยังมีลัทธิความเชื่ออื่น ๆ วิธีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี สังคม วัฒนธรรม จารีตประเพณี จากความหลากหลายทางวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอย่างกลมกลืนจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขแต่ความต่างระหว่างวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้อาจจะส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคมหลักสัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ การเว้นจากทุจริต 4 เว้นจากการพูดเท็จ รวมทั้งสัจวาจา พูดความจริง เว้นการพูดส่อเสียด พูดคำสมานสามัคคี เว้นการคำพูดคำหยาบพูดคำอ่อนหวาน สุภาพ และ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ พูดคำมีประโยชน์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2549) หลักสัมมาวาจา เป็นองค์มรรคในอริยมรรค 8 (ที.ปา. (ไทย) 15/317/257) คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ

สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งด้วยปัญญาสำหรับขจัดความเขลา ความหลงผิด ความทุกข์ เพื่อให้การดำเนินชีวิตในศีลธรรมอันดีงาม วาจาเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะวาจาเป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการดำรงอยู่ของมนุษย์ซึ่งมนุษย์ได้ต่อสู้กับธรรมชาติและดิ้นรนเพื่อการมีชีวิตอยู่รอดในสังคม จึงได้ใช้การสื่อสารด้วยการพูดคุยเป็นเครื่องมือช่วยให้กระทำสิ่งต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากหลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวกับการพูดที่ทรงแสดงหลักธรรมในด้านพฤติกรรมที่แต่ละคนแสดงออกต่อกัน ต้องรู้จักสำรวมในการพูด การพูดสุภาพ อ่อนหวาน พูดคุยด้วยความรัก ความเมตตาต่อกันสร้างมิตรไมตรีต่อกัน การใช้ถ้อยคำเป็นที่น่าเชื่อถือ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะอย่างสงบสุขและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (พระสมชาย ปโยโค (ดำเนิน), 2554)

ชุมชนตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 80 ผู้นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 20 ซึ่งเป็นพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมที่มีปัญหาระหว่างวัฒนธรรมทั้งในด้านการติดต่อสื่อสาร ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม อาหารและวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกัน เช่น กิจกรรมงานวัดต่าง ๆ งานทอดกฐินทอดผ้าป่า ซึ่งมีชาวไทยมุสลิมจะมาร่วมกันพัฒนาวัด เช่น กวาดขยะ ช่วยงานที่สามารถทำได้แล้ว ส่วนชาวไทยพุทธ เวลาถึงงานที่เกี่ยวกับไทยมุสลิม ก็จะไปช่วยกันพัฒนาเช่นกัน ความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างทางความเชื่อ แต่เราสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยการใช้หลักจริยศาสตร์สังคมในเรื่อง ปิยวาจานั้น ผู้ใช้จำต้องมีสติควบคุมตนเอง และสามารถบังคับจิตใจตนเองได้ทุกขณะ (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร), 2541)

การใช้สัมมาวาจาเป็นเครื่องมือสื่อสาร ในการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม ชุมชนบ้านห้วยคู ตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ให้ยั่งยืนและเป็นชุมชนต้นแบบ โดยการสื่อสารด้วยวาจาที่อ่อนหวาน ไพเราะ อ่อนโยนในการสร้างความสัมพันธ์ไมตรีซึ่งกันและกัน เน้นการยอมรับความแตกต่างทางภาษา ศาสนา ความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรม บนพื้นฐานการยอมรับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของบุคคล โดยให้อีกสีกแก่คนกลุ่มน้อยที่มีชีวิตอยู่บนความแตกต่างให้ได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสามารถทำให้ชุมชนบ้านห้วยคู ตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา อยู่ร่วมกันได้ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยคู ตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาหลักสัมมาวาจาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อการประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร โดยได้มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

1.3 ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชนที่ต้องการสัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 รูป/คน

2. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชน

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

2.3 สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

2.4 จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแต้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา จากการลงสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ชุมชนตำบลสำนักแต้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 80 ผู้นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 20 ซึ่งเป็นพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตระหว่างวัฒนธรรมทั้งในด้าน การติดต่อสื่อสาร ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม อาหารและวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกัน เช่น กิจกรรมงานวัดต่าง ๆ งานทอดกฐินทอดผ้าป่า ซึ่งมีชาวไทยมุสลิมจะมาร่วมกันพัฒนาวัด เช่น กวาดขยะ ช่วยงานที่สามารถทำได้แล้ว ส่วนชาวไทยพุทธ เวลามีกิจกรรมเกี่ยวกับไทยมุสลิม ก็จะไปช่วยกันพัฒนาเช่นกัน ความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างทางความเชื่อ แต่เราสามารถอยู่ร่วมกันได้ การใช้สัมมาวาจาเป็นเครื่องมือสื่อสาร ในการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม ชุมชนบ้านห้วยคู ตำบลสำนักแต้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ให้ยั่งยืนและเป็นชุมชนต้นแบบ โดยการสื่อสารด้วยวาจาที่อ่อนหวาน ไพเราะ อ่อนโยนในการสร้างความสัมพันธ์ไมตรีซึ่งกันและกัน เน้นการยอมรับความแตกต่างทางภาษา ศาสนา ความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรม บนพื้นฐานการยอมรับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของบุคคล โดยให้โอกาสแก่คนกลุ่มน้อยที่มีชีวิตอยู่บนความแตกต่างให้ได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกชุมชนบ้านห้วยคู ตำบลสำนักแต้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

2. หลักสัมมาวาจาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ ประกอบด้วย การงดเว้นจากการพูดเท็จ การพูดเท็จ คือ เมื่อไม่รู้ บอกว่ารู้บ้าง รู้อยู่ บอกว่าไม่รู้บ้าง ไม่เห็น บอกว่าเห็นบ้างเห็นอยู่ บอกว่าไม่เห็นบ้าง พูดเท็จทั้ง ๆ รู้ เพราะเหตุตนบ้าง เพราะเหตุคนอื่นบ้าง เพราะเหตุเห็นแก่อามิสเล็กน้อยบ้าง การพูดส่อเสียด คือ เมื่อได้ยินจากฝ่ายนี้แล้วบอกฝ่ายโน้น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือได้ยินจากฝ่ายโน้นแล้ว บอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น เมื่อเขาพร้อมเพรียงกัน ก็ยุให้แตกกันเสีย หรือเมื่อเขาแตกกันแล้ว ก็ช่วยส่งเสริมชอบเป็นพรรคเป็นพวก ยินดีความเป็นพรรคเป็นพวก ชื่นชมความเป็นพรรคเป็นพวก เป็นผู้กล่าวคำทำให้เป็นพรรคเป็นพวก การพูดคำหยาบ คือ การกล่าววาจาที่มีโทษ หยาบคาย เผ็ดร้อน ชัดใจผู้อื่น โกล่เคียดความโกรธ ไม่ใช่เป็นไปเพื่อสมานธิ การเจรจาเพื่อเจ้อ คือ การกล่าวไม่ถูกกาล กล่าวไม่จริง กล่าวไม่เป็นประโยชน์ กล่าวไม่อิงอรรด ไม่อิงธรรม กล่าวไม่เป็นวินัย เป็นผู้กล่าววาจาไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้าง ไม่มีขอบเขต ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลไม่ควร

3. การประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแต้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ในการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน มีการใช้คำพูดที่เป็นสัมมาวาจา ซึ่งเป็นพื้นฐานธรรมะ ที่ควรมีใน จิตใจ เพื่อเป็นหลักการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ได้รับรู้ว่า สัมมาวาจาใน พระพุทธศาสนามีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ถาสัมมาวาจา ได้แก่ การกล่าววาจาที่ดี วาจาที่มี ศีลธรรม

เพื่อประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่ได้พูดเพื่อตัวเอง คำพูดนั้นจึงนำมาซึ่งความสุข ความสงบ ไม่เร่า ร้อน ไม่เดือดร้อน 2) เจตนาสัมมาวาจา ได้แก่ผู้มีเจตนาสมาทานศีลว่าจะละเว้นวจีทุจริต มีการไม่ กล่าวมั่วสวาทเป็นต้น และตั้งใจประพฤติปฏิบัติมิให้ล่วงศีลนั้น ๆ หลักสัมมาวาจา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์ในการใช้วาจาที่ทำให้เกิดเป็นที่รักใคร่กันของคนในชุมชนมากขึ้นจากที่ไม่เข้าใจกัน เป็นเหตุให้ ประชาชนในชุมชนตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเตาะจังหวัดสงขลา มีความกลมเกลียวกัน สมัคสมาน สามัคคีกัน ทำให้เป็นชุมชนที่อยู่กันอย่างสันติสุข ถึงแม้จะอยู่ด้วยกันทั้ง สอง ศาสนา แต่ไม่มีอะไร มาทำให้เราแตกแยกกันได้ ตราบใดที่เราจะใช้หลักสัมมาวาจาเข้าหากัน หลักสัมมาวาจา คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จ การงดเว้นพูดส่อเสียด การงดเว้นพูดคำหยาบ การงดเว้นเจรจาเพ้อเจ้อ นี่นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ของประชาชนชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิม ทำให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีกันของคนในชุมชนมากขึ้น ต่างทำหน้าที่ของตนเอง ไม่ว่าร้ายของใคร ตลอดถึงการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกิจการงานด้วยกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา” โดยผู้วิจัยนำมาอภิปรายได้ ดังนี้ สังคมพหุวัฒนธรรม คือ สังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนจากหลากหลายทั้งวัฒนธรรม เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และประเพณีปฏิบัติที่มีความแตกต่างกัน เนื่องมาจากกระบวนการคิดและสัญลักษณ์ที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรม ปัจจัยทางศาสนา เชื้อชาติ อายุ เพศ ชนชั้นทางสังคมแตกต่างกัน ซึ่งมาอยู่ร่วมกันในสังคมเดียว โดยแต่ละกลุ่มก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาที่ตนเคารพนับถือ ทั้งระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาคำพอง สททวโร (วันจะนะสุข) วิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพของชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาในชุมชนทั้งสองศาสนาที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ มีความแตกต่างทางศาสนา และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี แต่ภายใต้ภาวะความต่างนั้น กลับเป็นการหลอมรวม และผสมผสานวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ ของประชาชนในชุมชน ทั้งสองศาสนาในชุมชนแห่งนี้ วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ จึงซึมซับและหลอมรวมกัน โดยไม่มีความเป็นเชื้อชาติหรือศาสนาแบ่งกันประชาชนในชุมชน มีการดำเนินชีวิตและอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของการจัดการศึกษา อีกทั้งยังมีการจัดกิจกรรม และพิธีกรรมทางศาสนา (พระมหาคำพอง สททวโร (วันจะนะสุข), 2561) อีกทั้ง ยังมีการวิจัยของ พระครูปลัดไพรัช จันทโร (กาญจนแก้ว) ได้วิจัยเรื่อง “ การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและมุสลิม ในเขตพื้นที่อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนบนความแตกต่างทางศาสนาในชุมชนชาวพุทธและมุสลิม” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวแปรในด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม มีความเห็นในการอยู่ ร่วมกันทั้งกลุ่มที่มีจุดยืนที่แตกต่างทางประเพณีและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีหลักความเชื่อที่แตกต่างแต่ไม่แตกแยกสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยอาศัยพบปะพูดคุยอาศัยความเป็นมิตรความเป็นเพื่อนและไม่นำหลักความเชื่อมาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน (พระครูปลัดไพรัช จันทโร (กาญจนแก้ว), 2561)

หลักสัมมาวาจา เป็นองค์ประกอบหนึ่งของมรรค 8 ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึงการพูดที่ถูกต้อง เหมาะสม และเป็นประโยชน์ การมีสัมมาวาจาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสงบสุขและความเข้าใจระหว่างบุคคล สัมมาวาจาประกอบด้วยหลักการหลีกเลี่ยงคำพูดที่ไม่ดี และเน้นการใช้คำพูดในทางที่สร้างสรรค์หลักของสัมมาวาจาสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ข้อ 1) ไม่พูดเท็จ คือ การไม่พูดโกหกหรือบิดเบือนความจริง คำพูดควรเป็นความจริง ไม่หลอกลวงผู้อื่น เพราะการพูดเท็จทำให้เกิดความเข้าใจผิดและความขัดแย้ง 2) ไม่พูดส่อเสียด คือ

การไม่พูดในลักษณะที่สร้างความแตกแยกหรือสร้างความขัดแย้งระหว่างผู้อื่น เช่น การพูดนินทา การยุแหยให้คนอื่นทะเลาะกัน คำพูดควรส่งเสริมความสามัคคีและความปรองดอง 3) ไม่พูดคำหยาบ คือ การไม่ใช้คำพูดที่หยาบคายหรือทำร้ายจิตใจผู้อื่น คำพูดควรสุภาพ อ่อนโยน และเคารพในความรู้สึกของผู้อื่น 4) ไม่พูดเพ้อเจ้อ คือ การไม่พูดเรื่องที่ไร้สาระ หรือไม่มีประโยชน์ คำพูดควรตรงประเด็น มีสาระ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นหลัก สัมมาวาจา ได้แก่ พูดจา อยู่ในขอบเขตของการไม่พูดเท็จ ไม่โกหก ไม่หลอกลวง พูดอย่างไม่มีมารยาสาโดยเสแสร้ง แกล้งพูด ไม่พูดคำหยาบคาย ไม่พูดคำส่อเสียด ให้เกิดความแตกร้างสามัคคีไม่พูดจาเพ้อเจ้อหาสาระมิได้ นำรำคาญ ยังมีการศึกษาของ พระอนุรักษ์ อนุรักษิโต (รัฐธรรม) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์ของสัมมาวาจาในสถาบันครอบครัว ของนักเรียนโรงเรียนกัลยาณิศรธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้วาจาสุภาพอ่อนหวาน เคารพให้เกียรติกันและกัน และ 2) สังคมแห่งความเสียสละ คำพูดที่มีประโยชน์ และมีเหตุผล และ 3) ประโยชน์ของสัมมาวาจาสถาบันครอบครัว คือ การตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการใช้สัมมาวาจาช่วยมั่งคั่งของสังคมให้อยู่เย็น สงบสุข และสามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง สถาบันครอบครัว หรือผู้บริหารในทุกระดับ ทุกองค์กร สัมมาวาจาจึงเป็นแนวทางในการสร้างสันติภาพของคนในชาติและ สังคมโลก อย่างยั่งยืนสืบไป (พระอนุรักษ์ อนุรักษิโต (รัฐธรรม), 2562) อีกทั้งยังมีการวิจัยของ กัลยรัตน์ คำคุณเมือง ได้วิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการใช้หลักสัมมาวาจาในการสร้างคุณธรรมเพื่อธุรกิจขายตรง” ผลการวิจัยพบว่า วิธีการใช้หลักสัมมาวาจาในการประกอบธุรกิจขายตรง คือ ต้องเริ่มจากการเป็นผู้ฟังที่ดี ฟังให้รู้ ดูให้เห็น ทำให้เป็น เชื่อมโยงต่อกันอย่างขาดจากกันไม่ได้ เพราะผู้พูดจะรับรู้จิตใจของผู้ฟังก่อนว่า ความต้องการที่แท้จริงเขา คือ อะไร มีนิสัยแบบไหน ระหว่างที่ฟังฟังด้วยสติ คิดวิเคราะห์ตาม เมื่อคู่สนทนาพร้อมจะฟังเรา เราสามารถที่จับประเด็นที่จะพูดให้ตรงตามเป้าประสงค์ที่ผู้ฟังต้องการ ด้วยการพูดที่จริงใจ ภาษาที่สื่อสารกันอย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่สุภาพ ถูกต้องตามความเป็นจริง (กัลยรัตน์ คำคุณเมือง, 2560)

การประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแต้ว อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นวิธีการสำคัญในการสร้างความเข้าใจ ความเคารพ ความสามัคคีระหว่างกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา และภาษาแตกต่างกัน ในสังคมที่ประกอบด้วยความหลากหลาย การใช้คำพูดอย่างมีสติและสร้างสรรค์สามารถช่วยลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ การพูดความจริงโดยไม่บิดเบือนหรือให้ข้อมูลที่ผิดเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความไว้วางใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ หากมีความเข้าใจผิดหรือขว้าวลี คำพูดที่จริงใจและถูกต้องจะช่วยลดความขัดแย้งและป้องกันการแพร่กระจายของความเกลียดชัง การไม่พูดยุแหยหรือสร้างความขัดแย้งระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม ศาสนา หรือชาติพันธุ์เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมความสงบสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม คำพูดที่มีเจตนาให้กลุ่มต่าง ๆ แตกแยกหรือทะเลาะกันจะนำไปสู่ความรุนแรงและความขัดแย้งการใช้คำพูดที่สุภาพและเคารพต่อวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาของผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญในสังคมที่มีความหลากหลาย การพูดในเชิงเหยียดหยามหรือดูถูกจะสร้างความไม่พอใจและขัดขวางการอยู่ร่วมกันในการสื่อสารระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ควรพูดในเรื่องที่มีประโยชน์และเป็นสาระ เพื่อช่วยส่งเสริมความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกันและกัน การพูดอย่างสร้างสรรค์และไม่เสียเวลาไปกับการพูดคุยในเรื่องที่ไร้สาระหรือเป็นการทำให้เกิดความไม่เข้าใจ จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมุมมองที่เป็นประโยชน์ และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐนิธิ ปิยะศิริพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง “ชุมชนพหุวัฒนธรรมท่ามกลางวาทกรรมชาตินิยมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เห็นต่างได้มีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การต่อสู้กับรัฐบาลไทยจากเดิมที่เน้นการสู้รบด้วยกองกำลังติดอาวุธและมีฐานที่มั่นในป่าและภูเขาจนในที่สุดก็ต้องยอมรับว่าไม่สามารถเดินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ คือ การแบ่งแยกดินแดนปกครองตนเอง จึงได้คิดยุทธศาสตร์การต่อสู้ขึ้นมาใหม่ คือ การสร้างฐานการต่อสู้จากชุมชน หรือเรียกว่า สร้างฐานมวลชนจัดตั้ง เริ่มตั้งแต่ปี 2525 โดยการสร้างอุดมการณ์การแบ่งแยก

ดินแดนเพื่อปกครองตนเองของชนชาติมลายูด้วยการปลุกจิตสำนึกมวลชนให้ต่อสู้และต่อต้านรัฐไทยให้เกิดขึ้นในชุมชนเป้าหมาย ซึ่งจิตสำนึกนี้กลุ่มตัวอย่างอธิบายว่าเกิดขึ้นจากการปลุกฝังฐานคิด (ณัฐินี ปิยะศิริพันธ์, 2561) อีกทั้ง งานวิจัยของ พระวีระพจน์ ชาครธมโม (ผลจันทร์) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาชุมชนบ้านนอก ต.บ้านนอก อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี” ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและผลกระทบแบ่งเป็น 3 ด้าน 1) ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต คือ ปัญหาความพิการ ปัญหาความโศกเศร้าเสียใจ ความกลัว และความหวาดระแวง 2) ด้านเศรษฐกิจ คือ ปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย การไม่มีอาชีพทำกิน ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น 3) ด้านสังคม ความยากลำบากในการดำเนินชีวิตด้วยโครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนไป สตรีต้องต้องลุกมาเป็นผู้นำครอบครัว การแยกตัวออกจากสังคม ไม่กล้าแสดงออก ไม่มีความมั่นใจ และยังขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจากความกลัวในภัยและไม่ไว้วางใจในการไปมาหาสู่กับเพื่อนต่างศาสนา (พระวีระพจน์ ชาครธมโม (ผลจันทร์), 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สังคมพหุวัฒนธรรม คือ สังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนจากหลากหลายวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือภาษาที่แตกต่างกัน ซึ่งอยู่ร่วมกันในสังคมเดียว โดยแต่ละกลุ่มยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติภายใต้กฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมของสังคมโดยรวม สังคมพหุวัฒนธรรมจึงเป็นสังคมที่เปิดกว้างและหลากหลาย โดยมีพื้นฐานสำคัญ คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเคารพในความแตกต่างหลักสัมมาวาจา เป็นองค์ประกอบหนึ่งของมรรค 8 ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึง การพูดที่ถูกต้อง เหมาะสม และเป็นประโยชน์ การมีสัมมาวาจาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสงบสุขและความเข้าใจระหว่างบุคคล สัมมาวาจาประกอบด้วยหลักการหลีกเลี่ยงคำพูดที่ไม่ดี และเน้นการใช้คำพูดในทางที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อตัวเราเองและต่อผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่ความสงบสุขในชีวิตประจำวันและในสังคมการประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในการส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา การส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นวิธีการสำคัญในการสร้างความเข้าใจ ความเคารพ และความสามัคคีระหว่างกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา และภาษาแตกต่างกัน ในสังคมที่ประกอบด้วยความหลากหลาย การใช้คำพูดอย่างมีสติและสร้างสรรค์สามารถช่วยลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ ดังนั้น การปฏิบัติสัมมาวาจาจึงเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความสามัคคีในสังคมพหุวัฒนธรรม ช่วยให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เคารพและเข้าใจซึ่งกันและกันในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลาย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้มีมติต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) ควรศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเป็นอยู่แบบพหุวัฒนธรรมของประชาชนในชุมชนซึ่งมีประชาชนนับถือศาสนาพุทธและอิสลาม 1.2) ควรศึกษาหลักธรรมพุทธธรรม คือ หลักสัมมาวาจา ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 1.3) ควรศึกษาประยุกต์หลักสัมมาวาจา ในพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนตำบลสำนักแก้ว อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 2.1) จัดกิจกรรมในชุมชนให้ประชาชนให้ทำด้วยกัน เช่นการพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาวัดวาอาราม พัฒนามัสยิด 2.2) จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงการอยู่อาศัยร่วมอย่างสันติสุขในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กัลยรัตน์ คำคุณเมือง. (2560). “พุทธวิถีการใช้หลักสัมมาวาจาในการสร้างคุณธรรมเพื่อธุรกิจขายตรง”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาธรรมนิเทศ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .
- ณัฏฐินี ปิยะศิริพันธ์. (2561). ชุมชนพุทธวัฒนธรรมท่ามกลางวาทกรรมชาตินิยมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย. วารสารรัฐราษฎร์, 60(2), 66-71.
- พระครูปลัดไพรัช จนทสโร (กาญจนแก้ว). (2561). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ วัดหงส์ประดิษฐาราม. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 5(2), 285-294.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาคำพอง สททวโร (วันจะนะสุข). (2561). “การจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพของชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวีระพงษ์ ชาครธมโม (ผลจันทร์). (2561). “การมีส่วนร่วมของสตรีชาวพุทธในการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาชุมชนบ้านนอก ต.บ้านนอก อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมชาย ปโยโค (ดำเนิน). (2554). การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อการบริหารงานของผู้ว่า. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- พระอนุรักษ อนุรักษิโต (รัฐธรรม). (2562). “การศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์ของสัมมาวาจาในสถาบันครอบครัวของนักเรียนโรงเรียนกัลยาณิศรัทธมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร). (2541). ธรรมะสร้างเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2557). มนุษย์กับวัฒนธรรม สังคมและวัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์
โดยใช้แนวทางการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูระดับประถมศึกษา*
THE DEVELOPMENT OF A MATHEMATICAL PROBLEM SOLVING ABILITIES
BY PROBLEM-BASED LEARNING APPROACHES
FOR ELEMENTARY TEACHER STUDENTS

สุภาภรณ์ ใจสุข

Supaporn Jaisook

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

Faculty of Education, Suratthani Rajabhat University, Suratthani, Thailand

Corresponding author E-mail: supaporn.jai@sru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยใช้บทความแนวทางการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูระดับประถมศึกษา เนื่องจากแนวคิดนี้มีลักษณะสำคัญ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดจากการศึกษาผ่านปัญหาเป็นหลัก ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่จากกระบวนการแก้ปัญหาด้วยการสัมพันธ์ความรู้ที่มีอยู่กับสถานการณ์ปัญหาและแสวงหาความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับธรรมชาติของคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่ต้องเรียนรู้จากปัญหาเป็นหลัก ถ้าสามารถใช้วิธีการคิดและวิธีการแก้ปัญหาได้ จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 และสมรรถนะสำคัญของหลักสูตร โดยได้ดำเนินการและนำเสนอแนวทางในบทความ ดังนี้ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา 2) คัดเลือกเนื้อหาที่จะนำมาพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ 3) ศึกษาแนวคิดลักษณะสำคัญ และขั้นตอนของกระบวนการแก้ปัญหาตามแนวทางการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน 4) ศึกษากระบวนการและกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ 5) คัดเลือกกระบวนการและกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและระดับชั้นประถมศึกษา 6) ดำเนินการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อดำเนินการแก้ปัญหาตามแนวคิดนี้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นความสนใจด้วยปัญหาที่ท้าทาย ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติเพื่อสืบค้นความรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา ขั้นตอนที่ 2 วางแผนแก้ปัญหา ที่ต้องเลือกใช้กลยุทธ์การแก้ปัญหา เช่น คาดเดาและตรวจสอบ คิดย้อนกลับ วาดภาพ ไดอะแกรม แจกแจงหรือสร้างตาราง แบบรูป และเขียนประโยคสัญลักษณ์ ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการตามแผน ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบผล ขั้นตอนที่ 3 ร่วมกันตรวจสอบและสรุปความรู้ และ ขั้นตอนที่ 4 นำไปประยุกต์ใช้

คำสำคัญ: แนวทางการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน, ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์, นักศึกษาวิชาชีพครู

* Received August 28, 2024; Revised November 4, 2024; Accepted November 13, 2024

Abstract

The purpose of this article is to present approaches for developing mathematical problem-solving ability using Problem-Based Learning (PBL) concepts for elementary teacher students. The core idea behind PBL is that students learn primarily through problem exploration. Students acquire new knowledge by engaging in problem-solving, where they relate their existing knowledge to the problem context and seek additional relevant information. This approach aligns with the nature of mathematics, which is inherently problem-centered. When students employ multiple strategies for thinking and problem-solving, they develop critical thinking skills and problem-solving abilities, both essential competencies for the 21st century and the key competencies outlined in the curriculum. To achieve this, and this article proposes the following guidelines and learning management processes concepts: 1) Study the current issues in Mathematics teaching and learning at the elementary level. 2) Select content suitable for developing Mathematical problem-solving abilities. 3) Examine the concepts, key characteristics, and steps of the problem-solving process according to problem-based learning principles. 4) Study Mathematical problem-solving processes and strategies. 5) Select processes and strategies that align with elementary-level content and grade levels. 6) Implement Mathematical problem-solving using problem-based learning concepts. By the learning management process based on this concept consists of four steps: step 1 Stimulating Interest with Challenging Problems: step 2 Active Knowledge Inquiry: Utilizing Polya's problem-solving process, this 4 steps involves: 1) Understanding the Problem 2) Devising the Plan: Choosing appropriate strategies for solving the problem. These strategies include guess and test, work backward, draw a picture, draw a diagram, Make a list, Look for a pattern and write symbolic 3) Carrying out the Plan 4) Looking Back step 3 Collaborative Review and Knowledge Synthesis step 4 Application: Finally, students apply the learned knowledge and strategies to new and varied problem situations.

Keywords: A Mathematical Problem Solving Ability, Problem-Based Learning Approach, Elementary Teacher Students

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2670) ได้กำหนดจุดหมายการพัฒนาประเทศในมิติที่ 4 มิติปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศ หมายความว่า ไทยมีกำลังคนมีสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) ได้กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ ดังนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) จึงได้กำหนดนโยบายปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ในด้านที่ 3 ด้านคุณภาพการศึกษา ข้อ 3.3 ระบุว่า ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนทุกระดับ มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ ข้อ 3.4 ระบุว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้สมรรถนะของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางฉบับปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตรา 23 ข้อ 4 ที่เน้นเรื่องความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ นอกจากนี้มาตรา 24 ข้อ 2 กล่าวว่าในการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องดำเนินการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และ

ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาของชาตินั้นได้ให้ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ในการพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ดังที่ อัมพร ม้าคนอง กล่าวไว้ว่า คณิตศาสตร์ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเจริญ และการสื่อความหมายในชีวิตประจำวัน (อัมพร ม้าคนอง, 2553); (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2551); (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) กล่าวสอดคล้องกันและสรุปได้ว่าคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่พัฒนาความคิดมนุษย์ ว่าด้วยเหตุผล กระบวนการคิด การแก้ปัญหา อย่างเป็นระบบ มีแบบแผน แต่ในสภาพจริงสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พบว่า ผลการประเมินด้านการรู้เรื่องคณิตศาสตร์ของ PISA 2015 2018 และ 2022 นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2567) อีกทั้งผลการทดสอบ O-NET ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับจังหวัด ปีการศึกษา 2564, 2565 และ 2566 มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ และเมื่อวิเคราะห์รายมาตรฐานและตัวชี้วัดที่จัดสอบ พบว่า ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศทุกตัวชี้วัด ปัญหาคณิตศาสตร์ ที่พบสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ขาดความรู้และทักษะกระบวนการคิดเกี่ยวกับวิธีการในการคำนวณเพื่อหาคำตอบ และการหาคำตอบทุกสาระต้องอาศัยทักษะและกระบวนการในการแก้ปัญหาเป็นหลักการสำคัญ จากงานวิจัยของ Lynn, C.H. พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการแสดงพฤติกรรมในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ ได้แก่ การขาดประสบการณ์เกี่ยวกับกรอบของปัญหานั้น ๆ (Lynn, C. H., 1993) และ Krulik, S. & Rudnick, J.A. กล่าวว่า การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์เป็นสถานการณ์ที่ต้องคิดสังเคราะห์ความรู้ที่ได้เรียนมาเพื่อหาทางออก (Krulik, S. & Rudnick, J.A., 1993) และ Polya, G. กล่าวว่า การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์เป็นการหาวิธีการหรือหาทางออกในสิ่งที่ยุ่งยาก ได้เสนอกระบวนการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ทำความเข้าใจปัญหา วางแผนแก้ปัญหา ดำเนินการตามแผน และตรวจสอบผล (Polya, G., 1973) ซึ่งได้สรุปและนำมาใช้ในบทความนี้สำหรับกระบวนการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ที่สรุปได้ว่าส่วนใหญ่ขาดความรู้และทักษะกระบวนการคิดเกี่ยวกับวิธีการในการคำนวณเพื่อหาคำตอบนั้น จากการศึกษา พบว่า มีแนวคิดในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ที่สำคัญ คือ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพราะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการให้สถานการณ์ปัญหาที่ท้าทาย ไม่ชัดเจน ที่ผู้เรียนไม่มีความรู้มาก่อนว่าจะแก้ปัญหาได้อย่างไร จนกว่าจะผ่านกระบวนการคิด การค้นหาคำตอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Savoie, J. M. & Hughes, A.S. ที่พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาก็ได้ (Savoie, J. M. & Hughes, A.S., 1998) และงานวิจัยของ McCarthy, D.S. พบว่า การใช้ปัญหาเป็นฐานนักเรียนมีการพัฒนาความเข้าใจในคณิตศาสตร์ตลอดเวลาที่ได้พยายามหาวิธีการเพื่อแก้ปัญหา (McCarthy, D.S., 2021) Albanese, M. & Mitchell, S. กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับ Problem-based Learning ว่าเป็นการนำตัวปัญหาเข้ามาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ ปัญหาจะเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การชี้แนะให้ผู้เรียนไปสืบค้นคำตอบต่อไป แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้เนื้อหาสาระทางคณิตศาสตร์ได้นั้นจะต้องมีการพัฒนาทักษะการคิดไปพร้อม ๆ กับทักษะและกระบวนการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ (Albanese, M. & Mitchell, S., 1993)

แนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning Approach)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวเกี่ยวกับความหมายของแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน ดังเช่น Tan, O. S. , Sheffield, L. J. & Cruikshank, D.E. และ Trop. L & Sage, S. พอจะสรุปได้ว่า 1) ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ 2) ปัญหาในชีวิตจริงที่มีปรากฏ เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและจำลองปัญหาที่เป็นจริงได้ 3) ปัญหาที่มีมุมมองที่หลากหลาย ต้องใช้ความรู้หลายสาขาวิชาในการแก้ปัญหา 4) ปัญหาที่ท้าทาย เน้นการระบุสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และเน้นสิ่งที่ต้องการเรียนรู้มากขึ้น 5) มีความรับผิดชอบด้วยการชี้แนะตนเองในการเรียนรู้จากการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย 6) รูปแบบแหล่งการเรียนรู้มีจำนวนมากและหลายแหล่ง

ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ 7) เป็นการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ การสื่อสารและการร่วมมือ และการทำงานของ ผู้เรียนในกลุ่มขนาดเล็กนั้นมีปฏิสัมพันธ์สูงสำหรับการเรียนรู้กับเพื่อน เพื่อนช่วยเพื่อน และการนำเสนอภายในกลุ่ม 8) การพัฒนาทักษะการสืบสอบและการแก้ปัญหาเป็นหัวใจของความรู้ที่ได้ในเนื้อหาผู้สอนจึงเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและผู้ชี้แนะ 9) เป็นกระบวนการที่ต้องสังเคราะห์องค์ความรู้ แล้วนำมาบูรณาการ สะท้อนความคิด ไตร่ตรองเพื่อให้ชัดเจน และ 10) มีการประเมินและทบทวนประสบการณ์ของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งแนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) (Tan, O. S., 2003); (Sheffield, L. J. & Cruikshank, D.E., 2000); (Trop. L & Sage, S., 1998) ที่มีรากฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ เชื่อว่าการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญาที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการสร้างความรู้เกิดจากการที่ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และเกิดการซึมซับหรือดูดซึมประสบการณ์ใหม่และปรับโครงสร้างสติปัญญาให้ เข้ากับประสบการณ์ใหม่ รวมทั้งทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของบรูเนอร์ ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงมาจากการค้นพบของแต่ละบุคคล โดยผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ในกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เมื่อผู้เรียนเผชิญกับปัญหาที่ไม่รู้ทำให้ผู้เรียนเกิดความขัดแย้งทางปัญญาและผลักดันให้ผู้เรียนไปแสวงหาความรู้ และนำความรู้ใหม่มาเชื่อมโยงกับความรู้เดิมเพื่อแก้ปัญหา

นอกจากนี้ Delisle. R., Gallagher, S. A., และ Albanese, M. & Mitchell, S. ยังกล่าวอีกว่ามีรากฐาน มาจากทฤษฎีทางการศึกษาของ จอห์น ปี ดิวอี้ ซึ่งมีเชื่อว่าการศึกษาแบบพัฒนาการ (Progressive Education) ที่เน้นการเตรียมประสบการณ์เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัด และความต้องการ ทางด้านอารมณ์และสังคมของผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของกิจกรรมและประสบการณ์ ผู้เรียนต้องลง มือกระทำด้วยตนเอง และมีการนำตัวปัญหาเข้ามาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ โดยไม่ได้คาดหวังถึง ความรู้ของผู้เรียน ปัญหาจะเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเกิดคำตอบตามที่ไม่มีคำตอบ ซึ่งชี้นำให้ผู้เรียน ไปสืบค้นต่อไปโดยได้เรียนรู้ทักษะการแก้ปัญหา (Delisle. R., 1997); (Gallagher, S. A., 1997); (Albanese, M. & Mitchell, S., 1993)

ลักษณะของแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักการศึกษาหลายท่านและหน่วยงานทางการศึกษา ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน ดังเช่น Savery, J. R. (2011), Arends, R. I. และ Barrows, H. S. พอจะสรุปได้ดังนี้ 1) ผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) สถานการณ์ปัญหาที่ ต้องเป็นปัญหาที่มีโครงสร้างซับซ้อน ไม่ชัดเจน และมีการสืบสอบอย่างอิสระ 3) การเรียนรู้ควรจะมีการบูรณาการ ในหลาย ๆ สาขาวิชา 4) การสืบสวนตามสภาพจริง 5) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นสิ่งจำเป็น 6) จะรู้ว่าผู้เรียนได้เรียนรู้ อะไรระหว่างการนำตนเองในการเรียนรู้นั้น จะต้องมีการนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาอีกครั้งด้วยการวิเคราะห์ใหม่ และหาข้อสรุป 7) การสรุปผลการวิเคราะห์การเรียนรู้จากปัญหา และอภิปรายได้ว่าอะไรคือความรู้ใหม่ และ หลักการที่ได้รับจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง 8) มีการประเมินผลด้วยตนเองและเพื่อนในแต่ละปัญหาจนครบทุก หน่วยการเรียนรู้ 9) กิจกรรมที่ผ่านการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้นจะเป็นสิ่งที่มีค่าในชีวิตจริง 10) การสอบ ผู้เรียนจะต้องวัดความก้าวหน้าโดยต้องคำนึงถึงเป้าหมายของการเรียนรู้ 11) การเรียนรู้จะต้องเป็นศาสตร์พื้นฐาน ในหลักสูตรและไม่ใช่การบรรยายเนื้อหาในหลักสูตร 12) มีการแสดงผลงาน 13) เป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง และ 14) ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Savery, J. R., 2011); (Arends, R. I., 2009); (Barrows, H. S., 1996)

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานทางการศึกษาและนักการศึกษาอื่น ๆ ดังเช่น โรงเรียนแพทยมหาวิทยาลัย The Medical School at McMaster University in Canada, และ Savin, B. M. ยังกล่าวถึงลักษณะของแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน พอจะสรุปได้ดังนี้ ปัญหาต้องอิงบริบทเฉพาะหรืออิงสถานการณ์ โดยมีภาระงานเป็นสถานการณ์ที่ไม่ทราบคำตอบมาก่อน จะต้องมีการวางแผน ตั้งคำถาม มีการตัดสินใจเพื่อให้หาคำตอบ ปัญหาจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีลักษณะที่สามารถหาแนวทางในการหาคำตอบได้ตามแบบธรรมชาติ ยุ่งยากซับซ้อน ไม่ตายตัว เปลี่ยนแปลงได้เสมอ ไม่สามารถแก้ปัญหาดังง่าย ๆ หรือรูปแบบการแก้ปัญหามาแน่นอน ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องเสมอไป ดังนั้น การเรียนรู้ถูกขับเคลื่อนด้วยปัญหาปลายเปิด ทำหาย ไม่มีคำตอบถูกเพียงคำตอบเดียว นักเรียนต้องลงมือกระทำด้วยตนเองอย่างกระตือรือร้นในการค้นหาและแก้ปัญหายภายในกลุ่มเล็กประมาณ 5 คน จะทำให้ประเด็นปัญหาสำคัญถูกดึงออกมาและการแก้ปัญหาก็จะต้องมีความคิดเห็นที่ตรงกันและได้นำไปใช้ มีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีความหมายและให้ความสำคัญกับกระบวนการหาความรู้ และนักเรียนจะถูกจัดให้มีบทบาทเป็นนักแก้ปัญหา รับผิดชอบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูถูกจัดให้มีบทบาทเป็นผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ผู้ชี้แนะแนวทางทางการเรียนรู้และส่งเสริมสภาพแวดล้อมและสืบสอบหาความรู้ กระบวนการเรียนการสอนจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ ข้อมูลต่าง ๆ แต่ความรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องสร้างขึ้นด้วยตนเอง อย่างชัดเจนมีความหมาย มีประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงทั้งจากตนเองและเพื่อน ต้องให้ความสำคัญและยอมรับประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้ เนื้อหาที่มีลักษณะเป็นสหสาขาวิชาที่มีการผสมผสานกันระหว่าง ทฤษฎีและการปฏิบัติ สุดท้ายต้องเน้นทักษะการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อหาความรู้เป็นที่ตั้ง (The Medical School at McMaster University in Canada, 2010); (Savin, B. M., 2000)

กระบวนการและขั้นตอนของแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน

Arends, R. I. และ Tan, O. S. ได้กล่าวถึงกระบวนการของแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน พอสรุปได้ 8 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ผู้เรียนได้เผชิญสถานการณ์ปัญหา เพื่อที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจในการแก้ปัญหานั้นที่เลือก ขั้นที่ 2 มีการวิเคราะห์ปัญหาและประเด็นการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 จัดระบบนักเรียนในการเรียน ขั้นที่ 4 ช่วยเหลือ การสืบค้นอิสระและการสืบค้นกลุ่ม ขั้นที่ 5 การค้นพบและการรายงานผล ขั้นที่ 6 การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา และการสะท้อนผล ขั้นที่ 7 พัฒนาและนำเสนอผลงานและการจัดนิทรรศการ ขั้นที่ 8 วิเคราะห์และประเมิน กระบวนการแก้ปัญหา (Arends, R. I., 2009); (Tan, O. S., 2003)

Delisle, R., Fogarty, R. และ บาร์โรว์และแทมบลิน ได้กล่าวถึงกระบวนการของแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน พอสรุปได้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 นักเรียนจะต้องเผชิญกับปัญหาเป็นลำดับแรกก่อนที่จะมีการเตรียมการ หรือเรียนเกิดขึ้น ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา ขั้นที่ 3 ครูกำหนดกรอบการศึกษา มี 4 กรอบ ได้แก่ 1) แนวคิดแนวทางในการแก้ปัญหาที่หลากหลาย 2) ข้อมูลข้อเท็จจริง หรือประเด็นที่ต้องการศึกษาค้นคว้า 3) วิธีการศึกษาค้นคว้า และ 4) ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ขั้นที่ 4 ตั้งสมมติฐานในการแก้ปัญหา ขั้นที่ 5 นักเรียน ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลและการประยุกต์ความรู้ที่มีเพื่อหาแนวทาง วิธีการในการหาคำตอบ ของปัญหา ขั้นที่ 6 สร้างผลงานหรือปฏิบัติตามทางเลือกเพื่อทดสอบสมมติฐาน ขั้นที่ 7 ประเมินผลการเรียนรู้ โดยขอบเขตหรือนิยามของการเรียนรู้จะเกิดขึ้นผ่านกระบวนการทำงานของปัญหานั้นจะเป็นแนวทางนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีการสรุปผลโดยการบูรณาการด้านความรู้และทักษะของผู้เรียน (Delisle, R., 1997); (Fogarty, R., 1997); (Barrows, H.S. & Tamblyn, R.M., 1980)

สรุปได้ว่ากระบวนการของแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานในบทความนี้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นความสนใจด้วยปัญหาที่ทำหาย ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติเพื่อสืบค้นความรู้ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา ของโพลยา มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา ขั้นที่ 2 วางแผนแก้ปัญหานั้นที่ต้องเลือกใช้กลยุทธ์การแก้ปัญหา

อย่างหลายที่เหมาะสมกับเนื้อหาและศักยภาพของผู้เรียน เช่น การคาดเดาและตรวจสอบ คิดย้อนกลับ วาดภาพ ไดอะแกรม แจกแจงหรือสร้างตาราง แบบรูป การเขียนประโยคสัญลักษณ์ และสมการ เป็นต้น ขั้นที่ 3 ดำเนินการตามแผน ขั้นที่ 4 ตรวจสอบผล ขั้นตอนที่ 3 ร่วมกันตรวจสอบและสรุปความรู้ และขั้นตอนที่ 4 นำไปประยุกต์ใช้

การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ (Mathematics Problem Solving)

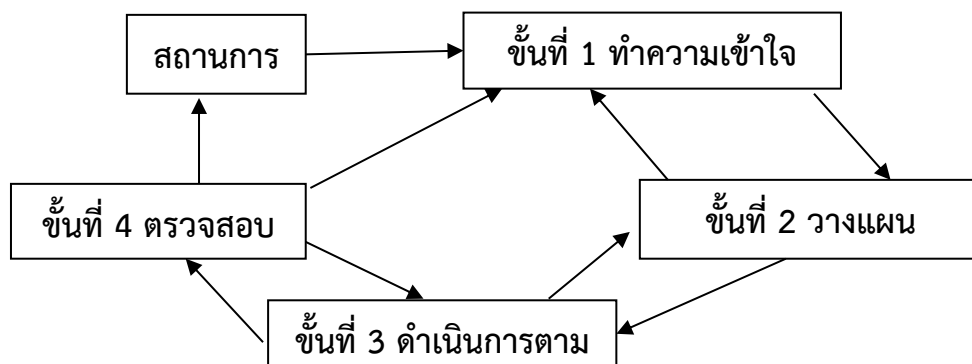
ประเภทของการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวเกี่ยวกับประเภทของการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ดังเช่น Reys, R. E. et al., และ Krulik, S. & Reys, R. E. ได้กล่าวไว้หลายประเภทดังนี้ 1) ปัญหาธรรมดาหรือปัญหาที่คุ้นเคย 2) ปัญหาไม่ธรรมดาหรือปัญหาที่แปลกใหม่ไม่คุ้นเคย 3) ปัญหาให้ค้นหา 4) ปัญหาให้พิสูจน์ 5) ปัญหาที่เป็นความรู้ความจำ 6) ปัญหาทางพีชคณิต 7) ปัญหาที่เป็นการประยุกต์ใช้ 8) ปัญหาที่หาส่วนที่ขาดหายไป 9) ปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ 10) ปัญหาในหนังสือแบบเรียน และ 11) ปัญหากระบวนการ (Reys, R. E. et al., 2004); (Krulik, S. & Reys, R. E., 1980)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทของการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ในบทความนี้สรุปได้ว่า เป็นปัญหาหรือสถานการณ์ที่ธรรมดาหรือคุ้นเคย และปัญหาหรือสถานการณ์ที่แปลกใหม่และไม่คุ้นเคย

กระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักการศึกษาหลายท่านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้กล่าวเกี่ยวกับกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ดังเช่น (Miller, C. D. et al., 2004); (Wilson, J. W. et al., 1993) และ (Fogarty, R., 1997) พอจะสรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

กระบวนการแก้ปัญหามีความเป็นพลวัต มีขั้นตอนการแก้ปัญหาลำดับขั้น แต่เมื่อ พบว่า ในขั้นตอนใดมีปัญหาที่สามารถย้อนกลับไปทบทวนขั้นตอนก่อนหน้านั้นได้อีก ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก รวม 5 ประเด็นได้แก่

กำหนดสถานการณ์ เป็นการกำหนดปัญหาหรือสถานการณ์จากโลกแห่งความจริง ที่ผู้เรียนคุ้นเคย ใกล้ตัว ยุ่งยาก ซับซ้อน และกระตุ้นให้อยากเรียนรู้ แล้วแปลงมาเป็นปัญหาหรือคำถามทางคณิตศาสตร์

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจปัญหาหรือคำถามบ่อยๆ มีการประเมินข้อมูลที่รวบรวมมา อาจตั้งเป็นสมมติฐาน ให้ความสำคัญกับตัวแปรต้นและตัวแปรตามที่มีลักษณะพิเศษที่สามารถแก้ปัญหาได้

ขั้นที่ 2 วางแผนแก้ปัญหา เป็นการกำหนดกรอบที่จะรวบรวมข้อมูลและเลือกใช้กลยุทธ์ในการแก้ปัญหา เช่น การเดาและตรวจสอบ การวาดภาพหรือไดอะแกรม การแจกแจงรายการหรือสร้างตาราง ทั้งนี้การเลือกใช้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของเนื้อหาและความถนัดของผู้เรียน

ขั้นที่ 3 ดำเนินการตามแผน เป็นการนำแผนไปใช้เพื่อแสดงวิธีการหาคำตอบของปัญหา ต้องทำตามลำดับขั้นตอนในการแก้ปัญหา หากขั้นตอนใดมีปัญหาให้ย้อนกลับไปทบทวนขั้นตอนก่อนหน้านั้น มีการ รวบรวมข้อมูล และคำตอบ

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบผล เป็นการนำผลของคำตอบและการกำหนดลำดับขั้นตอนในการแก้ปัญหา มาพูด เขียน อธิบายและนำเสนอเป็นภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ มานำเสนอให้มองเห็นภาพคำถามเริ่มต้นที่ต้องสอดคล้อง รวมถึงมีการตัดสินคุณค่าของคำถามนั้น ๆ

นอกจากนี้ The Integrated Mathematics Science and Technology : IMaST.) และ Cangelosi, J. S. ยังกล่าวถึงกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ พอจะสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาที่กำหนดให้บุคคลได้เผชิญนั้นต้องยุ่งยากหรือคำถามที่ทำการต่าง ๆ หรือต้องอธิบายประสบการณ์ 2) บุคคลต้องประเมินและทำความเข้าใจคำถาม 3) ให้คำจำกัดความกับตัวแปรต้นและตัวแปรตามในการแก้ปัญหา 4) สถานการณ์ที่น่าสนใจต้องกำหนดให้ตัวแปรต้นสัมพันธ์กับตัวแปรตาม 5) วางแผนการแก้ปัญหา ด้วยการกำหนดระบบวัตถุผล สร้างความสัมพันธ์ในการหาเอกลักษณ์ และเรียงลำดับขั้นตอนในการแก้ปัญหา 6) การนำไปใช้แก้ปัญหาตามลำดับขั้นตอน 7) การสื่อสารจะอธิบายผลจากการแก้ปัญหาให้บุคคลอื่นมองเห็นผลจากคำถาม 8) ตัดสินคุณค่าจากคำถามต่าง ๆ (The Integrated Mathematics Science and Technology (IMaST.), 2011); (Cangelosi, J. S., 2003)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษา ในบทความนี้สรุปได้ว่า มี 5 ประเด็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ กำหนดสถานการณ์ปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา วางแผนแก้ปัญหา ดำเนินการตามแผน และตรวจสอบผล

กลยุทธ์การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักการศึกษาหลายท่านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้กล่าวเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ดังเช่น Musser, G. L. et al. , Sheffield, L. J. & Cruikshank, D.E., และ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์พอจะสรุปได้ว่าเป็นวิธีการคิดที่หลากหลายเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือวิธีการ เป็นวิธีคิดเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับตนเอง หรือให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนจากสิ่งที่เป็นนามธรรมไปสู่รูปธรรม ได้แก่ 1) เดาและทดสอบ 2) ใช้ตัวแปร 3) วาดภาพ 4) การหาแบบรูป 5) แจกแจงรายการ/สร้างตาราง 6) แก้ปัญหาที่ง่าย 7) เขียนแผนภาพ/วาดไดอะแกรม 8) ใช้เหตุผลทางตรง 9) ใช้เหตุผลทางอ้อม 10) ใช้คุณสมบัติของจำนวน 11) การแก้ปัญหาลักษณะเดียวกัน 12) คิดย้อนหลัง 13) ใช้กรณีตัวอย่าง 14) แก่สมการ 15) ค้นหาสูตร กฎ เกณฑ์ 16) ทำเลียนแบบ 17) ใช้การจำลอง 18) ใช้การวิเคราะห์เชิงมิติ 19) ระบุเป้าหมายย่อย 20) ใช้ระนาบพิกัดฉาก 21) ใช้การสมมาตร 22) จัดรายการที่เป็นไปได้ทั้งหมด 23) ระบุข้อมูลที่ต้องการและข้อมูลที่กำหนดให้ 24) แก้ปัญหาที่เหมือนกัน 25) การเขียนประโยคคณิตศาสตร์ และ 26) แบ่งเป็นปัญหาย่อย ๆ หรือเปลี่ยนมุมมองปัญหานั้น (Musser, G. L. et al., 2004); (Sheffield, L. J. & Cruikshank, D.E., 2000); (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

นอกจากนี้กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ยังมีนักการศึกษาอื่น ๆ ดังเช่น Brahier, D. J., Reys, R. E. et al. และ Musser, G. L. et al., ได้กล่าวไว้พอจะสรุปได้ดังนี้ 1) จัดปัญหาที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป 2) สร้างภาพประกอบหรือไดอะแกรม 3) สร้างแบบจำลอง 4) จัดการปัญหาที่ซ้ำ 5) การให้ความรู้โดยใช้ภาษาพูดและลักษณะเฉพาะ ความจำเป็นและข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง 6) แจกแจงกรณีที่เป็นไปได้ทั้งหมด 7) แก้ปัญหาที่ง่ายหรือที่

คล้ายกัน 8) คัดย่อนหลัง 9) เขียนประโยคเปิดหรือสมการ 10) เดาและตรวจสอบ 11) แก่จากปัญหาที่ง่ายกว่าหรือจากปัญหาที่คล้ายกัน 12) เปลี่ยนมุมมอง 13) สร้างตารางหรือแผนภูมิ 14) สร้างแบบรูป 15) แก่ปัญหาจากตัวอย่างปัญหาที่ง่าย 16) วาดภาพ 17) ใช้เหตุผลแบบอุปนัย 18) เขียนสมการและแก้สมการ 19) ประยุกต์สูตรหรือกฎแล้วนำไปใช้ 20) คัดย่อนกลับ 21) เดาและตรวจสอบ 22) ใช้การทดลองและหาข้อผิดพลาด 23) ใช้ความรู้สึก 24) หาคำตอบที่ดูเหมือนกับว่าเป็นไปได้อย่างชัดเจนหรือเป็นไปได้ไม่ได้ 25) การเขียนประโยคเปิดหรือสมการ 26) เดาและตรวจสอบ 27) แก่จากปัญหาที่ง่ายกว่าหรือจากปัญหาที่คล้ายกัน และ 28) เปลี่ยนมุมมอง (Brahier, D. J., 2005); (Reys, R. E. et al., 2004); (Musser, G. L. et al., 2004)

ตัวอย่าง การแสดงแนวคิดในการวางแผนการแก้ปัญหาในขั้นที่ 2 ของกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งอยู่ในขั้นตอนที่ 2 ตามแนวคิดปัญหาเป็นฐาน

สถานการณ์ปัญหา “ข้าวหน้าเปิด”

ในซอยจรัลพัชร อำเภอฟุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีร้านข้าวหน้าเปิดที่อร่อยถูกใจลูกค้า ชื่อร้านแม่ไอร ทุกเที่ยงวันจะมีลูกค้ามานั่งรับประทานข้าวกันอย่างมีความสุข โดยในรอบแรกของแต่ละวันแม่ไอรก็จะลงทุนซื้อเปิด 2 เบอร์จึงจะได้กำไร โดยใช้เงินลงทุนไม่เกิน 800 บาท ต่อครั้งในรอบแรกของแต่ละวัน และได้กำไรประมาณ 1,000 บาท ซึ่งราคาเปิดในตลาดเป็นดังนี้

เปิดเบอร์เล็กราคาตัวละ 150.50 บาท เมื่อนำไปทำเป็นข้าวหน้าเปิดแล้วจะได้กำไรตัวละ 200 บาท

เปิดเบอร์กลางราคาตัวละ 185.50 บาท เมื่อนำไปทำเป็นข้าวหน้าเปิดแล้วจะได้กำไรตัวละ 250 บาท

เปิดเบอร์ใหญ่ราคาตัวละ 230.50 บาท เมื่อนำไปทำเป็นข้าวหน้าเปิดแล้วจะได้กำไรตัวละ 300 บาท

ภาพที่ 2 ภาพร้านข้าวหน้าเปิด

จากสถานการณ์ปัญหาข้าวหน้าเปิดดังกล่าวอยากทราบว่า

1. ประเด็นปัญหาคืออะไร เพราะเหตุใด (แม่ไอรจะซื้อเปิดกี่ตัวบ้างเพื่อให้ได้กำไรในรอบแรกของแต่ละวัน วันละประมาณ 1,000 บาท เพราะเขาต้องการกำไรวันละประมาณ 1,000 บาท)
2. เงื่อนไขของปัญหาคืออะไร (แต่ละวันซื้อเปิด 2 เบอร์ ลงทุนไม่เกิน 800 บาท กำไรวันละประมาณ 1,000 บาท)
3. นักเรียนจะแสดงวิธีหาคำตอบได้อย่างไร (เพื่อเลือกซื้อเปิดกี่ตัวที่ได้กำไรมากที่สุด)
 - (คู่ที่ 1 ซื้อเบอร์ 1 จำนวน 2 ตัว และเบอร์ 3 จำนวน 2 ตัว เท่ากับ 1,000 บาท หุน 762 บาท)
 - (คู่ที่ 2 ซื้อเบอร์ 1 จำนวน 1 ตัว และเบอร์ 2 จำนวน 3 ตัว เท่ากับ 950 บาท หุน 707 บาท)
 - (คู่ที่ 3 ซื้อเบอร์ 2 จำนวน 3 ตัว และเบอร์ 3 จำนวน 1 ตัว เท่ากับ 1,050 บาท หุน 787 บาท)

ตารางที่ 1 กรณีที่ 1 ใช้กลยุทธ์การแจกแจงหรือสร้างตาราง

แจกแจง/สร้างตาราง	เปิดเบอร์	ราคา	กำไร	จำนวนตัว	ราคาซื้อ	กำไรที่ได้
วิธีคิดที่ 1	1	150.50	200	2 ตัว	301	600
วิธีคิดที่ 2	2	185.50	250	3 ตัว	556.50	750
วิธีคิดที่ 3	3	230.50	300	2 ตัว	461	600

ตารางที่ 2 กรณีที่ 2 ใช้กลยุทธ์เขียนประโยคสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์

ประโยคสัญลักษณ์	ทุน	กำไร
วิธีคิดที่ 1	$(2 \times 150.50) + (2 \times 230.50) = 762$	$(2 \times 200) + (2 \times 300) = 1,000$
วิธีคิดที่ 2	$(1 \times 150.50) + (3 \times 185.50) = 707$	$(1 \times 200) + (3 \times 250) = 950$
วิธีคิดที่ 3	$(3 \times 185.50) + (1 \times 230.50) = 787$	$(3 \times 250) + (1 \times 300) = 1,050$

ดังนั้น เมื่อลงทุนให้เท่ากับ 1 กำไรมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ วิธีคิดที่ 2 วิธีคิดที่ 3 และวิธีคิดที่ 1 ตามลำดับ

สรุป

แนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการใช้ปัญหาที่มีความซับซ้อน ปัญหาที่ไม่ชัดเจน ที่ต้องการคำตอบมาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย อยากรู้ อยากเห็น จึงต้องมีวิธีการคิดหาคำตอบ ทั้งจากการปรับโครงสร้างความรู้ภายในตัวบุคคล ลักษณะสำคัญหรือหลักการการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานเป็นการกำหนดสถานการณ์ปัญหาที่ซับซ้อนเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้แก้ปัญหาด้วยการค้นคว้าด้วยตนเองและการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยการสร้างความรู้ใหม่บนพื้นฐานของความรู้เดิม มีการประเมินความรู้ภายในกลุ่ม และผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก กระบวนการของแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานเป็นการกำหนดสถานการณ์ปัญหา การทำความเข้าใจกับปัญหา การกำหนดกรอบแนวคิด การดำเนินการคิดแก้ปัญหา เพื่อหาคำตอบและสรุปความรู้ใหม่ที่ได้รับ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นความสนใจด้วยปัญหาที่ท้าทาย ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติเพื่อสืบค้นความรู้ ขั้นตอนที่ 3 ร่วมกันตรวจสอบและสรุปความรู้ และขั้นตอนที่ 4 นำไปประยุกต์ใช้ ประเภทของการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นปัญหาหรือสถานการณ์ที่ธรรมชาติหรือคุ้นเคย และปัญหาหรือสถานการณ์ที่แปลกใหม่และไม่คุ้นเคย กระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษา มี 5 ประเด็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ กำหนดสถานการณ์ปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา วางแผนแก้ปัญหา ดำเนินการตามแผน และตรวจสอบผล กลยุทธ์ที่ใช้ในกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์มีอย่างหลากหลาย ซึ่งผู้สอนต้องศึกษาและเลือกนำมาใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและวัยของผู้เรียน ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้จากบทความนี้ สรุปได้ว่า นักศึกษาวิชาชีพครูระดับประถมศึกษา ที่ต้องศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจกับแนวคิด ลักษณะสำคัญ และขั้นตอนของกระบวนการตามแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน และทำความเข้าใจกับปัญหาของผู้เรียน กระบวนการแก้ปัญหา และกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างหลากหลายซึ่งพร้อมที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ทุกสถานการณ์ ปัญหา จากบทความนี้จึงนำเสนอแนวทางกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานดังนี้ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา 2) คัดเลือกเนื้อหาที่จะนำมาพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ 3) ศึกษาแนวคิด ลักษณะสำคัญ และขั้นตอนของกระบวนการแก้ปัญหาตามแนวคิดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐาน 4) ศึกษากระบวนการและกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ 5) คัดเลือกกระบวนการและกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและระดับชั้นประถมศึกษา 6) ดำเนินการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นความสนใจด้วยปัญหาที่ท้าทาย ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติเพื่อสืบค้นความรู้ โดยใช้

กระบวนการแก้ปัญหาของโพลยา (Polya) มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา ขั้นที่ 2 วางแผนแก้ปัญหา ที่ต้องเลือกใช้กลยุทธ์การแก้ปัญหาย่างหลายที่เหมาะสมกับเนื้อหาและศักยภาพของผู้เรียน เช่น การคาดเดาและ ตรวจสอบ คิดย้อนกลับ วาดภาพ ไดอะแกรม แจกแจงหรือสร้างตาราง แบบรูป เขียนประโยคสัญลักษณ์ สมการ เป็นต้น ขั้นที่ 3 ดำเนินการตามแผน ขั้นที่ 4 ตรวจสอบผล ขั้นตอนที่ 3 ร่วมกันตรวจสอบและสรุปความรู้ และ ขั้นตอนที่ 4 นำไปประยุกต์ใช้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- _____. (2565). นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- _____. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2551). ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: หจก. ส เจริญ การพิมพ์.
- _____. (2567). ผลการประเมิน PISA 2022 บทสรุปสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เซเวน พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). นโยบายและจุดเน้น สพฐ. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2566 จาก <https://www.obec.go.th/archives/814223>
- อัมพร ม้าคะนอง. (2553). ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์: การพัฒนาเพื่อพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Albanese, M. & Mitchell, S. (1993). Problem-Based Learning : A review of literature on its outcomes and implementation issues. *Academic Medicine*, 68(1), 52-81.
- Arends, R. I. (2009). *Learning to Tech*. (8th ed) . New York: Central Connecticut State University.
- Barrows, H. S. (1996). Problem-Based Learning in Medicine and Beyond : A Brief Overview. In L Wilkerson and W.H. Gijseleers (eds.), *Bring Problem-Based Learning to Higher Education: Theory and Practice*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Barrows, H.S. & Tamblyn, R.M. (1980). *Problem-Based learning : An Approach to Medical Education*. New York: Springer.
- Brahier, D. J. (2005). *Teaching Secondary and Middle School Mathematics*. (2nd ed). America: Printed in the United States of America.
- Cangelosi, J. S. (2003). Delisle. R. *How to use Problem-Based Learning in the Classroom Teaching Mathematics in Secondary and Middle School An Interactive approach*. America: Printed in the United States of America.
- Delisle. R. (1997). *How to use Problem-Based Learning in the Classroom*. Alexandria Virginia : Association for Supervision and Curriculum Development. Yearbook: Central Connecticut State University.
- Fogarty, R. (1997). *Problem-based Learning and Other Curriculum Models for the Multiple Intelligences Classroom*. United States of America: Skylight.

- Gallagher, S. A. (1997). Problem-Based learning : Where did it come from. What does it do. and Where is it going? *Journal for the Education of the Gifted*, 20(4), 42-62.
- Krulik, S. & Reys, R. E. (1980). *Problem Solving in School Mathematics : National Council of Teacher of Mathematics 1980 Year Book*. Reston, VA: National Council of Teacher of Mathematics.
- Krulik, S., & Rudnick, J.A. (1993). *Reasoning and Problem-Solving : A Handbook for Elementary School Teachers*. Boston: Allyn and Bacon.
- Lynn, C. H. (1993). Some Factor that Impede or Enhance Performance in Mathematical Problem Solving. *Journal Research of Mathematics Education*, 24(2), 167-169.
- McCarthy, D.S. (2021). A teaching experiment using Problem-based Learning at the elementary level to develop decimal concepts. *Journal for the Education of the Gifted*, 5(1), 14-26.
- Miller, C. D. et al. (2004). *Mathematical Idea*. Expanded tenth Edition. Reston Commonwealth of Virginia: NCTM.
- Musser, G. L. et al. (2004). *Essentials of Mathematics for Elementary Teachers : A Contemporary Approach*. America: Printed in the United States of America.
- Polya, G. (1973). *How to Solve It : A New Aspect of Mathematical Method*. United State of America: Princeton University Press.
- Reys, R. E. et al. (2004). *Helping Children Learn Mathematics*. (7th ed). New York: John Wielya Sons.
- Savery, J. R. (2011). Overview of Problem-based Learning : Difinitions and Distinctions. Retrieved January 8, 2023, from <https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=ijpbl>
- Savin, B. M. (2000). *Problem-based Learning in Higher Education : Untold Storics*. (1st ed). Buckingham: Published by SRHE and Open University Press.
- Savoie, J. M. & Hughes, A.S. (1998). Problem-based Learning as classroom solution in R. A Collection of Articles Frenchs Forest, 52(3), 73-77.
- Sheffield, L. J. & Cruikshank, D.E. (2000). *Teaching and Learning Elementary and Middle School Mathematics*. 4th ed. New York: John Wielya Sons.
- Tan, O. S. (2003). *Problem-based learning innovation : Using problems to power learning in the 21st century*. Singapore: Thomson Learning.
- The Integrated Mathematics Science and Technology (IMaST.). (2011). *Problem Solving Using DAPIC*. Retrieved October 8, 2023, from <https://learning-theories.com/problem-based-learning-pbl.html>
- The Medical School at McMaster University in Canada. (2010). *Problem-Based Learning (PBL)*. Retrieved October 8, 2023, from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16298955/>
- Trop. L & Sage, S. (1998). *Problem as possibilities : problem-based leaving for K-12 education*. New York: W.IT Freeman and Company.
- Wilson, J. W. et al. (1993). *Mathematical Problem Solving*. In *Research Ideas for the Classroom : High School Mathematics*. New York: Macmillan Publish Company.

บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชน : กรณีศึกษาบ้านขวิดใต้

ตำบลบ้านช้าง อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

THE ROLE OF WOMEN IN LEADERSHIP : CASE STUDY OF BANKWIT TAI, BAN
CHANG SUBDISTRICT, UTHAI DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

จกมล เฮงสุวรรณ, นพดล ปรางค์ทอง*, เอนก รักเงิน

Chongkol Hengsuwan, Nopphadon Prangthong*, Anek Rukngern

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: nopphadon@aru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องบทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชน กรณีศึกษาบ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชนบ้านขวิดใต้ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีบ้านขวิดใต้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านบ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10 คน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้นำและชาวบ้านขวิดใต้ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชน แบ่งเป็น 3 ข้อ 1) ผู้นำชุมชนได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้นำหมู่บ้าน คือ นางขวัญเรือน บุญญา เป็นคนดั้งเดิมในหมู่บ้าน ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี 2552 2) ผลงานของผู้นำชุมชนในฐานะผู้ใหญ่บ้าน ประการแรก การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่สตรีและผู้สูงอายุ และกลายเป็นสินค้าโอท็อป ประการที่สอง เป็นผู้นำในการเริ่มต้นทำเกษตรผสมผสานหรือเกษตรอินทรีย์ในหมู่บ้าน และปัจจุบันกลายเป็นโคกหนองนาโมเดล ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้จากหน่วยงานและชุมชนภายนอก จนบ้านขวิดใต้กลายเป็นหมู่บ้านต้นแบบของอำเภอ 3) ความฝันและเป้าหมายของผู้นำ คือ ต้องการให้ชาวบ้านมีความทันสมัย มีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ทั่วครัวเรือน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีรายได้เพิ่มขึ้น พึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของงานพัฒนาชุมชน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีบ้านขวิดใต้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ แบ่งออกเป็น 4 ข้อ คือ 1) ต้องได้รับการไว้วางใจจากลูกบ้าน 2) สามารถเข้าถึงผู้นำชุมชนได้ง่าย 3) มีผลงานในการพัฒนาชุมชนเป็นที่ประจักษ์ และ 4) มีทัศนคติที่ดีต่อคนในชุมชนบ้านขวิดใต้

คำสำคัญ: ผู้นำชุมชน, ผู้ใหญ่บ้าน, บทบาทสตรี

Abstract

This article aims to study the women's roles in community leadership: A case study of Ban Kwit Tai, Ban Chang Subdistrict, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The purposes of this study were to 1) To study the role of women in Ban Kwit Tai community as a leadership and 2) To study the successful factors of women in Ban Kwit Tai community leaders about their success

* Received October 3, 2024; Revised November 6, 2024; Accepted November 13, 2024

in work. A sample group of 10 people was selected from Ban Kwit Tai leaders were included villagers in Ban Kwit Tai, Ban Chang Subdistrict, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The study was a qualitative research. This was a documentary and historical research through participatory observation and in-depth interviews. The key informants consisted of community leaders and the villagers of Ban Kwit Tai. The instruments use were self-administered questionnaires and interview guides. Based on the findings of this investigation it was showed that, the first one, the role of women leadership in this community was divided into 3 main points: 1) Leaders was selected by villagers and people in the community to be a leaders. 2) The workmanship of Ban Kwit Tai leaders was found as a group of women housewives in the community, they had work and family income and initiated the change of integrated agricultural areas in the Khok Nong Na Model which an academic learning resources from government and non-governmental organizations. 3) The dream and goal of the leader is for villagers in the community to have income and be able to rely on themselves. Second, factors that affect women leaders are divided into four points: 1) They must be trusted by their residents, 2) They can easily access community leaders, 3) They have evident results in community development and 4) Having a good attitude towards people in the community.

Keywords: Community Leader, Village Headman, Women's Role

บทนำ

สังคมไทยจะสามารถมีศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้นั้น ต้องมีทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งทรัพยากรเหล่านั้น ประกอบไปด้วย ผู้ชาย กับ ผู้หญิง แต่ในความเป็นจริงตั้งแต่อดีตสังคมไทยมองผู้หญิงว่าเป็นเพียง “ช้างเท้าหลัง” ซึ่งแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง (ขวัญฤทัย จ่างจำรัส, 2541) และพื้นที่แสดงออกของความเป็นหญิง ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของแม่หรือภรรยาจะถูกติดไว้กับ “บ้าน” และ “ครัว” โดยถือเป็นภาระหน้าที่หลักของผู้หญิงที่บ่งบอกคุณค่าความเป็นผู้หญิงที่ดีหรือไม่ดี (วรัญญา บุรณากาญจน์, 2562) แต่ในปัจจุบันสตรีหรือผู้หญิงสมัยใหม่มีการพัฒนาตัวเองเพื่อให้ทันต่อยุคสมัยของสังคม และผู้หญิงจำนวนไม่น้อยที่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ เป็นที่ยอมรับในสังคมไทยขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นสายงานด้านต่าง ๆ ทั้งทหาร ตำรวจ แพทย์ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2565)

จากแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี พ.ศ. 2566 - 2570 ที่ระบุวิสัยทัศน์ของแผนฯ ส่วนหนึ่งว่า “สังคมไทยเป็นสังคมที่ตระหนักและเข้าใจถึงความเสมอภาคระหว่างเพศ โดยที่สตรีมีโอกาเข้าถึงการพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ และมีบทบาทการนำในพื้นที่สาธารณะอย่างเท่าเทียม” (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2565) โดยพบว่า ผู้หญิงในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำท้องถิ่นมากขึ้น โดยผู้หญิงหลายพื้นที่ในจังหวัดต่างๆ ได้ดำรงผู้นำท้องถิ่น ทั้งตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถือว่าเป็นจังหวัดที่มีผู้นำสตรีในทุกท้องที่อำเภอ ส่วนในระดับหมู่บ้าน ปรากฏว่ามีผู้ใหญ่บ้านหลายคนที่เป็นผู้หญิงหรือสตรีที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน

บ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถือว่าเป็นชุมชนที่มีการส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชน และมีผู้นำหมู่บ้านที่เป็นสตรี โดยมีบทบาทสำคัญในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งการส่งเสริมอาชีพ การทำกลุ่มหัตถกรรม การดูแลความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ส่งเสริมด้านการศึกษาในชุมชน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เน้นการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยผู้นำชุมชนได้นำงบประมาณจากการจัดสรรของรัฐบาลมาพัฒนาหมู่บ้านและสนับสนุนทุนการศึกษาให้กับเด็กนักเรียนในพื้นที่ ได้แก่ งบประมาณโครงการหมู่บ้าน

เศรษฐกิจพอเพียง มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน งบประมาณโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน และขอทุนสนับสนุนจากเอกชน ในการจัดสรรทุนให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านช้าง ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของผู้นำหมู่บ้านในการจัดหาเงิน งบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้าน

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มสตรีแม่บ้าน สินค้า One Tambon One Product (OTOP) จัดตั้งศูนย์จำกัด ศัตรูพืชชุมชน ทำหมู่บ้านของตนเองให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นหมู่บ้านต้นแบบของอำเภออุทัย และ ทำเกษตรผสมผสานควบคู่ไปกับการรับหน้าที่การเป็นผู้นำชุมชน ซึ่งตลอดระยะเวลาในการเป็นผู้นำชุมชนที่ได้รับ การแต่งตั้งจากทางราชการนั้น สมาชิกในหมู่บ้านให้ความเคารพ และเป็นที่รักของคนในชุมชน ด้วยเหตุผลดังกล่าว มาทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาประเด็นในเรื่องผู้นำสตรีของท้องถิ่นนี้ ซึ่งถือว่าเป็นกรณีบทบาทของสตรีในการทำงาน เพื่อท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชนบ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีบ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **พื้นที่และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย** กล่าวคือ ใช้พื้นที่หมู่ที่ 3 หมู่บ้านบ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่เป้าหมาย และกลุ่มประชากรในการวิจัย คือ กลุ่มผู้นำชุมชน ทั้งผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านในหมู่บ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10 คน โดยบุคคลทั้งหมดมีลักษณะที่เป็น Key informant หรือผู้ให้ข้อมูลหลักของ หมู่บ้าน โดยเน้นในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview)

2. **เครื่องมือในการวิจัย** กล่าวคือ 2.1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะเข้าไปในหมู่บ้านและเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน และสังเกตกิจกรรมของหมู่บ้านที่ผู้นำหมู่บ้าน เข้าร่วมด้วย เช่น กิจกรรมการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน 2.2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งผู้วิจัยจะมี ประเด็นที่ต้องการทราบเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ได้แก่ บทบาทของผู้นำหมู่บ้าน และปัจจัยที่มีผลต่อ ความสำเร็จของผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ จะนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในมุมมองทัศนะ ของคนใน (Emic) และทัศนะคนนอก (Etic)

3. **แนวคิดในการวิจัย** กล่าวคือ ผู้วิจัยได้ใช้ 2 แนวคิด เพื่อวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ได้แก่ 3.1) แนวคิดการเป็นผู้นำชุมชน ตามแนวคิดที่กล่าวว่า “ผู้นำ” เป็นบุคคล ซึ่งเป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของ กิจกรรมภายในกลุ่มหรือชุมชน เปรียบเสมือนแกนของกลุ่ม เป็นผู้มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าทุกคนในกลุ่ม และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่ม (กวี วงศ์พุด, 2542) โดยผู้วิจัยนำมาอธิบายปรากฏการณ์ถึงภาวะผู้นำใน ชุมชน และลักษณะความเป็นผู้นำชุมชน และการตัดสินใจของผู้นำที่มีต่อชุมชน 3.2) แนวคิดสตรีกับผู้นำตาม แนวคิดที่กล่าวว่า บทบาทผู้นำสตรีทางการเมืองการปกครองนั้น บุคลิกภาพของสตรีจะเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความมั่นคงทางจิตใจ มีทักษะความรู้รอบรู้ กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย กล้าตัดสินใจ มีความกระตือรือร้น ในการทำงานเชิงสร้างสรรค์ (ภัครดา ภัทรจิตรากุล, 2557) โดยผู้วิจัยนำมาอธิบายปรากฏการณ์เรื่องลักษณะเฉพาะตัว ของผู้นำสตรีในท้องถิ่น ทั้ง 2 ด้าน คือ บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีบ้านขวิดใต้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือ สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประการ คือ 4.1) การเก็บข้อมูลจากเอกสาร จะเก็บข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่บันทึกไว้เป็นหลักฐานปรากฏในวารสารจากสถาบันศึกษาและหน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งข้อมูลทางเอกสารที่จะต้องรวบรวม ได้แก่ ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านบ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 4.2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยบุคคลในหมู่บ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ประเด็นหลักได้แก่ คือ 5.1) บริบทชุมชนบ้านขวิดใต้ 5.2) บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชน และ 5.3) ปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีบ้านขวิดใต้ โดยนำข้อมูลที่ได้จากภาคสนามมาตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยจะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ (ชยันต์ วรรณะภูติ, 2537) แล้วนำข้อมูลมาอธิบายปรากฏการณ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยวิธีการเขียนอธิบายเชิงพรรณนา ทั้งในประเด็นบทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีบ้านขวิดใต้

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

บริบทชุมชนบ้านขวิดใต้

1. ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน คนในชุมชนเล่าต่อกันว่าหมู่บ้านบ้านขวิดใต้ มีต้นมะขวิดมาก แต่เมื่อประมาณปี 2540 มีการเลือกตั้งองค์การส่วนท้องถิ่น ทางราชการตั้งชื่อหมู่บ้านในหมู่ที่ 3 ว่า “บ้านขวิดใต้” ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ และเรียกหมู่ที่ 2 ว่า บ้านขวิดเหนือ

ปัจจุบันยังมีต้นมะขวิดจากการปลูกขึ้นมาใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านในหลายด้าน เช่น ถนนเจริญขึ้น มีไฟฟ้า มีน้ำประปา และชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการที่ลูกหลานได้ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอกชุมชน บ้านขวิดใต้เริ่มมีถนนคอนกรีตในปี พ.ศ. 2552 น้ำประปาเริ่มเข้ามาในหมู่บ้านบ้านขวิดใต้ในปี พ.ศ. 2533 ไฟฟ้าเริ่มเข้ามาในหมู่บ้านบ้านขวิดใต้ในปี พ.ศ. 2512 ปัจจุบันบ้านต้นมะขวิดไม่มีต้นมะขวิดดั้งเดิมคอยู่แล้ว แต่มีการปลูกต้นมะขวิดขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน

2. ที่ตั้งบ้านขวิดใต้ จำแนกออกได้ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับหมู่บ้านบ้านขวิดเหนือ ตำบลบ้านช้าง อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทิศใต้ ติดต่อกับหมู่ที่ 3 วัดเทพกุญชร ตำบลบ้านช้าง อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองน้ำส้ม หมู่ที่ 1 ตำบลหนองน้ำส้ม อำเภอกุทัย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลคานหาม หมู่ที่ 5 ตำบลคานหาม อำเภอกุทัย

3. จำนวนประชากร

จำนวนประชากรในชุมชน 435 คน ประมาณ 130 หลังคาเรือน คนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยผู้สูงอายุ และมีทั้งกลุ่มคนที่อาศัยดั้งเดิม และคนที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ เพื่อมาทำงานในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ

4. การปกครองของหมู่บ้าน จำแนกออกได้ ดังนี้

กำนันตำบลบ้านช้าง ชื่อ นายทศพร จันทรรัศมี ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 พักอาศัยอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลบ้านช้าง อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้ใหญ่บ้านบ้านขวิดใต้ นางขวัญเรือน บุญญิกามีหน้าที่ดูแลปกครองช่วยเหลือชาวบ้าน พร้อมทั้งรับเรื่องราวต่าง ๆ ของชาวบ้าน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และเป็นตัวกลางในการติดต่อระหว่างชาวบ้านกับอำเภอและหน่วยงานราชการอื่น ๆ

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายโสฬส สุวรรณะ ได้รับมอบหมายให้ทำงานทั่วไปดูแลเรื่องยาเสพติดในหมู่บ้าน บ้านขวิดใต้ และดูแลเรื่องเอกสารต่าง ๆ เช่น เอกสารรายงานข่าวสาร เอกสารรายงานทางเขตอำเภอ

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นางสาวอัจฉรา พงษ์อารี ได้รับมอบหมายจากทางผู้ใหญ่บ้านให้ดูแลเรื่องปศุสัตว์ในหมู่บ้านบ้านขวิดใต้ เช่น ดูแลประชากรสุนัข แมว ในหมู่บ้านบ้านขวิดใต้ ดูแลเรื่องสัตว์เลี้ยงของคนในหมู่บ้านบ้านขวิดใต้

เลขานุการ นางสาวลัดดาวัลย์ สุวรรณะ รับเรื่องจากผู้ใหญ่บ้านและคอยประสานงานต่าง ๆ

เหรียญนิก นางสาวชล วัฒนวงศ์ ช่วยเหลืองานในทีม และเป็นหูเป็นตาในการดูแลชาวบ้านช่วยผู้ใหญ่บ้าน และไปประชุมในวันผู้ใหญ่บ้านติดธุระต่าง ๆ

กรรมการหมู่บ้าน นางสาวละออ ตรีอุโฆชน์

กรรมการหมู่บ้าน นางสาวพัชรา สุนทรพฤกษ์

กรรมการหมู่บ้าน นางสาวสมบัติ เกตุจุฬา

กรรมการหมู่บ้าน นางสาวอำนวย งามสมโส

กรรมการหมู่บ้าน นางสาวสมหมาย เกตุจุฬา

กรรมการหมู่บ้าน นางฉวีล สุนทรพฤกษ์

ผู้นำหมู่บ้านทั้ง 6 คน มีหน้าที่ดูแลชาวบ้าน เฉลี่ยคนละ 10-15 หลังคาเรือน และทุกคนจะเป็นตัวแทนผู้ใหญ่บ้านดูแล และแจ้งปัญหาต่าง ๆ เช่น คราวเรือนมีคนป่วยหรือไม่ หรือมีปัญหาเรื่องต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน (ขวัญเรือน บุญญา, 2566)

5. ลักษณะสังคมหมู่บ้าน สภาพสังคมของหมู่บ้าน จำแนกออกได้ ดังนี้

5.1 สภาพครอบครัวในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ครอบครัวเป็นทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายมีความเป็นอยู่ที่รักใคร่สามัคคีกัน มีความสัมพันธ์ในแนวราบหรือมีความเสมอภาคเท่าเทียมเป็นพื้นฐาน มีไปมาหาสู่กันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมมือร่วมใจกันในการทำงาน โดยมีผู้อาวุโสในตระกูลเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่ทุกคนให้ความเคารพนับถือ หรือที่เรียกกันว่าอยู่แบบเครือญาติ นามสกุลที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ นามสกุล สมพรพฤกษ์ พุดคล้อง บุญญา สุวรรณสวัสดิ์สุข ส่วนนามสกุลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน คือ บุญญา

5.2 การคมนาคมในหมู่บ้าน นิยมใช้รถจักรยานยนต์ ในการสัญจรเป็นส่วนใหญ่ และมีวินจักรยานยนต์

5.3 ศาสนาในหมู่บ้าน มีการนับถือศาสนาพุทธ 100% และมี วัด คือ วัดเทพกฤษณาร โดยมีจำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด 6 รูป

5.4 สภาพการศึกษา ส่วนใหญ่จบประถมศึกษาจากโรงเรียนบ้านช้าง และจบมัธยมศึกษาจากโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนอุทัย โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ โรงเรียนอนุยานุสรณ์ โรงเรียนอนุยาริทยาลัย ส่วนใหญ่จบอุดมศึกษาจากมหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์หันตรา

6. ลักษณะเศรษฐกิจหมู่บ้าน สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน จำแนกออก ได้ดังนี้

6.1 อาชีพ คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และพนักงานโรงงาน

6.2 กลุ่มอาชีพ ได้แก่

กลุ่มอาชีพเย็บผ้าโหล จำนวนสมาชิกกลุ่ม 17 คน ลักษณะกลุ่มเย็บผ้าโหลรับผ้าจากนายทุนที่มาให้ผ้าและนำมาเฉลี่ยแบ่งกันทำ โดยรายได้จะนำมาแบ่งเฉลี่ยให้เท่ากันทั้งหมด

กลุ่มอาชีพเพาะเลี้ยงเห็ดนางฟ้าเพื่อจำหน่ายและแปรรูป จำนวนสมาชิก 21 คน เช่น เห็ดทอด แจ่วบองเห็ดนางฟ้า แหนมเห็ดนางฟ้า ออกจำหน่ายเป็น ONE TAMBON ONE PRODUCT หรือสินค้า OTOP ของหมู่บ้านบ้านขวิดใต้

กลุ่มสตรีแม่บ้านจะทำดอกไม้จันทน์และพวงหรีด จำนวนสมาชิก 29 คน ลักษณะเปิดตัวกลุ่มสตรีที่ว่างงานในหมู่บ้านบ้านชีวิตได้ ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ อายุตั้งแต่ 60 - 70 ปี

บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชนบ้านชีวิตได้

บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชนบ้านชีวิตได้ สามารถจำแนกออกได้ ดังนี้

1. ประวัติผู้นำ

ผู้นำชุมชนก่อนที่จะมาเป็นผู้ใหญ่บ้าน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป โดยเริ่มมีความคิดที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านให้ดีขึ้นจากเดิม จึงตัดสินใจลงสมัครเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และได้เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในปี พ.ศ. 2548 เป็นระยะเวลา 4 ปี เมื่อครบวาระในการเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในปี พ.ศ. 2551 ได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านใหม่ จึงตัดสินใจลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนเก่าได้ลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านต่อเช่นกัน และมีผู้ลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านอีกหนึ่งคน ซึ่งทั้งสองคนต่างเป็นเพศชาย ผู้สมัครผู้ใหญ่บ้านที่เป็นเพศหญิงเพียงคนเดียว จึงได้เป็นผู้ใหญ่บ้านชีวิตได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จนถึงปัจจุบัน

2. ผลงานของผู้นำ

ในระยะเวลาที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้เริ่มพัฒนาหมู่บ้านบ้านชีวิตได้ในด้านต่าง ๆ โดยจัดตั้งกลุ่มสตรีแม่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านที่เป็นสตรีได้มีอาชีพและรายได้เพิ่ม ซึ่งในกลุ่มสตรีแม่บ้านนั้นได้จัดทำอาชีพ ในหลายด้านตามความถนัดของแต่ละบุคคล เช่น อาชีพทำดอกไม้จันทน์และพวงหรีด อาชีพเพาะเลี้ยงเห็ดนางฟ้าและแปรรูป อาชีพเย็บผ้าโหล

นอกจากนี้ ผู้ใหญ่บ้านยังได้ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับพื้นที่แบบโคกหนองนาโมเดล จึงมีความเห็นว่าที่หมู่บ้านบ้านชีวิตได้สามารถทำได้ เพราะมีพื้นที่ว่างเปล่า ไม่มีสิ่งก่อสร้าง และมีคลองขนาดกำลังพอดี ซึ่งเหมาะในการทำเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก จึงได้ริเริ่มทำโคกหนองนาโมเดลขึ้นในหมู่บ้าน ในระยะเวลาต่อมาได้กลายเป็นต้นแบบของโคกหนองนาโมเดลให้กลุ่มบุคคลจากท้องถิ่นต่าง ๆ เข้ามาเรียนรู้ และใช้เป็นแบบอย่างในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เพื่อทำการเกษตร

3. ความฝันและเป้าหมายของผู้นำ

ผู้นำชุมชนมีความฝันตั้งแต่ในอดีต คือ อยากจะพัฒนาปรับเปลี่ยนหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 บ้านชีวิตได้ให้มีความเจริญพัฒนาไปในทางที่ดี เช่น การมีไฟฟ้าส่องสว่างตลอดทาง มีน้ำประปาใช้ทุกหลังคาเรือน มีกล้องวงจรปิดในชุมชนเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับคนในหมู่บ้าน อยากให้เป็นหมู่บ้านที่คนอื่นรู้จัก และอยากให้คนในหมู่บ้านมีความรู้ความสามารถในการทำอาชีพต่าง ๆ ให้คนในหมู่บ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม คนในชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นสังคมในลักษณะเครือญาติ และส่งเสริมให้คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรง โดยในระยะเวลาต่อมาจึงมีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชน หรือเรียกว่า อ.ส.ม. เพื่อให้ครอบคลุมถึงความปลอดภัย ครอบคลุมถึงสุขภาพของทุกคนในชุมชน และผู้ใหญ่บ้านมีเป้าหมายที่จะเผยแพร่ความรู้และพัฒนาศักยภาพคนในหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการเกษตรผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์ เปลี่ยนจากทำนาปีเป็นนาปรัง เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากขึ้น ด้านเศรษฐกิจ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การเย็บผ้า การทำดอกไม้จันทน์ ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เพื่อบูรณำหมู่บ้านชีวิตได้ ให้ได้เป็นหมู่บ้านต้นแบบในการพัฒนาท้องถิ่น และให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

ปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีบ้านชีวิตได้

ปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีบ้านชีวิตได้ สามารถจำแนกออกได้ ดังนี้

1. การได้รับการไว้วางใจจากลูกบ้าน

เริ่มในปี พ.ศ. 2548 ผู้นำชุมชนบ้านชีวิตได้ ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นตัวแทนของหมู่บ้านในฐานะสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง โดยได้ทำหน้าที่ดูแล ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในทุก ๆ อย่าง เช่น

การเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้แจ้งปัญหาที่ชาวบ้านพบเจอ เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ไข ติดต่อทำถนนให้กับชาวบ้าน ดูแลเรื่องน้ำประปา ไม่ให้มีบ้านไหนน้ำประปารั่ว น้ำประปาขุ่น ดูแลเรื่องไฟส่องสว่างตามถนน กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สร้างความไว้วางใจให้กับคนในหมู่บ้านของผู้นำชุมชน

ปลายปี พ.ศ. 2551 ผู้นำชุมชนได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านขวิดใต้ ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำสตรีคนแรกของหมู่บ้าน เป็นที่ภาคภูมิใจของคนในหมู่บ้าน ซึ่งลักษณะความเป็นผู้นำที่คนในชุมชนชื่นชมและไว้วางใจ กล่าวคือ ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนขยันทำงานเพื่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจริงใจตรงไปตรงมาและเป็นคนที่อภัยคดียุติ คนในชุมชนจึงเคารพรักเอ็นดูและไว้วางใจให้ผู้ใหญ่บ้านพัฒนาชุมชนบ้านขวิดใต้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผลงานที่คนในชุมชนชื่นชมและอยู่ในความทรงจำ คือ การซ่อมแซมปรับปรุงถนนภายในชุมชน โดยทำการลาดยางมะตอย ทำให้ผู้คนสัญจรสะดวกสบายขึ้น นอกจากผลงานอื่น ๆ เช่น การเปลี่ยนหลอดไฟให้สว่างขึ้น การติดตั้งกล่องวงจรปิดตามเสาไฟฟ้า และการสร้างตลาดชุมชนบ้านขวิดใต้ เพื่อให้ชาวบ้านนำผลผลิตทางการเกษตรออกมาซื้อขายแลกเปลี่ยน

2. การเข้าถึงง่ายของผู้นำที่เป็นสตรี

ผู้นำชุมชนดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมาแล้ว 9 ปี ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือกัน เวลาที่มีกิจกรรมในหมู่บ้านจะไปร่วมด้วยช่วยกัน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมจิตอาสา หรือกิจกรรมที่เป็นพิธีการ เช่น งานแต่งงาน งานศพ งานบวช และงานอื่น ๆ โดยปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย แค่เพียงชาวบ้านบอกมา ผู้นำชุมชนก็จะเดินทางไปร่วมงานตลอด จึงเป็นคนที่ชาวบ้านเข้าถึงง่าย ไม่ว่าชาวบ้านมีเรื่องเดือดร้อนใดก็สามารถเข้าไปปรึกษาหารือได้ หรือใครอยากจะทำเรื่องเรียน ผู้ใหญ่บ้านก็จะนำเรื่องร้องเรียนนั้นไปแจ้งกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้ใหญ่บ้านยังคอยช่วยเหลือชาวบ้านในทุกเรื่องที่สามารถช่วยเหลือได้ ผู้ใหญ่บ้านนับว่าเป็นแบบอย่างผู้นำที่มีจิตใจเมตตา เป็นผู้หญิงที่แกร่ง ถึงจะไม่ได้เป็นผู้ชาย แต่ก็สามารถดูแลชุมชนให้มีความเข้มแข็งได้ ชาวบ้านมีความสงบสุข ซึ่งวัชรพล ชาวสวนกล้วย กล่าวว่า ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์เป็นกันเอง และเวลาเดือดร้อนหรือมีปัญหาเข้าไปหาผู้ใหญ่บ้านจะให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการให้ความรู้สร้างอาชีพในการหารายได้เลี้ยงครอบครัว (วัชรพล ชาวสวนกล้วย, 2566) และธีรนาถ ชาวพวง กล่าวว่า ผู้ใหญ่บ้านบ้านขวิดใต้ถือเป็นผู้นำที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนได้ (ธีรนาถ ชาวพวง, 2566) และจิระนันท์ แก้วสินม กล่าวว่า ผู้ใหญ่บ้านมีความเป็นผู้นำ สามารถทำงานร่วมกับทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดี สร้างเครือข่ายพี่น้องในชุมชนให้มีความรักสามัคคีกัน (จิระนันท์ แก้วสินม, 2566)

3. ผลงานของผู้นำที่เป็นสตรี

ผลงานของผู้นำชุมชนมีเป็นจำนวน ทั้งในเรื่องการปรับปรุงซ่อมแซมถนน เพื่อให้การสัญจรในหมู่บ้านมีความสะดวก ปลอดภัย แต่ผลงานที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน คือ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพในหมู่บ้าน ซึ่งเกิดขึ้นจากพบเห็นสภาพการว่างงานของสตรีในหมู่บ้าน และส่วนใหญ่ต้องการมีรายได้เพิ่มเติมเพื่อแบ่งเบาภาระของลูกหลาน โดยผู้ใหญ่บ้านได้สร้างอาชีพ เน้นกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้และเน้นการใช้แรงงานไม่มากนัก คำนึงถึงความรู้และความชำนาญของผู้สูงอายุมีอยู่แล้วหรือเคยทำมาก่อน ซึ่งกลุ่มอาชีพที่สร้างขึ้น ได้แก่ กลุ่มอาชีพเย็บผ้าโหล กลุ่มอาชีพเพาะเลี้ยงเห็ดนางฟ้าในโรงเรือน เพื่อนำมาแปรรูปออกจำหน่ายเป็นสินค้า OTOP ของตำบลบ้านช้าง

นอกจากนี้ ทางด้านการเกษตร ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพหลักของชุมชน ผู้ใหญ่บ้านได้ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน และการเกษตรอินทรีย์ ไม่พึ่งพาสารเคมีต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี ปลอดภัย ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์ เกิดจากการได้ไปศึกษาดูงานในท้องถิ่นอื่น ๆ และนำกลับมาดำเนินการภายในหมู่บ้านตนเอง จนประสบความสำเร็จกลายเป็นต้นแบบของท้องถิ่นในด้านการเกษตรอินทรีย์

4. ทศนคติต่อผู้นำที่เป็นสตรี

คนในชุมชนหลายคนมีทัศนคติในแง่บวกต่อผู้นำชุมชน ดังที่วสันต์ ขำเหมือง ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนที่มีความรู้รอบตัวมาก เป็นคนที่ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคที่พบเจอ อัจฉริยะดี พุดจาดี และมีความคิดที่จะไม่หยุดพัฒนาหมู่บ้าน (วสันต์ ขำเหมือง, 2566) และ ภัสสร ถิ่นเก่า ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่ขวัญเรือนจิตใจดีชอบช่วยเหลือชาวบ้านขยันทำงานเป็นคนที่ชาวบ้านเข้าถึงได้ง่ายไม่ถือตัวเข้ากับทุกคนได้ดี พร้อมรับฟังปัญหาของชาวบ้านและพร้อมที่จะแก้ไขในทันที รวมถึงบุคลิกท่าทางการพูด การแต่งตัว การทำงานดีมาก ไม่คิดว่าผู้หญิงคนหนึ่งที่เป็นผู้นำหญิงจะสามารถทำงานได้มากมายเท่าเทียมกับผู้นำชุมชนผู้ชายในหมู่บ้านอื่น ๆ (ภัสสร ถิ่นเก่า, 2566) และสิบลูก สรรพพากย์พิสุทธิ์ ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่ขวัญเรือน เป็นคนขยันขันแข็งมีความรับผิดชอบในหน้าที่สูง เข้ากับผู้คนง่ายทำงานร่วมกับผู้อื่นได้โดยไม่มีอะไรติดขัดพูดคุยเข้าใจได้ง่าย (สิบลูก สรรพพากย์พิสุทธิ์, 2566)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทัศนคติของคนในชุมชนจะมีมุมมองต่อผู้นำชุมชนในแง่บวก ทั้งในด้านบุคลิกภาพการทำงาน ผลงาน และที่สำคัญคือความเป็นสตรีที่สามารถเป็นผู้นำชุมชนได้

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องบทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชน กรณีศึกษาบ้านขวิดใต้ ตำบลบ้านช้าง อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ศึกษาสองประการหลัก คือ ประการแรก บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชนบ้านขวิดใต้ โดยได้อธิบายถึงประวัติความเป็นมาในการเข้าสู่ความเป็นผู้นำชุมชน และเมื่อเป็นผู้นำชุมชนแล้วได้มีผลงานเพื่อท้องถิ่นอย่างไร และมีความฝันและเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างไร ประการที่สอง ปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีบ้านขวิดใต้ โดยอธิบายถึง การทำให้ชาวบ้านไว้วางใจในการเป็นตัวแทนหมู่บ้านและผู้นำหมู่บ้าน ลักษณะบุคลิกภาพที่เข้าถึงง่าย ผลงานของผู้นำ รวมทั้งมุมมองของชาวบ้านที่มีทัศนคติที่ดีต่อผู้นำชุมชน ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยในหลาย ๆ ชิ้น เช่น งานของวิโรจน์ ภูมิดี ในเรื่อง “การพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรี ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่” เพราะงานวิจัยของวิโรจน์ ภูมิดี ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สตรีนำไปใช้ประโยชน์ในการเรื่องงานและอาชีพ ถึงแม้จะทำการศึกษาเรื่องสตรี แต่ไม่ได้เน้นในประเด็นว่าบทบาทสตรีที่ฐานะผู้นำมีผลต่อความสำเร็จของการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ประโยชน์ แต่เป็นเพียงแต่การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาอธิบายในการสร้างอาชีพและสร้างรายได้เท่านั้น (วิโรจน์ ภูมิดี, 2550) ส่วนงานวิจัยของประธาน คงเรือนราช ในเรื่อง “บทบาทสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนอุดม อำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา” (ประธาน คงเรือนราช, 2551) และงานของ ปรียา เอี่ยมวิวัฒนากุล ในเรื่อง “การยอมรับผู้นำสตรีของชุมชนในการดำเนินนโยบายท้องถิ่นในเขตเทศบาลนครภูเก็ต” (ปรียา เอี่ยมวิวัฒนากุล, 2555) ถือว่ามีใกล้เคียงกัน เพราะเป็นการศึกษาบทบาทสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นเช่นกัน และมองว่าประสบการณ์และความสัมพันธ์กับคนท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการยอมรับในฐานะผู้นำท้องถิ่น แต่แตกต่างกันที่งานของผู้วิจัยในครั้งนี้ เน้นในลักษณะความเฉพาะเจาะจงส่วนบุคคลของความเป็นผู้นำชุมชน ไม่ได้มองในภาพรวมของท้องถิ่น แต่มองว่าความเป็นผู้นำ คือ ลักษณะเฉพาะบุคคลเท่านั้น ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านจนได้รับการไว้วางใจ การมีบุคลิกที่ผู้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชนบ้านขวิดใต้ จำแนกได้ในส่วนที่เป็นประวัติ ผลงาน รวมถึงความฝันและเป้าหมายของผู้นำ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นผู้นำสตรีบ้านขวิดใต้ ได้แก่ การได้รับความไว้วางใจ การเข้าถึงง่าย ผลงาน และทัศนคติของผู้นำที่เป็นสตรี งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความเป็นผู้นำในลักษณะเฉพาะบุคคล และ

เฉพาะพื้นที่ จึงอาจไม่สามารถนำไปเปรียบเทียบหรือเป็นตัวแทนของผู้นำในท้องถิ่นอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้ การใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาจมีความโน้มเอียงในการมองผู้นำชุมชนในมุมมองแง่บวกเป็นหลัก ซึ่งอาจเกิดจากผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดและทำงานร่วมกับผู้นำชุมชน ดังนั้น หากมีข้อมูลจากผู้ที่มีความเห็นแตกต่างจากผู้นำชุมชน จะทำให้งานวิจัยครั้งนี้มีความรอบด้านและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปในการศึกษาเรื่องผู้นำท้องถิ่นทั้งในประเด็นการอธิบายด้านการมีส่วนร่วมและการจัดการความขัดแย้งในท้องถิ่น สำหรับข้อเสนอแนะที่สามารถนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติงานนั้น จำแนกออกเป็น 2 ประการ ประการแรก บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชน ควรมีการจัดสรรงบประมาณตามโครงการต่างๆจากภาครัฐที่ลงมาสู่หมู่บ้านโดยตรง และให้คนในหมู่บ้านบริหารจัดการตนเอง ซึ่งการจัดสรรงบประมาณที่ผ่านมามีข้อบังคับจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถขออนุมัติโครงการลงสู่ชุมชนได้ ประการที่สอง ปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีที่สำคัญที่สุด คือ การวางท่าทีที่เป็นกันเองของผู้นำ และการมีผู้นำที่เป็นสตรีไม่มีความแตกต่างจากผู้นำที่เป็นผู้ชาย ดังนั้น ภาครัฐและภาคประชาสังคมควรส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้เพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2565). แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรีพ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กวี วงศ์พัฒน์. (2542). ภาวะผู้นำ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: พี.เค. อินเตอร์พริ้นท์.
- ขวัญเรือน บุญญิก. (20 ม.ค 2566). บทบาทสตรีในการเป็นผู้นำชุมชนบ้านขวิดใต้. (ศุภสิทธิ์ แหทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ขวัญฤทัย จ่างจำรัส. (2541). มองบทบาทผู้หญิงไทยบนเส้นทางการเมืองผ่านสายตาผู้นำองค์กรพัฒนาสตรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิระนันท์ แก้วสินวม. (20 ม.ค 2566). การเข้าถึงง่ายของผู้นำที่เป็นสตรี. (ศุภสิทธิ์ แหทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ชยันต์ วรรณระภูติ. (2537). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สายส่งศึกษา เคสศึกษาไทย.
- ธีรนาถ ขาวพวง. (4 เม.ย 2566). การเข้าถึงง่ายของผู้นำที่เป็นสตรี. (ศุภสิทธิ์ แหทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ประธาน คงเรืองราช. (2551). บทบาทสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลโนนอุดม อำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรียา เอี่ยมวิวัฒนากุล. (2555). การยอมรับผู้นำสตรีของชุมชนในการดำเนินนโยบายท้องถิ่นในเขตเทศบาลนครภูเก็ต. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภัครดา ภัทรจิตรากุล. (2557). การยอมรับบทบาทผู้นำสตรีของประชาชนในพื้นที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ใน รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ภัสสร ถิ่นเก่า. (4 เม.ย 2566). ปัจจัยที่มีผลต่อผู้นำสตรีบ้านขวิดใต้. (ศุภสิทธิ์ แหทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- วรัญญา บุรณากาญจน์. (2562). อาหารและห้องครัว: ภาระที่แบกรับภายใต้ความเป็นผู้หญิง. เรียกใช้เมื่อ 14 มกราคม 2566 จาก <https://nisitjournal.press/2019/11/28/food-women/>
- วันันต์ ขำเหมือง. (20 มี.ค 2566). ทศนคติต่อผู้นำที่เป็นสตรี. (ศุภสิทธิ์ แหทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- วัชรพล ขาวสวนกล้วย. (20 มี.ค 2566). การเข้าถึงง่ายของผู้นำที่เป็นสตรี. (ศุภสิทธิ์ แหทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- วิโรจน์ ฉิมดี. (2550). การพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรีตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่่อน จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2565). บทบาทสตรีไทยและความเท่าเทียมในสังคม. เรียกใช้เมื่อ 14 มกราคม 2566 จาก <https://www.thaihealth.or.th/?p=298221>

สืบสกุล สรรพพากย์พิสุทธิ. (4 เม.ย 2566). ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นผู้นำชุมชน. (ศุภสิทธิ์ แททอง, ผู้สัมภาษณ์)

การสร้างสรรคการแสดงผลงเรือแหลมโพธิ์อัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมชุมชนบ้าน

แหลมโพธิ์ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*

THE CREATION OF THE LAEM PHO BOAT SONG PERFORMANCE:

A CULTURAL IDENTITY OF THE LAEM PHO COMMUNITY IN KHU TAO SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

รวีสรา ศรีชัย*, สุภาวดี โพธิเวชกุล

Rawasara Srichai*, Supavadee Potiwetchakul

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Fine Arts, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: rawisara59719@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างสรรคการแสดงผลงเรือแหลมโพธิ์สื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นวิจัยแบบผสมผสานวิธี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ศิลปินพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตการณ์ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดประชุมกลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลและนำสู่การสร้างสรรคการแสดงผลงเรือแหลมโพธิ์ เป็นการแสดงแนวละครที่ใช้ภูมิประเทศของชุมชนและให้ชาวบ้านร่วมแสดงในชุดวิถีทุนวัฒนธรรมอัตลักษณ์บ้านแหลมโพธิ์ มีแนวความคิดเพื่อถ่ายทอดอัตลักษณ์ประเพณีชักพระทางน้ำแหลมโพธิ์อันเป็นต้นกำเนิดของทุนทางวัฒนธรรมหลายมิติที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้นบ้านแหลมโพธิ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมและยังเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ นำมาสร้างสรรคเป็นการแสดงที่มีรูปแบบการแสดงแนวละครที่ผสมผสานการร้องเพลงเรือแหลมโพธิ์และระบำพื้นบ้าน โดยใช้ภูมิทัศน์ของแหลมโพธิ์เป็นฉากธรรมชาติ ประกอบไปด้วยบทบรรยาย และออกแบบให้ดูเข้าใจง่ายให้เข้าการใช้พื้นที่เฉพาะแหลมโพธิ์อันเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีความงามของผืนน้ำเป็นฉากหลัง บทบรรยายการแสดงเริ่มจากการเกริ่นนำบริบททางสังคมของแหลมโพธิ์ ภูมิประเทศของแหลมโพธิ์ ภาพภูมิปัญญาการทำขนมต้ม ภาพประเพณีชักพระทางน้ำมีเรือพระพร้อมด้วยการตกแต่งเรือพระ ภาพการทำบุญวันออกพรรษาของชาวบ้านแหลมโพธิ์ ภาพการเล่นเพลงเรือแหลมโพธิ์บนบกเพื่อการเกี้ยวพาราสี

คำสำคัญ: การสร้างสรรค, เพลงเรือแหลมโพธิ์, อัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรม, ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์, จังหวัดสงขลา

Abstract

This research aims to create a performance of the "Laem Pho Boat Song" to communicate the identity of the Laem Pho community, Khu Tao Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province. It employs a mixed-methods approach. Key informants include local scholars, academics, folk artists, and National Artists in the field of folk performing arts, selected through purposive sampling.

* Received September 20, 2024; Revised November 5, 2024; Accepted November 13, 2024

The research tools consist of observation forms and in-depth interviews. Data were collected through interviews with relevant stakeholders and small group discussions, followed by data analysis leading to the development of the performance. The findings reveal that the creative performance of the Laem Pho Boat Song takes the form of a theatrical production, utilizing the local landscape and involving community members in expressing the cultural capital of Laem Pho's identity. The concept focuses on conveying the tradition of "Chak Phra" (water procession), which originates from Laem Pho and represents a multifaceted cultural capital integral to the way of life of Laem Pho's people. This area is not only a cultural space but also a sacred site. The performance integrates elements of the Laem Pho Boat Song and folk dance, set against the natural landscape of Laem Pho, with a clear and accessible narrative. The scenic design highlights the beauty of the waters surrounding the area. The performance begins by introducing the social context of Laem Pho, its geography, traditional wisdom such as the making of "Kanom Tom" (a local dessert), the Chak Phra tradition with decorated boats, the local merit-making tradition during the Buddhist Lent, and the performance of the Laem Pho Boat Song on land as a form of courtship.

Keywords: Creative Performance, Laem Pho Boat Song, Cultural Capital Identity, Laem Pho Community, Songkhla Province

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นผลการกระทำของมนุษย์ที่มีต่อกัน เกิดจากความต้องการและแรงผลักดันหลาย ๆ ด้าน หลาย ๆ ระดับ มนุษย์มีความต้องการขั้นมูลฐานทางชีววิทยาและระดับความต้องการทางสังคมเกิดเป็นการตอบสนองความต้องการทางสังคม คือ ต้นกำเนิดทางวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมแต่ละสังคม หรือชุมชนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ เพราะวิถีชีวิตเหมาะสมกับลักษณะสภาพแวดล้อม อีกทั้งเหตุผลและหลักเกณฑ์ของแต่ละสังคมหรือท้องถิ่น มนุษย์ยังมีความพร้อมที่จะรับวัฒนธรรมที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มาใช้ปฏิบัติ หรือปรับปรุงวัฒนธรรมของตนให้ดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นเพื่อความเป็นปึกแผ่นทางวัฒนธรรมตน อนึ่งความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปย่อมนำไปสู่ความพร้อมที่จะร่วมมือกันเพื่อสันติสุขของมนุษยชาติด้วย (จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2547)

แหลมโพธิ์เป็นสถานที่สำคัญหนึ่งของตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มีแหลมยื่นไปในทะเลสาบสงขลา (อริสรา ระพิทย์พันธ์, 2557) ชาวบ้านชุมชนบ้านแหลมโพธิ์อาศัยทะเลสาบสงขลาและลำคลองแหลมโพธิ์เพื่อการดำรงชีพที่พึ่งพาอาศัยสายน้ำเพื่อการคมนาคมและการทำประมงขนาดเล็ก สายน้ำก่อให้เกิดความเชื่อและประเพณี ประเพณีชักลากพระทางน้ำเป็นอัตลักษณ์หนึ่งที่สำคัญของชาวแหลมโพธิ์ที่จัดขึ้นวันออกพรรษาเป็นประเพณีที่สำคัญประจำปี ขบวนเรือในประเพณีชักลากพระ มีทั้งเรือพนมพระ เรือครัว และเรือติดตาม (พระมหัทธนะ สุจิณโณ, 2565) ซึ่งเรือติดตามในขบวนเรือพระ ในการลากพระมานั้น มีทั้งการร้องเล่นเพลงเรือแหลมโพธิ์เพื่อความบันเทิง การเล่นเพลงเรือแหลมโพธิ์นี้มักจะแยกกันพายคณะละลำ มีคณะเพลงเรือฝ่ายชายและคณะเพลงเรือของฝ่ายหญิง ร้องเล่นกันไปแต่ละลำ เนื้อร้องเพลงเรือแหลมโพธิ์แต่งขึ้นใหม่เพื่ออวดความสามารถด้านการแต่งเพลง เพลงเรือแหลมโพธิ์ใช้เล่นกันในโอกาสวันออกพรรษาในประเพณีชักลากพระทางน้ำเป็นประจำทุกปี และไม่ค่อยพบเห็นเล่นกันโดยทั่วไป เพลงเรือแหลมโพธิ์เป็นเพลงพื้นบ้านภาคใต้ประเภทหนึ่งมีทั้งการเล่นเพลงเรือทางน้ำและบนบก บทร้องเพลงเรือมีทั้งเพลงแต่งและเพลงปฎิภาณ (ณรงค์ชัย ปิฎกรักษ์, 2557) เห็นได้ว่าการเล่นเพลงเรือแหลมโพธิ์

เป็นการเล่นกันเพียงวงจำกัดเฉพาะชาวแหลมโพธิ์ อีกทั้งมีโอกาสด้านการแสดงน้อยที่หาชมได้ยาก การสืบทอดอยู่ในวงจำกัด แม้ว่ารูปแบบการแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์มีรูปแบบที่เรียบง่าย อาศัยแม่เพลงมีน้ำเสียงดี มีไหวพริบมีความสามารถการแต่งเพลงขึ้นมาใหม่ ดังนั้น จากความนิยมของผู้ชมที่ลดน้อยลง โอกาสการแสดงมีน้อย จึงยังคงเป็นประเด็นปัญหาของชุมชนที่เพลงเรือแหลมโพธิ์มีแนวโน้มที่จะสูญหายได้

ความสำคัญของเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่เป็นอัตลักษณ์หนึ่งเดียวของจังหวัดสงขลา ที่ควรค่าแก่การส่งเสริมให้เป็นการแสดงที่ยังคงอยู่คู่กับวิถีชีวิตของชุมชนแหลมโพธิ์ การจัดการสื่อพื้นบ้านที่ชุมชนเป็นเจ้าของวัฒนธรรมได้มีส่วนร่วมมีบทบาทส่งเสริมให้เพลงเรือแหลมโพธิ์ยังคงคุณค่าต่อไป

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง การสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่สื่ออัตลักษณ์ทางทุนวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยศึกษาประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ อัตลักษณ์ของชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ โดยใช้แนวทางการแสดงทางน้ำที่ใช้ภูมิประเทศของแหลมโพธิ์เป็นฉากร่วมกับการแสดงวิถีของชุมชน นำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมแสดงและออกแบบรูปแบบการแสดง ซึ่งการสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์เป็นการสะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนกับประเพณีทางน้ำของชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ด้วยการศึกษาเอกสารการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมเข้าประชุมระดมความคิดเห็นของชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงโดยใช้เพลงเรือแหลมโพธิ์ ทำหน้าที่สื่อสารประเพณีที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของเพลงเรือแหลมโพธิ์ในอดีต ภายใต้บริบทสังคมปัจจุบัน โดยสร้างสรรค์การแสดงและองค์ประกอบการแสดงใหม่ที่ยังคงคุณค่าอันเป็นอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการสืบสานและเผยแพร่ให้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านนี้ได้อยู่คู่กับสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่สื่ออัตลักษณ์ทางทุนวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และบทความ วารสารที่เกี่ยวข้องหลักฐานภาคเอกสาร
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ศิลปินพื้นบ้าน ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน รวมจำนวน 8 ท่าน เลือกแบบเจาะจง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตการณ์ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบการแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ ในประเพณีชักพระทางน้ำแหลมโพธิ์ และอัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแหลมโพธิ์
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) เขียนบทการแสดงโดยนำอัตลักษณ์ชุมชนมาสู่กระบวนการเขียนบทการแสดงและการสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่สื่ออัตลักษณ์ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ได้แก่ แนวคิดการแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ เขียนบทการแสดง โครงสร้างการแสดง ผู้แสดง การออกแบบท่ารำและกระบวนการรำที่นำมาใช้ในการแสดง การออกแบบเสียงและดนตรีประกอบการแสดง การออกแบบสถานที่และฉากประกอบการแสดง 2) จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อการวิพากษ์บทการแสดงการสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่สื่ออัตลักษณ์ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ และดำเนินการแก้ไขให้สมบูรณ์ 3) การจัดฝึกซ้อมกลุ่มย่อยและฝึกซ้อมกลุ่มใหญ่การแสดงกับศิลปินพื้นบ้านเพลงเรือแหลมโพธิ์ และชาวบ้านแหลมโพธิ์

4) จัดการแสดงผลงานการสร้างสรรคการแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ ณ หาดแหลมโพธิ์ สำนักสงฆ์แหลมโพธิ์ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 5) จัดกระบวนการ Focus Group Discussion เพื่อการวิพากษ์ผลงานการแสดง เพลงเรือแหลมโพธิ์สร้างอัตลักษณ์ชุมชน จากตัวแทนศิลปินพื้นบ้านเพลงเรือแหลมโพธิ์ นักวิชาการด้านนาฏศิลป์ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือที่สื่ออัตลักษณ์ ทุนทางวัฒนธรรมบ้านแหลมโพธิ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่สื่ออัตลักษณ์ทางทุนวัฒนธรรมของชุมชน บ้านแหลมโพธิ์ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อัตลักษณ์เป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นในการดำเนิน ชีวิตร่วมกันผ่านกฎเกณฑ์มีลักษณะเป็นโครงสร้างทางสังคมที่บ่งบอกอัตลักษณ์กลุ่มบุคคล อัตลักษณ์ทุนทาง วัฒนธรรมชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ อันเป็นมรดกภูมิปัญญา มีประเพณีชักพระทางท่งน้ำ การแข่งเรือ ความเชื่อ เรื่องทวดงู ตำนานทวดงู เพลงเรือแหลมโพธิ์ การประมงชายฝั่ง การต่อเรือ การมัดกักและขนมต้มสามเหลี่ยม นำอัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมบ้านแหลมโพธิ์สู่การสร้างสรรคการแสดงที่มีรูปแบบการแสดงแนวละครที่ใช้ ภูมิประเทศของชุมชนและให้ชาวบ้านร่วมแสดงวิถีชีวิตของตน โดยเริ่มความคิดจากคุณค่า ด้านศิลปวัฒนธรรม บ้านแหลมโพธิ์ ที่มีทั้งภูมิปัญญา วิถีชีวิต ประเพณีและความเชื่อที่มีอยู่และได้รับการสืบทอดจากบรรพชนมาสู่ ลูกหลานในปัจจุบัน ทำให้เกิดแรงบันดาลใจแนวความคิดในการสร้างสรรค์เพื่อที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชนบ้านแหลมโพธิ์

เพลงเรือแหลมโพธิ์ จังหวัดสงขลาได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ นิยมเล่นกันที่บ้านแหลมโพธิ์ในประเพณีชักพระทางน้ำแหลมโพธิ์ มีทั้งการร้องทางน้ำและทางบก เนื้อเพลงแต่งไว้ ก่อนมักเป็นเพลงร้องเกี่ยวพาราสีทั้งร้องบนเรือและบนบก (มาลี เกาถวิล, 2565) เรือแหลมโพธิ์มุ่งการร้องเพื่อ การเกี่ยวพาราสีตั้งแต่เดิมไม่ค่อยเห็นคนหนุ่มสาวร้องเล่นกันทำให้เพลงเรือแหลมโพธิ์นี้เป็นที่น่าเป็นห่วงว่า จะหายไป (หิรัญ เกาถวิล, 2563)

งานช่างต่อเรือ เป็นงานช่างฝีมือดั้งเดิมที่มีชื่อเสียง บ้านแหลมโพธิ์เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ทำประมง ขนาดเล็ก เรือจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่แทบทุกบ้าน งานช่างต่อทำเรือนี้เป็นความรู้ของชุมชนที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาจาก ประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่นในตระกูลนั้น ไม่มีการสอนอย่างเป็นระบบการ การต่อเรือยาวนี้มีหลายขนาด ช่างต่อเรือ จะทำตามขนาดที่ผู้ว่าจ้างกำหนดให้ทำ หรือทำตามขนาดของไม้ (ผาด บินเดน, 2565)

การมัดกักเป็นการนำอวนขนาดตาเล็กมามัดกับทุ่นที่ทำมาจากแผ่นพลาสติกเพื่อให้อวนลอยตัวและ อีกด้านหนึ่งมัดอวดกับทุ่นที่ทำจากตะกั่วให้น้ำหนักเพื่อถ่วงน้ำหนักของอวนให้อวนจมลงในน้ำ การมัดกักนี้เป็น งานช่างที่สำคัญสำหรับอาชีพประมง บ้านแหลมโพธิ์นี้มีไม่กี่คนแล้วยังคงมัดกักได้ ช่างมัดกักเป็นผู้หญิงที่ยัง รับจ้างมัดกักเท่านั้น การหาปลาด้วยวิธีการลอยกักขวางทางน้ำนี้จะได้ปลาหลายชนิด (ฉวี นวลพันธ์, 2565)

ตำนานทวดงู ทวดเป็นดวงวิญญาณที่ชาวใต้ตามความเชื่อของชาวใต้ว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันทรงอำนาจเป็น ความเชื่อทางจิตวิญญาณชาวใต้ ศคลักษณ์ ทองขาว, กิตติพร ไชโยโรจน์, คุณาพร ไชโยโรจน์ และอำนาจ ทองขาว, ทวดงูเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญของชาวแหลมโพธิ์ทำหน้าที่คุ้มครองรักษาชาวบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ตำนานเล่าว่า แต่เดิมแหลมโพธิ์เป็นป่าที่รกมากจึงมีงูอาศัยอยู่ชาวบ้านเคยเห็นทางขึ้นทางลงของทวดงูและทวดงูปรากฏตัวขึ้นที่ ศาลา จากมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับทวดงู ชาวบ้านที่มีจากความกลัวเดิมนั้นต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจจึงกราบไหว้ ขอพรทวดงูเพื่อเป็นที่พึ่งพาทางใจ (พระมหัทธนะ สุจิณโณ, 2565)

การแข่งขันพายเรือ หลังจากการแข่งขันพระทางน้ำแล้ว ชาวบ้านจัดให้มีการแข่งเรือพายขึ้น ผู้เข้าแข่งขันพายเรือนี้ แข่งกันเพียงลำละ 2 คนจะเป็นชายหญิงก็ได้ ไม่มีการจำกัด ผู้ที่พายเรือร่วมทำบุญสามารถเอาเรือมาเปรียบกันที่หาดหอย และเริ่มแข่งขันกันเป็นคู่ ซึ่งการแข่งขันพายเรือนี้ ไม่ได้ต้องการชัยชนะเพียงอย่างเดียว แต่เป็นความสนุกสนานร่วมกันของหนุ่มสาวที่มีผละกำลังดี (สุวัฒน์ นวลนุ่น, 2565)

ประเพณีชักพระเป็นประเพณีที่ทำการเชิญพระพุทธรูปขึ้นประทับเรือที่สร้างขึ้นโดยเฉพาะ เป็นการสมมติว่าได้เชิญเชิญพระพุทธรูปเจ้าเสด็จประทับราชยาน แล้วช่วยกันชักลากไปยังที่กำหนดไว้ จัดสมโภชเรือพระ ถวายอาหารเพลแก่พระสงฆ์ ประเพณีชักพระทางน้ำชักลากเรือมายังบริเวณแหลมโพธิ์ในวันออกพรรษา ตรงกับแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ประเพณีชักพระทางน้ำแหลมโพธิ์นี้มีการชักพระทางบกและชักพระทางน้ำ (พระมหัทธนะ สุจินโณ, 2565)

การขนบนาทวดงู การขนบนาทวดงูนี้มีมากกว่า 300 ปี มีทั้งญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาทั้งใกล้และไกลในจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงชาวมาเลเซียอีกด้วย ผู้ที่มีจิตศรัทธาเข้ามากราบไหว้ขอพร หรือกล่าวให้สิ่งต่าง ๆ ผู้ขอต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้น ดังที่นี้ จากนั้นกล่าวคำขอพร “พ่อทวดแหลมโพธิ์ ขอพรขอขมาเพื่อเสริมเพื่อขอความสำเร็จและขอให้ได้...(สิ่งที่ประสงค์)... ขอถวายประทัดและไข่มุก ขอพ่อทวดจงดลบันดาลให้ประสบความสำเร็จ” (พระมหัทธนะ สุจินโณ, สัมภาษณ์)

ขนมต้มสามเหลี่ยม ต้มสามเหลี่ยม หรือ ข้าวต้มใบกะพ้อ เป็นขนมโบราณที่ใช้ในงานประเพณีทำบุญตักบาตรวันออกพรรษา ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 สามเหลี่ยมเป็นข้าวต้มมัดรูปสามเหลี่ยมเป็นอาหารพื้นบ้านที่มีความสำคัญในวันทำบุญของชาวดำ ชาวแหลมโพธิ์สามารถทำต้มสามเหลี่ยมเพื่อเตรียมไว้ทำบุญได้แทบทุกบ้าน (พร แก้วประกอบ, 2565)

ภาษาถิ่นใต้ ภาษาที่ใช้ของชาวบ้านแหลมโพธิ์ ชาวบ้านดั้งเดิมของแหลมโพธิ์ที่อาศัยอยู่ตั้งแต่เกิด ชาวบ้านเป็นชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ทำให้การใช้ภาษาของบ้านแหลมโพธิ์ มีทั้งภาษาถิ่นใต้แบบคนสงขลาและภาษากลุ่มชาติพันธุ์มลายูที่นิยมใช้กันในจังหวัดภาคใต้ของชาวไทยมุสลิม (จิต แก้วประกอบ, 2563)

จากการศึกษาอัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมบ้านแหลมโพธิ์นี้ ได้นำมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ ในชุด “วิถีทุนวัฒนธรรมอัตลักษณ์บ้านแหลมโพธิ์” ดังนี้

แนวคิดการสร้างสรรค์การแสดง

แนวความคิดเพื่อถ่ายทอดอัตลักษณ์ประเพณีชักพระทางน้ำแหลมโพธิ์อันเป็นต้นกำเนิดของทุนทางวัฒนธรรมหลายมิติที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมและยังเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ นำเสนอรูปแบบการแสดงและการถ่ายทอดที่เกิดจากการค้นคว้าข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนำมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงที่มีรูปแบบการแสดงแนวละครที่ผสมผสานการร้องเพลงเรือแหลมโพธิ์และระบำพื้นบ้าน โดยใช้ภูมิทัศน์ของแหลมโพธิ์เป็นฉากธรรมชาติที่มีความงามของผืนน้ำเป็นฉากหลัง ทำให้ได้บรรยากาศในการแสดง บทบรรยายการแสดงเริ่มจากการเกริ่นนำบริบททางสังคมของแหลมโพธิ์ ภูมิประเทศของแหลมโพธิ์ ภาพภูมิปัญญาการทำขนมต้ม ภาพประเพณีชักพระทางน้ำมีเรือพระ ภาพการทำบุญวันออกพรรษาของชาวบ้านแหลมโพธิ์ ภาพการเล่นเพลงเรือแหลมโพธิ์บนบกเพื่อการเกี้ยวพาราสี

ผลงานการสร้างสรรค์การแสดง ชุด วิถีทุนวัฒนธรรมอัตลักษณ์บ้านแหลมโพธิ์

องค์ที่ 1 ภาพที่ปรากฏเป็นการเกริ่นนำความ จากการบรรยายความถึงแหลมโพธิ์ที่เป็นพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่หล่อหลอมรวมผู้คนจากความเชื่อและความศรัทธาแก่บ่อน้ำทะเลสาบสงขลา มีบทร้องเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่ขับร้องโดยศิลปินพื้นบ้านชาวแหลมโพธิ์ร้องบท

บทบรรยาย : ขอเชิญทุกท่านรับชมการแสดง ชุด “วิถีทุนวัฒนธรรมอัตลักษณ์บ้านแหลมโพธิ์” แหลมโพธิ์เป็นแหลมที่ยื่นลงมาในทะเลสาบสงขลา แหล่งน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นลุ่มน้ำแห่งเดียวของประเทศไทย ที่มีระบบทะเลสาบบนลากูน (Lagoon) ขนาดใหญ่ เป็นแอ่งรองรับน้ำจืด (นกริมน้ำ 2 ตัวบินเล่นบริเวณหาดแหลมโพธิ์)

ทะเลสาบสงขลาตอนล่างจรดพื้นที่บ้านปากอ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ไปจนถึงจุดที่เชื่อมต่อกับอ่าวไทย มีคลองแหลมโพธิ์ ที่ได้เชื่อมโยงผู้คนกับวิถีชีวิตริมทะเลสาบสงขลา ก่อเกิดเป็นชุมชนที่หลากหลายด้วยศิลปวัฒนธรรม ประจำถิ่นจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของตน สายน้ำแห่งนี้มีคุณค่าต่อการการเลี้ยงชีพ ด้วยวิถีประมงชาวบ้าน มัดกัดยोनอวด อวนยังคงเห็นเส้นสายที่เชื่อมโยงแห่งห่วงอาหารการกินของผู้คนริมน้ำแถบกลุ่มทะเลสาบสงขลา

(นักแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์คณะครูหิรัญ เกาะถวิล) การเล่นเพลงเรือแหลมโพธิ์บนบกบทร้องแหลมโพธิ์

เพลงแหลมโพธิ์ศักดิ์สิทธิ์

ยกข้อต่อกล่าวเรื่องราวแหลมโพธิ์	เป็นแหลมใหญ่โตอยู่แค่เลสาบ
เป็นที่นับถือ เลื่องลือกัมกราบ	คนรอบเลสาบกราบไว้บูชา
งูพิษขึ้นชื่อเลื่องลือแล้วหนา	ทวดงูนาคามาสิงสถิต
ลากพระถวายสบายใจจิต	ทวดงูศักดิ์สิทธิ์ลิตชีวา
ลากพระทางน้ำตามสายวาริ	ชีวิตสุขชีไม่มีเพศภัย
ประเพณีเก่าแก่แลแล้วยิ่งใหญ่	แหลมโพธิ์ต่อไปใครใครชื่นชม
หาดทรายสวยหรรดูแล้วเหมาะสม	หน้าตาน่าชมตากลมริมเล
แหลมโพธิ์น่ายอยู่ดูมีเสน่ห์	ชาวบ้านออกเลเป็นที่ทำกิน

คำร้องรับ โลกม้าย่นอง จริงม้าย่นอง

ภาพที่ 1 การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์คณะครูหิรัญ

บทบรรยาย : แหลมโพธิ์แห่งนี้เป็นที่แห่งความศักดิ์สิทธิ์ ความศรัทธาแห่งทวดงู ที่ยึดเหนี่ยวความศรัทธาของผู้คนบ้านแหลมโพธิ์ ให้เข้ามาพึ่งบารมีทวดงูที่สำนักสงฆ์แหลมโพธิ์แห่งนี้ ผู้คนบ้านต้องสร้างธรรบารมี ต้องเป็นคนดีที่สละสมบุญมาเพื่อพึ่งบารมีทวดงูร่วมด้วย ทวดงูเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนแหลมโพธิ์และพื้นที่ใกล้เคียง แหลมโพธิ์เดิมนั้นไม่มีสิ่งใด ๆ มีเพียงศาลาไม้พักหลบพายุฝน ชาวประมงได้เข้ามาหลบอาศัย ในอดีตบางคนเคยได้เห็นทวดงูออกมาแผ่บารมีให้เห็นทั้งในน้ำและบนบก (ต่อด้วยระบำโปรยดอกไม้ ซึ่งระบำพื้นบ้านภาคใต้)

องค์ที่ 2 ภาพที่ปรากฏนำเสนอการทำขนมต้มสามเหลี่ยม ชาวบ้านนำใบพ้อคลื่อออกเป็นใบ ๆ แล้วนำมาห่อ มีลูกสาวมาเรียนรู้การทำต้มอันเป็นมรดกภูมิปัญญาด้านด้านอาหาร บทบรรยายขั้นตอนการทำต้ม และภาพสองแม่ลูกเรียนรู้การทำต้มจากรุ่นสู่รุ่น

บทบรรยาย : (เสียงดีโพนดังกึกก้อง) สัญญาณแห่งการรอคอยประเพณีลากพระกำลังเข้ามา เสียงดีโพนคินแรกของโพนเป็นสัญญาณของการเตรียมตัว เตรียมเรือพระ เตรียมงานวันออกพรรษา แล้วชาวบ้านเตรียมฝึกหัดร้องเพลงเรือแหลมโพธิ์

(บทเจรจา)

มาลี : แม่คะ ใบพ้อได้แล้วคะ

แม่เอี่ยม : มาตรงนิ เอามาตรงนิ มา ๆ ๆ ๆ นั้งแค่ ๆ แม่ แม่จะสอนแทงต้ม

มาลี : ทำนี้ใบพ้อ แต่แทงต้มพันหรือ

แม่เอี่ยม : มาแม่จะสอนให้แทงต้ม ต้มนี้ละ เรียกว่า ต้มสามเหลี่ยม ต่อเข้าเราเอาไปถวายพระ (ถวายพระ) เอาต้มไปแขวนเรือพระกันนะ นี่แม่ฝึกเหนียวไว้แล้ว

ภาพที่ 2 แม่เอี่ยมและมาลีทำขนมต้มสามเหลี่ยม

บทบรรยาย : ต้มสามเหลี่ยม คือ ข้าวต้มมัดรูปสามเหลี่ยม ต้มสามเหลี่ยมเป็นอาหารพื้นบ้านที่มีความสำคัญในวันทำบุญของชาวใต้ เช่น วันสารทเดือนสิบ วันออกพรรษาและงานบุญต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านแทบทุกบ้านที่บ้านแหลมโพธิ์นี้ล้วนแล้วแต่สามารถทำต้มสามเหลี่ยมเพื่อเตรียมไว้ทำบุญได้ทุกบ้าน

องค์ที่ 3 ภาพที่ปรากฏนำเสนอประเพณีชักพระทางน้ำ บรรยายถึงประเพณี และการแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์เป็นเพลงชมนมพระ มีเรือพระได้ประดับตกแต่งด้วยธง ร้อง มีการตีโพนขณะลากพระทางน้ำมายังแหลมโพธิ์ มีชาวบ้านเดินมายังลานแหลมโพธิ์เตรียมปิ่นโตมาทำบุญ และถือต้มแล้วนำต้มไปแขวนที่เรือพระ จากนั้นมีระบำแขวนต้มที่ออกมารำที่ลานแหลมโพธิ์ จากนั้นต่อด้วยร้องเพลงเรือแหลมโพธิ์เพลงชมนมพระ

บทบรรยาย : ประเพณีชักพระทางน้ำเป็นประเพณีอัตลักษณ์หนึ่งของบ้านแหลมโพธิ์ ความเชื่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธเจ้า วันออกพรรษานี้เชื่อกันว่าพระองค์ได้เสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดา ตามความเชื่อของชาวพุทธ จึงได้อุยเชิญพระพุทธรูปประดิษฐานประทับบนบุษบกแล้วใช้เรือลากพระทางน้ำ ชาวบ้านมาร่วมประเพณีชักพระ ไหว้พระขอพรและทำบุญตักบาตร (ต่อด้วยระบำแขวนต้ม)

ภาพที่ 3 ชาวบ้านเดินไปยังเรือพระ ถือต้นไม้ที่เรือพระ

องค์ที่ 4 นำเสนอวิถีชีวิตของหนุ่มสาวที่เล่นเพลงเรือแหลมโพธิ์บนบกอย่างสนุกสนาน เป็นการร้องเพลงเรือแหลมโพธิ์เพื่อการเกี้ยวพาราสี คณะฝ่ายชายเล่นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่เพลงบ้าโหมหึงและคณะฝ่ายหญิงเล่นเพลงผู้ชายบ้าบ้า ต่อด้วยเพลงระบำลั่นกลองทำนองเร่งตุง

มาลี : แม่ ๆ มาแลเพลงเรือแหลมโพธิ์ตรงนี้ตะแม่

แม่เอื้อม : นำแลจ้ง เพลงเรือแหลมโพธิ์นี้มะมาลี เล่นได้ทั้งบนเรือและบนบกนะ หาชมได้ยากนะมาลี (ร้องเพลงเรือแหลมโพธิ์ เพลงเรือแหลมโพธิ์ เพลงเกี้ยวพาราสี)

เพลงบ้าโหมหึง

น้องสาวคนนี้	สวยดีไม่น้อย
นั่งทำตาปรอย	สาวมากอยใคร
เห็นหน้าน้องสาว	พี่บ่าวหลงไหล
มองใกล้มองไกล	สวยใสจริงจริง
ปากคอคั่วคาง	งามไปทุกสิ่ง
น้องสวยจริงจริง	น้องหญิงน่าชม
หน้าตารูปร่าง	น้องช่างงามสม
ตัวพีนัยม	ชมชอบดวงใจ

คำร้องรับ น้องนั้นแล สาวนั้นแล

เพลงโหม้ชายบ้าบ้า

ชายนี้หนักหนา	บ้ามาแต่ไหน
ช่างไม่อายใจ	ใครฝากรัก
มาเกี้ยวว่าย่าย	ไม่อายใจหนัก
ไอ้เรื่องความรัก	ไม่พักมาหลง
อยู่กะไม่หล่อ	ม่อท่อม่ายแรง
ผอมเหมือนลูกแขยง	แมงสาบหล่อหว่า
ตัวดำพุงพอง	น้องเอื้อมระยา
ไปเสียเถิดหนา	อย่ามาซิกอ

คำร้องรับ พี่นั้นแล บ่าวนั้นแล

บทบรรยาย : แหลมโพร้พื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่ได้หลอมรวมความศรัทธาของสายน้ำแห่งชีวิตพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา สืบสานความเชื่อมายาวนานถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและจะยังคงเป็นแหล่งรวมจิตศรัทธาของผู้คนแหลมโพร้คงอยู่สืบไป

ระบำลั่นกลองทำนองเพ่งตุง (3 นาที) (นักแสดงทุกชุดทยอยออกมารวมตัวกันที่ละกลุ่ม)

ภาพที่ 4 ภาพรวมนักแสดง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพร้สื่ออัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านแหลมโพร้ได้สื่อสารอัตลักษณ์ด้านประเพณี ความเชื่อ ศิลปะการแสดงและวิถีชีวิตที่มีความโดดเด่นมาเรียงร้อยสร้างสรรค์เป็นเรื่องราวนำเสนอเป็นการแสดงแนวละครที่ผสมผสานการร้องเพลงเรือแหลมโพร้และระบำพื้นบ้าน โดยใช้ภูมิทัศน์ของแหลมโพร้เป็นฉากธรรมชาตินั้นต้องอาศัยองค์ประกอบของกระบวนการสร้างสรรค์ที่มาจากความสามัคคีของคนในชุมชนที่รักและรู้สึกสำนึกตระหนักจนเกิดความหวงแหน แสดงออกผ่านความร่วมมือกันจัดการแสดงที่สำคัญผลงานการสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพร้ยังสร้างการรับรู้ในรูปแบบการแสดงที่หลากหลายทำให้น่าสนใจ อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ของชุมชนบ้านแหลมโพร้อีกด้วย สอดคล้องกับงานของธวัชรรัตน์ พรหมวิเศษกล่าวถึงการดำรงอยู่ของเพลงเรือแหลมโพร้ว่า เพลงเรือแหลมโพร้เคยดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสบริโภคนิยม เนื่องจากการดำรงอยู่ของเพลงเรือแหลมโพร้ได้สัมพันธ์กับการดำรงอยู่ของประเพณีชักพระทางน้ำ โดยชุมชนต้องการสืบสานประเพณีด้วยการอนุรักษ์อดีต ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ร่วมสมัยในปัจจุบัน รวมทั้งมีลักษณะของการประกอบประเพณีตามแนวคิดของประเพณีประดิษฐ์หรือการประดิษฐ์สร้างประเพณี เพลงเรือแหลมโพร้จึงมีแนวโน้มของการดำรงอยู่แบบการประกอบประเพณีใหม่มากที่สุด กล่าวคือ เป็นการฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมให้กลับมาปฏิบัติตามแบบอย่างเดิมให้มากที่สุดและเพิ่มเติมสิ่งใหม่เข้าไปให้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น (ธวัชรรัตน์ พรหมวิเศษ, 2559) รูปแบบการสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพร้ยังประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการอนุรักษ์ การสร้างสรรค์และกระบวนการความร่วมมือทุกภาคส่วน สอดคล้องกับงานสร้างสรรค์บทเพลงโทนของอังคณา จันทรแสงศรี ความว่า “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์ทำราโทนเพชรบูรณ์ ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานเพลงโทนและการรำเพลงโทนขึ้นใหม่ในลักษณะการแสดงเชิงเกี่ยวพาราสี เพื่อประโยชน์แก่การสื่อสารประชาสัมพันธ์จังหวัดด้านประเพณี วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวและอาหาร” (อังคณา จันทรแสงศรี, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่สื่ออัตลักษณ์ชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ เพื่อถ่ายทอดอัตลักษณ์ประเพณีชักพระทางน้ำแหลมโพธิ์อันเป็นต้นกำเนิดของทุนทางวัฒนธรรมหลายมิติที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ทางวัฒนธรรมและยังเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ผ่านรูปแบบการแสดงแนวละครที่ผสมผสานการร้องเพลงเรือแหลมโพธิ์และระบำพื้นบ้าน โดยใช้ภูมิทัศน์ของแหลมโพธิ์เป็นฉากธรรมชาติ ทำให้ได้บรรยากาศในการแสดงและถูกนำมาฝึกซ้อมออกแบบจนถึงการแสดงจริง ประกอบไปด้วย บทบรรยายและออกแบบให้ดูเข้าใจง่ายให้เข้าการใช้พื้นที่เฉพาะแหลมโพธิ์อันเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีความงามของผืนน้ำเป็นฉากหลัง บทบรรยายการแสดงเริ่มจากการเกริ่นนำบริบททางสังคมของแหลมโพธิ์ ภูมิประเทศของแหลมโพธิ์ ภาพภูมิปัญญาการทำขนมต้ม ภาพประเพณีชักพระทางน้ำมีเรือพระพร้อมด้วยการตกแต่งเรือพระ ภาพการทำบุญวันออกพรรษาของชาวบ้านแหลมโพธิ์ ภาพการเล่นเพลงเรือแหลมโพธิ์บนบกเพื่อการเกี่ยวพาราสี ต้องอาศัยความร่วมมือของชาวบ้านเจ้าของวัฒนธรรมเกิดการยอมรับงานสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ อีกทั้งยังคงมีบทบาทต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของตน ส่งต่อให้เกิดจิตสำนึกหวงแหนและชาวบ้านได้ทำหน้าที่สืบสานและสร้างสรรค์ไปด้วยกัน จึงเห็นความรักความสามัคคีกันของคนในชุมชนบ้านแหลมโพธิ์และเป็นการประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมของตนสู่สาธารณชน มีข้อเสนอแนะดังนี้ สมควรนำการสร้างสรรค์การแสดงเพลงเรือแหลมโพธิ์นำไปบูรณาการกับศาสตร์ด้านอื่น ๆ ได้ เช่น การสร้างสรรค์เพลงเรือแหลมโพธิ์เพื่อสื่อสารประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านแหลมโพธิ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ยิ่งเพราะยังขาดเพลงเรือแหลมโพธิ์ที่ขบร้องเพื่อเล่าประวัติศาสตร์ของตน

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2547). สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิต แก้วประกอบ. (3 ตุลาคม 2563). ภาษาถิ่นใต้. (นางสาววิสรา ศรีชัย, ผู้สัมภาษณ์)
- ฉวี นวลพันธ์. (1 มิถุนายน 2565). มัดกัด. (นางสาววิสรา ศรีชัย, ผู้สัมภาษณ์)
- ณรงค์ชัย ปิฎกัษต์. (2557). สารานุกรมเพลงไทย. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธวัชรรัตน์ พรหมวิเศษ. (2559). การดำรงอยู่ของเพลงพื้นบ้าน : กรณีศึกษาเพลงเรือแหลมโพธิ์. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 5 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ผาด บินเดน. (1 มิถุนายน 2565). ต่อเรือ. (นางสาววิสรา ศรีชัย, ผู้สัมภาษณ์)
- พร แก้วประกอบ. (1 มิถุนายน 2565). ต้มสามเหลี่ยม. (นางสาววิสรา ศรีชัย, ผู้สัมภาษณ์)
- พระมัทธนะ สุจินโณ. (5 มิถุนายน 2565). ทวดงู. (นางสาววิสรา ศรีชัย, ผู้สัมภาษณ์)
- มาลี เถาถวิล. (12 มีนาคม 2565). เพลงเรือแหลมโพธิ์. (นางสาววิสรา ศรีชัย, ผู้สัมภาษณ์)
- สุวัฒน์ นวลนุ่น. (5 มิถุนายน 2565). แข่งเรือพาย. (นางสาววิสรา ศรีชัย, ผู้สัมภาษณ์)
- หิรัญ เถาถวิล. (3 ตุลาคม 2563). เพลงเรือแหลมโพธิ์. (นางสาววิสรา ศรีชัย, ผู้สัมภาษณ์)
- อริสรา ระพิทย์พันธ์. (2557). ผลกระทบการรับรู้ลักษณะภูมิทัศน์บริการของร้านอาหารทะเลในพื้นที่แหลมโพธิ์ที่มีต่อการพักตัวของนักท่องเที่ยวชาวไทย. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อังคณา จันทรแสงศรี. (2566). อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการสร้างสรรค์ท่ารำโทนเพชรบูรณ์. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 24(2), 138-148.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อ

ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย*

MARKETING MIX FACTORS THAT AFFECT THE DECISION TO PURCHASE

SUPPLEMENTARY FOOD PRODUCTS OF THE DE RAITHAI BRAND

สิรภัทร แจ่มมิน*, ชินโสณ วิสิฐนิธิกิจา

Sirapat Jaemmin*, Chinnaso Visitnitikija

หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Bachelor of Business Administration Program, Kasem Bundit University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: sirapatkw07@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ส่วนประสมทางการตลาด 2) การตัดสินใจซื้อ 3) เปรียบเทียบ การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล 4) ส่วนประสมทางการตลาด ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริม แบรนด์เดอไรไทย จำนวน 400 ราย ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัยใช้สถิติใน การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบสมมติฐานแบบ t-test, F-test (One-way ANOVA) และ Multiple Regression Analysis ผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 51 - 60 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพ ธุรกิจส่วนตัวเจ้าของกิจการ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,001 - 50,000 บาท ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับสำคัญมาก และการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับสำคัญมาก นอกจากนี้ พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ย ที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจซื้ออาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยส่วน ประสมทางการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาผู้ประกอบการ ควรมีการทำวิจัยตลาดอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และ ค้นหาความต้องการของผู้บริโภคเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและปลอดภัยในการบริโภค ควรกำหนดราคา ให้เหมาะสมกับคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ มีช่องทางการให้บริการมีความหลากหลายมากขึ้น และควรมีกิจกรรม ส่งเสริมการขายสม่ำเสมอ เช่น ส่วนลด ของแถมและโปรโมชั่นที่น่าสนใจและจัดอยู่ต่อเนื่องเพื่อเพิ่มยอดขายอาหาร เสริมแบรนด์เดอไรไทย

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด, การตัดสินใจซื้อสินค้า, ผลิตภัณฑ์อาหารเสริม

* Received October 10, 2024; Revised November 5, 2024; Accepted November 14, 2024

Abstract

The objective of this research is to examine: 1) The marketing mix, 2) Consumer purchase decision-making, 3) The comparison of purchase decisions for Derai Thai brand dietary supplements categorized by demographic factors, and 4) the impact of marketing mix elements on the purchase decisions of Derai Thai brand dietary supplements. The study involved a sample of 400 consumers of Derai Thai brand dietary supplements, utilizing a questionnaire as the research instrument. Statistical analysis methods applied to the data included percentages, means, hypothesis testing through t-tests, F-tests (One-way ANOVA), and Multiple Regression Analysis. The results revealed that the majority of respondents were female, aged between 51 - 60 years, held a bachelor's degree, were self-employed business owners, and had an average monthly income of 40,001 - 50,000 Baht. The overall assessment of the marketing mix factors was found to be at a very significant level, as was the overall assessment of the purchase decision for Derai Thai brand dietary supplements. Furthermore, it was identified that demographic factors, including gender, age, education level, occupation, and average income, exhibited statistically significant differences in the purchase decisions for Derai Thai dietary supplements at the 0.05 level. The marketing mix elements were found to significantly influence purchase decisions regarding Derai Thai brand dietary supplements, with factors related to product, price, distribution channels, and promotional activities showing statistical significance at the 0.05 level. Based on the findings, recommendations for practitioners include conducting regular market research to enhance understanding of consumer needs and to ensure the development of products that meet safety standards. Additionally, pricing strategies should reflect the attributes of the products, and a wider variety of service channels should be established. Continuous promotional activities, such as discounts, giveaways, and appealing promotions, are also advised to enhance sales of Derai Thai brand dietary supplements.

Keywords: Marketing Mix, Purchase Decision, Supplementary Food Products

บทนำ

แนวโน้มผู้บริโภคกำลังเปลี่ยนแปลงไปในยุคหลังการติดเชื้อโควิด - 19 (Post COVID - 19) ด้วยการหันมาใส่ใจสุขภาพโดยการเลือกรับประทานอาหารที่มีคุณภาพ เพราะโภชนาการที่ดีและการเลี้ยงดูที่เหมาะสมโดยเฉพาะในช่วง 1,000 วันแรกของชีวิต หรือตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ จนถึงอายุ 2 ขวบปีแรก คือ รากฐานที่สำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้ติดตัวเด็กไปจนเติบโตใหญ่ เป็นสาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้มูลค่าทางการตลาดผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเติบโตแบบก้าวกระโดด กระแสการบริโภคอาหารเสริมได้รับความสนใจอย่างมาก มียอดขายที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่า ในปี พ.ศ. 2564 ยอดขายอาหารเสริมจะมีสัดส่วนร้อยละ 20 ของยอดขายอาหารทั้งหมด (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2564)

รายงานของ National Development and Reform Commission's Public Nutrition and Development Center ระบุว่า มูลค่าการค้าของกลุ่มผลิตภัณฑ์และการบริการเพื่อสุขภาพมีมูลค่า 450 พันล้านหยวนในปี 2015 และในปีที่ 2016 มีมูลค่ามากกว่า 260 พันล้านหยวน เฉพาะในผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อสุขภาพในประเทศจีน ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อสุขภาพแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ผลิตภัณฑ์สมุนไพรทางการแพทย์และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากยาสมุนไพรจีนโบราณ ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่ผลิตจากสารสกัดธรรมชาติ และผลิตภัณฑ์จากสารสกัดจากชีวภาพ

สำหรับผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพที่เป็นที่นิยมมากที่สุดในประเทศจีน คือ ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมจากแคลเซียม น้ำมันปลา เลซิติน (Lecithin) สาหร่ายสไปรูลีนา (Spirulina) และวิตามินรวมต่าง ๆ ส่วนของประเทศไทย ถ้าหากเปรียบเทียบมูลค่าส่งออกอาหารเสริมจะได้รับการตอบรับจาก กลุ่มลูกค้าเป้าหมายเป็นอย่างดีมีการคาดการณ์ว่าจะเติบโตปีละไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 และผลิตภัณฑ์ยอดขายรวม 2,000 ล้านบาท ภายในปี พ.ศ. 2567 โดยเป้าหมายจำเป็นต้องการวิจัยและพัฒนา รวมถึงผลิตและจำหน่าย ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพครบวงจร เพื่อรองรับความต้องการของผู้บริโภคที่หันมาดูแลและใส่ใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น (กรมส่งเสริมการค้า, 2564) และจากผลการสำรวจของสวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยสวนดุสิตได้สำรวจความคิดเห็น ของประชาชนทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 1,159 คน ระหว่างวันที่ 21 - 28 กรกฎาคม 2565 พบว่า หลังสถานการณ์ การติดเชื้อโควิด - 19 ทำให้คนไทยหันมาใส่ใจดูแลสุขภาพของตนเองมากขึ้น ร้อยละ 72.74 ทั้งการออกกำลังกายกลางแจ้งและในร่มเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ตลอดทั้งการรับประทานอาหารเสริมและวิตามิน รวมทั้งเข้ารับการปรึกษาจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญแขนงต่าง ๆ มากขึ้น (มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 2565)

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า เปิดเผยว่า ปัจจุบันแนวโน้มการบริโภคอาหารเสริมและวิตามินทั่วโลกเพิ่มสูงขึ้น มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว รวมถึงจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ร่างกาย จึงเป็นโอกาสสำคัญสำหรับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมดังกล่าวของไทย ได้ผลิตอาหารเสริมโดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและการวิจัยเพิ่มเติม ต่อยอดผลิตภัณฑ์อาหาร เครื่องดื่ม รวมถึงอาหารเสริมต่างๆ ของไทย เพื่อขยายตลาดต่างประเทศและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั่วโลก (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2566) ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นหนึ่งในตัวช่วยในการดูแลสุขภาพที่ให้ผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามความหมายที่บัญญัติของกรมเภสัชกรรม ให้ความหมายไว้ว่า เป็นผลิตภัณฑ์ซึ่งได้มาจากธรรมชาติที่ต่อเติมเสริมจากอาหารหลัก 3 มื้อโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการเป็น “ตัวช่วย” การดูแลสุขภาพ บำรุงร่างกาย พัฒนาร่างกายการช่วยเพิ่มพลังงานให้กับร่างกาย ช่วยชะลอหรือรักษาโรคต่างๆ และยังช่วยในการเติมเต็มสารอาหารวิตามินที่ร่างกายขาดหายไป ซึ่งผลิตภัณฑ์อาหารเสริมนั้นจะมีอยู่ในลักษณะเป็นเม็ดอัดแข็ง แคปซูล ผงขงละลายน้ำ ซอฟต์เจล เป็นต้น ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร สามารถรับประทานได้ในทุก เพศ - ทุกวัย ตั้งแต่ทารกไปจนถึงวัยของผู้สูงอายุ

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริม แบรินด์เดอไรไทย เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดจำหน่ายสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าเพื่อเพิ่มยอดขายอาหารเสริมแบรินด์เดอไรไทยให้เพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรินด์เดอไรไทย
2. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรินด์เดอไรไทย
3. เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรินด์เดอไรไทย

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรินด์เดอไรไทย เลือกตัวอย่าง จำนวน 400 ราย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้การคำนวณหากลุ่มตัวอย่าง (Sample size) แบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของ W.G. Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนี้

$$\text{สูตร } n = P(1-P)(Z^2)/(e^2)$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

P = ค่าความน่าจะเป็นของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการสุ่มจากประชากรทั้งหมด

e = ค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

z = ระดับความเชื่อมั่น ผู้วิจัยกำหนดไว้ (ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% z มีค่าเท่ากับ 1.96)

$$\text{แทนค่า } n = (.50)(1-.50)(1.96^2)/(.05^2)$$

$$n = (.5)(.5)(3.8416)/.0025$$

$$n = .9604/.0025$$

$$n = 384.16$$

ในการคำนวณ จะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 ราย แต่ทั้งนี้เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในการตอบแบบสอบถาม ข้อมูลไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ทางผู้ศึกษาจึงได้ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็น จำนวน 400 ราย

1. ขอบเขตการศึกษา

1.1 ด้านเนื้อหา ในการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของ แบรินด์เดอไรไทย โดยอาศัยทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดของ Philip Kotler ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ (Product), ด้านราคา (Price), ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion), ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อของ Philip Kotler ประกอบด้วย การรับรู้ความต้องการ (Need Recognition) การค้นหาข้อมูล (Information Sources) การประเมินทางเลือก (Evaluation of Alternatives) การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Post Purchase Behavior)

1.2 ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มลูกค้าที่ซื้อผลิตภัณฑ์ แบรินด์เดอไรไทยหรือกลุ่มเป้าหมาย เลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 400 ราย

1.3 ด้านระยะเวลาในการศึกษา เริ่มต้นเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 - เดือนกุมภาพันธ์ 2568

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องรวมทั้งหลักการ และวิธีการสร้างแบบสอบถาม เพื่อการศึกษาตลอดจนกำหนดกรอบแนวความคิดการศึกษา โดยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

2.2 ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2.3 สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำไปปรับปรุงในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาได้เสนอแนะ

2.4 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อทำการตรวจสอบอีกครั้งแล้วนำมาแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

2.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำแล้ว ทดลองใช้ (Try - out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 40 คน

2.6 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการศึกษาวิจัยทำการทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability)

การหาความเที่ยงตรง โดยนำแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นไปตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

หลังจากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

โดยใช้สูตร
$$IOC = \sum \frac{R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence)

R หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยค่า +1 หมายถึง ข้อคำถามสามารถนำไปวัดได้อย่างแน่นอน ค่า 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจะวัดได้ และ -1 หมายถึง ข้อคำถามไม่สามารถนำไปวัดได้อย่างแน่นอน

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 มาใช้เป็นข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ซึ่งได้ตรวจสอบแบบสอบถามแล้ว เห็นว่าแบบสอบถามทุกข้อที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น มีความเที่ยงตรงของเนื้อหาครอบคลุมในแต่ละด้าน และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา นำแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาความ Validity โดยใช้ IOC ซึ่งจะต้งไม่ต่ำกว่า 0.5 ในแต่ละข้อผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งผลการวัดค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC เท่ากับ .924

การหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยผู้ศึกษานำแบบสอบถามไปทดสอบ (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะศึกษาจำนวน 40 คน โดยการนำไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นเป็นรายข้อ (Item Analysis) หาความเชื่อมั่นรวมโดยใช้วิธีของ (Cronbach) เพื่อให้เกิดความชัดเจนของข้อคำถาม โดยใช้เกณฑ์ยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.70 เพื่อแสดงว่าแบบสอบถามนี้มีความน่าเชื่อถือเพียงพอ โดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการคำนวณหาความ Reliability ใช้คำสั่ง Analyze Scale Reliability Analysis ซึ่งผลการทดสอบได้ค่าความน่าเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .945

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การตอบแบบสอบถามของกลุ่มเป้าหมายผู้ซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรท์ไทยโดยการทำแบบสอบถามจากแบบฟอร์มออนไลน์ และการรับกลับคืนมาด้วยตนเอง ดำเนินการตรวจสอบความเรียบร้อย เพื่อให้แน่ใจว่าแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และสามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการประมวลผลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติที่ใช้ ประกอบด้วย

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่ออธิบายข้อมูลเชิงประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามและตัวแปรต่าง ๆ

4.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ คือ t-test การวิเคราะห์แบบ ANOVA ใช้ F-test (One-way ANOVA) และ Multiple Regression Analysis

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรท์ไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรท์ไทย การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรท์ไทย เปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรท์ไทย โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรท์ไทย กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรท์ไทย โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบสมมติฐานแบบ One-Way ANOVA และ Multiple Regression Analysis จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

ตารางที่ 1 แสดงถึงสัดส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	8	8
	หญิง	368	92
	รวม	400	100
อายุ	ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี	35	8
	31 - 40 ปี	39	10
	41 - 50 ปี	95	24
	51 - 60 ปี	191	48
	60 ปีขึ้นไป	40	10
	รวม	400	100
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	76	19
	ปริญญาตรี	230	58
	สูงกว่าปริญญาตรี	94	24
	รวม	400	100
อาชีพ	นักเรียน/นักศึกษา	11	0
	รับจ้าง	145	36
	พนักงานบริษัทเอกชน	60	15
	รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	163	41
	ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ	32	8
	รวม	400	100
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท	44	11
	20,001 - 40,000 บาท	127	32
	40,001 - 50,000 บาท	176	44
	มากกว่า 50,000 ขึ้นไป	53	13
	รวม	400	100

จากตารางที่ 1 มีผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งสิ้น 400 คน จำแนกเป็นเพศหญิงจำนวน 368 คน คิดเป็นร้อยละ 92 เป็นเพศชาย จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 8 จำแนกได้เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี มากที่สุด จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 48 รองลงมา มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 24 อายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10 อายุ 31 - 40 ปี จำนวน 39 คิดเป็นร้อยละ 10 และอายุ ต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8 จำแนกตามระดับการศึกษาได้เป็นปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 58 รองลงมา เป็นสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 24 และต่ำกว่า ปริญญาตรี จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19 คน จำแนกได้เป็นอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจมากที่สุด จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 41 รองลงมา เป็นอาชีพรับจ้าง จำนวน 145 คนคิดเป็นร้อยละ 36 อาชีพพนักงาน บริษัทเอกชน จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15 อาชีพธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ จำนวน 32 คน คิดเป็น ร้อยละ 8 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 11 คน จำแนกได้เป็นรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,001 - 50,000 บาท มากที่สุด จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมา 20,001 - 40,000 บาท จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 32 มากกว่า 50,000 บาทขึ้นไป จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 13 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11 ตามลำดับ

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย

ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความสำคัญ
ด้านผลิตภัณฑ์	4.06	.49	มาก
ด้านราคา	4.02	.50	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.02	.51	มาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.05	.53	มาก
รวม	4.03	.50	มาก

จากตารางที่ 2 จากการศึกษาข้อมูลพบว่าระดับความสำคัญภาพรวมปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด 4.03 และเมื่อพิจารณาทางด้านระดับความสำคัญมากที่สุด 4 รายการ ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ย 4.06 ด้านการส่งเสริมการตลาดมีค่าเฉลี่ย 4.05 ด้านราคามีค่าเฉลี่ย 4.02 และด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีค่าเฉลี่ย 4.02 ตามลำดับ

3. ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับระดับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย

การตัดสินใจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
ด้านการรับรู้ถึงความต้องการ	4.04	.56	มาก
ด้านการค้นหาข้อมูล	4.01	.52	มาก
ด้านการประเมินทางเลือก	4.04	.53	มาก
ด้านการตัดสินใจ	4.09	.55	มาก
ด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ	4.03	.63	มาก
รวม	4.04	0.558	มาก

จากตารางที่ 3 จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ระดับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด 4.04 และเมื่อพิจารณารายด้านระดับเห็นด้วยมากที่สุด 5 รายการ ประกอบด้วย ด้านการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ย 4.09 ด้านการประเมินทางเลือกมีค่าเฉลี่ย 4.04 ด้านการรับรู้ถึงความต้องการให้มีค่าเฉลี่ย 4.04 ด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ 4.03 และด้านการค้นหาข้อมูลมีค่าเฉลี่ย 4.01 ตามลำดับ

4. เปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย จากการศึกษาพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านส่งเสริมการตลาด จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดภาพรวมอยู่ในระดับความสำคัญมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญาพร เศรษฐวานิชนท ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารคอลลาเจนของ ผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ปัญญาพร เศรษฐวานิชนท, 2563)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ผลจากการศึกษา พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่อยู่ในระดับความสำคัญมาก โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพสินค้าเป็นไปตามข้อกำหนด ฉลากสินค้ามีความถูกต้อง/ครบถ้วน/ชัดเจน ผลิตภัณฑ์มีสารสกัดออร์แกนิก ความหลากหลายของสินค้า และประโยชน์ที่ได้รับคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทมน เดชประภัสสร ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารทางอินเทอร์เน็ต : กรณีศึกษา ซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารทางอินเทอร์เน็ต จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (นันทมน เดชประภัสสร, 2558)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา ผลจากการศึกษา พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่อยู่ในระดับความสำคัญมาก โดยให้ความสำคัญกับราคาเหมาะสมกับคุณภาพ ระดับราคาสินค้าเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพสินค้า มีป้ายแสดงราคาชัดเจน ราคาสินค้ามีความเหมาะสม เมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งรายอื่นในตลาดเดียวกัน และราคามีความเหมาะสมกับปริมาณที่บรรจุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกุล วงศ์กา ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพ ผ่านแพลตฟอร์ม Facebook ในประเทศไทย: กรณีศึกษา ซื้ออาหารเพื่อสุขภาพ ผ่านแพลตฟอร์ม Facebook ในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคาผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ณัฐกุล วงศ์กา, 2566) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผลจากการศึกษาพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับง่ายและสะดวกในการสั่งซื้อ สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้ขายได้ตลอดเวลา มีตัวแทนจำหน่ายครอบคลุมทุกพื้นที่ ช่องทางการสั่งซื้อมีความหลากหลาย และการจัดส่งสินค้าถูกต้องและรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิตา แสงสิทธิศักดิ์ ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านช่องทางการจัดจำหน่ายผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (บัณฑิตา แสงสิทธิศักดิ์, 2558)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาด ผลจากการศึกษาพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับการรับประกันสินค้าหลังการขาย มีกิจกรรมส่งเสริมการขายสม่ำเสมอ เช่น ส่วนลด ของแถม มีการจัดโปรโมชั่นที่น่าสนใจและจัดอยู่ต่อเนื่อง พนักงานขายมีความกระตือรือร้นที่จะให้ข้อมูลและคำแนะนำของผลิตภัณฑ์ และมีการโฆษณาผ่านโซเชียลมีเดียที่เข้าถึงได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญชนก พจนานุสรณ์ ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตราสินค้าอมาโต้ทางช่องทางออนไลน์ : กรณีศึกษาซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตราสินค้าอมาโต้ทางช่องทางออนไลน์ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาดผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ขวัญชนก พจนานุสรณ์, 2562)

2. ระดับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย ผลจากการศึกษา พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนินทร์รัฐ โรจนชัยพงศ์ ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเสริมบำรุงผิวชนิดเม็ดของกลุ่มเจนเอเรชั่นวายใน เขตพื้นที่ย่านศูนย์กลางธุรกิจ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการตัดสินใจซื้ออาหารเสริมบำรุงผิวชนิดเม็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ธนินทร์รัฐ โรจนชัยพงศ์, 2561)

3. ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล จากการศึกษาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย ที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของภาวิณี ต้นติมาติ และคณะ ศึกษาเรื่อง การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ทุกปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่แตกต่างกัน (ภาวิณี ต้นติมาติ และคณะ, 2554)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมแบรนด์เดอไรไทย ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาแก้ไขปรับปรุง ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการควรมีการทำวิจัยตลาดอย่างสม่ำเสมอเพื่อค้นหาความต้องการของผู้บริโภค และพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งการรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและความปลอดภัยในการบริโภค ด้านราคา ผู้ประกอบการควรกำหนดราคาให้เหมาะสมกับคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ และเปรียบเทียบกับราคากับผลิตภัณฑ์ของคู่แข่ง เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกคุ้มค่ากับราคาที่จ่ายเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้ประกอบการ ด้านช่องทางจัดจำหน่าย ผู้ประกอบการควรมีตัวแทนจำหน่ายครอบคลุมทุกพื้นที่ และช่องทางการให้บริการมีความหลากหลายมากขึ้น ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบการควรมีกิจกรรมส่งเสริมการขายสม่ำเสมอ เช่น ส่วนลด ของแถม มีการจัดโปรโมชั่นที่น่าสนใจและจัดอยู่ต่อเนื่อง และพนักงานขายมีความกระตือรือร้นที่จะให้ข้อมูลและขอแนะนำของผลิตภัณฑ์

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการค้า. (2564). เกษตติสถานการณ์การค้า. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.ditp.go.th>
- ขวัญชนก พจนานุกรม. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตราสินค้ามาได้จากช่องทางออนไลน์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสยาม.
- ณัฐกุล วงศ์กา. (2566). ศึกษาพฤติกรรมการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเพื่อสุขภาพผ่านแพลตฟอร์ม Facebook ในประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ธนินทร์รัฐ โรจนชัยพงศ์. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจซื้ออาหารเสริมบำรุงผิวชนิดเม็ดของกลุ่มเจนเอเรชั่นวายใน เขตพื้นที่ย่านศูนย์กลางธุรกิจ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นัทธมน เดชประภัสสร. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารทางอินเทอร์เน็ต. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บัณฑิตา แสงสิทธิศักดิ์. (2558). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ปัญญาพร เศรษฐวานิชนนท์. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารคอลลาเจนของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภาวิณี ตันติผาติ และคณะ. (2554). การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสาร การเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ, 1(1), 1-19.
- มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. (2565). การดูแลสุขภาพของคนไทย. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2567 จาก <https://suan-dusitpoll.dusit.ac.th>
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2564). แนวโน้มการตลาดอาหารเสริม. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/kecon/business/Pages/10100.aspx>
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2566). ดัชนีเศรษฐกิจการค้าประจำเดือนเมษายน 2566. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2567 จาก <http://www.tpsa.moc.go.th/th>

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*

THE DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT AND PROBLEM SOLVING SKILLS
SOCIAL STUDIES OF STUDENTS IN MATHAYOMSUKSA 1
USING LEARNING MANAGEMENT BY PROBLEM-BASED LEARNING

จินตหรา ชัยจิตร*, มนูญพงศ์ ชัยพันธ์

Jintara Chaiyakit*, Manoonpong Chaiyaphan

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ สมุทรปราการ ประเทศไทย

Master of Education, Suvarnabhumi Institute of Technology, Samutprakarn, Thailand

*Corresponding author E-mail: cinthrachaya@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานก่อนเรียนและหลังเรียน 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานก่อนเรียนและหลังเรียน 4) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 5) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การศึกษาวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนสารสาสน์วิเทศสุวรรณภูมิ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวนนักเรียน 36 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะการแก้ปัญหา แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 3) ทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 5) ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ทักษะการแก้ปัญหา, ความพึงพอใจ

Abstract

The objectives of this research were 1) To compare the learning achievement in social studies using learning management by problem-based learning before and after studying.

* Received October 9, 2024; Revised November 7, 2024; Accepted November 14, 2024

2) To compare the learning achievement in social studies using learning management by problem-based learning after studying with a criterion of 70 percent. 3) To compare the problem solving skills in social studies using learning management by problem-based learning before and after studying. 4) To compare problem solving skills in social studies using learning management by problem-based learning after studying with a criterion of 70 percent 5) To study the learners' satisfaction with the learning management of social studies using learning management by problem-based learning. This research used experimental research. The sample group was Mathayomsuksa 1/2 students at Sarasas Witaed Suvarnabhumi School, semester 1, academic years 2023, 36 students, using simple sampling. The tools used in the research include lesson plans using learning management by problem-based learning, learning achievement test, problem solving skills test, learners' satisfaction assessment form. Statistics used in data analysis include mean, percentage, standard deviation and t-test. The research results revealed that 1) Learning achievement in post-study was higher than in pre-study at the .05 statistical significance. 2) Learning achievement in post-study was above the 70 percent. 3) Problem solving skills in post-study was higher than in pre-study at the .05 statistical significance. 4) Problem solving skills in post-study was higher than the 70 percent. 5) Learners' satisfaction with the learning management of the social studies using learning management by problem-based learning was at a high level.

Keywords: Problem-Based Learning, Learning Achievement, Problem Solving Skills, Satisfaction

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 กล่าวโดยสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งโดยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้สอนควรจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งสรุปได้ว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ในขณะที่ผลของการจัดการศึกษาของประเทศยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา คุณลักษณะ และทักษะอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพึงพอใจ การเร่งปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปประเทศจึงเป็นทางออกสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสในการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะเป้าหมายด้านผู้เรียนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจว่ามีความสำคัญที่ผู้เรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบทางเศรษฐกิจ ในฐานะที่เราเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจและสังคมโลก การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) การเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกัน

ในสังคม เข้าถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต มีความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

เนื่องจากในรายวิชาสังคมศึกษามีเนื้อหาค่อนข้างมาก เวลาในการเรียนการสอนมีจำกัด ทำให้ผู้สอนเน้นการสอนเนื้อหาไปในเชิงบรรยาย ผู้สอนยังใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง ระหว่างการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญต่อการเรียนและกิจกรรมภายในห้องเรียนเท่าที่ควร ผู้เรียนขาดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ขาดทักษะการคิดแก้ปัญหาตามหลักเหตุผล ไม่ค่อยมีการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ขาดการคิดวิเคราะห์และการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง รวมไปถึงการสื่อสารและนำเสนอผลงาน จึงส่งผลให้ผลการเรียนของผู้เรียนอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพอใจ อีกสาเหตุหนึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องใกล้ตัวเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การบริโภคสินค้าและบริการ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหา พบว่า มีงานวิจัยได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น เช่น การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานเรื่องประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ธีรภัทร์ นิตยกุลเศรษฐ์, 2563) การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานในรายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (เกษมสันต์ พุ่มกล้า, 2563) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) (นภชอร พันลึก, 2563) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจนำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้ในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2

จากการที่ผู้เรียนขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ขาดทักษะการคิดแก้ปัญหาตามหลักเหตุผล ขาดการคิดวิเคราะห์และการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จนนำไปสู่ผลการเรียนที่ไม่น่าพอใจ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สร้างความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจของตนเองและมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานก่อนเรียนและหลังเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานก่อนเรียนและหลังเรียน
4. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70
5. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ ทดลองตามแบบแผน แบบหนึ่งกลุ่มทดลอง แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสารสาสน์วิเทศสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 3 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น จำนวน 90 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนสารสาสน์วิเทศสุวรรณภูมิ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนจำนวน 36 คน ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Sampling) เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าผู้เรียนในกลุ่มตัวอย่างมีคุณลักษณะและทักษะความสามารถที่ใกล้เคียงกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จำนวน 4 แผน ประกอบด้วย 1) ทำความรู้จักเศรษฐกิจศาสตร์ 2) อุปสงค์และอุปทาน 3) สถาบันการเงิน และ 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งการประเมินคุณภาพของเครื่องมืออยู่ในระดับความเหมาะสมมาก
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย แบบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ 0.83
3. แบบวัดทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นแบบทดสอบอัตนัย โดยมีสถานการณ์ 5 สถานการณ์ ในแต่ละสถานการณ์จะมีข้อย่อย จำนวน 4 ข้อ จากการประเมินคุณภาพของเครื่องมือพบว่า ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของสถานการณ์เท่ากับ 4.74 ซึ่งมีความเหมาะสมมากที่สุด
4. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่เป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 15 ข้อ จากการประเมินคุณภาพของเครื่องมือ พบว่า มีค่าความสอดคล้องของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบถึงขั้นตอนและบทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดทักษะการแก้ปัญหา รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนดแล้วให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาและทำแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
3. ตรวจให้คะแนนผลที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะการแก้ปัญหา และแบบประเมินความพึงพอใจ แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยวิธีทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่

1. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการทดสอบค่าที (t-test) แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน
3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ด้วยการทดสอบค่าที (t-test) แบบกลุ่มเดียว
4. วิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำผลมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์และพิจารณาแปลผลความพึงพอใจ

ผลการวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โรงเรียนสารสาสน์วิเทศสุวรรณภูมิ มีผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานก่อนเรียนและหลังเรียน แสดงผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	36	30	15.44	51.48	4.47	10.09	0.00
หลังเรียน	36	30	22.03	73.43	2.40		

จากตารางที่ 1 พบว่า การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีคะแนนค่าเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X} = 15.44$, S.D. = 4.47) คิดเป็นร้อยละ 51.48 คะแนนค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 22.03$, S.D. = 2.40) คิดเป็นร้อยละ 73.43 และมีค่า t เท่ากับ 10.09 โดยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 แสดงผลตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ 70	S.D.	t	Sig.
หลังเรียน	36	30	22.03	21	2.40	2.57	0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 22.03 คิดเป็นร้อยละ 73.43 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานก่อนเรียนและหลังเรียน แสดงผลตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ผลทักษะการแก้ปัญหา	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	36	75	45.28	60.37	4.55	13.40	0.00
หลังเรียน	36	75	56.03	74.70	4.35		

จากตารางที่ 3 พบว่า การเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีคะแนนค่าเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X} = 45.28$, S.D. = 4.55) คิดเป็นร้อยละ 60.37 คะแนนค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 56.03$, S.D. = 4.35) คิดเป็นร้อยละ 74.70 และมีค่า t เท่ากับ 13.40 โดยพบว่า ทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ผลวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 แสดงผลตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ผลทักษะการแก้ปัญหา	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ 70	S.D.	t	Sig.
หลังเรียน	36	75	56.03	53	4.35	4.17	0.00

จากตาราง 4 พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาลงเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 56.03 คิดเป็นร้อยละ 74.70 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 5 ผลวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แสดงผลตามตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 ผลวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	ร้อยละ	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1	ด้านผู้เรียน	3.46	69.17	0.86	ปานกลาง
2	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.81	76.25	0.83	มาก
3	ด้านสื่อการเรียนรู้	3.77	75.42	0.88	มาก
4	ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้	3.79	75.74	0.99	มาก
รวม		3.70	73.97	0.88	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่า ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.88) คิดเป็นร้อยละ 73.97 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อด้านผู้เรียนปานกลาง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ในระดับมาก

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้มาอภิปรายผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษา ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไป

ตามสมมติฐาน เนื่องจากผู้วิจัยได้มีการศึกษาและวางแผนเพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานอย่างเป็นระบบ ได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิสนา แคมมณี ที่กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักเป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย (ทิสนา แคมมณี, 2563) การที่ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นกำหนดปัญหา 2) ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหา 3) ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า 4) ขั้นสังเคราะห์ความรู้ 5) ขั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ 6) ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ สามารถนำความรู้หรือประสบการณ์เดิมมาใช้ ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลใหม่มาแก้ปัญหา และสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป ดังแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ ที่ว่าการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและต้องการที่จะค้นคว้า หาข้อมูลมาช่วยแก้ปัญหา หรือทำให้ปัญหานั้นกระจ่าง มองเห็นแนวทางแก้ไข ทำให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถที่จะผสมผสานความรู้ที่เก็บกักไว้ในความทรงจำเป็นระยะเวลายาวนาน ผู้เรียนจะนำความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวิจัยของณัฏฐพร คุ่มครอง ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชาเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนแบบปกติ (ณัฏฐพร คุ่มครอง, 2561) งานวิจัยของชมพูนุช วุ่นสุวรรณ ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา เรื่องภัยพิบัติทางธรรมชาติด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (ชมพูนุช วุ่นสุวรรณ, 2561) งานวิจัยของเกษมสันต์ พุ่มกล้า ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ในรายวิชาประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเช่นกัน (เกษมสันต์ พุ่มกล้า, 2563)

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐาน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ นำผู้เรียนไปสู่จุดหมายคือสามารถนำข้อมูลที่ได้นำมาศึกษาค้นคว้ามาสังเคราะห์ความรู้ มาจัดระบบองค์ความรู้ นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาประมวลสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของกุลิสรา จิตระขุวณฺธิ และเกศราพรรณ พันธุ์ศรเกตุ คงเจริญ คือ การสรุปเนื้อหาหรือบทเรียนร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนในการเรียนรู้ และผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ได้ (กุลิสรา จิตระขุวณฺธิ และเกศราพรรณ พันธุ์ศรเกตุ คงเจริญ, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของสาวิตตรี พรหมบึงลำ และวาสนา กิริติจำเริญ การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการใช้คำถาม พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 (สาวิตตรี พรหมบึงลำ และวาสนา กิริติจำเริญ, 2564)

3. ทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐาน เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบของขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานตามแนวคิดของนักวิชาการและนักวิจัย รวมทั้งหน่วยงานทางวิชาการ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหา มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจกับปัญหาได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน รู้จักศึกษาค้นคว้าข้อมูลใหม่มาใช้

แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา การนำปัญหามาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ จะสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความงุนงงสงสัยต้องการแสวงหาความรู้ เพื่อขจัดความสงสัย ผู้เรียนได้เผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์จริงร่วมกันคิดหาทางแก้ไขปัญหา เกิดการเรียนรู้ อย่างมีความหมาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) และสอดคล้องกับวิจัยของธีรภัทร์ นิตยกุลเศรษฐ์ ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน เรื่องประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่เรียนโดยจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (ธีรภัทร์ นิตยกุลเศรษฐ์, 2563) งานวิจัยของปิยะบุตร ถิ่นถา ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนมหาวิทยาลัยนวมินทราชูติศิลป์ พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนมีพัฒนาการที่สูงขึ้น (ปิยะบุตร ถิ่นถา, 2564) งานวิจัยของวรัทยา แซมเพชร ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิคการอภิปรายกลุ่มย่อย พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (วรัทยา แซมเพชร, 2564) และงานวิจัยของสุจินญา เจียดศรี และอัจฉริยา พรหมท้าว พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนที่เรียนโดยจัดการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (สุจินญา เจียดศรี และอัจฉริยา พรหมท้าว, 2564)

4. ทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐาน จากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหา ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบจึงส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาได้ เมื่อเผชิญกับปัญหาจึงสามารถเลือกแนวทางที่ถูกต้องได้ดี สอดคล้องกับแนวคิดของไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ที่ว่าการแก้ปัญหา คือความสามารถของนักเรียนที่ใช้ในการเผชิญกับสิ่งที่ปัญหาอยู่ เป็นกระบวนการที่ครูควรจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ กระบวนการนี้ตลอดเวลา เพื่อให้เขาสามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและหาแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบและคล่องแคล่ว (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2561) และยังสอดคล้องกับวิจัยของปาริชาติ ไชยพาลี ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาสาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองสรวงวิทยาด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า นักเรียนมีความรู้และมีความเข้าใจในกระบวนการแก้ปัญหา มากขึ้น ร่วมกันแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งผลให้นักเรียนในกลุ่มเป้าหมายมีผลคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และอยู่ในระดับดี (ปาริชาติ ไชยพาลี, 2563)

5. ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ความพึงพอใจของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดและการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของณัฐพร คุ่มครอง ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชาเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ณัฐพร คุ่มครอง, 2561) มัญชุส เลานอก และอัฐพล อินตะเสนา ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานวิชาสังคมศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานวิชาสังคมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (มัญชุส เลานอก และอัฐพล อินตะเสนา, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 มีทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 รวมทั้งความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนควรศึกษาบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน รวมทั้งวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้ละเอียด 2) ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ควรเลือกปัญหาหรือสถานการณ์ที่มีความใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนและเป็นปัจจุบันมากที่สุด เพื่อช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมมากยิ่งขึ้น 3) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ควรมียุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ที่เพียงพอหรือมากกว่า 8 คาบ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง การวัดและประเมินผลทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับชั้นหรือวิชาอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ 2) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังนั้นผู้สอนสามารถนำวิธีการนี้ไปใช้จัดการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระภูมิศาสตร์ ฉบับปรับปรุง 2560 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กุลิสรา จิตรชญาวัฒน์ และเกศราพรณ พันธ์สุรเกตุ คงเจริญ. (2565). วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษมสันต์ พุ่มกล้า. (2563). การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ในรายวิชาประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมการสอน. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชมพูช วนสุวรรณ. (2561). การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา เรื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ณัฐพร คัมครอง. (2561). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชาเศรษฐศาสตร์ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทีศนา แคมมณี. (2563). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรภัทร์ นิตยกุลเศรษฐ์. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นภชอ พันลึก. (2563). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL). วารสารวิชาการ ครุศาสตร์สวนสุนันทา, 4(1), 64-72.
- ปาริชาติ ไชยพาลี. (2563). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาสาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองสรวงวิทยาด้วยการ จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ปิยะบุตร ถิ่นถา. (2564). การจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนมหาวิทยาลัยนาฏศิลป์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 10(2), 111-121.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2561). หลักคิดการจัดการหลักสูตรและการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัญชุส เลานอก และอัฐพล อินตะเสนา. (2565). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานวิชาสังคม ศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 19(2), 213-223.
- วรัทยา แคมเพชร. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิคการอภิปรากลุ่มย่อย. วารสารสังคมศาสตร์วิจัย, 12(1), 129-148.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อาร์ แอนด์ ปริ้นท์ จำกัด.
- สาวิตรี พรหมบึงลำ และวาสนา กิรติจำเริญ. (2564). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิคการใช้คำถาม. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 15(4), 246-259.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการแก้ปัญหา. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 프리ทวาน กราฟฟิค จำกัด.
- สุจินญา เจียดศรี และอัจฉริยา พรหมท้าว. (2564). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสาระเศรษฐศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม, 18(3), 93-101.

การสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง*

USING OF TIKTOK FOR PUBLICIZING IMAGE OF THUNG SONG MUNICIPALITY

กรกช ชันบุญ

Korakoch Kantaboon

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: korakoch.kan@stou.ac.th

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ศึกษาการสื่อสารของ TikTok ที่มีเทคนิคการทำคลิปวิดีโอสั้นสามารถตอบโจทย์การรับรู้ภาพลักษณ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่ประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาประเด็นเนื้อหาการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง 2) เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง การวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากการให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงรวม จำนวน 5 คน ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ จำนวน 1 คน 2) หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 คน 3) นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการ 3 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ประเด็นเนื้อหาการสื่อสารผ่าน TikTok เป็นการสร้างเนื้อหาของการสื่อสารที่สามารถเผยแพร่ภาพลักษณ์ของเทศบาลเมืองทุ่งสงให้เป็นองค์กรที่รู้จักแก่ประชาชน เนื้อหาของการสื่อสารของภาพลักษณ์ที่ปรากฏออกมาต้องเป็นภาพเชิงบวกต่อองค์กรมากที่สุด บอกถึงความต้องการ ผลการทำงาน ข่าวสาร ความรู้ และวิสัยทัศน์ ออกภายนอกที่มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ขององค์กรที่จะนำเสนอให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจในการทำงานและผลงานขององค์กรประกอบด้วย 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านการทำงานขององค์กร 3) ด้านการบริการ 4) ด้านนโยบาย และ 5) ด้านผลการทำงาน และ 2) แนวทางการสื่อสารผ่าน TikTok เป็นการสร้างการสื่อสารผ่านคลิปวิดีโอเพื่อการเผยแพร่ข้อมูลที่สามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ของเทศบาลเมืองทุ่งสงได้ดี ทั้งแบบเรียบง่ายและมีอารมณ์ขัน เป็นที่จดจำเข้าถึงคนได้ง่าย สร้างเนื้อหาที่มีคุณค่าและน่าสนใจ ประกอบด้วย 1) การสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย 2) เนื้อหาที่น่าสนใจ และ 3) การสื่อสารเพื่อการผลิตคลิปที่น่าจดจำ

คำสำคัญ: TikTok, การเผยแพร่ภาพลักษณ์, คลิปวิดีโอ, เทศบาลเมืองทุ่งสง

Abstract

This article aims TikTok's communication with the technique of making short video clips that can answer the problem of perception of the image of local government organizations to the public. The objectives of this research were to study 1) Content for TikTok's communication to for Publicizing image of Thung Song Municipality. 2) Approaches for providing learning of TikTok's communication to for Publicizing image of Thung Song Municipality. This was qualitative research based on in-depth interviews with 5 key informants, Director of the Strategy and Budget Division, Head of Public

* Received October 11, 2024; Revised November 8, 2024; Accepted November 15, 2024

Relations Department, Public Relations Officer. The results showed that 1) Content issues of communication TikTok included the creation of communication content that can effectively promote the image of Thung Song Municipality as a well-recognized organization. The communication content must present the organization's image in the most positive light possible, conveying its needs, achievements, news, knowledge, and vision to the public in a manner that is both informative and beneficial. The goal is to ensure that the public gains a clear understanding of the organization's work and accomplishments. The content includes personnel, organizational operations, services, policies, and performance outcomes, 2) Approaches for providing learning of TikTok are involves the creation of communication through video clips aimed at disseminating information that effectively enhances the public image of Thung Song Municipality. The communication style is intended to be both simple and humorous, making the content memorable and easily accessible to a broad audience. The focus is on generating valuable and engaging content. The content includes communication that effectively reaches the target audience, engaging content, and communication strategies for producing memorable video clips.

Keywords: TikTok, Publicizing Image, Video Clips, Thung Song Municipality

บทนำ

เทศบาลเมืองทุ่งสง มีนายทรงชัย วงษ์วัชรดำรง นายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสง ได้กำหนดการบริหารราชการเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนเพื่อนำไปสู่ประโยชน์ของประชาชน นำการศึกษานำการพัฒนาให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี โดยใช้กลไกเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม แบบบูรณาการ เป็นเข็มทิศในการพัฒนาเมืองทุ่งสง ซึ่งส่งผลถึงภาพลักษณ์ที่ออกมาเป็นไปในทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (มณี ศรีสมุทร, 2566) ซึ่งมีความประสงค์ส่งเสริมการเผยแพร่การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนให้ทราบถึงความมุ่งมั่นพัฒนาเมืองทุ่งสง ด้วยการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย ร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมพัฒนา ร่วมตรวจสอบ ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมพัฒนาเมือง ด้วยช่องทาง TikTok (กันยิกา ขอร, 2566) สำหรับสื่อสารของเทศบาลทุ่งสงที่เป็นส่วนสำคัญของวิจัยเรื่องนี้ เป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารและการทำงานของแต่ละหน่วยงานเพื่อสื่อสารให้ประชาชนได้เข้าใจด้วยคลิปวิดีโอสั้น ๆ ด้วยเนื้อหาสาระจากกิจกรรมที่ทำงานทั้งในองค์กรและนอกองค์กร

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ TikTok เข้ามาสื่อสารให้กับองค์กรสู่ประชาชนนั้นเป็นเทรนด์แพลตฟอร์มที่มาแรงบนโลกออนไลน์ โดยแพลตฟอร์ม TikTok ถือเป็นแพลตฟอร์มที่มีจุดเด่น คือ การสร้างเนื้อหาและแชร์วิดีโอในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ผู้สร้างหรือผู้คิดออกแบบให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ทั้งรูปแบบความรู้ ความสนุก แนวคิดสาระ และความบันเทิง ที่ทำให้ผู้สนใจในคลิปวิดีโอติดตามช่องที่สนใจ (Kim J., 2021) การใช้ TikTok สำหรับสื่อสารของเทศบาลทุ่งสงที่เป็นส่วนสำคัญของวิจัยเรื่องนี้ เป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารและการทำงานของแต่ละหน่วยงานเพื่อสื่อสารให้ประชาชนได้เข้าใจ ด้วยเนื้อหาสาระจากกิจกรรมที่ทำงานทั้งในองค์กรและนอกองค์กร (Miltsov A, 2022) โดยในปัจจุบันเทศบาลเมืองทุ่งสงได้มีการใช้ช่องทางแพลตฟอร์ม TikTok ในการสื่อสารข่าวสารและกิจกรรม ได้ด้วยเนื้อหาที่เยาะเกินไปและการนำเสนออย่างทำให้ไม่ดึงดูดผู้ชม ทำให้การสื่อสารไม่เป็นที่ยอมรับในการรับชมของประชาชนมากนัก (Rivka N., 2024) การประชาสัมพันธ์ข่าวสารขององค์กรบนแพลตฟอร์มให้เกิดการรับรู้ต่อผู้รับสารจากผู้ใช้หรือครีเอเตอร์ ที่เป็นบุคคลากรขององค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ กลยุทธ์ การกิจกรรม และอื่น ๆ อีกหลายมิติ เพื่อสร้างสรรค์แรงบันดาลใจและสร้างประโยชน์ให้แก่

ประชาชนทุ่งสง ด้วยการนำ TikTok ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เป็นพื้นที่การกระจายข่าวสารที่ส่งเสริมและจุดประกายให้เกิดความสร้างสรรค์ที่ไร้ขีดจำกัดมาเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงและส่งต่อคอนเทนต์ที่เป็นประโยชน์และสร้างการรับรู้แก่ประชาชน (Parkerson A., 2022) จากการสำรวจการทำคลิปวิดีโอและเนื้อหาภายใน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสงยังพบปัญหาในการสื่อสารที่เข้าถึงประชาชน ด้วยภายใน TikTok ของบัญชีเทศบาลทุ่งสงยังคงเป็นการนำเสนอคลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาที่ไม่ได้มีการวางแผนการนำเสนอสำหรับคลิป TikTok โดยตรง เป็นการตัดต่อมาจากคลิปวิดีโอจากยูทูปของเทศบาลทุ่งสง ซึ่งเป็นการตัดต่อจากคลิปวิดีโอแนวนอนให้เป็นแนวตั้งจึงมีภาพและมุมมองที่เหมือนกับไม่ได้เต็มภาพ และเนื้อหาและมุมมองการถ่ายทำแต่ละคลิปยังมีเนื้อหาที่ไม่เข้ากับการเป็นคลิป TikTok อีกด้วย จึงทำให้ TikTok ของเทศบาลทุ่งสงเป็นเพียงแค่การฉายคลิปซ้ำจากยูทูปแค่เปลี่ยนแพลตฟอร์มและช่องทางที่แตกต่างออกไปตามความสะดวกในการรับชมของประชาชน

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์ของเทศบาลเมืองทุ่งสงเพื่อประชาสัมพันธ์ ข่าวสาร กิจกรรม การทำงาน การทำโครงการต่าง ๆ ที่สื่อสารให้กับประชาชนได้รับรู้และเข้าใจและใช้เวลาการรับชมคลิปวิดีโอในเวลาอันสั้นที่มีเนื้อหาสาระครบถ้วน โดยจะมุ่งศึกษาแนวทางการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อให้ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสงที่ออกไปสู่ประชาชนเป็นภาพลักษณ์ที่ดีที่น่าจดจำและเกิดความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานด้านการสื่อสารของเทศบาลเมืองทุ่งสง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเด็นเนื้อหาการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบการวิจัย การสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก พนักงานและเจ้าหน้าที่ประจำเทศบาลเมืองทุ่งสง เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเทศบาลเมืองทุ่งสง จำนวน 5 คน ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และงบประมาณจำนวน 1 คน 2) หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 คน 3) นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการ 3 คน และซึ่งการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมคลิปวิดีโอบนแพลตฟอร์ม TikTok จำนวน 30 คลิปวิดีโอ และ 10 บัญชีผู้ใช้ TikTok ที่มีผู้รับชมและติดตามเป็นจำนวนมากติดอันดับ 1 ถึง 10

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการดำเนินการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง จำนวน 1 ชุด โดยมีประเด็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเด็นเนื้อหาการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นอย่างไร 2) แนวทางการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นอย่างไร เครื่องมือผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์ที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาที่เกี่ยวข้องกับนิเทศศาสตร์ ซึ่งแบบสอบถามมีค่าความเที่ยงตรง IOC เท่ากับ .962

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการการรวบรวมข้อมูลเก็บข้อมูลจากการเข้าไปติดตามบัญชี และรับชมคลิปวิดีโอบนแพลตฟอร์ม TikTok ด้วยการจดบันทึกข้อมูล และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์เทศบาลเมืองทุ่งสงด้วยตนเองและการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ข้อมูล และการสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเด็นเนื้อหาการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง

การวิจัยพบว่า เนื้อหาของการสื่อสารที่นำเสนอออกสู่ภายนอกองค์กรนี้เป็นการบอกถึงความต้องการ ผลการทำงาน ข่าวสาร ความรู้ และวิสัยทัศน์ ขององค์กรออกไปสู่ภายนอก เป็นเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ของ องค์กร เพื่อหาข้อสรุปในเนื้อหาการเผยแพร่ภาพลักษณ์สามารถจำแนกเนื้อหาของเทศบาลทุ่งสง ดังนี้

1.1 ด้านบุคลากร การทำเนื้อหาคลิปวิดีโอ TikTok เน้นไปที่การสื่อสารที่เป็นกันเองของบุคลากร ทุกหน่วยงานของเทศบาลทุ่งสง ได้แก่ นายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสง ปลัดเทศบาล สำนักปลัดเทศบาล กองคลัง กองช่าง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ กองการศึกษา กองช่างสุขาภิบาล กองสวัสดิการสังคม และกองการเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดีในมุมมองเรื่องการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย และแสดงให้เห็นถึงการทำงานและความทุ่มเทของบุคลากรในเทศบาลทุ่งสง โดยมีรายละเอียด ดังนี้ เนื้อหา การแนะนำหัวหน้าและทีมงาน เป็นการสร้างความคุ้นเคยและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรและประชาชน ที่เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน 2) เนื้อหาเบื้องหลังการทำงาน การแสดงถึงการทำงานในชีวิตประจำวัน ของบุคลากรเทศบาลทุ่งสง เช่น การประชุม การเตรียมกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้เห็นถึงความทุ่มเทและความตั้งใจ ในการทำงาน 3) เนื้อหาความสนุกสนานของบุคลิกละเอียด การแสดงถึงบุคลิกที่แสดงออกของแต่ละคนในหน่วยงาน ของเทศบาลเมืองทุ่งสงที่มีความน่ารัก ความสนุกสนาน ความเป็นกันเองเป็นภาพลักษณ์ที่เข้าถึงง่ายและเป็นมิตร

1.2 ด้านการทำงาน การทำเนื้อหาคลิปวิดีโอ TikTok ด้านนี้สามารถเข้าถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ แผนดำเนินงาน และการพัฒนาศักยภาพการทำงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนและการทำงานขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) เนื้อหาภาพรวม ของการทำงาน เป็นการแสดงถึงการทำงานเป็นทีมขององค์กรของแต่ละหน่วยงานว่ามีความพร้อม มีขั้นตอน การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น บรรยากาศการทำงานภายในองค์กร การประชุม การดำเนินโครงการพัฒนา 2) เนื้อหาการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ การแสดงถึงการทำงานที่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน แสดงให้เห็นถึง ความรวดเร็วและความใส่ใจในการทำงาน เช่น การซ่อมแซมถนน การจัดการขยะ ภาวะวิกฤต และการปรับปรุง สาธารณูปโภค 3) เนื้อหากิจกรรมและวัฒนธรรมชุมชน แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจริงใจและ อยากร่วมพัฒนาต่อยอดกิจกรรมและวัฒนธรรมชุมชนในชีวิตประจำวันของชุมชน เช่น การจัดงานเทศกาล การสนับสนุน กิจกรรมของเยาวชน หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ 4) การใช้เทคโนโลยีในการทำงาน การแสดงถึงการนำ เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการการทำงาน แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยขององค์กรและความไว้วางใจ 5) เนื้อหาการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพ แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นขององค์กรในการพัฒนาบุคลากร และสามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนได้จริง

1.3 ด้านการบริการ การทำเนื้อหาคลิปวิดีโอ TikTok ด้านนี้สามารถเข้าถึงการบริการที่มีอยู่ใน เทศบาลเมืองทุ่งสง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและจดจำบริการได้อย่างรวดเร็ว และเข้าใจถึงการเข้าถึงข้อมูลใน การบริการที่เป็นมิตร เข้าถึงง่าย และไม่ยุ่งยากในการใช้บริการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) เนื้อหาการให้บริการ ประชาชนอย่างมีอาชีพ การแสดงถึงการแนะนำบริการที่สำคัญของเทศบาลเมืองทุ่งสง เพื่อให้ประชาชนรู้ถึง บริการที่มีอยู่และวิธีการใช้งานโดยใช้การอธิบายที่สั้น กระชับ และเข้าใจง่าย 2) เนื้อหาประชาสัมพันธ์ข่าวสาร และกิจกรรม การแสดงถึงการให้บริการข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การดำเนินงาน โครงการพิเศษหรือบริการใหม่ ๆ รวมถึงวิธีและขั้นตอนให้บริการ เพื่อให้ประชาชนเห็นถึงการทำหน้าที่และความใส่ใจในการให้บริการข่าวสารที่ทัน เหตุการณ์ 3) เนื้อหาประสิทธิภาพในการบริการ การแสดงถึงความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการให้บริการ เพื่อให้เห็นถึงความสามารถของเทศบาลในการตอบสนองความต้องการของประชาชน เช่น การให้บริการประชาชน ในเวลาเร่งด่วน การแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว หรือการจัดการสถานการณ์ฉุกเฉิน 4) เนื้อหาสร้างการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเห็นถึงการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวกับบริการของเทศบาลทุ่งสง และไว้วางใจองค์กรมากขึ้น เช่น การร่วมแสดงความคิดเห็น การเสนอแนะและการและคำถามและตอบ 5) เนื้อหาการแสดงความเป็นมิตรของเจ้าหน้าที่ การแสดงถึงความเป็นมิตรและการบริการที่อบอุ่นของเจ้าหน้าที่ เพื่อการรับรู้ในการทำงานของการต้อนรับประชาชน ด้วยรอยยิ้ม การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในองค์กร

1.4 ด้านนโยบาย การทำเนื้อหาคลิปวิดีโอ TikTok ด้านนี้เป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชน และการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ นโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นมาช่วยกำหนดทิศทางและเป็นกรอบในการทำงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง ซึ่งการแสดงเนื้อหาข้อมูลของนโยบายที่ซับซ้อนถอดความออกมาให้เข้าใจได้ง่าย และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของประชาชนในรูปแบบที่น่าสนใจและกระชับ เพื่อให้เกิดผลที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและตรงประเด็น โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) นโยบายเร่งด่วน 2) นโยบายด้านการศึกษา 3) นโยบายด้านการร่วมสร้างเมืองทุ่งสงสู่เมืองสะอาด 4) นโยบายด้านการร่วมสร้างเมืองทุ่งสงสู่เมืองชีวิตปลอดภัย 5) นโยบายด้านการพัฒนาเมือง 6) นโยบายด้านการร่วมสร้างเมืองทุ่งสงสู่เมืองเศรษฐกิจมั่นคง 7) นโยบายด้านเมืองสุขภาพ 8) นโยบายด้านร่วมสร้างเมือง และย่านทุ่งสงสู่เมืองที่มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (Smart City)

1.5 ด้านผลการทำงาน การทำเนื้อหาคลิปวิดีโอ TikTok ด้านนี้แสดงผลลัพธ์ที่จับต้องได้และเป็นที่น่าพอใจต่อประชาชน สร้างความเชื่อมั่นในเทศบาลเมืองทุ่งสง ส่งเสริมการรับรู้และความเข้าใจในความสำเร็จของการทำงาน ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจในความสามารถของเทศบาลในการพัฒนาชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) เนื้อหาการดำเนินงานของเทศบาล สามารถนำเสนอเนื้อหาก่อนและหลังช่วยให้ประชาชนเห็นภาพชัดเจนถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 2) เนื้อหาการดำเนินงานของโครงการ สรุปผลการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ เน้นที่ผลลัพธ์ที่ชัดเจน มีเหตุผลมีที่มาที่ไป และความเข้าใจที่ถูกต้อง 3) เนื้อหากิจกรรมหรือบริการ การสัมภาษณ์ประชาชนที่ได้รับประโยชน์ เพื่อสะท้อนถึงความพึงพอใจและการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของพวกเขา 4) เนื้อหาการเปรียบเทียบปีต่อปี เป็นการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของเทศบาลในปัจจุบันกับปีที่ผ่านมา เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้าของการทำงานให้ประชาชนรับทราบความโปร่งใสขององค์กร 5) เนื้อหาการได้รับรางวัล การแสดงการได้รับรางวัลประจำปีรางวัลแห่งความภูมิใจเป็นการพิสูจน์ว่าองค์กรมีความสามารถในการพัฒนาและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพให้กับประชาชน เช่น รางวัลชนะเลิศเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืนยอดเยี่ยมระดับประเทศ

โดยสรุปประเด็นเนื้อหาการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นองค์กรที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชน มีความมุ่งมั่นในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและจัดการปัญหาท้องถิ่นอย่างรวดเร็วเป็นผู้นำที่เข้าถึงได้และเปิดกว้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ภาพลักษณ์นี้สะท้อนถึงความเป็นมิตร ความเอาใจใส่ และความทันสมัยสามารถใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาพัฒนาองค์กรในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพจากสื่อสารเนื้อหา ได้แก่ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านการทำงาน 3) ด้านการบริการ 4) ด้านนโยบาย และ 5) ด้านผลการทำงาน

2. เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมคลิปวิดีโอบนแพลตฟอร์ม TikTok จำนวน 30 คลิปวิดีโอ และ 10 บัญชีผู้ใช้ TikTok ที่มีผู้รับชมและติดตามเป็นจำนวนมากทำให้เป็นสิ่งที่จำเป็นกับการสื่อสารที่สามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ของเทศบาลเมืองทุ่งสงได้ดี ทั้งแบบเรียบง่ายและมีอารมณ์ขัน เป็นที่จดจำและเข้าถึงคนได้ง่าย สร้างเนื้อหาที่มีคุณค่าและน่าสนใจ ซึ่งมีแนวทางการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง ดังนี้

2.1 การสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การมุ่งเน้นการสื่อสารที่ผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสงที่มีประสิทธิภาพต้องมีเนื้อหาที่เป็นธรรมชาติ ความคิดสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งต้องคำนึงถึงเทรนด์ที่กำลังมาแรงตามสถานการณ์ขณะนั้น เพื่อการสื่อสารภาพลักษณ์ที่ชัดเจนและการใช้ความสนุกสนานและข้อคิดสาระการเรียนรู้จะช่วยดึงดูดและกลุ่มเป้าหมายได้รับรู้เข้าถึงเจตนารมณ์ความต้องการในการพัฒนาบ้านเมืองของเทศบาลทุ่งสง โดยรายละเอียด ดังนี้ 1) สร้างความน่าเชื่อถือ การสื่อสารที่ตรงไปตรงมาและเป็นธรรมชาติจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับองค์กร ภาพลักษณ์ที่ออกไปต้องแสดงถึงความเป็นตัวของตัวเอง เช่น การโพสต์เบื้องหลังการทำงานหรือวิดีโอที่แสดงถึงวัฒนธรรมเทศบาลทุ่งสงที่แท้จริง 2) การใช้เนื้อหาที่มีส่วนร่วม การให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมหรือการตอบคำถามในโครงการหรือจัดของรางวัลแก่ผู้เข้าชม เป็นการท้าทายกระตุ้นให้ชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงเครือข่ายของประชาชนให้เข้าถึงองค์กรมากขึ้น 3) การสร้างความสนุกและความบันเทิง เนื้อหาที่มีความสนุกสนานและตลกช่วยทำให้องค์กรดูเข้าถึงง่ายและเป็นมิตร การสื่อสารแบบนี้ช่วยให้ภาพลักษณ์ดูเป็นกันเองสามารถเชื่อมต่อกับประชาชนและลบความกลัวที่จะเข้าถึงองค์กรได้ยากออกไป 4) การมุ่งเป้าไปที่กลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก การทำความเข้าใจในความสนใจและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายจะช่วยให้สามารถสร้างเนื้อหาที่ตรงใจประชาชนได้ การเลือกเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงตามความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย 5) การร่วมมือกับผู้มีอิทธิพล การทำงานร่วมกับ Influencers ที่มีผู้ติดตามมากสามารถช่วยเพิ่มการมองเห็นและความน่าเชื่อถือขององค์กรได้ 6) การใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอ การใช้เพลง การเล่าเรื่อง หรือการสร้างสรรค์วิดีโอสั้น ๆ ที่ดึงดูดความสนใจ จะช่วยให้เนื้อหาโดดเด่นและน่าจดจำ 7) การเผยแพร่คุณค่าขององค์กร การแสดงถึงคุณค่าและเป้าหมายขององค์กรจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ชัดเจนและสื่อสารข้อความที่สำคัญไปยังประชาชน

2.2 การสื่อสารผ่านเนื้อหาที่น่าสนใจ จากการวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหาต้องคำนึงเวลาในการรับชมเนื่องจากข้อมูลของเทศบาลทุ่งสงในแต่ละประเด็นมีจำนวนมาก แต่ละด้านจึงต้องมีภาพลักษณ์การสื่อสารที่เป็นจุดเด่นของแต่ละด้าน ซึ่งสามารถวางการสร้างเนื้อหาที่เหมาะสมล่วงหน้าตามแผนยุทธศาสตร์ในแต่ละปีของเทศบาลทุ่งสงเมืองสง ทั้งส่วนประเด็น กิจกรรม โครงการ การบริการ ปัญหา และผลงานที่เกิดขึ้น สามารถสื่อสารออกไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละเดือน ทั้งนี้ เพื่อให้คลิปวิดีโอ ไม่ซ้ำและไม่จำเจและสามารถสร้างความสนใจกับเนื้อหาอยากแก่การเข้าใจให้ง่ายมากขึ้น โดยมีแนวทางการสื่อสารเพื่อเกิดความน่าสนใจผ่านเนื้อหา ได้แก่

2.2.1 การติดตามเนื้อหาเทรนด์ทันสมัย การสังเกตและปรับตัวตามแนวโน้มหรือกระแสที่กำลังเป็นที่นิยมในแพลตฟอร์มและรูปแบบเนื้อหาที่คนอื่น ๆ ที่ได้รับความนิยม เช่น การปรับเนื้อหาตามบุคลิกตามเพลงฮิตที่มีบทบาทการแต่งกาย การพูดคุยแบบสนุกสนานกับประชาชนและได้ความคิดเห็นเพื่อพัฒนาชุมชนทำให้ไม่เครียดจนเกินไปและมีโอกาสเพิ่มการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมมากขึ้น

2.2.2 การกำหนดหัวข้อ การติดตามเทรนด์ที่ทันสมัยผสมผสานกับเรื่องราวสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำงานของเทศบาลเมืองทุ่งสงทั้งนโยบาย บุคลากร ปัญหา หรือการบริการประชาชน ที่สะท้อนถึงภาพลักษณ์ที่ต้องการจะสื่อสาร เช่น มีความเชี่ยวชาญ มีความน่าเชื่อถือ ประกอบใช้ภาษาที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายสั้นกระชับเข้าใจง่าย และใส่คำถามในหัวข้อเพื่อกระตุ้น เช่น คุณคิดอย่างไรกับงานพบปะสินค้าการเกษตร หรือคอมเมนต์บอกเราหน่อย เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงให้ผู้ประชาชนมีส่วนร่วมกับโพสต์มากขึ้นสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสร้างรูปแบบที่สอดคล้องเชื่อมโยงองค์กรกับประชาชนได้ดี

2.2.3 การสร้างอารมณ์ เกิดจากการกำหนดหัวข้อและปรับเนื้อหาอารมณ์ให้ผู้ดำเนินรายการของคลิปสร้างบรรยากาศให้คล้อยตามไปกับเนื้อหา แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) อารมณ์ผู้พูด มีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศของเนื้อหา ผู้พูดที่พูดบรรยายสถานการณ์หรือกิจกรรมตามสถานการณ์เกิดขึ้นทั้งกิจกรรมที่สนุกสนานที่ต้องมีอารมณ์สดใส สนุกสนาน มักจะสร้างความรู้สึกเป็นกันเองและดึงดูดผู้ชมได้ดี และ

กิจกรรมที่จริงจังที่ต้องมีอารมณ์เครื่องขมิลึกซึ้ง สามารถสร้างความน่าสนใจและความน่าเชื่อถือ จะทำให้ภาพลักษณ์ที่ออกมาจากคลิปส่งผลกระทบต่ออารมณ์และการติดตามของประชาชน ได้เป็นอย่างดี 2) อารมณ์ผู้ฟัง มีบทบาทในการให้ข้อคิดเห็นที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของเนื้อหากิจกรรมที่ได้รับมาและใช้อารมณ์ร่วมที่สอดคล้องกับเนื้อหาช่วยให้ผู้ชมรู้สึกเชื่อมโยงและมีส่วนร่วมมากขึ้น ทำให้คลิปมีความโดดเด่นและน่าจดจำ

2.2.4 การกำหนดเนื้อหาในคลิป เป็นการสร้างโครงเรื่องที่กระชับ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหา เลือกใช้ภาพ เสียง และข้อความที่ดึงดูดผู้ชมในช่วงเวลาไม่กี่วินาทีแรก ซึ่งเนื้อหาของเทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นในลักษณะการประชาสัมพันธ์ที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กรจึงสามารถจัดลำดับเนื้อหา คือ 1) เหตุการณ์ เป็นเหตุการณ์หรือเรื่องที่ประกาศตอนเริ่มคลิปที่ทำให้อยากรู้ 2) ภัยปัญหา เหตุที่เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์ว่าทำอะไร 3) สาเหตุ เป็นการระบุว่าเกิดขึ้นเพราะสิ่งใด 4) วิธีแก้ไข เป็นการหาเหตุผลหรือหลักการมานำเสนอเพื่อพิสูจน์ว่าเรื่องนี้เป็นอะไร ลำดับเหล่านี้เป็นการสร้างเนื้อหาที่มีการไหลลื่นและจบด้วยการเรียกร้องให้ผู้ชมทำบางอย่าง เช่น กดไลค์ แชร์ หรือคอมเมนต์ เพื่อเพิ่มการเข้าถึงและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ชม

2.2.5 การสร้างปฏิสัมพันธ์และการติดตาม การทิ้งท้ายในคลิปวิดีโอสามารถช่วยให้ประชาชนติดตามได้เป็นอย่างดี ด้วยคำถามหรือข้อสงสัยที่ต้องการความคิดเห็น เพิ่มคำเชิญชวนให้มีส่วนร่วม เช่น คอมเมนต์ได้เลยหรือ ใครเคยเจอเหตุการณ์แบบนี้บ้าง และการจัดโครงการหรือการลงพื้นที่จัดกิจกรรมแต่ละครั้งสามารถใส่กิจกรรมร่วมสนุกสร้างชาเลนจ์หรือกิจกรรมที่ผู้ชมสามารถเข้าร่วมได้ ให้รางวัลสำหรับผู้เข้าร่วม หรือให้ความสำคัญกับการแสดงผลงานของพวกเขานช่องของเทศบาลทุ่งสง

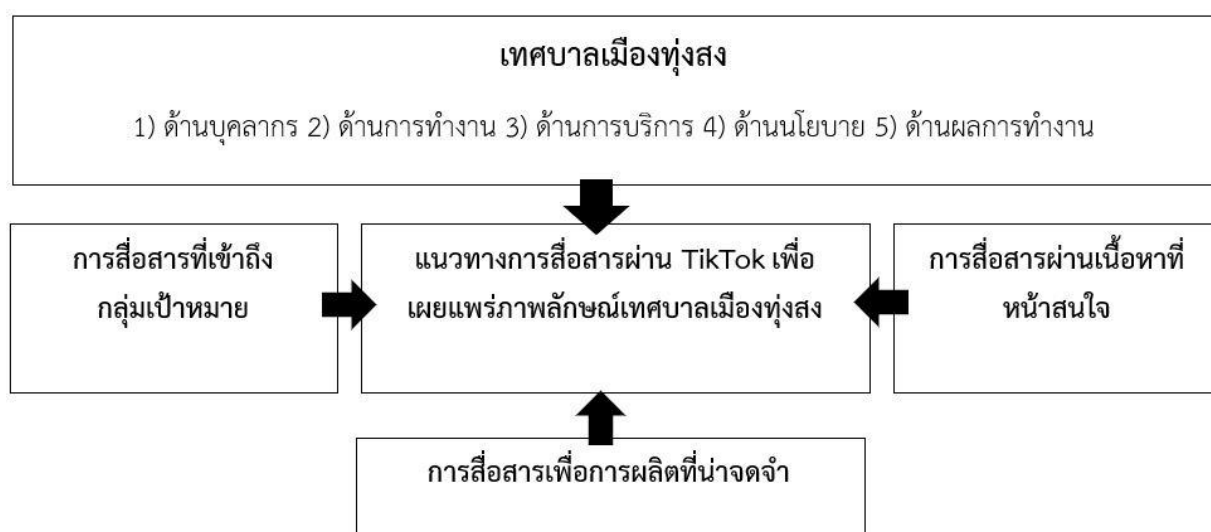
2.3 การสื่อสารเพื่อการผลิตคลิปที่น่าจดจำ ความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอสามารถใช้เทคนิคด้านวิดีโอในการตัดต่อที่ดึงดูดสายตา หรือการเล่าเรื่องที่ น่าสนใจ เพื่อการเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับเทรนด์หรือเหตุการณ์ปัจจุบันช่วยเพิ่มการมองเห็นในคลิปวิดีโอ TikTok การใช้เพลงยอดนิยมและเอฟเฟกต์ที่สอดคล้องกับแนวโน้มของแพลตฟอร์มจะช่วยให้เนื้อหาจูงใจประชาชนให้เข้ามาดูและมีส่วนร่วมสร้างปฏิสัมพันธ์และช่วยเสริมสร้างความน่าสนใจภาพลักษณ์ขององค์กรเป็นที่นิยมเป็นที่รู้จักในเนื้อหาต่าง ๆ ที่นำเสนอให้ดียิ่งขึ้น โดยมีแนวทางการสื่อสารเพื่อการผลิตคลิปที่น่าจดจำ ดังนี้

2.3.1 การสร้างจุดสนใจเริ่มต้น เป็นความรู้สึกที่สามารถเกิดขึ้นได้ภายในช่วงเวลาเพียงแค่เสี้ยววินาทีเท่านั้น เป็นความชอบในครั้งแรกที่พบเห็น ซึ่งการสร้างปกคลิปที่ดีถือเป็นหน้าตาขององค์กรดึงดูดความสนใจจากประชาชนได้มากขึ้นช่วยเพิ่มโอกาสในการได้รับการมีส่วนร่วม ซึ่งปกคลิปที่น่าสนใจมีส่วนประกอบ ดังนี้ ภาพที่ดึงดูดสายตา ข้อความที่กระชับ สีที่เป็นเอกลักษณ์ขององค์กร โลโก้ขององค์กร ตัวหนังสือที่อ่านง่ายหรือเป็นขององค์กรเอง และการจัดวางที่เรียบง่ายที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์จะทำให้เห็นแค่เสี้ยววินาทีแรกก็รู้ว่าเป็นของเทศบาลเมืองทุ่งสงทันที

2.3.2 การถ่ายทำและตัดต่อ การใช้เทคนิคการถ่ายทำและตัดต่อ ช่วยให้เทศบาลทุ่งสงสามารถสร้างคลิปที่ดึงดูดและน่าสนใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างปฏิสัมพันธ์และการรับรู้ภาพลักษณ์ที่สื่อสารออกไป โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) การถ่ายทำคลิป ควรถ่ายทำใหม่ไม่ตัดจากคลิปยูทูปและสร้างเป็นแบบฉบับแนวตั้งที่กำหนดเนื้อหาที่ชัดเจน วางแผนลำดับเหตุการณ์ที่จะถ่ายทำในแนวทางของ TikTok และมุกมุกที่หลากหลาย เพราะคลิปเป็นแนวตั้งองค์ประกอบหลักต้องอยู่ตรงกลางและเว้นที่ไว้แถบบนกับล่าง เน้นมุกหลากหลายมุ่งเน้นจุดสำคัญของเนื้อหาเป็นหลัก 2) การตัดต่อคลิป ดึงเวลาในแต่ละการกระทำให้สั้นลงและให้ได้ใจความสำคัญที่ชัดเจนของแต่ละเหตุการณ์จะลดเหลือครึ่งหนึ่งหรือเน้นจุดสำคัญ เช่น เอื้อมมือไปหยิบของก็จะตัดให้เหลือตอนหยิบไปเลย จะทำให้คลิปเข้าใจและลดเวลาในการรับชมและเข้าถึงจุดที่สำคัญมากยิ่งขึ้น

2.3.3 การกำหนดเพลงประกอบ เสียงพูด การสร้างเพลงและเสียงพูดที่เป็นเอกลักษณ์ของเทศบาลทุ่งสงสามารถสร้างความรู้สึกที่เสริมอารมณ์และบรรยากาศของคลิป และบ่งบอกถึงความมุ่งมั่น มั่นใจจริงจัง เสียงที่ส่งออกไปสามารถสะกดให้หยุดดูคลิปและตั้งใจฟัง โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การกำหนดเพลงประกอบ การเลือกเพลงที่สอดคล้องกับเนื้อหา เช่น เพลงที่สร้างความรู้สึกสนุกสนานสำหรับคลิปที่ต้องการสร้างความบันเทิงให้แก่กิจกรรม หรือเพลงที่สงบและสร้างแรงบันดาลใจสำหรับคลิปที่มีเนื้อหาเชิงความรู้ เลือกเพลงที่เป็นที่นิยมช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น 2) การกำหนดเสียงพูด เลือกเสียงพูดที่เหมาะสมกับเทศบาลเมืองทุ่งสงหรือกำหนดผู้พูดให้เป็นเอกลักษณ์ขององค์กรที่ทุกคนได้ยินแล้วต้องนึกถึงเทศบาลเมืองทุ่งสง และเสียงที่สื่อสารไปนั้นต้องฟังดูเป็นมิตรและสนุกสนาน มีอาชีพ ลักษณะการพูดการใช้เสียงบรรยายหรือการเล่าเรื่องสามารถช่วยเพิ่มความเข้าใจภาษาที่ง่ายและตรงประเด็น และควรมีคำบรรยายสำหรับเสียงพูด เพื่อให้ผู้ชมที่อาจไม่สามารถเปิดเสียงดูคลิปได้เข้าใจเนื้อหา 3) การสร้างเอฟเฟกต์เอฟเฟค การใช้การเปลี่ยนฉากที่ราบรื่นเรียกความสนใจที่เหมาะสมกับเทศบาลเมืองทุ่งสงสำหรับการทำกิจกรรมและเผยแพร่ผลงาน สามารถเลือกการเปลี่ยนฉากที่เหมาะสมกับอารมณ์และเนื้อหาของคลิป การใช้ความเร็วในการเปลี่ยนฉากสำหรับคลิปที่มีเนื้อหามากและมีหลายฉาก ทำให้รวบรัดเนื้อหาและเข้าใจได้เร็วและการเปลี่ยนฉากแบบช้าสำหรับคลิปที่ต้องการเน้นความสงบ เลือกใช้ฟิลเตอร์ที่สอดคล้องกับองค์กรและเนื้อหาของคลิปฟิลเตอร์สามารถช่วยปรับอารมณ์และโทนสีของคลิปให้สอดคล้องกับภาพลักษณ์ขององค์กรได้ดี 4) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์คลิป เลือกเวลาที่เหมาะสมในการโพสต์เวลาเป็นไปในกำเนินชีวิตของประชาชนเป็นหลักต้องสำรวจศึกษาเวลาการใช้งานของกลุ่มเป้าหมาย ประชาสัมพันธ์คลิปผ่านช่องทางอื่น ๆ เช่น โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ ขององค์กร

ภาพที่ 1 การสังเคราะห์จากผลการวิจัย

โดยสรุป แนวทางการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง มีความสำคัญจำเป็นกับการสื่อสารที่สามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ของเทศบาลเมืองทุ่งสงได้ดี ทั้งแบบเรียบง่ายและมีอารมณ์ขันเป็นที่จดจำและเข้าถึงคนได้ง่าย สร้างเนื้อหาที่มีคุณค่าและน่าสนใจ คือ 1) การสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย 2) การสื่อสารผ่านเนื้อหาที่น่าสนใจ และ 3) การสื่อสารเพื่อการผลิตคลิปที่น่าจดจำ

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาประเด็นเนื้อหาการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง

จากการศึกษาประเด็นเนื้อหาการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านการทำงานขององค์กร 3) ด้านการบริการ 4) ด้านนโยบาย 5) ด้านผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดา อินตะใจ เรื่องภาพลักษณ์องค์กรและคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อบริษัทธนาคารอาคารสงเคราะห์ กล่าวถึง ภาพลักษณ์ขององค์กร และคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ คือ ปัจจัยภาพลักษณ์ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และด้านเอกลักษณ์ขององค์กรส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ การรู้จักและเข้าใจลูกค้า และด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้ส่งผลต่อการตัดสินใจ (ลัดดา อินตะใจ, 2567) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกกร มีสุข เรื่องรูปแบบการสื่อสารในการสร้างภาพลักษณ์ของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น กล่าวถึง การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ การสร้างภาพลักษณ์ของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นอาศัยการสื่อสารเชิงภาพลักษณ์ (เอกกร มีสุข, 2566)

2. เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารผ่าน TikTok เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์เทศบาลเมืองทุ่งสง

คือ 1) การสร้างจุดสนใจเริ่มต้น 2) การถ่ายทำและตัดต่อ 3) การกำหนดเพลงประกอบ 4) การสร้างเอฟเฟค และ 5) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์คลิป สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลธิดา ธรรมวิวัฒน์ เรื่องการพัฒนาวิดีโอคอนเทนต์ที่ออกแบบโดยเน้นอัตลักษณ์องค์กร กล่าวถึง การประชาสัมพันธ์บนแพลตฟอร์มออนไลน์การรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวิดีโอคอนเทนต์ที่ออกแบบโดยเน้นอัตลักษณ์องค์กรควรมีเนื้อหาของวิดีโอคอนเทนต์มีความชัดเจน มีความน่าสนใจ เข้าใจง่าย สีสันสวยงาม การนำเสนอมีความกระชับ (กุลธิดา ธรรมวิวัฒน์, 2567) อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตริน อินทร์เมือง เรื่องอิทธิพลของคุณลักษณะของผู้ส่งสาร การวางสินค้าในงานโฆษณา และเนื้อหาเพื่อสิ่งแวดล้อมบนแอปพลิเคชันตีกต็อกที่มีผลต่อพฤติกรรมตอบสนองของผู้บริโภค กล่าวถึง เนื้อหาเพื่อสิ่งแวดล้อมบนตีกต็อกต้องมีการสื่อสารให้เห็นประโยชน์ ส่วนการโฆษณา ควรใช้รูปแบบที่มีความบันเทิง เพื่อให้เกิดการเปิดรับที่มากที่สุด และควรใช้ผู้ส่งสารที่มีประสบการณ์ด้านการสร้างเนื้อหาจึงจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตอบสนองของผู้บริโภคมากที่สุด (ฉัตริน อินทร์เมือง, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การใช้ TikTok เป็นเครื่องมือในการสื่อสารภาพลักษณ์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง ที่เป็นการถ่ายทอดเรื่องราววัฒนธรรมองค์กร และการทำงาน และสิ่งที่องค์กรต้องการที่จะพัฒนาผ่านคลิปวิดีโอสั้นที่เข้าถึงประชาชนได้เร็ว และง่ายต่อคนเข้าใจ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพื้นที่ต่าง ๆ สามารถพัฒนาเนื้อหาที่สำคัญที่เป็นประโยชน์กับประชาชนของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงองค์กรมากขึ้นและไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา การมีต่อยอดแต่ละองค์กรควรทำเป็นคลิปสั้นที่มีเนื้อหาสำคัญที่ส่งเสริมภาพลักษณ์องค์กรมุ่งเน้นด้านใดด้านหนึ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สร้างเนื้อหาเดียวกันที่มีเนื้อหาต่อกันหลาย ๆ ตอน และมีหลายเรื่องเปรียบเสมือนการสร้างรายการในช่อง ๆ หนึ่งของ TikTok ทั้งนี้ จะทำให้ประชาชนที่สนใจเข้ามารับชม ทำให้เกิดการติดตามด้านเนื้อหาทางองค์กร เป็นการเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น 1) การใช้ TikTok สำหรับการฝึกอบรมและการสอนจากองค์กรสู่ประชาชน การสาธิต การให้ความรู้ด้านต่าง ๆ การใช้งานหรือวิธีการทำงานในรูปแบบที่เข้าใจง่าย โดยเฉพาะเนื้อหาที่ซับซ้อน แต่สามารถอธิบายได้ในเวลาสั้น ๆ 2) การจัดกิจกรรมเสมือนจริง ใช้ TikTok Live เพื่อจัดกิจกรรมออนไลน์ เช่น การสัมภาษณ์ การแถลงข่าว หรือกิจกรรมสนทนาสดเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมแบบ real-time และ 3) การสื่อสารในภาวะวิกฤต ในสถานการณ์ฉุกเฉิน TikTok สามารถเป็นช่องทางในการส่งข้อความด่วน เช่น การแจ้งเตือนความปลอดภัย การปฏิบัติตัวในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง หรือการสื่อสารเกี่ยวกับนโยบายใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กันยิกา ซอว์. (2566). การเล่าเรื่องเนื้อหาเศรษฐกิจเพื่อสร้างอัตลักษณ์แบรนด์บุคคลผ่าน TikTok. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 16(1), 258-275.
- กุลธิดา ธรรมวิวัฒน์. (2567). การพัฒนาวิดีโอคอนเทนต์ที่ออกแบบโดยเน้นอัตลักษณ์องค์กรเพื่อการประชาสัมพันธ์บนแพลตฟอร์มออนไลน์เรื่องการแต่งกายสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร. พระนคร, 9(1), 133-152.
- ฉัตริน อินทร์เมือง. (2565). อิทธิพลของคุณลักษณะของผู้ส่งสาร การวางสินค้าในงานโฆษณา และเนื้อหาเพื่อสิ่งแวดล้อมบนแอปพลิเคชันติ๊กต็อก ที่มีผลต่อพฤติกรรม ตอบสนองของผู้บริโภค. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.
- มณี ศรีสมุทร. (2566). การสื่อสารภาพลักษณ์ ผู้นำการเมืองท้องถิ่น. วารสารสหวิทยาการวิจัย, 12(1), 208-217.
- ลัดดา อินตะใจ. (2567). ภาพลักษณ์องค์กรและคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยธนาคาร อาคารสงเคราะห์เขตภาคเหนือตอนล่าง. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(1), 1149-1161.
- เอกกร มีสุข. (2566). รูปแบบการสื่อสารในการสร้างภาพลักษณ์ของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ, 1(6), 45-64.
- Kim J. (2021). TikTok Advertising Mastery. Retrieved July 4, 2567, from <https://www.kobo.com/au/en/ebook/>
- Miltsov A. (2022). Researching TikTok: Themes, Methods, and Future Directions. The SAGE Handbook Journal : Social Media Research Methods, 22(2), 664-676.
- Parkerson A. (2022). TikTok Business Marketing. Illinois: Independently published.
- Rivka N. (2024). Implementation of cyber public relation media character in building the originate brand image on TikTok social media. Multisciencejanuari Journal, 24(1), 9-14.

ศึกษาเชิงวิเคราะห์ปฏิบัติทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส)*

ANALYTICAL STUDY OF PAṬIPADĀ OF PHRAKHURU NANADASSI

(LUANGPUGAMDEE PABHASO)

พระครูเกษมปริยัติกิจ อารยธมโม*, พระครูวุฒิธรรมสาร

Phrakru Kasempariyatikij Arayadhammo*, Phrakru Wootidhamsal

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขอนแก่น ประเทศไทย

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Khon Kaen, Thailand

*Corresponding author E-mail: 59120803113@udru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาประวัติความเป็นมา ปฏิปทา และวิเคราะห์ปฏิบัติทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เน้นการศึกษาเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำรา งานวิจัย บทความ วารสาร และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติความเป็นมาของท่าน บวชแล้วได้ศึกษาปฏิบัติธรรมกับพระอาจารย์สิงห์ ขนดาคโม และพระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล ท่านได้รับความเมตตา อบรม สั่งสอนและปฏิบัติภาวนาโดยยึดความสงบ วิเวกภาวนาเป็นสัจจะ มกน้อย สันโดษ พุตน้อยปฏิบัติมากตามหลักธุดงค์วัตร จนถึงการละสังขาร สิริอายุได้ 83 ปี 57 พรรษา 2) ปฏิปทาที่เด่นชัดของท่าน ได้แก่ ปฏิปทาด้านการปกครอง ปฏิปทาด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และปฏิปทาด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน 3) ผลการวิเคราะห์ปฏิบัติทาของท่าน 3.1) ปฏิปทาด้านการปกครอง ท่านปกครองคณะศิษย์ด้วยการพัฒนาพระศาสนา ทั้งศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล การนำปฏิบัติศาสนาธรรม และศาสนกิจ เป็นผู้นำชุมชนพัฒนาวัดให้ร่มรื่น สะอาดและสงบ 3.2) ปฏิปทาด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ท่านเป็นผู้เผยแผ่ความรู้พุทธธรรม แสดงธรรมด้วยหลักปฏิสัมภิทา แสดงธรรมไปตามขั้นตอน ไม่ว่าร้ายใคร ไม่โจมตีใคร ไม่ทำร้ายใคร และ 3.3) ปฏิปทาด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน ท่านมีความสำรวมในศีลและมารยาท ยินดีในการนั่งนอนในที่สงบ และปฏิบัติพระกรรมฐานเพื่อความสงบตลอดเวลา ด้วยความมุ่งมั่นตามหลักสติปัฏฐาน 4 อานิสงค์เกิดเป็นความรู้แจ้งในรูป - นาม รู้ธรรมดาของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลายว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ทำให้ละอุปาทานในสิ่งทั้งปวง

คำสำคัญ: ประวัติความเป็นมา, ปฏิปทา, พระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส)

Abstract

This research aims to study the history, conduct and analyze the conduct of Phra Kru Yanathasi (Luang Pu Khamdi Phabhaso). It is a qualitative research that focuses on studying documents and collecting data from Tripitaka, textbooks, research, articles, journals and related research documents. The data is analyzed using the descriptive analysis method. The research results are as follows: 1) His background: After being ordained, he studied and practiced Dhamma with Phra Ajahn Singh Khantiyagamo and Phra Ajahn Maha Pin Panyapalo. He received kindness,

* Received October 6, 2024; Revised November 7, 2024; Accepted November 15, 2024

was taught and practiced meditation by adhering to the truth of peace and solitude, was content with little, spoke little and practiced much according to the principles of ascetic practices until he passed away at the age of 83, having been a monk for 57 years. 2) His outstanding conduct includes conduct in governance, conduct in disseminating religious teachings and conduct in practicing meditation. 3) The results of the analysis of his conduct: 3.1) Conduct in governance He governed his disciples by developing religion, both religious places, religious objects, religious people, leading the practice of religious Dharma and religious activities. He was a leader of the community in developing the temple to be shady, clean and peaceful. 3.2) The practice of spreading religious Dharma: He is a spreader of Buddhist knowledge, preaching Dharma with the principle of Patisambhida, preaching Dharma according to the steps, not criticizing anyone, not attacking anyone, not harming anyone. And 3.3) The practice of practicing meditation: He is restrained in precepts and manners, delights in sitting and lying down in a quiet place, and practices meditation for peace all the time with determination according to the principle of Satipatthana 4 The result is clear knowledge of form and name, knowing the nature of life and all things that are impermanent and suffering, causing one to let go of clinging to all things.

Keywords: Autobiography, Patipada, Phrakru Nanadassi (Luang Pu Gamdi Pabhaso)

บทนำ

ปรากฏการณ์ที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยโดยเฉพาะคนภาคอีสาน มีความเลื่อมใสศรัทธาพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) ถือเป็นปรากฏการณ์ร่วมของสังคมไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่รับรู้และเข้าใจว่าท่านเป็นเกจิอาจารย์กรรมฐานรูปหนึ่งและเป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม พระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) ถือฤตงศัตราอย่างเคร่งครัด อันได้รับการยอมรับให้เป็นแบบอย่างการปฏิบัติสายกรรมฐานและมีศิษยานุศิษย์มากมาย ท่ามกลางพระกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต จึงเกิดคำถามวิจัยว่าท่านมีปฏิปทาอย่างไร อันเป็นปัจจัยที่ทำให้ท่านได้รับการยอมรับนับถือในวงกว้าง และหากมองย้อนไปในอดีตที่สังคมไทยยังมีประชากรน้อย ผู้คนไม่ต้องแก่งแย่งแข่งขัน ส่วนใหญ่ต้องการเพียงสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพก็คือปัจจัยสี่เท่านั้น ไม่จำเป็นต้องสะสมให้มาก เพราะในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ชาวบ้านก็มีเวลาใกล้ชิดกับพระศาสนา มีเวลาศึกษาธรรมะและปฏิบัติธรรม จึงทำให้คนในยุคนี้เข้าใจเรื่องพระสงฆ์และศาสนาได้เป็นอย่างดี และมีศรัทธาต่อพระสงฆ์อย่างมั่นคง เนื่องด้วยตนเองรู้คุณลักษณะของพระสงฆ์เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้ที่ได้พบเห็นหรือได้สดับรับฟัง เมื่อทั้งพระก็ดีทั้งคนก็มีศรัทธาสนใจใฝ่ศึกษาอยู่แล้ว จึงเป็นการสะดวกที่จะเผยแพร่หลักคำสอนและการปฏิบัติธรรมไปสู่ประชาชน ยังผลให้สังคมสงบร่มเย็น แต่เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมในปัจจุบันกลับพบว่า เปลี่ยนไปจากอดีตเป็นอย่างมากซึ่งได้พัฒนาจากสังคมดั้งเดิมเป็นสังคมสมัยใหม่ ตามกระแสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบตะวันตกอันเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะทันสมัย (Modernization) (วิภาวี เอี่ยมวรเมธ, 2549) โลกก็มีความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีเป็นอย่างมากและรวดเร็ว ประชากรมีจำนวนมากขึ้น คนส่วนใหญ่ต้องต่อสู้ดิ้นรน ไม่มีเวลาเข้าวัดฟังธรรมปฏิบัติธรรม จึงหย่อนยานในเรื่องพระธรรมวินัย อีกทั้งมีกิเลสบางส่วนของพฤติกรรมไม่เหมาะสมมากขึ้น จึงเกิดคำถามเกี่ยวกับหลักความประพฤติของพระสงฆ์ ที่เรียกว่า “พระวินัย” ขึ้นในหมู่ชาวพุทธ ว่าวินัยของพระสงฆ์เป็นอย่างไร? พระสงฆ์ควรปฏิบัติตนเช่นไร? พระมีปฏิปทาอย่างไรและมีจริยวัตรอย่างไร จึงจะนับได้ว่าเป็นพระสุปฏิปันโน? ฉะนั้น ปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) อันอยู่บนพื้นฐานของหลักไตรสิกขา ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม จึงสามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้

ในความเป็นจริง การที่จะไปถึงจุดหมายสูงสุดทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา ซึ่งก็คือ พระนิพพาน อันเป็นไปตามหลักไตรสิกขา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นั้นมีความยากง่ายแตกต่างกันออกไป ซึ่งแต่ละบุคคลจะประสบความสำเร็จ บรรลุตามสิ่งที่ตนปรารถนานั้น มีองค์ประกอบอื่นอีกหลากหลาย มีปัจจัยมากมาย ทั้งที่การเป็นผู้ที่มีบุญอันทำไว้แล้วในกาลก่อน (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธมมธโร), 2517) และการที่มีเป้าหมายที่แน่วแน่แก่การปฏิบัติ รวมถึงการที่มีความมั่นคงศรัทธาในคำสอน ทำให้เกิดความพากเพียรในการปฏิบัติ และด้วยองค์ประกอบที่แตกต่างกัน เป็นเหตุให้การปฏิบัติเพื่อการบรรลุผลของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป วิธีการปฏิบัติที่เรียกว่าทางดำเนินเพื่อให้ถึงจุดหมาย คือ “ปฏิบัติ” ปฏิบัติ คือ ทางดำเนินหรือข้อปฏิบัติในทางที่ดีงาม (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551) ในที่นี้หมายถึง ทางดำเนินหรือการปฏิบัติแบบที่เป็นทางดำเนินเพื่อให้ถึงจุดหมาย คือ ความหลุดพ้นหรือสิ้นอาสวะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551) ฉะนั้น ปฏิบัติ ถือเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นการปฏิบัติเพื่อจุดหมายปลายทางของพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องดำเนินไปสู่ความดับทุกข์นั่นเอง การปฏิบัติ หมายถึง การปฏิบัติกรรมฐานซึ่งในพระพุทธศาสนานั้น เป็นการปฏิบัติเพื่อเห็นแจ้งในความจริงของชีวิตในธรรมชาติ เช่นเดียวกับความจริงที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้ คือ เป็นการปฏิบัติธรรมตามแนวการปฏิบัติของพระพุทธองค์ ในคัมภีร์แห่งการตรัสรู้นั้นเอง ซึ่งพระพุทธองค์ก็ได้ทรงเห็นแจ้งในธรรมเหล่านั้นตามความเป็นจริงมาแล้ว จึงสามารถอธิบายถึงเหตุปัจจัยได้ถึงมูลฐาน ในการดับกิเลสและดับทุกข์ได้อย่างถูกต้องเป็นลำดับ และได้สั่งสอนมหาชนตามความจริงที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้

ปฏิบัติพระอริยสัจธรรมฐาน สบายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ผู้ได้บำเพ็ญความเพียร ในขั้นเอกอุจนบรรลุถึงธรรมขั้นสูงสุด ซึ่งกาลต่อมาได้ให้การอบรม สั่งสมบารมีธรรม แก่พระภิกษุสามเณร จนมีศิษย์ เป็นพระอริยสัจธรรมฐาน ผู้ทรงคุณธรรม สัมมาปฏิบัติ ออกจากริกธุรงค์ เผยแผ่ธรรมนำศรัทธาสาธุชนได้ผลดี เป็นอันมากหนึ่งในนั้น คือ พระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) ท่านเป็นผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ท่านมักกล่าวกับคนใกล้ชิดเสมอว่า “มหาบัวเป็นอาจารย์ของอาตมา” ท่านไม่ถืออายุพรรษา ท่านถือพรหมจรรย์ คือ พระอรหัตผลเป็นที่ตั้งถ้าหากได้ธรรม แม้จะเอาสามเณรเป็นอาจารย์ท่านก็ยอม ท่านมีวิธีการและอุบายแปลก ๆ เพื่อฝึกหัดอบรม ท่านชอบแสวงหาที่อยู่อันน่ากลัวและชอบหาวิธีแก้ความกลัวเฉพาะหน้า อย่างเช่น ท่านพักอาศัยอยู่ในถ้ำ เสือร้องคำรามอยู่หน้าถ้ำ ตัวสั่นแต่ใจสู้ไม่ถอย ภาวนาสอนตนเองว่า “พระกรรมฐานอะไรมากลัวเสือ เรากลัวเสือมันมากินเรา ก็เรากินสัตว์มาสักเท่าไร กินมาจนเต็มพุง ถ้าเสือจะมากินเราเสียบ้างก็ไม่เห็นจะเป็นไร วันนี้เราต้องสู้” คิดอย่างนั้นแล้วท่านก็รีบเดินออกจากถ้ำไปตามหาเสือ พอเสือเห็นท่านเดินเข้าไปหาตุ่ม ๆ มันก็แผ่นแนบเปิดหนีเข้าป่าหายเงียบไป ซึ่งกล่าวไว้ในอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูญาณทัสสี (พระอาจารย์สีทน สีธโน, 2528) ปฏิบัติในการปฏิบัติของท่าน ๆ เอาความตายเข้าสู่ บางวันเดินจงกรมตลอดถึงมืดก็มี บางครั้งนั่งสมาธิตลอดคืน บางวันเดินจงกรมตลอดวันอีก การปฏิบัติของท่านปฏิบัติแบบเอาเป็นเอาตาย ไม่หวั่นแม้แต่เรื่องการอาบน้ำ แม้เหงื่อจะไหลชุ่มโชกก็ตาม ท่านบอกว่าเหงื่อไหลตามตัวไม่เป็นไรแต่ใจมันเย็นชุ่มฉ่ำตลอดเวลาจึงไม่เกิดความรำคาญ ลูกศิษย์ที่ศึกษาปฏิบัติภาวนากับท่านกราบเรียนถามท่านอีกว่า “ท่านอาจารย์ กระผมเห็นท่านปฏิบัติภาวนาตลอดวันตลอดคืน ไม่ทราบที่ท่านเอาเวลาไหนนอน” ท่านตอบว่า “จิตมันพักอยู่ในตัวนอนอยู่ในตัว มีความยินดีและเพลิดเพลินในการปฏิบัติภาวนา จึงไม่รู้สึกเหนื่อยและไม่่ง่วงนอน”

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้คณะผู้วิจัยสนใจในการทำวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ปฏิบัติของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) เพื่อทำให้มองเห็นองค์ความรู้ในปฏิบัติของท่านที่จะช่วยเติมเต็มการปฏิบัติกรรมฐานของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน จึงศึกษาประวัติความเป็นมา ศึกษาปฏิบัติ และเพื่อจะได้วิเคราะห์ปฏิบัติของท่าน ทั้งนี้ จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจว่า ปฏิบัติที่น่าสู่แนวปฏิบัติที่ให้ผลดีสูงสูดนั้นควรดำเนินไปอย่างไร อันจะเป็นแบบอย่างให้กับพระภิกษุทั้งในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส)
2. เพื่อศึกษาปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส)
3. เพื่อวิเคราะห์ปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก และในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส)
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนิน ดังนี้ ได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร และเป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับขั้นตอน ได้แก่ 1) การดำเนินการสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก 2) การดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ คัมภีร์อรรถกถา ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารคัมภีร์พระไตรปิฎก ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องมาทำการแยกแยะ จัดประเภทตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย 2) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท มาอธิบายให้ความหมายตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย 3) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท ให้ความหมาย นำไปเขียนลงในบทต่าง ๆ ตามความสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย 4) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท ให้ความหมายที่เขียนลงในบทต่าง ๆ มาศึกษาเชิงวิเคราะห์ปฏิปทาของท่าน พร้อมทั้งสรุปและเสนอแนวความคิดประกอบกับทัศนะของผู้วิจัย 5) ขอคำแนะนำ ปรัชญา ความเห็นจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ 6) ดำเนินการสังเคราะห์ วิเคราะห์ศึกษาเชิงวิเคราะห์ประวัติความเป็นมา และปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) ตามที่ผู้วิจัยกำหนด 7) นำเสนอการศึกษาเชิงวิเคราะห์ประวัติความเป็นมา และปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเชิงวิเคราะห์ปฏิปทาของท่านผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น
4. ชื่นนำเสนอผลงานการวิจัย ได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาในบทต่าง ๆ ตามลำดับ และเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ประวัติความเป็นมาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) ในวัยเยาว์ท่านเป็นเด็กที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนและมีจิตใจเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาตั้งแต่เป็นเด็ก อุปนิสัยของท่านฝึกฝนไปในทางธรรมมีความประสงค์ต้องการบวชเรื่อยมา เมื่อได้บวชแล้วทำให้ท่านเกิดความปลาบปลื้มปีติใจ ต่อมาท่านจึงต้องทำหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสแทนพระอาจารย์ที่ลาสิกขาไป ขณะที่อยู่เป็นพระฝ่ายมหานิกายได้ 4 พรรษา ท่านไม่มีความยินดีและพอใจในความเป็นอยู่ เพราะเป็นการอยู่ด้วยความประมาทเลินเล่อ เผลอสติทั้งวันทั้งคืนอยู่ตลอดเวลา เมื่อท่านพิจารณาเห็นโทษในความเป็นอยู่จึงคิดอยากที่จะออกไปสู่ดงกรรมฐานปฏิบัติภาวนาให้รู้แจ้งเห็นจริง ครั้งหนึ่งท่านได้ปฏิบัติภาวนาด้วยคำปริกรรมพุทธโธ ภาวนาไปสักพักจิตเกิดความว่างจากการนึกคิด มีสติกับความรู้อยู่เฉย มีแต่ความสุขใจ ท่านจึงได้ตั้งสัจจะอธิษฐานต่อหน้าพระประธานเพื่อต้องการออกสู่ดงกรรมฐาน จนกระทั่งท่านได้รับเมตตา อบรม แนะนำ สั่งสอน เตือนสติจากท่านพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม พระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล หลวงปู่ได้มีปฏิปทาปฏิบัติธรรมกรรมฐานด้วยอุปนิสัยของการเร่งความเพียร มีอุปนิสัยของการมักน้อย สันโดษ

พูดน้อย นอนน้อย ปฏิบัติมาก ปฏิบัติภาวนาเพื่อความสงบทางใจ และได้นำสิ่งที่ท่านปฏิบัติภาวนาจากประสบการณ์จริงนั้นมาอบรม แนะนำ สั่งสอนลูกศิษย์ให้ดำเนินวิถีชีวิตอยู่ในหลักของศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมทางพระพุทธศาสนา ต่อมาท่านได้ธุดงค์ไปภาวนาที่เขาคิชฌกูฏรังสะแกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ท่านรู้สึกชอบใจมาก เห็นว่าเป็นสถานที่สัปปายะ สงบดี ส่วนการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของท่านได้รับการอบรมจากหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ท่านได้เข้าไปฟังธรรมฟังธรรมจากครูบาอาจารย์ และหลวงปู่คำดีก็ได้แรงความเพียรภาวนาและเดินธุดงค์เพื่อแสวงหาสถานที่วิเวกไปเรื่อย ๆ ตามอริยาศัย ไปสถานที่ที่มีความสงบวิเวกต่าง ๆ ท่านมีปฏิภาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อเพศพรหมจรรย์ที่เน้นการภาวนาให้เกิดความสงบทางใจด้วยการตั้งใจมุ่งมั่นอย่างมีสัจจะในการปฏิบัติภาวนา หลวงปู่ได้เดินทางไปสถานที่ต่าง ๆ มากมาย เช่น วัดป่าชัยวัน จังหวัดขอนแก่น วัดป่าอรัญญวาสี บ้านเหล่านาคี ตำบลบ้านห้วย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ภูพานคำ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น วัดศรีจันทร์ราวาส อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น วัดศรีวันคำห้วยยาง บ้านปากช่อง บ้านหนองผือ ตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น จากนั้นท่านได้เดินทางไปจังหวัดเลย และได้ไปพบวัดถ้ำผาปู่ จังหวัดเลย จึงมีความชอบในสถานที่ซึ่งเป็นสถานที่น่ากลัวมาก มีภูมิเทพเทวา ภูตผีปีศาจ อมนุษย์รุนแรงพอสมควร ถ้ำผาปู่เป็นสถานที่มงคล เป็นสถานที่วิเวกเงียบสงัด เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่หมู่ชนนิยมมากในการไปปฏิบัติพระกรรมฐาน เป็นสถานที่นับถือกันสืบมาแต่โบราณกาลเป็นมงคลดุจเทพมีมาก ท่านจึงอยู่ปฏิบัติธรรมและได้จำพรรษาที่วัดถ้ำผาปู่ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2498 เป็นต้นมาจนวาระสุดท้ายแห่งสังขาร ปี 2527 สิริรวมอายุจนถึงวันมรณภาพได้ 83 ปี รวมพรรษาพระธรรมยุตได้ 57 พรรษา 3 เดือน 23 วัน

ปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) ซึ่งปฏิปทาหรือข้อปฏิบัติอันเป็นทางดำเนินไปเพื่อการปฏิบัติ ที่สามารถดำเนินไปถึงจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนา ย่อมก่อให้เกิดผลในการปฏิบัติเพื่อเป็นประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นการปฏิบัติเพื่อจุดหมายปลายทางของพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องดำเนินไปสู่ความดับทุกข์ เป็นผลชักพาบุคคลผู้บำเพ็ญให้ได้มีโอกาสไปให้ถึงจุดหมายและจุดหมายที่สำคัญที่สุดก็เป็นการปฏิบัติเพื่อความสิ้นอาสวะกิเลส ท่านเป็นพระสงฆ์ผู้มีปฏิปทาสัมมาปฏิบัติในด้านการปกครองการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการปฏิบัติพระกรรมฐาน จนเป็นที่ประจักษ์แก่คณะศิษย์ทั้งหลายส่งผลให้เหล่าพุทธศาสนิกชนพุทธบริษัทได้มีความศรัทธาเลื่อมใสในข้อวัตรปฏิปทาของท่าน ซึ่งปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) สามารถสรุปได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ปฏิปทาด้านการปกครอง ซึ่งท่านเป็นเจ้าอาวาสและเป็นพระสงฆ์ผู้นำในการปกครองพุทธบริษัท มีปฏิปทาประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คณะศิษย์ทั้งพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีความศรัทธาด้วยวิถีธรรมสัมมาปฏิบัติเป็นการเสียสละความสะดวกสบายต่าง ๆ เพื่อสวดสวดดูแลปกครองพระภิกษุ สามเณร ผู้มีศรัทธาให้ได้รับความร่มเย็นผาสุกด้วยดี 2) ปฏิปทาด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ซึ่งหลวงปู่ท่านได้ให้ความเมตตาแนะนำชี้แนะให้การอบรมสั่งสอนคณะศิษยานุศิษย์ด้วยการการเผยแผ่พระธรรมเทศนาและการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยการอบรม สั่งสอนพระธรรม ให้แก่พระสงฆ์สามเณรและพุทธศาสนิกชนเพื่อเป็นการยังรักษาของพุทธศาสนิกชน ส่งเสริมให้เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติ 3) ปฏิปทาด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน หลวงปู่ท่านมีความมุ่งมั่นในปฏิปทาพระกรรมฐาน ในวิธีการปฏิบัติธรรมตามครรลองแนวปฏิปทาการปฏิบัติของครูบาอาจารย์สายกรรมฐาน แนวการปฏิบัติพระกรรมฐานของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) มีแบบอย่างตามแนวของพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม ท่านอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา เป็นครูบาอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานที่ปฏิบัติตามรูปแบบของสายวัดป่า สายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ท่านจึงได้แบบอย่างการปฏิบัติที่เอาจริงเอาจัง ด้วยการเดินจงกรม นั่งสมาธิ ตลอดทั้งวันเพื่อขจัดกิเลสให้หมดไป ดับทุกข์โดยสิ้นเชิง

ผลการวิเคราะห์ปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) แบ่งเป็นการวิเคราะห์ปฏิปทาด้านการปกครอง วิเคราะห์ปฏิปทาด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และวิเคราะห์ปฏิปทาด้านการปฏิบัติพระกรรมฐานของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) มีรายละเอียด ดังนี้ 1) วิเคราะห์ปฏิปทาด้านการปกครอง ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดถ้ำผาปู่ ท่านได้ทำหน้าที่ในการปกครอง โดยยึดถือหลักการสำคัญของพระศาสนา 5 ประการ คือ การพัฒนาด้านศาสนสถาน การพัฒนาด้านศาสนวัตถุ การพัฒนาด้านศาสนบุคคล การนำปฏิบัติศาสนาธรรม และการพัฒนาด้านศาสนกิจ ข้อวัตรปฏิบัติในแต่ละวันเป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาและแนวทางพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม การประยุกต์ใช้พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมไทยในยุคความเป็นเงินตราสูงมาก ท่านมองว่าพระที่นิ่ง เยือกเย็น สงบ พระที่ท่านเห็นว่าพัฒนาต้องสอนกรรมฐานปฏิบัติธรรมไปด้วยต้องสามารถเข้าไปนั่งในจิตใจของประชาชนเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้ พระสงฆ์ที่ท่านการพัฒนาต้องมีจิตใจมั่นคง ต้องรู้จักโลก ต้องทำงานโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์ รวมทั้งประยุกต์ประเพณีหรือวันสำคัญ ๆ ให้มีการจัดงานในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน พระสงฆ์ควรดำรงตนเป็นผู้เสียสละต่อส่วนรวม มุ่งสร้างงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ การพัฒนาสังคมต้องเริ่มที่พัฒนาคน และตอบสนองความต้องการของชุมชนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบริหารงานอย่างบูรณาการ ประสานงานทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยเฉพาะบ้าน วัด โรงเรียน จึงจะถือว่าเป็นการจรจรของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง นอกจากนั้น พระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) ได้มีปฏิปทาในความเป็นผู้นำในการปกครองพัฒนาวัดให้สะอาด ร่มรื่น เป็นสัดส่วน ปกครองพระภิกษุ สามเณร และผู้อยู่ในวัดให้เรียบร้อยดีงาม 2) วิเคราะห์ปฏิปทาด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ท่านเป็นพระสงฆ์ผู้มีปฏิปทาในการเผยแผ่ศาสนาธรรม เพราะท่านมีคุณสมบัติภายในของผู้เผยแผ่ คือ ท่านเป็นผู้มีคุณธรรมที่ปฏิบัติและเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ถูกประเด็นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมาย ให้ได้รับความสุขความเจริญแก่ผู้ฟัง เป็นที่ตั้งและมีจิต ประกอบด้วย เมตตาธรรมเป็นหลัก โดยมีปฏิปทาในการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนและสอนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติตาม คือ การมีปณิธานในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง การมีปฏิสัมภิทา ความเข้าใจปัญญาแตกฉานในอรรถ (เนื้อหาสาระ) เข้าใจในธรรม (อธิบายย่อหรือพิสดารได้) เข้าใจในหลักนิรุกติ (การซ้ำของในภาษา) และเข้าใจในหลักปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ท่านเป็นพหูสูตร การคงแก่เรียน การได้ฟังมาก จำได้ คล่องปาก เพ่งพินิจให้ขึ้นในใจสนในการเขียนบทแห่งธรรมอยู่สม่ำเสมอ ท่านมีอุดมการณ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ เพื่อตอบสนองผลงานของพระพุทธเจ้าเพื่อสืบต่อกิจการของการเผยแผ่ธรรมวินัยหรือศีลธรรม เพื่อยึดถืออริยธรรมให้ตั้งมั่นอยู่ชั่ววันรันดร เพื่อเดินตามรอยบาทของพระศาสดาเพื่อทำตามหน้าที่ของพระสงฆ์ผู้สืบเชื้อสายสันติวงศ์ เพื่อฟื้นฟูธรรมวินัยหรือศีลธรรมให้รุ่งเรืองถาวรตลอดไป เพื่อเกื้อกูลประโยชน์สุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเพื่ออนุเคราะห์กุลบุตรกุลธิดาชาวพุทธให้รู้คุณค่าของพระศาสนา เพื่อปลูกฝังจิตใจให้มีธรรมวินัย นิสสัยดี รักสงบ และเคารพกฎหมาย เพื่อให้รู้แจ้งทุกข้ออันเกิดจากกาม โทษของกาม และหาทางออกจากกาม ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ท่านดำเนินตามอย่างของพระพุทธเจ้า คือ เริ่มการสอนจากเรื่องง่าย ๆ เรื่องใกล้ตัวไปสู่เรื่องยากและกล่าวลุ่มลึกไปตามลำดับ แต่เทคนิคที่เป็นจุดเด่นของท่าน คือ การประยุกต์หลักธรรมคำสอนให้เข้าใจง่าย สอนตามอัธยาศัย เพื่อให้เหมาะกับจริตนิสัยของผู้ฟัง และได้้นำคำสอนของท่านไปปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองได้ อยู่ร่วมกับธรรมชาติและรู้จักการอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างมีความสุข และท่านแสดงธรรมไปตามขั้นตอน ท่านมีปฏิปทาในการเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ อนุภาวโท ไม่ว่าร้ายใคร ไม่โจมตีใคร ไม่ทำร้ายใคร ไม่ใช้กำลังเพื่อไปบังคับให้ใครเชื่อ มีความสำรวมในศีลและมารยาทที่ดี รู้จักประมาณในการบริโภค ยินดีในการนั่งนอนในที่สงบ และการประกอบความเพียรในอธิจิต หมั่นฝึกสมาธิ เพราะสมาธิ คือ แก่นของการได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ตลอดจนการเผยแผ่เนื้อหาแห่งศาสนาธรรมที่ถูกต้องดีงาม สร้างความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาสืบไป และ 3) การวิเคราะห์ปฏิปทาด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน ท่านได้มีปฏิปทามีความเพียรพยายามในการปฏิบัติพระกรรมฐานตาม แนว

สติปัฏฐานสี่ คือ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นหลักปฏิบัติว่าด้วยการพิจารณากำหนดรู้อาการที่ปรากฏทางกาย 2) เวทนानุปัสสนาสติปัฏฐาน ด้วยการพิจารณาเวทนา 3 อย่าง ได้แก่ 2.1) สุขเวทนา คือ ความรู้สึกสุขทางกาย 2.2) ทุกขเวทนา คือ ความรู้สึกเป็นทุกข์ทางกาย 2.3) อุเบกขาเวทนา คือ ความรู้สึกเป็นกลาง ไม่สุขไม่ทุกข์ 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการใช้สติกำหนดรู้อาการที่ปรากฏทางจิต 4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การมีสติมีความเพียร มีสัมปชัญญะพิจารณาเห็นธรรมในธรรม ท่านยึดแนวปฏิบัติตามสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต การเดินจงกรมของท่านจะกำหนดกาย คือ กิริยาเดินหรือกำหนดพิจารณาธรรมก็ได้ ตามวิถีเชิงธรรมนิยมปฏิบัติ คือ มีการประนมมือระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยและผู้มีพระคุณก่อน ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติ คือ การกำหนดลมหายใจและความง่วง โดยเฉพาะความง่วงนั้นท่านสอนให้แก้ไขด้วยการปรับอิริยาบถ ซึ่งต้องแก้ไขด้วยการพิจารณาให้เห็นด้วยปัญญาตามหลักไตรลักษณ์ ปฏิบัติแบบเชื่อมโยงกันแห่งองค์ไตรสิกขา ใช้รูปแบบการบริการรวมว่า พุทโธ เพราะใช้สติกำหนดลมหายใจและพิจารณาสภาวะเพื่อยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนา ท่านฝึกสมาธิจนมั่นคงหนักแน่นและสามารถอยู่ในสมาธิได้นาน ท่านมีความสุขอย่างยิ่งจากที่จิตใจไม่ฟุ้งซ่าน เริ่มจากมูลกัมมัฏฐานหรือ กัมมัฏฐาน 5 คือ ผม ขน เล็บ ฟัน และหนัง ใช้อสุภกัมมัฏฐานพิจารณาให้เห็นเป็นสิ่งปฏิญญ์ของน่าเกลียด การปฏิบัติดังกล่าวนี้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติเพื่อทำจิตให้บริสุทธิ์ในทางพระพุทธศาสนา นั่นคือ การฝึกหัดจิตให้พิจารณา กาย จิตของแต่ละบุคคลก็จะพ้นจากสมมติและอยู่ในวิมุตติ (ความหลุดพ้นจากความทุกข์)

รวมความได้ว่า ตลอดเวลาในเพศบรรพชิต ท่านปฏิบัติตนจนกระทั่งเป็นแบบอย่างที่ดี หลังจากอุปสมบทแล้ว ท่านได้ปฏิบัติตนตามแนวทางคำสอนของพระศาสดาอย่างเคร่งครัดและได้ยึดถืออุตงควัตร โดยมีหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เป็นต้นแบบของปฏิบัติ อออยาก มกน้อย สันโดษ ด้วยจริยวัตรอันงดงาม จนได้รับการยกย่องจากผู้มีศรัทธาทั้งหลายว่าเป็นพระผู้เลิศทางอุตงควัตร ท่านปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักไตรสิกขา ด้วยปฏิบัติทั้งสาม คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรมและด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน ซึ่งแท้จริงแล้วก็เน้นแนวทางการปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ที่พิจารณาจิตบนความไม่เที่ยงของสังขาร เป็นสำคัญ หลังจากที่ท่านมรณภาพลงในปี พ.ศ. 2527 ยังคงมีพระสงฆ์ที่เป็นลูกศิษย์ของท่านสืบต่อแนวทางการปฏิบัติของท่านสืบต่อมา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้หลักคำสอนและแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของท่านมีคุณค่าควรแก่การได้รับการยกย่องจากผู้มีศรัทธาให้เป็นพระอาจารย์สายวัดป่าวิปัสสนาสืบมาจนถึงทุกวันนี้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้ ประวัติความเป็นมาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) ท่านเป็นพระอริยะที่อ่อนน้อมถ่อมตน ใช้ชีวิตอย่างสมถะ ท่านจึงมุ่งมั่นออกเดินธุดงค์แสวงโมกขธรรม เพราะธุดงค์เป็นแนวทางเอื้อให้ผู้ปฏิบัติได้มีความวิเวกปราศจากความวุ่นวายจากสังคม เพื่อมุ่งต่อการปฏิบัติธรรมทางจิตอย่างเข้มงวด ด้วยการปักกลดในสถานที่เงียบสงบในที่ต่าง ๆ ธุดงค์มีความสำคัญในฐานะเป็นการฝึกฝนตนเองเพื่อขัดเกลา กิเลส และในฐานะเป็นการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา กล่าวคือ ช่วยทำให้ผู้ปฏิบัติได้ฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง และช่วยให้เป็นผู้มีความอดทนสูง มีจิตมั่นคง แน่วแน่ มกน้อย สันโดษ เมื่อครั้งที่ท่านมาถ้ำกวาง อำเภอกงวิญ จังหวัดขอนแก่น ท่านมุ่งมั่นทำความเพียรอย่างเดียว ยอมสละชีพเพื่อพรหมจรรย์เพื่อมรรคผลนิพพาน ท่านได้ตั้งสังฆะอธิฐานอยู่จำพรรษาที่ถ้ำกวางนี้ 5 พรรษา ท่านก็จะไม่ยอมหนีให้เสียสังฆะโดยเด็ดขาด การจำพรรษาที่นี้ท่านได้ปฏิบัติภาวนาอย่างเอาเป็นเอาตาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระนิพล ขนติโพล (บัวบาน) ที่ศึกษาเรื่องศึกษา เนสัชชังคอุตงควัตรในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของพระราชสิทธิอาจารย์ วิ. (ทองใบ ปภสฺสโร) พบว่า มีการปฏิบัติ 2 ระดับ คือ ระดับกลางและระดับอุกฤษฏ์ ปฏิบัติสลับกันไปทุก 7 วัน ตลอดระยะเวลา 23 ปี ท่านเป็นคนพูดน้อย สันโดษในปัจจุบันนี้ ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ มีความมุ่งมั่นปรารถนาความเพียรไม่หยุดจนกว่าจะประสบความมุ่งหมาย (พระนิพล ขนติโพล (บัวบาน), 2561)

ปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) สามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ ปฏิปทาด้านการปกครอง ซึ่งท่านเป็นเจ้าอาวาสและเป็นพระสงฆ์ผู้นำในการปกครองพุทธบริษัท มีปฏิปทาประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี แก่คณะศิษย์ ปฏิปทาด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ซึ่งหลวงปู่ท่านได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ให้การอบรมสั่งสอน คณะศิษยานุศิษย์ด้วยการเผยแผ่พระธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เน้นผู้ฟังเป็นสำคัญ และปฏิปทาด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน หลวงปู่ท่านมีความมุ่งมั่นในปฏิปทาพระกรรมฐาน ในวิธีการปฏิบัติธรรมครูลองแนวปฏิปทา การปฏิบัติของครูบาอาจารย์สายกรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่ต้องอาศัยหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาตนพร้อมกันไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพรศักดิ์ ฐานวโร (วิจิตรธรรมรส) ที่ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ปฏิบัติกรรมฐาน ของสมเด็จพระอริยวงศญาณ สมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการปฏิรูปกรรมฐานในสมัยรัชกาลที่ 2 พบว่า วิถีปฏิบัติกรรมฐานตามคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีวิธีการปฏิบัติแบบลำดับ คือ ศีล สมาธิและปัญญา เน้นการสำรวม ในศีลและอินทรีย์ รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร เป็นต้น จากนั้นจึงเพียรฝึกจิต ด้วยการเดินจงกรมและการทำสมาธิ (พระพรศักดิ์ ฐานวโร (วิจิตรธรรมรส), 2558)

ซึ่งผลการวิเคราะห์ปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) สามารถแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการปกครอง ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดถ้ำผาปู่ ท่านได้ทำหน้าที่ในการปกครองโดยยึดถือหลัก 5 ประการ คือ การพัฒนาด้านศาสนสถาน การพัฒนาด้านศาสนวัตถุ การพัฒนาด้านศาสนบุคคล การนำปฏิบัติศาสนาธรรม และการพัฒนาด้านศาสนกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชาญ อชิโต (สร้อยสุวรรณ) ที่ศึกษาเรื่อง ศึกษาบทบาทการพัฒนาชุมชนของหลวงปู่ริม รตนมณี วัดอุทุมพร อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่า หลวงปู่ริม รตนมณี เป็นพระเกจิอาจารย์ที่มีลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก หลวงปู่ทราบปัญหาเยาวชนว่าขาดศีลธรรม คุณธรรม ทำให้หลวงปู่มีความสนใจและพร้อมที่จะเสียสละในเรื่องการพัฒนา รวมทั้งพัฒนาพระสงฆ์ภายในตำบลทุ่งมน ให้มีการศึกษานำหน้า อีกทั้งเป็นผู้นำในการทำงานพัฒนาชุมชน ชักนำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีธรรม เป็นผู้นำที่ “ได้ใจ ได้ งาน” รู้คิด รู้ทัน และรู้ทำ ในการพัฒนาชุมชนมี 3 ด้าน พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา รวมไปถึงท่านได้สร้างฝืนป่า รักษาธรรม ทำป่าชุมชนฝืนแรกชื่อว่า “ป่าชุมชนศิริวงศ์” เป็นที่ปฏิบัติธรรม (พระมหาชาญ อชิโต (สร้อยสุวรรณ), 2565)
- 2) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ท่านมีคุณสมบัติภายในของผู้เผยแผ่ คือ ท่านเป็นผู้มีคุณธรรมที่ปฏิบัติและเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจหลักพุทธธรรม มีจุดมุ่งหมาย ให้ได้รับความสุข ความเจริญแก่ผู้ฟัง เป็นที่ตั้งและมีจิตประกอบด้วยเมตตาธรรมเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธวัช ธิสโสโร (อินทะไชย) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาชีวิตและงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภิกษุวิสุทธาจารย์ (ทองใบ ปกสโร) พบว่า ท่านมีมานะและไฟธรรมเป็นชีวิตจิตใจ ท่านมีบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใส เริ่มการสอนจากเรื่องง่าย ๆ เรื่องใกล้ตัวไปสู่เรื่องยากและกล่าวลุ่มลึกไปตามลำดับ แต่เทคนิคที่เป็นจุดเด่นของท่าน คือ การประยุกต์หลักธรรม คำสอนให้เข้าใจง่าย สอนตามอัธยาศัย เพื่อให้เหมาะกับจริตนิสัยของผู้ฟัง และได้้นำคำสอนของท่านไปปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตแบบพึ่งพาตนเองได้ (พระธวัช ธิสโสโร (อินทะไชย), 2549)
- 3) ด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน ท่านได้มีปฏิปทาที่มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติพระกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน พัฒนากายและใจตามหลักไตรสิกขา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการสมนึก นรินโท (ฤทธิ์มาก) ที่วิจัยเรื่องศึกษาแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของพระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์ เทสรสสี) วัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย พบว่า พระราชนิโรธรังสี มีหลักคำสอนการปฏิบัติกรรมฐานกรรมสำคัญ คือ ทาน ศีล ภavana ปัญญา อันเป็นธรรม เราต้องมีสมบัติมนุษย์ เข้าใจมัจจุราช เข้าใจธาตุสี่ เข้าใจสมมติ เราต้อง ปฏิบัติธรรม มีธรรมวิบูลย์ มีศีล สมาธิ ปัญญา พร้อมกับมีศรัทธา มีหิริ โอตตปปะ กำจัดทกข์ มีสติ มีจิตที่เป็นหนึ่ง เห็นธรรม มีเอกัคคตาธรรม มีจิตว่าง มีปหานปธาน ละบ่วงแห่งมาร ในที่สุด มีโลกุตตรจิต มีจิตตั้ง เข้าใจอนัตตา มีจิตประภัสสร เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ยิ่งไปกว่านั้น ท่านจะสอนเรื่องนิมิต และอริยมรรค 8 ประการ (พระอธิการสมนึก นรินโท (ฤทธิ์มาก), 2559)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ประวัติความเป็นมาของพระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) ท่านเป็นพระที่อ่อนน้อมถ่อมตน ใช้ชีวิตอย่างสมถะ จึงมุ่งมั่นออกเดินธุดงค์แสวงโมกขธรรม เป็นแนวทางเอื้อให้ผู้ปฏิบัติได้มีความวิเวกปราศจากความวุ่นวายจากสังคม ด้วยการปักกลดในสถานที่เงียบสงบในที่ต่าง ๆ เป็นการฝึกฝนตนเองเพื่อขัดเกลาจิตใจ มีความอดทนสูง มีจิตมั่นคง แน่วแน่ มั่นคง สันโดษ ปฏิปทาของท่านแบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านการปกครอง เป็นเจ้าอาวาสและเป็นพระสงฆ์ผู้นำในการปกครองพุทธบริษัท มีปฏิปทาประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คณะศิษย์ ปฏิปทาด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ อบรมสั่งสอนคณะศิษยานุศิษย์ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เน้นผู้ฟังเป็นสำคัญ และปฏิปทาด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่ต้องอาศัยหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาตนพร้อมกัน ผลการวิเคราะห์ปฏิปทา แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง ได้ปฏิบัติหน้าที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดถ้ำผาปู่ ได้ทำหน้าที่ในการปกครอง โดยยึดถือหลัก 5 ประการ คือ การพัฒนาด้านศาสนสถาน การพัฒนาด้านศาสนวัตถุ การพัฒนาด้านศาสนบุคคล การนำปฏิบัติศาสนาธรรม และการพัฒนาด้านศาสนกิจ 2) ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม มีคุณสมบัติภายในของผู้เผยแผ่ คือ เป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติและเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจหลักพุทธธรรม มีจุดมุ่งหมาย ให้ได้รับความสุขความเจริญแก่ผู้ฟังเป็นที่ตั้ง และมีจิตประกอบด้วยเมตตาธรรม 3) ด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติพระกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 พัฒนากายและใจตามหลักไตรสิกขา ท่านตระหนักดีว่า สติปัฏฐาน 4 เป็นหนทางเอกที่จะนำไปสู่การรู้แจ้งสัจธรรมบรรลุนิพพานซึ่งเป็นภาวะหมดกิเลสอันเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ภาควิชาสงฆ์ควรตื่นตัวด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อเป็นผู้นำทางด้านนี้ เพื่อเป็นทางเลือกของประชาชนที่ถูกต้อง แทนที่สำนักสงฆ์และฆราวาสที่ดำเนินการนอกกรอบธรรมวินัย โดยนำแนวปฏิปทาของหลวงปู่คำดี ปภาโส มาเป็นแบบอย่าง มีเป้าหมายที่พัฒนากายและใจตามหลักไตรสิกขาอันเป็นทางสายเอกในการขัดเกลาจิตใจ 2) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ ควรส่งเสริมให้มีการนำรูปแบบการสอนกรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยเน้นคำสอนเรื่องกรรมและความไม่ประมาทของ พระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้มีความรับผิดชอบและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา อธิบายศัพท์และแปลความหมาย คำวัดที่ชาวพุทธควรรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธวัช ธนิสโร (อินทไชย). (2549). การศึกษาชีวิตและงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระภิกษุวิสุทธาจารย์ (ทองใบ ปภสโร). ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระนิพล ขนดีโพ (บัวบาน). (2561). ศึกษาเนสัชชกัณฑ์คฤตยัตถ์ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของพระราชสิทธิอาจารย์ วิ. (ทองใบ ปภสโร). ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรศักดิ์ ฐานวโร (วิจิตรธรรมรส). (2558). ศึกษาวิเคราะห์ปฏิบัติกรรมฐานของสมเด็จพระอริยวงศญาณสมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาชาญ อชิโต (สร้อยสุวรรณ). (2565). ศึกษาบทบาทการพัฒนาชุมชนของหลวงปู่ริม รตนมุนี วัดอุทุมพร อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการสมนึก นรินโท (ฤทธิ์มาก). (2559). ศึกษาแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของพระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) วัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอาจารย์สีทน สีลธโน. (2528). อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูญาณทัสสี (หลวงปู่คำดี ปภาโส) วัดถ้ำผาปู่ อำเภอเมือง จังหวัดเลย 24 พฤศจิกายน 2528. กรุงเทพมหานคร: หจก. ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งจัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในปีพุทธศักราช 2539. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิภาวี เอี่ยมวรเมธ. (2549). ทศนะของนักศึกษา มจร. เกี่ยวกับผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อสังคมไทย. ใน Proceedings การประชุมวิชาการ “การบูรณาการเทคโนโลยีสังคมกับชุมชน” (หน้า 83-92). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- สมเด็จพระมหาธีรราชวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร). (2517). มงคลยодชีวิต ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ของผู้บริโภคในประเทศไทย*

FACTORS INFLUENCING THE DECISION TO PURCHASE VITAMIN C SERUM PRODUCTS FOR SKIN CARE OF CONSUMERS IN THAILAND

วิชณุ วาสนกมล*, ธนบดี อัสววงษ์วิจิตร

Wisanu Wasanakamon*, Thanabordee Asawawongwichit

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Bangkok Thonburi University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: visanu26122514@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิวของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงปริมาณ สุ่มและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้บริโภคที่ใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ด้วยแบบสอบถาม จำนวน 400 ราย จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชากรในวัยเด็ก และวัยรุ่นเพศหญิง อายุอยู่ระหว่าง 10 - 24 ปี โดยมีพฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิวที่เคยซื้อ และจะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ขนาดบรรจุของ 15 มิลลิลิตรมากที่สุด นิยมซื้อในลักษณะการเปลี่ยนแบรนด์ไปเรื่อย ๆ แต่ไม่บ่อยครั้งนัก ไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับชื่อแบรนด์หรือแหล่งผลิต ความถี่ในการซื้ออยู่ที่ประมาณเดือนละ 1 - 2 ครั้ง ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งในการซื้ออยู่ที่ 51 - 100 บาท นิยมซื้อสินค้าจากร้าน 7-Eleven และรับข่าวสารผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตมากที่สุด หลังจากทำการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว สามารถสรุปได้ว่าทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 โดยมีปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติที่มีต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และ 0.10 ในขณะที่ปัจจัยราคาและการจัดจำหน่าย ไม่มีนัยสำคัญต่อทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว

คำสำคัญ: การตัดสินใจซื้อ, เซรั่มวิตามินซี, แบบจำลองสมการโครงสร้าง, ส่วนประสมทางการตลาด

Abstract

The purpose of this research is to study the factors influencing the decision of consumers in Thailand to purchase vitamin C serum skincare products, using quantitative research by collecting exploratory data with a questionnaire from 400 samples of vitamin C serum skincare product consumers in Thailand. The data was analyzed using statistics, frequency, percentage, and Structural

* Received October 4, 2024; Revised November 9, 2024; Accepted November 17, 2024

Equation Model (SEM) to analyze the factors influencing the decision of consumers in Thailand to purchase vitamin C serum skincare products. The results of the research found that consumers of vitamin C serum products are mostly children, and teenage females aged 10 - 24 years. They have the behavior of purchasing and will continue to purchase 15 ml/g vitamin C serum products. They tend to change brands but not very often. There are no restrictions on brand name or place of manufacture. They purchase products about 1 - 2 times a month. They spend about 51 - 100 baht per purchase. Also, the study found that consumers buy products from 7-Eleven, the most receive news about the products from the internet. After an analysis of factors that influence the decision to purchase vitamin C serum products, it was found that consumer attitudes significantly impact purchasing decisions of vitamin C serum skincare products with a significant level of 0.01. It was also found that the marketing mix factors, especially promotion and product significantly influence attitudes toward Vitamin C serum skincare products at a significance level of 0.01 and 0.10, while factors related to price and distribution do not have significant impacts on attitudes toward vitamin C serum skincare products.

Keywords: Purchase Decision, Vitamin C Serum, Structural Equation Model, Marketing Mix

บทนำ

เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ดูแลผิวพรรณมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวัน ในการเป็นเครื่องมือ ที่สามารถช่วยปรับปรุงสภาพผิวให้ดูสมบูรณ์และมีความเป็นมาตรฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่เสริมความงามของผิวพรรณเท่านั้น แต่ยังมีฤทธิ์บำบัดที่ช่วยลดปัญหา ความหมองคล้ำ ฟันผุสุขภาพผิวพรรณที่เสียจากสภาวะอากาศและการทำงานหนัก ช่วยปกป้องผิว รอย และจุดต่างดำ ทำให้ผิวดูสมบูรณ์และมีสุขภาพดีขึ้น ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีความหลากหลายและเป็นที่นิยมใช้ ทั้งชายและหญิง การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพและความปลอดภัยจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ ที่ดีและไม่มีผลกระทบต่อสุขภาพผิวพรรณในระยะยาว การดูแลผิวพรรณไม่ได้มีผลต่อเพียงแค่ด้านความสวยงามเท่านั้น แต่ยังเป็นการดูแลสุขภาพที่ทำให้ผิวอ่อนเยาว์และสมบูรณ์ นอกจากจะเพิ่มความมั่นใจให้ กับผู้ใช้ผลิตภัณฑ์แล้ว ยังช่วยให้มีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ (จุฑารัตน์ ทองสนิท และคณะ, 2562) สำหรับวิตามินซี หรือกรดแอสคอร์บิก เป็นสารอาหารที่สำคัญต่อร่างกาย และสามารถพบได้ในอาหารธรรมชาติ เช่น ผลไม้และผัก รวมถึงสามารถผลิตได้ในห้องปฏิบัติการผ่านกระบวนการสังเคราะห์ต่าง ๆ การบริโภควิตามินซีที่เพียงพอจากแหล่งธรรมชาติและแหล่งสังเคราะห์เป็นวิธีที่ดีในการเสริมสร้างสุขภาพและดูแลผิวพรรณให้มีความสดใสและสุขภาพดีเป็นสารอาหารที่มีบทบาทสำคัญต่อร่างกายมนุษย์และมีคุณประโยชน์มากมายในการดูแลผิวพรรณ ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันโรคหวัดเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในกระบวนการบำรุงผิวพรรณให้สุขภาพดี ช่วยเสริมสร้างคอลลาเจน การต้านอนุมูลอิสระ การลดจุดต่างดำและปรับสีผิว การเสริมสร้างความชุ่มชื้นและการปกป้องผิวจากรังสี UV การใช้ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวที่มีส่วนผสมของวิตามินซีเป็นประจำสามารถช่วยให้ผิวพรรณมีสุขภาพดี ดูสดใสและอ่อนเยาว์ขึ้น (ณัฐธา ตังควัฒนกุล และพิมพ์า ตันธนศรีกุล, 2562) ดังนั้น การบริโภคอาหารที่มีวิตามินซีสูงและการใช้ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวที่มีวิตามินซีเป็นส่วนประกอบจึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาเพื่อสุขภาพผิวที่ดี ปัจจุบันวิตามินซีมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหลากหลายรูปแบบ เช่น เซรัม ครีม โลชั่น และมาสก์หน้า (ถนอมพงษ์ เสถียรลักษณ์, 2561) และเนื่องด้วยสินค้าตลาดเครื่องสำอางมีแนวโน้มการเติบโตของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง โดยคาดว่า ในปี พ.ศ. 2573 จะมีมูลค่ากว่า 3.23 แสนล้านบาท หรือมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 5.00 ต่อปี ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2565

ประมาณ 1.5 เท่า โดยพบว่า ผลิตภัณฑ์บำรุงผิว (Skin care) มีมูลค่าตลาดมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ 41 ของมูลค่าตลาดเครื่องสำอางทั้งหมด (เกษมณี เลิศกิจจา, 2566)

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) โดยในการวิจัยนี้ได้เลือกใช้ส่วนประสมทางการตลาด 4Ps ที่ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (product) ราคา (price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (place) และการส่งเสริมการตลาด (promotion) ซึ่งทั้ง 4 ปัจจัยล้วนแต่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค โดยผ่านการสื่อสารและการกระตุ้นในรูปแบบต่าง ๆ (สุดาพร กุณทลบุตร, 2563) และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติของผู้บริโภค ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญของกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค โดยทัศนคติของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์ อายุ อาชีพ หรือสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล ที่จะส่งผลต่อทัศนคติไปในทิศทางว่าเป็นในทางบวกหรือทางลบ สำหรับทัศนคติประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจหรือความเชื่อ ความชอบ อารมณ์และความรู้สึก และความตั้งใจซื้อ (อดุลย์ จาตุรงค์กุล และดลยา จาตุรงค์กุล, 2550) และได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทเครื่องสำอาง (กิตติวัฒน์ คล้ายนิล, 2565); (จอยพันธ์แดง, 2565); (ศุภณาริ พิศ และสุพัชรการ พิศ, 2565) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดสมมติฐานในการศึกษาดังนั้น จากที่กล่าวในข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทครีมวิตามินซีบำรุงผิวของผู้บริโภคในประเทศไทย ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่ายสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทครีมวิตามินซีบำรุงผิวของผู้บริโภคในประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทครีมวิตามินซีบำรุงผิว ของผู้บริโภคในประเทศไทยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เป็นผู้บริโภคสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทครีมวิตามินซีบำรุงผิวในประเทศไทย และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณหาจากสูตรของ ยามาเน่ (Yamane, T., 1967) เพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดให้ประชากร (N) มีจำนวนมากกว่า 100,000 คน (∞) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ ใช้ความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม (e) ร้อยละ 5 ได้ขนาดจำนวนตัวอย่างที่ 400 ตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริโภคสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทครีมวิตามินซีบำรุงผิวของผู้บริโภคในประเทศไทย

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทครีมวิตามินซีบำรุงผิวของผู้บริโภคในประเทศไทย จำนวน 400 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือวิจัย/วิธีการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (questionnaire) จากกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคที่ใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทครีมวิตามินซีบำรุงผิวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย จำนวน 400 คน โดยแบบสอบถามที่ใช้ได้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 9 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิด 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทครีมวิตามินซีบำรุงผิว จำนวน 13 ข้อ

ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิด 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) และ 4) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด และเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ด้วย Google Form โดยทำการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ตรงกับเกณฑ์ที่กำหนดและสะดวกในการให้ข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและคัดเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการศึกษาต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และพฤติกรรมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิวของผู้บริโภคในประเทศไทย ด้วยสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

ตัวแบบสมการโครงสร้าง (SEM)

ตัวแบบสมการโครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วย ตัวแบบโครงสร้าง (Structural Model) และตัวแบบมาตรวัด (Measurement model) ตัวแบบโครงสร้างเป็นตัวแบบที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิวของผู้บริโภค ซึ่งตัวแปรในตัวแบบโครงสร้าง ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงตาม มี 2 ตัวแปร คือ ทศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิวและการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ส่วนตัวแปรแฝงอิสระ มี 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ 2) ปัจจัยด้านราคา 3) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และ 4) ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด รายละเอียดของแต่ละตัวแปรแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความหมายและโครงสร้างของตัวแปร

ตัวแปรแฝง (Latent Variables)		ตัวแปรสังเกต (Observe Variables)	
ตัวแปรแฝง	Code	ตัวแปรสังเกต	Code
ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์	Product	- สินค้าดีมีประโยชน์ต่อสุขภาพผิว	Product1
		- ราคาสินค้าเป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียง	Product2
		- สินค้าได้รับการรับรองคุณภาพ	Product3
		- สินค้ามีความหลากหลาย	Product4
		- บรรจุภัณฑ์สามารถเปิดใช้ง่าย	Product5
		- บรรจุภัณฑ์มีรูปลักษณ์สวยงาม	Product6
		- มีฉลากแสดงข้อมูลรายละเอียดสินค้าอย่างชัดเจน	Product7
ปัจจัยด้านราคา	Price	- ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ	Price1
		- ราคาเหมาะสมกับปริมาณ	Price2
		- มีป้ายแสดงราคาที่ชัดเจน	Price3
		- สินค้ามีหลายราคาให้เลือกซื้อ	Price4
		- ราคาคงที่สม่ำเสมอ	Price5
ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	Place	- หาซื้อง่าย	Place1
		- มีหลากหลายช่องทางให้เลือกซื้อ	Place2
		- สินค้าจัดอยู่ในหมวดหมู่ที่ชัดเจน	Place3
		- การจัดวางสินค้าอยู่ในตำแหน่งที่พบเห็นง่าย	Place4
		- สถานที่จัดจำหน่ายมีสินค้าเพียงพอ	Place5

ตารางที่ 1 ความหมายและโครงสร้างของตัวแปร (ต่อ)

ตัวแปรแฝง (Latent Variables)		ตัวแปรสังเกต (Observe Variables)	
ตัวแปรแฝง	Code	ตัวแปรสังเกต	Code
ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด	Promotion	- มีการโฆษณาผ่านสื่อในช่องทางต่าง ๆ	Promotion1
		- มีการจัดรายการส่วนลดและของแถมเพื่อส่งเสริมการขาย	Promotion2
		- การจัดแสดงสินค้า ณ จุดจำหน่าย	Promotion3
		- มีการทดลองให้ใช้สินค้าใหม่	Promotion4
ทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภท เชอร์รี่วิตามินซีบำรุงผิว	Attitude	- วิตามินซี (Vitamin C) มีประโยชน์มากมาย	Attitude1
		- ใช้แล้วบำรุงผิวพรรณให้เปล่งปลั่งสดใส ลดเลือนจุดด่างดำ กระตุ้นการสร้างคอลลาเจนให้ผิว	Attitude2
		- ใช้แล้วช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นให้ผิวแลดูอ่อนเยาว์ และปรับ สภาพผิวให้ดูเรียบเนียน	Attitude3
การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ ประเภทเชอร์รี่วิตามินซีบำรุงผิว	Purchase Decision	- ความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเชอร์รี่วิตามินซีบำรุงผิว	Purchase Decision1
		- แนะนำให้เพื่อนซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเชอร์รี่วิตามินซีบำรุงผิว	Purchase Decision2
		- ซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเชอร์รี่วิตามินซีบำรุงผิวไปให้คนใน ครอบครัว ญาติ เพื่อน หรือคนรู้จัก	Purchase Decision3
		- ยังคงซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเชอร์รี่วิตามินซีบำรุงผิวแม้ว่า ราคาจะเพิ่มขึ้น	Purchase Decision4

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 281 คน คิดเป็นร้อยละ 70.30 เป็นกลุ่มประชากรวัยเด็กและวัยรุ่น โดยมีอายุระหว่าง 10 - 24 ปี จำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 88.48 สถานภาพโสด จำนวน 387 คน คิดเป็นร้อยละ 96.67 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 71.52 เป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 326 คน คิดเป็นร้อยละ 81.52 มีรายได้ประจำต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 53.94 จำนวนสมาชิกที่อยู่ด้วยกัน ประมาณ 3 - 5 คน จำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 64.55 พักอาศัยอยู่ในเขตนอกเมือง จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 58.79 และอยู่ในจังหวัดมหาสารคามมากที่สุด จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 24.55

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	รายละเอียดคำถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	119	29.70
	หญิง	281	70.30
	รวม	400	100.00
อายุ	อายุ 10 - 24 ปี	354	88.48
	อายุ 25 - 39 ปี	40	10.00
	อายุ 40 - 54 ปี	6	1.52
	รวม	400	100.00
สถานภาพสมรส	โสด	387	96.67
	สมรส/อยู่ด้วยกัน	11	2.73
	หม้าย/แยกกันอยู่/หย่าร้าง	2	0.61
	รวม	400	100.00

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล (ต่อ)

ระดับการศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	17	4.24
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	88	22.12
	ปริญญาตรี	286	71.52
	สูงกว่าปริญญาตรี	8	2.12
	รวม	400	100.00
อาชีพ	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	8	2.12
	พนักงานบริษัทเอกชน/ลูกจ้าง	55	13.64
	เจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว	7	1.82
	นักเรียน/นักศึกษา	326	81.52
	แม่บ้าน/พ่อบ้าน/เกษียณอายุ	4	0.91
	รวม	400	100.00
รายได้ประจำต่อเดือน	ต่ำกว่า 5,000 บาท	216	53.94
	5,001 - 10,000 บาท	102	25.45
	10,001 - 20,000 บาท	59	14.85
	20,001 - 30,000 บาท	13	3.33
	30,001 - 40,000 บาท	5	1.21
	40,001 - 50,000 บาท	4	0.91
	50,001 บาท ขึ้นไป	1	0.30
	รวม	400	100.00
จำนวนสมาชิกครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกัน	น้อยกว่า 3 คน	68	16.97
	3 - 5 คน	258	64.55
	5 - 7 คน	53	13.33
	มากกว่า 7 คน	21	5.15
	รวม	400	100.00
เขตพื้นที่พักอาศัย	ในเมือง	165	41.21
	นอกเมือง	235	58.79
	รวม	400	100.00
จังหวัดที่พักอาศัย	มหาสารคาม	98	24.55
	ปทุมธานี	67	16.67
	กรุงเทพ	63	15.76
	สงขลา	30	7.58
	สมุทรปราการ	27	6.67
	อื่น ๆ	115	28.79
	รวม	400	100.00

2. พฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยซื้อและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิวแบบซองมากที่สุด โดยมีผู้บริโภคเคยซื้อผลิตภัณฑ์แบบซอง จำนวน 433 คน คิดเป็นร้อยละ 43.71 และเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์แบบซอง เป็นจำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 63.64 ขนาดของผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคเคยซื้อและเลือกซื้อมากที่สุด คือ ขนาด 15 ml/g โดยมีผู้บริโภคเคยซื้อ จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 30.31 และเลือกซื้อ จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 27.88 ด้านการซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว นิยมเปลี่ยนยี่ห้อแต่ไม่บ่อย จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.48 ทั้งนี้

ไม่มีข้อจำกัดด้านแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 48.79 และไม่มีข้อจำกัดด้านแหล่งผลิตของผลิตภัณฑ์ฯ จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49.09 มีความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์ฯ ประมาณเดือนละ 1-2 ครั้ง จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.82 ค่าใช้จ่ายต่อครั้งในการซื้อประมาณ 51 - 100 บาท จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.58 มีเหตุผลในการใช้ผลิตภัณฑ์ เพราะเชื่อมั่นว่าผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว ช่วยบำรุงผิว ลดสิว และริ้วรอย จำนวน 630 คน คิดเป็นร้อยละ 27.96 สถานที่ซื้อผลิตภัณฑ์ฯ คือ 7-Eleven จำนวน 540 คน คิดเป็นร้อยละ 37.96 อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งข้อมูลที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ฯ มากที่สุด จำนวน 555 คน คิดเป็นร้อยละ 40.42 และตัวผู้บริโภคเองมีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิวมากที่สุด จำนวน 526 คน คิดเป็นร้อยละ 47.76

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมทางเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว

พฤติกรรมทางเลือกซื้อ	รายละเอียดคำถาม	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทผลิตภัณฑ์เสริมวิตามินซีบำรุงผิวที่เคยซื้อ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)	แบบขวด	354	35.66
	แบบซอง	433	43.71
	แบบหลอด	156	15.73
	แบบแคปซูล	49	4.90
	รวม	991	100.00
ประเภทผลิตภัณฑ์เสริมวิตามินซีบำรุงผิวที่เลือกซื้อ มากที่สุด	แบบขวด	114	28.48
	แบบซอง	255	63.64
	แบบหลอด	24	6.06
	แบบแคปซูล	7	1.82
	รวม	400	100.00
ขนาดผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิวที่เคยซื้อ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ml/g	162	18.30
	15 ml/g	269	30.31
	20 ml/g	149	16.82
	25 ml/g	84	9.43
	30 ml/g	149	16.82
	มากกว่าหรือเท่ากับ 50 ml/g	74	8.32
	รวม	887	100.00
ขนาดผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิวที่เลือกซื้อ มากที่สุด	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ml/g	75	18.79
	15 ml/g	112	27.88
	20 ml/g	73	18.18
	25 ml/g	38	9.39
	30 ml/g	67	16.67
	มากกว่าหรือเท่ากับ 50 ml/g	36	9.09
	รวม	400	100.00
ซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิวยี่ห้อใด ยี่ห้อหนึ่งเป็นประจำ	ซื้อมียี่ห้อเดียวเป็นประจำ	179	44.85
	เปลี่ยนยี่ห้อแต่ไม่บ่อย	194	48.48
	เปลี่ยนยี่ห้อไปเรื่อย ๆ	27	6.67
	รวม	400	100.00
แบรนด์ผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิวที่เลือกซื้อ	แบรนด์ของคนไทย	133	33.33
	แบรนด์ของต่างประเทศ	72	17.88
	ไม่มีข้อจำกัด	195	48.79
	รวม	400	100.00

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว (ต่อ)

แหล่งผลิตของผลิตภัณฑ์เสริมวิตามินซีบำรุงผิวที่เลือกซื้อ	ผลิตในประเทศ	139	34.85
	นำเข้าจากต่างประเทศ	64	16.06
	ไม่มีข้อจำกัด	196	49.09
	รวม	400	100.00
ความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว	ทุกวัน	88	22.12
	สัปดาห์ละ 1 - 2 ครั้ง	119	29.70
	เดือนละ 1 - 2 ครั้ง	167	41.82
	ปีละ 1 - 2 ครั้ง	25	6.36
	รวม	400	100.00
ค่าใช้จ่ายต่อครั้งในการซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว	ไม่เกิน 50 บาท	28	6.97
	51 - 100 บาท	110	27.58
	101 - 300 บาท	108	26.97
	301 - 500 บาท	85	21.21
	501 - 1,000 บาท	69	17.27
	รวม	400	100.00
เหตุผลในการบริโภคผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)	เชื่อมั่นว่าช่วยบำรุงผิว ลดสิว และริ้วรอย	630	27.96
	เชื่อมั่นว่าทำให้ผิวพรรณแลดูกระจ่างใส	598	26.57
	สินค้ามีความหลากหลาย	120	5.34
	หาซื้อง่าย	308	13.69
	ประหยัดเวลาและมีความสะดวกในการใช้	256	11.37
	เชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้า	340	15.08
	รวม	2,252	100.00
สถานที่ซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)	ร้านสะดวกซื้อใกล้บ้าน	199	14.01
	7-Eleven	540	37.96
	ห้างสรรพสินค้า	372	26.13
	website ออนไลน์	311	21.90
	รวม	1,422	100.00
แหล่งข้อมูลที่ได้รับข่าวสาร (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)	รู้ด้วยตนเองตามร้านจำหน่าย	290	21.10
	โทรทัศน์	110	8.02
	อินเทอร์เน็ต	555	40.42
	ป้ายโฆษณาตามสถานที่ต่าง ๆ	171	12.48
	มีผู้บอกกล่าว	247	17.98
	รวม	1,373	100.00
ผู้ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกซื้อ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)	ตนเอง	526	47.76
	คนในครอบครัว	104	9.45
	เพื่อน/คนรู้จัก	249	22.55
	ผู้มีชื่อเสียง เช่น ดารา นักแสดง	164	14.93
	พนักงานขาย	55	4.98
	อื่น ๆ	4	0.33
	รวม	1,102	100.00

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว

3.1 การตรวจสอบความเชื่อมั่นในการวัดตัวแปรแฝง

ผลการประเมินตัวแบบมาตรวัด พบว่า ตัวแปรสังเกตทุกตัวมีค่าน้ำหนัก (loadings) เป็นบวกและมีค่าสูงกว่า 0.60 นอกจากนั้น ตัวแปรสังเกตทุกตัวมีค่า t-statistics สูง แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรสังเกตทุกตัวที่ใช้ในการศึกษาสามารถสะท้อนถึงตัวแปรแฝงทุกตัวได้อย่างมีนัยสำคัญ

ผลการตรวจสอบเรื่องความน่าเชื่อถือ (Reliability test) และการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเสมือน (Validity test) พบว่า ค่า PA, PC และค่า α ของตัวแปรแฝงทุกตัว มีค่าสูงกว่า 0.70 แสดงว่าทุกตัวแปรสังเกตสามารถอธิบายตัวแปรแฝงทุกตัวได้ดี และเมื่อพิจารณาค่า AVE พบว่า มีค่า $AVE \geq 0.50$ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตเป็นตัวแทนของตัวแปรแฝงได้ดี จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรแฝงที่ใช้ในการศึกษาเป็นตัวแทนที่ดีของปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการกำหนด

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์โมเดลความเที่ยงตรงเชิงเสมือนของตัวแบบมาตรวัด แบบจำลอง SEM

Latent Variable	Measurement Variable	Loading	t-statistics	PA	PC	α	AVE
Product	Product 1	0.798	21.053	0.873	0.865	0.865	0.520
	Product 2	0.615	10.978				
	Product 3	0.789	19.660				
	Product 5	0.627	9.678				
	Product 6	0.671	14.104				
Price	Product 7	0.797	20.876				
	Price 1	0.833	24.902	0.887	0.885	0.883	0.607
	Price 2	0.792	21.966				
	Price 3	0.789	18.374				
	Price 4	0.702	11.849				
Place	Price 5	0.771	18.968				
	Place 1	0.795	20.119	0.903	0.902	0.902	0.649
	Place 2	0.766	18.125				
	Place 3	0.854	25.119				
	Place 4	0.795	21.212				
Promotion	Place 5	0.817	20.725				
	Promotion 1	0.780	19.109	0.860	0.859	0.859	0.603
	Promotion 2	0.767	20.992				
	Promotion 3	0.817	23.863				
Attitude	Promotion 4	0.740	15.789				
	Attitude 1	0.866	35.366	0.877	0.876	0.875	0.702
	Attitude 2	0.820	27.357				
Purchase Decision	Attitude 3	0.826	24.315				
	Purchase Decision 1	0.957	25.629	0.920	0.904	0.906	0.705
	Purchase Decision 2	0.787	16.401				
	Purchase Decision 3	0.662	12.333				
	Purchase Decision 4	0.920	27.744				

หมายเหตุ: Loadings = ค่าสัมประสิทธิ์

PA = Dijkstra-Henseler's rho (ค่าความน่าเชื่อถือของตัวแปร)

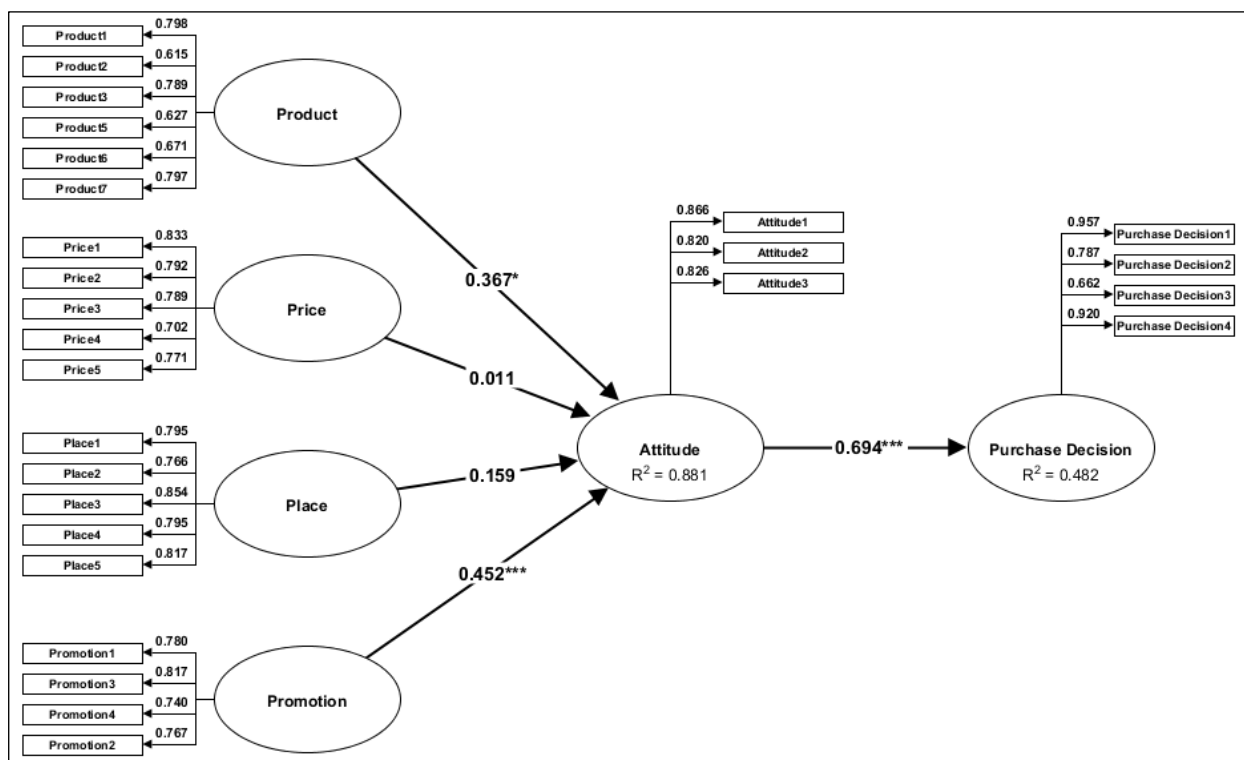
PC = Jöreskog's rho rho (ค่าความน่าเชื่อถือของตัวแปร)

α = Cronbach's alpha rho (ค่าความน่าเชื่อถือของตัวแปร)

AVE = Average Variance Extracted (ค่าเฉลี่ยของการผันแปรที่สกัดได้)

3.2 ผลการประเมินตัวแบบโครงสร้าง

ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.881 แสดงว่า ทั้ง 4 ปัจจัย สามารถอธิบายทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ได้ประมาณร้อยละ 88.00 และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ของการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว มีค่าเท่ากับ 0.482 ดังนั้น ทั้ง 5 ปัจจัย สามารถอธิบายการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ได้ประมาณร้อยละ 48.00

ภาพที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว

3.3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

การศึกษากำหนดสมมติฐานว่า มีปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 4 ปัจจัย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคาช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลต่อทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว และทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว เมื่อพิจารณาจากค่า t-statistic สามารถสรุปได้ ดังนี้

ส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) มีเพียงปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) และด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว (Attitude) ในขณะที่ปัจจัยด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านราคา (Price) และด้านการจัดจำหน่าย (Place) ไม่มีนัยสำคัญต่อทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว (Attitude)

ทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว (Attitude) ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว (Purchase Decision)

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว ด้วยสมการโครงสร้าง (SEM)

สมมติฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์	t-statistics	ผลลัพธ์
H1: ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว	0.367	2.020*	ยอมรับ
H2: ปัจจัยด้านราคา ส่งผลต่อทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว	0.011	0.089	ปฏิเสธ
H3: ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว	0.159	0.821	ปฏิเสธ
H4: ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว	0.452	3.938***	ยอมรับ
H5: ทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว	0.694	13.781***	ยอมรับ

หมายเหตุ:*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.10

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิวของผู้บริโภคในประเทศไทย มีประเด็นอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติที่มีต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรายุทธ แซ่หลี่ และคณะ แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางมากที่สุด โดยสินค้าดังกล่าวต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน มีความปลอดภัย และได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือ (เพชรายุทธ แซ่หลี่ และคณะ, 2564) รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาของ จอย พันธุ์แดง ที่ระบุว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ในด้านการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางเคาน์เตอร์แบรนด์ ผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (จอย พันธุ์แดง, 2565) และจากผลการศึกษาของ ภิญญาดา รื่นสุข และศิริรัตน์ สัยวุฒิ ก็แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาด มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางของลูกค้าโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เช่นเดียวกัน (ภิญญาดา รื่นสุข และศิริรัตน์ สัยวุฒิ, 2565)

2. ทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเสริมวิตามินซีบำรุงผิว ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพร บำรุงนอก แสดงให้เห็นว่า ทัศนคติเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเครื่องสำอาง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก (กนกพร บำรุงนอก, 2563) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กิตติวัฒน์ คล้ายนิล ที่พบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติมีผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง โดยการสร้างการตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยด้านทัศนคติมากที่สุด (กิตติวัฒน์ คล้ายนิล, 2565) นอกจากนี้ การศึกษาของ ศุภนารี พิรส และสุพัชรการ พิรส ยังพบว่า ทัศนคติมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ($\beta = 0.252$, $p < 0.01$) และได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเครื่องสำอางควรให้ความสำคัญในเรื่องของการสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้บริโภค ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับปัญหาของการทดลองในสัตว์ ซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจให้กับผู้บริโภค (ศุภนารี พิรส และสุพัชรการ พิรส, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิวของผู้บริโภคในประเทศไทยพบว่า 1) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว และ 2) ทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา ดังนี้ 1) ทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว เป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ฯ เมื่อพิจารณาจากปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พบว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดและปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ เป็น 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ดังนั้น ผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ประเภทเซรั่มวิตามินซีบำรุงผิว ควรพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดและพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ ให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น 2) ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นเฉพาะเพศ หรือจำแนกตามช่วงอายุ เพื่อให้ผลการศึกษามีความละเอียด สามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด หรือพัฒนาสินค้าได้ตรงกับกลุ่มผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร บำรุงนอก. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางแบรนด์ลอรีอัล ปารีส (L'Oréal Paris) ผ่านสื่อทวิตเตอร์ ของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน การค้นคว้าอิสระนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- กิตติวัฒน์ คล้ายนิล. (2565). ทัศนคติและพฤติกรรมผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ดูแลผิว กลุ่ม Green beauty ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ใน สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ สาขาการตลาด. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกษมณี เลิศกิจจา. (13 กันยายน 2566). “เครื่องสำอาง” พ้นตัวแรง จับตาตลาดไทย 3 แสนล้านเติบโตเกือบ 10% หลังแห่ฮอตนวัตกรรม-อีเวนต์กระตุ้นตลาด ชี้เทรนด์คอสเมติกส์รักษ์โลก “ไม่ง่าย”. ฐานเศรษฐกิจ, หน้า 15.
- จอย พันธะแดง. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางเคาน์เตอร์แบรนด์ผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- จุฑารัตน์ ทองสนธิ และคณะ. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้าออร์แกนิกของผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, 3(2), 9-19.
- ณัฐฐา ดังควัฒนกุล และพิมพ์า ตันธนศรีกุล. (2562). บทบาทวิตามินซีต่อผิวหน้า. วารสารกรมการแพทย์ สถาบันโรคผิวหนัง, 44(3), 7-8.
- ณอมพงษ์ เสถียรลัคนา. (2561). Role of Vitamin C and Vitamin E in Skin Health. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.wongkarnpat.com/upfilecpe/CPE242.pdf>
- เพชรายุทธ แซ่หลี่ และคณะ. (2564). การศึกษาทัศนคติและปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อเครื่องสำอางจากสมุนไพรของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเขตจังหวัดพิษณุโลก เพื่อเจาะตลาดในกลุ่มลูกค้าใหม่. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 15(2), 483-501.
- ภิญญดา รื่นสุข และศิริรัตน์ สัยวุฒิ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อเครื่องสำอางของประชาชนในร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น สาขาโคกมะลิ. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 16(3), 255-268.

- ศุภณรี พิรส และสุพัชร์การ พิรส. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่เป็นมิตรกับสัตว์ในประเทศไทย. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 4(1), 71-87.
- สุดาพร ภูณพลบุตร. (2563). การบริหารการตลาด เทคโนโลยีการตลาด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล และดลยา จาตุรงค์กุล. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค (พิมพ์ครั้งที่ 8 ปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Yamane, T. (1967). Elementary Sampling Theory. New Jersey: Prentice Hall, Inc., Engle clips.

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณวิถีพุทธยุคการเปลี่ยนแปลง:

ข้อสะท้อนประสบการณ์จากการศึกษาสังเวชนียสถาน*

BUDDHIST SPIRITUAL LEADERSHIP IN A TRANSFORMATIVE ERA:

REFLECTING ON EXPERIENCES FROM THE STUDY OF BUDDHIST HOLY PLACES

ฐิติวัศ สุกป้อม*, เรียงวิญญ์ นิลโคตร, ณัฐกรรณ์ ปะพาน, ณัฐกา สงวนวงศ์, ณัฐพัชร สายเสนา

Thitiwas Sukpom*, Reongwit Nilkote, Nattakorn Papan, Nattaka Sanguanwong, Natthapat Saisena

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: mongreongwit@gmail.com

บทคัดย่อ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นหลักความเป็นจริงที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องเผชิญและหลีกเลี่ยงไม่ได้ พุทธศาสนิกชนจะต้องสร้างตระหนักและเรียนรู้อย่างลึกซึ้งเพื่อการดำเนินชีวิตให้เกิดความสมดุล การไม่ประมาทจึงเป็นหัวใจสำคัญตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและเป็นปณิธานที่ควรปฏิบัติ ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เน้นย้ำให้กับพุทธศาสนิกชนได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สังเวชนียสถาน คือ สถานที่ทางพระพุทธศาสนาอันเป็นที่ตั้งแห่งความสลดสังเวช มี 4 แห่ง คือ 1) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ สวนลุมพินีปัจจุบัน คือ รุมินเด ในประเทศเนปาล 2) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ปัจจุบันได้แก่พุทธคยา ประเทศอินเดีย 3) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา คือ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ปัจจุบัน คือ สารนาถ ประเทศอินเดีย 4) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน คือ ป่าสาละวัน เมืองกุสินารา ปัจจุบันได้แก่ เมืองกาเซีย ประเทศอินเดีย การศึกษาสังเวชนียสถานจะทำให้ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากสถานที่จริงและได้ศึกษาถึงความเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามแนววิถีพุทธจากเรื่องเล่าพระราชกรณียกิจของพระพุทธเจ้าในแต่ละช่วงเวลา สังเวชนียสถานมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพุทธกิจของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขณะที่ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ การเดินทางจาริกแสวงบุญหรือเพื่อศึกษาสังเวชนียสถานสามารถสะท้อนให้เห็นที่เป็นบทเรียนอย่างหลากหลาย เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านการเสริมศักยภาพและการพัฒนาคุณค่าของมนุษย์ซึ่งเป็นหัวใจหลักสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นต้นแบบ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณวิถีพุทธ, ยุคการเปลี่ยนแปลง, สังเวชนียสถาน

Abstract

Buddhist principles value change as a principle of reality that all things must face and cannot avoid. Buddhists need to be aware and learn deeply in order to live a balanced life. Carelessness is therefore at the heart of the Buddhist doctrine and is the prevailing sermon that The Buddha has emphasized to the Buddhists to apply in their lives. The study of the sangha, which is an important

* Received October 1, 2024; Revised November 8, 2024; Accepted November 17, 2024

place in the history of Buddhism and reflects the Buddhist leadership of the Buddhist history in each period. Buddhist Sangha are 4 places of sadness: There are 4 places of worship: 1) The place where Buddha was born is Lumpini Park, now Rumminde, in Nepal, 2) The place where Buddha enlightened was under the Sri Maha Bodhi tree, now Bodh Gaya, India, 3) The place where the Buddha preached was Isiptanamrukhatthaiyawan Forest, Varanasi Sarnath, India, and 4) The place where the Buddha went to extinguish the Khanthapriniphan was Salwan Forest, Kusinara, now Gazia, India. Field study at the sangha is a study of the history of Buddhism from a real place and a study of spiritual leadership along the Buddhist way from the narratives of the Buddha's work in each period. Buddhist leadership places great importance on governing people, domination, work towards success and connecting society. The goal is to live in a balanced and happy life. The Buddhist Holy Places is very relevant to the history of Buddhism, especially the work of Buddha while he was still alive. Pilgrimage or study can reflect a variety of lessons such as history, human empowerment and value development, which are at the heart of Buddhist principles, and social and cultural values.

Keywords: Buddhist Spiritual Leadership, Transformative Era, Buddhist Holy Places

บทนำ

การบริหารจัดการองค์การท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารองค์การหรือผู้นำในระดับต่าง ๆ ต้องตระหนักถึงการพัฒนาศักยภาพของตนเองและของสมาชิกในองค์การอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนองค์การไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันมีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (disruptive technology) ซึ่งเกิดอยู่ตลอดเวลาเป็นกระบวนการที่ทำลายเทคโนโลยีเก่า (creative destruction) ที่ทำให้โลกมีประสิทธิภาพมากขึ้น () ลักษณะสำคัญยุคนี้จึงเป็นเรื่องความเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสังคมยุคนี้ คือ การปฏิรูป (reform) ซึ่งเป็นการปรับปรุงรูปแบบการทำงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยใช้เทคโนโลยี เป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่ ชุดความคิด (mindset) บางส่วนเปลี่ยนหมด ทำสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน ไม่ใช่แค่ “ปรับปรุง” หรือทำให้ดีขึ้น (improvement) แต่เป็นการปรับเปลี่ยน สังคมจะมีการปรับปรุงรูปแบบการทำงานให้ดีขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดใหม่ หรือเปลี่ยนพื้นฐานความเชื่อเดิม เช่น ในอนาคตอาจไม่ใช้ธนบัตร เป็นการเปลี่ยนขนบทางสังคม (social norm) (วัชรงามจิตรเจริญ, 2566) ปรากฏการณ์ต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผัน มีความซับซ้อน และต่อเนื่องอย่างเป็นพลวัต ผู้บริหารทุกคนต้องใช้ภาวะผู้นำ (Leadership) และหลักการบริหารจัดการ (Principle of management) เพื่อเป็นแนวทาง (Guideline) ต้องรับผิดชอบในการจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นสิ่งของและตัวคนขององค์การให้สามารถดำเนินไปจนบรรลุวัตถุประสงค์ให้ได้ ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องสามารถจัดการงานของตนเองในเชิงของการเป็นนักบริหารที่แท้จริงอย่างสมดุล (ธงชัย สันติวงศ์, 2537) การเรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลง มุ่งพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เสริมศักยภาพสมาชิกในองค์การ และขับเคลื่อนทุกองค์การเพื่อเข้าสู่เป้าหมายจึงเป็นเรื่องสำคัญ

พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาประจำชาติไทย เป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือและศรัทธาสืบเนื่องต่อกันมาเป็นเวลานาน หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “พุทธธรรม” มีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างมากในฐานที่เป็นรากฐานความรู้ ความเชื่อ กำหนดความคิด และการกระทำในเรื่องคุณค่าของชีวิต เป้าหมาย และวิถีชีวิตในฐานะปัจเจกบุคคลและเป็นหลักพื้นฐานในฐานะองค์ประกอบร่วมของสังคมไทย (เจษฎา นกน้อย, 2556)

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับในฐานะเป็นศาสนาแห่งการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของคน โดยเชื่อมั่นว่าชีวิตที่มีการศึกษาย่อมมีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการปรับตัว และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จนถึงขนาดที่สามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์ได้ การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่จะทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของสิ่งแวดล้อม และมีความเป็นใหญ่ในตัวในการที่จะดำรงอยู่และแสวงประโยชน์จากการดำรงอยู่นั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556) การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ความสำคัญของพุทธศาสตร์ คือ การมีความเป็นตรรกะ (Logic) มีความเป็นวิทยาศาสตร์ ขั้นสูง เป็นทักษะ (Skills) ครอบคลุมทั้งหลักการและหลักการปฏิบัติที่จะต้องฝึกหัดและลงมือทำงานให้เกิดความคุ้นชินและชำนาญ เป็นทักษะต่าง ๆ สอดรับกับแนวคิดสมัยใหม่ คือ การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) และองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization: LO) (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2559) การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและประยุกต์นำมาปรับใช้กับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่จึงเป็นการบูรณาการศาสตร์ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณวิถีพุทธเพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณวิถีพุทธ : ผู้นำสายกลางบนความหลากหลาย

พระพุทธศาสนาได้กำเนิดขึ้นในประเทศอินเดียหรือในอดีตเรียกว่า “ชมพูทวีป” เป็นศาสนาที่เกิดขึ้นท่ามกลางสภาพสังคมที่มีการแบ่งผู้คนออกเป็นชนชั้นต่าง ๆ ที่เรียกว่า “วรรณะ” ตามความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเป็นศาสนาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ความหลากหลายทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม สภาพเศรษฐกิจที่มีความยากจนและการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมเป็นไปอย่างยากลำบาก อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางสภาพสังคมขณะนั้นได้มีกลุ่มผู้คนที่เกิดความเบื่อหน่ายต่อสภาพสังคมและมุ่งแสวงหาทางหลุดพ้นตามแนวทางต่าง ๆ มีจำนวนลัทธิมากถึง 62 ลัทธิ ซึ่งเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณและมีอิทธิพลกับผู้คนในยุคนั้น โดยเฉพาะลัทธิที่มีชื่อเสียงมากมีจำนวน 6 ลัทธิ คือ 1) ลัทธิของปุนณกัสสป ที่มีความเห็นว่าบุญบาปไม่มีจริง สิ่งที่ทำลงไปแล้วไม่มีดีไม่มีชั่ว กลุ่มนี้เรียกว่าเป็นลัทธิ “อภิกิริยทิกขุ” ที่เห็นว่าแม้จะทำก็เท่ากับไม่ทำอะไรเลย 2) ลัทธิมีกษลิโคสาล กลุ่มนี้ให้ความบริสุทธิ์และความมัวหมองล้วนแล้วไม่มีเหตุปัจจัยอะไรมาเกี่ยวข้อง กลุ่มนี้เรียกว่าเป็นกลุ่ม “อเหตุกทิกขุ” คือ เห็นว่าไม่มีเหตุมีแต่ผล หรือเรียกอีกอย่างว่า “สังสารสุทธิต” คือ เชื่อว่าเมื่อมีการเวียนว่ายตายเกิดระยะเวลายาวนานแล้วสัตว์ทั้งหมดก็จะบริสุทธิ์ได้เอง 3) ลัทธิอชีเกสสัมพล เห็นว่าคนไม่มี สัตว์ไม่มี สิ่งต่าง ๆ เป็นการประชุมแห่งธาตุทั้ง 4 เมื่อธาตุต่าง ๆ แยกก็เป็นอันสิ้นสุด บาปบุญไม่มี ทานและการบูชาบุญเป็นบัญญัติของคนใจ กลุ่มนี้เรียกว่าเป็นกลุ่ม “นัตถิกทิกขุ” มีความเห็นว่า “ไม่มี” หรือ ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นกลุ่ม “อุจเฉททิกขุ” คือ เห็นว่าทุกสิ่งจะสูญเปล่า 4) ลัทธิปุถุภิกษุจายน เห็นว่า สิ่งที่ยั่งยืนและดำรงอยู่มีอยู่ด้วยกัน 7 อย่าง คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม สุข ทุกข์ และชีวะ ไม่มีการผันแปรเป็นอื่น ลัทธินี้เรียกว่าเป็น “สัสสตทิกขุ” คือ เห็นว่าทุกสิ่งเป็นนิรันดร์ ด้านจริยธรรมแล้วถือว่าไม่มีคนชั่ว ไม่มีคนถูกฆ่า เป็นแต่เพียงศัตรารูช้อาหละผ่านอวัยยะที่ไม่ยั่งยืนเท่านั้น กลุ่มนี้จัดเป็นลัทธิ “นัตถิกทิกขุ” 5) นิคณณานุบุตร มีความเห็นว่าการทรมานร่างกายด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นทางหลุดพ้นหลักของคำสอน เน้นความเข้มงวดต่าง ๆ เช่น การถือเอาการไม่เบียดเบียนอย่างยิ่งยวด ปิดหน้า ปิดจมูกโดยเกรงว่าเวลาหายใจจะสูดจุลินทรีย์สัตว์เข้าไปโดยไม่เจตนา เวลาเดินทางต้องกวาดพื้นไปก่อน ไม่นุ่งห่มผ้า ประพติตนเป็นชีเปลือย กลุ่มนี้เรียกว่าเป็นกลุ่ม “อิตถิกถิกขุ” หรือลัทธิทรมานตนเอง และ 6) สญชัยเวลัฏฐบุตร มีความเห็นว่าการจะผูกมัดตัวเองกับพรตชนะใด ๆ ย่อมมีส่วนผิดพลาดได้ จึงไม่สามารถยืนยันและปฏิเสธพรตชนะใด เอาแน่อะไรไม่ได้ ลัทธิกลุ่มนี้เรียกว่าเป็น “อมราวิกเขปิกทิกขุ” คือ มีความเห็นไม่ตายตัว ลื่นไหลไปมาเหมือนปลาไหล (วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรณปก, 2558) ดังกล่าวแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นท่ามกลางผู้นำลัทธิคำสอนที่มีอิทธิพลต่อความคิด ศรัทธา และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในขณะนั้น การประกาศหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาท่ามกลางความหลากหลายจึงสะท้อนถึงภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ

หลักธรรมที่ทรงเน้นถึงวิธีการปฏิบัติแบบ “สายกลาง” คือ หนทางการดับทุกข์หรือการหลุดพ้นจากปัญหา ซึ่งเป็นสากลและเป็นที่ยอมรับ และแพร่หลายเป็นระยะเวลายาวนานจนถึงปัจจุบัน

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ คือ ภาวะผู้นำที่สะท้อนถึงรูปแบบความเป็นผู้นำที่ผ่านกระบวนการฝึกฝน อบรม และพัฒนาตนเองบนพื้นฐานของความเชื่อ ปณิธานที่ถูกต้อง มีคุณธรรมเป็นหลักในการพัฒนาตนเอง จากนั้นธำรงตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นได้ถือเป็นแบบปฏิบัติ เป็นผู้ที่มีสมบูรณ์ด้วยทั้งองค์ความรู้และการประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดีงาม ในทางพระพุทธศาสนาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้นำองค์การสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ พระนามของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปรากฏ คือ คำว่า “นายก” และ “วินายก” เป็นไวพจน์อย่างหนึ่งที่เรียกพระพุทเจ้า ก็คือ “นายก” ซึ่งโดยความหมายแปลว่า “ผู้นำ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2550) พระพุทเจ้าอุบัติขึ้นพร้อมกับการอุบัติของเจ้าชายสิทธัตถะ คือ การประกาศอิสรภาพของมนุษย์ เกิดเหตุการณ์ที่เป็นสัญลักษณ์ว่าได้เสด็จย่างพระบาท 7 ก้าว ทรงเปล่งอาสภิวาจาว่า “เราเป็นผู้เลิศแห่งโลก เราเป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก เรา คือ ผู้เป็นใหญ่แห่งโลก” เป็นการให้ความสำคัญกับมนุษย์ว่ามีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้สูงสุด เมื่อมนุษย์พัฒนาตนเองแล้วก็เป็นผู้ประเสริฐสุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2558) ความเป็นผู้นำของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นลักษณะ “พุทธภาวะ” กล่าวคือ สมบูรณ์พร้อมด้วยประโยชน์ของตนเองผ่านการบำเพ็ญพระประโยชน์ส่วนพระองค์อย่างเสร็จสมบูรณ์ และมีความสมบูรณ์ด้วยคุณลักษณะที่เป็น “พุทธกิจ” คือ การทำหน้าที่ของพระพุทเจ้าและเป็นการมุ่งปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ดังสะท้อนให้เห็นได้จากตลอดพระชนมพรรษาได้ทำหน้าที่ในฐานะพระศาสดาได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่เป็นแบบอย่างที่ดีสะท้อนได้จาก “พุทธคุณ 9 ประการ” ประกอบด้วย “อรห” ความเป็นพระอรหันต์ กล่าวคือ เป็นผู้บริสุทธิ์ ไกลจากกิเลส ทำลายกำแพงแห่งสังสารวัฏได้แล้ว เป็นผู้ควรแนะนำสั่งสอนผู้อื่น ควรได้รับการเคารพบูชา เป็นต้น “สมมามพุโธ” เป็นผู้ตรัสรู้ชอบเอง “วิชชาจรมสมบโน” เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชา คือ ความรู้ และจระณะ คือ ความประพฤติ “สุคโต” เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว คือ ทรงดำเนินพระพุทจริยาให้เป็นไปโดยสำเร็จผลด้วยดี พระองค์เองก็ได้ตรัสรู้สำเร็จเป็นพระพุทเจ้า ทรงบำเพ็ญพุทธกิจก็สำเร็จประโยชน์ยิ่งใหญ่แก่ชนทั้งหลายในที่ที่เสด็จไป และได้ประดิษฐานพระศาสนาไว้ แม้ปรินิพพานแล้วก็ยังเป็นประโยชน์แก่มหาชนสืบมา “โลกวิทู” เป็นผู้รู้แจ้งโลก คือ ทรงรู้แจ้งสภาวะอันเป็นคติธรรมแห่งโลก คือ สังขารทั้งหลาย ทรงหยั่งทราบอริยสัจสี่อันด้นแห่งสัตว์โลกทั้งหลาย ผู้เป็นไปตามอำนาจแห่งคติธรรมดาโดยอ่องแท้ เป็นเหตุให้ทรงดำเนินพระองค์เป็นอิสระ พ้นจากอำนาจครอบงำแห่งคติธรรมดานั้น และทรงเป็นที่พึ่งแห่งสัตว์ทั้งหลายผู้ยังจมอยู่ในกระแสโลกได้ “อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ” เป็นสารถิฝึกบุรุษที่ฝึกได้ ไม่มีใครยิ่งไปกว่า คือ ทรงเป็นผู้ฝึกคนได้ดีเยี่ยม ไม่มีผู้ใดเทียมเท่า “สตา เทวมนุสสานิ” เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย “พุโธ” เป็นผู้ตื่นและเบิกบานแล้ว คือ ทรงตื่นเองมาจากเชือถือและข้อปฏิบัติทั้งหลายที่ถือกันมาผิด ๆ ด้วย ทรงปลุกผู้อื่นให้พ้นจากความหลงมกมายด้วย อนึ่ง เพราะไม่ติด ไม่หลง ไม่ท้วงกังวลในสิ่งใด ๆ มีการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนเป็นต้น จึงมีพระทัยเบิกบาน บำเพ็ญพุทธกิจได้ถูกต้องบริบูรณ์ โดยถือธรรมเป็นประมาณ การที่ทรงพระคุณสมบูรณ์เช่นนี้ และทรงบำเพ็ญพุทธกิจได้เรียบร้อยบริบูรณ์ โดยถือธรรมเป็นประมาณ การที่ทรงพระคุณสมบูรณ์เช่นนี้ ย่อมอาศัยเหตุ คือ ความเป็นผู้ตื่น และยอมให้เกิดผล คือ ทำให้ทรงเบิกบานด้วย และ “ภควา” ทรงเป็นผู้มีโชค คือ จะทรงทำการใดก็ลุล่วงตลอดทุกประการ หรือเป็นผู้จำแนกแจกธรรม (สมเด็จพระพุทโธมหาราช (ป. อ. ปยุตโต), 2567) ดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น “พุทธคุณ 9” เป็นเครื่องสะท้อนถึงคุณลักษณะเฉพาะความเป็นภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาวะผู้นำตามแนวทางของวิถีพุทธอย่างแท้จริง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระศาสดาและเป็นผู้นำสูงสุดแห่งผู้นำของหมู่มวลมนุษย์ สรรพสัตว์ตลอดจนเหล่าเทวดา โดยทรงเป็นผู้ชี้ทางไปสู่ความหลุดพ้น ซึ่งพระองค์ได้ทรงอุทิศทั้งชีวิตและจิตใจของพระองค์ โดยการเสด็จออกไปยังสถานที่ต่าง ๆ ทรงแสดงให้เห็นถึงการเกิด-ดับของสิ่งมีชีวิตที่เป็นไปตามหลักความไม่เที่ยง

เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน นอกจากนั้น พระองค์ยังได้ทรงดำริถึงการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนดังกล่าวออกไปอย่างกว้างขวาง ทรงจัดตั้งและวางพระองค์เป็นหลักขององค์การในการเผยแผ่พระสัทธรรม โดยทรงจัดตั้งพุทธบริษัทหรือบริษัทของชาวพุทธ อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา พระพุทธองค์ได้ตรัสสั่งสอน ชี้นำและวางแนวทางการพิจารณาสิ่งทั้งหลายแก่สาวก ทั้งในเรื่องที่ควรและไม่ควรปฏิบัติเพื่อการบรรลุเป้าหมาย คือ ความดับทุกข์ และการบรรลุมรรคผลนิพพาน (เจษฎา นกน้อย, 2556)

ความสำคัญดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณต้นแบบทั้งด้วยกระบวนการพัฒนาศักยภาพตนเอง การบริหารองค์การ คือ คณะสงฆ์ และพระราชกรณียกิจตลอดพระชนพรรษา ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นแนวปฏิบัติที่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาเรียนรู้มาจนถึงปัจจุบัน

ภาวะผู้นำกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง

ปัจจุบัน โลกกำลังก้าวสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเทคโนโลยีและดิจิทัลที่มีลักษณะพลิกผัน (Volatility) ไม่แน่นอน (Uncertainty) ซับซ้อน (Complexity) และคลุมเครือ (Ambiguity) ปรากฏการณ์เหล่านี้ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนระบบงานและวิธีการปฏิบัติราชการทั้งในภารกิจที่ต้องประสานงานกับผู้รับบริการโดยตรง (Front Office) และงานสนับสนุนการทำงานหลังบ้าน (Back Office) ท่ามกลางแรงกดดันที่ให้หน่วยงานของรัฐต้องปรับปรุงการให้บริการสาธารณะให้มีความรวดเร็ว สะดวก ประหยัด และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ กระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และสิ่งแวดล้อมทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีความเร็วและแรงมากขึ้น ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐต้องมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์กรให้มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว (Agile Capabilities) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) ในมิติของการพัฒนาองค์กรในปัจจุบัน “ภาวะผู้นำ” นับว่าเป็นแนวทางและกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์กรทุกภาคส่วน เป็นเครื่องชี้นำและส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ การพัฒนาเป็นจุดหมายปลายทางของภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการจัดการศึกษาจะต้องจัดการหลายเรื่อง ทั้งเรื่องของเวลา ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรสามารถที่จะนำไปปรับใช้กับการทำงานที่รับผิดชอบได้ นอกจากนี้แล้วยังส่งเสริมให้ได้เข้าถึงสัมผัสและสร้างพันธสัญญาในวิสัยทัศน์ วัฒนธรรมองค์กร แนวคิดร่วม นโยบาย และการปฏิบัติ (กนกอร สมปราชญ์, 2558) การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) จึงเป็นสิ่งที่ทุกองค์การจะต้องหยิบยกมาใช้ในการบริหารเพื่อให้การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์การดำเนินไปด้วยความราบรื่น และผู้บริหารจะต้องมีทักษะการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะสามารถทำให้การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์การสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้แล้ว ผู้บริหารพึงตระหนักสภาพการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะหลักไตรลักษณ์กับการเปลี่ยนแปลง หรือกฎธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งปวง ประกอบด้วย 1) อนิจจัง ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน หมายถึง สรรพสิ่งทั้งปวงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา 2) ทุกขัง ความเป็นทุกข์/ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ หมายถึง สิ่งทั้งปวงมีลักษณะความเป็นทุกข์ทรมานอยู่ในตัวของมันเอง มีลักษณะที่ดูแล้วน่าซึ้งน่าเบื่อหน่าย ถ้ายึดติดก็เป็นทุกข์ และ 3) อนัตตา ไม่มีตัวตน บังคับไม่ได้ หมายถึง บรรดาสรรพสิ่งทั้งปวงไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามที่ต้องการ ไม่มีอะไรที่เราควรเข้าไปยึดมั่นในจิตใจว่าเป็นตัวของเราหรือเป็นของเรา (จตุพร สังขวรรณ, 2557) หลักไตรลักษณ์เป็นหลักการพื้นฐานที่ผู้บริหารพึงตระหนักเพื่อให้มองสภาพความเป็นจริงว่าการเปลี่ยนแปลงมีความเป็นไปอยู่ตลอดเวลา สมาชิกองค์การจะต้องมีความพร้อมที่จะรับมือและตื่นตัวอยู่เสมอ ๆ การตั้งรับและยอมรับ ไม่ยึดติดกับสิ่งที่จะก่อให้เกิดทุกข์หรือติดกับดักการบริหารจัดการแบบเดิม ๆ และต้องยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่สามารถที่จะบังคับได้ แต่สามารถปรับความรู้สึกกับการเปลี่ยนแปลงได้

สถานการณ์ปัจจุบันที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี หรืออาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านนวัตกรรมอย่างพลิกผัน (Disruptive innovation) สถานการณ์เหล่านี้เรียกว่า “VUCA World” ซึ่งโดยความหมายแล้วเป็นการสรุปและขยายที่มาของคำ (Keywords) ที่เกิดจากอักษรตัวแรกของคำว่า 4 คำ ในภาษาอังกฤษ ซึ่งสะท้อนถึงสถานการณ์ที่มีลักษณะพิเศษ 4 อย่าง (พัชรภรณ์ ดวงชื่น, 2561) ประกอบด้วย

1. V-Volatility คือ ปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีความผันผวนสูงยากที่จะคาดเดาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงสูงตลอดเวลา และรวดเร็ว ไม่สามารถที่จะคาดเดาหรือทำนายได้ภายใต้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันปรับเปลี่ยนบ่อย องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ไม่สามารถที่จะรับมือได้ตามยุทธศาสตร์เดิม ๆ ตัวอย่างที่เกิดขึ้น คือ ปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงของโลก นวัตกรรมองค์กร หรือเครื่องมือต่าง ๆ ที่เป็นไปแบบพลิกผันอัตราการเปลี่ยนแปลงสูง (High rate of change)

2. U-Uncertainty คือ การเป็นสภาวะที่มีความไม่แน่นอนสูง คาดการณ์ได้ยาก ขาดความชัดเจน ยากที่จะสืบค้นหรือหาข้อมูลที่ชัดเจนมาประกอบเพื่อที่จะยืนยันในแต่ละสถานการณ์ได้ ทำให้ยากต่อการที่จะตัดสินใจ เพราะโลกปัจจุบันนี้มีความเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนสูง (Unclear about the present)

3. C-Complexity คือ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วมีความซับซ้อนเชิงระบบที่มากขึ้นเรื่อย ๆ และต่อเนื่องอย่างไม่มีวันสิ้นสุด นอกจากนี้ยังมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมาก มีซับซ้อนต่อการตัดสินใจ (Multiple key decision factors)

4. A-Ambiguity เป็นปรากฏการณ์ที่มีความคลุมเครือหรือไม่ชัดเจน ไม่สามารถที่จะระบุไปอย่างชัดเจนได้ และไม่สามารถคาดเดาผลลัพธ์สืบเนื่องที่จะเกิดขึ้นได้ดังปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาได้ (Lack of clarity about meaning of an event)

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เป็นธรรมชาติของปรากฏการณ์โลกและองค์กรต่าง ๆ จะต้องเผชิญ และเป็นการยากที่จะหลีกเลี่ยง ดังนั้นผู้นำองค์กรพึงตระหนักและเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งนี้เพื่อให้รู้เท่าทันและเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างทันท่วงที

สังเขปสถาน: อนุสสติเสริมภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณวิถีพุทธ

สังเขปสถานหรือที่ชาวพุทธรู้จักในนาม “สังเขปสถาน 4 ตำบล” ประกอบด้วย 1) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ สวนลุมพินีปัจจุบัน คือ รุมินเด ในประเทศเนปาล 2) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ปัจจุบันได้แก่พุทธคยา ประเทศอินเดีย 3) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา คือ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ปัจจุบัน คือ สารนาถ ประเทศอินเดีย และ 4) สถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน คือ ป่าสาละวัน เมืองกุสินารา ปัจจุบันได้แก่ เมืองกาเซีย ประเทศอินเดีย ผู้ที่เดินทางมาตามรอยพระพุทธบาทเพื่อกราบไหว้พระพุทธเจ้าตามพุทธสถานในพุทธภูมิด้วยสำนึกในพระพุทธานุคุณและเกิดจากพระพุทธรวณะที่ทรงชื่นทาง โดยการนำสังเขปสถานทั้ง 4 แห่ง เป็นเสมือนสื่อการเข้าถึงพระรัตนตรัยตามที่พระอานนท์ทูลถามก่อนเสด็จปรินิพพาน ณ ที่สาละวันทชาน ในกรุงกุสินาราว่าเมื่อกาลล่วงไปแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วสังเขปสถาน 4 แห่งจะเป็นที่ควรเห็นของกุลบุตรผู้มีศรัทธาด้วยระลึกสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในการรำลึกว่า “พระตถาคตประสูติในที่นี้” “พระตถาคตตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่นี้” “พระตถาคตยังจักรธรรมให้เป็นไปแล้วในที่นี้” และ “พระตถาคตเสด็จดับขันธ ปรินิพพาน ด้วยอนุปาติเทศนิพพานธาตุในที่นี้” ด้วยเหตุดังกล่าวพุทธศาสนิกชนจึงเชื่อว่าเมื่อมีโอกาสเดินทางมาสังเขปสถานทั้ง 4 แห่งแล้วละลานตึงจะ ทำให้ มีจิตเลื่อมใส และเบื้องหน้าแต่ตลายมลายไป จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ (พระธรรมโพธิวงศ์ (วีรยุทโธ), 2560)

การเดินทางเพื่อแสวงบุญจากสังเวชนียสถานเป็นสถานที่สำคัญในการเรียนรู้คตินิยมจากสังเวชนียสถาน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความสำคัญดังกล่าวไว้ว่า เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญเพราะต้องการให้เกิดผลในทางจิตใจ คือ ให้สังเวชนียสถานอย่างแท้จริง หมายถึงเป็นที่ให้เกิด สังเวช ในความหมายว่าเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนใจให้เกิด “ศรัทธา” และ “ปัญญา” กล่าวคือ ด้านศรัทธา คือ เกิดความเลื่อมใสและมั่นคง มั่นใจเข้มแข็งยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเกิดปิติ มีความปลาบปลื้มใจที่เป็นผลจากศรัทธานั้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559) นอกจากนี้ สังเวชนียสถานควรจะได้ปัญญาด้วย ปัญญาที่เกิดขึ้นนี้หมายถึง ปัญญาที่ 1 คือ ความรู้เข้าใจ มองเห็นคตินิยมดาของสังฆาร อันได้แก่ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ตามหลักไตรลักษณ์ ซึ่งจะทำให้เราเห็นความจริง แล้วโน้มน้ามาปฏิบัติในใจ ปัญญานี้จะโยงไปสู่ความสว่างชัดในธรรมดาของสังฆาร พร้อมทั้งการที่จะเป็นอยู่และทำการทั้งหลายด้วยความไม่ประมาท ปัญญาอย่างี่ 2 คือ จากเหตุการณ์และสถานที่นั้น ๆ ก็เชื่อมโยงต่อไปให้เราระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และปฏิบัติตามคำสอนเหล่านั้น ที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องกับสถานที่แต่ละแห่ง ตลอดจนพระธรรมเทศนาต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในโอกาสนั้น ๆ (ภคภพ ไผ่พท์ ภคสกุลวงศ์ และอานนท์ เมธีวรฉัตร, 2565) กล่าวได้ว่า การเดินทางเพื่อแสวงบุญจากสังเวชนียสถานเป็น การศึกษาและเรียนรู้จากสถานที่ตามประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ บนพื้นฐานพระพุทธศาสนาที่ได้ชื่อว่าให้ความสำคัญกับการศึกษาที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์แบบ การศึกษาที่สมบูรณ์จะต้องเป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตที่อยู่ได้ด้วยความสะดวก และเกิดความสุข สามารถที่จะเผชิญกับปัญหาและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีสติ การศึกษาที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธ จะต้องประกอบด้วย การมีความรู้ ความสามารถ และความประพฤติที่ดีงาม การเดินทางเพื่อแสวงบุญจากสังเวชนียสถานยังเป็นที่ระลึกถึงสิ่ง ที่เรียกว่า “อนุสสติ” ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อการศึกษาและพัฒนาตนเองทั้งฆราวาสและ พระสงฆ์ ประกอบด้วย การระลึกถึงพระตถาคตว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติดี และตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง(พุทธานุสสติ) การได้ ระลึกถึงพระธรรมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสั่งสอนไว้ดีแล้ว สามารถที่จะน้อมนำมาเป็นแนวทางการปฏิบัติให้เกิด สวัสดิ์แก่การดำเนินชีวิตได้ (ธรรมมานุสสติ) การได้ระลึกถึงพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและดำเนินตาม แนวทางที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชี้แนะแนวทางเอาไว้ (สังฆานุสสติ) การได้ระลึกถึงศีลของตนเองและทำศีลให้ บริสุทธิ์หมดจดได้ (ศีลानุสสติ) การได้ระลึกถึงจาคะของตนเองว่าเป็นสิ่งบริสุทธิ์และเหมาะสมกับการเป็นผู้รับ เป็นอารมณ์ ที่สามารถกล่อมเกล้าให้จิตบริสุทธิ์ได้ (จาคานุสสติ) และการรำลึกถึงเทวดา รำลึกถึงคุณลักษณะของเทวดา ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา เป็นต้น (เทวตานุสสติ) ทั้งหมดเป็นเครื่องชี้แนะให้เกิดจิตที่บริสุทธิ์และเข้าความสงบสุข และอารมณ์ที่บริสุทธิ์ได้

ภาพที่ 1 ประสบการณ์ลงศึกษาสังเวชนียสถานประเทศอินเดีย-เนปาล

ข้อสะท้อนจากประสบการณ์สังฆเวชนียสถาน

สังฆเวชนียสถานมีความเกี่ยวข้องเป็นอย่างยิ่งกับพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะพุทธกิจของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขณะที่ยังทรงพระชนชีพอยู่ การเดินทางจาริกแสวงบุญหรือเพื่อศึกษาสังฆเวชนียสถานสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นบทเรียนที่หลากหลาย เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านการเสริมศักยภาพและการพัฒนาคุณค่าของมนุษย์ ซึ่งเป็นหัวใจหลักสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นต้นแบบของหลักคิดและแนวปฏิบัติที่ส่งต่อมาให้กับสังคมไทยและสังคมชาวพุทธทั่วโลก อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์การศึกษาสังฆเวชนียสถาน บทความนี้มุ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทเรียนมิติของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในยุคของการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. บริบทสังฆเวชนียสถาน: ข้อสะท้อนความเป็นไตรลักษณ์ พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักไตรลักษณ์ คือ ลักษณะ 3 ประการ ที่เป็นธรรมชาติของสภาวะธรรมทั้งหมด คือ การเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์หรือความเป็นภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และการเป็นสภาพที่ไม่มีตัวตนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สังฆเวชนียสถานทั้ง 4 แห่งมีบริบทและพัฒนาการที่เป็นร่องรอยของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงหลักความเป็นจริงว่าแท้จริงแล้วชีวิตมีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา ทุกสรรพสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การมองสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นธรรมชาติว่ามีการเปลี่ยนแปลงจะทำให้มีสติตั้งมั่นและดำรงอยู่ในความไม่ประมาท หลักการนี้สอดคล้องเป็นอย่างยิ่งกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจัยด้านเทคโนโลยี ดิจิทัลเป็นแรงกระตุ้น และได้ส่งผลให้เกิดลักษณะพลิกผัน (Volatility) มีความไม่แน่นอน (Uncertainty) ซับซ้อน (Complexity) และคลุมเครือ (Ambiguity) ดังกล่าวมาแล้วนั้น ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามแนววิถีพุทธจะต้องมีลักษณะของการเป็นผู้นำทางการเปลี่ยนแปลง (Change Agents) จะต้องเป็นผู้มีพื้นฐานและเตรียมพร้อมกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไม่ประมาท และเมื่อสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นก็สามารถตั้งสติและพร้อมรับมือเพื่อนำพาองค์กรหรือสมาชิกไปสู่เป้าหมาย จะต้องเป็นผู้นำด้านความคิดเห็นที่ถูกต้อง (Opinion leaders) การโน้มน้าวให้สมาชิกพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน

2. ลุมพินีวัน: ปณิธานและแรงบันดาลใจเพื่อสาธารณะ สถานที่ประสูติเป็นลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของแบบอย่างผู้นำเชิงจิตวิญญาณวิถีพุทธที่มีความมุ่งมั่นต่อภารกิจ ตามประวัติศาสตร์และตำนานพระพุทธศาสนา สถานที่ประสูติเป็นสถานที่แสดงบุพนิมิตของสิทธัตถกุมารว่า “เราจะเป็นผู้เลิศในโลก จักเป็นใหญ่และประเสริฐที่สุด” บุพนิมิตดังปรากฏในตำนานทางพระพุทธศาสนาเป็นการแสดงภาวะผู้นำของพระมหาบุรุษที่แสดงเจตนารมณ์เบื้องต้นในการจะเป็นศาสนาของโลก นัยทางแนวคิดภาวะผู้นำ คือ การแสดงถึงการสร้างความเชื่อมั่น การตั้งปณิธานต่อการเป็นผู้ริเริ่มเชิงสถานการณ์ในเชิงสังคม การกำหนดแผน และการจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จากสังฆเวชนียสถานลุมพินีวันเชื่อมโยงถึงสถานที่ที่ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และสถานที่ปรินิพพาน ซึ่งแสดงถึงภารกิจตลอดพระชนมายุได้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของพระองค์ผ่านการเรียนรู้จากสำนักต่าง ๆ ที่ได้ชื่อว่ามีชื่อเสียงและมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมครั้งพุทธกาล จนถึงได้ตรัสรู้ พัฒนางค์กรสงฆ์ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคงในชมพูทวีปในขณะนั้น และได้แพร่หลายสู่ภูมิภาคอื่น ๆ จนถึงปัจจุบัน การแสดงถึงปณิธานและแรงบันดาลใจที่มุ่งต่อสาธารณะจึงเป็นบุคลิกภาพหนึ่งที่เด่นชัดของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ชาวพุทธควรศึกษาและถือเป็นแบบอย่าง

3. พุทธคยา: ศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง สถานที่ตรัสรู้ นับว่าเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่เป็นแบบอย่างที่ดีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าการมีศรัทธานั้นจะต้องควบคู่กับปัญญา ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามแนววิถีพุทธได้สะท้อนให้เห็นผ่าน “พุทธคุณ 9 ประการ” กล่าวคือ คุณลักษณะของผู้นำ กล่าวโดยสรุป คือ “อรหัง” ความเป็นพระอรหันต์ “สมมาสัมพุทธโ” เป็นผู้ตรัสรู้ชอบเอง “วิชาจาจนสมปนโน” เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชา คือ ความรู้ และจรณะ คือ ความประพฤติ “สุคโต” เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว “โลกวิทู” เป็นผู้รู้แจ้งโลก “อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ” เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ฝึกได้ “สตาธา เทวมนุสสานิ” เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์

ทั้งหลาย “พุทธ” เป็นผู้ตื่นและเบิกบานแล้ว และ “ภควา” ทรงเป็นผู้มีโชค คือ จะทรงทำการใดก็ลุล่วงปลอดภัยทุกประการ หรือเป็นผู้จำแนกแจกธรรม คณะลักษณะตามพุทธคุณทั้ง 9 ประการแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) ในระดับสูงสุด ทรงเป็นแบบอย่างในทุก ๆ ด้านสะท้อนให้เห็นทั้งแนวทางการบริหารจัดการ ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งมีอิทธิพลทั้งองค์ความรู้ ประสบการณ์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี และจงใจให้พุทธศาสนิกชนหรือผู้ร่วมงานมองไกลมุ่งสู่ประโยชน์อันสูงสุดของความเป็นมนุษย์

4. สารนาถ: ปฐมบทของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สังคมชาวพุทธรับรู้ถึง “สารนาถ” หรือ “ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน” ตามประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา และ “วันอาสาฬหบูชา” ซึ่งนับตามวันเพ็ญเดือนแปด เป็นการนับตามปฏิทินทางจันทรคติของชาวพุทธที่นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท การถือปฏิทินตามคติของชาวพุทธในพื้นที่ในประเทศไทย พม่า ลาว กัมพูชา และชาวศรีลังกา การศึกษาตามรอยพุทธบาท ณ สารนาถปัจจุบันจะเห็นถึงแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่วงต้นพุทธกาล ทั้งในการกำหนดเป้าหมายของผู้ที่พระพุทธองค์จะแสดงธรรมครั้งแรก การแสดงธรรมครั้งแรก และการเกิดขึ้นของพระสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา คือ พระธรรมคำสอนครั้งแรก ที่เรียกว่า “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” โดยปัญจวัคคีย์ซึ่งมีนักบวชโศภน ๕ รูปเป็นหัวหน้าจนเกิดความเข้าใจ มีความเลื่อมใส และขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแบบในพระพุทธศาสนา และเป็นสถานที่เกิดของ “พระรัตนตรัย” กล่าวคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ อันสูงสุดที่เป็นบทเรียนจากสังเขปนียสถานแห่งนี้ คือ ความเด่นชัดด้านหนึ่ง คือ การจัดโครงสร้างองค์กร (Organizational Structure) ที่เป็นรากฐานเริ่มต้นของพระพุทธศาสนา แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา และเป็นผู้ปกครองการสูงสุด การบริหารจัดการเป็นไปแบบโครงสร้างองค์กรตามลำดับขั้น (Hierarchical Structure) แต่พระองค์ยังให้ความสำคัญกับการจัดการแบบแนวนอนหรือแบน (Horizontal/Flat Structure) กล่าวคือ การมอบอำนาจให้สาวกมีความเป็นอิสระในการเผยแผ่ธรรม โดยเฉพาะในช่วงต้นซึ่งยังมีพระสงฆ์น้อยรูป ส่งเสริมให้พระสงฆ์มีโอกาสในการสื่อสารและมีแนวทางการเผยแผ่ธรรมตามศักยภาพและอิงกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย และเปิดกว้างในการประสานงาน การพัฒนาปรับปรุงวินัยบัญญัติที่เกิดปัญหาอุปสรรค หรือข้อจำกัดต่าง ๆ ระหว่างการเผยแผ่ธรรมะ ประวัติศาสตร์และร่องรอยของการบริหารจัดการต่าง ๆ ได้ปรากฏในพระไตรปิฎกจนถึงปัจจุบัน

5. กุสินารา: ปัจฉิมโอวาทและความไม่ประมาท พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับความเป็นเหตุและผล หลักธรรมเน้นให้มีความเข้าใจตามหลักอริยสัจจ์ คือ ความจริงที่เป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งหรือความเป็นสากลของโลก สังเขปนียสถานกุสินารา เป็นที่ตั้งของ “มหาปรินิพพานสถูป” ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งอยู่ด้านหลังของมหาปรินิพพานวิหาร มีรูปทรงทรงโอคว่ำ ตามประวัติศาสตร์พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นผู้สร้างและได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ เชื่อกันว่าเป็นที่บรรทมครั้งสุดท้ายและเป็นสถานที่พระพุทธองค์ปรินิพพาน ณ ใต้ต้นสาละคู่หัวใจสำคัญของ “มหาปรินิพพานสูตร” ได้กล่าวถึงปัจฉิมโอวาทที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ คือ การดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่ใน “ความไม่ประมาท” ข้อสะท้อนที่เป็นนัยสำคัญทางการบริหาร คือ ชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ผู้นำต้องตั้งอยู่ในความไม่ประมาท มองการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในมิติของการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) กล่าวคือ ต้องให้ความสำคัญกับการหาวิถีที่เป็นเหตุเป็นผลสำหรับการบริหารองค์การทั้งด้านการบ่งชี้ วิเคราะห์ ประเมิน จัดการ ติดตาม และสื่อสารความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหน่วยงาน/ฝ่ายงาน หรือกระบวนการดำเนินงานขององค์กร ทั้งนี้เพื่อลดความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้แล้ว “ความไม่ประมาทหรือการบริหารจัดการความเสี่ยง” ควรเป็นแนวทางวัฒนธรรมองค์กรให้สมาชิกองค์กรเกิดการตื่นตัวและพร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการบริหาร และผลได้ผลเสียขององค์กรในระยะยาวอีกด้วย

สรุป

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เชื่อมั่นกับความเป็นเหตุและผล และมองการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมดา โดยเฉพาะหลักไตรลักษณ์ที่มองเห็นถึงการเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และย่อยสลายไปเป็นสังขารธรรมสามัญ เช่นเดียวกันกับการบริหารจัดการองค์การที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณวิสุทธิพุทธให้ความสำคัญกับผู้นำองค์การระดับต่าง ๆ ว่าจะต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองและของสมาชิกในองค์การอยู่ตลอดเวลาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ หลักการพื้นฐานที่สำคัญ คือ ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีความสามารถในการเป็นกรปรับเปลี่ยนชุดความคิด (mindset) ให้เท่าทันกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผัน ความซับซ้อน และต่อเนื่อง ผู้บริหารทุกคนต้องมีความสามารถในการรู้จักใช้ภาวะผู้นำ (Leadership) และหลักการบริหารจัดการ (Principle of management) เพื่อเป็นแนวทาง (Guideline) ต้องรับผิดชอบในการจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นสิ่งของและตัวคนขององค์การให้สามารถดำเนินไปจนบรรลุวัตถุประสงค์ให้ได้ กล่าวได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเน้นการเปลี่ยนแปลงเป็นหลักความเป็นจริงที่ทุกสรรพสิ่งต้องเผชิญ พุทธศาสนิกชนจะต้องเรียนรู้และสร้างความตระหนักเพื่อดำเนินชีวิตให้มีความสมดุล การไม่ประมาทเป็นหัวใจสำคัญตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และสังฆนิยสถานเป็นที่ตั้งของความสลดสังเวชและการเรียนรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา การศึกษาสังฆนิยสถานช่วยเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม และเป็นบทเรียนที่ส่งต่อไปในสังคมไทยและทั่วโลกด้วยความหมายที่หลากหลาย เช่น การเสริมศักยภาพและคุณค่าของมนุษย์ นอกจากนี้ การเชื่อมโยงกับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ การเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยสร้างผู้นำที่มีความเข้าใจและความตระหนักในการดำเนินชีวิตที่สมดุลและส่งเสริมคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมให้กับสังคมไทยและทั่วโลกต่อไป ข้อเสนอแนะการนำไปใช้ประโยชน์ สังฆนิยสถานนอกจากจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่แสวงบุญตามความเชื่อของชาวพุทธแล้ว ยังเป็นสถานที่สะท้อนถึงหลักคิดการบริหารจัดการองค์การสมัยใหม่ โดยเฉพาะหลักธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏเบื้องหลังสังฆนิยสถานทั้ง 4 แห่ง นอกจากจะแสวงบุญเพื่อเป็นอนุสติแล้วยังเป็นการรำลึกหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและบริหารจัดการองค์การให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์. (2558). ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: หจก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- จตุพร สังวรธรรม. (2557). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership). กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- เจษฎา นกน้อย. (2556). 12 แนวคิดฝ่าวิกฤตองค์การ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). หลักการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- พระธรรมโพธิวงศ์ (วีรยุทฺโธ). (2560). สู่แดนพระพุทธองค์อินเดีย-เนปาล. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานใหญ่พระธรรมทูต สายประเทศอินเดีย-เนปาล.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2550). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- _____. (2556). ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาค พุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา (ภาคต้นของหนังสือ ปรัชญาของการศึกษาของไทย). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.
- _____. (2558). พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.
- พัชรภรณ์ ดวงชื่น. (2561). “ผู้นำองค์การในโลก VUCA”. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 24(3), 450-458.

- ภักดิ์ไพฑูรย์ ภคสกุลวงศ์ และอานนท์ เมธีวรฉัตร. (2565). ศรัทธาและปัญญา: ผู้แสวงบุญสังเวชนียสถาน 4 ตำบล ประเทศอินเดีย - เนปาล. วารสารมหาจุฬาราชการ, 9(2), 6-9.
- วรภัทร์ ภูเจริญ. (2559). ฟา: ทักษะสำหรับการบริหารยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอริรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด.
- วัชร งามจิตรเจริญ. (2566). การบูรณาการพุทธศาสตร์สำหรับผู้บริหารในยุคพลิกผัน. ใน เอกสารประกอบการสอน คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศุทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรณปก. (2558). หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา ม.4. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). พุทธธรรม ฉบับเดิม. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- _____. (2567). จาริกบุญ - จาริกธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 61). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมมโนในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). ข้อเสนอระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต ในปี 2040. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อีเลฟเวน สตาร์ อินเทอร์เน็ต.

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม : หัวใจเศรษฐีเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล*

APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES :

HEART OF A MILLIONAIRE FOR LIVING IN THE DIGITAL AGE

รัตติกาล สุขไสย*, พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูโฆสิตวัณณานุกูล, สิทธิโชค ปาณะศรี

Rattikarn Sooksai*, Phrakru Wijitsreerajal, Phrakru Kositwattanankul, Sitthichok Panasree

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Doctor of Buddhist Studies Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: ratty.ratty27@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการวิเคราะห์การประยุกต์หลักธรรมหัวใจเศรษฐีเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล ซึ่งการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมหัวใจเศรษฐีในยุคดิจิทัลนั้น มีความสำคัญและจำเป็นต่อคนในยุคปัจจุบัน เพราะจะทำให้ผู้ใช้หลักธรรมดังกล่าวสามารถเข้าสู่ความสำเร็จในการใช้ชีวิตประจำวัน และมีการวางแผนที่ดีในการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลนี้ ซึ่งหัวใจเศรษฐี หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทิฐฐัมมิกัตถ ประโยชน์ 4 ประการ คือ อุ-อา-กะ-สะ อุ ย่อมาจากอุฏฐานสัมปทา อา ย่อมาจากอารักขสัมปทา กะ ย่อมาจากกัลยาณมิตตตา และ สะ ย่อมาจากสมชีวิตา โดยมีรายละเอียดการประยุกต์ใช้หลักธรรม ดังนี้ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา ดำเนินชีวิตด้วยความขยัน และมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่เป็นระเบียบ มีปัญญาเครื่องสอดส่องทำหลายอย่างจนเกิดความชำนาญในงานที่ทำให้การงานนั้นประสบความสำเร็จได้ง่าย 2) อารักขสัมปทา รู้จักการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยจากการรู้จักคุณค่าของสิ่งของข้าวของต่าง ๆ รู้ว่าอะไรคือ สิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต อะไรคือสิ่งที่เป็นความอยากเพราะกิเลสของตนเอง 3) กัลยาณมิตตตา มีความเข้าใจการคบหามิตร รู้จักแยกแยะคนดีคนชั่ว เลือกที่จะคบหาคนที่ดี รู้จักการดำรงตน เจริญสนทนากับบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนด้วยการเป็นมิตร และ 4) สมชีวิตา ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง รู้ทางหาทรัพย์และทางเสื่อมหรือทางหมดไปของทรัพย์ เลี่ยงชีพพอเหมาะ ไม่ใช่จ่ายสุรุ่ยสุร่าย และไม่ให้เกิดหนี้ รู้จักรายจ่ายจกต้องไม่ให้มากเกินไปกว่ารายได้ที่ได้รับ

คำสำคัญ: การประยุกต์หลักพุทธธรรม, หัวใจเศรษฐี, ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์, การดำเนินชีวิต, ยุคดิจิทัล

Abstract

This article is an analysis of the application of the principles of the Millionaire's Heart for living in the digital age. Living according to the principles of the heart of a millionaire in the digital age. It is important and necessary for people in today's era. Because it will enable users of such principles to succeed in their daily lives, and have a good plan for living in this digital age. The heart of a millionaire can also be called the four benefits of Ditthadhammikattha, namely u-ar-ka-sa. U is an abbreviation for Utthana Sampada, AR is an abbreviation for Arakkha Sampada, ka is an abbreviation for Kalyanamittata, and SA is an abbreviation for Samachivita. The details of applying

* Received October 10, 2024; Revised November 11, 2024; Accepted November 18, 2024

of the principles are as follows: 1) Utthana Sampatha: Living your life with diligence and orderly lifestyle, having the intelligence to do many things until you have expertise in work that makes the job easy to complete. 2) Arakkha Sampatha: Knowing how to protect wealth earned by knowing the value of various things and knowing what is necessary in life. What is desire because of one's desires? 3) Kalyanamittata: having an understanding of friendship. Knowing how to distinguish between good people and bad people. Choose to associate with good people. Know how to maintain oneself. Negotiate with people in the village or community in a friendly manner. and 4) Samachivittha, living life with sufficiency. Knowing the way to gain wealth and the way to its depletion or depletion. Make a suitable living, don't waste money, and don't let it get too irritating. Knowing that expenses must not exceed the income received.

Keywords: Application of Buddhist Principles, The Heart of a Millionaire, Dittadhammikatha, Living, The Digital Age

บทนำ

ในยุคดิจิทัลได้มีการติดต่อสื่อสารใช้งานอินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์ สื่อมัลติมีเดีย การติดต่อสื่อสารผ่านโซเชียลต่าง ๆ มากมาย ตลอดจนได้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก ทั้งในเรื่องการทำงาน การทำธุรกิจ สื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ทั่วโลกได้มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ทำให้ระบบต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป ในวงการศึกษาก็เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แตกต่างกันในรูปแบบของการถ่ายทอดการเรียนการสอนแบบสมัยก่อน ที่มีการเรียนการสอนกันในห้องเรียนได้เปลี่ยนไปเป็นการเรียนแบบออนไลน์ แม้กระทั่งรูปแบบการทำงานก็ต้องปรับให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยต้องใช้วิธีทำงานในรูปแบบ Work From Home จึงกล่าวได้ว่าทั่วโลกขณะนี้กำลังก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดต่อเนื่องและยากจะหวนคืน ซึ่งความสำคัญของดิจิทัลเทคโนโลยีต่อคนทั่วโลกเห็นได้ชัดเจนช่วงโควิดระบาศปี 2020 - 2021 ที่ดิจิทัลเทคโนโลยีได้ช่วยให้การทำธุรกิจและการใช้ชีวิตประจำวันสามารถไปต่อได้แม้ต้องรักษาระยะห่างและลดการเดินทาง เพื่อลดการระบาดเป็นแบบนี้เกือบสองปีจนกลายเป็นพฤติกรรมปรกติใหม่ หรือที่เรียกว่า นิวนอร์มอล (New Normal) ของคนทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นภาคธุรกิจ ภาครัฐ และประชาชนใช้ดิจิทัลเทคโนโลยีมากขึ้นมาก ทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานช่วงโควิดระบาศ ทำให้ทุกอย่างสามารถไปต่อได้แม้จะไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ พูดได้ว่าเป็นการปรับตัวครั้งมหิหารของคนไทยทั้งประเทศในการใช้ดิจิทัลเทคโนโลยี และรูปแบบดิจิทัลเทคโนโลยีที่มีบทบาทมากในช่วงโควิดระบาศและยังติดอันดับในแง่พฤติกรรมใหม่ของสังคมไทยถึงปัจจุบัน ก็คือ 1) การทำงานที่บ้านหรือ Work From Home ผ่านการใช้โปรแกรม Online เช่น ไลน์ ชุม ทิม ในการติดต่องานหรือประชุม 2) การซื้อสินค้าออนไลน์หรือ E-commerce 3) การใช้เครื่องมือสื่อสารผ่านดิจิทัลเทคโนโลยีอย่าง Facebook Tiktok เพื่อติดตามข่าวสารหรือโฆษณาสินค้า 4) การใช้แอปฯ ต่าง ๆ เพื่อโอนเงิน (Digital Payments) แทนการใช้เงินสดใช้เช็คหรือไปโอนเงินที่เคาน์เตอร์ธนาคาร โดยทำผ่านแพลตฟอร์ม Prompt Pay หรือ QR code 5) การใช้ดิจิทัลเทคโนโลยีขับเคลื่อนการทำมาตรการของรัฐ เช่น คนละครึ่ง ไทยเที่ยวไทย และการให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับกลุ่มเป้าหมาย 6) ระบบขนส่งหรือ Delivery System ต่าง ๆ และ 7) เรื่องบันเทิง เช่น ฟังเพลง ดูหนัง ที่ล้วนได้ประโยชน์จากดิจิทัลเทคโนโลยีทั้งสิ้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแสดงให้เห็นถึงสังคมความเป็นอยู่ของมนุษย์ในยุคดิจิทัลนี้ คือ สิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งชี้ว่าสังคมไทยพร้อมปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลง ทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมทั้งการทำงานและใช้ชีวิตเปลี่ยนไปอย่างไม่รู้ตัวไปสู่การใช้ดิจิทัลเทคโนโลยีมากขึ้นในชีวิตประจำวัน (บัณฑิต นิถาวร, 2567) ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าวแล้ว

สังคมไทยต้องปรับตัวเองเพื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มตัว ประกอบด้วย 1) ภาคธุรกิจต้องเร่งปรับวิถีทำธุรกิจและวิธีผลิตไปสู่การใช้ดิจิทัลเทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ธุรกิจเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มผลผลิตการผลิต ซึ่งจะสนับสนุนการเติบโตของภาคเอกชนในระยะยาว 2) ภาครัฐต้องใช้ดิจิทัลเทคโนโลยีปฏิรูปการทำงานของระบบราชการ ทำในทุกมิติที่ต่างประเทศทำกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการของภาครัฐแก่ประชาชน เป็นเครื่องมือช่วยยกระดับคุณภาพการดำเนินงานสาธารณะของประเทศ และสร้างความโปร่งใสในการทำหน้าที่ของรัฐเพื่อให้ประชาชนไว้วางใจและลดความเสี่ยงของการทุจริตคอร์รัปชัน และ 3) ภาคประชาชนต้องพร้อมเรียนรู้ดิจิทัลเทคโนโลยี พร้อมยกระดับทักษะการทำงานและความสามารถของตนในเรื่องดิจิทัลเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเติบโตของภาคธุรกิจ ทำให้กำลังแรงงานของประเทศเป็นกำลังแรงงานที่มีคุณภาพ มีความสามารถ ที่ประเทศได้ประโยชน์

แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นกรอบแนวทางการดำเนินการตามนโยบายเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล โดยมีเป้าหมายสำคัญ 4 ข้อ คือ 1) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ ใช้เทคโนโลยีพัฒนานวัตกรรมสร้างสรรค์ธุรกิจใหม่พาประเทศไปสู่ GDP ที่สูงขึ้นร้อยละ 25 2) สร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียม ด้วยข้อมูลข่าวสารและบริการต่าง ๆ ผ่านสื่อดิจิทัล ประชาชนทุกคนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ตั้งเป้าอยู่ใน 40 อันดับแรกของดัชนี ICT Development Index 3) เตรียมความพร้อมของคนให้มีทักษะการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล ประชาชนมีทักษะเทคโนโลยีดิจิทัลนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเพิ่มกำลังคนด้านเทคโนโลยีมากขึ้น และ 4) ปฏิรูปการทำงานของภาครัฐ เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการบริการภาครัฐ พัฒนาไปสู่ 50 ประเทศแรกจากการจัดอันดับของ UN-eGovernment Ranking (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลเป็นความท้าทายอย่างใหญ่หลวงต่อคนไทยทั้งประเทศรวมถึงมนุษยชาติทั้งหลาย หลายคนได้นำหลักธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความประมาท และดำเนินตามคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงไว้แล้ว หลักธรรมหนึ่งที่คนไทยนิยมนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต คือ “หัวใจเศรษฐกิจ” หรือเรียกว่า “หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์” ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หรือหลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สูงสุดขั้นต้น ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานประกอบอาชีพสุจริต มีความชำนาญรู้จักใช้ปัญญา สอดส่องตรวจตราหาอุปสรรควิธีสามารถจัดการดำเนินการให้ได้ผลดี 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครอง เก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย 3) กัลยาณมิตตตาคบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกลูกเสนาสำหรับเฝ้า คึกษาเยี่ยงอย่างผู้ทรงคุณ มีศรัทธา ศีล จาคะปัญญา และ 4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสมคือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี่ยงชีวิตแต่พอดี ความสำคัญของการปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ต่อตนเองได้รับประโยชน์ในปัจจุบัน ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์นั้น พระธรรมปิฎก ได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมานุชีวิตว่า คนที่จะเรียกว่ารู้จักใช้ทรัพย์หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนที่ทำมาหากินที่ดีตั้งตัวสร้างหลักฐานได้และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง เพราะปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้ และความสำคัญของทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์นั้นมีหลักธรรม 4 อย่างนี้ ประโยชน์มากมายหลายประการ แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตามรวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วย คือ 1) ทำให้บุคคลสามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง 2) ทำให้เป็นคนที่มีเกียรติมีชื่อเสียงมีคนเชื่อฟังนับถือ 3) เป็นทางเสริมสร้างสัมพันธไมตรี 4) ทำให้มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม 5) เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต และ 6) สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาติและช่วยลดปัญหาสังคมได้ (พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต), 2528)

การนำเสนอบทความวิชาการเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม: หัวใจเศรษฐกิจเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล” ผู้เขียนขอเสนอหลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจ ทิฐุธรรมิกัตถประโยชน์ และการประยุกต์เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล ซึ่งมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะในยุคดิจิทัลดังกล่าวนี้ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และต้องทันต่อสถานการณ์เสมอ ดังนั้น การที่ดำเนินชีวิตในยุคนี้จึงต้องมีความพร้อมไม่ว่าจะเป็นด้านการทำงาน และการคบเพื่อน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิตต่อไป

หลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล

1. หลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจ (ทิฐุธรรมิกัตถประโยชน์ 4)

ทิฐุธรรมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง หรือเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ “อุ อา กะ สะ” อาจเรียกสั้น ๆ ว่า ทิฐุธรรมิกัตถะ หรืออาจเรียกเต็ม ๆ ว่า ทิฐุธรรมิกัตถะ สัตตนิกรม 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชีวิตนี้ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์ ยศ เกียรติ และไมตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ

1.1 อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียรเลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการทำงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการทำงานนั้น ประกอบด้วย ปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุปายในการทำงานนั้นให้สามารถทำได้สำเร็จ

1.2 อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูลไม่ให้อุทกหรือทำลายไปโดยภัยต่าง ๆ

วิธีรักษาทรัพย์มี 5 ประการ คือ

1.2.1 ต้องรู้จักเก็บ คือ เก็บรักษาให้ปลอดภัย

1.2.2 ต้องรู้จักถนอม คือ ระมัดระวังไม่ให้เสียหายสิ้นเปลือง

1.2.3 ต้องรู้จักบูรณะซ่อมแซมของเก่าที่พอใช้ได้ ไม่ทิ้งให้เสื่อมประโยชน์

1.2.4 ต้องรู้จักเสียดาย คือ ของบางอย่างที่เลิกใช้แล้ว แต่ยังอาจใช้ในวันข้างหน้าได้ก็

ต้องรู้จักเก็บไว้ใช้อย่าง

1.2.5 ต้องรู้จักทำให้เกิดผลกำไร คือ การใช้ทรัพย์ที่มีอยู่ให้เกิดผลกำไร เช่น การลงทุนในสิ่งที่ไม่มีความเสี่ยง

1.3 กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมหรือชุมชนใด ย่อมดำรงตนเจรจา สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมหรือชุมชนนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญาเสมอกัน

ลักษณะของมิตรที่ดีมี ดังนี้

1.3.1 มิตรอุปการะ ได้แก่ เพื่อนที่คอยช่วยเหลือเตือนสติมิให้ประมาท ช่วยป้องกันมิให้ทำชั่ว ช่วยป้องกันรักษาทรัพย์และชื่อเสียงของเพื่อน สามารถพึ่งพาอาศัยได้ในยามทุกข์ยาก

1.3.2 มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข ได้แก่ มิตรที่ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามวิบัติปกปิดความลับของเพื่อน

1.3.3 มิตรแนะนำประโยชน์ ได้แก่ คอยห้ามมิให้เพื่อนทำชั่วแต่แนะนำหนทางแห่งความดีความเจริญให้แก่เพื่อน

1.3.4 มิตรมีความรักใคร่ ได้แก่ มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข ทุกข์ก็ทุกข์ด้วย ไม่ทิ้งเพื่อนได้เถียงคนที่ติเตียนเพื่อน รับรองคนที่สรรเสริญเพื่อน

1.4 สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจกต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจกต้องไม่เหนือรายได้

ซึ่งทฤษฎีนี้มีกัตถ ประโยชน์นี้ได้ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 23 (พระสุตตันตปิฎก) อังคุตรนิกาย อฏฐกนิบาต มีเนื้อหาโดยย่อ ดังนี้ (อง.อฏฐก. (ไทย) 23/144/289)

“สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมแห่งชาวโกฬิยะชื่อกักรปัตตะ ใกล้เมืองโกฬิยะ ครั้งนั้นแล โกฬิยะบุตรชื่อกัชฌาณ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นคฤหัสถ์ยังบริโภคคามอยู่ครองเรือนนอนเบียดบุตร ใช้จันทน์ในแคว้นกาสิ ยังทรงดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้ ยังยินดีเงินและทองอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมที่เหมาะสมแก่ข้าพระองค์ อันจะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในภายหน้าเถิด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพัพพัตถ ธรรม 4 ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขในปัจจุบันแก่กุลบุตร 4 ประการเป็นไฉน คือ อุฏฐานสัมปทา 1 อารักขสัมปทา 1 กัลยาณมิตตตา 1 สมชีวิตา 1”

2. ความสำคัญของทฤษฎีมีกัตถประโยชน์ 4

ทฤษฎีมีกัตถ ประโยชน์ 4 อย่างนี้ มีประโยชน์มากมายหลายประการแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตนตาม รวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วย คือ

- 2.1 ทำให้บุคคลสามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง
- 2.2 ทำให้เป็นคนที่มีเกียรติ มีชื่อเสียง มีคนเชื่อฟังนับถือ
- 2.3 เป็นทางเสริมสร้างสัมพันธไมตรี
- 2.4 ทำให้มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม
- 2.5 เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต
- 2.6 สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาติทางอ้อม และช่วยลดปัญหาสังคมได้

(พระมหาเจณภพ ปภาโส และคณะ, 2566)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีมีกัตถ ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ตอนหนึ่งว่า ทฤษฎีมีกัตถ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันหรือประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์ ยศ เกียรติ และไมตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรมเรียกเต็มว่า “ทฤษฎีมีกัตถสังวัตตนิกรรม” ธรรมอันเป็นไปเพื่อทฤษฎีมีกัตถ หรือ มักเรียกคล่องปากว่า ทฤษฎีมีกัตถ ประโยชน์มี 4 ประการ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา 3) กัลยาณมิตตตา ถึงพร้อมด้วยความมีเพื่อนเป็นคนดี และ 4) สมชีวิตา ถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

บุญมี แท่นแก้ว ให้ความหมาย ทฤษฎีมีกัตถ ประโยชน์ไว้ในหนังสือจริยศาสตร์ตอนหนึ่งว่า ทฤษฎีมีกัตถ ประโยชน์เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันหรือเพื่อสร้างฐานะของตนให้มีความสุขขั้นต้น ซึ่งประกอบด้วย 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริตมีความชำนาญรู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาอุปบายวิธีสามารถจัดดำเนินการให้ได้ผล 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย 3) กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักคบเพื่อนรู้จักหาคู่ครองที่ดีกำหนดบุคคลในถิ่นอาศัยเลือกเสวนาสำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่าน

ผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศิล จาคะ และปัญญา และ 4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีพแต่พอมีให้ผดเคืองหรือฟุ่มเฟือยให้รายได้เหนือรายจ่ายรู้จักประหยัดเก็บไว้ (บุญมี แทนแก้ว, 2639)

กล่าวโดยสรุป ทิฐธัมมิกถัตถ ประโยชน์ที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้นทำให้ทราบได้ว่าหลัก ทิฐธัมมิกถัตถ ประโยชน์เป็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการชีวิตให้มั่นคงมีประโยชน์สุขในปัจจุบันทันด่วนไม่ต้องรอชาติหน้าผู้เขียนมองว่าหลักธรรมชุดนี้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชีวิตให้เกิดความสถาพรและมั่นคงโดยจะต้องประพฤติตามหลักธรรมดังกล่าวให้ครบทั้ง 4 ประการกล่าว คือ 1) อุฏฐานสัมปทาถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร 2) อารักขสัมปทาถึงพร้อมด้วยการรักษา 3) กัลยาณมิตตาการคบเพื่อนที่ดีมีคุณธรรม และ 4) สมชีวิตาการดำรงชีพของตนพอเหมาะตามสมควรแก่ชีวิตหลักการทั้ง 4 ประการนี้ เรียกสั้น ๆ ได้ว่า “ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตแบบพอเพียง”

3. การดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล

โลกยุคดิจิทัล (Digital Age) มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ค่อนข้างสูง โลกถูกย่อให้เล็กลงด้วยเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร การสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ส่งผลต่อวิถีชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนถึงคนสูงวัย โลกในทุกวันนี้มีการสร้างความสัมพันธ์ทางด้านสังคม กลับไม่ได้เป็นแค่การมาพบปะพูดคุย มองเห็นรูปร่างหน้าตา บุคลิกภาพ หรือทำกิจกรรมร่วมกันอย่างเดียวนั่น แต่กลับอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการพัฒนาทางด้านสังคมให้เกิดขึ้น จนเราเรียกกันติดหูว่า สังคมเครือข่าย (Social Network) หรือสังคมออนไลน์นั่นเอง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี ที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่มีวันหยุด สิ่งแปลกใหม่ต่าง ๆ ได้เกิดปรากฏขึ้นทุกวันอย่างเหลือเชื่อ ทั้งการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมเก่า ๆ เริ่มหายไป มีสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ความสุขสบายแต่ก่อนที่เคยมีเริ่มหดหายไป ทำให้วิถีชีวิตของคนสมัยนี้พลอยเปลี่ยนไปด้วย กลายเป็นสังคมที่ต้องดิ้นรนต่อสู้และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่ง ซึ่งก็ยังมีผู้คนอีกจำนวนมากที่ตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ทัน เลยกกลายเป็นความเครียดและโรคซึมเศร้าในที่สุด ปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัล (Digital Economy) หรือ เศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคม ได้สัมผัสกับการทำธุรกรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (E-Business) และมีความคุ้นเคยกับการใช้ระบบสื่อสารข้อมูล คอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศ (IT) ต่าง ๆ โดยโลกดิจิทัลจึงมีความสำคัญมากต่อมนุษย์ยุคนี้ การเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์อย่างสิ้นเชิงโดยเฉพาะการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ทำให้เทคโนโลยีและมนุษย์ในสังคมปัจจุบันไม่สามารถแยกออกจากกันได้จึงเรียกว่า “มนุษย์ดิจิทัล” ซึ่งมนุษย์ดิจิทัลจะต้องมีพื้นฐานการใช้ชีวิตอย่างปลอดภัยในโลกยุคดิจิทัลทุกวันนี้ โดยจะต้องหันมาใช้ชีวิตแบบผสมผสานกลมกลืนกับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาดเพื่อความสุขและความอยู่รอดอย่างยั่งยืน

ยุคนี้เป็นยุคแห่งเศรษฐกิจดิจิทัลที่ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วก้าวกระโดด Airbnb และ Uber ไม่ได้มีโรงแรมหรือมีรถเป็นของตนเอง แต่สามารถสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจขึ้นมาได้ Start-up เล็ก ๆ เขย่าองค์กรธุรกิจใหญ่ ๆ ยุค AI ครองเมืองกำลังมา Big Data คือ สิ่งที่ทุกธุรกิจต้องรู้เพื่อความอยู่รอด ระบบธนาคารแบบดั้งเดิมกำลังสั่นคลอน ไลฟ์สไตล์การซื้อขาย การบริโภค เปลี่ยนแปลงไปมาก ขนาดที่เมื่อสิบปีที่แล้วเรายังไม่สามารถจินตนาการได้แต่สมมุติว่ามนุษย์นั้นมิมีวิวัฒนาการมาให้ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง แล้วเราจะทำอย่างไรเมื่อสมมุติเราต่อต้านและนำความทุกข์มาให้ ทักษะที่จะช่วยให้เราสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในยุคนี้ จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนควรมี ทุกวันนี้เราใช้คำว่าเศรษฐกิจในความหมายว่า “ผู้มีทรัพย์มาก” แต่งานวิจัยจำนวนมากในโลกตะวันตกพิสูจน์แล้วว่าทรัพย์สินเงินทอง วัตถุต่าง ๆ ไม่ได้นำมาซึ่งความสุขอันแท้จริง ในหลายกรณี การมีทรัพย์มากกลับนำความทุกข์มาให้ด้วยซ้ำ ไม่เช่นนั้นคงไม่มีข่าวมหาเศรษฐีฆ่าตัวตายอยู่เป็นระยะ ๆ คำว่าเศรษฐกิจความสุขในที่นี้ดูเผิน ๆ อาจจะแปลความหมายว่า ผู้ร่ำรวยความสุข ก็ย่อมได้แต่สิ่งที่มีความหมายลึกซึ้งยิ่งไปกว่านั้น คำว่า “เศรษฐกิจ” ตามความหมายที่แท้จริงตามภาษาบาลีที่ใช้กันในสมัยพุทธกาล นั่นคือ “ผู้ประเสริฐ” เพราะคำว่า เศรษฐ หรือ

สะกดแบบบาลีว่า เสฏฐ นั้น แปลว่า ประเสริฐ ดีเลิศ ดี ที่สุด ยอดเยี่ยม ในสมัยพุทธกาล การมีทรัพย์มากยังไม่เรียกว่า เป็นเศรษฐี แต่ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเศรษฐีในสมัยนั้นล้วนเป็นผู้ที่สร้างคุณงามความดี อุปถัมภ์ค้ำชู และคนยากไร้ ทำสาธารณประโยชน์ให้แก่สังคมทั้งสิ้น เช่น อนุชาบิดาของเศรษฐีผู้สร้างวัดเชตวันมหาวิหารถวายพระพุทธเจ้า สร้างโรงพยาบาลในเมือง และตัวท่านเองก็รักาศิล เจริญภาวนาจนบรรลุธรรมขั้นโสดาบัน ทุกอย่างนี้ทำไปพร้อม ๆ กับค้าขายไปด้วย ถ้าจะมองอย่างร่วมสมัยแล้ว กิจการของอนุชาบิดาของเศรษฐี คือ การทำธุรกิจอิมพอร์ตเอกซ์พอร์ตระดับโลก ดังนั้น หากว่ากันตามรากศัพท์ภาษาบาลีต่อให้เราเป็นคนธรรมดาที่ไม่ได้มีทรัพย์มากล้นฟ้า แต่ถ้าเรามีความประพฤติดีงาม สร้างสิ่งที่ดีมีคุณค่าให้กับโลก ให้กับแผ่นดิน ถิ่นนี้เป็นเศรษฐีได้เหมือนกัน เศรษฐีอย่างอนุชาบิดาของเศรษฐีนั้นจะเรียกว่าท่าน “ยิ่งให้ ยิ่งสุข” กว่าใคร ดังนั้น ในที่นี้ “เศรษฐีความสุขในยุคดิจิทัล” จึงหมายถึง ผู้สร้างคุณค่าให้กับโลกซึ่งมีทักษะที่ทำให้ตนเองสามารถใช้ชีวิต ได้อย่างมีความสุขในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงนั่นเอง (สาวิวรรณ จุติโชติ และคณะ, 2564)

4. การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

วิกฤติการณ์โรคโควิด - 19 สร้างปัญหาในการดำรงชีวิต การเรียน การเดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะ การทำงาน ฯลฯ ต้องปรับตัว ตั้งแต่การอยู่ในบ้าน การออกนอกบ้าน หน่วยงานให้บริการประชาชนก็ปรับตัว เช่น ร้านอาหาร ศูนย์การค้า ร้านค้า ธนาคาร ฯลฯ ต้องทำระยะห่าง (Social Distancing) การตรวจคัดกรอง การบันทึกการเข้าออก (Check in) เปลี่ยนแปลงปรับปรุงรูปแบบการบริการไปจากเดิม จากวิกฤติเป็นโอกาส ที่ทำให้ผู้คน หน่วยงาน โรงเรียน เปลี่ยนแปลงมาใช้ดิจิทัลได้เร็วขึ้น มีการใช้บริการรูปแบบใหม่ ๆ เช่น การเรียนการสอนออนไลน์ การเรียนที่บ้าน การทำงานที่บ้าน การซื้อขายของออนไลน์ การประชุมออนไลน์ การทำงานรูปแบบใหม่ ที่ลดการเดินทาง เพิ่มประสิทธิภาพ การใช้เวลาได้ดีขึ้น มีความสะดวก และที่สำคัญสามารถเปลี่ยนวิธีการทำงานมาสู่การใช้ดิจิทัลได้เร็วขึ้น มีการใช้เอกสารสิ่งพิมพ์ในรูปแบบข้อมูลดิจิทัลกว้างขวาง การบริการในภาครัฐ ก็ปรับเปลี่ยนไปมากอย่างเห็นได้ชัด พฤติกรรมปรกติใหม่ หรือที่เรียกว่า นิวนอร์มอล (New Normal) หมายถึง การดำเนิน ทำกิจกรรม การปฏิบัติต่าง ๆ ที่แต่เดิมไม่คุ้นเคย หรือไม่รู้จัก ไม่เคยใช้ แต่จำเป็นต้องใช้ และมีใช้กันทั่วไป จนเป็นปกติ วิถีปฏิบัติใหม่ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจครั้งใหญ่ การทำกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งแต่เดิมไม่ค่อยได้พบเห็น กลายเป็นสิ่งที่พบเห็นกันจนคุ้นเคยเป็นเรื่องธรรมดา วิถีปฏิบัติใหม่ จึงหมายถึงการใช้ชีวิตในรูปแบบใหม่ของผู้คนในสังคม พร้อมทั้งจะก้าวไปกับความปรกติใหม่ โดยประกอบด้วยวิถีปฏิบัติ ลงมือทำ วิชิตคิด วิชิตเรียนรู้ วิชิตสื่อสาร และการจัดการที่เปลี่ยนแปลงไป หลังจากที่คุ้นชินเพราะถูกบังคับให้ปรับตัวกับการระบาดของโรคโควิด - 19

ชีวิตวิถีใหม่ จึงเกี่ยวข้องกับ การบริการใหม่ ๆ ที่ใช้แพลตฟอร์มการบริการดิจิทัลอีกมากมาย เช่น การเรียนหนังสือแบบออนไลน์ การเรียกใช้บริการต่าง ๆ เช่น การเรียกแท็กซี่ การเรียกใช้บริการซ่อมบ้าน ไฟฟ้า ประปา เครื่องปรับอากาศ การใช้บริการเรียกแม่บ้านทำความสะอาดบ้าน ผ่านแพลตฟอร์ม ที่สามารถเรียกผ่านสมาร์ตโฟนได้ ด้วยความก้าวหน้าในระบบสื่อสารแบบดิจิทัล ทำให้การประชุม พูดโต้ตอบเป็นแบบการประชุมผ่านวิดีโอ มีซอฟต์แวร์ที่ใช้จัดการประชุมให้บริการ ซึ่งต่อไปเชื่อว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในด้านการแพทย์ผ่านระบบโทรคมนาคมดิจิทัล (Telemedicine) จะเป็นบริการที่พบเห็นได้มากขึ้น โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงมาใช้ในการดูแลสุขภาพ สิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงถึงการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2567)

5. การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในโลกดิจิทัล

โลกดิจิทัลไม่ได้เป็นแค่โลกของข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเป็นสังคมมนุษย์แบบใหม่ที่ย้ายขึ้นไปอยู่ในโลกเสมือนจริงไร้พรมแดน ดังนั้น นอกจากทักษะรับมือกับข้อมูลแล้ว ทักษะการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นบนโลกออนไลน์ก็สำคัญ ยิ่งवादต่อคนทุกวัยไม่แพ้กัน ทักษะการเข้าอกเข้าใจผู้อื่นเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ผู้ใช้ดิจิทัลทุกวัยหลีกเลี่ยงพฤติกรรมอันเป็นพิษภัยในโลกออนไลน์ ทั้ง Cyber Bully, Hate Speech การละเมิดความเป็นส่วนตัว ไปจนถึง

อาชญากรรม ความรุนแรงด้านเพศ และความรุนแรงต่อจิตใจต่าง ๆ การใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลเรียกร้องความเข้าใจในเรื่องของ Political Correctness ด้วยว่าการกระทำแบบใดหรือคำแบบไหนที่แฝงด้วยอคติ ความรุนแรงต่อกลุ่มคนบางกลุ่ม และยังต้องเข้าใจบริบทวัฒนธรรมที่อ่อนไหว เพราะสังคมออนไลน์ตอนนี้มีคนหลากหลายเชื้อชาติเผ่าพันธุ์อาศัยร่วมกัน สุดท้ายการอยู่บนโลกออนไลน์อย่างมีความสุข ต้องไม่ลืมว่าตนเองมีคุณค่าต่อสังคม มี Self-esteem ที่เข้มแข็ง เพราะในยุคที่ผู้คนวัดความสำเร็จของตนเองลงโซเชียลมีเดีย หลายคนอาจรู้สึกท้อแท้ตัวตนเพราะไม่รู้เลยว่าตัวเองชอบอะไร อยากทำอะไร รู้สึกหาตัวตนไม่เจอ แต่อันที่จริงเราไม่จำเป็นต้องหาตัวตนให้โดดเด่นก็ได้ ไม่ต้องพยายามเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น ขอแค่รู้ว่าตนเองมีคุณค่าต่อสังคม สามารถสร้างอะไรสังคมได้บ้างก็พอ (ถาวรธณ ธนาเลิศสมบูรณ์ และคณะ, 2567)

สังคมในยุคนี้เป็นสังคมยุคดิจิทัลที่สื่อและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตโลกถูกย่อให้เล็กลงด้วยเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารการสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ เป็นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วขึ้นส่งผลต่อวิถีชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนถึงคนสูงวัยแล้วการอยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลต้องมีการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเท่าทันเทคโนโลยีและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้นั้นต้องพัฒนาความรู้และมีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในโลกออนไลน์เพื่อนำมาสู่การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเท่าทันสถานการณ์ต่อการเติบโตของสังคมโลกธุรกิจ และบริการออนไลน์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดจนรูปแบบการศึกษาที่เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตการบริการทางด้านสุขภาพทั้งจากภาคเอกชน และภาครัฐและการเพิ่มโอกาสด้านการประกอบอาชีพต่าง ๆ การปรับตัวเพื่อเป็นคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลรวมถึงการปรับเปลี่ยนความคิดให้เท่าทันอย่างสร้างสรรค์ผสมผสานการยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและความแตกต่างของวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายภายใต้แนวคิดนอกรอบอย่างสร้างสรรค์ในฐานะคนไทยควรรักษาความเป็นตัวตนด้วยสติปัญญาไม่เชื่อหรือเปลี่ยนแปลงอย่างไรเหตุผลการแสดงเอกลักษณ์ของตนเองในเชิงเพื่อพัฒนาต่อยอดและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในสังคมภายใต้ความแตกต่างทางความคิดจากคนอื่น ๆ แต่ยังคงเหลือพื้นที่ของตนเองเพื่อใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล

สำหรับการอยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลตามแบบฉบับของสังคมไทยและในฐานะคนไทยควรตระหนักและสำรวจจิตใจว่าเราคือใครเราจะดำรงอยู่ในสังคมไทยสังคมโลกโดยรักษาไว้ซึ่งความเป็นตัวตนของเราไว้อย่างไร ไม่กลายเป็นอื่นตามกระแสที่พยายามปลุกเร้าชวนเชื่อให้เสพและติดรสนิยมด้วยการใช้ของที่มียี่ห้อเพื่อแสดงเอกลักษณ์ของตนเองหรือเพื่อให้เป็นไปตามสูตรสำเร็จของสังคมที่คนรุ่นใหม่ปรารถนาจะจดจำกับการได้เป็นดารา นางแบบมีรถหรูขีมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยไว้ข้างกายเหล่านี้เป็นปรัชญาของคนรุ่นใหม่ที่ว่าตนอยู่ในฐานะผู้บริโภค ซึ่งสวนทางกับปรัชญาทางพุทธศาสนาที่เน้นเรื่องการมองตนเองผ่าน “สติ” และ “กระบวนการทางปัญญา” เป็นเครื่องเตือนที่ทำให้มองวัตถุเหล่านั้นเป็นเพียงมายาการมองกรอบแนวคิดใหม่ด้วยการคิดนอกรอบอย่างสร้างสรรค์และการยอมรับความแตกต่างของคนและวัฒนธรรมเพื่อให้การอยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลเป็นไปในเชิงพัฒนาความรู้มีการคิดเชิงวิเคราะห์และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในโลกออนไลน์แนวทางสำหรับการแก้ปัญหาวันนี้คือการกลับไปสู่ระบบการผลิตระดับท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผลผลิตจากการเกษตรปศุสัตว์งานหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมบริการที่ผสมผสานกับกิจกรรมการท่องเที่ยวและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง สร้างความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของสร้างงานสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน นอกจากนี้ คนรุ่นใหม่ในยุควัฒนธรรมดิจิทัลในฐานะผู้ประกอบการหรือนักลงทุนต้องรับมือกับข้อมูลข่าวสารที่มีจำนวนมากรวมถึงเทคโนโลยีที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลาอย่างเท่าทันโดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการเงินหรือ Fintech ซึ่งย่อมาจากคำว่า Financial Technology ที่มีประโยชน์มากมายทั้งช่วยลดต้นทุนและเวลาในการทำธุรกรรมทางการเงินและการลงทุนทำให้การคิดวิเคราะห์นำไปสู่การตัดสินใจและสื่อสารสู่สาธารณะได้อย่างแม่นยำมากขึ้น (เสาวลักษณ์ พันธบุตร, 2560)

กล่าวโดยสรุป การดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลนั้น ต้องคำนึงถึงเหตุผลหลายประการ เนื่องจากเป็นยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงไว ขณะเดียวกันก็สามารถสื่อถึงกันได้ทุกที่ทุกเวลา ไม่จำกัดด้านสถานที่และเวลา ดังนั้น การดำเนินชีวิตในยุคนี้ต้องมีสติ ไม่ประมาท มีความรู้ ความรอบคอบ ไม่ตกเป็นเหยื่อทางเทคโนโลยี ไม่ใช่เทคโนโลยีไปในทางที่ผิด และในขณะเดียวกันก็ต้องมีความพร้อมทั้งด้านเครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางเทคโนโลยี เพื่อก้าวให้ทันยุคสมัยและมีความพร้อมด้านความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อสามารถดำเนินชีวิตในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างสง่างามต่อไป

การประยุกต์หลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล

การประยุกต์ใช้หลัก ภูมิคุ้มกันมีกตละ ประโยชน์ 4 ในการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลนั้น เนื่องจากปัจจุบันได้มีการติดต่อสื่อสาร ใช้งานอินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์ สื่อมีเดียเดียว การติดต่อสื่อสารผ่านโซเชียลต่าง ๆ มากมาย ตลอดจนได้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก ทั้งในเรื่องการทำงาน การทำธุรกิจ รูปแบบการทำงานก็ต้องปรับให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยต้องใช้วิธีทำงานในรูปแบบ Work from home ดังนั้น ผู้คนก็หันมาใช้งานอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นเพื่อสืบค้นข้อมูล และการทำงาน วิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตของคนยุคปัจจุบันก็เปลี่ยนไป ดังนั้น การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจในยุคดิจิทัล จึงมีความสำคัญ เพราะจะทำให้สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการใช้ชีวิตประจำวัน และมีการวางแผนที่ดี ดังนี้

1. อดทนอดกลั้น ดำเนินชีวิตด้วยความขยัน และมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่เป็นระเบียบ มีปัญหาเครื่องสวดส้องทำหลายอย่างจนเกิดความชำนาญในงานที่ทำให้การงานนั้นประสบความสำเร็จได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานในยุคดิจิทัลนั้น ปัจจุบันมีการทำงานผ่านระบบดิจิทัลสามารถทำงานได้ทุกที่ทุกเวลาและสามารถแสวงหาทรัพยากรได้ตลอด 24 ชั่วโมงผ่านการทำงานด้วยระบบดิจิทัล เช่นการค้าขายออนไลน์ที่ผู้ซื้อสามารถซื้อผ่านระบบได้ 24 ชั่วโมง เป็นต้น

2. อารักขสมบัติ รู้จักการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยจากการรู้จักคุณค่าของสิ่งของข้าวของต่าง ๆ รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตอะไร คือ สิ่งที่เป็นความอยากเพราะกิเลสของตนเอง โดยในยุคดิจิทัล ทรัพย์ที่ควรรักษานอกจากทรัพย์สินเงินทองแล้วยังรวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลและความปลอดภัยทางดิจิทัล เช่น การรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ คือ การปกป้องข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลที่สำคัญทางธุรกิจจากภัยคุกคามไซเบอร์ เช่น ใช้รหัสผ่านที่ปลอดภัย การอัปเดตซอฟต์แวร์ และการสำรองข้อมูลสำคัญ เป็นต้น การลงทุนในทรัพย์สินดิจิทัล คือ รู้จักการจัดการสินทรัพย์ดิจิทัล เช่น การเก็บรักษาสกุลเงินดิจิทัล (Cryptocurrency) หรือการลงทุนในเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สร้างคุณค่าในอนาคต เป็นต้น

3. กัลยาณมิตริตตา ความเข้าใจการเลือกคบหามิตรสหาย รู้จักแยกแยะคนดีคนชั่ว รู้จักการดำรงตน เจริญสนทนากับบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนด้วยความเป็นมิตร ซึ่งในยุคดิจิทัลนั้นสามารถคบหากับเพื่อนผ่านระบบออนไลน์ได้หลายช่องทาง สามารถสื่อสารผ่านระบบได้อย่างง่ายดาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถคบหาเพื่อนได้ทั้งในและนอกประเทศอย่างไม่จำกัด อย่างไรก็ตามในระบบออนไลน์มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังนั้น การคบเพื่อนจึงต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ดีจึงจะได้เพื่อนที่ดีที่เป็นกัลยาณมิตรคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งในยุคดิจิทัลนั้นหากได้คบหาเพื่อนที่ดีที่เป็นกัลยาณมิตรแล้วก็จะช่วยส่งเสริมหน้าที่การงานธุรกิจได้อย่างดียิ่ง

4. สมชีวิตา ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง รู้ทางหาทรัพย์และทางเสื่อมหรือทางหมดไปของทรัพย์ เลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย และไม่ให้เกิดหนี้ รู้จักใช้จ่ายจกต้องไม่ให้มากเกินไปจนเกินรายได้ที่ได้รับ โดยในยุคดิจิทัลนั้น ช่องทางการใช้จ่ายทรัพย์มีมากทำให้ผู้บริโภคต้องระมัดระวังการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโอนเงินผ่านระบบออนไลน์ที่มีความสะดวกสบายจึงทำให้ผู้ใช้ใช้จ่ายขาดการระมัดระวังในการใช้จ่าย

สรุป

การดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลนั้น นับว่ามีการแข่งขันสูงและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น หากจะมีชีวิตอยู่ที่มีความสุขต้องมีการวางแผนการดำเนินชีวิตเพื่อให้มีความสุขในปัจจุบันและอนาคตอย่างแท้จริง ซึ่งการนำหลักธรรมที่สำคัญมาใช้ในชีวิตประจำวันนับเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญ หัวใจเศรษฐกิจหรือหลัก ทิฐธัมมิกัตถ์ ประโยชน์เป็นอีกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความสุข การประยุกต์ใช้หลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจ หรือ ทิฐธัมมิกัตถ์ ประโยชน์เพื่อดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย หลักธรรม ดังนี้ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร 2) อารักขสัมปทา การรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ 3) กัลยาณมิตตตา การมีกัลยาณมิตร และ 4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม ซึ่งหากเราสามารถประยุกต์หลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจเพื่อดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ ก็จะทำให้เราอยู่ในสังคมที่เป็นโลกแห่งเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างไม่ต้องกังวลใจ ซึ่งในที่สุดก็จะทำให้เราประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตทั้งชีวิตครอบครัวและชีวิตการทำงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2567 จาก <https://www.ops.go.th/images/2016/digital-thailand.pdf>
- บัณฑิต นิจถาวร. (2567). สังคมไทยเข้าสู่ยุคดิจิทัล: ความสำเร็จและการบ้านที่รออยู่. เรียกใช้เมื่อ 29 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.thaipost.net/economy-news/308500/>
- บุญมี แท่นแก้ว. (2639). จริยศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- พระมหาเจณภพ ปภาโส และคณะ. (2566). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักทิฐธัมมิกัตถ์ ประโยชน์ 4. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 6(1), 119-136.
- พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตฺโต). (2528). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาวรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์ และคณะ. (2567). “อยู่กับโลกในจอแบบดีต่อใจ” Digital Literacy เต็มทักษะชีวิตใหม่ในยุคดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 31 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.the101.world/digital-literacy-for-family/>
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2567). เทคโนโลยีดิจิทัลกับชีวิตวิถีใหม่. เรียกใช้เมื่อ 31 มีนาคม 2567 จาก <https://learningdq-dc.ku.ac.th/course/?c=2&l=2>
- สาสิวรรณ จุติโชติ และคณะ. (2564). การดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุข. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ, 1(3), 77-88.
- เสาวลักษณ์ พันธบุตร. (2560). อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 5(2), 161-167.

การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์:
กรณีศึกษาคณะสงฆ์ธรรมยุต อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น*
PARTICIPATION OF SANGHA IN PUBLIC WELFARE: CASE STUDY OF
THE DHAMMAYUTTIKA SANGHA, NONSILA DISTRICT,
KHONKAEN PROVINCE

พระครูชัยวัฒน์พิศาล ชวโน*, พระครูวุฒิธรรมสาร

Phrakru Chaiwatphisan Chavano*, Phrakru Wootidhamsal

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขอนแก่น ประเทศไทย

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Khon Kaen, Thailand

*Corresponding author E-mail: chaiwatcaya@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์ ศึกษางานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุตนิกาย และวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุตนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการสาธารณะสงเคราะห์ เป็นการเสริมสร้างพลังทำงานร่วมกันตามแนวคิดทฤษฎีของโคเฮน และอัทซอพฟ์ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่วนงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุต ฯ เป็นการดำเนินการเพื่อให้การสงเคราะห์ตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น ซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ และ 4) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป และผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล โดยจัดทำโครงการต่อลมหายใจไว้ชีวิตโคกระบือ 2) คณะสงฆ์มีส่วนร่วมให้การช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ โดยทำโครงการมอบทุนการศึกษาพร้อมอุปกรณ์การเรียนแก่เด็กนักเรียน 3) คณะสงฆ์มีส่วนร่วมให้การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ โดยทำโครงการสร้างหอระฆัง วัดป่าธรรมรังสี และ 4) คณะสงฆ์มีส่วนร่วมให้การช่วยเหลือประชาชน โดยทำโครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, คณะสงฆ์ธรรมยุตนิกาย, การสาธารณะสงเคราะห์, อำเภอโนนศิลา, จังหวัดขอนแก่น

Abstract

This research aims to study the concept of the theory of the participation of the Sangha in public welfare, study the public welfare work of the Thammayut Nikaya Sect, and analyze the participation of the Thammayut Nikaya Sect in public welfare in Non Sila District, Khon Kaen

* Received October 4, 2024; Revised November 10, 2024; Accepted November 18, 2024

Province. This is a qualitative research, collecting data from documents, textbooks, books, and related research. The research results found that participation in public welfare is a way to strengthen the power of working together according to the theory of Cohen and Uphoff, which consists of 4 aspects: 1) Participation in decision-making, 2) Participation in operations, 3) Participation in benefits, and 4) Participation in evaluation. The public welfare work of the Thammayut Sangha is an operation to provide welfare according to the regulations of the Thai Sangha, which consists of 4 aspects: 1) Conducting activities to help and support, 2) Supporting the activities of others for public benefit, 3) Supporting public property, and 4) Supporting the general public. And the analysis of the participation of the Sangha in public welfare has 4 aspects: 1) The Sangha participates in activities to help and support by organizing a project to save lives of cows and buffaloes. 2) The Sangha participates in helping others' activities for public benefit by organizing a project to provide scholarships and educational equipment to students. 3) The Sangha participates in helping public property by organizing a project to build a bell tower at Wat Pa Thammarangsi. 4) The Sangha participates in helping people by organizing a project to help disaster victims.

Keywords: Participation, Dhammayutika Sangha, Public Welfare Work, Nonsila District, Khon Kaen Province

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงจุดกำเนิดของสังคมสงเคราะห์ว่าเริ่มต้นที่ใด อาจจะเป็นการยากที่จะหาคำตอบ ซึ่งอาจมีมาก่อนสมัยพุทธกาลก็ได้ สำหรับในสมัยพุทธกาลเอง เราสามารถพบหลักฐานมากมายจากพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์และพระสงฆ์สาวกได้ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์อย่างเห็นได้ชัด โดยเชื่อกันว่า การสังคมสงเคราะห์เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการมีศาสนา เพียงแต่มีรูปแบบที่เป็นอาสาสมัคร (Volunteer) จะมีปรากฏผู้ที่มีจิตใจเมตตาที่คอยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ด้วยเหตุนี้งานสาธารณสงเคราะห์จึงถือเป็นชีวิตของพระสงฆ์และประชาชน ปัญหาการวิจัยจึงเกิดขึ้นว่า ท่ามกลางองค์กรสงฆ์ที่ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการยังไม่ได้ปรับระบบให้สอดคล้องกับยุคสมัย อีกทั้งขาดการเข้าใจอย่างทั่วถึงและตรงกัน ควรจะมีแนวปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์อย่างไร จึงจะเกิดเป็นประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด เป็นปัจจัยผลักดันให้แสวงหาต้นแบบที่ถูกต้องและเหมาะสม

การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ก็คือ การแสดงความอาทรและความรักในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หน้าที่หลักของพระสงฆ์สาวกในพระพุทธศาสนา ได้เริ่มขึ้นหลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธานุญาตส่งพระอรหันต์สาวก 60 รูป ออกไปประกาศพระศาสนาครั้งแรก ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” พระสงฆ์สาวกของพระพุทธองค์ก็ได้ดำเนินตามพระบรมพุทโธวาท นับจากสมัยพุทธกาลมาถึงปัจจุบันเป็นเวลาเกิน 2600 ปีล่วงมาแล้ว เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้ เราจะพบเป้าหมายจากหน้าที่หลักของพระสงฆ์จากพระพุทธโอวาทดังกล่าว 3 ประการ คือ 1) เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก 2) เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก และ 3) เพื่อเกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ ซึ่งเป้าหมายทั้ง 3 ประการดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า คือการช่วยเหลือสังคม สงเคราะห์สังคม หรือสังคมสงเคราะห์นั่นเอง

การสังคมสงเคราะห์ในประเทศไทยเริ่มเป็นรูปองค์กร (Organization) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยนั้นได้มีการปฏิรูปสังคมหลายอย่าง เช่น ปฏิรูปการศึกษา การสาธารณสุข การบริหารงานของรัฐ การเลิกทาส (พ.ศ. 2448) หน่วยงานที่เกี่ยวกับสวัสดิการของประชาชนหลายแห่งก็ได้รับการจัดตั้งขึ้น เช่น ในปี พ.ศ. 2429 รัฐได้จัดตั้งโรงพยาบาลศิริราชขึ้น เพื่อบำบัดรักษาผู้ป่วยไข้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2438 องค์การสภาภาษาชาติไทยได้ เริ่มก่อตั้งขึ้น เดิมมีชื่อว่า สภาอุณาโลมแดง ซึ่งทำหน้าที่ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ทหารที่ป่วยเจ็บ ทั้งหลาย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในขณะที่คณะสงฆ์ไทยก็ได้มีการดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ภายใต้ชื่อว่า งานสาธารณสงเคราะห์ คำว่า สาธารณสงเคราะห์นั้น เป็นคำที่ประดิษฐ์มาภายหลังซึ่งไม่ปรากฏจากศัพท์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แต่เมื่อพิจารณาจากรากศัพท์ของคำว่าสงเคราะห์แล้ว ย่อมสื่อไปถึงเรื่องการสงเคราะห์ที่เป็นสาธารณะ (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2562) คำนี้ปรากฏเป็นทางการในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นลำดับที่ 5 ของ การกิจของวัดและพระสงฆ์ 6 ด้าน คือ 1) การกิจด้านการปกครอง 2) การกิจด้านการศาสนศึกษา 3) การกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) การกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 5) การกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ และ 6) การกิจด้านสาธารณูปการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) ซึ่งมุ่งถึงการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น การใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลในการงานต่าง ๆ การช่วยเหลือและสงเคราะห์ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน การจัดฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ การสนับสนุนการสร้างโรงพยาบาลและอาคารเรียน ห้องสมุด ถนนและสะพาน เป็นต้น เหตุผลที่สนับสนุนให้พระสงฆ์ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำภารกิจ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ก็คือ การที่ชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ดำเนินไปด้วยอาศัยปัจจัย 4 จากการอุปการะของศฤงคาร เพื่อให้มีชีวิตดำรงอยู่ได้ตามอัตภาพ พระสงฆ์จึงควรตอบแทนและช่วยเหลือชุมชน เช่น สงเคราะห์คนด้อยโอกาสในชุมชน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนทั้งปัญหาครอบครัว ปัญหาความยากจนหรือปัญหาการดำรงชีพ เป็นต้น (พระมหาสุภา อุตฺโต, 2541) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่สังคมมีความซับซ้อน ประชาชนมีปัญหาและความทุกข์ยากเดือดร้อนมากมาย ขณะที่รัฐมีความสามารถในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาชนยังไม่ทั่วถึง พระสงฆ์จึงสมควรจะเป็นที่พึ่งและช่วยเหลือสังคมอย่างใกล้ชิด สนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของประชาชนและสังคม และตอบแทนการอุปการะของประชาชนด้วยการนำธรรมะที่ได้ศึกษามาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นคนดี และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หากพระสงฆ์เข้าร่วมพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน ก็จะมีส่วนช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนได้มาก เพราะชาวบ้านมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ในชนบทสามารถเป็นแกนนำในบทบาทการพัฒนาชนบท โดยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านจนกระทั่งสามารถประสบความสำเร็จในการพัฒนาอย่างง่ายดาย (พระครูสุภาจารวัฒน์ (สีหา สุภาจาโร), 2542) แต่ปรากฏว่าบทบาทการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ยังจำกัดอยู่ในบางพื้นที่ และยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดความร่วมมือเพื่อประสานการทำงานกันเป็นภาคีเครือข่าย ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่เป็นทั้งผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้พ้นทุกข์

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณสงเคราะห์ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ธรรมยุต อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น บนพื้นฐานแนวคิดในบริบทของพุทธศาสนาเพื่อสังคม ซึ่งเป็นคณะสงฆ์ที่มีความกระตือรือร้น และดำเนินการกิจด้านนี้มาอย่างยาวนาน โดยพิจารณาว่าพระสงฆ์และองค์กรสงฆ์ควรจะมีบทบาทต่อคนไทย และสังคมไทยอย่างไร ทั้งนี้ แม้ว่าบทบาทของพระสงฆ์จะมีเงื่อนไขที่ต้องดำเนินงานไปตามนโยบายของมหาเถรสมาคมหรือตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ แต่ในการดำเนินงานจริงด้านการสาธารณสงเคราะห์ คณะสงฆ์จำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความพร้อม มีจิตอาสาเสียสละต่อสังคม และสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้จึงควรมีการศึกษาแสวงหาแนวคิดและแนวทางที่เหมาะสมต่อการดำเนินงานด้านการสาธารณสงเคราะห์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการสาธารณะสงเคราะห์
2. เพื่อศึกษางานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก
2. การรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนิน ดังนี้ 1) การดำเนินการสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก 2) การดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ คัมภีร์อรรถกถา ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนิน ดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารคัมภีร์พระไตรปิฎก ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องมาทำการแยกแยะ จัดประเภทตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย 2) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท มาอธิบายให้ความหมายตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย 3) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท ให้ความหมาย นำไปเขียนลงในบทต่าง ๆ ตามความสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย 4) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภทให้ความหมายที่เขียนลงในบทต่าง ๆ มาศึกษาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์: กรณีศึกษาคณะสงฆ์ธรรมยุต อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น 5) ขอคำแนะนำ ปรีक्षा ความเห็นจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ 6) ดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์: กรณีศึกษาคณะสงฆ์ธรรมยุต อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น พร้อมทั้งสรุปและเสนอแนวความคิดประกอบกับทัศนะของผู้วิจัยต่อไป และ 7) วิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์: กรณีศึกษาคณะสงฆ์ธรรมยุต อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น โดยผ่านข้อมูลคุณภาพแบบพรรณนาเป็นความเรียงนั้น
4. เสนอผลงานการวิจัย ได้นำเสนอผลการวิจัยตามที่เป็นลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาในบทต่าง ๆ ตามลำดับ และเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์ การสาธารณะสงเคราะห์ หมายถึง การที่คณะสงฆ์ร่วมกันคิด ร่วมกันลงมือปฏิบัติ และรับผิดชอบในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของวัดและพระสงฆ์ ที่ช่วยเหลือ อุดหนุนและพัฒนาสังคมทั้งด้านกายภาพและทางด้านจิตใจเป็นเครื่องมือขององค์กรทางพุทธศาสนา ที่ทรงพลังและมีประสิทธิภาพสูงที่สามารถขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวหน้าต่อไป โดยหลักในการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์ อาศัยทฤษฎีการมีส่วนร่วมของของโคเฮน และอ์พอพอฟ์ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) 3) การมีส่วนร่วมใน

ผลประโยชน์ (Benefits) และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น

ศึกษางานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้เป็นการดำเนินงานกิจการพระพุทธศาสนาตามพันธกิจของคณะสงฆ์ในด้านสาธารณะสงเคราะห์ ที่มหาเถรสมาคมกำหนดให้พระสงฆ์ทำหน้าที่ช่วยเหลือและพัฒนาสังคม ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจากนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยการดำเนินงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ดำเนินกิจการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนระดับตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น ช่วยเหลือ สนับสนุน อดทนุส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งน้ำ อุปโภคบริโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมการจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่น ๆ 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น ได้สร้างถนน ขุดลอกคูคลอง การสร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ การสร้างประปาหมู่บ้าน การสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า การปลูกต้นไม้ และอื่น ๆ ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นของสาธารณประโยชน์และ 4) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น ให้การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควรช่วยเหลือ เช่น การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชน ทั้งด้านไฟไหม้และ น้ำท่วม พร้อมทั้งมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติ ก็ตั้งกองทุนหาอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส

ผลวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น ได้จำแนกตามลักษณะของงานสาธารณะสงเคราะห์ ใน 4 ด้าน และพิจารณาตามประเภทของการมีส่วนร่วมตามกรอบทฤษฎีของ โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. มีรายละเอียด ดังนี้ 1) วิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล กิจการของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น ตัวอย่างเช่น การต่อลมหายใจไว้ชีวิตโคกระบือก่อนที่จะถูกนำไปโรงฆ่าสัตว์ และได้นำไปให้แก่ผู้ยากไร้ได้มีอาชีพ การนำคณะศรัทธาทำโรงงานแจกจ่ายสิ่งของเพื่อการอุปโภคบริโภคพร้อมารักษาแก่ผู้ที่มาร่วมงาน เนื่องในวันเข้าพรรษา ณ วัดป่าภูเขาดิน โดย 1.1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้วยการพิจารณาสภาพปัญหาในภาพรวม และกำหนดความต้องการและจำเป็นของคนในพื้นที่มาเรียงลำดับความสำคัญ เบื้องต้นให้ทุนสนับสนุนการบรรพชาอุปสมบทแก่ผู้ปกครองที่มีฐานะยากจน ณ วัดป่าภูเขาดิน อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น 1.2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ในลักษณะการสละทรัพยากร สละแรงกาย สละเงินทุน การให้วัสดุอุปกรณ์ และการให้คำแนะนำด้วยความเต็มใจ 1.3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ได้เข้าไปการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ด้วยการให้การศึกษากับพระภิกษุสงฆ์และพระภิกษุสามเณรและจริยธรรมแก่พระอุปสมบทใหม่ให้มีธรรมะเพื่อนำไปใช้ในการเรียนและการดำเนินชีวิตและเป็นการดำรงสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และ 1.4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้วยการหาข้อดีและข้อบกพร่องเพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลให้มีประสิทธิภาพ 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ คณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ให้มีทรัพยากรเพียงพอต่อการอยู่อาศัยและดำเนินชีวิต โดย 2.1) การมี

ส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามการพิจารณาสภาพปัญหาในภาพรวม และตอบสนองความต้องการที่จำเป็นเร่งด่วนของคนในพื้นที่จึงมอบเงินให้สำหรับซื้อวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์ทางการแพทย์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลหัวนากลาง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปอแดง โรงเรียนบ้านแท่นศิลาทิพย์โรงเรียนบ้านหัวฝายสะอาดวิทยา

2.2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คณะสงฆ์ธรรมยุตินิกาย ได้จัดหาเจ้าภาพสมทบทุนร่วมทอดกฐินสามัคคี ในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2566 วัดป่าบ้านหัวฝาย ตำบลปอแดง อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น วัดบุตรสิม ตำบลหนองปลาหมอ อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น ขอนแก่น ในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2566 วัดป่าศรีชมชื่น ตำบลปอแดงอำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น วัดป่าบ้านหนองไฮ ตำบลปอแดง อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น และวัดป่าหัวนากลาง ตำบลบ้านแท่น อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น 2.3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คณะสงฆ์ธรรมยุตได้เป็นเจ้าภาพถวายทอดผ้าป่าสามัคคี ณ วัดบุตรสิม ตำบลหนองปลาหมอ อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น ขอนแก่น ในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2566 วัดป่าศรีชมชื่น ตำบลปอแดง อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น วัดป่าบ้านหนองไฮ ตำบลปอแดง อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น และวัดป่าหัวนากลาง ตำบลบ้านแท่น อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น และ 2.4) การมีส่วนร่วมในการประเมิณผล ด้วยการหาข้อดีและข้อบกพร่องเพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงาน การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลให้มีประสิทธิภาพ จึงจับฉลากโคที่ได้อีกมาและได้ฝากเลี้ยงไว้เป็นจำนวนมาก และได้มอบของใช้อื่น ๆ อีกมากมายแก่ชาวบ้าน 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ คณะสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาพื้นที่ด้วยการให้เงินทุนสนับสนุน อุดหนุนในการฟื้นฟู บูรณะ หรือสร้างเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้ 3.1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้วยการพิจารณาสภาพปัญหาในภาพรวม และกำหนดความต้องการและจำเป็นของคนในพื้นที่มาเรียงลำดับความสำคัญ คณะสงฆ์ธรรมยุตอำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น เป็นผู้นำในการจัดสร้างหอระฆังที่เสร็จสมบูรณ์ของวัดป่าธรรมรังสี บ้านโนนสะอาด ตำบลปอแดง อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น 3.2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ นำเงินที่ได้จากการทอดผ้าป่าสามัคคีไปสร้างหอระฆัง สร้างกุฏิรองรับพระสงฆ์ สร้างศาลาการเปรียญหลังใหม่ เนื่องจากหลังเก่าชำรุดทรุดโทรมเป็นต้น 3.3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คณะสงฆ์ธรรมยุตินิกาย ได้นำเงินที่ได้จากผ้าป่าสามัคคีและทอดกฐินสมทบทุนการศึกษา จำนวน 30,000 บาท มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสาน (มจร.อส.) จังหวัดขอนแก่น การมอบถวายจตุปัจจัย จำนวน 30,000 บาท ถวายแด่พระพุทธพุทธานุภาพ เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น (ธรรมยุตินิกาย) เพื่อสมทบทุนในการก่อสร้างกุฏิรับรองที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน 3.4) การมีส่วนร่วมในการประเมิณผล ด้วยการหาข้อดีและข้อบกพร่องเพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงาน การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลให้มีประสิทธิภาพ จึงพิจารณาให้คณะสงฆ์ธรรมยุตินิกาย ได้มีการนำพาพุทธศาสนิกชนตั้งโรงงาน แสดงมุทิตาจิตที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย (มจร.อีสาน) 4) การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชนทั่วไป โดยการพัฒนาชุมชนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนี้ 4.1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คณะสงฆ์ธรรมยุตินิกายให้ความช่วยเหลือด้วยการมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านหันแฮด ตำบลบ้านแท่น อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น เป็นประจำทุก ๆ ปี 4.2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้วยการมอบทุนการศึกษาพร้อมอุปกรณ์การเรียนให้แก่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านหัวนากลาง ตำบลบ้านแท่น อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง 4.3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คณะสงฆ์ธรรมยุตได้เข้าไปการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ด้วยการให้ทุนสนับสนุนกิจการห้องสมุดเพื่อประชาชนแก่โรงเรียนบ้านหัวฝายโนนสะอาดวิทยา ตำบลปอแดง อำเภอนอนนท จังหวัดขอนแก่น และ 4.4) การมีส่วนร่วมในการประเมิณผล ด้วยการหาข้อดีและข้อบกพร่องเพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงาน การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลให้มีประสิทธิภาพ โดยจัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณสงเคราะห์ เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาค ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสโร) ที่กล่าวว่า การดำเนินงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เป็นการดำเนินกิจการ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไป ได้แก่ ผลด้านสาธารณประโยชน์ ทำให้ได้สิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น สถานีนามัย หอสมุด ศาลาประชาคมซึ่งส่งผลให้เกิดแหล่งรักษาโรคและแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ ด้านจิตใจทำให้ประชาชนทั่วไปเห็นบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่องานสาธารณสงเคราะห์ และเกิดศรัทธา ยิ่งขึ้น (พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสโร), 2555)

ผลการศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกาย อำเภอนโนศิลา จังหวัดขอนแก่น โดยการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกาย อำเภอนโนศิลา จังหวัดขอนแก่น มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ และ 4) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป สอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) ดังที่คณะสงฆ์ธรรมยุติกาย อำเภอนโนศิลา จังหวัดขอนแก่น ได้ออกแจกจ่ายเครื่องอุปโภคบริโภคที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และให้การอบรมสั่งสอนคุณธรรม จริยธรรม (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2540) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวินัยธรรยธนา ภทฺธญาโณ (พึงชื่น) ที่พบว่า ในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนา (COVID-19) ความเดือดร้อนของประชาชนในตำบลปากน้ำ อำเภอมืองสมุทรปราการ ได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจทั้งการประกอบอาชีพ การว่างงาน การท่องเที่ยว ภาคเกษตรกรรม ปัญหาสุขภาพ ประชาชนอยู่ในภาวะยากจน สะท้อนถึงระดับความรุนแรงของปัญหาทางสังคม ที่เพิ่มมากขึ้น พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำทางจิตใจในการบรรเทาความทุกข์ใจด้วยให้คำปรึกษา และ บรรเทาความเดือดร้อนด้านกายภาพ คณะสงฆ์ในตำบลปากน้ำได้ให้ความช่วยเหลือในการแจกจ่ายเครื่องอุปโภค บริโภคที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เข้าเยี่ยมเยียนประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย ติดเตียง ผู้พิการ (พระวินัยธรรยธนา ภทฺธญาโณ (พึงชื่น), 2564)

ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุต อำเภอนโนศิลา จังหวัดขอนแก่น ตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของโคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. ใน 4 มิติ (Cohen, J. M. & Uphoff, N. T., 1981) ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คณะสงฆ์ธรรมยุติกาย อำเภอนโนศิลา จังหวัดขอนแก่น กำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญของโครงการสาธารณสงเคราะห์ที่ดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญเรื่องสังคมแห่งการเรียนรู้ด้วยการสร้างหอสมุดประชาชน เพื่อให้แหล่งเรียนรู้ของ ประชาชนทั่วไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสโร) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาท ของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่า พระสงฆ์ ประยุกต์งานด้านสาธารณสงเคราะห์ด้วยการช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่อง บทบาทการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็น การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไป ทำให้ได้ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เช่น สถานีนามัย หอสมุด ศาลาประชาคม ซึ่งส่งผลให้เกิดแหล่งรักษาโรค และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทางด้านจิตใจ ทำให้ประชาชนทั่วไปเห็นบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่องาน สาธารณสงเคราะห์และเกิดความศรัทธา ยิ่งขึ้น (พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสโร), 2555) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คณะสงฆ์ธรรมยุต นิกาย อำเภอนโนศิลา จังหวัดขอนแก่น เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับศาสนาที่ยาตราที่ตั้งใจบวชเข้ามาใน พระพุทธศาสนา จึงได้ช่วยเหลือด้านปัจจัย การบริหารงาน และประสานงาน แก่ผู้ปกครองของพระสงฆ์และ

สามเณรบาทใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สืบพงษ์ ธรรมชาติ และพระครูอรุณสิงหธรรม ที่ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษา บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระครูประภัสสรธรรมวิมาน (มิ่ง ปภสฺสโร)” พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาเน้นที่การพัฒนาคน เพื่อให้คนมีความเข้มแข็งทั้ง ร่างกาย จิตใจ และปัญญา โดยการประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ดำรงชีวิตอยู่บนรากฐานแห่งสัจจะ มีความพอเพียง รู้จักช่วยเหลือตนเองให้สามารถพึ่งตนเองได้ (สืบพงษ์ ธรรมชาติ และพระครูอรุณสิงหธรรม, 2558)

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น นอกจากจะให้ความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังได้พิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายใน กลุ่มด้วย จึงได้จัดงานทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อรวบรวมเงินเป็นทุนสนับสนุนกิจการของรัฐอันเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล กิจการของผู้อื่นเพื่อการสาธารณประโยชน์ที่จะนำเงินไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์ทางการแพทย์ของโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวนากลาง ซึ่งจะเป็นการเยียวยาทั้งร่างกายและจิตใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยนต์ น้อยสงวน ที่ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัด ศรีสะเกษ” พบว่า รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ พระสงฆ์ต้องอาศัย หลักพุทธธรรม โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง 2 นัย คือ การสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อม ๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและ บูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร (สุริยนต์ น้อยสงวน, 2560)

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น ได้สำรวจ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) จึงได้จัดการงานทอดผ้าป่าและทอดผ้ากฐินทุกครั้ง คณะสงฆ์ก็จะให้ผู้ที่มาร่วมงานได้จับฉลากแจก โศกระป๋องที่ทางคณะสงฆ์ได้ไถ่ชีวิตโคกระบือไว้ให้แก่ผู้ที่มาร่วมทอดกฐินและทอดผ้าป่าโดยผู้ที่จับฉลากได้ ก็จะได้รับโคกระบือกลับไปเลี้ยงประกอบอาชีพซึ่งก็คาดหวังว่าจะทำให้การดำรงชีวิตมีความอยู่เย็นเป็นสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาโยธิน โยธิโก ที่ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” พบว่า แนวคิดเชิงคุณค่าในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ตามหลักธรรม พระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการพัฒนากาย (พัฒนาอินทรีย์ 6) การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) และการประพฤติธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน และปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ให้ผู้สูงอายุประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถอยู่ในสังคมได้เป็นปกติ (พระมหาโยธิน โยธิโก, 2560)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์ เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมี พระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาค ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทำให้ประชาชน ทั่วไปเห็นบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่องานสาธารณสงเคราะห์ และเกิดศรัทธายิ่งขึ้น ผลการศึกษางานสาธารณะ สงเคราะห์ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น โดยการดำเนินงานสาธารณะสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล 2) การช่วยเหลือเกื้อกูล กิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ และ 4) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการสาธารณะสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของโคเฮน และอ็พฮอฟฟ์ ได้แก่ 4.1) การมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจ 4.2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 4.3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4.4) การมีส่วนร่วมใน การประเมินผล ซึ่งความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญของโครงการสาธารณะสงเคราะห์ที่ดำเนินการอย่าง ต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญเรื่องสังคมแห่งการเรียนรู้ด้วยการสร้างหอสมุดประชาชน เพื่อให้แหล่งเรียนรู้ของ

ประชาชนทั่วไปตามที่หาเถรสมาคมตระหนักถึง ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยในปัจจุบันซึ่งทำให้วิถีชีวิตของคนไทยนับวันจะยิ่งถอยห่างจากพระพุทธศาสนามากขึ้น จึงพยายามฟื้นคืนบทบาทความสำคัญของพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์โดยได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้วยเหตุนี้ คณะสงฆ์ธรรมยุติกาย จึงผลักดันภารกิจงานด้านสาธารณสงเคราะห์อันมีส่วนเอื้อต่อการทำงานของพระสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์และพระสงฆ์นักพัฒนาให้ได้รับการยอมรับในสังคมมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้พระสงฆ์มีแนวทางในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ที่เหมาะสม และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยหรือวัตรปฏิบัติ โดยพิจารณาใน 4 มิติหลัก ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คณะสงฆ์ธรรมยุติกายไม่ได้จำกัดแนวทางการทำงานสาธารณสงเคราะห์อยู่เพียงด้านใดด้านหนึ่ง หากแต่มีการทำงานสาธารณสงเคราะห์ในหลายแนวทางควบคู่ไปพร้อมกัน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมกระบวนการสร้างเสริมจิตอาสาให้กับพระสงฆ์ กระตุ้นให้เกิดการแสดงถึงการมีส่วนร่วมด้านสาธารณสงเคราะห์ 2) องค์การคณะสงฆ์ควรเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากในการสนับสนุนหรือผลักดันกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ดังจะเห็นว่าผลสำเร็จของกลุ่มอาสาสมัครธรรมส่วนหนึ่งเป็นเพราะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรคณะสงฆ์ ฉะนั้น หากองค์กรคณะสงฆ์เข้าไปแสดงบทบาทในเชิงความร่วมมือกับพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ในพื้นที่อื่น ๆ ก็จะทำให้พระสงฆ์สามารถแสดงศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พระครูประภัตรวิธาน (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร). (2555). บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุภาจารวัฒน์ (สีหา สุภาจาโร). (2542). บทบาทพระสงฆ์ในชนบทท่ามกลางภาวะวิกฤต. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลนคิมทอง.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ). (2540). การคณะสงฆ์และพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาโยธิน โยธโก. (2560). บทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการธรรมทรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 17(3), 25-36.
- พระมหาสุภา อุตโท. (2541). บทบาทของพระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษหน้า (2541-2560). ใน วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระวินัยธรยุธนา ภทฺธญาโณ (พี้งชื่น). (2564). ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อคณะสงฆ์ตำบลปากน้ำอำเภอเมืองสมุทรปราการ ในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนา (COVID-19). ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2559). พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2562). แก่นสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธ. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- สืบพงษ์ ธรรมชาติ และพระครูอรุณสิงหธรรม. (2558). ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพระครูประภัตรธรรมวิมาน (มิ่ง ปภสฺสโร). วารสารมหาวิทยาลัยนครพนธ์, 2(2), 90-91.

- สุรียนต์ น้อยสงวน. (2560). รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1981). Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. In Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา
กับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ
ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก*

A STUDY ON THE RELATIONSHIP BETWEEN TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP
AND STANDARDED IMPLEMENTATION OF CHILD DEVELOPMENT CENTERS
OF THE CHILD DEVELOPMENT CENTER WANG TONG DISTRICT
PHITSANULOK PROVINCE

ประภัสสร แก้วสุวรรณ*, นงลักษณ์ ใจฉลาด

Praphatson Kaeosuwan*, Nongluck Jaichalad

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Education, Phibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: praphatson.k@psru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ดูแลเด็ก จำนวน 78 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ดูแลเด็ก จำนวน 66 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกนได้ผู้บริหารสถานศึกษาโดยวิธีการเจาะจง และครูและผู้ดูแลเด็กด้วยวิธีการเทียบสัดส่วนกำหนดผู้ให้ข้อมูลและสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างแรงบันดาลใจและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 2) การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

* Received October 10, 2024; Revised November 13, 2024; Accepted November 19, 2024

Abstract

The purposes of this research article are 1) To study the transformational leadership of educational institution administrators. Child Development Center, Wang Thong District, Phitsanulok Province 2) To study the operations according to the early childhood development standards of the Child Development Center, Wang Thong District, Phitsanulok Province. 3) To study the relationship between the transformational leadership of school administrators and operations according to the National Early Childhood Development Center standards. This research study uses quantitative research methods. The population is educational institution administrators. Teachers and child caretakers, 78 people. The sample group was educational institution administrators. Teachers and child caretakers, a total of 66 people, were obtained from the sample size determination. Using Krejci and Morgan's tables, school administrators were obtained by specific methods. and teachers and child care workers using the proportional method to determine informants and simple random sampling. The research tool is a 5-level estimation questionnaire. Statistics used in data analysis are mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient. The research results found that 1) Transformational leadership of school administrators at child development centers at a high level The aspect with the highest average was Inspiration and the aspect with the lowest average was individual consideration. 2) Operations according to the National Early Childhood Development Center standards at a high level The aspect with the highest average was the quality of early childhood. and the side with the lowest average is Management of early childhood development centers. 3) The relationship between the transformational leadership of school administrators and operations according to the National Early Childhood Development Center standards. There is a positive relationship. is at a relatively high level Statistically significant at the .01 level.

Keywords: Transformational Leadership, National Early Childhood Development Center Standards, Child Development Center

บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญอย่างมากต่อวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกภายหลังปี ค.ศ. 2015 โดยได้มีการจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) บนฐานหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ประเทศไทย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยมีเป้าประสงค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้มีชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ยึดแนวทางการพัฒนาบนฐานความต้องการของคนทุกช่วงวัยตั้งแต่แรกเกิดจนถึงช่วงบั้นปลายชีวิตเป็นหลัก การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีประเด็นด้านการศึกษาศูการยกระดับคุณภาพชีวิตคนไทยและลดความเหลื่อมล้ำ ในสังคมที่สนองตอบการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ในเป้าหมายของการศึกษา คือ การได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างเท่าเทียม ทัวถึง และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีหน้าที่ขับเคลื่อน กำกับ ดูแล ติดตาม บูรณาการประสานความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ มีความเป็นเอกภาพ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการพัฒนาการศึกษายกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ ตามกรอบนโยบายและ

ทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ เป็นกระบวนการสำคัญของการพัฒนาการศึกษาตามกรอบนโยบายและทิศทางการจัดการศึกษาให้บรรลุวิสัยทัศน์ประเทศไทย มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน รวมทั้งสนองตอบต่อทิศทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกภายในปี ค.ศ. 2030 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และสภาพวิถีชีวิต ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อองค์กร หากปล่อยไว้ทุกฤดูต่าง ๆ เกิดขึ้นต่อไป โดยไม่มีใครสนใจ ไม่มีผู้นำหรือการร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ก็จะเป็นปัญหาลึกจกจนยากจะแก้ไข ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรจะต้องตระหนักรู้และมองปัญหาอย่างรอบด้าน จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงองค์กรไปสู่เป้าหมายความสำเร็จได้ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นในการกระตุ้นให้บุคคลอื่น ทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายขององค์กรที่ได้วางไว้ร่วมกัน โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ในการบริหารจัดการ ส่วนในด้านของภาวะผู้นำจะเป็นสิ่งที่เข้ามาช่วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการ กำหนดทิศทาง วางแผน ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์กรในด้านต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย โดยเน้นการสื่อสารวิสัยทัศน์และการพัฒนากลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง สร้างวัฒนธรรมองค์กร สร้างแรงจูงใจ และการสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้อื่นไม่ใช่อำนาจบังคับ จนสามารถนำองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีคุณค่า และภาวะผู้นำที่ดีมีความจำเป็นต่อการนำองค์กรก้าวไปสู่อนาคตที่ดียิ่งกว่าเดิม (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2559) เช่นเดียวกับการบริหารองค์การด้านการศึกษา จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารจัดการให้ประสบผลสำเร็จ กำหนดทิศทางการดำเนินงานให้เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คุณภาพการศึกษาจึงเป็นสิ่งสะท้อนถึงผลผลิตของการจัดการศึกษา อีกทั้งในปัจจุบันสถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเอง ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการบริหารจัดการ ความแตกต่างกัน การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการบริหารและการดำเนินงานตามภารกิจเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันให้แก่ผู้รับบริการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม

กรมการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีทั้งหมด 34 แห่ง จากผลรายงานการตรวจประเมินตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 พบว่า ครูและผู้ดูแลเด็กบางคนมีความเข้าใจในด้านระบบการประเมินคุณภาพไม่ชัดเจนจึงดำเนินการจัดทำรายงานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดไม่ครบถ้วน ผู้ดูแลเด็กบางคนที่ไม่มีความรู้ด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แก่เด็ก รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความเข้าใจในจิตวิทยาเด็กทำให้เด็กปฐมวัยไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร หน่วยงานต้นสังกัดยังไม่ได้ให้ความรู้ การแนะนำ คำปรึกษา หรือลงมากำกับติดตามตรวจสอบเอกสารต่อครูและผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการดำเนินการจัดทำเอกสาร ไม่ครอบคลุมทุกขั้นตอน ความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากข้อจำกัดด้านบุคลากรทำให้ไม่สามารถหาเวลาไปเข้ารับการอบรมและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (ศรีสุตา ทองรัตน์, 2566)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารกับการดำเนินงานตามมาตรฐาน สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยแนวคิด Bass and Avolio (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2559) เฉพาะส่วนของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) และศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) เพื่อให้ผู้บริหารทราบถึงประโยชน์ของการปรับตัวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ครูและผู้ดูแลเด็กสามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ดูแลเด็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 78 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 12 คน และครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 66 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครู โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 66 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 12 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ครูและผู้ดูแลเด็ก จำนวน 54 คน โดยวิธีการเทียบสัดส่วนตามตำบลและวิธีการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
2. กำหนดกรอบแนวคิดและขอบข่ายเนื้อหาในการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับนิยามเฉพาะ
3. สร้างแบบสอบถามประยุกต์ใช้เครื่องมือแบบทดสอบเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
4. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

5. เสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำข้อเสนอมาปรับปรุงแก้ไขให้ครอบคลุมทั้งด้านโครงสร้างเนื้อหา และความเหมาะสมในการใช้ภาษา

6. เสนอเครื่องมือต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) แล้วทดสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Congruence: IC) ของข้อคำถามกับนิยามศัพท์ แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC เฉลี่ยตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

7. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลจากแบบสอบถาม ที่ได้จากการไปทดลองใช้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แบบสอบถามฉบับที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .969 และฉบับที่ 2 การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .963

8. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม จำนวน 66 ฉบับ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยรูปแบบออนไลน์ (Google Forms) และได้แบบสอบถามคืน คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร และการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายด้าน
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีผลการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ข้อ	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น		ระดับ	ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.		
1	การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	3.99	.52	มาก	2
2	การสร้างแรงบันดาลใจ	4.00	.48	มาก	1
3	การกระตุ้นทางปัญญา	3.95	.58	มาก	3
4	การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล	3.88	.55	มาก	4
ค่าเฉลี่ยรวม		3.95	.50	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = .50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .48) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = .55)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีผลการวิจัยดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ข้อ	การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ	ระดับความคิดเห็น		ระดับ	ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.		
1.	ด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	4.04	.45	มาก	3
2.	ด้านครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย	4.13	.48	มาก	1
3.	ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย	4.13	.50	มาก	2
ค่าเฉลี่ยรวม		4.10	.45	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = .45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่น เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .48) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .45)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก มีผลการวิจัยดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ			
	1. ด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	2. ด้านครู/ผู้ดูแลเด็ก และให้การดูแล จัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่น เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย	3. ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย	การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยภาพรวม
1. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	.650**	.577**	.605**	.646**
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	.726**	.681**	.731**	.753**
3. ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	.629**	.604**	.634**	.658**
4. ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล	.566**	.507**	.568**	.578**
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม	.678**	.625**	.669**	.695**

** p < 0.01 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .695$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านการบริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านครู/ผู้ดูแลเด็ก และให้การดูแล จัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย และด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .678, .625, .669$) ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ รองลงมา คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ การกระตุ้นทางปัญญา อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน ผู้บริหารจึงต้องมีความเป็นผู้นำและพร้อมที่จะทำการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีจะเป็นผู้นำไปสู่ทิศทางใหม่กว่าเดิมเป็นผู้ที่มีความสามารถทำให้บุคคลากรตระหนักถึงเป้าหมายทั้งหมดของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย มีวิสัยทัศน์กว้างไกลกล้าเผชิญต่อปัญหาและการเปลี่ยนแปลงและผลจากการวิจัยเชิงประจักษ์และการฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับในองค์กรของประเทศต่าง ๆ จำนวนมาก ผู้บริหารหรือผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถทำให้ประสิทธิผลของงานและองค์การสูงขึ้นแม้ว่าสภาพการณ์ขององค์กรจะมีข้อจำกัดต่าง ๆ เพียงใด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ละออ จันทรชุม ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับสภาพการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับสิทธิพร สมบูรณ์ทรัพย์ ที่ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสมศักดิ์วิทยา ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสมศักดิ์วิทยา ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับตามค่ามัธยฐานลดจากมากไปน้อย คือ ความซื่อสัตย์ การอุทิศตน ความอ่อนน้อม ความเอื้ออารี ความใจกว้าง และความคิดสร้างสรรค์ (ละออ จันทรชุม, 2560); (สิทธิพร สมบูรณ์ทรัพย์, 2560)

2. การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย รองลงมา คือ ด้านครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่น เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีการใส่ใจในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย การบริหารจัดการบุคลากรจัดทำโครงสร้างคุณสมบัติและอัตรากำลังอย่างเป็นระบบ ซึ่งการวางแผนเป็นงานที่สำคัญและจำเป็นต่อการบริหาร โดยเป็นภารกิจที่ผู้บริหารต้องกระทำเป็นลำดับแรกของกระบวนการบริหารการดำเนินการใด ๆ ถ้ามีการวางแผนที่ดีมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจนก็เชื่อได้ว่างานนั้นย่อมประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการพัฒนางานการป้องกันความผิดพลาดทำได้โดยการวิเคราะห์ขั้นตอนการทำงานและปัจจัยการดำเนินงาน หากไม่มีการวางแผนงานย่อมมีโอกาสที่ประสบกับความล้มเหลวได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ มณฑนา ชุมปัญญา ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า การที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้นำต้องเป็นต้นแบบนำทาง กระตุ้น กระบวนการบริหาร ให้มีการวางแผนและกำหนดแนวทางกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันกับคนในองค์กร มีส่วนร่วมสร้างความเข้าใจร่วมกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Jiang, W. et al. ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ผลกระทบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่ยั่งยืนของพนักงานผ่านบทบาทการส่งผ่านของพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในอุตสาหกรรมก่อสร้าง ประเทศจีน ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่ยั่งยืนของพนักงานได้รับผลกระทบจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ผ่านพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงช่วยให้เกิดการปลูกฝังพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานที่ยั่งยืนของพนักงานในที่สุด (มัทนา ชุมปัญญา, 2563); (Jiang, W. et al., 2017)

3. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ อาจเป็นเพราะพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการจัดการ กระบวนการจัดการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตามปฏิสัมพันธ์ที่ผู้นำและผู้ตามมีต่อกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสองฝ่าย ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ต้องตระหนักถึงความต้องการของผู้ตามและกระตุ้นผู้ตามให้เกิดจิตสำนึก ยกย่องความต้องการของผู้ตามให้สูงขึ้นตามลำดับขั้นความต้องการ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถเปลี่ยนแปลงความเชื่อและทัศนคติของผู้ตาม สร้างแรงบันดาลใจ ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในการกิจและวิสัยทัศน์ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนรวมและมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกัน มาจากผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจในเรื่องของมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติและการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกในปัจจุบันได้อย่างรวดเร็ว สามารถเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดในคู่มือมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุชาติ ทองมา ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ละออ จันทร์ชุม ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กับสภาพการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ส่งผลต่อสภาพการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญ (สุชาติ ทองมา, 2560); (ละออ จันทร์ชุม, 2560)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างแรงบันดาลใจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล โดยแยกผลการสรุปรายด้านทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาให้โอกาสในการตัดสินใจแก่ครูมากกว่ายึดกฎระเบียบ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูมีแรงจูงใจในการทำงานโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้ครูมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา

เปิดโอกาสให้ครูได้วางแผนการปฏิบัติงานด้วยตนเอง ด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้นให้ครูแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูใช้หลักการเหตุผลในการตัดสินใจมากกว่าความรู้สึกตนเอง ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและผลักดันให้ครูได้ปฏิบัติงานตามความสนใจ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาให้การดูแล เอาใจใส่ครูเป็นรายบุคคลทำให้ครูรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ คุณภาพของเด็กปฐมวัย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจัดการระบบสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมสถานที่ปรุง ประกอบอาหารน้ำดื่ม น้ำใช้ กำจัดขยะ สิ่งปฏิกูล และพาหะนำโรค และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดระเบียบ เตรียมความพร้อมให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในด้านการบริหารหลักสูตร ด้านครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่น เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็ก แจ่มใส ร่าเริง ได้แสดงออกด้านอารมณ์ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ - สังคม ปลุกฝังคุณธรรมและความเป็นพลเมืองดี ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูส่งเสริมให้เด็กแสดงความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และผู้อื่นได้สมวัยเด็กมีความสนใจและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสมวัย และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูส่งเสริมให้เด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผล แก้ปัญหา จินตนาการ และมีความคิดสร้างสรรค์ ที่แสดงออกได้สมวัย ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวก อยู่ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านครู/ผู้ดูแลเด็ก และให้การดูแลจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย และด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับค่อนข้างสูงอยู่ในระดับค่อนข้างสูงเท่ากันทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลวิจัย ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและให้ผู้ร่วมงาน คณะครูในสถานศึกษาได้ร่วมพัฒนาตนเองตามความชอบ ความสนใจของตนเองร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดในการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้ดำเนินงานในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนสนับสนุนในการทำงานร่วมกัน ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบและความร่วมมือที่ดีในสถานศึกษา สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างครู สนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เน้น

การแบ่งปันประสบการณ์เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษามีประสิทธิภาพ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ซึ่งด้านการสร้างแรงบันดาลใจกับด้านการบริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย มีความสัมพันธ์สูงสุด เป็นที่สิ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรนำมาใช้ในการพัฒนาตนเอง และส่งผลให้สามารถส่งเสริมการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติได้ ในการเชื่อมโยงพัฒนาการจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป ควรศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล แนวทางพัฒนาการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- มณฑนา ชุมปัญญา. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารสถานศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2559). ภาวะผู้นำ : ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ละออ จันทร์ชุม. (2560). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษากับสภาพการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. วารสารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 6(1), 126-138.
- ศรีสุตา ทองรัตน์. (11 เม.ย. 2566). ข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอำเภอวังทองจังหวัดพิษณุโลก. (ประภัสสร แก้วสุวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). บทวิเคราะห์การศึกษาไทยในโลกศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สิทธิพร สมบูรณ์ทรัพย์. (2560). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสมศักดิ์วิทยาพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุชาติ ทองมา. (2560). รูปแบบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- Jiang, W. et al. (2017). The impact of transformational leadership on employee Sustainable performance: The mediating role of organizational citizenship behavior. Sustainability, 9(9), 15-67.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่*

PUBLIC PARTICIPATION IN PROMOTING THE QUALITY OF LIFE OF
THE ELDERLY PEOPLE, SINPUN SUBDISTRICT, KHAO PHANOM DISTRICT,
KRABI PROVINCE

พระอธิการสุริยพงษ์ อชิโต (ศรีเทพ)*, พระครูวิรัตธรรมโชติ, พระครูโสภณรัตนบัณฑิต

Phraatikan Suriyaphong Achito (Sri Thep)*, Phrakru Wiratthammachot, Phrakru Sophonrattanabundit

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakron Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6503204001@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ และ 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ จำนวน 20 คน และเชิงปริมาณจำนวน 295 คน โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า 1) การมีส่วนร่วมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) รองลงมา ได้แก่ ด้านการปฏิบัติการ ($\bar{X} = 3.55$) ด้านการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 3.49$) และด้านการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยในระดับน้อย ($\bar{X} = 3.04$) ตามลำดับ 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างพื้นที่ในชุมชนที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีโอกาสร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และภาคีเครือข่ายถือเป็นอีกแนวทางที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนและครอบคลุมผู้สูงอายุทุกคนในชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การส่งเสริม, คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

Abstract

This research article aims to 1) Study public participation in promoting the quality of life for the elderly in Sinpun Subdistrict, Khao Phanom District, Krabi Province, and 2) Explore suggestions for public participation in promoting the quality of life for the elderly in Sinpun Subdistrict, Khao

* Received October 12, 2024; Revised November 14, 2024; Accepted November 22, 2024

Phanom District, Krabi Province. The study employs a mixed-method approach, involving a qualitative sample of 20 participants and a quantitative sample of 295 participants. Qualitative data were collected through unstructured interviews with key informants. The statistics used for data analysis include percentage, mean, and standard deviation. The research findings indicate that public participation in promoting the quality of life for the elderly in Sinpun Subdistrict, Khao Phanom District, Krabi Province, had an overall high average score ($\bar{X} = 3.50$). When considering each aspect individually, the average scores in descending order were: 1) Participation in receiving benefits, with a high average ($\bar{X} = 3.95$), followed by operational participation ($\bar{X} = 3.55$), monitoring and evaluation ($\bar{X} = 3.49$), and decision-making, which had a low average ($\bar{X} = 3.04$). The study further reveals that creating appropriate community spaces for activities that meet the needs of the elderly allows for genuine participation in community activities. Additionally, building a collaborative network within the community among various agencies and stakeholders is a significant strategy, as it supports resources and personnel in achieving sustainable and inclusive quality-of-life development for all elderly individuals in the community.

Keywords: Public Participation, Promoting, The Quality of Life, Elderly People

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีบทบัญญัติหลักการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุไว้ 2 หมวด ได้แก่ หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560) ซึ่งมาตรา 27 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิ เสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไม่ว่าจะเป็นเพราะถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย สติปัญญา ศักยภาพ สันติภาพ ศาสนา การศึกษา หรือความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ จะกระทำได้” มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรคหรือการส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามวรรคสาม บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง อนามัย หรือจริยธรรม” ประกอบมาตรา 48 บัญญัติว่า “...บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” หมวด 6 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ ได้แก่ มาตรา 71 บัญญัติว่า “รัฐพึงส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สังคมมีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้ประชาชนทุกคนมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและปลอดภัย พร้อมทั้งส่งเสริมและพัฒนาก่อสร้างเสริมสุขภาพอย่างครอบคลุม เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนากิจการให้สามารถก้าวไปสู่ความเป็นเลิศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ รัฐยังควรส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้นรัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรง หรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมรวมตลอดทั้งให้การบำบัดฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำดังกล่าว

ในการจัดสรรงบประมาณรัฐพึงคำนึงความจำเป็น และความต้องการที่แตกต่างกันของเพศวัยและสภาพของบุคคล ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรม” (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2565)

สถานการณ์ผู้สูงอายุของโลก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 โลกมีประชากรประมาณ 7,433 ล้านคน โดยในจำนวนนั้นมีประชากรผู้สูงอายุ 929 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรโลกทั้งหมด ประชาคมอาเซียน ก็พบว่า มีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน สำหรับประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2564 โดยคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมีสาเหตุมาจากนโยบายการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลที่ทำให้อัตราการเกิดใหม่ของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ นอกจากนี้ นโยบายระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าในปี พ.ศ. 2544 ก็มีมีส่วนช่วยให้อายุขัยของคนไทยยืนยาวขึ้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2552) นอกจากนี้ ประชากรที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2506 - 2526 ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 1 ล้านคนต่อปี กำลังเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ส่งผลให้อัตราส่วนของวัยเด็กลดลง การลดลงของอัตราการเกิดในหลายประเทศก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ผู้สูงอายุกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2560)

ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ มีคลองสินปุนไหลผ่าน ซึ่งเป็นเขตแดนที่อยู่ระหว่างจังหวัด นครศรีธรรมราช กับกระบี่ ปัจจุบันพื้นที่นี้แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 9,381 คน และ 3,250 ครัวเรือน มีผู้สูงอายุ 939 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มติดสังคม 853 คน กลุ่มติดบ้าน 74 คน และ กลุ่มติดเตียง 12 คน แม้องค์การบริหารส่วนตำบลสินปุนจะมีโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่ยังคงดูแลผู้สูงอายุได้ไม่ทั่วถึง เนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัญหาหลัก คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยังไม่ครอบคลุมและไม่ตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุ อีกทั้งชมรมผู้สูงอายุยังมีสมาชิกน้อยและขาดความต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องมีการร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่นี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลสินปุน, 2567)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว พบว่า ผู้วิจัยจึงมีสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่หรือในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณที่สอดคล้องกับผลการวิจัยอย่างชัดเจน การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เครื่องมือทั้งสองประเภทเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อการวิจัยนี้โดยเฉพาะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ ในเขตตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชาชนกลุ่มผู้สูงอายุในเขตตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ มอร์แกน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 295 คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการจัดทำ โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (Check List)

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ ในการกำหนดตัวแปร คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท 5 ระดับ (มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด) แบ่งเป็น 4 ด้าน รวม 15 ข้อ

การสร้างเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายและกรอบการวิจัย

2. ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อสร้างแบบสอบถาม สำหรับการเก็บข้อมูลทั่วไปและความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่

3. เรียบเรียงและสร้างคำถามให้ครอบคลุมความคิดเห็นใน 4 ด้าน ของการมีส่วนร่วม และนำแบบสอบถามที่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ซึ่งได้ค่า IOC ทุกข้อมีค่า IOC = 1.00 สรุปได้ว่าข้อคำถามแต่ละข้อสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ได้

4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try - out) กับผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลโคกหาร อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ ในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (Alpha coefficient) ได้ค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่น 0.757 สรุปได้ว่า แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้จริงได้

5. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. แจกแบบสอบถาม จำนวน 295 ชุด ให้กลุ่มผู้สูงอายุในตำบลสินปุน พร้อมอธิบายวิธีตอบแบบสอบถาม ก่อนให้กลุ่มตัวอย่างลงมือตอบด้วยตนเอง

2. รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนครบทั้ง 295 ชุด เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์นำเสนอเป็นขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พร้อมนำเสนอในรูปแบบตารางและภาพประกอบ

ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการตัดสินใจ 2) ด้านการปฏิบัติ

3) ด้านการรับผลประโยชน์ และ 4) ด้านการติดตามประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วแปลผลโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้ ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด 5 คะแนน ระดับการมีส่วนร่วมมาก 4 คะแนน ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง 3 คะแนน ระดับการมีส่วนร่วมน้อย 2 คะแนน และระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด 1 คะแนน (Best, J. W., 1977)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน

การมีส่วนร่วมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการตัดสินใจ	3.04	0.76	ปานกลาง
ด้านการปฏิบัติการ	3.55	0.88	มาก
ด้านการรับผลประโยชน์	3.95	0.98	มาก
ด้านการติดตามและประเมินผล	3.49	1.16	ปานกลาง
รวม	3.50	0.94	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การมีส่วนร่วมส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.98) รองลงมา ได้แก่ ด้านการปฏิบัติการ ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.88) ด้านการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 1.16) และด้านการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยในระดับน้อย ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 0.76) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ พบว่า

2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ ด้านการตัดสินใจ ควรจะจัดให้มีการประชุมภายในชุมชน เพื่อค้นหาปัญหาอุปสรรค และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ โดยให้ผู้สูงอายุได้ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันคนในชุมชน และควรจัดพื้นที่ที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของผู้สูงอายุ

2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ ด้านการปฏิบัติการ หลักการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุ ควรจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนในครอบครัวของผู้สูงอายุ เพื่อแสดงถึงความรัก ความอบอุ่นที่คนในครอบครัวมีต่อผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ให้ความรู้ในเรื่อง 3 อ. คือ อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์

2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ ด้านการรับผลประโยชน์ ผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุจะต้องมีคุณภาพกับผู้สูงอายุทุกคน ไม่เฉพาะเจาะจงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะระบบสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุจะต้องมีความเท่าเทียมกัน และที่สำคัญผู้สูงอายุควรจะได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ

2.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ ด้านการติดตามและประเมินผล ในการติดตามประเมินผล ควรจะต้องมีการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุ เพื่อรับทราบถึงปัญหาอุปสรรค และนำมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนงานในการที่จะปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคเหล่านั้นให้หมดไป โดยทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำข้อมูลสุขภาพของผู้สูงอายุที่ถูกต้องตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ด้านการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการติดตามและประเมินผล ส่วนด้านการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดที่เป็นอย่างนี้เพราะคนในชุมชนได้มีการร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการในเรื่องของสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นหลัก โดยจะเน้นในเรื่อง อาหาร อารมณ์ และออกกำลังกาย ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นผลประโยชน์โดยตรงต่อผู้สูงอายุ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดนัย ลามคำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงสำรวจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในตำบลวังปลาป้อม อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูง โดยพบว่า ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมด้านการวางแผน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลอยู่ในระดับสูงสุด ส่วนด้านการปฏิบัติการอยู่ในระดับสูงแต่ต่ำกว่า อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะนี้สอดคล้องกับข้อสังเกตในตำบลสินปุนที่พบว่า การที่ประชาชนมีความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะการส่งเสริมด้านสุขภาพ (दनัย लामक़ा, 2563)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ ในรายด้าน มีดังนี้

ด้านการตัดสินใจ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 1 ที่ว่า ชุมชนรับฟังปัญหา ข้อมูลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ข้อ 4 ที่ว่า ชุมชนได้ร่วมกันวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และข้อ 3 ที่ว่า ชุมชนมีการแสดงความคิดเห็นในการจัดลำดับความสำคัญปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และข้อ 2 ที่ว่า ชุมชนค้นหาปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีระดับค่าเฉลี่ยน้อยสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดินันท์ ดวงตา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ของอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ พบว่า 1) สภาพปัญหาการดำเนินงาน ด้านคณะกรรมการขาดความเข้าใจแนวทางการดำเนินงาน และบทบาทหน้าที่ ด้านงบประมาณการบริหารงบประมาณขาดประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร แผนการพัฒนาศักยภาพบุคลากรไม่ชัดเจน และการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรไม่ตรงตามแผน 2) รูปแบบการดำเนินงานเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนประกอบด้วย 2.1) การขับเคลื่อนการดำเนินงาน 2.2) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 2.3) การคืนข้อมูลสู่ชุมชน และ 2.4) การถอดบทเรียน ดังนั้น การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจาก ทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อน โดยอาศัยหลักการประชาชนเป็นศูนย์กลาง (ศักดินันท์ ดวงตา, 2565)

ด้านการปฏิบัติการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 3 ที่ว่า มีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ข้อ 2 ที่ว่า มีประชาชนในชุมชนมีการติดต่อภาคีเครือข่ายเพื่อดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และข้อ 1 ที่ว่า ประชาชนในชุมชนมีการประชุมชี้แจงหาแนวทางแก้ไขปัญหาคูณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ส่วนข้อ 4 ที่ว่า ประชาชนใน

ชุมชนมีการปฏิบัติตามแผนงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีระดับค่าเฉลี่ยน้อยสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารกับผู้สูงอายุกับการแพร่ระบาดของ ข่าวสารในช่วงสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 19 พบว่า การประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพต่อผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ ในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 จะต้องให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจ การสื่อสารสองทาง และการใช้รูปแบบที่เหมาะสม ทำให้ผู้สูงอายุรับรู้ถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง การประชาสัมพันธ์ ยังช่วยลดความเข้าใจผิดและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะ เมื่อข้อมูลได้รับการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาและเป็นมิตร ซึ่งตรงกับผลการวิจัย ที่พบว่า การใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ ที่เข้าถึงง่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมในชุมชนเกิดผลลัพธ์ที่ดี (บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ, 2565)

ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 2 ที่ว่า มีการกำหนดผลสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีระดับค่าเฉลี่ยมาก รองลงมา ได้แก่ ข้อ 4 ที่ว่า ทุกคนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และข้อ 1 ที่ว่า มีการเสนอปัญหาและร่วมแสดงความคิดเห็น การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ส่วนข้อ 3 ที่ว่า ผู้สูงอายุในชุมชนทุกคนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีระดับ ค่าเฉลี่ยน้อยสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริประภา หล้าสิงห์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการพัฒนานี้ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีส่วนอย่างมากต่อความสำเร็จของ โครงการ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและพัฒนา ด้านสุขภาพได้ดีขึ้น อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริม ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชน ซึ่งนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน การที่ชุมชนได้ร่วมกัน กำหนดปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ และประเมินผล ทำให้โครงการมีความตอบสนองต่อความต้องการของ ผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง และเป็นการสร้างความรู้สึภาคภูมิใจในชุมชน (ศิริประภา หล้าสิงห์, 2563)

ด้านการติดตามประเมินผล พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 2 ที่ว่า มีการวิเคราะห์ผลการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีระดับค่าเฉลี่ยมาก รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ 3 ที่ว่า มีการวิเคราะห์ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุร่วมกัน มีระดับค่าเฉลี่ย ส่วนข้อ 1 ที่ว่า มีการติดตาม ประเมินผลผลงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง มีระดับค่าเฉลี่ยน้อยสุด สอดคล้องกับ งานวิจัยของ เลิศชาย หอมหวล และ พิชัยรัฐ หมั่นด้วง ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ประชาชน มีส่วนร่วมในระดับสูงในด้านการตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งชี้ให้เห็นถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนา (เลิศชาย หอมหวล และพิชัยรัฐ หมั่นด้วง, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการเสื่อมถอยทางอารมณ์ ผู้สูงอายุมักจะไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ทำให้เกิดความเอาแต่ใจ และบางครั้งก็ไม่สามารถตัดสินใจ ได้ด้วยตนเอง เนื่องจากความกลัวและความเกรงใจต่อคนในครอบครัว รวมถึงความกังวลว่าจะเป็นภาระหรือ สร้างความรำคาญให้กับครอบครัว ด้วยเหตุนี้ คนในครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องร่วมมือ กันอย่างใกล้ชิดในการหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและจิตใจที่มั่นคง แนวทางสำคัญ ที่จะช่วยส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ ควรมุ่งเน้นไปที่การดูแลในเรื่องอาหาร การปรับปรุงสภาวะอารมณ์ และการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การจัดสรรพื้นที่ในชุมชนให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมที่ตรง

กับความต้องการของพวกเขา เป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถช่วยเสริมสร้างสุขภาพที่ดีให้กับผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุเพื่อนำมาวิเคราะห์และประเมินผล เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการดูแลให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในระยะยาว

สรุปและข้อเสนอแนะ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ มีปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการตัดสินใจ ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพราะความสามารถทางความคิดที่ถดถอย จึงทำให้ผู้สูงอายุไม่กล้าที่จะตัดสินใจ เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ชุมชนจึงต้องมีส่วนร่วมในการรับฟังสภาพปัญหา ข้อมูลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ 2) ด้านการปฏิบัติการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุจะต้องประชุมชี้แจงแนวทางแก้ไขปัญหามาตามความต้องการที่แท้จริง และต้องทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 3) ด้านการรับผลประโยชน์ สำหรับผู้สูงอายุผลประโยชน์ที่สำคัญต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องของสุขภาพที่แข็งแรง ผู้สูงอายุจึงต้องร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อรักษาสถานะของตนเองและผู้สูงอายุทุกคน ซึ่งผลประโยชน์ของผู้สูงอายุจะมีความเกี่ยวข้องกับอาหาร อารมณ์ ออกกำลังกาย ผู้ดูแลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อเป็นการประกันคุณภาพชีวิตในเรื่องของผลประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับทั้งจากชุมชน ภาคีเครือข่าย และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง 4) ด้านการติดตามประเมินผล เป็นการจัดโครงสร้างองค์กรตามหน้าที่ แบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ มีการควบคุม กำกับโดยการออกกฎระเบียบให้ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องยึดถือปฏิบัติ ให้มีความสำคัญต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในบทความวิจัยนี้ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมในงานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่” มีดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้น ต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมชุมชนมาประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมทางด้านร่างกายและจิตใจแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง และสามารถประยุกต์เข้ากับกิจกรรมที่กลุ่มผู้สูงอายุได้ดำเนินการอยู่ต่อไป 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ การวางแผนในการสนับสนุนให้การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเกิดความยั่งยืน และสมาชิกในชุมชนควรได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการลด หรือแก้ปัญหา โดยต้องการประชุมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนแนวคิด และเดินทางไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้ง การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะนำมาปรับปรุงการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงกิจกรรมที่ทำร่วมกันให้มีความเหมาะสมและจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของโครงการต่อไป 3) ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานระหว่างชุมชนต้นแบบต่าง ๆ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างชุมชน อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงโครงการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- दनัย लामका. (2563). “การมีส่วนร่วมของประชาชนและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในตำบลวังปลาบ้อม อำเภอนาวัง จังหวัดหนองบัวลำภู”. วารสารวิชาการ สคร, 26(2), 34-42.
- บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ. (2565). “แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารกับผู้สูงอายุกับการแพร่ระบาดของข่าวสาร ในช่วงสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 19”. Journal of Modern Learning Development, 7(9), 157-172.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2560). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”. กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- เลิศชาย หอมหวล และพิชัยรัฐ หมั่นด้วง. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลนาอาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย. วารสารร้อยแก่นสาร, 6(11), 211-220.
- ศักดิ์นันท์ ดวงตา. (2565). “การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ของอำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ”. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอศรีวิไล.
- ศิริประภา หล้าสิงห์. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการพัฒนชุมชน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชน. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2565). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสินปุน. (2567). “ประวัติและข้อมูลสภาพทั่วไป”. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2567 จาก <https://sinpunlocal.go.th/public/list/data/index/menu/1142>
- Best, J. W. (1977). “Research in education”. (3rd ed.). Krabi: Prentice-Hall.

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก*

APPLICATION OF SAṄGAHAVATTHU PRINCIPLES IN IMPROVING THE QUALITY OF LIFE OF PEOPLE IN UMPHANG DISTRICT, TAK PROVINCE

พระครูโสภาธรรมคุณ อาภาธโร (มานิตย์)*, พระครูวุฒิธรรมสาร

Phrakru Opasdhammakhun Aphatharo (Manit)*, Phrakru Wootidhamsal

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขอนแก่น ประเทศไทย

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Khon Kaen, Thailand

*Corresponding author E-mail: phrakru5360@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิต หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จากพระไตรปิฎก ตำรา งานวิจัย บทความ วารสาร และเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก อยู่ห่างไกลความเจริญ มีปัญหารายได้น้อย และด้อยโอกาสทางสังคม ทำให้ขาดน้ำใจไมตรีซึ่งกันและกัน เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นได้ง่าย แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นกระบวนการพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยให้ความรู้ การฝึกด้านคุณธรรม การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การประกอบอาชีพ ร่วมกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ส่วนหลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ประกอบด้วย 1) ทาน การสงเคราะห์ผู้อื่น 2) ปิยวาจา การพูดจาด้วยไมตรีอันเป็นที่รัก 3) อตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ 4) สมานัตตตา การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย และผลวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนฯ ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านร่างกาย โดยการสร้างอาชีพ พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ โดยการสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ปลุกฝังค่านิยมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ฉะนั้น การนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธอันดี ส่งผลให้เกิดความสามัคคี และมีความสุข

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักสังคหวัตถุ, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ประชาชนในอำเภออุ้มผาง, จังหวัดตาก

Abstract

This research aims to study the concept of the theory of quality of life development, the principle of social welfare in the development of quality of life, and analyze the application of the principle of social welfare in the development of the quality of life of people in Umphang District,

* Received October 8, 2024; Revised November 17, 2024; Accepted November 23, 2024

Tak Province. It is a documentary research from Tripitaka, textbooks, research, articles, journals, and related documents. Data is collected from related documents and the application of the principle of social welfare in the development of the quality of life of people is analyzed using the descriptive analysis method. The research results found that people in Umphang District, Tak Province live far from development, have low income problems, and are disadvantaged in society, which makes them lack friendliness and conflicts easily occur. The concept of the theory of quality of life development is the process of developing activities related to quality of life in terms of physical, emotional, social, and intellectual aspects by providing knowledge, training in morality, promoting health and hygiene, working together, and living together happily in society. The principle of social welfare in the development of the quality of life of people in Umphang District, Tak Province consists of 1) Alms, helping others, 2) Piya words, speaking with loving kindness, 3) Atthachariya, behaving to be useful, and 4) Samanatta, acting consistently. The results of the analysis of the application of the principle of social welfare in the development of the quality of life of people include: 1) Physical quality of life development by creating jobs, developing infrastructure systems and providing access to public health services 2) Developing mental quality of life by creating learning resources in the community, instilling values in participation in community and local development. Therefore, applying the principles of Sangahavatthu to developing quality of life helps promote good relationships, resulting in unity and peace.

Keywords: Applications, Sangahavatthu, Improving Quality of Life, People in Umphang District, Tak Province

บทนำ

ปัจจุบันสังคมของเราขับเคลื่อนโดยระบบอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์นั้นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้บริบทของพื้นที่นั้น ๆ จึงเกิดเป็นวิถีใหม่แห่งการเร่งรีบ ยื้อแย่ง และดิ้นรน เพื่อที่จะดำเนินไปตามกระแสของความเป็นไปในปัจจุบันให้ได้ นั่นก็คือ การอยู่รอดของชีวิต มนุษย์จำเป็นต้องดิ้นรนทำทุกสิ่งทุกอย่างในความปรารถนาของตนเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ มนุษย์มีความปรารถนาในสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด มีความต้องการที่จะได้รับความสุขทางกาย สบายทางใจ มนุษย์มักไม่พอใจกับสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ชอบแสวงหาที่จะพบเจอกับสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงนึกถึงแต่ตนเอง นำพาซึ่งจิตใจอันไม่บริสุทธิ์จนกระทั่งเกิดการแย่งชิงกันเอง ต่อสู้กันเองในสภาพสถานะที่รุนแรง ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ความเห็นแก่ตัว ขาดความรับผิดชอบ ขาดความสามัคคี ไม่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปัญหาอาชญากรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจของสมาชิกในสังคม (ทิตินา แคมมณี, 2546) การพัฒนาคุณภาพประชากรในประเทศให้มีประสิทธิภาพด้วยการให้คำปรึกษาและการปลูกฝัง ความเป็นพลเมืองดี เป็นผู้มั่งจริยธรรมสูง คือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ซึ่งลักษณะความเป็นผู้มั่งจริยธรรมสูงนี้ต้องเกิดกับประชากรส่วนใหญ่ก่อน ประเทศจึงจะสามารถพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2524)

ฉะนั้น เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจอันดีในการอยู่ร่วมกัน โดยน้อมนำหลักทางพระพุทธศาสนา คือ สังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และ สมานัตตตา มาเป็นหลักในการประยุกต์ให้มีการมีส่วนร่วมของประชาชน คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคนย่อมสามารถ รู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตนเอง และ

ทำให้ผู้ปฏิบัติพันทุกข์ เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์ เป็นธรรมะโอสถขนานเอกที่สามารถเยียวยารักษาจิตใจของมวลมนุษยชาติให้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ก็ย่อมสะอาดบริสุทธิ์ มีอานุภาพและเกิดเป็นความเมตตา กรุณา ปราณี มีแต่ความรักความปรารถนาดีต่อกัน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในสังคหวัตถุสูตร ว่า

ทานนจ เปยยวชฺชณจ อตถจริยา จ ยา อิธ

สมานตตตา จ ธมฺเมสุ ตตถ ตตถ ยถา รห

ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (มีวาจาเป็นที่รัก)

สมานตตตา (วางตนสม่ำเสมอ)

อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) โดยที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่า ทาน คือ การให้การเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ เสวยสละแบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยการให้สิ่งของหรือการให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอนด้วยน้ำใจไมตรีมี ความโอบอ้อม อารี จะช่วยผูกใจคนไว้ได้ การทำทานจะไม่สูญเปล่า ผู้ที่ให้สิ่งที่ดีย่อมได้รับสิ่งที่ดีตอบแทน ดังพุทธ พจน์ที่ว่า “มนาปทา ยิ ลภเต มนาปิ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แปลว่า ผู้ให้สิ่งที่น่าพอใจย่อมได้รับสิ่ง ที่น่าพอใจ ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก พูดอย่างรักกัน วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดตื้นน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ ทำประโยชน์แก่เขา หลักธรรมข้อนี้มุ่งสอนตน 2 ด้าน คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม และสมานตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ การทำตนเสมอดันเสมอปลาย ตลอดถึงวางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

ด้วยประการทั้งปวงสังคหวัตถุ 4 สามารถพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพ กลายเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จตาม ฐานะ อันอยู่บนพื้นฐานของการรู้จักยับยั้งความปรารถนาทางร่างกายและความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่พอดี สามารถใช้ความรู้ สติปัญญา ปรับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนไม่ให้เกิดความเดือดร้อน หรือให้โทษแก่บุคคลอื่น พร้อม ๆ กับมีความขยันอดทนประกอบอาชีพที่สุจริต มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ มีระเบียบวินัย ยึดกฎเกณฑ์ของสังคม แสวงหาความรู้เพิ่มเติม รู้จักใช้ความคิดและสติปัญญาแก้ไขปัญหาสุขภาพ และการดำรงชีวิตของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) โดยเฉพาะประชากรในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ประกอบด้วย 4 ชาติพันธุ์ คือ ไทย ม้ง ปกาเกอญอ และ โพลว์ ภาษาไทยเหนือ เรียกว่า ปกาเกอญอว่า ยาง ปัจจุบันใช้คำว่ากะเหรี่ยงดอย ส่วนโพลว์ปัจจุบัน เรียกว่า กะเหรี่ยงน้ำ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์มีมาก เพราะมีทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ หรือศาสนา อิสลาม ขณะที่บางชาติพันธุ์ก็ยังไม่นับถือผี ปัญหาสำคัญ คือ ทำอย่างไรที่จะทำให้วิถีชีวิตของกลุ่มคนเหล่านี้ตระหนัก ถึงเรื่องการดูแลรักษาผืนป่า ควบคู่ไปกับการดำรงไว้ ซึ่งวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ และปัญหา สิทธิในการเข้ารับการรักษา โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายนั้น จำกัดเฉพาะคนสัญชาติไทยเท่านั้นเกิดความไม่เสมอภาค ถึงแม้อำเภออุ้มผางเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและเป็นอำเภอที่อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอเมือง มากที่สุดในประเทศอีกด้วยก็ตาม ยิ่งกลายเป็นความโดดเด่นและท้าทายต่อระบบการบริหารจัดการที่จะทำอย่างไร จึงจะพัฒนาชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์นี้ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสามัคคีและเกิดการพัฒนา ตนเองอย่างยั่งยืน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคห วัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เมื่อนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้จะทำให้เกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีอาชีพที่มั่นคงสอดคล้องกับการอนุรักษ์ ธรรมชาติ เกิดความรัก ความสามัคคี เอาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง อีกทั้งปลูกฝังค่านิยมการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ชุมชนและท้องถิ่นท่ามกลางกระแสความเป็นสังคมเมืองที่เน้นความเจริญทางวัตถุ จนเกิดเป็นคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสงบสุข และทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้นำชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เห็นเป็นรูปธรรมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสามารถใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
3. เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร และเป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) การดำเนินการสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก 2) การดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียน และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับหลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก มาทำการแยกแยะ จัดประเภท ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย 2) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท มาอธิบายให้ความหมายตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย 3) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท ให้ความหมายนำไปเขียนลงในบทต่าง ๆ ตามความสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย 4) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภทให้ความหมายที่เขียนลงในบทต่าง ๆ มาศึกษาวิเคราะห์หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก พร้อมทั้งสรุปและเสนอแนวความคิดประกอบกับทัศนะของผู้วิจัย 5) ขอคำแนะนำ ปรีกษา ความเห็นจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ 6) นำเสนอการศึกษวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิเคราะห์หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
4. เสนอผลงานการวิจัย ได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาในส่วนต่าง ๆ ตามลำดับและเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกระบวนการพัฒนานิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยการให้ความรู้ การฝึกด้านคุณธรรม การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การประกอบอาชีพรวมกันและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพชีวิตไม่ตายตัว แปรตามบริบทของสภาพแวดล้อมของสังคม

นั้น ๆ ซึ่งมนุษย์ควรมีคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน ใน 4 มิติ ดังนี้ 1) สุขภาวะทางกาย 2) สุขภาวะทางอารมณ์ 3) สุขภาวะทางสังคม และ 4) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ ซึ่งสามารถอธิบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ด้วยทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ 5 ขั้นของมาสโลว์ (the 5 Levels of Maslow's Hierarchy of Needs) คือ ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) ความต้องการด้านความปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (Love and belongingness needs) ความต้องการเห็นคุณค่าของตนเอง (Self-Esteem) และความต้องการบรรลุความหมายและการมีชีวิตตามอุดมคติ (Self-Actualization)

หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก หลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี ย่อมสามารถส่งผลให้มีการพัฒนาชีวิตด้วยการมีความสุขอย่างรู้เท่าทันสภาพความเปลี่ยนแปลง ทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุขโดยการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน สังคม มีการให้ การแบ่งปันสิ่งของ การให้ความรู้ แม้แต่การให้อภัยแก่กัน เมื่อมีการกระทำผิดต่อกัน ไม่ลำเอียง มีใจเป็นธรรม วางตนเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย จึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนไว้ด้วยกันทำให้เกิดความรักสามัคคีในชุมชนสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยนำหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก คือ 1) ทาน เป็นการให้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน การสงเคราะห์ผู้อื่นตามกำลังของตน 2) ปิยวาจา เป็นการพูดจาด้วยไมตรีพูดด้วยถ้อยคำที่เป็นประโยชน์พูดจาไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ 3) อตถจริยา เป็นการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น รู้จักเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัวทุ่มเทในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และช่วยเหลือผู้อื่นพร้อมรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา และ 4) สมานัตตตา เป็นการวางตนให้เสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ ปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยกัน ซึ่งย่อมสามารถส่งผลให้คนในสังคม ชุมชน ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมสังคหวัตถุ จะได้รับความสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผางจังหวัดตาก มี 4 ประการ ได้แก่ ทาน การให้ ปิยวาจา การพูดจาไพเราะให้เป็นที่รัก อตถจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์ และสมานัตตตา การวางตนให้เสมอต้นเสมอปลาย ในการปฏิบัติตนให้ ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของการอยู่ร่วมกันในสังคมในการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ควรส่งเสริมให้ประชาชนดูแลร่างกายให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้น ได้รับประโยชน์จากการประกอบอาชีพต่าง ๆ ย่อมทำให้เกิดสุขภาพกายที่ดีขึ้น มีความสุขในการดำรงชีวิต การออกกำลังกาย การได้รับประโยชน์ทางด้านร่างกาย การบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน การดำเนินชีวิตประจำวันด้วยปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ปฏิบัติตนให้มีการพัฒนาให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัย อาศัยอยู่ในที่สะอาด ปลอดภัย ออกกำลังกาย การพักผ่อนนอนหลับให้เพียงพอ 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ควรมีการส่งเสริมพัฒนาระบบการศึกษาและสร้างแหล่งเรียนรู้ ปลูกฝังค่านิยมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีสุขภาพจิตดี มีน้ำใจที่ดีงาม มีความรัก ความสามัคคี เป็นหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น มีการให้ปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การใช้คำพูดหรือวาจาที่ไพเราะชัดเจน ไม่พูดส่อเสียด พูดด้วยคำที่สุภาพมีนวล จริงใจ เป็นวาจาที่ไม่หยาบคายและก่อให้เกิดประโยชน์ การชวนช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะเป็นการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นผู้ที่มีรู้จักให้การช่วยเหลือในเวลาที่เหมาะสมช่วยเหลือยอมทำให้ประชาชนได้รับความสุขทางใจมากยิ่งขึ้น การวางตัวเสมอต้นเสมอปลายหนักแน่นให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอาเปรียบ ร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกันแก้ปัญหา ย่อมส่งผลให้ประชาชนได้รับความสุขทางจิตใจมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ของกายกับจิต อันมีจุดมุ่งหมายให้การดำรงชีวิตก่อสิ่งที่เป็นกุศลและมีความสุข เริ่มต้นแต่รู้จักสำรวมระวังสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มากกระทบกับอายตนะทั้ง 6 ซึ่งเรียกว่า อินทริยสังวร ได้แก่ จักขุ โสต ฆานะ ชิวหา กายและใจ ในเวลาที่เราเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ หากไม่สำรวมระวังย่อมเกิด “อกุศลธรรมอันลามก” ได้แก่ อภิชฌา และโทมนัส เพราะความโลภอยากได้ของของคนอื่นนั้น ย่อมนำไปสู่การประพฤติดุศีล ทำให้ประกอบอาชีพไม่บริสุทธิ์ และเกิดความเสียใจ ทุกข์ใจ อย่างในกรณีของชาวอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก หากประชาชนยังคงทำการเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวอยู่ก็ต้องแผ้วถางป่าและทำลายหน้าดินอยู่ร่ำไป ภายใต้จิตใจที่มีความโลภนำมาซึ่งความเสียหายและทุกข์ใจ แต่เมื่อหันมาพัฒนาการเกษตรและประกอบอาชีพผลิตสินค้าแปรรูป สินค้า OTOP อันเป็นวิถีชีวิตที่เกื้อกูลต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ย่อมทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กันด้วย ทั้งหมดนี้เป็นผลจากการรักษาศีลผ่านอินทริยสังวรเป็นเบื้องต้น และสามารถพัฒนาระดับจิตใจให้เกิดปัญญาเป็นผลที่สุด เพราะรู้ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมที่ปรากฏทางอายตนะทั้ง 6

การประยุกต์หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เป็นการมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและดีงามด้วยอาศัยเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนในสังคม โดยการประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ ได้แก่ 1) ทาน คือ การเผื่อแผ่ แบ่งปัน การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ทั้งทางทุนทรัพย์ สิ่งของ ปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค รวมทั้งการแบ่งปัน การให้คำแนะนำ การให้ความรู้เป็นวิทยาทาน การให้โอกาสพัฒนาทักษะอาชีพ และการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขให้กับประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก 2) ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดหรือวาจาที่ไพเราะชัดเจน ไม่พูดส่อเสียด ดุฎกดูแคลน พูดด้วยคำที่สุภาพมีนวล จริงใจ ไม่พูดโกหก เสแสร้ง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล มีหลักฐานอ้างอิง ไม่พูดเพ้อเจ้อ บิดเบือนจากความเป็นจริง การใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น พูดแล้วเกิดความสามัคคี ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน เป็นเหตุให้เกิดความรักสามัคคีของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก 3) อตถจริยา คือ การทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น การช่วยเหลือกันตามกำลังร่างกายที่ตนมีอยู่ ไม่ได้ถูกบังคับด้วยความเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ขวนขวายช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะประโยชน์มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม และ 4) สมานัตตตา คือ การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีหนักแน่นให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบ ร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกันแก้ปัญหา ช่วยกันคิดในทางสร้างสรรค์เพื่อให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ควรเข้าไปช่วยในการแก้ไขปัญหาโดยให้ความเสมอภาค ไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ไขปัญหามาให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันทุกครั้ง จึงพอสรุปได้ว่าการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนซึ่งก็เพื่อให้เกิดความสุขสามานสามัคคี อันอยู่บนพื้นฐานของการประพฤติปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นไปอย่างมีความสุข ความสามัคคี เกิดเป็นความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ ขณะเดียวกันก็ได้สร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยพัฒนาสู่เป้าหมายทางพระพุทธศาสนาใน 2 ระดับ คือ 1) เป้าหมายการพัฒนาชีวิตระดับโลกียะ มุ่งไปที่ความสุขสำหรับฆราวาส อันเป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของแต่ละบุคคลและการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อกำหนดของสังคม และ 2) เป้าหมายการพัฒนาชีวิตระดับโลกุตตระ มุ่งไปที่ความสุขที่ไม่ได้อิงอยู่กับวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เพราะมีความเข้าใจความเป็นจริงชีวิตมากขึ้นจนพัฒนาไปสู่ความต้องการเป้าหมายของชีวิตที่สูงขึ้นไป อันเป็นการก้าวข้ามพ้นความทุกข์อย่างสิ้นเชิง หรือการไม่ต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่ในวัฏสงสารซ้ำแล้วซ้ำอีก หรือภาวะนิพพาน ดังนั้น การเข้าถึงเป้าหมายระดับสูงสุดนี้ ก็คือ การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกระบวนการพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น สอดคล้อง กับงานวิจัยของ ศิริ ฮามสุโพธิ์ ที่กล่าวว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง คุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และศาสนา ซึ่งเป็นค่าเทียบเคียงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน กล่าวคือ ทุกคนหรือทุกประเทศอาจจะมี กำหนดมาตรฐานต่าง ๆ กันไปตามความต้องการ และความต้องการคุณภาพชีวิตนี้ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตาม กาลเวลาและกาลเทศะ คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสามารถดำรงชีวิตที่ขอบธรรม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และค่านิยมสังคม ตลอดจนแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้ เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ คุณภาพชีวิตแบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) ทางด้านร่างกาย คือ บุคคลจะต้องมีสุขภาพ ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ อันเป็นผลตอบสนองมาจากปัจจัยพื้นฐานฯ 2) ทางด้านจิตใจ คือ บุคคลจะต้องมีสภาวะจิตใจที่สมบูรณ์ร่าเริงแจ่มใสไม่วิตกกังวล มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตตนเองครบถ้วน และ สังคมสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยในชีวิตฯ 3) ทางด้านสังคม คือ บุคคลสามารถดำรงชีวิตภายใต้บรรทัดฐาน และ ค่านิยมของสังคมในฐานะ เป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างปกติสุขฯ (ศิริ ฮามสุโพธิ์, 2543) โดยมีทฤษฎีของมาสโลว์ Maslow, A. H ที่นำเสนอลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ 5 ขั้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ ด้วยเชื่อว่า ความสุขของมนุษย์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นลำดับขั้น ที่สูงขึ้น (Maslow, A. H., 1943)

หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก พื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตากเป็นอีกพื้นที่หนึ่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับทรัพยากรธรรมชาติ และการศึกษาด้านภูมิศาสตร์เชิงการตั้งถิ่นฐาน ที่ประชากรอพยพมาจากหลายท้องที่ จึงมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีที่แตกต่างกัน แต่ก็มีความร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไว้ได้ อย่างดี ทั้งประเพณีการแต่งกาย และความเชื่อที่อิงกับพระพุทธศาสนา ทำให้สังคมมีความสงบสุข อาศัยอยู่ด้วยกัน อย่างเกื้อกูลกัน เคารพซึ่งกันและกัน จึงอนุมานได้ว่าประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก อยู่ร่วมกันโดยใช้ สังคหวัตถุ 4 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการปณิธิ อธิบุญโญ (แก้วบุตดี) ที่พบว่า ด้านทาน ควรให้บริการ ประชาชนเมื่อไปติดต่อราชการ 2) ด้านปิยวาจา ให้เจ้าหน้าที่พูดจาไพเราะ สุภาพ ทักทายประชาชนด้วยความเต็มใจ จริงใจ ให้คำแนะนำกับผู้ที่มารับบริการ 3) ด้านอรรถจริยา ให้เจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทุกคนที่มารับ บริการ 4) ด้านสมานัตตตา โดยให้เจ้าหน้าที่บริการประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ เสมอภาคเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า คนนั้นเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทุกสิ่ง ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ หลักสังคห วัตถุ 4 ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสมในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานในองค์กรได้เป็น อย่างดี จะทำให้คนในองค์กรมีแนวคิด แนวปฏิบัติ ค่านิยม ความเชื่อ การประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อองค์กร ถึงแม้ว่า คนในองค์กรจะมีที่มาจากความแตกต่างกันอย่างหลากหลายก็ตาม ดังนั้น หลักสังคหวัตถุ 4 ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การเสียสละ การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น การใช้คำพูดที่ให้กำลังใจกับเพื่อนร่วมงาน พูดจาสุภาพ ให้เกียรติกัน เป็นมิตร บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น อุทิศเวลาให้กับการปฏิบัติงาน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้หลักเหตุผล มีความเป็นกันเองกับทุกคน ยุติธรรม ไม่เลือกที่รัก มักที่ชัง เท่าเทียมกัน (พระอธิการปณิธิ อธิบุญโญ (แก้วบุตดี), 2557)

ผลวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มี 4 ประการ ได้แก่ ทาน การให้ ปิยวาจา การพุทจาไพเราะให้เป็นที่ยรัก อุตถจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์ และสมานัตตตา การวางตนให้เสมอต้นเสมอปลายในการปฏิบัติตนให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของการอยู่ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุนทร ธมฺมธโร (บุญคง) ที่ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง พบว่า การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาปรับใช้ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าชุมชนวัดหนองสนมมีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในชุมชนวัดหนองสนมเป็นอย่างดี เมื่อแยกเป็นรายด้าน 3.1) การนำหลักสังคหวัตถุ เรื่องทาน มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากการศึกษา พบว่า ประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มีสังคมคล้ายกับสังคมครอบครัว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นมิตรต่อกัน ทำให้ประชาชนแห่งนี้คอยแบ่งปันความรู้ คำแนะนำสิ่งที่มีประโยชน์แก่บุคคลอื่นอย่างดี ที่ให้ความหมายไว้ว่า การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดจนให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน (พระสุนทร ธมฺมธโร (บุญคง), 2560)

3.2) การนำหลักสังคหวัตถุ เรื่องปิยวาจา มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหากิจการ โชติปัญโญ ที่พบว่า ประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มีการพุทจาทักทายด้วยน้ำเสียงที่จริงใจ และให้บริการทุกคนอย่างเท่าเทียมเป็นธรรม การใช้คำพูดที่สุภาพ อ่อนหวาน มีความเป็นกันเอง ไม่พูดส่อเสียดที่ทำให้ผู้อื่นเสียใจ รวมถึงไม่พูดบิดเบือนไปจากความเป็นจริง อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกับธรรมชาติและผืนป่าบนหลักตรรกที่ว่า “ปารักขาเมือง เมืองอนุรักษ์ป่า” ซึ่งประชาชนทุกคนยึดมั่นในความจริงนี้ พุดจาไปในแนวทางเดียวกัน เกิดความไว้วางใจกัน ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของปิยวาจา ที่ให้ความหมายไว้ว่า วาจาเป็นที่ยรัก กล่าวคือ คำสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน เป็นคำที่สมานสามัคคี ให้เกิดความรักใคร่ไมตรี และเกิดความนับถือ ตลอดจนเป็นคำที่ประกอบด้วยประโยชน์ (พระมหากิจการ โชติปัญโญ, 2558) รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำเพชร อยู่สกุล เรื่องคุณสมบัติและบุคลิกภาพที่เหมาะสมของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน ในด้านการมีวาจาที่สุภาพและอ่อนหวาน

3.3) การนำหลักสังคหวัตถุ เรื่องอุตถจริยา มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า ประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก รู้จักและปฏิบัติตนในการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้วยแรงกายหรือแรงใจ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ เพื่อส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ ช่วยกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ ไม่เกียจงาน หรือเลียงงาน ส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนรู้จักแบ่งปันความรู้ในการใช้ชีวิตร่วมกัน เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง (น้ำเพชร อยู่สกุล, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรกมล ชูกุลพงษ์ ที่กล่าวว่าอุตถจริยา คือ การทำให้พนักงานในองค์การเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ต่อเพื่อนร่วมงาน และต่อองค์กร โดยการเข้าไปช่วยเหลือในส่วนที่ต้องการความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ในการทำงาน หรือการช่วยเหลือหน่วยงานที่ขาดกำลังพล (พรกมล ชูกุลพงษ์, 2554) รวมถึงสอดคล้องกับความหมายของอุตถจริยาของพระมหากิจการ โชติปัญโญ ที่ให้ความหมายไว้ว่า การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไข ปรับปรุง ส่งเสริมในทางจริยธรรม (พระมหากิจการ โชติปัญโญ, 2558) และ 3.4) การนำหลักสังคหวัตถุ เรื่องสมานัตตตา มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากการศึกษา พบว่า ประชาชนในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มีการนำหลักสังคหวัตถุมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต กล่าวคือ ประชาชนแห่งนี้ ไม่ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง รู้จักการประพฤติปฏิบัติตนให้สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ รู้จักการปรับตัวเข้าหากัน วางตนเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันต่อคนทุกเพศ ทุกวัย ไม่ถือตัว ไม่แบ่งแยก ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่เอาเปรียบ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาในพื้นที่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน และวางตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรกมล ชูกุลพงษ์ ที่กล่าวว่า สมานัตตตา คือ การมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอจริงใจต่อกัน ความเสมอต้นเสมอปลายจะช่วยให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ไม่ระแวงกัน และเป็นการสร้างความไว้วางใจ

ต่อกัน เกิดความเข้าใจกัน การที่คนในชุมชนเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ จริ่งใจต่อกันจะส่งผลต่อบรรยากาศในการอยู่ร่วมกันที่ดี (พรกมล ชูบุญกุลพงษ์, 2554)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกระบวนการพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยมีทฤษฎีของมาสโลว์ Maslow, A. H ที่นำเสนอลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ 5 ขั้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มารองรับ ส่วนหลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวอำเภออุ้มผาง ประกอบด้วย 1) ทาน การสงเคราะห์ผู้อื่นตามกำลังของตน 2) ปิยวาจา การพูดจาด้วยไมตรีอันเป็นที่รัก 3) อตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ รู้จักเสียสละ และ 4) สมานัตตตา การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน ความน่าสนใจอยู่ที่พื้นที่นี้มีลักษณะเฉพาะตัวในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับทรัพยากรธรรมชาติ และการศึกษาเชิงภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ที่ประชากรมีการอพยพมาจากหลายท้องที่ จึงมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไป แต่มีจุดร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไว้ได้อย่างดี ทั้งประเพณีการแต่งกาย และความเชื่อที่อิงกับพระพุทธศาสนา ทำให้สังคมมีความสงบสุข อาศัยอยู่ด้วยกันอย่างเกื้อกูลกัน เคารพซึ่งกันและกัน และผลวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มี 4 ประการ ได้แก่ ทาน ให้สิ่งของปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค รวมทั้งการแบ่งปัน การให้คำแนะนำ การให้ความรู้เป็นวิทยาทาน การให้โอกาสพัฒนาทักษะอาชีพ และการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุข ปิยวาจา การใช้วาจาที่ไพเราะ ไม่พูดส่อเสียด ถูกถูกดูแคลน ไม่พูดโกหก ชื่นนำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ก่อเกิดความสามัคคี อตถจริยา การมีจิตสาธารณะที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวม และสมานัตตตา การวางตนให้เสมอต้นเสมอปลายในการปฏิบัติตนให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะการให้ความเสมอภาคของประชาชนในการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขอย่างเท่าเทียม ทำให้ผู้คนในพื้นที่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เหมาะสมที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตใน 4 ด้านหลัก คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางอารมณ์ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตวิญญาณ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ รัฐบาลควรมีแนวนโยบายที่จะพัฒนาพื้นที่นี้อย่างบูรณาการ ทั้งในด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน ด้านการศึกษา ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และด้านเศรษฐกิจชุมชน ที่จะผดุงไว้ ซึ่งอัตลักษณ์อันมีคุณค่าของประชาชนอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ให้ยั่งยืนนาน สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). คุณธรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทิตนา แคมมณี. (2546). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: เมธีทิปส์.
- น้ำเพชร อยู่สกุล. (2553). ความเป็นเลิศในการบริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน). ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระสุนทร ธมมธโร (บุญคง). (2560). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พรมล ชูกุลพงษ์. (2554). การให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). ความสุขของครอบครัว คือ ความสุขของสังคม. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2546). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากิจการ โชติปัญญา. (2558). การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มมธ, 13(2), 53-54.
- พระอธิการปณิธิ อธิปัญญา (แก้วบุคคี). (2557). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2543). ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. Psychological Review, 50(4), 370-396.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ แก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิด รายชื่อ (Double Blind Peer – Reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณา ตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลัง เสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน **วารสารมีกำหนดออกปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้**

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

1) **บทความวิจัย (Research Article)** เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่น ๆ

2) **บทความวิชาการ (Academic Article)** เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 – 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษ หนึ่งหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอ รูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้ สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 – 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 1 Tab และ หัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) องค์กรความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับเข้าใจง่าย
- 7) สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น วารสาร ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิง/1 บทความ ทั้งนี้วารสารขอปฏิเสธการอ้างอิงหรือข้อมูลการอ้างอิงที่อยู่ในรูปแบบออนไลน์ หรือเว็บไซต์ (URL) เนื่องจากไม่สามารถระบุฐานข้อมูลชัดเจน เพื่อสามารถสืบค้นภายหลังได้

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด – ปิด แล้วระบุชื่อ – นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่าง “...โดยการส่งเสริมการประกอบวิชาชีพชุมชนโรงเรียน ซึ่งเป็นนวัตกรรมต้นแบบครบวงจรทั้งการเรียนรู้การผลิต (พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ, 2563) ทั้งนี้เพื่อค้นหาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล จนนำไปสู่การจัดการปัญหาของตนเองได้...” เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย เว้นวรรคหนึ่งครั้งแล้วตามด้วยอ้างอิงผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่าง เช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพศาลในภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมชื่อผู้แต่งทั้งสองราย แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kemp, S., 2020)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Levinson, D. & Ember, M., 1996)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Davis, S. N. et al., 2020)

กรณีการอ้างอิงผู้แต่งคนเดียวกัน เผยแพร่ปีเดียวกัน แต่ผลงานต่างกัน ให้กำหนดลำดับของเอกสารอ้างอิงโดยใช้ตัวอักษรอิงตามลักษณะภาษาของเอกสารอ้างอิง ต่อท้ายปีที่เผยแพร่แทน เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2560 ก) (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2560 ข) (Kemp, S., 2020 A) (Kemp, S., 2020 B) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อาภาภโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่ย่าง).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ สุกจินโธ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปิตรี ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่ย่าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบุรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอริยบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน
รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณฐณัช
แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) กฎหมาย, ระเบียบ, พระราชบัญญัติ หรือ ประกาศ ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า/ (วัน เดือน ปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1
พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือ
กิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ
และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ
97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร:
สหธรรมิก.

ธิดาวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจรสังคมศาสตร์ปริทรรศน์,
3(1), 25-31.

สมบุรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอริยบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1
พฤษภาคม 2562).

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.

Muniyandi, M. et al. (2015). Health literacy on tuberculosis amongst vulnerable segment of population: Special reference to Saharia tribe in central India. The Indian journal of medical research, 141(5), 640-647.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6(5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Ver. 2019 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล .PDF .JPG .GIF หรือ .bmp บทความที่มีโมเดล รูปร่าง แผนภูมิ ต้องทำการจัดกลุ่มวัตถุให้เป็นกลุ่มเดียวกันให้เรียบร้อย เพื่อป้องกันความผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนของเนื้อหา ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับแจ้งวารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

โครงร่าง/รูปแบบ ต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย : Research article (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt) (ไม่ระบุคำนำหน้า, ยศ, ตำแหน่งทางวิชาการ)
ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)
หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt) (หลักสูตร/คณะ, มหาวิทยาลัย, จังหวัด, ประเทศ)
หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)
*Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)...ระบุประเภทของวิจัย,วัตถุประสงค์ของการวิจัย,ประชากรกลุ่มตัวอย่าง,เครื่องมือที่ใช้ใน
การวิจัย, การเก็บรวบรวมข้อมูล, สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล, ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะ.....
ผลการวิจัยที่ มีความน่าสนใจมากที่สุด) 300 คำ.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) มีเนื้อความตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3 – 5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt).....

2. (16 pt).....

3. (16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16.pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 ชื่อภาพ

.....

.....

.....

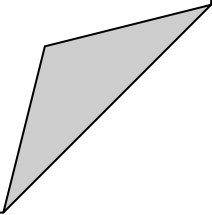
.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้อง.....
กับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

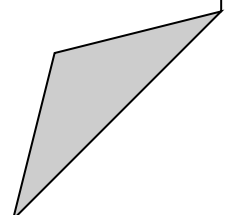
.....

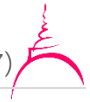
.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt).....ระบอบองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สักระยะที่ออกมาในรูปแบบ.....
โมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ.....พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการ.....
วิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16 pt)

โครงสร้าง/รูปแบบ ต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ : Academic article (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt) (ไม่ระบุคำนำหน้า, ยศ, ตำแหน่งทางวิชาการ)
ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)
หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt) (หลักสูตร/คณะ, มหาวิทยาลัย, จังหวัด, ประเทศ)
หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)
*Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)
(16 pt).....

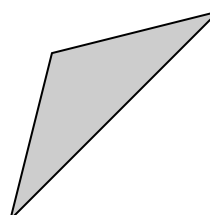
คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt)
...(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3 – 5 words

บทนำ (18 pt)

.....(16 pt).....

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

..... (16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

